

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

DESPRE DEMOCRATIE ÎN AMERICA

VOLUMUL 1

HUMANITAS

DESPRE DEMOCRAȚIE ÎN AMERICA

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

DESPRE DEMOCRATIE ÎN AMERICA

VOLUMUL 1

Traducere din franceză

MAGDALENA BOIANGIU și BEATRICE STAICU

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Coperta

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TOCQUEVILLE, ALEXIS DE

Despre democrație în America / Alexis de Tocqueville;
trad.: Magdalena Boianțiu și Beatrice Staicu. – București: Humanitas, 2005
2 vol.

ISBN 973-50-0864-5

Vol. 1. - ISBN 973-50-0865-3

I. Boianțiu, Magdalena (trad.)

II. Staicu, Beatrice (trad.)

321.7(73)

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

DE LA DÉMOCRATIE EN AMÉRIQUE

© Editions Flammarion, Paris, 1981

© HUMANITAS, 1995, 2005, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32

www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,

fax 021/313 50 35, C.P.C.E. — CP 14, București

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-0864-5

ISBN 973-50-0865-3

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Pentru traducerea de față, prima în limba română, s-a folosit ca text de bază ediția Alexis de Tocqueville, De la Démocratie en Amérique, publicată, sub îngrijirea profesorului François Furet, de Garnier-Flammarion, Paris, 1981.

La sugestia prof. François Furet, căruia îi mulțumim pe această cale, s-au preluat pasaje, marcate prin paranteze drepte, din marea ediție Alexis de Tocqueville, De la Démocratie en Amérique, „première édition historico-critique, revue et augmentée par Eduardo Nolla, 2 tomes”, publicată de Librairie philosophique J. Vrin, Paris, 1990. Tot după această ediție s-a preluat lista lucrărilor consultate de autor.

În afară de notele de subsol, Tocqueville dă o serie de note mult mai ample, plasate la finele volumului, trimiterea făcându-se prin litere majuscule, în paranteze rotunde. Titlurile exacte ale lucrărilor citate de Tocqueville în notele de subsol, titluri ce apar fie în franceză, fie în original (în engleză) pot fi regăsite în Anexă.

PREFAȚĂ

Sistemul conceptual în *Despre democrație în America**

Există o taină chiar la originea călătoriei lui Tocqueville în America: la ce dată i-a venit pentru prima dată ideea? Când a prins ea consistență? Și de ce America?

Nici faptele cunoscute, nici documentația existentă nu ne permit să răspundem cu adevărat la aceste întrebări elementare. Faptele sunt limpezi, dar nu luminează decât latura superficială: misiunea penitenciară. Când Tocqueville și prietenul său Beaumont se îmbarcă la Le Havre în aprilie 1831, cei doi tineri magistrați sunt învestiți cu misiunea de a cerceta instituțiile penitenciare americane. Misiune solicitată de cei interesați, neremunerată, dar oficială, și care va fi încununată de un „raport” predat, așa cum se cuvine, puterii publice și apoi publicat. Dar acest studiu, oricât interes ar fi prezentat el pentru Tocqueville, care nu va înceta să se intereseze de reforma temnițelor franceze, este evident, pe plan intelectual, doar o latură a călătoriei sale.

Documentația disponibilă nu ne permite o mărturie sigură asupra motivelor profunde: într-adevăr, corespondența dintre Tocqueville și Gustave de Beaumont nu face aluzie la ele decât într-o scrisoare a lui Tocqueville din 14 martie 1831, chiar în ajunul plecării; de altfel, această scrisoare nu menționează decât motivele de circumstanță legate de revoluția din 1830, care i-a pus pe cei doi candidați la călătorie, vlăstare ale unor familii legitimize, într-o „poziție delicată”. Și apoi, chiar dacă am accepta acest tip de motivație „diplomatică”, de ce America? Curiozitatea celor doi prieteni putea fi satisfăcută în multe alte țări, justificând astfel absența lor. La ora aceea, tânăra republică americană constituia un model străin familiei de spirite în tradiția căreia cei doi fuseseră educați, și care constituise opoziția liberală în timpul Restaurăției: liberali de toate nuanțele, francmasoni, republicani alcătuiau tabăra simpatizanților pro-americani, sub pavăza simbolică a lui La Fayette. Este adevărat că Beaumont era rudă îndepărtată cu La Fayette, și că pe plan

---

* Îi mulțumesc prietenului meu, André Jardin, cel mai mare specialist contemporan în Tocqueville, pentru amabilitatea de a-mi fi citit manuscrisul și de a mă fi ajutat cu sfaturile lui.

familial tânărul Alexis i-ar fi putut întâlni pe vechii „americani” cum erau Chateaubriand, sau Hyde de Neuville, fostul agent al prinților în timpul Revoluției, fost ambasador la Washington și prieten intim al contelui Hervé și, în fine, pe Monseniorul de Cheverus, arhiepiscop de Bordeaux și fost episcop de Boston.

Secretul unor instituții libere pe care-l caută probabil Tocqueville și Beaumont ar putea fi găsit în țări mai puțin radical străine de tradiția lor și, în mod firesc, mai dragi inimii lor, pe care le-ar fi putut studia: Elveția și mai cu seamă Anglia. Dar, conform teoriilor politice clasice, Elveția nu este republică decât datorită dimensiunii mici a teritoriului său: iar, în opinia epocii, Anglia este pe marginea falimentului și, oricum, nu este o democrație. Totuși, ceva mai târziu, Tocqueville va călători de mai multe ori în Anglia. Și corespondența din anii premergători lui 1830, în care el urmărește cu pasiune faimosul curs al lui Guizot de la Sorbona, dovedește interesul său pentru istoria comparată a Franței și Angliei. Atunci, de ce America?

Cel puțin la această întrebare există un răspuns dat de însuși Tocqueville, mult după întoarcerea sa, pentru că, exact după publicarea primului volum al *Democrației*, îi scrie prietenului său Kergorlay, în ianuarie 1835. Îi explică mai întâi că, deoarece drumul spre egalitate e inevitabil, problema centrală a epocii este aceea de a ști dacă ea e compatibilă cu libertatea; apoi adaugă: „Nu m-am hotărât să scriu cartea pe care o public acum înainte de a reflecta profund. Știu foarte bine ceea ce este neplăcut în poziția mea: ea nu-mi va atrage simpatii puternice din partea nimănui. Unii vor avea impresia că nu iubesc deloc democrația și că sunt aspru cu ea, alții vor considera că-i favorizez cu nechibzuință dezvoltarea. Aș avea noroc dacă această carte n-ar fi citită și poate că voi avea parte de această fericire. Știu toate aceste lucruri și iată răspunsul meu: sunt vreo zece ani de când mă gândesc la o parte din chestiunile pe care ți le voi expune imediat. N-am fost în America decât pentru a mă clarifica asupra acestui punct. Sistemul penitenciar a fost un pretext: un pașaport care-mi permitea să pătrund oriunde în Statele Unite. În această țară unde am întâlnit mii de lucruri dincolo de așteptările mele, am găsit și multe în legătură cu întrebările pe care mi le-am pus atât de des.”

„Sunt vreo zece ani de când mă gândesc...” Tocqueville scrie așa în 1835 și s-a născut în 1805; avea deci cam 20 de ani când și-a imaginat problemele care-l vor călăuzi în America și care-i vor dirija întreaga viață intelectuală și politică. Mi se pare un caz foarte rar în istoria gândirii, când un sistem se cristalizează atât de timpuriu la un tânăr educat într-un mediu riguros și care nu studiase decât dreptul. Firesc, îți vin în minte cuvintele lui Sainte-Beuve: „A început să gândească înainte de a învăța ceva.” Reluând această idee sub altă formă, putem spune că el oferă exemplul limită al unui intelectual care n-a „învățat” niciodată decât în cadrul stabilit în prealabil, ceea

ce îi oferă totodată — dincolo de câștigul de timp și energie — o rigoare excepțională și o profunzime excepțională: nimic nu este înregistrat la întâmplare, pentru simpla plăcere de a cunoaște. Călătoria în America? la fel ca și istoria Franței sau a Angliei este elementul unui experiment sistematic al acestui spirit deductiv. Rămâne să înțelegem de ce, fapt care ne obligă să refacem drumul parcurs de „gândirea” lui.

„Sistemul” s-a putut constitui atât de devreme, deoarece, după părerea mea, el este construit chiar *în partea sa explicită*, pe un soclu care nu este de ordin intelectual, ci pur existențial: Tocqueville aparține lumii pe care Revoluția franceză a învins-o, de unde el, o dată cu întreaga lui generație, deduce sentimentul marșului ireversibil al istoriei. Dar cum este un spirit aplecat spre abstracție, faimosul „destin” romantic capătă la el forma unui concept, extras direct din experiența mediului său și care este victoria principiului democratic asupra principiului aristocratic.

Întreaga sa operă poate fi considerată ca o nesfârșită meditație asupra nobilimii.

Acesta este punctul său de plecare, partea sa trăită o dată cu gândul: o meditație începută încă în anii adolescenței asupra lui însuși, a familiei, a vieții, a sensului istoriei pe care au traversat-o părinții săi și a ceea ce el însuși e pe cale de a trăi, sau de a retrăi, de-a lungul eșecurilor Restaurației și a anului 1830. Tatăl său, Hervé de Tocqueville, scăpat de ghilotină la 9 Termidor, n-a încetat să-și pună aceleași probleme. Dovada e că a publicat în 1847, sub un titlu din alte vremi, care-i trădează generația, un studiu istoric asupra cazurilor Revoluției: discipol al lui Montesquieu, bătrânul conte pune în centrul analizei sale degradarea raporturilor dintre monarhia absolută și nobilime și incapacitatea lui Ludovic al XV-lea de a-și adapta regimul la revendicările liberale ale aristocrației: „Richelieu și Ludovic al XIV-lea au făcut să precumpănească autoritatea absolută asupra libertăților publice pentru că națiunea era obosită de conflictele care însângeraseră regimurile precedente. Ludovic al XV-lea n-a sesizat spiritul epocii sale: cuvintele libertății se repetau în toate părțile; ele răsunau sub bolțile justiției și erau rostite chiar de vocile curtenilor. Nu mâna debilă a unui monarh disprețuit ar fi putut susține edificiul înălțat de Ludovic cel Mare. Revoluția apărea chiar în clasa superioară; ea se va răspândi treptat în cea inferioară.” Astfel, Hervé de Tocqueville, pentru a înțelege ce a trăit, invocă „spiritul timpului” încarnat de nobilime și prea puțin luat în considerare de monarhie. Alexis a găsit în leagăn această întrebare, inseparabilă de mediul său, privind marea dramă istorică trăită și concepută ca inevitabilă și legată totuși de doi responsabili, nobilimea și regele Franței.

Or, această întrebare n-a încetat să fie actuală. Din 1815, monarhia restaurată încurajează activ elementele interogației, în dorința ei de a lupta contra

„spiritului timpului” în numele alianței regăsite dintre rege și nobilime. La sfârșitul acestei monarhii, din ce în ce mai aristocratice, sunt zilele lui iulie 1830: Revoluția franceză continuă. Și nu este o întâmplare faptul că această dată cristalizează opțiunile profunde ale lui Alexis de Tocqueville, relevând modalitatea în care el reinvestește moștenirea familială într-o miză inedită și în idei noi. Obligația jurământului față de noul rege, cerut de legea din 31 august 1830, îl marginalizează într-o oarecare măsură față de mediul său. Prietenul lui cel mai apropiat, Louis de Kergorlay, părăsește armata și ceva mai târziu va fi amestecat în incidentul cu ducesa de Berry; el, dimpotrivă, depune jurământul, fără entuziasm („e un moment dezagreabil” — comentează el într-o scrisoare) dar și fără importante drame de conștiință, regretând pur și simplu că acest act poate fi interpretat ca dictat de un interes, când nu este decât mărturia unei resemnări. Și hotărârea de a călători în America, chiar dacă această lungă absență ar fi putut fi premeditată pentru a face uitată situația destul de delicată în care s-a pus Tocqueville față de mediul său din cauza jurământului, dovedește aceeași indiferență, dar în plan teoretic, deoarece este legată de un sistem intelectual deja construit, în care interogația tatălui este puternic reînnoită, debarasată de conformismul tradiției și de retorica nobiliară.

În acest sistem, despre a cărui elaborare nu știm mai nimic, deoarece la douăzeci de ani Tocqueville este deja Tocqueville, n-are importanță dacă dinastia domnitoare este legitimă; de fapt, n-are importanță nici că există o dinastie. Problema centrală nu este cea a raporturilor dintre nobilime și monarhie, ci cea a compatibilității dintre nobilime și democrație. Din cele trei elemente disparate cu care mediul său construia fatalitatea istoriei — monarhia, nobilimea, spiritul epocii — Tocqueville a alcătuit un sistem foarte simplu cu două dimensiuni. El păstrează ca reper nobilimea, punct de pornire obligatoriu, experiență socială primordială, rădăcină vitală a teoriei sale; oricare ar fi tipul de guvernare, de societate sau de cultură, „aristocrația” va fi expresia nobilimii. La celălalt capăt, acest moștenitor al unui principiu învins va așeza principiul învingător: democrația, care este în mod necesar guvernarea poporului, o societate egalitară și, pentru a folosi vocabularul părintesc, „spiritul epocii”.

În această elaborare intră și o doză de fatalism, o împăcare cu inevitabilul care corespunde experienței istorice a mediului: mersul spre democrația din ce în ce mai completă definește sensul evoluției pus în evidență de Revoluția franceză. Dar, cel puțin acum Tocqueville nu caută explicațiile. Spre deosebire de Marx, de exemplu, pentru care sensul istoriei poate fi demonstrat și sfârșitul capitalismului poate fi dedus din legile economice care-l guvernează, el consideră ca fiind o axiomă, o evidență, faptul că umanitatea merge cu pași mari spre era democrației. Nu este un raționament, ci doar o tradu-

cere abstractă, conformă naturii geniului său, a experienței trăite și de el și de mediul său. Idee, care de altfel nu e nouă (deși el a contribuit intens la răspândirea ei), care poate fi găsită la mulți autori ai epocii și chiar în mediul său (la ruda sa Chateaubriand, de exemplu), dar el este singurul care, formulând-o ca punct de plecare, a vrut s-o aprofundeze și s-o cerceteze sub toate aspectele. El o aplică la diverse niveluri, cultural, social, politic, dar numai primele două reprezintă pentru el inevitabilul: și, într-adevăr, dacă societățile din vremea sa îi apar ca împinse de un fel de fatalitate spre o credință din ce în ce mai generală în egalitate, și spre o egalizare din ce în ce mai mare a condițiilor, formele politice care însoțesc această evoluție continuă să depindă de opțiunea oamenilor. Problema care va domina viața sa intelectuală de la un capăt la altul este mai puțin cea a cauzelor egalității, cât cea a consecințelor ei asupra civilizației politice. Și aici, demersul și problematica sunt la antipodul celor marxiste. Marx e interesat de legile structurilor economice și de raporturile dintre economic și social, de unde el are tendința de „a deduce” politicul. Tocqueville cercetează relațiile dintre principiul care dirijează societățile și tipul de regim politic care poate decurge de aici, fără ca această înlănțuire să fie vreodată obligatorie.

Astfel, Tocqueville amestecă neîncetat două tipuri de analiză și două tipuri de convingeri. Pe planul raționamentului el juxtapune o logică a tipologiei pornind de la opoziția aristocrație/democrație, și o logică a evoluției, întemeiată pe principiul triumfului inevitabil al democrației. Fiind vorba despre concepția sa generală despre lume, el compensează acceptarea rațională a democrației prin lupta pentru valorile inalienabile ale lumii aristocratice, în primul rând libertatea. Întreaga sa viață este articulată de timpuriu pe această problemă, amestec de teoretic și de experiență proprie, sau pe această teorie a experienței familiale, care va combina fără încetare faptele și valorile și care va adăuga bogăției conceptuale și minuției documentare convingerile politice.

Și călătoria în America ține de aceeași explorare, pentru că America oferă tânărului aristocrat și spiritului său sistematic un dublu laborator, existențial și conceptual; o țară construită și întemeiată pe negarea nobilimii (unde de fapt posibilitatea existenței lui personale este exclusă), America este exemplul unei experiențe democratice pure din punct de vedere chimic: din această descoperire absolut genială prin simplitatea și curajul ei, Tocqueville va face din America spațiul de verificare și de îmbogățire al unei idei. Îmi închipui că atunci când s-a îmbarcat, a presimțit marele secret pe care-l va împărtăși ceva mai târziu contelui Molé, la întoarcerea din cea de-a doua călătorie în Anglia, în 1835, într-o scrisoare ce răspunde tardiv la întrebarea din 1831: de ce America? „...Trebuie să fii dotat cu o mare vanitate filozofică pentru a-ți imagina că poți emite judecăți despre Anglia după

șase luni. Un an mi s-a părut un timp prea scurt pentru a putea aprecia corect Statele Unite, și e infinit mai ușor să dobândești idei clare și noțiuni precise despre Uniunea americană decât despre Marea Britanie. În America, toate legile emană, într-un anume fel, din aceeași idee. Toată societatea — ca să zic așa — e întemeiată pe același fapt; totul decurge dintr-un principiu unic. America ar putea fi comparată cu o pădure mare străbătută de o mulțime de cărări drepte care ajung în același loc. Nu e nevoie decât să ajungi la răspântie și totul ți se clarifică dintr-o ochire.”

Astfel, America permite prin excelență analiza *in vivo* a principiului democratic în acțiune; riscurile pe care le întâmpină și avantajele pe care le oferă libertății. În timp ce națiunile europene sunt la jumătatea drumului dintre aristocrație și democrație, sfâșiate de conflictul între două principii și două lumi, deseori pradă acestei forme extreme a democrației care este revoluția; exemplul american nu constituie viitorul lor, care va fi în mod necesar diferit, ci le oferă doar material de gândire despre acest viitor pentru a extrage maximum de avantaje și minimum de inconveniente pentru libertate. Tocqueville acceptă ideea că nobilimea va pieri, cu condiția ca moștenirea în materie de libertate lăsată de aristocrație să poată supraviețui în epocile democratice.

De altfel, dacă vrem să înțelegem legătura intimă dintre călătoria în America și analiza „franceză” a lui Tocqueville, ne putem raporta, ca garanție, la *Democrație* în întregul ei orientată spre comparația dintre America și Europa. Textul cel mai explicit în această privință se află în sfârșitul capitolului IX, în partea a II-a a primului volum. În primul rând, Tocqueville se întreabă care este importanța legilor și a moravurilor în menținerea democrației americane în opoziție cu ceea ce el numește „cauze materiale”, adică particularitățile lumii noi și avantajele pe care le prezintă raporturile dintre om și spațiu. El se confruntă cu o problemă clasică, poate problema centrală a științelor sociale, care constă în izolarea rolului și influenței unei variabile sau a unui ansamblu limitat de variabile într-un proces de ansamblu. El sesizează foarte bine dificultățile. Dovada e că el caută ca punct de comparație o țară din afara Americii, deci lipsită de beneficiile geografice, care acolo sunt inseparabile, dar care are în schimb legi și moravuri comparabile: dar nu găsește. El trage concluzia că în lipsa unui obiect comparabil „nu se pot emite decât presupuneri”.

Citat tipic în măsura în care el exprimă modul său fundamental de gândire și de demonstrație, care este metoda comparativă. De îndată ce are una sau mai multe idei ca ipoteze explicative pentru fenomenul căruia îi caută resorturile, Tocqueville le supune la proba unor „terenuri” diferite. Când nu găsește „terenuri” pertinente pentru problema enunțată, el „îndrăznește să emită opinii”, adică, în viziunea sa, afirmații care nu pot fi demonstrate și care, în

cel mai bun caz, sunt verosimile. America reprezintă unul din polii acestui demers intelectual cu două sensuri, care formează trama întregii sale cărți.

Dar, ca de obicei, în științele despre om, nu există termeni de comparație riguroși. Nu numai că Europa e lipsită de „avantajele fizice” de care au beneficiat anglo-americanii, dar ea are trăsături istorice care o diferențiază radical de Lumea Nouă: Tocqueville evocă numărul de locuitori, marile ei orașe, armatele ei și „încurcăturile politicii ei”. Numai aceste moșteniri și ar fi suficiente pentru a împiedica transpunerea legilor democrației americane în Europa, deoarece aici ele s-ar confrunta cu alte moravuri, cu alte idei, cu alte credințe religioase. Statele Unite nu constituie deci pentru Europa, în gândirea lui Tocqueville, care nu face niciodată o diferență clară între fapte și valori, nici o experiență conceptual comparabilă, nici un model de urmat. Deoarece „putem presupune că există un popor democratic organizat altfel decât poporul american”.

Ceea ce constituie, totuși, valoarea universală a analizei democrației americane este existența unei probleme comune atât poporului american, cât și popoarelor europene; problema comună determinată de faptul că oamenii de aici nu se deosebesc de cei de acolo, că ei încearcă, aici și acolo, aceleași pasiuni, caracteristice stării unei societăți democratice: nerăbdarea față de destinul lor, neliniștea în fața promovării, invidia față de ceea ce îi depășește. Din această *stare de spirit*, americanii au făcut însăși esența societății lor și motorul ei; dar au canalizat-o prin drept, religie, instituții, moravuri. Popoarele europene, fiind pradă unor pasiuni sociale identice, se află în fața aceluiași probleme instituționale, în sensul larg al cuvântului: cum să fie organizate aceste pasiuni prin legi și moravuri?

Problemă cu atât mai dificil de rezolvat, cu cât, așa cum va explica Tocqueville în volumul doi al cărții sale (partea a treia, cap. XXI), rafinându-și analiza, popoarele europene sunt mai puțin „democratice” decât „revoluționare”. El introduce aici o distincție esențială, care va străbate tot volumul al doilea, prin care explică stabilitatea politică și consensul american. El demonstrează că societatea democratică este puțin propice revoluțiilor, prin șirul de întrepătrunderi foarte strânse ale microintereselor conservatoare pe care nu încetează să le creeze și să le întrețină. Dimpotrivă, inegalitatea duce la revoluții și francezii au făcut-o pentru a distruge societatea aristocratică și ideologia inegalității; dar ei au perpetuat pasiuni și o stare de spirit puțin propice stabilității instituțiilor. „În America, există idei și pasiuni democratice; în Franța, noi avem încă pasiuni și idei revoluționare.”

Dar, chiar dacă problema europeană e mai dificil de rezolvat decât problema americană, se dovedește că doar comparația poate face o distincție între elemente: „Organizarea și întemeierea democrației printre creștini este marea problemă a epocii noastre. Fără îndoială, americanii nu rezolvă această pro-

blemă, dar furnizează informații utile celor care vor s-o rezolve." Pornind de la această apreciere, paginile care urmează dau cheia intențiilor lui Tocqueville. Consacrate situației din Europa, ele anticipează analize care vor fi efectuate peste douăzeci și cinci de ani, în *Vechiul Regim*. Ceea ce se întâmplă sau s-a întâmplat în lumea veche creează, după părerea lui Tocqueville, condițiile istorice extrem de favorabile pentru instaurarea unei puteri centrale într-adevăr absolute: acesta este pericolul care trebuie cunoscut pentru a fi evitat. Într-adevăr, vechile monarhii aveau reputația de a fi absolute, dar nu erau de fapt; deoarece instituțiile politice (în special corpurile și comunitățile locuitorilor), tradițiile intelectuale și morale (în special legătura „familială” între rege și supușii săi sau independența și onoarea aristocratică) și, în cele din urmă, religia le împiedicau să devină.

Or, aceste instituții, aceste tradiții, însăși religia au dispărut sau dispar pentru a face loc unei societăți în care clasele sunt din ce în ce mai puțin diferențiate, indivizii seamănă din ce în ce mai mult unii cu alții și sunt izolați unii de alții, în fine, opiniile sunt din ce în ce mai maleabile și mai confuze. „Astăzi”, scrie Tocqueville, cu o formulă care e parcă un ecou al lui Montesquieu, „când onoarea monarhică și-a pierdut aproape puterea fără a fi înlocuită prin virtute, nimic nu-l mai susține pe om deasupra lui însuși și atunci cine poate să prevadă unde se vor opri exigențele puterii și concesiunile neputinței?”

Cu alte cuvinte: națiunile europene au dobândit o stare socială democratică, o stare de spirit democratică, fără să aibă instituțiile corespunzătoare și, în absența acestor instituții, nici tradițiile politice sau religioase care să fie o contrapondere pentru această democrație. De aceea, istoria lor este caracterizată de tăcerea popoarelor pasive și demoralizate în fața unor guvernări puternice și organizate, preludiul unei situații comparabile cu sfârșitul Republicii romane.

„În ceea ce mă privește, când examinez starea în care au și ajuns mai multe națiuni europene și cea spre care tind celelalte, îmi vine să cred că, în curând, în sânul lor nu va mai fi loc decât pentru libertatea democratică sau pentru tirania Cezarilor.

Nu merită să ne gândim la asta? Dacă oamenii vor ajunge în situația în care vor trebui să devină toți liberi sau toți slavi, toți egali în drepturi sau toți fără drepturi; dacă cei care guvernau societatea ar fi fost reduși la această alternativă de a ridica treptat straturile de jos până la ei, sau să-i lase pe toți cetățenii să cadă sub nivelul umanității, nu ar fi oare suficient pentru a învinge destule îndoieli, pentru a îmbărbăta destule conștiințe și pentru a-i pregăti pe toți în vederea unor mari sacrificii?

N-ar trebui atunci să considerăm dezvoltarea treptată a instituțiilor și a moravurilor democratice nu pentru că sunt cele mai bune, ci fiindcă sunt singurele mijloace care ne asigură libertatea; și fără a iubi guvernarea democra-

tică n-ai fi dispus s-o adopți ca pe remediul cel mai bun de aplicat și cel mai onest care poate fi opus relelor actuale ale societății?”

După părerea mea, e un citat capital, deoarece el leagă călătoria în America nu doar de intenția fundamentală a lui Tocqueville, de scopul vieții sale, dar și de structura internă a gândirii sale. Tocqueville este, pe acel versant al analizei sale pe care nu-l explică, un fatalist. El crede în inevitabil și acest inevitabil este înaintarea societăților spre „democrație”. Acest proces este comun Lumii Noi și celei vechi, deși el nu se exprimă în puritatea sa originală decât prin experiența americană. Dar poporul american și-a alcătuit moravuri și legi adaptate acestei stări sociale și culturale, în timp ce popoarele europene au moștenit state centralizate, care intră în contradicție cu dezvoltarea instituțiilor politice sau a moravurilor naționale democratice. În prima situație, istoria a subordonat statul societății. În al doilea caz, ea a predat societatea statului.

Or, acest al doilea proces nu este inevitabil: este celălalt versant al gândirii lui Tocqueville, care dă un sens atât de militant cărților sale. Trebuie asigurată evoluția legilor și moravurilor bătrânelor națiuni europene, și, în special, a celor din Franța, în armonie cu progresul democrației în fapt și în spirit; condiție *sine qua non* pentru a evita dictatura unui singur om, devenit stăpân al statului. Pentru un aristocrat ca Tocqueville, există un preț de plătit, vor fi sacrificate sentimente și interese, dar el consimte de la început, având în vedere miza: „Recunosc că voința democrației e schimbătoare; instrumentele ei, grosolane; legile, imperfecte; dar dacă e adevărat că în curând nu va mai exista nici o formă intermediară între imperiul democrației și jugul unui singur om, n-ar trebui oare să tindem mai curând spre primul decât să ne supunem de bunăvoie celuiilalt? Și dacă, în cele din urmă, va trebui să ajungem la o egalitate completă, n-ar fi oare mai bine să ne lăsăm nivelați de libertate, decât de un despot?”

Deci Tocqueville s-a dus să caute în Statele Unite nu un model, ci un principiu de studiat, o întrebare de ilustrat și de rezolvat; în ce condiții democrația, dacă ea este o stare a societății, devine ceea ce și *trebuie* să fie, pentru a nu conduce la dictatură: o formă de guvernare.

În fond, sistemul său, alcătuit foarte timpuriu, este articulat în jurul unor opoziții simple, pe care le folosește cu multă subtilitate, printr-o constantă dialectică a culturalului, socialului și politicului. La nivel social și cultural, există două stări care pot fi concepute: aristocratică și democratică; prima este inseparabilă, la nivelul politic, de puterea locală, în timp ce a doua tinde spre guvernarea centralizată. Dar aici se deschide o a doua alternativă, de natură pur politică, afirmând că guvernele centralizate nu sunt în mod obligatoriu opresive. Ele pot fi ori tiranice, ori pot respecta libertățile cetățenilor. La un prim nivel, gândirea lui Tocqueville operează cu opoziția aristocratic/democratic. La cel de-al doilea, cu alternativa cazarism democratic/libertate

democratică, adică analizând condițiile de compatibilitate dintre democrație și libertate. Ceea ce explică alunecarea lui constantă, cum deseori s-a observat, de la sensul social la sensul politic al cuvântului „democrație” și invers, în funcție de nivelul conceptual pe care îl cercetează.

Ca societate și cultură, America îi oferă o democrație pură. Și un guvern produs de această democrație pură. În ambele cazuri o anti-Europă, fără moștenire aristocratică, fără legate absolutiste, fără pasiuni revoluționare. Având, dimpotrivă, o tradiție a libertăților locale colective. Prin toate aceste trăsături, *mutatis mutandis*, un obiect de reflecție fundamental pentru europeni.

*

Se știe că *Democrația* a fost publicată în două etape. Primul volum, consacrat în principal descrierii analitice a instituțiilor americane, a apărut în 1835; al doilea, care studiază într-un mod mai abstract influența democrației asupra moravurilor și obiceiurilor naționale, pornind de la exemplul american, în 1840. Pentru cel mai inteligent comentariu al unei călătorii din secolul al XIX-lea, i-au trebuit lui Tocqueville aproape zece ani de studii suplimentare și de strădanie intelectuală îndârjită. Principalele idei matrice, în special cele din primul volum, cel mai specific „american”, există deja în însemnările de călătorie: dovadă că drumețul avea deja „sistemul” în minte. Dar dacă a avut nevoie de atâta timp ca să scrie, n-a fost doar din gust pentru stilul frumos; a fost nevoia de a-și domina obiectul de studiu, ceea ce presupunea multe lecturi în domeniul constituțional, politic și juridic mai ales. Iar apoi, și în special, pentru „a gândi” complet ceea ce a „aflat”, pentru a aprofunda schema conceptuală cu ajutorul materialelor americane și pentru a rafina „lecția” utilă popoarelor europene. Tocqueville este un spirit care sapă neobosit pe terenul acelorași idei, scoțând mereu la iveală aspecte noi: al doilea volum al *Democrației* este cel mai bun exemplu al acestui tip de minuție intelectuală.

Dincolo de virtuțile sale simplificatoare, America îi dă în plus, lui, pe care problema nu-l interesează deloc, secretul originilor ei. În Lumea Nouă, democrația nu este ascunsă în noaptea timpurilor sau în planurile Providenței. Ea a fost adusă de imigranți, puritanii din Noua Anglie sau quakerii din Pennsylvania, ca un principiu religios, fondator al noii patrii. Există de asemenea o matrice culturală a democrației americane, o logică a evoluției înscrisă în istoria originilor ei, de astă dată clară și cunoscută. Ba mai mult, America oferă chiar pe teritoriul ei antiteza acestei istorii: Sudul populat de o sub-aristocrație a plantatorilor, fără o adevărată putere asupra populației libere, pentru că domnește peste sclavi. Pe de o parte, spiritul religiei și al libertății indisolubil legate. Pe de altă parte, o civilizație întemeiată pe sclavagism, principiul distructiv al stării sociale.

Dar Tocqueville nu zăbovește asupra genealogiei societății americane: insistă mult mai puțin asupra acestui aspect al realității decât, de exemplu, Michel Chevalier, în aceeași epocă, în *Scrisori despre America de Nord*. Se dovedește iar că problema istorică îl interesează la ora aceea mai puțin decât înțelegerea prezentului și diagnosticul asupra viitorului. Obiectul central al analizei sale e „starea socială” a anglo-americanilor și nu istoria lor. Stare socială care „este de obicei produsul unui fapt, uneori al legilor, de cele mai multe ori al ambelor cauze reunite; dar o dată existentă, poate fi considerată ea însăși drept cauză primordială a majorității legilor, obiceiurilor și ideilor care reglează comportamentul unei națiuni; ceea ce starea socială nu produce, modifică”. Deci, nici un fel de dezbateră scolastică asupra cauzelor primordiale, Tocqueville e metodic fidel sistemului său de analiză. El nu se clintește din faimoasa răspântie centrală a pădurii de unde poate să urmărească toate potecile.

Capitolul III, despre „starea socială a anglo-americanilor”, caracterizează democrația dusă până la limita ei, prin tradiția originilor, prin revolta pentru independență și, în sfârșit, prin legislație, în special prin legea asupra împărțirii egale a succesiunii. Egalitatea, trăsătură dominantă a democrației, nu pretinde ca averile să fie egale între ele sau că americanii ar dori să fie, ci dimpotrivă; doar că ele pur și simplu nu sunt înrădăcinate în transmisia familială și că banii circulă foarte repede. În cele din urmă, „democrația” nu recunoaște drept confirmare decât aptitudinile naturale, fără a ține în nici un fel seama de vreo ierarhie preexistentă; de aceea, ea a atins într-un fel absolutul acolo unde societatea nu există încă, dar unde pasiunile sociale ale locuitorilor sunt totuși ațâțate din obișnuința sau nerăbdarea unor legături sociale anterioare, la frontiera colonizării europene. De altfel, egalitatea nu domnește doar prin mobilitatea averilor și distribuția îndestulării; ea uniformizează de asemenea și nivelul instrucției și chiar al inteligenței, oferind tuturor un minimum de educație fără a da nimănui privilegiul de clasă care asigură timpul și gustul de a se consacra integral lucrărilor spiritului.

Din această situație socială absolut unică în istorie decurg două consecințe politice posibile, incompatibile între ele: libertatea sau servitutea, suveranitatea poporului sau a unui stăpân. Se trece astfel la cel de al doilea nivel al conceptualizării lui Tocqueville, nivel dedus clar din primul (deoarece e vorba explicit despre „consecințele politice ale stării sociale”) dar nedeterminat de el deoarece deschide, dimpotrivă, o alternativă: anglo-americanii au știut să extragă din democrația socială democrația politică.

Înțelegerea cauzelor și modalităților ne permite să trecem în revistă seria intermediară între cele două articulații ale analizei.

Tocqueville nu le explică sistematic, cel puțin pe moment, pentru că trece de la capitolul despre „starea socială” la faimoasa și extrem de minuțioasă descriere a sistemului politic american; dar ele pot fi găsite în capitolul IX al

cărții a doua și în notele de călătorie care dovedesc că elementele explicative sunt prezente încă din 1831. Potrivit lui, ceea ce menține democrația politică americană, după ce împrejurările istorice care i-au dat naștere s-au epuizat, nu e doar fidelitatea față de origini, ci un fel de stare de spirit atât de general răspândită și atât de profund înrădăcinată, încât poate fi denumită morală națională, reafirmând în fiecare zi independența socialului și primordialitatea sa în raport cu politicul.

În primul rând, religia joacă un admirabil rol de control în ambele sensuri, atât prin ceea ce recomandă, cât și prin ceea ce interzice. După Tocqueville, în timp ce catolicismul determină egalitatea și supunerea spiritelor (în afară de situațiile când e separat de stat, ceea ce-i conferă trăsături noi) protestantismul, în special sub forma sa de secte și de pluralism, le conduce spre egalitate și independență: religia americană e alcătuită dintr-un ansamblu de creștinisme republicane. Dar, pe de altă parte, ea fixează limitele a ceea ce poate fi cunoscut și a ceea ce poate fi transformat în om, fapt care introduce în cutezanța americană un soi de moderație colectivă. Împiedicându-i pe cetățeni să „conceapă totul”, ea, de fapt, se opune, în alți termeni (pe care Tocqueville nu-i folosește), spiritului revoluționar, această negare a democrației în numele democrației: paradox asupra căruia se va întreba toată viața, fără a-i stăpâni niciodată pe de-a-ntregul abisurile, dar căruia, consensul religios din America i-a sfărâmat atracția.

Alt element-cheie al independenței societății americane este nivelul ridicat al culturii. Aici, Tocqueville se desparte de Montesquieu: resortul republicilor nu este virtutea, ci învățătura, el înțelegând prin asta democratizarea cunoștințelor, în special în domeniul politic. Întrebându-se asupra „miilor de motive care permit existența libertăților republicane în Statele Unite”, el își notează în carnetele de călătorie: „Există un important motiv care le domină pe celelalte și care, după ce toate celelalte motive au fost cântărite, face el singur să se incline balanța. Luat în ansamblu, poporul american nu numai că este cel mai luminat din lume, dar, și aceasta mi se pare mai presus de orice, are cea mai avansată educație politică practică. Acest adevăr, în care cred cu tărie, face să izvorască în mine singura speranță în legătură cu viitoarea fericire a Europei.” În ciuda grosolăniei moravurilor, a vulgarității manierelor, a obsesiei banilor, poporul american este față de aristocrația franceză cel mai *civilizat* de pe pământ; Tocqueville măsoară aici valoarea strădaniei umane, pregătită de optsprezece secole de istorie europeană. America este o națiune de orășeni porniți să cucerească natura, scurtcircuitând eternul blestem al ruralității europene. Pionierul reprezintă această întâlnire improbabilă dintre extrema civilizație și extrema sălbăticie, între ceea ce este mai istoric și ceea ce este mai natural. Tocqueville scrie pe această temă, în carnetele sale

de călătorie, pagini de o frumusețe de neuitat din care nu reia în lucrare decât o mică parte.

Acest înalt grad de civilizație conferă Uniunii — dacă nu luăm în considerare Sudul minat din interior de sclavagism — trăsătura esențială a moravurilor democratice: uniformitatea. În notele sale, Tocqueville își mărturisește surpriza în fața acestei caracteristici a vieții americane; obișnuit să observe diferențele „seculare” dintre provincii, sau părți ale provinciilor națiunilor europene, se aștepta să vadă această denivelare și mai accentuată în interiorul Lumii Noi, care era în curs de populare, și ar fi trebuit deci să ofere, după caz, „ imaginea societății la toate vârstele, de la bogatul patrician al orașelor, până la sălbaticul din deșert”. Or, el constată contrariul. Deoarece americanii care populează „frontiera” nu vin direct din Europa, ci din teritorii puse mai de mult în valoare, ei au fost supuși în prealabil spiritului de egalitate și s-au adaptat uniformizării gusturilor și moravurilor. „Omul părăsit pe străzile New York-ului poate fi regăsit în mijlocul singurătății de nepătruns: aceeași îmbrăcăminte, același spirit, aceeași limbă, aceleași obiceiuri, aceleași plăceri.” Tocqueville nu e de acord cu Michel Chevalier care crede că frontiera constituie o a treia Americă, după cea a business-ului puritan și cea a plantatorilor proprietari de sclavi. Criteriile adeptului lui Saint-Simon sunt economice, în timp ce ale sale sunt morale și culturale.

De fapt, în analiza Vestului și în general a spiritului american (căruia Vestul nu face decât să-i releve chintesenta), el reutilizează, transformându-l, un concept din secolul precedent, acela de *civilizație*. El îl înțelege, ca și filozofii din secolul al XVIII-lea, ca pe un ansamblu de trăsături culturale care îmblânzesc societățile și le fac mai active; dar, spre deosebire de Voltaire, nu consideră aceasta drept culme a unei succesiuni de cicluri, nici, cum crede Condorcet, drept finalitate a unui proces liniar. El smulge conceptul din istorie, vector imposibil de definit, alt nume al Providenței, pentru a-l re-integra sistemului său intelectual: *civilizația* este acea formă particulară a activității sociale, extinsă la toți cetățenii prin democrație, când aceasta se manifestă liber. Și, dintr-o dată, definiția îi permite să relativizeze câmpul de reflecție, și să-i restrângă binefacerile la ramura europeană a umanității. Celebrul pasaj din carnetele sale de călătorie despre genocidul indienilor, pasaj pe care nu rezist plăcerii de a-l cita pe larg, nu pentru că exprimă lucruri în acord cu sensibilitatea contemporană, ci pentru că luminează virtuțile excepționale ale sistemului de interpretare pe care-l analizez:

„Rasele indiene se topesc în prezența civilizațiilor europene ca zăpada sub razele soarelui. Eforturile pe care le fac pentru a lupta împotriva destinului lor nu izbutesc decât să accelereze marșul distructiv al timpului. Cam o dată la zece ani, triburile indiene care au fost împinse în deșerturile Vestului descoperă că n-au câștigat nimic prin retragere și că rasa albă avan-

sează mai repede decât se retrag ei. Iritați de însuși sentimentul neputinței lor sau înfierbântați de vreo jignire recentă, ei se adună și atacă impetuos regiunile unde trăiau înainte și unde se înalță acum locuințele europenilor, cabanele rustice ale pionierilor, iar, mai încolo, primele sate. Ei traversează țara, dau foc așezărilor, ucid vitele, iau câteva scalpuri. Civilizația dă înapoi, dar se retrage ca valurile mării în timpul refluxului. Statele Unite se ocupă până și de destinul ultimului colonist, declarând război acestor triburi mizerabile. O armată regulată mășcăluiește în întâmpinarea lor, este recucerit nu doar teritoriul american, ci albi, împingându-i pe sălbatici în fața lor, distrugându-le satele și luându-le turmele, își vor stabili limita extremă a posesiunilor sute de leghe mai departe decât înainte. Lipsiți de noua lor patrie adoptivă, prin ceea ce i-a plăcut savantei și luminatei Europe să numească *dreptul* războiului, indienii își reiau drumul spre vest, până când se vor opri în noi singurătăți unde securea albilor nu va întârzia să se audă din nou. În locurile pe care tocmai le-au prădat și care sunt acum ferite de invazii, se ridică așezări noi care nu peste mult timp (cel puțin locuitorii lor au această conștiință) se vor transforma în orașe populate. Pășind în fața imensei familii europene, a cărei avangardă este, pionierul ia în stăpânire, la rândul său, pădurile care nu cu mult timp în urmă erau locuite de sălbatici. Acolo își construiește cabana sa rustică și așteaptă ca un viitor război să-i deschidă drumul către noi pustietăți.”

Astfel, democrația nu este capătul istoriei sau una din stările ei universale și cu atât mai puțin reconcilierea umanității cu sine însăși. Este doar un concept care-i permite lui Tocqueville să prefigureze o stare a societății și a moravurilor adecvată Europei și în special proprie acelei prelungiri engleze în Lumea Nouă care este republica americană. Aici, într-adevăr, experiența istorică a democrației a fost făcută într-o manieră atât de radicală, la nivel social și cultural, încât întreaga sferă politică a fost impregnată și pătrunsă, fiindu-i integral subordonată. Deoarece unul din sentimentele cele mai puternice ale lui Tocqueville în timpul acestei călătorii este chiar cvasiinen existența „politicului” din societatea americană: el vorbește în notele sale despre „absența guvernării”, binefacere pe care oamenii nu o pot găsi „decât la cele două extremități ale civilizației”, fie în starea de sălbăticie, când se află singuri față în față cu nevoile lor, fie după ce societatea s-a alcătuit, când indivizii care o compun sunt suficient de luminați și de independenți față de patimile lor (sau respectuoși față de lege, ceea ce-i totuna); el face o distincție între ceea ce denumeste „două stări sociale” diferențiate foarte clar: „Într-una poporul este suficient de luminat și se află în asemenea situații, încât se poate guverna el însuși. Societatea acționează atunci asupra ei înseși. În cealaltă, o putere exterioară societății acționează asupra ei și o obligă să pășească într-o anumite direcție.” America, firește, corespunde primei definiții,

aceea a unei societăți autoadministrate. Ea nu oferă doar ceea ce s-ar putea numi „democratism pur”, ci, în ultimă instanță, și „socialul pur”, excluzând politicul.

Desigur, această analiză merge prea departe, pentru că o mare parte din primul volum al *Democrației* este dedicată descrierii sistemului politic american. Dar ea are avantajul de a sublinia aprobarea intelectuală pe care Tocqueville o acordă democrației politice, în pofida a ceea ce lui i se par a fi „excese”. Deoarece, dacă aceasta asigură prin descentralizare administrativă (ceea ce el deosebește, după cum se știe, de descentralizarea guvernamentală) libertatea și responsabilitatea cetățenilor, ea comportă fundamental avantajele unui regim politic aristocratic, multiplicându-i însă beneficiarii. În consecință, problema la un nivel dublu, administrativ și guvernamental, stă în comparația avantajelor și inconvenientelor respective ale celor două tipuri de regimuri, unul în mâinile întregii societăți, celălalt condus de o elită ereditară: această parte a cărții, în mod justificat celebră și pasionantă, nu aduce nimic nou subiectului, în măsura în care este parcursă de la un cap la altul de această opoziție conceptuală, explicită sau implicită. Ceea ce o face interesantă este excepționala minuție cu care Tocqueville o explorează și o cercetează pe toate fețele pornind de la exemplul instituțiilor americane; dar nu-i modifică articulația centrală.

Există totuși un capitol din primul volum al *Democrației* — ultimul — unde el se găsește în situația de a renunța la acest „centru” al concepției sale: deoarece în acest extraordinar capitol X, el părăsește „democrația” americană pentru a cerceta viitorul a ceea ce el numește cele „trei rase”, care populează Statele Unite; deci, în afara anglo-americanilor, indienii și negrii. De unde și sentimentul că trebuie să părăsească de această dată sistemul său de analiză care nu e relevant pentru aceste două „rase” marginalizate, aceste două popoare, prin definiție, ne-„democratice”; și cum existența lor nu este fără urmări pentru viitorul Uniunii, însuși acest viitor nu este conținut în întregime în pronosticul asupra democrației. De altfel, e bizar cum Tocqueville adaugă — probabil ca o remușcare — la această listă de subiecte abandonate de tipul său de analiză „activitatea comercială care se desfășoară în Uniune” și importanța ei pentru viitor ca și cum el ar fi trebuit să enumere, chiar într-o dezordine intelectuală, problemele pe care nu le-a tratat și să explice pentru ce: „Aceste obiecte, care se leagă de subiectul meu, nu fac parte din el; ele sunt americane fără a fi democratice, și eu am vrut să fac în special portretul democrației. A fost necesar întâi să le înlătur; dar voi reveni în final.”

S-a văzut din lectura carnetelor sale de călătorie că el folosește conceptul de „civilizație” pentru a analiza societatea indienilor, concept moștenit din secolul al XVIII-lea, dar revizuit: el îl folosește nu atât pentru a desemna „întârzierea” istorică a acestei lumi sălbatice, cât starea sa de etanșitate în ra-

port cu lumea civilizată, adică în raport cu democrația americană. Încă o dată, el pornește de la „starea socială” a indienilor, adică a lumii nomade, tribale, războinice, vânătoarești, pentru a ajunge la moravurile și la credințele lor, care-i evocă, *mutatis mutandis*, pe cele ale vechilor germani descrise de Tacit: astfel, concepția sa despre istorie, departe de a fi închistată în ideea unei evoluții necesare a umanității, regăsește pe această cale indirectă raționamentul tipologic. Tocqueville nu crede că societățile indiene vor ajunge datorită contactului, fie și conflictual, să se înalțe puțin câte puțin la nivelul „civilizației” anglo-americane. Dimpotrivă, el crede că starea lor socială nomadă, întărită de sistemul de moravuri și de credințe, le izolează durabil și definitiv: și, într-adevăr, ori indienii reacționează prin război și sunt învinși și împinși spre vest, ori acceptă să se „civilizeze” și se apropie de o lume străină, în care sunt iremediabil inferiori, exploatați, pierduți. Recurgerea la forță sau acceptarea legilor îi condamnă în aceeași măsură. Geniul sociologic îl scutește pe Tocqueville de iluzia umanistă asupra binefacerilor civilizației europene, când aceasta e răspândită pe alte continente.

Destinul negrilor, dimpotrivă, nu poate fi pecetluit la fel de dramatic, deoarece este legat de cel al albilor. Dar el pune în fața Uniunii o problemă dublă asupra căreia Tocqueville, de asemenea nu are vederi optimiste. Deoarece, în opinia lui, existența unei instituții atât de anacronice cum este sclavia într-un secol al egalității și restrângerea ei la o rasă particulară a populației, negrii, provoacă în același timp efecte catastrofice asupra activității societății albe, acolo unde sclavia există, și o inevitabilă luptă pentru dispariția ei, în special acolo unde ea nu există. Dar această luptă, al cărei temei sunt interesele albilor și nu ale negrilor, nu aduce dispariția prejudecăților rasiale, ci dimpotrivă; deoarece emanciparea negrilor nu va provoca nici metisajul populațiilor, refuzat cu îndârjire de colonii anglo-americani, nici egalitatea, imposibilă între două popoare străine unul față de altul. Și avem toate motivele să pariem că abolirea sclaviei va duce, printr-un efect de compensație, la întărirea prejudecăților împotriva celor de culoare și a ceea ce numim astăzi rasism. Astfel, chiar ipoteza că sclavia ar fi fost abolită prin dorința stăpânilor și nu prin violența negrilor comportă un risc mare pentru coeziunea Uniunii.

În paginile sale sclipitoare despre indieni și negri, unde Tocqueville lasă de-o parte conceptul despre „democrație”, deoarece acesta este irelevant în raport cu cele două societăți despre care vorbește, ceea ce unește totuși analizele sale cu sistemul său intelectual global este prioritatea pe care o acordă ideii de „stare socială” și principiului care o definește. Pentru el, indienii și negrii sunt într-o mai mică măsură rase distincte, în raport cu anglo-americanii, cât grupuri sociale organizate conform unor principii incompatibile cu democrația care domnește în Uniune. Dar incompatibile în sensuri dife-

rite. Indienii formează o societate specifică, închisă în sine, ale cărei reguli, opinii și moravuri „sălbaticе” nu se explică prin originea omenirii cum se credea în secolul al XVIII-lea, ci traduc un tip de organizare socială care ignoră agricultura și sedentarizarea. Sclavii negri sunt o non-societate, pentru că robia este prin definiție un raport de forță în stare pură și nu o legătură „socială”; dar principiul sclaviei compromite existența societății libere care l-a instaurat și care, o dată instaurat și perpetuat, se găsește minat din interior. Indienii pot și vor fi distruși prin lege, ca o societate instaurată în afara ei. Dimpotrivă, negrii există în funcție de o instituție a democrației americane, în contradicție cu ea, dar totuși dorită de ea: ei sunt în același timp indispensabili și inasimilabili, necesari, dar distrugând pactul social fundamental. America egalitară și-a încorporat un principiu nociv și care nu poate fi mărturisit; și dacă acest paradox este periculos prin însăși existența lui, este din pricină că distruge într-o mai mare măsură societatea democratică a albilor decât populația de sclavi negri.

Acest diagnostic pesimist asupra problemei negrilor este însoțit, după cum se știe, de un număr de îndoieli privind durata soluției federale americane. Dar el nu știrbește cu nimic admirația lui Tocqueville pentru „spiritul” în care s-a produs colonizarea engleză a Americii, starea socială pe care ea a determinat-o, obiceiurile și ideile care decurg din această stare socială. S-a vorbit mult despre „resemnarea” sa aristocratică în fața democrației. Sunt de părere că *Democrația* nu justifică acest cuvânt, fără îndoială mai adecvat opiniilor sale despre societatea europeană. El este, de fapt, un admirator critic al democrației americane și există multe pasaje în carte care dovedesc că, în general, o preferă, în pofida a orice, regimului aristocratic, atât ca stare socială, cât și ca tip de guvernare. La aceste capitole America a dovedit puterea societății asupra ei înseși: lecție sau exemplu pe care tocmai plecase să-l caute.

*

Cinci ani mai târziu, în 1840, Tocqueville publică al doilea volum al *Democrației*. El poate să presupună că sistemul politic american este cunoscut de cititorii săi, deoarece acesta a fost obiectul esențial al cărții din 1835. Își propune să aprofundeze problema cea mai dificilă la care s-a referit, pe care a delimitat-o în primul volum, dar pe care n-a tratat-o sistematic: influența stării sociale democratice asupra spiritului american și, într-un mod mai general, asupra popoarelor unde ea domnește. Nu pentru că ar dori să facă din „starea socială democratică”, adică din egalitate, cauza unică a specificităților societății americane, sau „a tot ceea ce se întâmplă în zilele noastre”: el știe foarte bine că, de fapt, contrariul este adevărat și că trebuie ținut seama de mii de împrejurări care n-au legătură cu egalitatea. Dar, pe de o parte, datorită acestei trăsături comune lumii vechi și Lumii Noi el poate să

compare America cu Europa. Pe de altă parte, subiectul său, premisa de la care pornește pentru a examina socialul și istoricul, este starea socială democratică, deoarece din punctul său de vedere aceasta este cea mai în măsură să explice starea actuală a lumii. Pentru că faptul cel mai surprinzător în obsesia intelectuală cu care Tocqueville se concentrează asupra conceptului de egalitate este *evidența* că acest concept explică, după părerea sa, starea prezentă a societății, precum și viitorul ei. În ceea ce privește primul aspect, societățile din timpul său, și în special a sa — Franța sub monarhia din Iulie — cu greu putea oferi spectacolul egalității. De altfel, viața lui, în manifestările ei exterioare, este în întregime dirijată de spiritul conformist al valorilor din mediul său familial și respectarea cât mai strictă a principiilor ierarhiei sociale: e suficientă o examinare oricât de superficială a corespondenței sale pentru a sesiza acest lucru. Chiar după revoluția din Iulie, Franța lui Louis-Philippe este o țară în care oameni ca el, descendenți ai vechii aristocrații, continuă să exercite o autoritate aproape naturală asupra opiniilor și puterii pe care nu sunt nevoiți s-o restrângă. De unde apare atunci certitudinea intelectuală pe care însuși existența lui o dezmente cotidian?

Mai puțin din starea prezentă a societății, cât din istoria ei, adică din trecutul ei. Este probabil greu să ne imaginăm astăzi ce a reprezentat, pentru o familie ca a sa, trăsnetul Revoluției franceze, multitudinea de amintiri și de povestiri dramatice care i-au legănat copilăria și sentimentele de fascinație înfricoșată pe care le-a încercat de timpuriu. El a izbutit de tânăr, imediat ce a ieșit din adolescență, să transforme istoria familiei într-o problemă intelectuală: geniul său ține de această însușire precoce a unei moșteniri la alt nivel și într-un alt mod. Din această nefericire transmisă de tradiție el alcătuiește ideea de egalitate și în același timp pe cea de destin.

Cele două idei nu pot fi despărțite tocmai pentru că își au rădăcinile în același sol existențial: sentimentul că Revoluția franceză este înscrisă în sensul istoriei, altfel spus, că ea nu s-a încheiat și deoarece s-a manifestat printr-o ostilitate atât de radicală față de nobilime și chiar față de orice idee de superioritate socială, ea nu poate fi definită decât prin pasiunea pentru egalitate. N-are importanță faptul că această egalitate n-a fost „realizată” în societățile care i-au urmat: deoarece, dacă e adevărat că Tocqueville nu conceptualizează decât experiența lui — și aceasta probabil îl desparte de majoritatea marilor spirite filozofice, formate în special prin studiul abstract al doctrinelor și ideilor, același lucru explică și încăpățânarea sa de a adânci o singură idee, despre care putem spune ca despre o femeie — că a fost a vieții lui — această experiență îi spune într-adevăr că Revoluția franceză continuă prin Imperiu, Restaurație și 1830 și că egalitatea rămâne centrul dezbatelor și al evenimentelor politice. De fapt, această convingere este felul său de a-și în-

suși celebra melancolie a generației romantice, al cărei fiu este. Dar ea este, în același timp, un concept.

De unde și permanenta sa ambiguitate care se situează la două niveluri distincte. Folosirea cuvântului democrație ca substitut aproximativ al celui de egalitate, dar într-o accepție și mai vastă, îl duce pe Tocqueville la folosirea semantică diferită a aceluiași cuvânt, fără a separa domeniul social de domeniul politic. Dar ambiguitatea există și în interiorul folosirii cuvântului „democrație” — poate într-un mod mai profund, deoarece e mai ascuns — pentru a desemna o stare socială egalitară — ceea ce este de altfel folosirea sa cea mai frecventă. Ce este pentru autorul nostru o societate sau o stare socială caracterizată prin egalitate? Răspunsul nu e ușor de găsit.

Cel mai simplu este cel dat de sensul comun: o societate în care domnește egalitatea este societatea de unde au dispărut barierele de clasă dintre indivizi. Or, Tocqueville dă uneori această definiție. De exemplu, atunci când scrie: „Un popor care a trăit timp de secole sub un regim de caste și de clase nu dobândește o stare socială democratică decât printr-un lung șir de transformări mai mult sau mai puțin chinuitoare...” Sau, ceva mai departe, într-o notă la capitolul XXVI, mai explicit, deoarece un „adică” introduce definiția: „Când un popor are o stare socială democratică, adică, în sânul său nu mai există nici caste, nici clase...” Citate absolut concordante care asimilează clasele sociale castelor, cel puțin sub raportul lor contradictoriu cu democrația și care fac din societatea fără clase condiția egalității. Se mai găsește și în altă parte acest tip de definiție, în același timp maximalistă (egalitatea ca stare socială reală) și naivă (egalitatea conformă reprezentării pe care o au despre ea actorii sociali): de exemplu, în comparația pe care o face Tocqueville între căsătoria aristocratică și căsătoria democratică. El o opune pe prima, socialmente programată, oferind de altfel puțină libertate de alegere, reunind mai degrabă bunuri decât persoane, celei de a doua, rezultantă a unei alegeri libere, întemeiată pe înclinațiile părților și pe similitudinile de gust (de altfel, în această măsură, mai exigentă față de fidelitatea conjugală). Se vede din acest exemplu cum, pentru nevoile unei gândiri care procedează prin opoziții, el ajunge să confunde ceea ce numește starea socială democratică cu reprezentarea pe care o are această stare socială și pe care dorește să o dea despre ea. Într-o epocă în care căsătoria burgheză, ca alianță a patrimoniilor, este unul din subiectele preferate ale literaturii românești, Tocqueville, pentru a satisface cerințele sistemului său conceptual, este bizar și provizoriu orbit, evidența mariajului de clasă fiind mascată prin aparenta libertate a înclinațiilor individuale.

Bizar și provizoriu: el o știe, evident, și o și zice într-altă parte „că nu s-au văzut încă societăți unde condițiile să fie atât de egale, încât să nu existe bogați și săraci; și, în consecință, stăpâni și slugi”. Atunci, cum este schimbată

această situație de către starea socială democratică? „Democrația nu împiedică existența acestor două clase, dar ea le modifică spiritul și schimbă raporturile dintre ele.” Citat esențial pentru a desluși ce înțelege el cel mai ades prin „democrație”: nu o stare socială reală, ci percepția egalitară a raportului social, în mod firesc ierarhică (cel puțin dacă examinăm istoria omenirii), de către actorii acestui raport. Percepție egalitară care modifică la rândul ei natura acestui raport, chiar când el rămâne totalmente inegal. De exemplu: relația stăpân-slugă; ea există în societatea democratică formată în Statele Unite, dar acolo ea nu face parte din principiul ordinii sociale ca în societățile aristocratice. Ea, deci, nu creează, pe baza unei aserviri personale, o populație aparte, caracterizată din tată în fiu prin moravuri și un mod de a gândi specifice. Ea este, dimpotrivă, rezultatul unui contract liber consimțit, prin care cel interesat își negociază supunerea provizorie și limitele acestei supuneri. „Egalitatea condițiilor”, spune Tocqueville, „face din slugă și stăpân ființe noi și stabilește între ei raporturi noi.” Astfel, „egalitatea condițiilor” care este una din expresiile lui favorite pentru a caracteriza democrația, nu înseamnă că stăpânul și sluga sunt într-adevăr egali, dar că *pot să devină*, sau că raportul de subordonare provizorie nu intră în alcătuirea unei stări care îi definește în totalitate pe unii și pe alții, pentru că, de exemplu, el se poate inversa într-o zi în funcție de reușitele respective. Deoarece sluga poate deveni stăpân și tinde să devină, el nu este altfel decât stăpânul. De altfel, în afara sferei contractului revocabil prin care este legat de stăpânul lui, el este, ca și el, cu tot atâta îndreptățire, cu aceleași drepturi — un cetățean. „Egalitatea condițiilor” nu trebuie înțeleasă în sensul material al formulei, ci ca un principiu constitutiv al ordinii sociale democratice, prin opoziție cu lumea aristocratică: o normă și nu doar o constatare.

Tocqueville își dă seama că această normă este un obiectiv de neatinș, care lunecă mereu, niciodată o realitate: de unde caracterul permanent instabil al indivizilor și al societăților democratice. Cum nu este posibil ca un popor să ajungă să creeze condiții perfect egale și există mereu situații dominante la care râvnesc ambițiile, prezența unei reguli egalitare în existența socială, deschizând teoretic toate drumurile în fața tuturor indivizilor, le ascut dorința și îndârjirea. Ceea ce explică faptul că Tocqueville trece adeseori de la egalitatea ca stare socială dominantă, adică o normă, la egalitatea ca pasiune, de fapt ca sentiment și ca ideologie. În ultimă instanță, starea socială democratică există mai mult prin pasiunile pe care le iscă, decât prin situațiile pe care le creează, deoarece egalitatea reală a condițiilor nu e niciodată atinsă, dar întotdeauna râvnită. „Când inegalitatea este legea obișnuită a unei societăți, cele mai profunde inegalități nu sar în ochi; când totul este aproximativ la același nivel, cele mai mici inegalități rănesc. De aceea, dorința de egalitate devine mai greu de potolit pe măsură ce egalitatea este mai mare.”

Ceea ce vrea să zică, în fond, că această egalitate reală, scop mărturisit dar părelnic, referință la normă dar obiect al dorinței, se descompune în nenumerate obiective parțiale ale diferențierii sociale: Tocqueville a înțeles că a crede în egalitate ca valoare nu suprimă ceea ce el numește „orgoliul particular al indivizilor”, adică pasiunea de a se deosebi de ceilalți. Dimpotrivă, ea îi amplifică intensitatea, în timp ce îi modifică și îi înmulțește punctele de aplicație. Într-adevăr, tendința de „diferențiere” este cu atât mai legitimă cu cât clasele sunt mai puțin diferențiate prin obiceiuri sau prin lege, așa cum sunt în aristocrații. Pe de altă parte, democrația înmulțește semnele diferenței pentru că, egalizând condițiile, chiar uniformizându-i pe cetățeni, ea fructifică cel mai mic avantaj; făcând ca situațiile sociale să fie mai mobile, ea substituie ierarhiilor tradiționale privilegii recente și provizorii, pe care beneficiarii țin cu atât mai mult să le etaleze în perioada în care se bucură de ele. Există în filigran în *Democrație* (în special în capitolele XIV și XVI din volumul doi) o teorie a felului cum egalitatea produce inegalități simbolice, motiv de neliniște și invidie care sunt sentimente caracteristice democrației.

Acestei instabilități naturale, Tocqueville îi găsește corective care permit funcționarea armonioasă a sistemului. Există religia care, după părerea lui, este un element-cheie al consensului social și care-i protejează pe cetățenii „democratici” de pretenția necugetată de a ști totul, deci de a schimba totul; dar mai există și un corectiv intern, ascuns chiar în interiorul dorinței de egalitate și a pasiunii de a o depăși: într-un stat democratic, caracterizat prin ascensiuni relativ lente, și prin obiceiul ca prin eforturi cotidiene să fie urcate treptele promovării sociale, dorințele au tendința de a se adecva mijloacelor, iar ambițiile — șanselor. Tocqueville este primul care descoperă această lege fundamentală a societăților moderne, conform căreia oamenii nu-și interiorizează dorințele decât în funcție de un destin probabil, în sensul statistic al termenului. Ei nu prevăd decât ceea ce li se poate întâmpla, fiind astfel scutiți atât de ambiții nemăsurate, cât și de decepții sfâșietoare. —

De altfel, inexistența acestor corective ale egalității caracterizează o stare socială intermediară între aristocrație și democrație și care este revoluția. Stare socială intermediară în sens cronologic, deoarece revoluția este cea prin care se înlăptuiește trecerea de la aristocrație la democrație, dar și în sens sociologic, deoarece revoluția creează în mod brutal elementele democrației fără ca să-i asigure condițiile ei de funcționare, atât prin ruptura pe care o operează în spirite, cât și prin tradiția pe care o vehiculează fără s-o știe. Indivizii „revoluționari” moștenesc lipsa de măsură a ambițiilor aristocratice; sentimentul că participă la crearea unei lumi în întregime noi contribuie la această exagerare, iar schimbarea oamenilor și a legilor barează calea mecanismului de adecvare a dorințelor la șanse. Revoluția se caracterizea-

ză, astfel, mai curând prin explozia egalitarismului decât a egalității; ea exploatăză vasta distorsiune dintre ceea ce oamenii doresc și ceea ce societatea le poate oferi. La rândul ei, ea creează o tradiție care supraviețuiește anilor excepționali și care explică instabilitatea post-revoluționară: „Pasiunile pe care revoluția le-a inspirat nu dispar o dată cu ea. Sentimentul instabilității continuă în cadrul ordinii — ideea ușurinței succesului supraviețuiește straniilor vicisitudini care i-au dat naștere.”

Deci „democrația” în Franța nu este pentru Tocqueville regimul „normal” al acestei stări sociale; este starea sa revoluționară. Această diferențiere esențială străbate în întregime volumul al doilea al *Democrației* și constituie firul principal al comparației ale cărei elemente călătorul le caută. El a găsit în Statele Unite o democrație pură, conformă adică idealului său tipologic; a fost întemeiată ca atare, pornind de la o matrice religioasă care i-a exaltat valorile și netrebuind să lupte împotriva unui stat aristocratic anterior. Conceptul de revoluție, pe care-l construiește în întregime pornind de la experiența franceză, i se pare străin de istoria americană (cu excepția a ceea ce comportă războiul civil potențial dintre aristocrația sudistă și democrația yankee). Mai mult, acest concept i se pare în contradicție cu funcționarea democrației, în măsura în care egalitatea constituie o țesătură socială cu mult mai omogenă și mai rezistentă decât societatea aristocratică. Tocqueville consacră un capitol explicației pentru ce starea socială democratică, prin uniformizarea socială și culturală pe care o cultivă și prin rețeaua de microinterese conservatoare la care sunt conectați cetățenii ei, lasă puțin loc izbucnirii revoluțiilor; dimpotrivă, distrugerea inegalității aristocratice îi oferă pretexte și obiective, așa cum demonstrează experiența europeană.

Astfel, ideea de democrație, așa cum Tocqueville nu încetează să o examineze pe toate fețele, se confundă adeseori cu cea de egalitate, dar ea îi îmbrățișează totodată multiplele ei semnificații și ambiguități. Doar unul din aspectele ei nu-l interesează pe Tocqueville: acela al realității obiective. De fapt, din acest punct de vedere, lui îi este suficientă convingerea că se egalizează condițiile sociale reale și că ele vor continua să se egalizeze progresiv. Dar el nu încearcă niciodată să precizeze această idee și cu atât mai puțin s-o măsoare: e o evidență existențială și nu statistică. Când vorbește despre acest aspect al chestiunii, se exprimă ca un descendent al unei mari familii din Vechiul Regim; el se referă la egalizarea condițiilor de existență între nobilime și clasa mijlocie (la fel ca și Guizot care-i împărtășește diagnosticul, el pornind însă de la clasa mijlocie).

Dar ceea ce-l interesează mai mult și mai des este, în același timp, egalitatea ca normă de existență colectivă și mecanismul mental datorită căruia apariția acestei norme este în mod inseparabil consecință și cauză: pasiunea egalității. În primul dintre aceste raporturi, democrația nu încetează să poar-

te încorporat în ea însăși, nedespărțit de ea, un orizont care-i amenință istoria, o lume dincolo de ea în numele căreia ea nu poate refuza contestația ei permanentă: egalitatea este o valoare care, prin definiție, nu poate fi realizată de nici o stare socială (la fel cum democrația, în accepția curentă a termenului, adică o guvernare a poporului prin el însuși, este tipul ideal de putere căruia nici o colectivitate modernă nu-i poate îndeplini condiția). Și în acest decalaj inevitabil dintre valori și fapte, dintre societate și normele ei ia naștere egalitatea ca pasiune socială, fiind una din trăsăturile caracteristice ale democrației, așa cum o concepe Tocqueville. Într-adevăr, societățile aristocratice nu comportă decalaje de asemenea natură, fiindcă ele își trăiesc fără pasiuni sfâșietoare propriile valori, subordonarea și ierarhia; când sunt răsturnate, aceasta se întâmplă în numele unei legitimități contrare, aceea a egalității care mobilizează în folosul ei pasiuni de același fel, vizând același obiectiv. Dar, o dată apărută societatea egalitară, ea nu-și poate trăi propriile valori fără a-și nega constant starea sa reală; și pasiunile pe care le-a dezlănțuit, prin victoria ei sau numai prin existența ei, pun în discuție, ele însele, funcționarea sa cotidiană. Acesta este motivul pentru care democrația, având avantajul față de celelalte stări ale societății de a mobiliza activitatea cetățenilor folosind dorința lor de egalitate, prezintă o problemă necunoscută aristocrației: aceea a viabilității ei cotidiene.

Problemă în orice caz dificil de rezolvat și care devine dramatică în cazul în care pasiunea pentru egalitate le depășește pe toate celelalte și în special pe aceea care îi face pe oameni să prețuiască libertatea: deoarece tocmai acest decalaj al preferințelor creează principala amenințare pentru democrație. Desigur, dacă cele două pasiuni ar fi egal de puternice, egal de răspândite, prin eforturile lor conjugate fiecare cetățean ar putea să aspire la guvernare. Or, experiența ne arată că egalitatea și dorința de egalitate pot să existe în societatea civilă, dar nu și în societatea politică: aceasta este, de exemplu, situația regimurilor cenzitare. Ba mai mult, egalitatea și pasiunea pentru egalitate există în societatea politică chiar în absența libertății: acesta este cazul despotismului.

Raportul dintre pasiunea egalitară și celelalte pasiuni ale unei vieți democratice apare astfel a fi unul din elementele esențiale ale acestui tip de societate. De fapt, Tocqueville crede că aceasta este principala pasiune distinctivă a popoarelor democratice și că problema pe care o pune este tocmai aceea de a o dirija în limite compatibile cu libertatea. De ce este ea mai puternică decât toate celelalte sentimente politice? Primul capitol al celei de a doua părți din volumul doi oferă o seamă de motive: conformismul epocii, înrădăcinarea obiceiurilor profunde ale stării sociale și în special faptul că pasiunea egalitară este conformă logicii democratice, deoarece ea poate fi împărtășită de toți, în timp ce avantajele libertății nu sunt evidente decât pentru un număr mic. Dimpotrivă, abuzul de libertate (anarhia, de exem-

plu) este evident pentru toată lumea, în timp ce avantajul egalității este insesizabil și nu e detectat decât de puține spirite. Și, în sfârșit, Tocqueville nu uită niciodată exemplul francez pentru că acesta este problema vieții lui: în Franța, patima egalității este cu atât mai puternică, cu cât ea este cu mult anterioară celei a libertății și a fost favorizată prin acțiunea nivelatoare a absolutismului regal. Tradiția libertății este fragilă, intermitentă, limitată; cea a egalității este constitutivă pentru națiune.

Ceea ce nu se întâmplă în America. Acolo, Tocqueville găsește, dimpotrivă, o democrație în care pasiunea egalitară este ținută în frâu în același timp prin consensul religios care-i lasă divinității problema scopurilor ultime ale umanității și prin instituțiile politice care dau prioritate și putere societății asupra statului: celebrul capitol al volumului doi, despre asociații, arată că acestea joacă în societatea democratică un rol comparabil cu cel al aristocrației în societatea aristocratică constituind tot atâtea corpuri colective manifestând inițiativă în domeniul social, independente de stat. Astfel, analiza lui Tocqueville nu se rezumă numai la studiul pasiunii egalitare, chiar dacă aceasta e centrală, ci încearcă să înțeleagă cum a țesut democrația, în cazul american, o rețea de sentimente, de idei și de moravuri care-i dă societății un caracter distinctiv și existența sa specifică. Arhitectura intelectuală a cărții din 1840 este astfel clarificată. Nu e vorba de a recompune istoria democrației americane, a originilor ei sau a cauzelor ei; dimpotrivă, ea este considerată elementul central al acestei istorii, elementul-cheie de interpretare sub dublul aspect al rolului său de normă a vieții sociale și de existență ca ansamblu de pasiuni și dorințe individuale. Izvoarele și nu rezultatele îl interesează pe Tocqueville în această a doua lucrare a sa: cum democrația tinde să producă ceea ce noi am numi un „spirit public” *sui generis*, adică, în același timp ideile și moravurile care contribuie, în schimb, la trăinicia sistemului.

De fapt, acest al doilea volum este atât de strălucitor și dens, încât este absolut imposibil să intri în amănuntele analizei sale: trebuie să lăsăm cititorului plăcerea și dificultatea de a-i descoperi, sub aparenta claritate a stilului, profunzimea și complexitatea. Nicăieri geniul conceptual al lui Tocqueville nu apare mai deplin decât în acest text, care tratează obsesia vieții sale la cel mai înalt nivel de generalitate și de ambiție intelectuală. Prin studiul succesiv al „mișcării intelectuale”, al „sentimentelor” și „moravurilor” popoului american, Tocqueville atacă de fapt cea mai importantă problemă a științelor sociale pe care n-am încetat să ne-o punem de atunci: care este raportul dintre ideile și reprezentările emise și celelalte niveluri ale existenței sociale. Aceasta este problema pe care, cam în aceeași epocă, tânărul Marx încearcă și el s-o rezolve, el presupunând că există o legătură între idei și starea socială în general. Dar la Marx, starea societății este caracterizată doar prin elemente obiective și, ca să zicem așa, materiale, forțele de producție și ra-

porturile de producție pe care acestea le determină. Tocqueville însă se instalează direct în inima socialului fără a trece în prealabil prin economic, inexistent în tipul său de analiză; iar acest social este, în realitate, cultural.

Deoarece, dacă este examinată în sensul ei obiectiv, egalitatea nu e decât egalizarea condițiilor: un proces căruia nu i se poate prezice nici un sfârșit, deoarece scopul său este părelnic. Nu o stare, ci o istorie care dă sens comportamentului individual și reprezentărilor care determină acest comportament. Ea există mai mult prin semnificația pe care o acordă raporturile sociale decât prin transformările pe care le introduce în ele. Devenind legitimă, ea imprimă întregului social această mișcare de autonomie conflictuală care caracterizează democrația americană. Întregii sfere sociale, care cuprinde și reprezentările: nu există la Tocqueville această prăpastie, pe care Marx n-a știut s-o umple niciodată, între producția materială și cea spirituală. Deoarece instrumentul analitic cel mai important al lui Tocqueville nu e atât egalitatea, cât reprezentarea egalității, la dublul nivel al normei sociale și al pasiunilor individuale, lui nu îi e greu să coboare la izvorul ideilor, al tradițiilor morale și intelectuale.

Această „coborâre” nu implică în mod necesar o legătură centrală unică sau constantă între starea socială și idei. Și această legătură este cu atât mai puțin singulară cu cât se referă la domenii mai „savante”; de exemplu, în legătură cu literatura, Tocqueville își pune în gardă cititorul împotriva determinărilor prin starea socială, democratică sau aristocratică: „Aș depăși concepția mea dacă aș susține că literatura unei națiuni este întotdeauna subordonată stării sale sociale și alcătuirii sale politice. Știu că, independent de aceste cauze, există multe altele care dau anumite trăsături operelor literare: dar acestea mi se par a fi principale.

Raporturile existente între starea socială și politică ale unui popor și geniul scriitorilor săi sunt întotdeauna foarte numeroase: cine îl cunoaște pe unul, nu-l poate niciodată ignora complet pe celălalt.”

Astfel, oricare ar fi precauțiile pe care și le ia pentru a face mai flexibil caracterul său sistematic, natura gândirii lui Tocqueville este deductivă: din „democrație” decurg trăsăturile intelectuale, tiparele mentale și moravurile americane. Afirmatie parțial tautologică, deoarece definiția democrației include norma și pasiunile egalitare; dar din ea Tocqueville extrage variații de o finețe și o bogăție aproape infinite, în măsura în care el rafinează neîncetat, prin corelările ei, definiția centrală.

Din punctul meu de vedere, nu este foarte important că planul admirabilului volum doi nu are decât aparența rigorii; că diferența între „idei”, „sentimente” și „moravuri” este deseori discutabilă; că în interiorul fiecărei secțiuni chiar, în special în a treia, distribuția materialului poate apărea ușor lipsită de logică. Ceea ce are importanță este transparența excepțională a obiec-

tului „America” în raport cu definiția democrației de care Tocqueville se folosește pentru a-l explora. Prin originea lor, în același timp recentă și omogenă, prin starea lor socială, prin instituțiile lor politice, americanii reunescondițiile unei experiențe de laborator pentru democrație. Faptul că la ei totul provine din democrație duce mai ușor la afirmația că totul poate fi înțeles pornind de la consensul social despre egalitate. Această asociere a unor oameni noi, pentru exploatarea unui teritoriu virgin, fără nici o altă sedimentare istorică în afara credinței comune, i-a oferit lui Tocqueville un teren de studiu providențial pentru geniul său conceptual, adică profund și simplu.

*

Profund și simplu: comparația cu Marx ne-ar permite poate o concluzie care să lumineze aceste atribute.

Conceptele lui Marx, indiferent de epoca în care au fost elaborate, nu sunt niciodată simple. Moștenire restructurată a filozofiei germane, sau produs transformat al economiei politice engleze, ele nu datorează nimic experienței existențiale a lui Marx, ci sunt doar gândirea sa despre gândirea altora. Dimpotrivă, la Tocqueville soclul sistemului nu este o construcție intelectuală: este o evidență empirică transpusă la nivelul abstracțiunii sub forma înaintării ireversibile a egalității. Evidență care, astfel, constituie focarul central al analizei, din care trebuie extrase consecințele.

Marx, în spatele egalității proclamate de Revoluția franceză, devenită legitimitatea socială a Occidentului, dezvăluie și denunță inegalitatea reală, contradicția între fapte și valori. El descrie genealogia cauzei acestei contradicții, cauză pe care o găsește la nivelul economic și al raporturilor sociale implicate în procesul de producere a bogăției. Dintr-o dată, egalitatea nu mai este decât o minciună ideologică, sau finalitatea superioară a cărei condiție prealabilă este distrugerea capitalismului. În această scindare dispare tot ceea ce pentru Tocqueville constituie egalitatea, adică o normă socială și pasiuni egalitare. Marx este interesat de mecanismele vieții economice și de raporturile dintre economic și social — Tocqueville explorează relația dintre principiul social și comportamentul uman: situat la același nivel cu ceea ce direcționează acțiunea individuală și colectivă a oamenilor timpului său, el n-are nevoie să reducă domeniul politic la un alt ordin de realități considerat că-l fondează și-l determină. El rupe astfel cu obsesia fundamentului social atât de caracteristică pentru secolul al XVIII-lea și pentru Marx, care în această privință este un moștenitor; el se plasează deliberat la sursă, principiul de bază i se pare un soi de dat istoric, în același timp ireductibil la demonstrația causală și evident, esențialul fiind de a extrage din el consecințele pentru viața socială. Marx vede libertatea în suprimarea plusvalorii; Tocqueville — în gestiunea inteligentă a credinței în egalitate.

În acest sens, Marx are o gândire infinit mai complexă, abordând politicul printr-o serie de medieri (unde de altfel acesta sfârșește prin a se pierde). Dar în alt sens, „simplicitatea” lui Tocqueville are mai multă profunzime. Deoarece, în pofida tuturor aparențelor, Marx rămâne în întregime situat în perspectiva care încearcă să realizeze promisiunea egalității. Denunțând inegalitatea prin analiza raporturilor sociale capitaliste, el regăsește egalitatea sub forma necesității istorice a socialismului, dar nu renunță la ea niciodată, considerând-o o valoare fundamentală a pactului social. El nu critică versiunea sa în capitalism decât pentru a demonstra mai bine că ea trebuie să fundamenteze *din nou* sensul istoriei printr-o nouă revoluție. În ceea ce-l privește, Tocqueville n-a interiorizat egalitatea ca valoare: el este un aristocrat. Dar el constată *faptul* că egalitatea a devenit legitimitatea societăților moderne și încearcă să-i măsoare dimensiunile. Dintr-o dată, prin metoda comparativă, atât în spațiu, cât și în timp, el relativizează egalitatea ca legitimitate și o nouă credință care trebuie opusă celor vechi pentru a-i sesiza imensa valoare. Astfel, el întemeiază viziunea antropologică asupra modernității.

Cu cât gândirea sa este mai „simplă”, cu cât teoria sa e mai puțin livrescă, cu cât ambele sunt mai direct hrănite din experiența psihologică a contemporaneității, cu atât ele permit, într-o măsură mai mare, în mod paradoxal, despărțirea experienței de conceptul ei. Tocqueville a trecut din lumea aristocratică la lumea democratică și tocmai această trecere constituie trama,angoasa vieții sale. Cu câte un picior în ambele lumi, el consideră o evidență faptul că egalitatea nu este decât unul din modurile de existență socială. Cu arhaismul poziției sale existențiale, el alcătuiește modernitatea interogației sale conceptuale.

• Dimpotrivă, gândirea lui Marx se vrea în întregime savantă și încearcă să urmărească inegalitatea la izvoarele ei cele mai ascunse, sub aparența inversă a contractului liber între indivizi egali. Dar cu cât se vrea mai științifică, degajată de experiența trăită a contemporaneității, scoțând masca ideologiei de pe fața realității, cu atât „se lipește” mai tare, fără s-o știe, de egalitate ca opțiune, fără a permite cea mai mică abatere, nici cel mai mic dubiu cu privire la necesitatea sa morală ca principiu social. Ea îmbracă valoarea modernă prin excelență a limbajului științific: amalgam care face o profeție dintr-o analiză și care, fără îndoială, explică formidabilul destin postum al unui greoi tratat de economie politică.

Marx rămâne în interiorul sistemului credinței egalitare. Tocqueville îi face analiza comparată. Astfel, se explică, în mod sigur, mai mult și mai bine ecoul atât de diferit al celor două opere sau mai corect gloria universală a uneia și cunoașterea limitată a celeilalte. Dar astfel se explică și superioritatea lui Tocqueville asupra lui Marx în domeniul veridicității prospective: nu e greu

de demonstrat că pronosticul aristocratului francez asupra lumii contemporane (vorbesc despre ceea ce noi numim astăzi lumea europeană „dezvoltată” pentru că cei doi autori n-au studiat alta) este infinit mai aproape de realitățile pe care le trăim noi astăzi decât cele ale socialistului german. Valoarea predictivă a operei lui Tocqueville rămâne extraordinară, chiar în detalii și celebrele pagini, nu foarte originale pentru vremea aceea, despre viitorul imperial al Americii și al Rusiei sunt din acest punct de vedere mai puțin extraordinare decât sute de observații asupra ideologiei pe care o trăim încă. Or, această inegalitate în realismul previziunii, între Tocqueville și Marx, este cu atât mai izbitoare cu cât ea pare invers proporțională cu veridicitatea punctelor lor de pornire empirice. Egalitatea socială de care Tocqueville pare obsedat nu îi apare istoricului o trăsătură caracteristică a societăților europene din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dimpotrivă, mizeria clasei muncitoare, care constituie fundalul teoriei exploatării capitaliste, este în afara oricărui dubiu.

Dar, elaborând doctrina acestei situații, Marx îndreaptă reflectorul asupra unui mecanism economic care nu explică aproape nimic din marile evenimente ale secolului al XIX-lea și al XX-lea: nu numai că în ultimă analiză reduce politicul la economic, dar el „încremenește” evoluția în dezvoltarea contradicției „obiective” a raporturilor de producție. Dacă această gândire științistă despre viitor, care prevede eliminarea plusvalorii prin revoluția proletară, s-a dovedit a fi mai puțin profetică decât studiul raporturilor dintre egalitate și statul administrativ, motivul nu este doar acela că sentimentul evoluției, cu condiția să fie obiectul unei elaborări abstracte, se poate dovedi mai adevărat decât pretenția cunoașterii științifice a istoriei. Motivul este că Tocqueville analizând egalitatea nu ca o situație, ci ca un principiu, un ansamblu de pasiuni, o dinamică politică nedefinită, are un dublu avantaj asupra lui Marx. El se situează la nivelul istoriei unei promisiuni făcute Europei de Revoluția franceză și căreia America îi arată trăsăturile: și el încearcă să înțeleagă nu cauzele, ci consecințele. În felul acesta el câștigă pariul: afirmația că universul egalității și comportamentul pe care el îl provoacă sunt fenomene durabile, ireversibile, determinate pentru viitor. În această măsură el analizează chiar lumea în care trăim noi.

FRANÇOIS FURET

BIOGRAFIA LUI TOCQUEVILLE

Repere cronologice

- 1805 Se naște la Paris Alexis de Tocqueville, vlăstar al unei vechi familii de nobili normanzi. În timpul Imperiului își petrece iernile la Paris și verile la castelul din Verneuil.
- 1820–1823 Studiază la Colegiul din Metz, unde tatăl său, contele Hervé, era prefect (de Moselle).
- 1826 E licențiat în drept la Paris.
- 1826–1827 Călătorește în Italia și Sicilia. În 1827 e numit judecător stagiar la Versailles (unde tatăl său este prefect).
- 1829–1830 Frecventează cursul despre istoria civilizației europene al lui Guizot, la Sorbona.
- 1830 Depune jurământul noului regim emanat de Revoluția din Iulie, în pofida dramelor de conștiință.
- 1831 (aprilie)–1832 (martie) Călătorește în Statele Unite împreună cu Gustave de Beaumont.
- 1833 Publică în colaborare cu Beaumont raportul asupra sistemului penitenciar american sub titlul *Du système pénitencier aux Etats-Unis et de son application en France*.
- 1832–1835 Demisionează din postul de judecător-supleant. Redactează primul volum din *De la démocratie en Amérique*. Călătorește în Anglia în august 1833.
- 1835 Publică primul volum din *Démocratie*. A doua călătorie în Anglia. Se căsătorește cu Mary Mottley, o englezoaică pe care Tocqueville o cunoscuse la Versailles înainte de Revoluția din 1830.
- 1836 Călătorește în Elveția. Publică un eseu despre *L'Etat social et politique en France avant et depuis 1789*.
- 1837 Pierde alegerile legislative din arondismentul Valognes (Manche) învecinat cu castelul familiei de Tocqueville.
- 1838 Este ales membru al Academiei de Științe morale și politice.
- 1839 Este ales deputat în arondismentul Valognes, din partea opoziției la cabinetul Molé. Activitatea sa parlamentară va fi îndeosebi ilustrată prin trei rapoarte importante: despre abolirea sclaviei în colonii (1839), despre reforma închisorilor (1843), despre situația din Algeria (1847).

- 1840 Publică al doilea volum din *Démocratie*.
- 1841 Este ales membru al Academiei Franceze. Prima călătorie în Algeria.
- 1846 A doua călătorie în Algeria.
- 1848 (aprilie) Își păstrează mandatul legislativ în Adunarea constituantă de după Revoluția din Februarie. Membru al comisiei însărcinate cu elaborarea noii constituții.
- 1849 Prima călătorie în Germania.
- Mai E ales în Adunarea legislativă.
- Iunie–octombrie Ministru al Afacerilor Externe sub prințul Ludovic-Napoleon, devenit președinte al Republicii din decembrie 1848.
- 1850–1851 Își redactează *Les Souvenirs*. Locuiește la Sorento din motive de sănătate.
- Iulie 1851 Ține un raport în Adunarea Legislativă în legătură cu revizuirea constituției.
- Decembrie 1851 Se opune loviturii de stat a prințului Ludovic-Napoleon, care se proclamă Napoleon al III-lea. Se retrage din orice activitate publică.
- 1852 Începe să lucreze la documentația care-i va servi la redactarea cărții *L'Ancien Régime et la Révolution* care, în viziunea lui Tocqueville, este primul volum al unei istorii a Revoluției.
- 1853 Consultă la Tours Arhivele intendenței din Tours.
- 1854 A doua călătorie în Germania.
- 1856 Publică *L'Ancien Régime et la Révolution*.
- 1857 Ultima călătorie în Anglia.
- 1859 Moare la Cannes.

Indicațiile sumare care urmează sunt extrase dintr-o bibliografie exhaustivă pe care mi-o comunică cu amabilitate prietenul meu, André Jardin, pivot central al „operelor complete” în curs de publicare.

I. OPERELE LUI TOCQUEVILLE

Există două ediții complete ale operelor lui Tocqueville:

— cea publicată sub numele de Doamna de Tocqueville, în realitate stabilită de Gustave de Beaumont, căreia i se spune curent ediția Beaumont, 9 volume, Michel-Lévy frères, 1864–1866.

Această ediție nu include *Souvenirs* cât și importante părți din corespondența sa considerate fie prea politice, fie prea intime. Ea conține revizuii inadmisibile ale textelor;

— ediția cu adevărat completă se află în curs de publicare, din 1951, la editura Gallimard, sub patronajul unei Comisii naționale. Această ediție cuprinde un aparat critic format din prefețe și note inedite care fac ca ea să fie singura ediție științifică a operelor lui Tocqueville. Iată planul ei general:

- Tomul 1 *De la Démocratie en Amérique*. 2 volume (apărute).
- Tomul 2 *L'Ancien Régime et la Révolution*. 2 volume (apărute).
- Tomul 3 *Ecrits et Discours politiques*. 2 volume (1 volum apărut).
- Tomul 4 *Ecrits sur le système pénitencier en France et à l'étranger*. 1 volum.
- Tomul 5 *Voyages*. 2 volume (apărute).
- Tomul 6 *Correspondances anglaises*. 2 volume (1 volum apărut).
- Tomul 7 *Correspondances anglo-américaines et autres correspondances étrangères*. 1 volum.
- Tomul 8 *Correspondance Tocqueville – Beaumont*. 3 volume (apărute).
- Tomul 9 *Correspondance Tocqueville – Gobineau*. 1 volum (apărut).
- Tomul 10 *Correspondance locale*. 1 volum.
- Tomul 11 *Correspondance Tocqueville – Ampère et Tocqueville – Royer – Col-lard*. 1 volum (apărut).

- Tomul 12 *Souvenirs*. 1 volum (apărut).
 Tomul 13 *Correspondance Tocqueville – Kergorlay*. 2 volume (apărute).
 Tomul 14 *Correspondance familiale*.
 Tomul 15 *Correspondance Tocqueville – Corcelle et Tocqueville – Mme Swetchine*. 1 volum.
 Tomul 16 *Mélanges littéraires et économiques*. 1 volum.
 Tomul 17 *Correspondance à divers*.

II. PRINCIPALELE LUCRĂRI DESPRE TOCQUEVILLE

- R. ARON: „La définition libérale de la liberté: Alexis de Tocqueville et Karl Marx”, in *Archives européennes de sociologie*, 5, 1964.
 R. ARON: *Les grandes étapes de la pensée sociologique*, Gallimard, Paris, 1967.
 P. BIRNBAUM: *Sociologie de Tocqueville*, Paris, 1970.
 S. DRESCHER: *Dilemmas of Democracy, Tocqueville and modernization*, Pittsburgh, 1968.
 F. FURET: *Penser la Révolution française*, Gallimard, Paris, 1978.
 E.T. GARGAN: *De Tocqueville*, Londra, 1965.
 M. GAUCHET: „Tocqueville, l'Amérique et nous. Sur la genèse des Sociétés démocratiques”, in *Libre*, nr. 7, Payot, 1980.
 M. HERETH: *Alexis de Tocqueville, Die Gefährdung der Freiheit in der Demokratie*, Stuttgart, 1979.
 M. LERNER: *Tocqueville and American Civilization*, New York, 1969.
 J. LIVELY: *The Social and Political Thought of Alexis de Tocqueville*, Oxford, 1962.
 G.W. PIERSON: *Tocqueville and Beaumont in America*, New York, 1938.
 M. RICHTER: „The Uses of Theory: Tocqueville's adaptation of Montesquieu”, in *Essays in Theory and History*, Harvard University Press, 1970.
 J.T. SCHLEIFER: *The making of Tocqueville's Democracy*, Univ. of North Carolina Press, 1980.
 S.R. WEITMAN: „The Sociological Theories of Tocqueville's «The Old Regime and the Revolution»”, in *Social Research*, New York, 1966.

Completăm bibliografia prof. F. Furet cu monumentală lucrare:

ALEXIS DE TOCQUEVILLE: *De la Démocratie en Amérique*. Première édition historico-critique revue et augmentée par Eduardo Nolla. 2 vol. Paris, Librairie philosophique J. Vrin, 1990.

DESPRE DEMOCRAȚIE
ÎN AMERICA

INTRODUCERE

[Lucrarea pe care o veți citi nu este o călătorie, cititorul poate fi liniștit. Nu vreau să-i atrag atenția asupra mea. Nu vor putea fi găsite în această carte nici descrierea completă a tuturor instituțiilor din Statele Unite; dar mă mângâi cu ideea că publicul va găsi aici câteva documente noi din care va putea extrage cunoștințe utile asupra unui subiect mai important pentru noi decât soarta Americii și nu mai puțin demn de atenția noastră.]

Dintre lucrurile noi care mi-au reținut atenția în timpul șederii mele în Statele Unite, nici unul nu mi-a părut mai izbitor decât egalitatea de condiții. Am deslușit fără dificultate înrâurirea prodigioasă pe care acest prim fapt o exercită asupra mersului societății; el imprimă o anumită orientare spiritului public și legilor o anumită formulare; guvernanților precepte noi, iar celor guvernați — deprinderi specifice.

Mi-am dat curând seama că acest fapt își face simțită influența mult dincolo de moravurile politice și de legi și că el dobândește asupra societății civile o autoritate defel mai redusă decât asupra guvernanților: creează opinii, generează sentimente, sugerează uzanțe și modifică tot ceea ce nu produce el.

Așadar, pe măsură ce studiam societatea americană, descopeream tot mai mult în egalitatea de condiții acel fapt generator din care părea să decurgă fiecare fapt particular și îl regăseam neîncetat dinaintea mea ca un punct central, unde sfârșeau prin a se întâlni toate observațiile mele.

Mi-am îndreptat atunci gândul spre emisfera noastră și mi s-a părut că întrezăresc ceva analog priveliștii pe care mi-o oferea Lumea Nouă. Am văzut egalitate de condiții care, fără a fi atins acolo, ca în Statele Unite, limitele sale extreme, tindea să se apropie cu fiecare zi tot mai mult de ele; și am avut impresia că aceeași democrație care domnea în societățile americane ar înainta rapid spre putere în Europa.

Din acel moment, am conceput ideea de a scrie cartea pe care o veți citi.

O mare revoluție democratică are loc în mijlocul nostru; toți o văd, însă nu toți o judecă în același fel. Unii gândesc că este un lucru nou și,

luând-o drept un accident, speră să o mai poată opri; în vreme ce alții socot că nu i se poate sta împotriva, deoarece văd în ea fenomenul cel mai continuu, cel mai vechi și cel mai permanent dintre cele cunoscute în istorie.

Mă duc cu gândul pentru o clipă la imaginea Franței în urmă cu șapte sute de ani; o văd împărțită între un număr mic de familii cărora le aparține pământul și care cârmuiesc populația; dreptul de a porunci este preluat astfel de la o generație la alta o dată cu moștenirile; singurul mijloc de care dispun oamenii pentru a acționa unii asupra altora este constrângerea; nu descoperim decât o singură sorginte a puterii: proprietatea funciară.

Iată însă că prinde ființă și curând se extinde puterea politică a clerului. Acesta îi primește în rândurile sale pe toți, săraci și bogați, plebei și nobili; prin Biserică, egalitatea începe să pătrundă în rândurile conducătorilor țării, și cel care altminteri ar fi vegetat ca șerb într-o stare de veșnică robie se situează ca preot printre nobili și deseori ocupă un loc mai presus de regi.

Societatea devenind cu timpul mai civilizată și mai stabilă, feluritele raporturi între oameni devin mai complicate și mai numeroase. Se face puternic simțită nevoia legilor civile. Atunci apar juriștii; ieșind din incinta întunecoasă a tribunalelor și din cotloanele prăfuite ale grefelor, ei ocupă un loc la curtea principelui, alături de baronii feudali înveșmânțați în hermină și zale.

Regii se ruinează în acțiuni de mare amploare; nobilii își irosesc puterile în războaie personale; plebeii se îmbogățesc făcând negoț. Începe să se facă simțită influența banilor asupra treburilor statului. Negoțul este o sursă nouă, la îndemâna puterii și cei care finanțează devin o forță politică deopotrivă disprețuită și lingușită.

Încetul cu încetul, cunoștințele se răspândesc; asistăm la trezirea gustului pentru literatură și arte; spiritul devine atunci un factor de reușită, știința este un mijloc de guvernământ, inteligența o forță socială; oamenii cultivați pătrund în lumea afacerilor.

Totodată, pe măsură ce se descoperă noi căi de acces la putere, se constată că scade importanța originii. În secolul al XI-lea, calitatea de nobil era inestimabilă; în secolul al XIII-lea ea poate fi cumpărată; prima înnoibilare are loc în 1270 și egalitatea pătrunde în sfârșit în conducerea țării datorită înseși aristocrației.

De-a lungul celor șapte sute de ani care s-au scurs de atunci, s-a întâmplat în câteva rânduri ca nobilii, pentru a combate autoritatea regală sau pentru a-i depozeda de putere pe rivalii lor, să acorde poporului o putere politică.

Și mai adesea s-a întâmplat ca regii să decidă participarea claselor inferioare din stat la guvernare, în scopul de a diminua puterea aristocrației.

În Franța, regii s-au dovedit nivelatorii cei mai activi și cei mai statornici. Când au fost ambițioși și puternici, s-au străduit să ridice poporul până la nivelul nobililor, iar când au fost moderați și slabi, au îngăduit ca poporul să se situeze chiar mai presus de ei înșiși. Unii au ajutat democrația prin însușirile lor, alții prin cusururile lor. Ludovic al XI-lea și Ludovic al XIV-lea au avut grijă să niveleze tot ce era mai prejos de tron și finalmente Ludovic al XV-lea a coborât el însuși în praf însoțit de curtea lui.

De îndată ce cetățenii au început să aibă pământ și pe altă cale decât prin arenda feudală, iar avuția nobiliară, fiind cunoscută, a putut, la rândul ei, să genereze influență și să procure putere, nu s-au mai făcut descoperiri în arte și nu s-au mai adus îmbunătățiri în comerț și în industrie, fără ca prin aceasta să nu se creeze tot atâtea elemente noi de egalitate între oameni. Din acel moment, toate procedeele care se descoperă, toate trebuințele care se înfiripă, toate dorințele care se cer împlinite sunt progrese pe calea nivelării universale. Gustul luxului, patima războiului, supremația modei, pasiunile cele mai superficiale, ca și cele mai profunde, ale sufletului omenesc par să acționeze de comun acord spre a-i sărăci pe cei bogați și a-i îmbogăți pe cei săraci.

Din clipa în care strădaniile inteligenței au devenit surse de forță și bogăție, fiecare dezvoltare a științei, fiecare noțiune proaspătă, fiecare idee nouă au trebuit să fie considerate drept germeni de putere oferiți popoului. Poezia, elocința, memoria, harurile spiritului, scăpărările imaginației, profunzimea gândirii, toate aceste daruri pe care cerul le împarte la întâmplare au fost în avantajul democrației, și, chiar atunci când s-au aflat la adversarii ei, i-au servit cauza, deoarece reliefa măreția firească a omului; cuceririle ei s-au extins deci o dată cu cele ale civilizației și ale cunoașterii și literatura a devenit un arsenal deschis tuturor, unde cei slabi și cei nevoiași au început să vină zilnic în căutare de arme.

Când parcurgem paginile istoriei noastre, nu întâlnim, ca să spunem așa, nici un eveniment de seamă de pe urma căruia, de șapte sute de ani încoace, egalitatea să nu fi avut de câștigat.

Cruciadele și războaiele englezilor decimează pe nobili și le îmbucătățesc domeniile; înființarea comunelor introduce libertatea democratică înăuntrul monarhiei feudale; descoperirea armelor de foc face ca, pe câmpul de luptă, țăranul și nobilul să fie de-o seamă; tiparul pune la dispoziția inteligenței lor mijloace egale; poșta depune cunoașterea atât pe pragul colibeii săracului, cât și la ușa palatelor; protestantismul afirmă că toți oamenii sunt, în mod egal, în stare să găsească drumul spre cer. Pe măsură ce America este descoperită, ea pune în fața norocului ne-numărate căi noi și-i dă oricărui aventurier bogăția și puterea rezervate regilor.

Dacă, începând din secolul al XI-lea, urmăriți ceea ce se petrece în Franța din cincizeci în cincizeci de ani, nu se va putea să nu observați la

sfârșitul fiecăreia dintre aceste perioade, că în starea societății s-a produs o îndoită revoluție. Nobilul se va afla mai jos pe scara socială; plebeul mai sus; unul coboară, altul urcă. La fiecare jumătate de secol se apropie mai mult și curând vor sta alături.

Și acest lucru nu-i este propriu doar Franței. Ori încotro ne-am îndrepta privirile, vedem că aceeași revoluție continuă pe tot cuprinsul universului creștin.

Să mi se citeze o republică sau un regat în care nobilii din zilele noastre s-ar putea compara nu cu nobilii epocii feudale, dar măcar cu strămoșii lor din secolul trecut.

De șapte sute de ani n-a existat nici un eveniment al creștinătății care să nu se întoarcă în folosul democrației, n-a existat nici un om care să nu-i consolideze triumful.

Pretutindeni s-a putut vedea că diversele incidente din viața popoarelor au luat o întorsătură prielnică democrației, toți oamenii au sprijinit-o prin eforturile lor: cei care își propuneau să contribuie la succesele ei și cei care nu aveau de gând să o servească, cei care au luptat pentru ea și chiar cei care s-au declarat vrăjmașii ei; cu toții au fost împinși de-a valma în aceeași direcție și toți au trudit laolaltă, unii fără să vrea, alții, fără să știe, unelte oarbe în mâinile lui Dumnezeu.

Dezvoltarea treptată a egalității de condiții este, așadar, un fapt providențial, are caracteristicile lui principale: este universal, durabil și scapă cu fiecare zi puterii umane: toate evenimentele, ca și toți oamenii, îi sprijină dezvoltarea.

Ar fi oare înțelept să credem că o mișcare socială atât de veche va putea fi întreruptă prin eforturile unei generații? Se poate oare crede că, după ce a distrus feudalismul și i-a biruit pe regi, democrația va da înapoi în fața burghezilor și bogaților? Se va opri ea oare acum, tocmai când a devenit atât de puternică, iar adversarii ei atât de slabi?

Încotro ne îndreptăm oare? Nimeni n-ar putea spune, căci ne lipsesc încă de pe acum termenii de comparație: în zilele noastre egalitatea de condiții în rândul creștinilor este mai mare decât a fost vreodată în orice alte timpuri și în orice țară din lume; drept care, măreția lucrurilor împlinite ne împiedică să prevedem ceea ce mai poate fi îndeplinit.

Cartea pe care o veți citi a fost în întregime scrisă sub impresia unui fel de înfiorare religioasă, stârnită în sufletul autorului de priveliștea acestei revoluții ce nu poate fi oprită, aflată în mers de atâtea secole printre toate obstacolele, și pe care și astăzi încă o vedem înaintând printre ruiunile făcute chiar de ea.

Nu este nevoie ca Dumnezeu însuși să cuvânteze pentru ca noi să descoperim semne neîndoielnice ale voinței sale; ajunge să examinăm mersul obișnuit al naturii și tendința continuă a evenimentelor; știu, fără

ca vocea Creatorului să se facă auzită mai tare, că aștrii evoluează în spațiu potrivit curbelor trasate de degetul Lui.

Dacă în urma unor îndelungate observații și a unor meditații sincere oamenii din zilele noastre ar ajunge să înțeleagă că dezvoltarea treptată și progresivă a egalității constituie în același timp trecutul și viitorul istoriei lor, această descoperire ar da, ea singură, amintitei dezvoltări caracterul sacru al voinței stăpânului suveran. A voi să oprești democrația ar părea atunci totuna cu a lupta împotriva lui Dumnezeu, și națiunilor nu le-ar mai rămâne altceva de făcut decât să se adapteze la starea socială impusă de Providență.

Popoarele creștine îmi par a oferi în zilele noastre un spectacol înfricoșător; mișcarea care le poartă cu sine este de pe acum îndeajuns de puternică pentru ca să nu poată fi curmată, dar încă nu este atât de rapidă ca să pierdem speranța de a o putea dirija: soarta lor se află în propriile lor mâini; însă curând ea va scăpa de sub controlul lor.

A învăța democrația, a-i reanima, dacă este cu puțință, crezurile, a-i purifica moravurile, a-i reglementa mișcările, a înlocui, puțin câte puțin, lipsa ei de experiență cu știința treburilor publice, instinctele ei oarbe cu cunoașterea adevăratelor ei interese, a adapta guvernarea ei timpurilor și locurilor, a modifica această guvernare în funcție de împrejurări și de oameni: iată cea dintâi îndatorire impusă în zilele noastre celor aflați la cârma societății.

Unei lumi cu totul noi îi trebuie o știință politică nouă.

Însă acesta este un lucru la care nu ne gândim deloc: aflați în mijlocul unui torent, ne încăpățânăm să ținem ochii ațintiți asupra unor dărâmături ce se mai zăresc încă pe mal, în timp ce curentul ne târăște și ne mână de-a-ndăratelea spre abisuri.

Nu există în Europa nici un alt popor unde marea revoluție socială pe care am descris-o în cele ce preced să fi făcut progrese mai rapide decât la noi; numai că aici ea a înaintat totdeauna la întâmplare.

Șefii de stat nu s-au gândit niciodată să facă din timp pregătiri în vederea ei, ea s-a produs fără voia lor sau fără știrea lor. Clasele cele mai puternice, cele mai inteligente și cele mai morale ale națiunii nu au încercat să și-o însușească pentru a o dirija. Democrația a fost deci lăsată la voia instinctelor sale sălbatice; a crescut aidoma copiilor lipsiți de grija părintească și care se educă de la sine pe străzile orașelor noastre necunoscând din societate decât viciile și mizeriile ei. Existența democrației încă mai părea să fie ignorată, când ea a pus pe neașteptate mâna pe putere. Fiecare s-a supus atunci cu servilism celor mai neînsemnate dorințe ale ei; a fost adorată ca imagine a forței, când mai pe urmă s-a șubrezit din pricina propriilor excese, legiuitorii au conceput proiectul nesocotit de a o distruge, în loc să caute să o educe și să o îndrepte, și fără a voi să

o învețe să guverneze nu au nutrit alt gând decât acela de a o înlătura de la putere.

Rezultatul a fost că revoluția democratică s-a produs în sfera materială a societății, fără ca în legi, deprinderi și moravuri să intervină acea schimbare care ar fi fost necesară pentru a o face utilă. Avem astfel democrație, însă fără ceea ce trebuie să-i atenueze viciile și să-i pună în evidență avantajele ei firești; și, văzând de pe acum neajunsurile pe care le aduce cu sine, încă mai ignorăm binefacerile ei posibile.

Pe vremea când puterea regală, sprijinită pe aristocrație, guverna în tihnă popoarele Europei, societatea, cu toate mizeriile ei, beneficia de mai multe feluri de fericire pe care cu greu le putem imagina și aprecia în zilele noastre.

Puterea câtorva supuși opunea bariere de netrecut tiraniei principelui; iar regii, simțindu-se de altfel investiți în ochii mulțimii cu un statut aproape divin, aflau în însuși respectul pe care îl suscitau voința de a nu abuza de puterea lor.

Deși situați la o distanță imensă de popor, nobilii nutreau față de soarta lui acel interes binevoitor și calm pe care preotul îl rezervă celor pe care îi păstorește; și, fără a vedea în sărac un seamăn, vegheau asupra destinului său ca asupra unui bun ce le-ar fi fost încredințat de Providență.

Întrucât nu-i încolțise în minte ideea unei stări sociale diferite de a sa și nu-și imagina că ar putea vreodată să ajungă de o seamă cu conducătorii lui, poporul primea binefacerile acestora și nu le contesta drepturile. Îi iubea atunci când erau clemenți și dreptți și se supunea, fără dificultate și fără josnicie, severității lor ca unui rău inevitabil trimis de brațul Domnului. Uzanța și moravurile statorniciseră de altfel unele limite ale tiraniei, instituind un fel de drept chiar în interiorul constrângerii.

Întrucât nobilul nu se gândea că cineva ar voi să-i răpească privilegiile pe care le socotea legitime, iar șerbul considera propria-i inferioritate drept un efect al ordinii naturale imuabile, este de înțeles că între aceste două clase, care aveau parte de o soartă atât de diferită, s-a putut stabili un soi de îngăduință reciprocă. În societate existau pe atunci și inegalități, și suferințe, dar sufletele nu se degradaseră.

Nu exercitarea puterii sau deprinderea ascultării sunt răspunzătoare de coruperea oamenilor, ci exercitarea unei autorități pe care ei o consideră nelegitimă și ascultarea față de o putere pe care o socot uzurpată și opresivă.

De o parte erau avuțiile, forța, răgazul dat desfătărilor și, o dată cu ele, subtilitățile luxului, rafinamentele gustului, plăcerile spiritului, cultul artelor; de cealaltă parte, munca, grosolănia și ignoranța.

În rândul acestei gloate ignorante și grosolane întâlneai însă pasiuni energice, sentimente generoase, convingeri profunde și virtuți aprige.

Corpul social astfel organizat putea să aibă stabilitate, putere și, mai ales, glorie.

Dar iată că rangurile se confundă; barierele înălțate între oameni se coboară; domeniile se divid, puterea este împărțită, cunoștințele se răspândesc, capacitatea de înțelegere a oamenilor se nivelează; starea socială devine democratică și în cele din urmă autoritatea democrației se instalează pașnic în instituții și în moravuri.

Îmi imaginez atunci o societate în care toți, considerând că legea este opera lor, ar iubi-o și i s-ar supune fără dificultate; în care, autoritatea guvernului fiind respectată ca ceva necesar și nu ca ceva de proveniență divină, dragostea față de capul statului nu ar fi o pasiune, ci un simțământ logic și calm. Fiecare individ bucurându-se de drepturi și fiind sigur că și le păstrează, între toate clasele s-ar stabili o încredere bărbătească, precum și un fel de deferență reciprocă, deopotrivă de depărtată de orgoliu ca și de josnicie.

Cunoscând adevăratele sale interese, poporul ar înțelege că pentru a te bucura de bunurile societății, trebuie să te supui îndatoririlor impuse de ea. Asocierea liberă a cetățenilor ar putea înlocui atunci puterea individuală a nobililor și statul ar fi ferit de tiranie și de bunul plac.

Înțeleg că într-un stat democratic astfel constituit, societatea nu va fi imobilă; însă mișcările corpului social vor putea fi reglate și progresive; dacă se constată în el mai puțină strălucire decât într-o aristocrație, lipsurile vor fi și ele mai puține: plăcerile nu vor fi atât de fără măsură, iar bunăstarea mai răspândită; științele vor fi mai puțin dezvoltate și ignoranța mai puțin frecventă; sentimentele, mai puțin îndârjite și obiceiurile mai blânde; se vor constata mai multe vicii și mai puține crime.

În lipsa entuziasmului și a unor credințe înflăcărâte, cunoștințele și experiența vor obține uneori mari sacrificii din partea cetățenilor. Fiecare om va avea deopotrivă nevoie de semenii săi fiind la fel de slab ca și ei; și, conștient de faptul că nu poate obține sprijinul lor decât cu condiția de a le fi el însuși de ajutor, va descoperi fără dificultate că, pentru el, interesul particular se confundă cu interesul general.

Națiunea în totalitatea ei va avea mai puțină strălucire, nu va fi atât de falnică, poate nici atât de puternică; dar majoritatea cetățenilor ei vor beneficia de o soartă mai prosperă, iar poporul se va comporta pașnic, nu pentru că și-a pierdut orice speranță de mai bine, ci pentru că știe că îi este bine.

Dacă nu totul va fi bun și util într-o astfel de ordine a lucrurilor, cel puțin societatea își va fi însușit tot ceea ce poate prezenta această ordine ca fiind folositor și bun iar oamenii, renunțând pentru totdeauna la avantajele sociale pe care aristocrația este în măsură să le procure, vor fi luat de la democrație toate avantajele pe care aceasta le poate oferi.

Noi însă, când ne-am desprins de starea socială a strămoșilor noștri și am azvârlit de-a valma în urma noastră instituțiile, ideile și moravurile lor, noi ce am luat în schimb?

Prestigiul puterii regale a dispărut fără ca măreția legilor să-i ia locul; în zilele noastre, poporul disprețuiește autoritatea, dar se teme de ea și frica îi smulge mai mult decât se obținea odinioară din respect și dragoste.

Observ că am nimicit existențele individuale care puteau lupta, fiecare în parte, împotriva tiraniei; dar văd că guvernul moștenește el singur toate prerogativele smulse unor familii, unor corporații sau unor oameni: dominației uneori opresive, însă adesea conservatoare, a unui număr restrâns de cetățeni i-a succedat, așadar, slăbiciunea tuturor.

Divizarea averilor a micșorat distanța care îl despărțea pe cel sărac de cel bogat; însă apropiindu-se unul de celălalt, ei par să fi descoperit noi motive de ură reciprocă și, privindu-se unul pe altul cu ochi plini de groază și invidie, ei se alungă reciproc de la putere; atât pentru unul, cât și pentru altul, ideea drepturilor este inexistentă, forța reprezentând pentru ambii unica rațiune a prezentului și singura cheazășie a viitorului.

Săracul a păstrat cele mai multe din prejudecățile strămoșilor săi, dar nu și credința acestora; neștiința lor, nu și virtuțile lor; a admis ca regulă a acțiunilor sale doctrina interesului, fără a-i stăpâni arta, și egoismul său este tot atât de lipsit de înțelepciune pe cât îi era odinioară devotamentul.

Societatea este liniștită, nu pentru că ar fi conștientă de forța și bunăstarea ei, ci, dimpotrivă, pentru că se socoate slabă și infirmă, se teme să nu moară dacă face un efort; fiecare simte răul, însă nimeni nu are curajul și energia necesare pentru a căuta mai-binele; avem dorințe, păreri de rău, tristeți și bucurii care nu produc nimic vizibil, nici trainic, asemenea pasiunilor unor moșnegi care nu sfârșesc decât în neputință.

Am abandonat astfel binele care putea să existe în starea din trecut, fără a dobândi utilul pe care ni-l putea oferi starea actuală; am distrus o societate aristocratică [și nici nu ne trece prin cap să organizăm pe ruinele ei o demonstrație morală și liniștită] și, oprindu-ne satisfăcuți în mijlocul ruinelor vechiului edificiu, s-ar părea că vrem să ne instalăm definitiv aici.

Ceea ce se petrece în cercurile intelectuale nu este mai puțin deplorabil.

Stânjenită în înaintarea ei sau lăsată fără sprijin pradă pornirilor ei dezordonate, democrația din Franța a răsturnat tot ce se nimerea în calea ei, zdruncinând ceea ce nu distrugea. Ea nu a fost văzută punând încetul cu încetul stăpânire pe societate în scopul de a-și instaura pașnic dominația; nu a încetat să înainteze în mijlocul răvășelilor și zbuciumului unei bătălii. Întărâtat de fierbințeala luptei, împins de opiniile și excesele adversarilor săi dincolo de limitele firești ale propriei opinii, fiecare pierde din vedere însuși țelul străduințelor sale și folosește un limbaj care reflectă inadecvat adevăratele sale sentimente și instinctele sale tainice.

De aici strania confuzie ai cărei martori suntem obligați să fim.

Îmi cercetez în van amintirile și nu găsesc în ele nimic care să merite să stârneasă mai multă durere și mai multă milă decât cele ce se petrec sub ochii noștri; pare că în zilele noastre a fost curmată legătura naturală care leagă opiniile de înclinații și faptele de convingeri; simpatia ce a putut fi observată dintotdeauna între sentimentele și ideile oamenilor pare distrusă și s-ar spune că toate legile analogiei morale sunt abolite.

Se mai întâlnesc printre noi creștini plini de zel, al căror suflet religios își caută cu plăcere hrana în adevărurile vieții de apoi; ei se vor înflăcăra fără îndoială în favoarea libertății umane, sorgintea oricărei măreții morale. Creștinismului, datorită căruia toți oamenii au devenit egali înaintea lui Dumnezeu, nu-i va dispăcea să vadă pe toți cetățenii egali în fața legii. Dar, printr-un concurs de împrejurări ciudate, religia se află pentru moment printre forțele pe care democrația le doboară și i se întâmplă adesea să respingă egalitatea pe care o îndrăgește, și să blesteme libertatea ca fiindu-i potrivnică, în vreme ce dacă ea, religia, ar călăuzi-o, ar putea să-i sfințească eforturile.

Alături de acești oameni religioși, zăresc pe alții care își îndreaptă privirile mai degrabă spre pământ, decât spre cer; partizani ai libertății, nu numai pentru că socot că este la originea celor mai nobile virtuți, ci mai ales pentru că văd în ea izvorul celor mai însemnate binefaceri, ei doresc sincer să-i asigure supremația și să le prilejuiască oamenilor cunoașterea efectelor ei binefăcătoare: înțeleg că ei se vor grăbi să ceară ajutorul religiei; deoarece ei știu, desigur, că domnia libertății nu poate fi instaurată fără domnia moravurilor și nici moravurile nu pot fi fondate în lipsa credinței; au descoperit însă religia în rândul adversarilor lor și pentru ei acest lucru a fost de ajuns: unii o atacă, iar ceilalți nu se încumetă să o apere [lipsindu-le tuturor fie rațiunea, fie inima].

Secolele trecute au cunoscut suflete josnice și venale care preconizau sclavia, în vreme ce spirite independente și inimi generoase luptau fără speranță pentru salvarea libertății umane. Iată însă că în zilele noastre întâlnim adesea oameni nobili și mândri din fire, ale căror opinii sunt de-a dreptul opuse înclinațiilor lor și care elogiază servilismul și josnicia, pe care ei înșiși nu le-au practicat niciodată. Alții, dimpotrivă, vorbesc despre libertate ca și cum ar fi capabili să simtă ceea ce este sacru și măreț în ea, și reclamă zgomotos pentru omenire drepturi pe care ei întotdeauna le-au nesocotit.

Văd oameni virtuoși și pașnici care, datorită purității lor morale, comportării lor liniștite, îndestulării lor, precum și înțelepciunii lor, se situează în chip firesc în fruntea mulțimilor care-i înconjoară. Pătrunși de o dragoste sinceră de patrie, sunt gata să facă mari sacrificii pentru ea: cu toate acestea, civilizația își găsește adesea adversari printre ei; ei confundă abuzurile civilizației cu binefacerile ei și, în mintea lor, ideea răului este

indisolubil legată de ideea noului [și pare că ei vor să descopere o legătură monstruoasă între virtute, sărăcie și ignoranță, pentru a le putea distruge pe toate cu o singură lovitură].

Alături, îi observ pe alții care, în numele progresului și străduindu-se să insuflă omului o mentalitate materialistă, vor să obțină utilul fără a se îngriji de ceea ce este drept, să găsească știința departe de credințe și bunăstarea separat de virtute: aceștia s-au pretins campioni civilizației moderne în fruntea căreia se așază singuri cu insolență, uzurpând un loc ce le este abandonat și pe care nu sunt îndreptățiți să-l dețină din cauza nevredniciei lor.

Oare unde ne aflăm?

Oamenii religioși combat libertatea, iar prietenii libertății atacă religiile; spirite nobile și generoase laudă sclavia și suflete josnice și servile preconizează independența; cetățeni cinstiți și luminați se împotrivesc oricărui progres, în timp ce oameni lipsiți de patriotism și de moralitate devin apostolii civilizației și ai luminilor!

Oare toate secolele s-au asemănat cu al nostru? Omul să fi avut el întotdeauna înaintea ochilor, ca în zilele noastre, o lume în care nimic nu se leagă, în care virtutea nu are geniu, și geniul nu are onoare, în care dragostea de ordine se confundă cu atracția pentru tirani, iar cultul sacru al libertății cu disprețul pentru legi; o lume în care conștiința nu aruncă decât o lumină incertă asupra acțiunilor omenеști, în care nimic nu mai pare să fie nici interzis, nici permis, nici cinstit, nici rușinos, nici adevărat, nici fals?

Să cred oare că Dumnezeu l-a creat pe om pentru a-l lăsa să se zbată la nesfârșit printre mizeriile intelectuale din jurul nostru? Mi-ar fi cu neputință: Dumnezeu le pregătește societăților europene un viitor mai stabil și mai calm; nu cunosc intențiile sale, însă nu voi înceta de a crede în ele doar pentru că nu le pot desluși, și așa prefera să mă îndoiesc de putința mea de a înțelege decât de justiția lui.

Există în lume o țară unde marea revoluție socială despre care vorbesc pare să fi ajuns aproape de limitele ei naturale; ea s-a înfăptuit acolo într-un mod simplu și ușor sau mai curând se poate spune că această țară se alege cu rezultatele revoluției democratice care are loc în mijlocul nostru, fără să fi avut parte de revoluția însăși.

Emigranții care au venit să se stabilească în America la începutul secolului al XVII-lea au desprins, ca să spunem așa, principiul democrației de toate celelalte pe care acesta le combătea în sânul vechilor societăți ale Europei și l-au transplantat doar pe el pe țărmurile Lumii Noi. Acolo a putut crește în voie și, în pas cu moravurile, s-a putut dezvolta pașnic în cadrul legilor.

Mi se pare neîndoios că mai curând sau mai târziu vom ajunge, ca americani, la o egalitate de condiții aproape deplină. Nu conchid de aici că

va trebui cândva să tragem, în mod necesar, dintr-o astfel de stare socială consecințele politice pe care le-au tras americanii. E foarte departe de mine convingerea că ei ar fi găsit unica formă de guvernământ pe care democrația o poate adopta; ajunge însă faptul că, în ambele țări, cauza generatoare a legilor și moravurilor este una și aceeași, pentru ca pe noi să ne intereseze într-o măsură extrem de mare să știm ce anume a produs ea în fiecare din aceste țări.

Nu am studiat deci America numai pentru a-mi satisface o curiozitate, altminteri legitimă; am vrut să descopăr acolo învățăminte de pe urma cărora am avea de câștigat. Cine ar crede că am voit să fac un panegiric s-ar înșela în chip surprinzător; oricine va citi această carte se va convinge cu siguranță că nu aceasta a fost intenția mea. După cum nu mi-am propus nici să preconizez o anumită formă de guvernământ în general; căci mă număr printre aceia care cred că legile nu sunt aproape niciodată bune în mod absolut. Nici măcar nu am avut pretenția de a aprecia dacă revoluția socială, a cărei înaintare mi se pare de neoprit, este avantajoasă sau funestă pentru omenire; am admis această revoluție ca un fapt împlinit sau în curs de a se împlini și, dintre popoarele care au asistat la înfăptuirea ei în sânul lor, l-am căutat pe acela la care ea a atins dezvoltarea cea mai deplină și cea mai pașnică, pentru a discerne cu claritate consecințele ei firești și pentru a desluși, dacă este cu putință, mijloacele de a o face să fie folositoare oamenilor. Mărturisesc că am văzut în America mai mult decât doar America; am căutat în ea o imagine a democrației înseși, a tendințelor ei, a caracterului, prejudecăților și pasiunilor ei; am voit să o cunosc, dacă n-ar fi decât pentru a ști cel puțin ce se cuvine să sperăm de la ea sau de ce anume să ne temem din partea ei.

Prin urmare, în prima parte a acestei lucrări am încercat să indic direcția pe care democrația, lăsată în America să dea frâu liber propriilor tendințe și să se supună aproape fără restricții instinctelor sale, o dădea în chip firesc legilor, cursul pe care îl imprima guvernării și, în general, influența pe care o dobânda asupra treburilor. Am voit să știu ce binefaceri și ce rele a pricinuit. Am cercetat care anume au fost precauțiile la care au recurs americanii pentru a o îndruma și care au fost acelea pe care au omis să le ia și m-am străduit să discern cauzele care îi permit să guverneze societatea.

Îmi propuneam să descriu într-o a doua parte influența pe care egalitatea de condiții și guvernarea democratică o exercită în America asupra societății civile, a obiceiurilor, ideilor și moravurilor, dar încep să simt că zelul meu întru împlinirea acestui proiect scade. Înainte de a putea să duc astfel la bun sfârșit sarcina pe care mi-am propus-o, munca mea va fi devenit aproape inutilă. Curând, altcineva trebuie să prezinte cititorilor trăsăturile principale ale caracterului american și, ascuzând sub un vâl

subțire gravitatea tablourilor, să înzestreze adevărul cu farmece cu care eu nu aş fi putut să-l împodobesc.¹

Nu ştiu dacă am reuşit să fac cunoscute cititorilor cele văzute de mine în America; sunt însă sigur că am dorit sincer acest lucru şi că niciodată nu am cedat, decât fără a-mi da seama, nevoii de a adapta faptele ideilor, în loc de a subordona ideile faptelor.

Atunci când un lucru putea fi precizat cu ajutorul unor documente scrise, am avut grijă să fac apel la textele originale şi la lucrările cele mai autentice şi cele mai apreciate². Am indicat sursele mele sub formă de note şi oricine va putea să le verifice. Când a fost vorba de opinii, de uzanţe politice sau de observarea unor moravuri, m-am străduit să consult oamenii cei mai luminaţi. Dacă era vorba de ceva important sau incert, nu mă mulţumeam cu un singur martor, ci mă hotăram numai pe temeiul mărturiilor în ansamblul lor.

În această privinţă, cititorul trebuie neapărat să mă creadă pe cuvânt. Aş fi putut deseori să invoc în sprijinul celor susţinute de mine autoritatea unor nume ce-i sunt cunoscute sau cel puţin meritau să-i fie; dar m-am ferit să o fac. La gura căminului, un străin are adesea prilejul de a afla de la gazda sa adevăruri însemnate pe care aceasta le-ar tăinui, poate, prietenilor; destăinuindu-te unui străin te despovărezi de o tăcere obligatorie; şi nu te temi de indiscreţia lui, pentru că el este în trecere. Eu îmi însemnam fiecare din aceste confidenţe îndată ce le primeam, dar ele nu vor ieşi niciodată la iveală din dosarul meu; prefer să dăunez succesului relatărilor mele, decât să sporesc cu numele meu lista acestor călă-

---

¹ La data când am publicat prima ediţie a lucrării de faţă, dl Gustave de Beaumont, însoţitorul meu în călătoria în America, mai lucra încă la cartea sa, intitulată *Marie ou l'Esclavage aux Etats-Unis*, apărută între timp. Scopul principal al dlui de Beaumont a fost să pună în evidenţă şi să arate situaţia negrilor în cadrul societăţii anglo-americane. Scrierea lui va lumina puternic şi într-un fel nou problema sclaviei, chestiune vitală pentru republicile unite. Nu ştiu dacă mă înşel, dar mi se pare că se cuvine ca lucrarea dlui de Beaumont, după ce va fi trezit un viu interes printre cei doritori să afle în ea o sursă de emoţii şi imagini, să obţină un succes mai temeinic şi de durată printre acei cititori care doresc înainte de toate consideraţii reale şi adevăruri profunde.

² Documentele legislative şi administrative mi-au fost puse la dispoziţie cu o amabilitate a cărei amintire va suscita întotdeauna recunoştinţa mea. Dintre funcţionarii americani care au sprijinit astfel investigaţiile mele îl voi aminti în special pe dl Edward Livingston, la acea dată secretar de stat (în prezent ministru plenipotenţiar la Paris). În timpul petrecut de mine în Congres, dl Livingston a binevoit să dispună să-mi fie înmânate majoritatea documentelor referitoare la guvernul federal pe care le posed. Dl Livingston este unul din acei oameni, puţini la număr, pe care îi îndrăgim când le citim scrierile, îi admirăm şi îi respectăm încă înainte de a-i cunoaşte şi cărora suntem fericiţi de a le datora recunoştinţă.

tori care pricinuiesc amărăciuni și neplăceri drept mulțumire pentru ospitalitatea generoasă de care au avut parte.

Știu că, în pofida silințelor mele, nimic nu va fi mai ușor decât ca această carte să fie criticată, dacă cineva se va gândi vreodată să o critice.

Acei ce vor voi să o cerceteze îndeaproape vor regăsi, sper, în cuprinsul întregii cărți, o idee fundamentală care leagă, ca să spunem așa, toate părțile ei. Însă diversitatea subiectelor de care a trebuit să mă ocup este foarte mare și acela care va voi să opună un fapt izolat ansamblului de fapte evocate de mine, o idee-ansamblului de idei, va reuși fără nici o dificultate. Aș dori prin urmare să fiu citit în același spirit în care eu am lucrat și cartea mea să fie judecată în lumina impresiei generale pe care o lasă așa cum eu însumi m-am decis să procedez, nu în lumina unui anume motiv, ci în lumina tuturor motivelor luate împreună.

Se cuvine să nu fie uitat nici faptul că autorul care vrea să se facă înțeles este obligat să dezvolte fiecare din ideile sale în toate consecințele lor teoretice și de multe ori până la limitele inexactității și irealizabilului; căci dacă este uneori necesar să ne abatem de la regulile logicii în acțiunile noastre, este cu neputință să procedăm tot astfel în expunerea ideilor noastre și omului îi vine aproape la fel de greu să fie inconsecvent în spusele sale pe cât îi este de dificil în mod curent să fie consecvent în faptele sale.

Închei, semnalând eu însumi ceea ce un mare număr de cititori vor considera ca fiind defectul capital al acestei lucrări. Este o carte care nu se plasează precis pe făgașul nimănui; scriind-o, nu am avut de gând să servesc și nici să combat vreun partid, am urmărit să văd nu în alt fel, ci mai departe decât partidele; și în timp ce ele se ocupă de ziua de mâine, eu am voit să cuget la viitor.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I

CONFIGURAȚIA EXTERIOARĂ A AMERICII DE NORD

America de Nord împărțită în două ținuturi întinse, unul din ele coborând spre pol, celălalt spre ecuator. — Valea fluviului Mississippi. — Întâlnim aici urme vizibile ale mișcărilor revoluțive ale globului. — Țărmul Oceanului Atlantic pe care au fost întemeiate coloniile engleze. — Aspectul diferit al Americii de Sud și al Americii de Nord la vremea descoperirii lor. — Pădurile Americii de Nord. — Preriile. — Triburile rătăcitoare ale indigenilor. — Înfățișarea, moravurile, graiurile lor. — Urme ale unui popor necunoscut.

În ce privește configurația sa exterioară, America de Nord prezintă trăsături generale care se pot discerne lesne la o primă și rapidă privire.

Un fel de ordine metodică a prezidat aici la despărțirea pământurilor și apelor, a munților și văilor. Chiar în învălmășeala lucrurilor și în mijlocul extremei diversități a priveliștilor se dezvăluie o rânduire simplă și maiestuoasă.

Două ținuturi vaste o împart în mod aproape egal.

Unul din ele ajunge la miazănoapte până la polul arctic; la răsărit și la apus, până la cele două mari oceane. Apoi înaintează spre miazăzi, alcătuind un triunghi ale cărui laturi, trasate asimetric, se întâlnesc în cele din urmă mai jos de marile lacuri ale Canadei.

Al doilea începe acolo unde sfârșește primul și cuprinde tot restul continentului.

Unul este ușor înclinat spre pol, celălalt înspre ecuator.

Întinderile de pământ ce fac parte din primul ținut coboară, la nord, într-o pantă atât de imperceptibilă, încât aproape s-ar putea spune că alcătuiesc un podiș. Înăuntrul acestui imens platou, nu întâlnim nici munți înalți, nici văi adânci.

Apele par să serpuiască aici la întâmplare; fluviile se amestecă, se îngemănează, se despart și apoi iarăși se regăsesc, se răzlețesc printre mii de mlaștini, se rătăcesc în fiecare clipă într-un labirint umed creat de ele însele și abia după nenumărate meandre ajung în fine la mările polare. Marile lacuri de la capătul acestui prim ținut nu sunt închise între coline sau stânci, asemenea celor mai multe din lacurile lumii vechi; malurile lor sunt joase și depășesc doar cu câteva picioare nivelul apei. Fiecare

lac formează, așadar, un fel de vastă cupă umplută până la margine: orice modificări, fie ele cât de mici, ale structurii globului ar azvârli undele lor către pol sau înspre marea tropicelor.

Cel de-al doilea ținut este mai accidentat și mai bine pregătit pentru a deveni locașul permanent al omului; două șiruri lungi de munți îl despart pe întreaga sa lungime; unul din ele, denumit Alleghany, urmărește țărmul Oceanului Atlantic, iar celălalt se desfășoară paralel cu marea din sud.

Spațiul cuprins între cele două lanțuri muntoase este de 228 843 de leghe pătrate¹. Prin urmare, suprafața sa este aproximativ de șase ori mai mare decât a Franței².

Acest teritoriu vast alcătuiește totuși o singură vale, care, coborând din culmea rotunjită a șirului Alleghany, suie din nou, fără a întâlni nici un obstacol, până la piscurile Munților Stâncoși.

Fundul văii este străbătut de un fluviu imens. Apele care coboară dintre munți pot fi văzute grăbindu-se către el din toate direcțiile.

În trecut, francezii numiseră acest fluviu Saint-Louis, în amintirea patriei de departe, iar indienii, în limbajul lor înflorit, i-au spus Părintele Apeilor sau Mississippi.

Fluviul Mississippi își are izvorul la hotarul dintre cele două mari ținuturi de care am amintit mai sus, către culmea podișului care le separă.

În apropierea lui se naște un alt fluviu³, care se duce să-și descarce apele în mările polare. Cât despre Mississippi, o bucată de vreme el pare nesigur de drumul pe care trebuie să o apuce: face în câteva rânduri cale-întoarsă și numai după ce și-a încetinit cursul printre lacuri și mlaștini se decide în cele din urmă și își croiește lent drum spre sud.

Când domol pe fundul albiei de argilă pe care i-a săpat-o natura, când umflat datorită furtunilor, Mississippi udă pe parcursul său mai bine de o mie de mile⁴.

La șase sute de leghe⁵ mai sus de gura fluviului, acesta atinge deja o adâncime medie de 15 picioare și vase cu o capacitate de 300 de tone registru navighează în susul lui pe o distanță de aproape 200 de leghe.

Cincizeci și șapte de râuri mari navigabile îi aduc apele lor. Mississippi numără printre afluenții săi un fluviu cu un curs de 1 300 de leghe⁶, un

¹ 1 341 649 de mile. Vezi *Darby's View of the United States*, p. 499. Am redus aceste mile la leghe de 2 000 de stânjeni.

² Franța are o suprafață de 35 181 de leghe pătrate.

³ Râul Roșu.

⁴ 2 500 de mile, 1 032 de leghe. Vezi *Description des Etats-Unis*, de Warden, vol. I, p. 166.

⁵ 1 364 de mile, 563 de leghe. Vezi *ibid.*, vol. I, p. 169.

⁶ Missouri. Vezi *Description des Etats-Unis*, de Warden, vol. I, p. 132 (1 278 de leghe).

altul de 900⁷, unul de 600⁸, încă unul de 500⁹ și patru de 200¹⁰, fără a mai vorbi de nenumăratele pâraie care se adună în grabă din toate direcțiile pentru a se contopi cu el.

Valea pe care o udă Mississippi pare să fi fost creată numai pentru el; împarte aici binele și răul după placul lui și este parcă zeitatea locului. În jurul fluviului, natura risipește bogății inepuizabile; pe măsură ce ne îndepărtăm de malurile sale, vлага vegetală scade, solurile devin mai sterpe, totul lânzește sau piere. Marile convulsii ale globului nu au lăsat nicăieri urme mai evidente decât în valea fluviului Mississippi. Întreaga înfățișare a locului atestă acțiunea apelor. Lor li se datorează atât sterilitatea, cât și rodnicia lui. Apele oceanului primitiv au acumulat pe fundul văii enorme straturi de pământ roditor pe care au avut timpul necesar să le și niveleze. Pe malul drept al fluviului întâlnim șesuri imense, netede asemenea suprafeței unui câmp peste care plugarul ar fi trecut cu tăvălugul. Dimpotrivă, pe măsură ce ne apropiem de munți, terenul devine tot mai accidentat și mai sterp; solul este, ca să zicem așa, străpuns în mii de locuri și roci primitive apar ici și colo, ca oasele unui schelet după ce timpul le-a măcinat învelișul de mușchi și carne. Suprafața scoarței este acoperită de un nisip granitic și de pietroaie tăiate ciudat; câteva plante își împing anevoios mlădițele dincolo de aceste obstacole; parcă ar fi un lan fertil pe care ar zăcea împrăștiate rămășițele unui vast edificiu. Într-adevăr, dacă se analizează aceste pietre și acest nisip se observă lesne o analogie perfectă între substanțele lor și cele din care sunt compuse piscurile aride și sfărâmate ale Munților Stâncoși. Probabil că apele, după ce au aruncat pământul în adâncul văii, au sfârșit prin a duce cu ele și o parte din stânci; le-au rostogolit pe povârnișurile cele mai apropiate; și, după ce le-au zdrobit, izbindu-le unele de altele, au împrăștiat la poalele munților aceste sfărâmături smulse din vârfurile lor. (A)

Pe scurt, valea fluviului Mississippi este cea mai splendidă dintre toate văile făurite de Dumnezeu spre a fi locuite de oameni și cu toate acestea se poate spune că, deocamdată, nu este decât un vast deșert.

Pe versantul răsăritean al Munților Alleghany, în spațiul cuprins între piciorul acestora și Oceanul Atlantic, se întinde o fâșie lungă de stâncă și nisip pe care marea pare să o fi uitat atunci când s-a retras. Lățimea medie a acestui teritoriu este de numai 48 de leghe¹¹, însă el are o lungime de 390 de leghe¹². În această parte a continentului american, solul nu este prielnic muncilor agricole. Vegetația e puțină și uniformă.

⁷ Arkansas. Vezi *ibid.*, vol. I, p. 188 (877 de leghe).

⁸ Râul Roșu. Vezi *ibid.*, vol. I, p. 190 (598 de leghe).

⁹ Ohio. Vezi *ibid.*, vol. I, p. 192 (490 de leghe).

¹⁰ Illinois, Saint-Pierre, Saint-François, Moingona. Pentru cifrele de mai sus, am luat ca bază mila legală (*statute mile*) și leghea de poștă de 2 000 de stânjeni.

¹¹ 100 de mile.

¹² Aproximativ 900 de mile.

Hărnicia umană și-a concentrat eforturile mai întâi asupra acestei coaste neospitaliere. Pe această limbă de pământ arid au luat ființă și au crescut coloniile engleze care aveau să devină cândva Statele Unite ale Americii. Tot acolo se află astăzi sediul puterii, în timp ce în spațiul din spatele ei se strâng, aproape în secret, componentele reale ale marelui popor căruia îi aparține fără îndoială viitorul continentului.

Când europenii au debarcat, pe țărmurile Antilelor și ulterior pe coastele Americii de Sud, s-au crezut transportați în acele ținuturi fabuloase, proslăvite de poeți. Lucirile tropicului făceau să scânteieze marea; limpezimea extraordinară a apei dezvăluia pentru prima oară privirii navigatorului adâncimea abisurilor¹³. Ici și colo se iveau insulițe parfumate care păreau să plutească pe suprafața liniștită a oceanului asemenea unor coșuri cu flori. Toate câte se înfățișau privirii pe aceste țărmuri fermecate păreau să fi fost pregătite pentru nevoile omului sau gândite în vederea plăcerilor lui. Cei mai mulți copaci erau încărcăți cu fructe hrănitoare, iar cele care îi erau de mai puțin folos omului îi încântau ochii prin strălucirea și diversitatea culorilor. Într-o pădure de lămâi înmiresmați, de smochini sălbatici, de mirți cu frunze rotunde, de salcâmi și de leandri, printre care se împleteau liane înflorite, fremătau o sumedenie de păsări necunoscute Europei, scânteind din aripile lor purpurii și azurii și alăturând concertul ciripitului lor armoniilor unei naturi pline de mișcare și viață. (B)

Sub această mantie strălucitoare se ascundea moartea; dar atunci ea nu era vizibilă și de altfel în atmosfera acelor locuri plutea nu știu ce fel de înrâurire ațățătoare care lega oamenii de momentul prezent, făcându-i nepăsători în privința viitorului.

America de Nord s-a înfățișat în alt fel: aici totul era grav, serios, solemn; de parcă ar fi fost creată pentru a deveni domeniul inteligenței; așa cum cealaltă urma să fie lăcașul simțurilor.

Un ocean agitat și neguros îi învăluia țărmurile; stânci granitice sau fășii nisipoase îi slujeau drept centură; pădurile care îi acopereau malurile își întindeau un frunziș sumbru și melancolic; aici nu creșteau decât pinul, moliftul, stejarul verde, măslinul sălbatic și laurul.

O dată străbătută această primă zonă, se intra în umbrarele pădurii centrale; acolo se aflau laolaltă arborii cei mai mari care cresc în ambele emisfere. Platanul, catalpa, arțarul dătător de suc dulce și plopul de Virginia își împleteau ramurile cu cele ale stejarului, fagului și teiului.

---

¹³ Malte-Brun spune (*Annales des voyages*, vol. III, p. 726) că în Marea Antilelor apele sunt atât de transparente încât coraliile și peștii pot fi deslușiți la o adâncime de 60 de brațe. Corabia pare să plutească în aer; călătorul este cuprins de un fel de amețeală, atunci când, cufundându-și privirea în fluidul cristalin, vede în jur grădinile subacvatice, unde scoici și pești aurii sclipesc printre tufe de alge brune și boschete de alge roșii.

Ca și în pădurile stăpânite de om, moartea lovea aici neîncetat; însă nimeni nu se îngrijea să îndepărteze urmele stricăciunilor făcute de ea. Drept care rămășițele se îngrămădeau unele peste altele: timpul nu apuca să le prefacă îndeajuns de repede în pulbere și să pregătească spații noi. Dar rodirea nu contenea nici chiar printre aceste rămășițe. Plante agățătoare și ierburi de tot soiul răzbeau la lumină, biruind obstacolele; se târau de-a lungul copacilor doborâți, se însinuaiu în pulberea lor, săltau și rupeau scoarța veștedă care încă îi mai acoperea și croiau drum mlădițelor lor. Astfel moartea venea într-un fel în ajutorul vieții. Aflate una în prezența alteia, păreau a fi voit să-și amestece și să-și contopească opera.

În aceste păduri domnea o întunecime adâncă, mii de pâraie, a căror curgere încă nu fusese îndrumată de mâna omului, întrețineau aici o veșnică umiditate. Abia dacă puteau fi văzute câteva flori, câteva fructe sălbatică, câteva păsări.

Tăcerea naturii de aici nu era tulburată decât de prăbușirea unui copac doborât de vârstă, de cascada unui fluviu, de mugetul bivolilor și de șuieratul vânturilor.

La est de marele fluviu, pădurile dispăreau în parte; în locul lor se întindeau prerii nemărginite. Natura, în infinita ei varietate, să fi refuzat ea oare acestor șesuri fertile sămânța arborilor sau mai curând pădurea care le acoperea să fi pierit cândva de mâna omului? Nici tradițiile, nici cercetările științei n-au putut lămuri acest lucru.

Totuși, aceste pustiuri imense nu erau în întregime lipsite de prezența omului; câteva triburi rățăceau de secole în umbra pădurilor sau prin pășunile preriei. De la gura fluviului Sfântul Laurențiu până în delta fluviului Mississippi, de la Oceanul Atlantic până la Marea Sudului, acești sălbatici se asemănau între ei în unele privințe care atestau originea lor comună. În rest, se deosebeau de toate rasele cunoscute¹⁴: nu erau nici albi ca europenii, nici galbeni ca cei mai mulți asiatici, nici negri ca negrii; aveau pielea roșiatică, părul lung și lucios, buzele subțiri și pomeții obrajilor foarte proeminenți. Limbile vorbite de triburile sălbatică din America se deosebeau între ele prin cuvinte, toate supunându-se însă acelorași reguli gramaticale. Aceste reguli se abăteau în diverse puncte de la cele care până atunci păreau să fi fost determinate în formarea limbajului uman.

¹⁴ Între timp au fost descoperite unele asemănări între conformația fizică, limba și obiceiurile indienilor din America de Nord și cele ale tungușilor, manciurienilor, mongolilor, tătarilor și ale altor triburi nomade din Asia. Acestea din urmă se află în apropierea strâmtoării Behring, fapt care ne permite să presupunem că într-o epocă străveche ar fi putut veni să populeze continentul nelocuit al Americii. Dar știința încă nu a izbutit să clarifice acest punct. Vezi, cu privire la această chestiune, Malte-Brun, vol. V; operele dlui von Humboldt; Fischer, *Conjectures sur l'origine des Américains*; Adair, *History of the American Indians*.

Idiomul americanilor părea să fie produsul unor combinații noi; el semnală din partea celor care îl inventaseră un efort de inteligență de care indienii din zilele noastre nu se prea arată a fi capabili. (C)

Și starea socială a acestor popoare era în mai multe privințe diferită de ceea ce se observa în lumea veche; ai fi zis că se înmulțiseră în toată voia în pustietățile lor, fără nici un contact cu rase mai civilizate decât a lor. Prin urmare, nu întâlneai la ei acele noțiuni îndoielnice și incoerente cu privire la bine și la rău, acea corupție profundă care la națiunile civilizate, redevenite barbare, se îmbină îndeobște cu ignoranța și cu grosolănia moravurilor. Indianul american își datora totul doar siesi; virtuțile, viciile, prejudecățile sale erau propria-i operă; crescuse în independența frustă a naturii sale.

În țările evolute, grosolănia oamenilor din popor nu se datorează numai faptului că ei sunt ignoranți și săraci, ci și împrejurării că, fiind așa, intră zilnic în contact cu oameni luminați și bogați.

Privești propria nenorociri și neputința, aflate într-un contrast de fiece zi cu fericirea și puterea unora dintre semenii lor, stârnește concomitent în inima lor mânie și teamă; sentimentul inferiorității și dependenței lor îi irită și îi umilește. Această stare sufletească se reflectă atât în moravurile, cât și în limbajul lor; sunt totodată insolenți și josnici.

Că acesta este adevărul se constată ușor prin observație. Poporul este mai grosolan în țările aristocratice decât în orice alt loc, și în orașele bogate decât la țară.

În aceste locuri unde pot fi întâlniți oameni atât de puternici și atât de bogați, cei slabi și săraci se simt copleșiți de propria lor nimicnicie; nedescoperind nici un reazem cu ajutorul căruia și-ar putea redobândi egalitatea, ei pierd cu desăvârșire orice speranță în ceea ce-i privește și se lasă să decadă sub nivelul demnității umane.

Această consecință supărătoare a contrastului dintre condiții nu se regăsește și în viața primitivă. Indienii, fiind toți ignoranți și săraci, sunt cu toții, în același timp, egali și liberi.

La data sosirii europenilor, indigenul din America de Nord încă nu cunoștea valoarea avuțiilor și se arăta indiferent față de bunăstarea pe care omul civilizat o dobândește o dată cu ele. Totuși, nimic în el nu era grosolan; dimpotrivă, purtările sale vădeau o rezervă constantă și un fel de politețe aristocratică.

Bland și ospitalier în timp de pace, neîndurător în război, chiar dincolo de limitele cunoscute ale ferocității umane, indianul era dispus să moară de foame pentru a-l salva pe străinul care bătea seara la ușa colibeii lui, dar și să sfâșie cu propriile sale mâini carnea prizonierului său care încă mai zvâcnea. Cele mai renumite republici ale antichității nu avuseseră niciodată prilejul de a admira o vitejie mai neclintită, suflete mai mândre, o dragoste mai dârză de independență, decât cele care se aflau în acea vre-

me în pădurile sălbatice ale Lumii Noi¹⁵. Debarcarea europenilor pe țărmurile Americii de Nord a produs o slabă impresie; prezența lor nu a generat nici invidie, nici frică. Ce ascendent puteau ei să aibă asupra unor astfel de oameni? Indianul știa să trăiască fără trebuințe, să sufere fără a se plânge și să moară cântând¹⁶. Asemenea tuturor celorlalți membri ai marii familii umane, acești sălbatici credeau de altfel în existența unei lumi mai bune și venerau sub diferite numiri pe Dumnezeu creator al universului. Noțiunile lor cu privire la marile adevăruri intelectuale erau în general simple și filozofice. (D)

Oricât ar părea de primitiv poporul al cărui caracter îl descriem aici, este totuși neîndoielnic că a fost precedat pe aceleași meleaguri de un alt popor, mai civilizat, mai înaintat decât el în toate privințele.

O tradiție obscură, dar răspândită la majoritatea triburilor indiene de pe malurile Atlanticului, ne informează că pe vremuri sălașul aceluiași seminții se aflase mai la vest de Mississippi. De-a lungul malurilor fluviului Ohio și pe tot întinsul văii centrale încă mai întâlnim movile făcute de mâna omului. Dacă se sapă până în centrul acestor monumente, se zice că este cu neputință să nu se dea peste oseminte omenesti, unelte ciudate, arme și obiecte de folosință felurită lucrate din metal sau care amintesc de întrebuințări necunoscute raselor actuale.

Indienii din zilele noastre nu sunt în măsură să dea nici o informație asupra istoriei aceluia popor necunoscut. Nici cei care au trăit în urmă cu trei sute de ani, atunci când a fost descoperită America, nu au spus nimic din care să se poată deduce măcar o ipoteză. Tradițiile, aceste monumente perisabile și veșnic renăscânde ale lumii primitive, nu oferă nici o clarificare. Acolo au trăit totuși mii de semeni de ai noștri, este un fapt de care nu ne putem îndoii. Când au venit, care le-a fost originea, destinul, istoria? Când și în ce fel au pierit? Nimeni nu este în măsură să o spună.

Bizar lucru! Unele popoare au dispărut cu desăvârșire de pe pământ, în așa fel încât s-a șters până și amintirea numelui lor; limbilor vorbite

¹⁵ „La irochezii atacați de forțe mai numeroase decât ale lor, spune președintele Jefferson (*Notes sur la Virginie*, p. 148), au fost văzuți bătrâni care, refuzând să recurgă la fugă sau să supraviețuiască distrugerii țării lor, au înfruntat moartea asemenea vechilor romani în timpul devastării Romei de către Gali.”

Mai încolo, p. 150: „Nu se cunoaște nici un caz, spune el, când un indian, căzut în mâinile dușmanilor săi, să fi cerut să i se cruțe viața. Dimpotrivă, vedem că prizonierul își caută parcă moartea prin mâna învingătorilor lui, insultându-i și provocându-i în fel și chip.”

¹⁶ Vezi *Histoire de la Louisiane* de Lepage-Dupratz; Charlevoix, *Histoire de la Nouvelle-France*, scrisorile reverendului Hecwelder, *Transactions of the American Philosophical Society*, vol. I; Jefferson, *Notes sur la Virginie*, pp. 135–190. Îndeosebi afirmațiile lui Jefferson au o mare greutate datorită meritului personal al scriitorului, a poziției sale speciale, precum și pentru că a scris într-un secol pozitiv și exact.

de ei li s-a pierdut urma, gloria lor s-a mistuit ca un sunet lipsit de ecou; nu știu însă dacă există vreunul care să nu fi lăsat măcar un mormânt amintind de trecerea sa. Astfel, dintre toate lucrările omului, cea mai traică este tot aceea care amintește cel mai bine de nimicnicia și suferințele lui.

Deși ținutul întins pe care l-am descris mai sus era locuit de numeroase triburi indigene, se poate afirma cu îndreptățire că la vremea descoperirii lui mai era încă un pustiu. Indienii îl ocupau, însă nu-l stăpâneau. Omul își însușește solul prin intermediul agriculturii, iar primii locuitori ai Americii de Nord trăiau din produsul vânătorii. Prejudecățile lor implacabile, pornirile lor nestăpânite, viciile lor și, poate mai mult decât orice, virtuțile lor fruste făceau ca ei să fie sortiți unei nimiciri inevitabile. Decăderea acestor popoare a început din ziua în care europenii au debarcat pe țărmurile lor; de atunci a continuat fără încetare; și este pe cale să se încheie în zilele noastre. Instalându-i în mijlocul bogățiilor lumii noi, providența părea să nu le fi acordat decât un uzufruct de scurtă durată; nu se aflau acolo decât, ca să zicem așa, *deocamdată*. Aceste țărmuri atât de bine alcătuite pentru comerț și industrie, aceste fluvii atât de adânci, această nesecată vale a Mississippi-ului, acest întreg continent păreau să fie atunci leagănul încă gol al unei mari națiuni.

În acest loc oamenii civilizați aveau să încerce să construiască societatea pe fundamente noi și, punând în aplicare pentru prima dată teorii până atunci necunoscute sau considerate inaplicabile, aveau să ofere omenirii un spectacol pentru care trecutul nu o pregătise.

Capitolul II

DESPRE PUNCTUL DE PLECARE ȘI DESPRE IMPORTANȚA LUI PENTRU VIITORUL ANGLO-AMERICANILOR

Utilitatea cunoașterii punctului de plecare a popoarelor pentru a înțelege starea lor socială și legile lor. — America este singura țară unde punctul de plecare a unui mare popor a putut fi văzut în mod clar. — Prin ce se asemănau toți oamenii care au venit să populeze America engleză. — Prin ce se deosebeau. — Observație aplicabilă tuturor europenilor care au venit să se stabilească pe țărmul Lumii Noi. — Colonizarea Virginiei. — Id a Noii Anglii. — Caracterul original al primilor locuitori ai Noii Anglii. — Sosirea lor. — Primele lor legi. — Contract social. — Cod penal împrumutat din legislația lui Moise. — Fervoare religioasă. — Spirit republican. — Unire strânsă între spiritul religios și spiritul de libertate.

S-a născut un om; își petrece primii ani neștiutor între plăcerile sau îndeletnicirile copilăriei. Crește; începe virilitatea; în sfârșit, porțile lumii se deschid spre a-l primi; intră în contact cu semenii săi. Cei din jur îl observă atunci cu atenție pentru prima oară și cred că deslușesc apariția în germen a viciilor și virtuților vârstei lui mature.

Dacă nu mă înșel, aceasta este o mare eroare.

Luați totul de la cap; cercetați copilul chiar din brațele mamei sale; priviți cum se reflectă pentru prima dată lumea exterioară în oglinda încă obscură a inteligenței sale; contemplați primele exemple care îi rețin privirea; ascultați cele dintâi cuvinte care trezesc în el puterea adormită a gândirii; în sfârșit, asistați la primele lupte pe care trebuie să le poarte și abia atunci veți înțelege de unde provin prejudecățile, obiceiurile și pasiunile care vor domina viața lui. Omul există, ca să spunem așa, în întregime în scutecele din leagănul său.

Ceva asemănător se petrece cu națiunile. Popoarele resimt întotdeauna consecințele originii lor. Împrejurările care le-au însoțit nașterea și au contribuit la dezvoltarea lor influențează tot restul drumului lor.

Dacă am avea posibilitatea să începem de la elementele societăților și să cercetăm cele dintâi monumente din istoria lor, nu mă îndoiesc că am putea descoperi în ele cauza inițială a prejudecăților, a obișnuințelor, a pasiunilor dominante, pe scurt, a tot ce constituie ceea ce denumim caracterul național; ni s-ar întâmpla să găsim explicația unor obiceiuri care astăzi apar contrare moravurilor încetățenite; a unor legi ce par să fie în opoziție cu principiile recunoscute; a unor opinii incoerente întâlnite pe

alocuri în societate, aidoma acelor frânturi de lanțuri ce pot fi văzute uneori atârând de bolțile unui edificiu vechi, fără însă a mai susține ceva. În felul acesta s-ar explica destinul anumitor popoare pe care o forță necunoscută pare să le poarte spre un țel ignorat de ele însele. Până acum ne-au lipsit însă faptele necesare pentru un astfel de studiu; națiunile au dobândit spiritul analitic numai pe măsură ce îmbătrâneau și atunci când le-a venit în sfârșit gândul de a-și contempla leagănul, trecerea timpului apucase să-l învâluie într-un nor, ignoranța și orgoliul să-l înconjoare cu născociri îndărătul cărora se ascundea adevărul.

[Se spune că rămășițele omenești se volatilizează după moarte. Despărțirile unele de altele, moleculele umane se vor încorpora în alte substanțe însuflețite. Astfel, fiecare dintre noi se poate considera o esență a multor altor indivizi din aceeași specie care au trăit înaintea lui. Un fenomen asemănător e reprezentat în istoria formării popoarelor. De când diversele specii omenești au început a se succeda și a se altoi unele pe altele, care dintre popoarele lumii vechi nu este astăzi alcătuit din rămășițele națiunilor mai bătrâne? Într-adevăr, în locul popoarelor care au încetat să mai existe, s-au născut popoare noi care au împrumutat câte ceva de la înaintașii lor. De la unul limba, de la celălalt legile, de la altul obiceiurile, de la cel de al patrulea unele opinii și prejudecăți, dar, deoarece aceste elemente existau, nouă este doar potrivirea lor. În mijlocul tuturor acestor ruine de societăți care se amestecă pe pământ, nimeni nu mai poate regăsi astăzi tipul primitiv și nici nu se pot descrie schimbările pe care trecerea timpului le-a produs, combinând elemente alogene. Într-un asemenea labirint știința nu furnizează decât inducții incomplete și ipoteze vagi.]

America este unica țară unde a fost cu putință să se asiste la evoluțiile firești și calme ale unei societăți și unde a putut fi stabilită cu precizie influența exercitată de punctul de plecare asupra viitorului statelor.

În perioada în care popoarele europene au descins pe țărmurile Lumii Noi, trăsăturile caracterului lor național erau bine conturate; fiecare dintre ele avea o fizionomie distinctă; și deoarece atinseseră acel grad de civilizație care îi îndeamnă pe oameni să se studieze pe ei înșiși, ele ne-au transmis tabloul fidel al opiniilor, moravurilor și legilor lor. Cunoaștem oamenii din secolul al XV-lea aproape la fel de bine cum îi cunoaștem pe cei din secolul nostru. America ne arată așadar la lumina zilei ceea ce ignoranța sau barbaria epocilor mai vechi a ascuns privirilor noastre.

Aflați destul de aproape de epoca în care au luat ființă societățile americane, pentru a le cunoaște elementele în amănunt și destul de departe de acea epocă pentru a fi deja în măsură să evalueze produsul acelor germeni, oamenii din zilele noastre par să fie sortiți să aibă asupra evenimentelor umane o viziune cu bătaie mai lungă decât a înaintașilor lor. Providența ne-a pus la îndemână o lumină care le-a lipsit predecesori-

lor noștri și ne-a permis să discernem în destinul națiunilor cauzele prime tainuite lor de obscuritatea trecutului.

Când, după ce am studiat cu atenție istoria Americii, examinăm îndeaproape starea ei politică și socială, ne convingem pe deplin de următorul adevăr: nu există nici o opinie, nici un obicei, nici o lege, aş putea spune nici un eveniment care să nu poată fi lesne explicat prin punctul de plecare. Cei care vor citi această carte vor găsi aşadar în capitolul de faţă germenul a ceea ce trebuie să urmeze și cheia, ca să zicem așa, a întregii lucrări.

Emigranții, veniți în diverse perioade să se stabilească pe teritoriul care cuprinde astăzi Uniunea americană, se deosebeau între ei în multe privințe; nu aveau același țel și se călăuzeau după principii diferite.

Existau totuși între acești oameni trăsături comune și ei se aflau cu toții într-o situație analogă.

Legătura prin limbă este poate cea mai puternică și cea mai durabilă, aptă să-i unească pe oameni. Toți emigranții vorbeau aceeași limbă, toți erau odraslele aceluiași popor. Născuți într-o țară agitată secole în șir de lupta între partide și unde facțiunile se văzuseră rând pe rând nevoite să se pună sub protecția legilor, educația lor politică se făcuse în condiții aspre și în rândul lor erau răspândite mai multe noțiuni despre drepturi și mai multe principii de adevărată libertate decât la majoritatea popoarelor din Europa. Administrația comunală, acest germen fecund al instituțiilor libere, era deja temeinic încetățenită în deprinderile engleze din epoca primelor emigrări și o dată cu ea dogma suveranității poporului pătrunsese chiar în sânul monarhiei Tudorilor.

Disensiunile religioase care au agitat lumea creștină erau pe atunci în toi. Anglia se avântase cu un fel de furie pe această cale nouă. Fieea locuitorilor ei, dintotdeauna gravă și cumpănită, devenise austeră și dornică de argumente. În cursul acestor înfruntări intelectuale instrucția sporise, spiritul dobândise datorită lor o cultură mai profundă. Tot vorbindu-se despre religie, moravurile deveniseră mai curate. Toate aceste trăsături generale ale națiunii se regăseau, mai mult sau mai puțin, în fizionomia acelora dintre fiii ei care veniseră să caute un nou viitor pe țărmul opus al oceanului.

O constatare la care vom avea, de altfel, prilejul să revenim mai încolo li se aplică nu numai englezilor, ci și francezilor, spaniolilor și tuturor europenilor veniți succesiv spre a se stabili pe țărmurile Lumii Noi. Toate noile colonii europene conțineau, dacă nu forma dezvoltată, măcar germenul unei democrații depline. Două erau cauzele cărora li se datora acest rezultat [nu se puteau deosebi printre emigranți, ca în vechile societăți europene, nici învingători, nici învinși]: se poate afirma că, în general, atunci când plecau din patrie, emigranții nu nutreau nici un fel de idee de superioritate unii față de alții. Nu cei fericiți și cei puternici se exilează, iar sărăcia este, ca și nenorocirea, cea mai bună cheazășie a ega-

lității între oameni. S-a întâmplat totuși de mai multe ori ca nobili de vază să plece în America în urma unor diferende politice sau religioase. S-au făcut atunci legi pentru a introduce acolo ierarhia rangurilor, dar s-a constatat curând că solul american respingea în mod absolut aristocrația funciară. S-a văzut că pentru a desteleni acest pământ rebel era nevoie, nici mai mult nici mai puțin, de eforturile constante și interesate ale proprietarului însuși. O dată pregătit solul, s-a dovedit că produsele sale nu erau îndeustulătoare pentru a îmbogăți în același timp un proprietar și un fermier. A fost firesc ca terenul să se împartă în domenii mici, cultivate numai de proprietar. Or, pământul este cel de care se prinde aristocrația, ea de sol se leagă și pe el se sprijină; nu doar privilegiile o instituie și nu doar originea o constituie, ci proprietatea funciară transmisă pe cale ereditară. Într-o națiune pot să existe averi imense și sărăcii cumplite; dar dacă aceste averi nu sunt de natură funciară, deosebim în sânul ei săraci și bogați, însă nu există, la drept vorbind, o aristocrație.

Așadar, la vremea apariției lor, toate coloniile engleze aveau un puternic aer de familie. Toate păreau sortite de la bun început să ofere dezvoltarea libertății, nu însă a libertății aristocratice din patria-mamă, ci a libertății burgheze și democratice pentru care istoria mondială încă nu dispunea de un model bine încheiat.

Această imagine de ansamblu lăsa totuși să se întrevadă nuanțări foarte pronunțate, pe care se cuvine să le semnalăm.

În marea familie anglo-americană putem distinge două ramuri principale, care până în prezent au crescut fără a se contopi într-un tot, unul la sud și celălalt la nord.

Virginia a găzduit cea dintâi colonie engleză. Emigranții au sosit aici în 1607. Pe atunci, Europa era încă stăpânită cu precădere de ideea că minele de aur și de argint constituie bogăția popoarelor: idee nefastă ce a dus la o mai mare sărăcie a națiunilor europene care s-au lăsat seduse de ea și a distrus mai mulți oameni în America, decât războiul și toate legile proaste la un loc. În Virginia au fost, așadar, trimiși căutătorii de aur¹, oameni lipsiți de mijloace și cu purtări proaste, a căror fire neliniștită și nesupusă a tulburat începuturile coloniei² și a făcut ca progresele ei să fie nesigu-

¹ Carta acordată în 1609 de către regatul Angliei consemna, printre alte clauze, că o cincime din producția minelor de aur și de argint va fi plătită de către coloniști coroanei. Vezi *Vie de Washington*, de Marshall, vol. I, pp. 8–66.

² „Mare parte dintre noii coloniști, spune Stith (*History of Virginia*), erau tineri proveniți din familii dezbinat pe care părinții îi imbarcaseră spre a-i sustrage unei soarte dezonorante, restul consta din foști servitori, faliti frauduloși, indivizi destrăbalați și alți oameni de acest soi, mai apți să jefuiască și să distrugă, decât să consolideze așezarea. Unor căpetenii instigatoare le-a fost ușor să îndemne această gloată la destrăbălări și excese de tot felul.”

Vezi cu privire la istoria Virginiei următoarele lucrări: *The general History of Virginia from the first Settlements, to the year 1624*, de John Smith; *History of Virginia*, de

re. După aceea au venit industriașii și agricultorii, specie mai morală și mai liniștită, care însă nu depășeau în nici o privință nivelul claselor inferioare din Anglia³. Întemeierea noilor așezări nu a stat sub semnul nici unei idei nobile, al nici unei intenții spirituale. Îndată după înființarea coloniei a fost introdusă sclavia⁴; acesta a fost factorul capital care avea să exercite o imensă influență asupra caracterului, asupra legilor și a întregului viitor al Sudului.

Cum vom explica mai încolo, sclavia dezonoarează munca, introduce în societate trândăvia și o dată cu ea ignoranța și orgoliul, sărăcia și luxul. Ea debilitază inteligența și frânează activitatea umană. Influența sclaviei, combinată cu firea englezilor, explică moravurile și starea socială a Sudului.

Pe același fundal englezesc, la nord se conturează nuanțe cu desăvârșire opuse. Să-mi fie îngăduite aici câteva amănunte.

Cele două sau trei idei principale care formează astăzi bazele teoriei sociale a Statelor Unite s-au combinat în coloniile engleze din Nord, mai bine cunoscute sub denumirea de Statele Noii Anglii⁵.

Principiile Noii Anglii au început prin a se răspândi în statele vecine, pentru ca apoi să se extindă din aproape în aproape până în cele mai depărtate, sfârșind, dacă mă pot exprima astfel, prin *a imbiba* întreaga confederație. Acum, influența lor se face simțită dincolo de hotarele ei în toată lumea americană. Civilizația Noii Anglii a fost asemenea acelor focuri aprinse pe culmi care, după ce-au răspândit în jurul lor căldura, continuă să-și proiecteze lucirile până în zărilor cele mai depărtate.

Întemeierea Noii Anglii a prilejuit un spectacol nou; totul acolo era deosebit și original.

Mai în toate coloniile primii locuitori au fost fie oameni fără educație și fără mijloace, pe care mizeria și purtările rele îi mânasera să părăsească țara unde se născuseră, fie speculanți avizi și aventurieri care trăiau din expediente. Unele colonii nu pot să revendice nici măcar o astfel de origine: Santo Domingo a fost înființată de niște pirați și în zilele noastre instanțele judecătorești ale Angliei populează Australia cu deținuți.

Emigranții care au venit să se stabilească pe țărmurile Noii Anglii proveneau cu toții din clasele cu dare de mână din patria-mamă. Reunirea

---

William Stith; *History of Virginia from the earliest period*, de Beverley, tradusă în franceză în 1807.

³ Abia mai târziu au venit să se stabilească în această colonie câțiva proprietari englezi avuți.

⁴ Sclavia a început în jur de 1620, după ce un vas olandez a debarcat douăzeci de negri pe malurile râului James. Vezi Chalmer.

⁵ Statele Noii Anglii sunt cele situate la est de fluviul Hudson; în prezent sunt în număr de șase: 1. Connecticut; 2. Rhode Island; 3. Massachusetts; 4. Vermont; 5. New Hampshire; 6. Maine.

lor pe teritoriul american a prezentat, de la bun început, fenomenul neobișnuit al unei societăți fără mari seniori și fără oameni de rând și, ca să zicem așa, fără săraci și fără bogați.

[Am mai spus că printre europenii care plecau în America condițiile erau în general egale, dar se poate afirma că aceștia (puritanii) transportau într-un fel democrația în însuși sânul democrației.] Păstrând proporțiile, acești oameni erau stăpâni pe o sumă de cunoștințe mai mare decât există în oricare națiune europeană din zilele noastre. Toți, poate chiar fără nici o excepție, primiseră o educație destul de înaintată, iar mulți dintre ei fuseseră renumiți în Europa prin talentele și știința lor. Celelalte colonii fuseseră înființate de aventurieri fără de familie; emigranții din Noua Anglie aduceau cu ei elemente admirabile de ordine și moralitate; plecau în ținuturile pustii însoțiți de nevestele și de copiii lor. Dar ceea ce îi deosebea cel mai mult de toți ceilalți era însuși țelul demersului lor. Nu lipsurile îi siliseră să-și părăsească țara; lăsau acolo o poziție socială vrednică de regret și mijloace de trai sigure; nici nu veneau în Lumea Nouă în scopul de a-și îmbunătăți situația sau de a-și spori averea; se smulgeau traiului dulce din patrie pentru a se supune unei nevoi pur intelectuale: expunându-se încercărilor inevitabile ale exilului, voiau să asigure triumful *unei idei*.

Emigranții sau, așa cum atât de nimerit își ziceau ei înșiși, *pelerinii* (pilgrims) aparțineau acelei secte din Anglia denumită puritană, datorită principiilor sale austere. Puritanismul nu era numai o doctrină religioasă; el se mai confunda, în unele privințe, și cu cele mai absolute teorii democratice și republicane. De aici, și adversarii săi cei mai primejdioși. Persecutați de guvernul țării lor natale, jigniți în rigoarea principiilor lor de manifestările cotidiene ale societății în mijlocul căreia trăiau, puritanii au căutat un pământ într-atât de sălbatic și de părăsit de lume, încât să-și poată duce acolo traiul așa cum voiau și să se roage Domnului în deplină libertate.

Câteva citate vor fi mai grăitoare în ce privește spiritul acestor aventurieri pioși, decât tot ce am putea adăuga noi înșine.

Iată cum abordează tema⁶ Nathaniel Morton, istoricul primilor ani de existență a Noii Anglii: „Am crezut întotdeauna, spune el, că noi, ai căror părinți au primit dovezi atât de numeroase și memorabile ale bunătății divine în întemeierea acestei colonii, aveam datoria sacră de a păstra în scris amintirea acestui fapt. Cele văzute de noi, precum și cele ce ne-au fost povestite de părinții noștri trebuie să le aducem la cunoștința copiilor noștri pentru ca generațiile viitoare să învețe a-l lăuda pe Domnul (Psalmul LXXVIII, 3, 4), pentru ca cei din neamul slujitorului său,

⁶ *New England's Memorial*, p. 14. Boston, 1826. Vezi și *The History of the Colony and Province of Massachusetts-Bay*, de Hutchinson, vol. II, p. 440.

Abraham, precum și fiii alesului său, Iacob, să păstreze în veci amintirea lucrărilor minunate pe care le-a făcut (Ps. CV, 5, 6). Trebuie să știe cum a adus Domnul viața lui în deșert; cum a sădit-o și a ferit-o de păgâni; cum a făcut loc înaintea ei, i-a înfipt rădăcinile adânc în pământ și a lăsat-o apoi să se întindă și să umple pământul până departe (Ps. LXXX, 13, 15); și nu doar atât, ci și cum a călăuzit poporul său spre lăcașul sfințeniei sale și l-a așezat pe muntele moștenirii sale (Exod., XV, 13). Aceste fapte se cer cunoscute, pentru ca Dumnezeu să fie cinstit așa cum se cuvine și câteva raze din gloria sa să poată cădea pe numele venerabile ale sfinților de care s-a slujit.“

Este cu neputință să citești acest pasaj de început și să nu fi pătruns fără voie de un sentiment cucernic și solemn; ai impresia că respiri aerul unor vremuri străvechi și un fel de parfum biblic.

Convingerea care îl însufletește pe autor îi înnobilează limbajul. În ochii voștri, întocmai ca în ai lui, nu mai este vorba de o mică ceată de aventurieri care au traversat oceanul în dorința de a se îmbogăți; este sămânța unui mare popor pe care Dumnezeu o depune cu propriile sale mâini pe un pământ predestinat.

Autorul continuă, zugrăvind după cum urmează plecarea primilor emigranți⁷:

„Astfel, spune el, au părăsit orașul (Delft-Haleft) care fusese pentru ei un loc de tihnă; erau totuși împăcați, știau că sunt pelerini și străini în lumea aceasta. Nu erau legați sufletește de cele pământești, ci își înălțau privirea către cer, patria lor iubită, unde Dumnezeu pregătise pentru ei cetatea lui sfântă. Au ajuns în cele din urmă în portul unde îi aștepta vasul. Numeroși prieteni, care nu puteau pleca împreună cu ei, doriseră cel puțin să-i însoțească până acolo. Noaptea s-a scurs fără ca cineva să doarmă; au petrecut-o în efuziuni de prietenie, cuvântări pline de pioșenie și dând glas unei autentice iubiri creștinești. În dimineața următoare s-au urcat la bord, unde prietenii au voit iarăși să-i însoțească; atunci s-au auzit suspine adânci, lacrimi au putut fi văzute șiroind din toți ochii, îmbrățișări îndelungi și rugi fierbinți i-au mișcat până și pe cei străini de ei. Dându-se semnalul de plecare, au căzut în genunchi și pastorul, înălțându-și către cer ochii înlăcrimați, i-a încredințat milostiveniei lui Dumnezeu. În cele din urmă, și-au luat rămas bun unii de la alții și au rostit acel adio care, pentru mulți dintre ei, avea să fie ultimul.“

Erau cam o sută cincizeci de emigranți, bărbați, femei și copii. Își propuseseră să întemeieze o colonie pe malul fluviului Hudson; însă după ce au rătăcit îndelung pe întinderile oceanului, au fost nevoiți într-un târziu să acosteze pe țărmul arid al Noii Anglii, acolo unde se află astăzi

⁷ *New England's Memorial*, p. 22.

orașul Plymouth. Stânca unde au descins pelerinii mai poate fi văzută și acum⁸.

„Dar înainte de a continua relatarea, spune istoricul pe care l-am mai citat, să examinăm o clipă starea actuală a acestui biet popor și să admirăm bunătatea lui Dumnezeu, care l-a salvat⁹.

Acum străbătuseră marele ocean, ajungeau la ținta călătoriei lor; nu zăreau însă prieteni care să-i întâmpine, nici locuințe care să le ofere un adăpost; era în miez de iarnă și cei care cunosc clima noastră știu cât de aspre sunt iernile și cât de puternice sunt uraganele care ne devastază atunci țărmurile. În acest anotimp cu greu poți străbate locuri cunoscute, darămite să te stabilești pe meleaguri noi. De jur împrejurul lor nu se vedea decât o pustietate respingătoare și tristă, populată de fiare și ființe sălbatice, despre care nu știau cât de crude și de numeroase sunt. Pământul era înghețat, solul acoperit de păduri și tufișuri. Totul avea un aspect sălbatic. Dacă priveau înapoi, nu vedeau decât oceanul imens care îi despărțea de lumea civilizată. Pentru a afla o oarecare împăcare și speranță, nu le rămânea decât să-și înalțe privirile spre cer.”

Să nu se creadă că pioșenia puritanilor ar fi fost numai de ordin speculativ și nici că era străină de felul în care se desfășoară treburile omenești. Așa cum am mai spus, puritanismul era în aproape egală măsură o teorie politică și o doctrină religioasă. De îndată ce au debarcat pe acest țărm inospitalier descris de Nathaniel Morton, prima grijă a emigranților a fost deci de a se organiza într-o societate. Ei adoptă neîntârziat un document care stabilește¹⁰:

„Noi subsemnații, care, pentru gloria lui Dumnezeu, propășirea creștiniei și onoarea patriei noastre, am întreprins să înființăm cea dintâi colonie pe aceste țărmuri îndepărtate, convenim prin cele de față, prin consimțământ mutual și solemn și înaintea lui Dumnezeu, să ne constituim într-un corp de societate politică, cu scopul de a ne guverna și de a munci spre înfăptuirea celor ce ne-am propus; și, în virtutea acestui contract, convenim să promulgăm legi, acte, ordonanțe și să instituim, potrivit trebuințelor, magistrați cărora le promitem supunere și ascultare.”

⁸ Această stâncă a devenit obiectul unei venerații în Statele Unite. În mai multe orașe ale Uniunii am putut vedea fragmente conservate cu grijă. Acest fapt nu demonstrează el foarte limpede că puterea și măreția omului rezidă în întregime în sufletul lui? Iată o stâncă ce, timp de câteva clipe, a cunoscut atingerea picioarelor unor oameni obidiți și această stâncă devine celebră; atrage privirile unui popor mare; frânturile sale suntenerate, pulberea ei se împarte pe tot întinsul țării. Ce s-a ales din pragul atâtor palate? Cui îi pasă de ele?

⁹ *New England's Memorial*, p. 35.

¹⁰ Emigranții care au creat statul Rhode-Island în 1638, cei care s-au stabilit la New Haven în 1637, primii locuitori din Connecticut în 1639 și fondatorii orașului Providence în 1640 au început de asemenea prin a redacta un contract social care a fost supus aprobării tuturor celor interesați. (*Pitkin's History*, vol. I, pp. 42, 43 și 47)

Aceasta se petrecea în 1620. De atunci, emigrația nu a mai conținut. Patimile religioase și politice care au sfâșiat imperiul britanic în tot timpul domniei lui Carol I împingeau, an de an, spre țărmurile Americii noi roiuri de sectanți. În Anglia, nucleul puritanismului continua să se găsească în clasele de mijloc; din rândul acestora proveneau și majoritatea emigranților. Populația Noii Anglii creștea rapid și, în vreme ce în țara de origine ierarhia rangurilor continua să clasifice oamenii în mod despot, colonia oferea într-o măsură crescândă spectacolul nou al unei societăți omogene sub toate aspectele. Democrația, pe care antichitatea nu se încumetase să o viseze astfel, se desprindea cuprinzătoare și puternică, chiar dinăuntrul vechii societăți feudale. Bucuros să poată îndepărta germenii unor tulburări și elementele unor noi revoluții, guvernul englez privea fără părere de rău această emigrație numeroasă. O favoriza chiar din răspuțeri și părea să nu se prea sinchisească de soarta acelor care se duceau pe meleagurile americane în căutarea unui refugiu împotriva legilor lui aspre. Ai fi zis că pentru el Noua Anglie era un ținut abandonat plămuirilor imaginației și care trebuia lăsat la discreția experiențelor neîngrădite ale inovatorilor.

Coloniile engleze s-au bucurat întotdeauna de mai multă libertate internă și de o mai mare independență politică decât coloniile altor popoare; aceasta a și fost una din cauzele principale ale prosperității lor; nicăieri însă acest principiu de libertate nu a fost mai deplin aplicat decât în statele Noii Anglii.

În general, se accepta, în acea vreme, ca ținuturile din Lumea Nouă să aparțină primei națiuni europene care le descoperise.

În felul acesta, către sfârșitul secolului al XVI-lea, litoralul Americii de Nord a devenit aproape în întregime o posesiune engleză. Metodele folosite de guvernul britanic pentru a popula aceste noi domenii au fost felurite: în unele cazuri, regele încredința o parte din teritoriu din Lumea Nouă unui guvernator ales de el, cu misiunea de a administra ținutul în numele și sub ordinele nemijlocite ale regelui¹¹; este sistemul colonial adoptat de restul Europei. Alteori, concesiona unei persoane sau unei companii proprietatea anumitor părți de ținut¹². În acest caz, puterea civilă și politică era concentrată în mâinile unei singure persoane sau în ale câtorva care, supuse inspecției și controlului coroanei, vindeau pământurile și guvernau populația. În sfârșit, un al treilea sistem consta în a acorda unui anume număr de emigranți dreptul de a se constitui în societate politică sub patronajul patriei-mamă și de a se guverna singuri în toate privințele care nu contraveneau legilor acesteia.

¹¹ A fost cazul statului New York.

¹² În această situație se aflau statele Maryland, Carolina de sud, Carolina de nord, Pennsylvania, New Jersey. Vezi *Pitkin's History*, vol. I, pp. 13–31.

Acest mod de colonizare, atât de prielnic libertății, nu a fost pus în practică decât în Noua Anglie¹³.

O astfel de cartă a fost acordată de Carol I încă din 1628¹⁴ unor emigranți care au venit să întemeieze colonia Massachusetts.

În general însă coloniile din Noua Anglie nu și-au primit cartele decât mult timp după ce existența lor devenise un fapt împlinit. Plymouth, Providence, New Haven, statul Connecticut și statul Rhode-Island¹⁵ au luat ființă fără sprijinul și oarecum fără știrea patriei-mamă. Netăgăduind supremația metropolei, noii locuitori nu au căutat să se inspire de la ea pentru organizarea puterilor, ei s-au constituit singuri și existența lor a fost legalizată printr-o cartă regală abia după treizeci sau patruzeci de ani, sub domnia lui Carol al II-lea.

În consecință, este adesea dificil ca atunci când parcurgem primele monumente istorice și legislative ale Noii Anglii să distingem legătura dintre emigranți și țara strămoșilor lor. Îi vedem manifestându-și mereu suveranitatea; numesc propriii lor magistrați, fac pace și poartă război, stabilesc regulamente de poliție și adoptă legi ca și cum n-ar depinde decât de Dumnezeu¹⁶.

Nimic mai ciudat și mai instructiv totodată decât legislația din acea epocă, ea este cea care ne oferă cheia mării enigme sociale pe care Statele Unite o prezintă lumii de astăzi.

Dintre aceste monumente vom remarca în special, ca fiind unul din cele mai caracteristice, codul de legi adoptat de micul stat Connecticut în 1650¹⁷.

---

¹³ Vezi în lucrarea intitulată: *Historical Collection of State Papers and other authentic documents intended as materials for an History of the United States of America, by Ebenezer Hazard, printed at Philadelphia, MDCCXCII*, numeroase documente valoroase prin conținutul și autenticitatea lor, referitoare la anii de început ai coloniilor; printre altele, diversele cartele ce le-au fost concesate de coroana engleză, precum și primele acte ale guvernelor lor.

Vezi de asemenea analiza tuturor acestor cartele făcută de dl Story, judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, în introducerea la lucrarea lui *Commentaries on the Constitution of the United States*.

Din toate aceste documente rezultă că toate coloniile au introdus, chiar de la apariția lor, principiile de guvernare reprezentativă și formele exterioare ale libertății politice. Erau principii care luaseră o mai mare dezvoltare în Nord decât în Sud, dar ele existau pretutindeni.

¹⁴ Vezi *Pitkin's History*, vol. I, p. 35. Vezi *History of the Colony and Province of Massachusetts-Bay*, de Hutchinson, vol. I, p. 9.

¹⁵ Vezi *Id.*, pp. 42-47.

¹⁶ În statornicirea legilor penale și civile ale procedurilor și curților de justiție, locuitorii statului Massachusetts se abătuseră de la practicile urmate în Anglia: în 1650, numele regelui nu figura încă în fruntea mandatelor judiciare. Vezi Hutchinson, vol. I, p. 452.

¹⁷ *Code of 1650*, p. 28 (Hartford, 1830).

Legiuitorii din Connecticut¹⁸ se ocupă mai întâi de legile penale; și pentru a le formula, au ideea ciudată de a se inspira din textele sfinte:

„Oricine va adora un alt Dumnezeu decât pe Domnul Dumnezeu, încep ei prin a spune, va fi executat.”

Urmează alte zece sau douăsprezece prevederi de aceeași natură preluate textual din *Deuteronom*, *Exod* și *Levitic*.

Blasfemia, vrăjitoria, adulterul¹⁹, violul sunt pedepsite cu moartea, ultragiarea părinților de către un fiu atrage după sine aceeași pedeapsă. Legislația unui popor aspru și pe jumătate civilizat era astfel transportată într-o societate cu spirit luminat și moravuri blânde; de aceea nu s-a mai întâmplat niciodată ca pedeapsa cu moartea să fi fost atât de des înscrisă în legi și atât de rar aplicată celor vinovați.

Ceea ce îi preocupă mai cu seamă pe legiuitori în acest corp de legi penale este grija de a păstra ordinea morală și bunele moravuri în sânul societății; ei pătrund astfel neconținut în domeniul conștiinței și aproape că nu există păcate pe care să nu izbutească să le supună cenzurii magistraților. Cititorul a putut să constate cu câtă asprime pedepseau aceste legi adulterul și violul. Ele reprimbau cu severitate simpla frecventare a unor persoane necăsătorite de către altele. Se lăsa la latitudinea judecătorului dreptul de a aplica vinovaților una din următoarele trei pedepse: amenda, biciuirea sau căsătoria²⁰; și dacă e să dăm crezare registrelor vechilor tribunale din New Haven, astfel de urmăriri în justiție nu erau rare; la data de 1 mai 1680 găsim o decizie judecătorească de amendă și muștrare împotriva unei tinere fete, învinuită de a fi rostit câteva cuvinte deplasate și de a fi îngăduit să fie sărutată²¹. Codul

¹⁸ Vezi de asemenea în *History*, de Hutchinson, vol. I, pp. 435–456, analiza Codului penal adoptat în 1648 de colonia Massachusetts; acest cod este redactat în temeiul unor principii analoge cu cel din Connecticut.

¹⁹ Adulterul era pedepsit cu moartea potrivit și legii din Massachusetts, și Hutchinson, vol. I, p. 441, spune că mai multe persoane au fost într-adevăr executate pentru a fi comis această crimă; în legătură cu aceasta relatează o întâmplare neobișnuită, petrecută în 1663. O femeie măritată avusese legături amoroase cu un tânăr; rămasă văduvă, s-a măritat cu el; au trecut câțiva ani; oamenii devenind într-un târziu bănuitori cu privire la intimitatea din trecut dintre cei doi soți, aceștia au fost dați în judecată; au fost închiși și nu a lipsit mult ca amândoi să fie condamnați la moarte.

²⁰ *Code of 1650*, p. 48.

Pare-se că, uneori, judecătorilor li se întâmpla să pronunțe cumulativ aceste pedepse diverse, așa cum reiese dintr-o hotărâre din 1643 (p. 114, *New Haven Antiquities*), care stabilește că Margueritei Bedforte, găsită vinovată de fapte condamnabile, i se va aplica pedeapsa biciuirii și i se va porunci să se mărite cu complicele ei, Nicolas Jennings.

²¹ *New Haven Antiquities*, p. 106. Vezi de asemenea în *History*, de Hutchinson, vol. I, p. 435, mai multe sentințe la fel de ciudate ca cea de mai sus.

din 1650 abundă în măsuri preventive. Prevede pedepse severe²² pentru trândăvie și beție. Hangiilor le este interzis să vândă unui consumator mai mult de o anumită cantitate de vin; amenda sau biciul înfrânează simpla minciună, când aceasta poate fi dăunătoare²³. În alte locuri, legiuitorul, uitând cu desăvârșire marile principii de libertate religioasă pe care el însuși le revendicase în Europa, obligă prin amenzi prezența la serviciul divin²⁴ și merge până la a pedepsi cu severitate²⁵ și uneori cu moartea pe creștinii care doresc să-l cinstească pe Dumnezeu altfel decât o face el²⁶. În sfârșit, sub imperiul râvnii de a reglementa, ajungea să se ocupe de treburi cu totul nedemne de el. Astfel, găsim în amintitul cod o lege care interzice folosirea tutunului²⁷. Dar nu trebuie să pierdem din vedere că aceste legi bizare sau tiranice nu erau impuse; că ele erau votate cu concursul liber chiar al interesaților și că moravurile erau încă și mai austere, și mai puritane decât legile. În 1649 ia ființă la Boston o asociație oficială având drept scop preîntâmpinarea luxului monden al părului lung²⁸. (E)

Astfel de exagerări sunt fără îndoială o rușine pentru spiritul omenesc; ele atestă calitatea inferioară a firii noastre care, fiind incapabilă de a discerne cu certitudine ceea ce este adevărat și drept, se vede de cele mai multe ori nevoită să aleagă numai între două excese.

Alături de această legislație penală, puternic marcată de spiritul sectar îngust și de toate pasiunile religioase ce fuseseră exaltate de persecuție și încă mai mocneau în adâncul sufletelor, se află, oarecum strâns legat de ele, un corp de legi politice care, deși conceput în urmă cu două sute de ani, pare și acum că depășește cu mult spiritul de libertate al epocii noastre.

²² *Ibid.*, 1650, pp. 50, 57.

²³ *Ibid.*, p. 64.

²⁴ *New Haven Antiquities*, p. 44.

²⁵ Această stare de lucruri nu era proprie statului Connecticut.

Vezi, între altele, legea adoptată la 13 septembrie 1644 în Massachusetts, care îi condamnă la expulzare pe anabapțiști (*Historical Collection of State Papers*, vol. I, p. 538). De asemenea, legea publicată la 14 octombrie 1656 și îndreptată împotriva quakerilor: „Întrucât, se spune în lege, a apărut de curând o sectă blestemată de eretici, numiți quakeri...” Urmează dispozițiile care condamnă la o amendă foarte ridicată pe căpitani de vas care vor aduce în țară quakeri. Acei quakeri care vor izbuti să pătrundă în țară vor fi biciuiți și deținuți într-o închisoare unde vor trebui să lucreze. Cei care își vor susține opiniile vor fi mai întâi amendați, apoi condamnați la închisoare și alungați din provincie. (Aceeși colecție, vol. I, p. 630.)

²⁶ Legea penală din Massachusetts prevede pedeapsa cu moartea pentru preotul catolic care pășește pe teritoriul coloniei după ce a fost alungat din ea.

²⁷ *Code of 1650*, p. 96.

²⁸ *New England's Memorial*, p. 316.

Principiile generale care stau la temelia constituțiilor moderne, acele principii pe care cei mai mulți europeni din secolul al XVII-lea abia dacă le înțelegeau și care triumfau atunci într-o măsură incompletă în Marea Britanie sunt toate recunoscute și consfințite de legile Noii Anglii; ele stabilesc fără discuție și în fapt: intervenția poporului în treburile publice, votarea liberă a impozitului, răspunderea agenților puterii, libertatea individuală și judecarea de către o instanță cu juri.

Aceste principii generatoare își află aici o aplicare și dezvoltări pe care deocamdată nici o națiune din Europa nu s-a încumetat să le dea.

În Connecticut, corpul electoral era alcătuit, chiar de la început, din totalitatea cetățenilor și acest lucru este lesne de înțeles²⁹. În acest popor ce abia se năștea domnea pe atunci o egalitate aproape desăvârșită între averi și mai cu seamă între inteligențe³⁰.

Pe vremea aceea, în Connecticut toți agenții puterii executive până la guvernatorul statului³¹ erau aleși.

[În 1650, în Connecticut, toți] cetățenii care împliniseră vârsta de șaisprezece ani erau chemați în mod obligatoriu sub arme; formau o miliție națională care își desemna propriii ofițeri și era datoare să fie oricând pregătită să pornească în apărarea țării³².

În legile din statul Connecticut, ca în toate legile Noii Anglii, se constată apariția și dezvoltarea independenței comunale care constituie până în zilele noastre principiul și nervul vital al libertății americane.

La majoritatea națiunilor europene, existența politică a început în zonele superioare ale societății, transmitându-se apoi, treptat și permanent, într-o măsură incompletă, diverselor părți ale corpului social.

În America, se poate afirma, dimpotrivă, că organizarea comunei a precedat-o pe cea a comitatului, aceea a comitatului pe cea a statului și organizarea statului pe cea a Uniunii.

În Noua Anglie, comuna este pe deplin și definitiv constituită încă din 1650. În jurul individualității comunale vin să se grupeze și să adere strâns interese, pasiuni, îndatoriri și drepturi. În comună se constată că domnește o politică reală, activă, pe de-a-ntregul democratică și republicană. Coloniile încă mai recunosc supremația metropolei; monarhia este legea statului, dar republica trăiește de pe acum deplin în comunitățile locale.

Comuna își desemnează propriii magistrați în toate domeniile; își stabilește taxele; repartizează și percepe impozitul comunal³³. Legea repre-

²⁹ Constituția din 1638, p. 12.

³⁰ Adunarea generală din Rhode Island declara, încă din 1641, în unanimitate că sistemul de guvernare al țării era o democrație și că puterea se sprijinea pe colectivitatea oamenilor liberi, singurii care aveau dreptul de a face legi și de a supraviețui aplicarea lor. *Code of 1650*, p. 70.

³¹ Pitkin's History, p. 47.

³² Constituția din 1638, p. 12.

³³ *Code of 1650*, p. 80.

zentării nu este admisă în comunele din Noua Anglie. Treburile care privesc interesele tuturor sunt discutate în piața publică și în cadrul adunării generale a cetățenilor, ca în Atena.

La un studiu atent al legilor promulgate în timpul acestei prime vârste a republicilor americane ne impresionează inteligența metodelor de guvernământ și teoriile înaintate ale legiuitorului.

Este evident că acesta din urmă are, în privința îndatoririlor societății față de membrii ei, o concepție mai nobilă și mai cuprinzătoare decât legiuitorii europeni din acel timp, și că el îi impune obligații de care, în alte locuri, societatea mai era încă scutită. În statele Noii Anglii soarta săracilor este asigurată de la bun început³⁴, se iau măsuri stricte pentru întreținerea drumurilor și sunt desemnați funcționari care să le supravegheze³⁵; comunele posedă registre publice în care sunt consemnate rezultatele deliberărilor generale, precum și decesele, căsătoriile, nașterile cetățenilor³⁶; ținerea acestor registre este încredințată unor grefieri³⁷; funcționari comunali au sarcina de a administra succesiunile vacante, iar alții aceea de a supraveghea hatul pământurilor moștenite; principala misiune a unora din ei constă în asigurarea liniștii publice în comună³⁸.

Legea intră în nenumărate și felurite amănunte pentru ca să prevină și să satisfacă o sumedenie de nevoi sociale care, până în zilele noastre, încă mai sunt percepute în mod confuz în Franța.

Însă prevederile referitoare la educația publică sunt cele prin care, pornind chiar de la principiu, ni se dezvăluie cu deplină claritate caracterul original al civilizației americane.

„Dat fiind, se spune în lege, că Satana, vrăjmașul neamului omenesc, găsește în neștiința oamenilor armele sale cele mai puternice, și că se cuvine ca luminile aduse de părinții noștri să nu rămână închise în mormântul lor; — dat fiind că educația copiilor este unul din primele interese ale statului, cu ajutorul lui Dumnezeu...³⁹.” Urmează dispozițiile prin care se înființează școli în toate comunele și prin care îi obligă pe locuitori, sub amenințarea unor amenzi ridicate, să-și stabilească impozite spre a le întreține. În același mod se înființează școli superioare în districtele cele mai dens populate. Funcționarii municipali sunt datori să vegheze ca părinții să-și trimită copiii la școală; au dreptul de a aplica amenzi acelor care refuză să o facă; iar dacă împotrivirea continuă, societatea, asumându-și rolul familiei, va lua copilul și-i va lipsi pe părinți de drepturile primite de la natură dar de care se foloseau atât de prost⁴⁰. Citi-

³⁴ *Code of 1650*, p. 78.

³⁵ *Ibid.*, p. 49.

³⁶ *Vezi History* de Hutchinson, vol. I, p. 455.

³⁷ *Code of 1650*, p. 86.

³⁸ *Ibid.*, p. 40.

³⁹ *Ibid.*, p. 90.

⁴⁰ *Code of 1650*, p. 83.

torul va fi remarcat probabil preambulul acestor ordonanțe: în America, religia este cea care duce la luminare; respectarea legilor divine este cea care îndrumă omul spre libertate.

După ce am aruncat astfel o privire rapidă asupra societății americane din 1650, când cercetăm starea Europei și îndeosebi a părții sale continentale cam în aceeași perioadă, ne simțim cuprinși de o mare uimire: la începutul secolului al XVII-lea, regalitatea absolută biruia preutindeni pe continentul european vestigiile libertății oligarhice și feudale din Evul Mediu. Poate că nicidecum ideea drepturilor nu fusese mai deplin subestimată decât în această Europă strălucitoare și literară; popoarele nu avuseseră nicidecum parte de mai puțină viață politică; nicidecum mințile nu fuseseră mai puțin preocupate de noțiunile adevăratei libertăți; și tocmai atunci aceste principii, necunoscute națiunilor europene sau disprețuite de ele, erau proclamate în ținuturile pustii ale Lumii Noi și deveneau viitorul simbol al unui mare popor. Cele mai temerare teorii ale spiritului uman erau puse în practică în această societate în aparență atât de modestă, de care fără îndoială nici un om de stat nu ar fi binevoit să se ocupe atunci; lăsată în voia naturii sale originale, imaginația omului improviza acolo o legislație fără precedent. În această democrație obscură, care deocamdată nu produsese nici generali, nici filozofi, nici mari scriitori, era posibil ca un om să se ridice în prezența unei adunări de oameni liberi și să formuleze, în aclamațiile tuturor, această frumoasă definiție a libertății.

„Să nu ne înșelăm cu privire la ce trebuie să înțelegem prin independența noastră. Există, într-adevăr, un fel de libertate coruptă, a cărei practică este comună atât animalelor, cât și oamenilor și care constă în a face tot ce dorești. Această libertate este dușmana oricărei autorități; suportă cu iritare orice fel de reguli; cu ea, devenim inferiori nouă înșine; este inamica adevărului și a păcii, și Dumnezeu a socotit că trebuie să se ridice împotriva ei. Există însă o libertate civilă și morală care își află tăria în unire și pe care puterea însăși are datoria să o ocrotească: este libertatea de a făptui fără teamă tot ceea ce este drept și bun. Această sfântă libertate trebuie să o apărăm în toate împrejurările și, la nevoie, să ne punem în joc viața pentru ea.”⁴¹

Am spus de ajuns pentru a înfățișa în adevărata sa lumină caracterul civilizației anglo-americane. Ea este produsul (și trebuie să păstrăm neîncetat prezent în minte acest punct de plecare) a două elemente perfect distincte, care pe alte meleaguri s-au războit deseori, dar pe care, în

⁴¹ *Mather's Magnalia Christi Americana*, vol. I, p. 113.

Această cuvântare a fost ținută de Winthrop, care era învinuit de a fi comis acte arbitrare, în calitatea sa de magistrat; după rostirea discursului din care am reprodus fragmentul de mai sus a fost achitat în aplauzele celor de față și, de atunci, a fost mereu reales guvernator al statului. Vezi Marshall, vol. I, p. 166.

America, au izbutit să le încorporeze oarecum unul în altul și să le combine admirabil. Mă refer la *spiritul religios* și *spiritul de libertate*.

Fondatorii Noii Anglii erau sectari înflăcărați și totodată inovatori exaltați. Ținuți din scurt de îngrădirile cele mai stricte ale anumitor credințe religioase, erau lipsiți de orice prejudecăți politice.

De aici, două tendințe diferite, nu însă și contrare, a căror urmă poate fi lesne regăsită pretutindeni, în moravuri, ca și în legi.

O seamă de oameni renunță la prietenii lor, la familia și la patria lor pentru o convingere religioasă; se poate crede că sunt pătrunși de urmărirea acestui bun intelectual pe care au venit să-l dobândească plătind un preț atât de ridicat. Vedem însă că depun o râvnă aproape egală pentru a dobândi bogățiile materiale și desfătărilor morale, raiul pe lumea cealaltă, bunăstarea și libertatea în lumea aceasta.

Mănuite de ei, principiile politice, legile și instituțiile umane par lucruri maleabile, ce pot fi modificate și combinate după voie.

Barierile care îngădesc societatea în mijlocul căreia s-au născut se dau în lături în fața lor; vechile opinii după care lumea se călăuzește de veacuri dispar; se deschide o perspectivă aproape fără margini, un tărâm fără linie de orizont: spiritul omenesc se avântă în grabă într-acolo; le străbate în toate direcțiile; dar o dată atinse limitele lumii politice, se oprește singur; abandonează tremurând folosirea calităților sale cele mai de temut; abjură îndoiala; renunță la nevoia de a inova; se abține chiar să ridice vâlul sanctuarului; se înclină cu respect înaintea unor adevăruri pe care le admite fără a le discuta.

Astfel, în lumea morală totul este clasat, coordonat, prevăzut, hotărât dinainte; în lumea politică, totul este agitat, contestat, incert. În prima, ascultare pasivă, deși de bunăvoie; în a doua, independență, nesocotirea experienței și ostilitate față de orice autoritate.

Depart de a-și dăuna una alteia, aceste două tendințe, în aparență atât de opuse, se manifestă în consens și par a se sprijini reciproc.

Religia vede în libertatea civilă un exercițiu nobil al facultăților omenești; în lumea politică, un tărâm pe care Creatorul l-a lăsat în seama eforturilor inteligenței. Liberă și puternică în sfera ei, satisfăcută de locul ce-i este rezervat, ea știe că autoritatea ei este cu atât mai solidă cu cât domnește numai prin propriile ei forțe și domină inimile fără nici un alt sprijin.

Libertatea vede în religie tovarășa ei de lupte și triumfuri, leagănul copilăriei ei, sorgintea divină a drepturilor ei. Consideră că religia salvagardează moravurile și că moravurile garantează legile și sunt chezașa propriei ei dăinuiri. (F)

[Ducând omul de mână, ambele îi îndrumă pașii și îi arată calea prin deșert.]

CAUZELE UNOR PARTICULARITĂȚI PE CARE LE PREZINTĂ LEGILE ȘI CUTUMELE ANGLO-AMERICANILOR

Câteva rămășițe ale unor instituții aristocratice în sânul celei mai depline democrații. — De ce? Trebuie să deosebim cu grijă ce este de origine puritană și ce este de origine engleză.

Cititorul nu trebuie să tragă din cele ce preced concluzii prea generale și prea absolute. Condiția socială, religia și moravurile primilor emigranți au avut fără îndoială o imensă înrăurire asupra destinului noii lor patrii. Cu toate acestea, nu a depins de ei să înființeze o societate al cărei punct de plecare să fie numai în ei înșiși, nimănui nu-i este cu putință să se desprindă cu totul de trecut; li s-a întâmplat să amestece, fie deliberat, fie fără a-și da seama, propriile idei și obiceiuri cu alte obiceiuri și alte idei, datorate educației lor sau tradițiilor naționale ale țării lor.

Prin urmare, dacă voim să-i cunoaștem pe anglo-americanii din zilele noastre și să ne facem o părere despre ei, trebuie să deosebim cu grijă ce este de origine puritană și ce este de origine engleză.

În Statele Unite întâlnim adesea legi sau cutume care contrastează cu tot ce le înconjoară. Aceste legi par să fi fost redactate într-un spirit opus spiritului precumpănitor al legislației americane; aceste moravuri par contrare stării sociale în ansamblul ei. Dacă aceste colonii engleze ar fi luat ființă într-un secol de întunecime sau dacă originea lor s-ar pierde de pe acum în negura timpurilor, problema ar fi insolubilă.

Pentru a-mi face înțeles gândul, voi da un singur exemplu.

Legislația civilă și cea penală a americanilor nu cunoaște decât două modalități de acțiune: *închisoarea* sau *cauțiunea*. Cel dintâi demers al unei proceduri constă în a obține cauțiunea inculpatului sau, dacă refuză, în a dispune încarcerarea lui; validitatea încadrării legale sau gravitatea învinuirilor se discută după aceea.

Este evident că o astfel de legislație este îndreptată împotriva omului sărac, favorizându-l numai pe cel bogat.

Cel sărac nu poate întotdeauna să facă rost de cauțiune, nici chiar într-o culpă civilă și dacă este nevoit să aștepte la închisoare până se face dreptate, inactivitatea lui forțată îl aduce curând într-o stare de mizerie.

Dimpotrivă, cel bogat reușește întotdeauna să evite încarcerarea în cauze civile; mai mult decât atât, dacă a comis un delict, se sustrage ușor pedepsei ce i se cuvine: după ce depune cauțiunea, dispare. Prin urmare, se poate spune că, în ce-l privește, toate sancțiunile prevăzute de lege se reduc la amenzi⁴². Ce poate fi mai aristocratic decât o asemenea legislație?

⁴² Există desigur crime pentru care nu se acordă cauțiune, dar ele sunt în număr foarte mic.

Totuși, în America, săracii sunt cei care au cuvântul hotărâtor și de obicei își rezervă cele mai mari avantaje ale societății.

Explicația acestui fenomen trebuie căutată în Anglia: legile pe care le-am amintit sunt engleze⁴³. Americanii nu le-au modificat, în ciuda faptului că ele repugnă întregii legislații și, în general, vederilor lor.

Lucrurile pe care un popor le modifică cel mai puțin sunt în primul rând obiceiurile iar apoi legislația civilă. Singurii familiarizați cu legile civile sunt juriștii, adică cei direct interesați în menținerea lor, așa cum sunt, bune sau proaste, tocmai pentru că ei le cunosc. Grosul națiunii abia dacă are cunoștință de ele; le văd în acțiune doar în cazuri particulare, le sesizează doar anevoie tendința și li se supun fără să reflecteze.

Am dat un singur exemplu, dar aș fi putut semnala multe altele.

Tabloul pe care îl prezintă societatea americană este, dacă mă pot exprima astfel, acoperit cu un strat de democrație, de sub care vedem cum răzbat, în răstimpuri, vechile culori ale aristocrației.

---

⁴³ Vezi Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, și Delolme, *The Constitution of England*, Cartea I, cap. X.

Capitolul III

STAREA SOCIALĂ A ANGLO-AMERICANILOR

[Definiția cuvintelor *stare socială*.

Mă voi referi atât de des la starea socială a anglo-americanilor încât este necesar să precizez de la început ce înțeleg prin cuvintele *stare socială*.

După mine, starea socială reprezintă condițiile materiale și intelectuale ale unui popor într-o anumită epocă.]

În mod obișnuit, starea socială este produsul unui fapt, uneori al legilor, de cele mai multe ori ale acestor două cauze îmbinate; dar o dată ce există, poate fi ea însăși considerată cauza inițială a majorității legilor, cutumelor și ideilor care ordonează comportamentul națiunilor: ceea ce nu este produs de ea, este modificat de ea.

Pentru a cunoaște legislația și moravurile unui popor, trebuie, așadar, să începem prin a studia starea lui socială.

TRĂSĂTURA FRAPANTĂ A STĂRII SOCIALE A ANGLO-AMERICANILOR ESTE ACEEA DE A FI ESEȚIALMENTE DEMOCRATICĂ

Primii emigranți din Noua Anglie. — Egali între ei. — Legi aristocratice introduse în Sud. — Epoca revoluției. — Modificarea legilor succesoriale. — Efectele produse de această modificare. — Egalitate împinsă până la ultimele ei limite în noile state din Vest. — Egalitate între inteligențe.

Cu privire la starea socială a anglo-americanilor s-ar putea face câteva constatări importante, însă este una care precumpănește în raport cu toate celelalte.

Starea socială a anglo-americanilor este eminentemente democratică. Aceasta a fost caracteristica ei încă de la apariția coloniilor; și este și mai pronunțată în zilele noastre.

Am spus în capitolul precedent că între emigranții veniți să se stabilească pe țărmurile Noii Anglii domnea o foarte mare egalitate. Germenul însuși al aristocrației nu a fost niciodată adus în această parte a Uniunii.

Aici nu a putut fi recunoscut decât prestigiul intelectual. Poporul s-a deprins să respecte unele nume, ca simboluri ale cunoașterii și ale virtuților. Cuvântul câtorva cetățeni a dobândit asupra lui o autoritate, care poate ar fi fost denumită aristocratică, pe bună dreptate, dacă ar fi putut fi transmisă invariabil din tată în fiu.

Așa stăteau lucrurile la est de Hudson; la sud-est de acest fluviu și coborând până în Florida, situația era alta.

În cele mai multe state aflate la sud-vest de Hudson veniseră să se stabilească latifundiari englezi. Fuseseră importate principiile aristocratice și, o dată cu ele, legile engleze privitoare la succesiuni. Am expus motivele care împiedicau ca în America să se poată constitui vreodată o aristocrație puternică. Deși prezente și la sud-vest de Hudson, aceste motive erau mai slab resimțite decât la est de fluviu. În sud, un singur om putea să cultive cu ajutorul sclavilor o mare suprafață de pământ. Așa încât, în această parte a continentului, existau latifundiari bogați; însă influența lor nu era tocmai aristocratică, în accepția europeană, de vreme ce nu posedau nici un privilegiu, iar cultivarea pământului de către sclavi nu le procura arendași, prin urmare nici statutul de protectori. Marii proprietari din ținutul de la sud de Hudson alcătuiau totuși o clasă superioară, cu idei și gusturi proprii, care concentra în general înăuntrul ei activitatea politică. Era un fel de aristocrație ce se deosebea în mică măsură de masa poporului, ale cărui pasiuni și interese le îmbrățișa fără dificultate, nestârnind nici dragoste, nici ură; pe scurt, șubredă și neviabilă. Aceasta a fost clasa care și-a asumat conducerea insurecției în Sud: revoluția din America îi datorează oamenii ei cei mai de seamă.

La vremea aceea, întreaga societate a fost zdruncinată; poporul, în numele căruia fusese purtată lupta, poporul, devenit o forță, a simțit dorința de a acționa direct, el însuși; s-au trezit instinctele democratice; zdrobind jugul metropolei, oamenii au prins gust de orice fel de independență; puțin câte puțin, influențele individuale au încetat să se mai facă simțite; obiceiurile, ca și legile au început să se îndrepte, împreună, spre același țel.

Dar legea succesorală a fost cea datorită căreia egalitatea a făcut ultimul ei pas.

Mă surprinde faptul că publiciștii, atât cei vechi, cât și cei moderni, nu au atribuit legilor privitoare la succesiuni¹ o înrâurire mai mare în des-

---

¹ Prin legi succesoriale înțeleg toate acele legi care au drept scop să reglementeze soarta bunurilor după decesul proprietarului. Legea privitoare la substituții se numără printre ele; este adevărat că din ea rezultă și împiedicarea proprietarului de a dispune de bunurile sale înainte de moarte; însă ea nu-i impune obligația de a le conserva decât în scopul de a le face să parvină intacte moștenitorului său. Țelul principal al legii privitoare la substituții este deci acela de a reglementa soarta bunurilor după moartea proprietarului. Restul se referă la mijloacele folosite de lege.

făsurarea treburilor omenești. Adevărat, aceste legi țin de ordinea civilă; s-ar cuveni însă ca ele să fie plasate în fruntea tuturor instituțiilor politice, căci influențează într-o măsură surprinzătoare starea socială a popoarelor, legile politice nefiind decât expresia acesteia din urmă. În plus, ele acționează asupra societății într-un mod sigur și uniform: cuprind, într-o oarecare măsură, generațiile încă înainte ca ele să se fi născut. Prin intermediul lor, omul este înzestrat cu o putere aproape divină asupra viitorului semenilor săi. Legiuitorul reglementează o dată succesiunea cetățenilor și pe urmă se odihnește secole în șir; o dată opera sa pusă în mișcare, își poate lua mâna de pe ea: mașina acționează prin forțe proprii și se îndreaptă ca de la sine spre un țel dinainte stabilit. Constituită într-un fel anumit, reunește, concentrează, grupează proprietatea și curând după aceea și puterea în jurul unei anumite persoane, făcând ca aristocrația să țâșnească, într-un anume fel, din pământ. Călăuzită de alte principii și îndrumată pe altă cale, acțiunea ei este și mai rapidă; divide, împarte, dispersează bunurile și puterea; atunci se întâmplă ca uneori rapiditatea acțiunii ei se sperie; în lipsa oricărei speranțe de a-i opri înaintarea, se încearcă cel puțin de a se crea în calea ei dificultăți și obstacole; se vrea contrabalansarea acțiunii ei prin eforturi opuse: încercări zadarnice! ea strivește sau face țândări tot ce se nimerește în drumul ei, se ridică și recade neîncetat pe pământ, până când acesta nu se mai arată ochilor decât în chip de pulbere mișcătoare și impalpabilă pe care se instalează democrația.

Atunci când legea succesiunilor permite și, cu atât mai mult, când ordonă partajul egal al bunurilor tatălui între toți copiii, efectele ei sunt de două feluri; este necesar să le diferențiem cu grijă, deși scopul către care tind este același.

În virtutea legii succesiunilor, moartea fiecărui proprietar aduce cu sine o revoluție în proprietate, nu numai că bunurile își schimbă stăpânul, ci, ca să spunem așa, își schimbă și natura; se fragmentează neîncetat în părți din ce în ce mai mici. [Generațiile sărăcesc pe măsură ce se succed.]

Acesta este efectul direct, oarecum material, al legii. În țările în care legislația stabilește partajul egal, bunurile și în special averile funciare trebuie, prin urmare, să aibă tendința permanentă de a se micșora. Totuși, dacă legea ar fi lăsată în voia propriilor forțe, efectele acestei legislații ar fi resimțite abia după un timp oarecare; căci ajunge ca familia să nu se compună din mai mult decât doi copii (și se pare că într-o țară populată, așa cum este Franța, media este de numai trei), pentru ca aceștia, împărțind între ei averea tatălui și a mamei, să nu fie mai săraci decât fiecare dintre părinții lor în parte.

Legea partajului egal nu influențează însă numai soarta bunurilor, ea acționează și asupra sufletului proprietarilor și apelează la pasiunile lor.

Efectele ei indirecte sunt cele care distrug rapid marile averi și mai cu seamă marile domenii.

La popoarele la care legea succesiunilor se bazează pe dreptul de primogenitură, posesiunile teritoriale trec de cele mai multe ori din generație în generație fără a se divide. De aici rezultă că spiritul de familie se concretizează oarecum în pământ. Familia reprezintă pământul, pământul reprezintă familia; îi perpetuează numele, originea, gloria, puterea, virtuțile. Este un martor nepieritor al trecutului și o cheazășie prețioasă a existenței în viitor.

Atunci când legea succesiunilor statornicește partajul egal, ea distruge legătura intimă dintre spiritul de familie și păstrarea pământului; pământul încetează de a mai reprezenta familia; căci, urmând inevitabil să fie împărțit după o generație sau două, este evident că se va reduce neîncetat și va sfârși prin a dispărea cu totul. Fiii unui mare proprietar funciar, dacă sunt puțini la număr sau dacă destinul le este prielnic, pot să păstreze speranța de a nu fi mai puțin bogați decât părintele lor, nu însă și aceea de a poseda aceleași bunuri ca el; bogăția lor se va compune în mod necesar din alte elemente decât a lui.

Or, din momentul în care li se ia proprietarilor funciari un mare interes afectiv, de amintiri, de orgoliu și de ambiție de a păstra pământul, există certitudinea că, mai curând sau mai târziu, îl vor vinde; deoarece sunt foarte interesați pecuniar în a-l vinde, capitalurile mobiliare producând beneficii superioare celorlalte și putând fi mai lesne folosite pentru satisfacerea unor pofte de moment.

O dată divizate, marile proprietăți funciare nu se mai reconstituie căci, păstrând proporțiile, micul proprietar obține de pe ogorul lui² un venit mai mare decât marele proprietar de pe al său; în consecință îl vinde și la un preț mai ridicat. Astfel, calculele economice care l-au determinat pe omul bogat să vândă proprietăți întinse îl vor opri, cu și mai multă îndreptățire, să cumpere proprietăți mici pentru a reconstitui din ele altele mari.

Ceea ce numim spiritul de familie se bazează deseori pe o iluzie a egoismului individual. Este încercarea de a se perpetua și a se immortaliza oarecum în strănepoți. Acolo unde sfârșește spiritul de familie, egoismul individual reîntră în realitatea predispozițiilor sale. Familia nemaifiind prezentă în minte decât ca ceva vag, nedefinit, incert, fiecare se concentrează în comoditatea prezentului: omul se gândește cum să rostuiască generația următoare, și atâta tot.

---

² Nu vreau să spun că micul proprietar îl cultivă mai bine, o face însă cu mai multă râvnă și grijă și compensează prin muncă ceea ce îi lipsește sub raportul iscusinței.

Prin urmare, nu se încearcă perpetuarea propriei familii sau, cel puțin, se încearcă perpetuarea ei prin alte mijloace decât prin proprietatea funciară.

Așadar, legea succesorală nu numai că face anevoioasă păstrarea intactă de către familii a domeniilor pe care le posedă, ci le și răpește dorința de a încerca acest lucru, antrenându-le oarecum să colaboreze cu ea la propria ruină.

Legea partajului egal procedează pe două căi: acționând asupra obiectului, acționează asupra omului; acționând asupra omului, ajunge la obiect.

În ambele feluri, ea izbutește să atace în adâncime proprietatea funciară și să ducă la dispariția rapidă atât a familiilor, cât și a averilor³.

Fără îndoială, nu noi, francezii secolului al XIX-lea, martori zi de zi ai schimbărilor politice și sociale generate de legea succesiunilor, suntem cei mai indicați să punem la îndoială puterea ei. O vedem în fiecare zi străbătând fără încetare, când într-un sens, când în altul, țara noastră, distrugând în calea ei pereții locuințelor noastre și răsturnând îngrăditurile câmpurilor noastre. Însă, dacă la noi legea cu privire la succesiuni a apucat să facă multe lucruri, mai are încă multe de înfăptuit. Amintirile noastre, opiniile noastre și obișnuințele noastre îi opun obstacole puternice.

În Statele Unite, opera ei distructivă este aproape încheiată. Acolo pot fi studiate rezultatele ei principale.

Legislația engleză referitoare la transmiterea bunurilor a fost abolită în mai toate statele în perioada primei revoluții.

Legea privitoare la substituții a fost modificată în așa fel încât să nu stânjenească decât într-un mod imperceptibil libera circulație a bunurilor. (G)

Prima generație a trecut; pământurile au început să fie divizate. Cu timpul, procesul s-a accelerat [tot așa cum o piatră azvârlită din vârful unui turn va cădea cu atât mai repede, cu cât acesta va fi mai înalt]. Astăzi, după

---

³ Pământul fiind proprietatea cea mai temeinică, se găsesc din când în când oameni bogați dispuși la mari sacrificii pentru a-l cumpăra și gata să piardă o parte considerabilă din venitul lor pentru a asigura restul. Dar acestea sunt cazuri accidentale. În mod obișnuit, dragostea de proprietatea imobiliară mai poate fi întâlnită doar la cei săraci. Micul proprietar funciar, care este mai puțin luminat, are mai puțină imaginație și mai puțină pasiune decât marele proprietar, este stăpânit în general doar de dorința de a-și mări domeniul și se întâmplă deseori ca succesiunile, căsătoriile sau sorții comerțului să-i ofere dreptat mijloacele de a o face.

Alături de tendința care îi determină pe oameni să fragmenteze pământul, există, prin urmare, o alta, care îi îndeamnă să-l adune la un loc. Suficientă pentru a împiedica fărâmițarea la nesfârșit a proprietăților, această tendință nu este îndeajuns de puternică pentru a crea mari averi funciare și, cu atât mai puțin, pentru a le păstra în sânul aceluiași familii.

trecerea a numai șaizeci de ani, aspectul societății este de nerecunoscut; familiile marilor proprietari funciari au fost aproape toate absorbite în masa comună. În statul New York, unde erau foarte numeroase, două abia dacă mai rezistă la marginea abisului care se pregătește să le înghită. Astăzi, fiii acestor cetățeni bogați sunt comercianți, avocați, medici. Majoritatea au decăzut în cea mai deplină obscuritate. Până și ultima urmă a rangurilor și distincțiilor ereditare este ștearsă; legea succesiunilor a trecut peste tot cu tăvălugul ei.

Nu că în Statele Unite nu ar exista, ca în alte locuri, oameni bogați, chiar nu cunosc altă țară unde dragostea de bani să ocupe un loc mai mare în inima omului și unde să se profeseze un dispreț mai profund față de teoria permanentei egalități a bunurilor. Însă averea circulă acolo cu o rapiditate de necrezut și experiența ne învață că se întâmplă arareori ca două generații să se bucure de avantajele ei.

Oricât de sugestiv l-am considera, acest tablou nu oferă deocamdată decât o idee incompletă despre cele ce se petrec în noile state din vest și sud-vest.

La sfârșitul secolului trecut, niște aventurieri cutezători au început să pătrundă în valea fluviului Mississippi. A fost ca o nouă descoperire a Americii; curând grosul emigranților s-a îndreptat într-acolo; atunci au răsărit brusc din deșert societăți necunoscute. State, care cu puțini ani în urmă nici nu aveau încă nume, au început să figureze în sânul Uniunii americane. Democrația ajunsă la ultima ei limită poate fi observată în Vest. În aceste state, oarecum improvizate de soartă, locuitorii s-au instalat abia de ieri pe pământul ce-l ocupă. Abia dacă se cunosc între ei și nici unul nu cunoaște biografia vecinului său celui mai apropiat. Așadar, în această parte a continentului american, populația scapă nu numai influenței marilor nume și marilor averi, ci și a acelei aristocrații naturale care decurge din cunoștințe și din virtute. Acolo nimeni nu exercită acea autoritate demnă de respect pe care oamenii o acordă amintirii unei vieți pe care au văzut-o dedicându-se binelui pe tot parcursul ei. Noile state din Vest au de pe acum locuitori; dar societate încă nu.

Însă nu numai șansele sunt egale în America; până la un anumit punct, egalitatea se extinde chiar și asupra inteligențelor.

Nu cred să existe altă țară pe lume unde, proporțional cu populația, să întâlnim atât de puțini ignoranți și atât de puțini învățați decât în Statele Unite.

Învățământul primar este acolo accesibil tuturor; învățământul superior nu este accesibil aproape nimănui.

Faptul e lesne de înțeles, fiind, ca să spunem așa, rezultatul necesar al celor expuse de noi mai sus.

Mai toți americanii trăiesc în bunăstare; ceea ce înseamnă că sunt în măsură să-și asigure dobândirea primelor elemente de cunoștințe umane.

În America, bogații sunt puțini la număr; prin urmare, mai toți americanii sunt nevoiți să exercite o profesiune. Însă orice profesiune necesită o ucenicie. Ceea ce înseamnă că americanii nu pot rezerva cultivării generale a inteligenței decât primii ani de viață: la vârsta de cincisprezece ani, ei se angajează într-o carieră; de cele mai multe ori educația lor se încheie deci în momentul când a noastră începe. Dacă ea se continuă dincolo de acest moment, este orientată numai spre o materie specială și lucrativă; studiază o știință așa cum ar alege o meserie și rețin doar aplicările a căror utilitate este recunoscută în prezent.

În America, majoritatea bogaților au început prin a fi săraci; aproape toți cei care nu lucrează au fost în tinerețe oameni ocupați, de unde rezultă că, atunci când ar putea avea interes pentru studiu, nu au răgazul necesar, iar atunci când dispun de acest răgaz, nu mai nutresc interes.

Așadar, în America nu există o clasă în sânul căreia înclinația pentru plăcerile de natură intelectuală să se transmită ereditar o dată cu bunăstarea și răgazul de a se dăruir unor activități intelectuale față de care au tot respectul.

Tocmai de aceea lipsesc atât voința, cât și capacitatea de a se consacra unor astfel de preocupări.

Pe tărâmul științelor umaniste s-a încetățenit în America un anumit nivel mediu. Toate spiritele s-au apropiat de el, unii înălțându-se, alții coborând.

Există deci o imensă mulțime de indivizi care posedă aproximativ același număr de cunoștințe în materie de religie, de istorie, de știință, de economie politică, legislație și administrație.

Inegalitatea intelectuală a fost lăsată direct de Dumnezeu iar omului nu-i stă în putință să împiedice ca ea să reapară mereu.

Din cele spuse mai sus rezultă însă cel puțin că inteligențele, deși rămânând inegale, potrivit voinței Creatorului, au la dispoziția lor mijloace egale.

Prin urmare, în zilele noastre, în America, elementul aristocratic, întotdeauna slab încă de la apariția sa, este dacă nu distrus, în orice caz atât de vlăguir, încât cu greu i se poate atribui vreo influență în ce privește mersul treburilor.

Dimpotrivă, timpul, evenimentele și legile au făcut ca în acest domeniu elementul democratic să devină nu doar preponderent, ci, am putea spune, unic. Nu se întrevide nici o influență de familie, nici de grup; de multe ori nu poate fi descoperită nici măcar o influență individuală, cât de cât durabilă.

America prezintă deci, sub raportul stării sale sociale, un fenomen din cele mai ciudate. Acolo, oamenii se dovedesc a fi mai egali în ce

privește șansa și inteligența lor sau, altfel spus, mai deopotrivă de puternici decât în orice altă țară din lume și decât în orice secol a cărui amin-tire s-a păstrat în istorie.

CONSECINȚE POLITICE ALE STĂRII SOCIALE A ANGLO-AMERICANILOR

Consecințele politice ale unei astfel de stări sociale pot fi deduse ușor.

Este imposibil să nu înțelegi că egalitatea va sfârși prin a pătrunde în lumea politică, așa cum a făcut-o în alte domenii. Este de neconceput ca oamenii să fie veșnic inegali între ei într-o singură privință, și egali în toate celelalte; prin urmare, după un timp previzibil, vor ajunge să fie egali în toate privințele.

Or, nu cunosc decât două modalități de a înscăuna egalitatea în lumea politică: trebuie să fie acordate drepturi fiecărui cetățean sau să nu fie acordate nimănui [și în afară de guvernarea Statelor Unite nu văd nimic mai democratic decât împărăția Domnului].

Pentru popoarele care au ajuns la aceeași stare socială ca anglo-americanii este deci foarte dificil să distingă un termen mediu între suveranitatea tuturor [adică a poporului] și puterea absolută a unui singur om [adică a regelui].

Să nu ne ferim să recunoaștem că starea socială pe care am descris-o în cele ce preced se pretează deopotrivă de ușor atât uneia, cât și alteia din aceste două consecințe.

Există într-adevăr o pasiune virilă și legitimă pentru egalitate, care stârnește în toți oamenii dorința de a fi puternici și stimați. Este o pasiune care tinde să-i înalțe pe cei mici până la nivelul celor mari; dar inima omenească poartă în sine și o înclinație neînfrănată pentru egalitate, care îi îndeamnă pe cei slabi să voiască a-i atrage pe cei puternici până la nivelul lor și constrânge pe oameni să prefere egalitatea în servitute inegalității în libertate. Nu că popoarele a căror stare socială este democratică ar disprețui în mod firesc libertatea; ele au dimpotrivă o atracție instinctivă pentru ea; însă libertatea nu constituie obiectul principal și permanent al dorințelor lor; lucrul pentru care nutresc o dragoste eternă este egalitatea; se avântă spre libertate dintr-un impuls și prin eforturi subite și, dacă nu ating ținta, se resemnează; însă, în lipsa egalității, nimic nu îi poate mulțumi, și ar fi dispuși mai curând să piară, decât să o piardă.

Pe de altă parte, când toți cetățenii sunt mai mult sau mai puțin egali, începe să le fie greu să-și apere independența de agresiunile puterii. Nici unul dintre ei nefiind atunci îndeajuns de puternic pentru a lupta de unul singur cu șanse de reușită, numai unirea forțelor tuturor este în măsură să garanteze libertatea. Or, o astfel de unire nu se întâlnește întotdeauna.

Din aceeași stare socială popoarele pot, așadar, trage două mari consecințe politice: aceste consecințe diferă imens una de alta, însă ambele provin din același fapt.

Anglo-americanii au fost primii care au trebuit să facă față alternativei redutabile, descrise de mine mai sus; au avut destul noroc pentru a evita puterea absolută. Circumstanțele, originea, cunoștințele și mai cu seamă moravurile le-au permis să întemeieze și să mențină suveranitatea poporului.

Capitolul IV

DESPRE PRINCIPIUL SUVERANITĂȚII POPORULUI ÎN AMERICA

Domină întreaga societate americană. — Aplicarea lui de către americani încă înainte de revoluția lor. — Dezvoltarea căpătată datorită acestei revoluții. — Reducerea treptată și de nestăvilnit a censului.

Când vrem să vorbim despre legile politice ale Statelor Unite, trebuie să începem întotdeauna cu principiul suveranității poporului.

Principiul suveranității poporului, totdeauna mai mult sau mai puțin prezent la temelia mai tuturor instituțiilor umane, rămâne de obicei ca și îngropat acolo. Ne supunem lui fără a recunoaște că o facem sau, dacă se întâmplă să fie scos pentru o clipă la lumină, ne grăbim să-l cufundăm din nou în bezna sanctuarului.

Voința națională este una din locuțiunile de care intriganții din toate timpurile și despoții din toate epocile au abuzat cel mai mult. După unii, expresia ei ar consta în sufragiile cumpărate de câțiva agenți ai puterii; după alții, în voturile unei minorități interesate sau temătoare; unii au descoperit-o gata formulată în tăcerea popoarelor și au crezut că din simplul *fact* al supunerii decurgea pentru ei *dreptul* de a comanda.

În America, principiul suveranității poporului nu este tăinuit sau inoperant, ca în cazul altor națiuni [o fațadă deșartă și un principiu mincinos ca la altele; este un fapt legal și atotputernic, care guvernează întreaga societate; care se întinde liber și ajunge fără obstacole la ultimele sale consecințe]; este recunoscut prin moravuri și proclamat prin legi; se dezvoltă în mod liber și ajunge până la consecințele sale ultime fără a întâmpina obstacole în calea sa.

Dacă există în lume o singură țară unde se poate nutri speranța ca dogma suveranității poporului să fie prețuită la adevărata ei valoare, unde să poată fi studiat felul în care este aplicată în treburile societății și să poată fi cântărite avantajele și riscurile ei, acea țară este cu siguranță America.

Am mai spus că principiul suveranității poporului fusese, de la bun început, principiul generator al majorității coloniilor engleze din America.

Mai lipsea totuși foarte mult pentru ca, în acea perioadă, el să se impună în guvernarea societății, așa cum o face în zilele noastre.

Două obstacole, unul de natură externă, altul de natură internă, înctineau înaintarea lui năvalnică.

Nu putea să-și croiască drum fățiș pe tărâmul legilor, deoarece coloniile mai erau încă obligate să asculte de metropolă; era deci nevoit să se ascundă în adunările din provincii și mai ales în comună. Acolo, în secret, câștiga el teren.

Societatea americană de atunci încă nu era pregătită să-l adopte cu toate consecințele lui. Cum am arătat în capitolul precedent, nivelul cunoștințelor în Noua Anglie și bogățiile la sud de Hudson au avut, timp îndelungat, un fel de influență aristocratică: se tindea să se restrângă exercitarea puterilor sociale în mâinile unui număr mic de persoane. Funcționarii publici nu erau nici pe departe aleși și nici toți cetățenii, alegători. Dreptul electoral cunoștea pretutindeni anumite îngrădiri și era subordonat existenței unui cens. Acesta era foarte mic în Nord și mult mai mare în Sud.

A izbucnit revoluția în America. Principiul suveranității poporului a ieșit din comună și a preluat conducerea țării; toate clasele s-au implicat în cauza lui; oamenii au combătut și au triumfat în numele ei; a devenit legea legilor.

O transformare aproape la fel de rapidă s-a petrecut în interiorul societății. Legea succesorală a dat lovitura de grație influențelor locale.

Când acest efect al legilor și al revoluțiilor a început să devină evident pentru toți, victoria se pronunțase deja în mod irevocabil în favoarea democrației. În fapt, deținea puterea. Nici nu mai era permis să lupți împotriva ei. Clasele sus-puse s-au plecat deci fără a crâcni și fără luptă unui rău devenit inevitabil. S-a petrecut cu ele ce li se întâmplă de obicei puterilor care se prăbușesc: egoismul individual a pus stăpânire pe cei ce făceau parte din ele; de vreme ce nu mai era posibil să i se smulgă poporului puterea și cum nici nu detestau îndeajuns mulțimea, ca să le facă plăcere să o înfrunte, nu s-au mai gândit decât să-i câștige cu orice preț bunăvoința. Drept urmare, oamenii care s-au întrecut în a vota legile cele mai democratice au fost chiar cei ale căror interese erau cele mai lezate de ele. Procedând astfel, clasele sus-puse nu au stârnit împotriva lor pasiunile populare; au grăbit chiar ele triumful noii ordini. Astfel, ciudat lucru! elanul democratic s-a dovedit cu atât mai de nestăvilit în statele unde aristocrația avea rădăcini mai numeroase.

Statul Maryland, care fusese înființat de mari nobili, a proclamat cel dintâi votul universal¹ și a introdus în ansamblul administrației sale formele cele mai democratice.

¹ Amendamente aduse Constituției statului Maryland în 1801 și 1809.

Când un popor începe să modifice censul electoral se poate prevedea că, mai curând sau mai târziu, va ajunge să-l desființeze cu totul. Este una din regulile cele mai constante care domnesc în societate. Pe măsură ce lărgim sfera drepturilor electorale, simțim nevoia de a o lărgi și mai mult; căci după fiecare nouă concesiune, forțele democrației sporesc și o dată cu noua ei putere cresc și exigențele ei. [Așa a fost în istoria Romei, când pacea a fost cumpărată cu prețul ei în aur.] Ambiția celor lăsați sub cens este întărită proporțional cu marea număr al celor care se află deasupra lui. Excepția devine în fine regulă; concesiile se succed fără întrerupere și nu mai intervine nici o oprire până când nu se ajunge la sufragiul universal.

În zilele noastre, principiul suveranității poporului a dobândit în Statele Unite o dezvoltare practic inimaginabilă. S-a desprins de toate acele ficțiuni cu care oamenii au avut grijă să-l înconjoare în alte țări; constatăm că îmbracă succesiv toate formele, potrivit necesităților, de la caz la caz. Uneori, tot poporul laolaltă face legile ca în Atena, alteori câțiva deputați, ei înșiși produsul votului universal, reprezintă poporul și acționează în numele lui, sub supravegherea lui aproape nemijlocită.

În unele țări, o putere aflată, ca să spunem așa, în afara corpului social îl influențează și îl silește să o apuce pe o anumită cale.

În alte țări, forța este divizată, aflându-se în același timp în societate și în afara ei. Nimic asemănător nu se observă în Statele Unite; acolo, societatea acționează prin ea însăși și asupra ei înseși. Nu există putere decât înăuntrul ei; aproape că nici nu întâlnești pe cineva care să cuteze să aibă și mai ales să exprime ideea de a o căuta altundeva. Poporul participă la alcătuirea legilor prin alegerea legiuitorilor și la aplicarea lor prin votarea agenților puterii executive, se poate afirma că el însuși guvernează, într-atât este de slabă și restrânsă partea lăsată în seama administrației și în așa măsură este administrația conștientă de originea ei populară și dispusă să asculte de puterea de la care emană. Poporul domnește peste lumea politică americană ca Dumnezeu peste univers. Este cauza și țelul tuturor lucrurilor; totul provine de la el și se întoarce la el. (H)

Capitolul V

NECESITATEA DE A STUDIA CE SE PETRECE ÎN FIECARE STAT ÎN PARTE ÎNAINTE DE A VORBI DESPRE GUVERNAREA UNIUNII

Ne propunem să examinăm în capitolul ce urmează care este, în America, forma de guvernământ bazată pe principiul suveranității poporului; de ce mijloace de acțiune dispune, care sunt neajunsurile, avantajele și riscurile ei.

Întâmpinăm o primă dificultate: Statele Unite au o structură complexă: observăm înăuntrul lor două societăți distincte, care, dacă îmi este îngăduit să mă exprim astfel, se îmbucă una în alta; vedem două guverne într-un tot separat și aproape independente: unul, obișnuit și nedefinit, care satisface nevoile de fiecare zi ale societății, celălalt, excepțional și circumscris, care nu se referă decât la anumite interese de ordin general. Pe scurt, sunt douăzeci și patru de mici națiuni suverane care laolaltă alcătuiesc marele corp al Uniunii.

A examina Uniunea înainte de a studia Statul ar însemna să ne angajăm pe un drum presărat cu obstacole. Forma guvernului federal în Statele Unite a fost ultima apărută; ea nu a constatat decât într-o modificare a republicii, într-un rezumat al principiilor politice prezente în societate înaintea ei și care subzistau acolo independent de ea. De altfel, așa cum am spus mai înainte, guvernul federal este o excepție; regula comună constă în guvernul fiecărui stat. Autorul care ar voi să înfățișeze acest tablou în ansamblul lui înainte de a-i fi arătat detaliile sale nu ar avea cum să evite impreciziile și repetările.

Marile principii politice după care se conduce astăzi societatea americană s-au născut și s-au dezvoltat în *Stat*; în această privință nu încăpe nici o îndoială. Prin urmare, Statul este ceea ce trebuie noi să cunoaștem pentru a putea înțelege tot restul.

Cât privește configurația instituțiilor, toate statele care alcătuiesc Uniunea americană în zilele noastre ni se înfățișează în același fel. Viața politică sau administrativă este concentrată în trei centre de acțiune, care ar putea fi asemuite cu diversele centre nervoase ce pun în mișcare corpul omenesc.

Pe prima treaptă se află *comuna*, mai sus *comitatul*, în sfârșit *Statul*.

DESPRE SISTEMUL COMUNAL ÎN AMERICA

De ce începe autorul analiza instituțiilor politice cu comuna. — Regăsim comuna la toate popoarele. — Dificultatea de a institui și de a păstra libertatea comunală. — Importanța ei. — De ce a ales autorul organizarea comunală a Noii Anglii drept obiect principal al cercetării sale.

Nu întâmplător încep prin a examina comuna.

Comuna este unica asociație care se încadrează atât de bine în firea lucrurilor, încât oriunde există mai mulți oameni la un loc se constituie de la sine o comună.

Societatea comunală se regăsește deci la toate popoarele, indiferent de datinile și legile lor; omul este cel care face regatele și creează republicile, comuna însă pare să iasă de-a dreptul din mâna lui Dumnezeu. Dar deși comuna există de când există și oameni, libertatea comunală este un lucru rar și fragil. Un popor poate oricând să înființeze mari adunări politice, pentru că în sânul lui se găsesc în mod curent un număr oarecare de oameni ale căror cunoștințe înlocuiesc, până la un anumit punct, deprinderea treburilor publice. Comuna este compusă din elemente rudimentare, adesea refractare acțiunii legiuitorului. În loc să scadă, pe măsură ce națiunile se luminează, dificultatea de a instaura independența comunelor sporește o dată cu dobândirea de cunoștințe. O societate foarte civilizată tolerează cu greu tentativele către o libertate comunală; este revoltată la vederea numeroaselor ei abateri și pierde orice speranță de succes încă înainte de a fi ajuns la rezultatul final al experienței.

Dintre toate formele de libertate, cea a comunelor, care se stabilește atât de anevoie, este și cea mai expusă încălcărilor din partea puterii. Doar cu forțele lor, instituțiile comunale nu ar putea să se împotrivească unui guvern întreprinzător și puternic; pentru a se apăra cu succes, ele trebuie mai întâi să se fi dezvoltat în toate privințele și să se fi contopit cu ideile și obiceiurile naționale. Așadar, atât timp cât libertatea comunală nu a pătruns în moravuri, ea poate fi ușor distrusă, dar ea nu poate pătrunde în moravuri decât după ce a existat un timp îndelungat în legislație.

Deci, libertatea comunală se sustrage, ca să spunem așa, eforturilor umane. De aceea se și întâmplă arareori ca ea să fie înființată; se naște oarecum de la sine. Se dezvoltă aproape în secret în sânul unei societăți semibarbare. Acțiunea continuă a legilor și a moravurilor, împrejurările și mai cu seamă timpul sunt factorii care izbutesc să o consolideze. Dintre toate națiunile de pe continentul european, se poate spune că nu există nici măcar una care să o cunoască.

Totuși, forța popoarelor libere rezidă în comună. Instituțiile comunale înseamnă pentru libertate ceea ce școlile primare înseamnă pentru știință; ele o pun la îndemâna poporului; îi inoculează acestuia din urmă

gustul pentru utilizarea lor pașnică și îl deprind să se folosească de ele. Fără instituții comunale, o națiune poate să-și formeze un guvern liber, dar nu posedă spiritul de libertate. Pasiuni trecătoare, interese de moment, hazardul împrejurărilor pot să-i dea formele exterioare ale independenței; dar mai devreme sau mai târziu despotismul refulat înlăuntrul corpului social reappare la suprafață.

Pentru ca cititorul să poată înțelege bine principiile generale care stau la temelia organizării politice a comunei și a comitatului în Statele Unite, am considerat util să iau drept model un anume stat; să examinez amănunțit cele ce se petrec acolo și după aceea să fac o rapidă trecere în revistă a restului țării.

Alegerea mea s-a oprit asupra unuia din statele Noii Anglii.

Comuna și comitatul nu sunt organizate în același fel în toată Uniunea; totuși, se constată ușor că aproape aceleași principii au prezidat la formarea ambelor pe întregul ei teritoriu.

Or, mi s-a părut că în Noua Anglie aceste principii beneficiaseră de progrese mai considerabile și avuseseră consecințe cu bătaie mai lungă decât în orice alt loc. Ele sunt deci, ca să spunem așa, mai evidente acolo, putând astfel să fie mai ușor observate de către un străin.

Instituțiile comunale ale Noii Anglii alcătuiesc un ansamblu complet și omogen; au o mare vechime, sunt puternice în virtutea legilor, încă și mai puternice în virtutea moravurilor; exercită o influență considerabilă asupra întregii societăți.

Sunt tot atâtea temeieri care ne îndreptățesc să ne oprim asupra lor.

CIRCUMSCRIEREA COMUNEI

Comuna din Noua Anglie (*Township*) se situează undeva la mijloc, între cantonul și comuna din Franța. În general, numără două până la trei mii de locuitori¹, deci nu este îndeajuns de întinsă pentru ca toți locuitorii ei să nu aibă aproximativ aceleași interese; pe de altă parte, are o populație îndeajuns de mare pentru ca să existe siguranța că în sânul ei se vor găsi întotdeauna elementele necesare unei bune administrații.

PUTERILE COMUNALE ÎN NOUA ANGLIE

Poporul — soriginea tuturor puterilor sociale în comună ca și în alte locuri. — El însuși dezbate principalele treburi. — Nu există consiliu municipal. — Autoritatea comunală este în cea mai mare parte concentrată în mâinile unor selectmen. — Cum

¹ În 1830, în statul Massachusetts erau 305 comune; populația era de 610 014 oameni, ceea ce înseamnă în medie cam 2 000 de locuitori de comună.

acționează aceștia. — Adunarea generală a locuitorilor comunei (Town-Meeting). — Enumerarea tuturor funcționarilor comunali. — Funcții obligatorii și retribuite.

În comună, ca peste tot, poporul este sorginta puterilor sociale, dar nicăieri nu își exercită autoritatea în mod mai direct. În America, poporul este un stăpân căruia a trebuit să i se facă pe plac până la ultimele limite ale posibilului.

În Noua Anglie, majoritatea acționează prin intermediul reprezentanților atunci când trebuie să se ocupe de treburile generale ale statului. Era necesar ca lucrurile să se petreacă astfel; însă în comună, unde acțiunea legislativă și administrativă este mai apropiată de cei guvernați, legea reprezentării nu este admisă. Nu există consiliu municipal; corpul electoral, după ce și-a desemnat magistrații, îi dirijează el însuși în tot ceea ce nu înseamnă aplicarea pur și simplu a legilor statului².

Această stare de lucruri este atât de contrară ideilor noastre și atât de opusă obiceiurilor noastre, încât pentru a o face bine înțeleasă se impune să dăm aici câteva exemple.

Cum vom vedea mai încolo, în comună funcțiile publice sunt extrem de numeroase și foarte împărțite; cele mai multe atribuții administrative sunt totuși concentrate în mâinile unui număr restrâns de indivizi, aleși anual, și care sunt denumiți *selectmen*³.

Legile generale ale statului au impus acestor *selectmen* un anumit număr de obligații. Pentru a le îndeplini ei nu au nevoie de autorizația celor pe care îi administrează și nu li se pot sustrage fără a-și angaja răspunderea personală. Legea statului îi însărcinează, de pildă, să întocmească în comuna lor listele electorale; dacă omit să o facă, se fac vinovați de un delict. Însă, în toate treburile care sunt lăsate în grija puterii comunale, *selectmen* sunt executorii voințelor populare, așa cum la noi primarul este executorul deliberărilor consiliului municipal. Cel mai adesea, ei acționează pe propria lor răspundere ca persoane particulare și doar se conformează în practică consecinței principiilor stabilite anterior de către

² Nu aceleași reguli se aplică în cazul comunelor mari. Acestea au, în general, un primar și un corp municipal împărțit în două ramuri; dar aceasta constituie o excepție care trebuie autorizată printr-o lege. Vezi legea din 22 februarie 1822, care reglementează autoritățile orașului Boston. *Laws of Massachusetts*, vol. II, p. 588. Aceasta este valabil în cazul orașelor mari. Deseori se mai întâmplă ca și orașele mici să fie supuse unei administrații speciale. În 1832, în statul New York, existau 104 comune administrate în acest fel (*William's Register*).

³ În comunele mici se aleg trei, în cele mai mari, nouă.

Vezi *The Town Officer*, p. 186. Vezi și principalele legi din Massachusetts referitoare la *selectmen*: legea din 20 februarie 1786, vol. I, p. 219; — 24 februarie 1796, vol. I, p. 488; — 7 martie 1801, vol. II, p. 45; 16 iunie 1795, vol. I, p. 475; — 12 martie 1808, vol. II, p. 186; 28 februarie 1787, vol. I, p. 302; — 22 iunie 1797, vol. I, p. 539.

majoritate. Dar dacă vor cumva să introducă o schimbare în ordinea stabilită sau să inițieze o acțiune nouă, atunci ei trebuie să apeleze la cei care i-au împuternicit inițial. Să presupunem că este vorba de înființarea unei școli: *selectmen* îi convoacă pe toți alegătorii într-o zi anumită și într-un loc dinainte stabilit; acolo, le aduc la cunoștință ce nevoie se face simțită și îi informează asupra mijloacelor de a o îndeplini, asupra sumei care va trebui cheltuită și a locului potrivit pentru obiectivul propus. Consultată cu privire la toate aceste puncte, adunarea adoptă principiul, stabilește locul, votează impozitul și le încredințează aceluiași *selectmen* sarcina de a aduce la îndeplinire dorințele ei.

Singurii îndrituiți să convoace adunarea comunată (*town-meeting*) sunt *selectmen*; ei pot fi însă determinați să o facă. Dacă zece proprietari concep un proiect nou și voiesc să-l supună asentimentului comunei, ei cer să fie convocați toți locuitorii; *selectmen* sunt obligați să-și dea acordul și nu păstrează decât dreptul de a prezida adunarea⁴.

Desigur, aceste moravuri politice, aceste practici sociale ne sunt foarte străine. În momentul de față nu-mi propun să le judec și nici să elucidz cauzele ascunse care le generează și le animă; mă mărginesc să le expun.

Selectmen sunt aleși în fiecare an, în luna aprilie sau mai. Tot atunci, adunarea comunală alege o mulțime de alți magistrați municipali⁵ însărcinați cu anumite activități administrative importante. Unii, cunoscuți sub denumirea de asesori, stabilesc impozitele; alții, denumiți percepatori, trebuie să le încaseze. Un agent public căruia i se spune *constable* are misiunea de a menține ordinea, de a veghea asupra locurilor publice și de a urmări îndeaproape aplicarea corectă a legilor. Alt funcționar, căruia i se spune grefierul comunei, consemnează toate deliberările și înregistrează actele de stare civilă. Un casier are în grija sa fondurile comunale. Adăugați acestor funcționari un supraveghetor pentru săraci, căruia îi revine îndatorirea foarte anevoioasă de a determina aplicarea legislației privitoare la nevoiași; comisari de școli, care conduc învățământul public; inspectori de drumuri, care se ocupă de toate amănuntele serviciului de drumuri mari și mici și veți obține lista principalilor agenți ai administrației comunale. Dar diviziunea funcțiilor nu se oprește aici: printre funcționarii municipali⁶ se mai numără comisari parohiali care trebuie să pună ordine în cheltuielile confesionale, inspectori de mai multe feluri,

⁴ Vezi *Laws of Massachusetts*, legea din 25 martie 1786, vol. I, p. 250.

⁵ *Ibid.*

⁶ Toți acești funcționari există efectiv în practică.

Pentru a afla amănunte referitoare la funcțiile tuturor acestor funcționari comunali, vezi cartea intitulată *The Town Officer* de Isaac Godwin, Worcester, 1827; precum și colecția de legi generale din Massachusetts, (*Laws of Massachusetts*) în trei volume; Boston, 1823.

unii însărcinați să conducă eforturile cetățenilor în caz de incendii, alții să vegheze asupra recoltelor; care să înlăture provizoriu dificultățile ce ar putea să apară în legătură cu stabilirea împrejuririlor de terenuri; care să supravegheze măsuratul lemnului sau să verifice greutatea și cântarele.

În total, există nouăsprezece funcții principale în comună. Sub pedeapsa cu amenda, fiecare cetățean este constrâns să accepte aceste funcții diverse; însă trebuie spus că cele mai multe sunt retribuite, pentru ca și cetățenii nevoiași să li se poată consacra fără a fi prejudiciați. Altminteri, sistemul american nu prevede o leafă fixă pentru funcționari. În general, fiecare demers ce ține de misiunea lor are un preț și ei nu sunt remunerați decât în funcție de ceea ce au îndeplinit.

DESPRE VIAȚA COMUNALĂ

Fiecare individ este singurul în măsură să hotărască în ceea ce îl privește numai pe el. — Corolarul principiului de suveranitate a poporului. — Felul în care comunele americane aplică aceste doctrine. — Comuna din Noua Anglie, suverană în tot ceea ce nu o privește decât pe ea, subordonată în toate celelalte privințe. — Obligația comunei față de stat. — În Franța, guvernul împrumută comunei agenții lui. — În America, comuna îi împrumută pe ai ei guvernului.

Am mai spus în cele ce preced că principiul suveranității poporului este prezent în întregul sistem politic al anglo-americanilor. Fiecare filă a cărții de față va expune câteva aplicări noi ale acestei doctrine.

La națiunile în rândul cărora domnește principiul suveranității poporului, fiecare individ constituie o parte egală a acestui principiu și participă în mod egal la guvernarea statului.

În consecință, fiecare individ este considerat la fel de luminat, la fel de cinstit și la fel de puternic ca oricare altul dintre semenii săi.

Atunci de ce ascultă el de societate și care sunt limitele naturale ale acestei ascultări?

El ascultă de societate nu pentru că este mai prejos de cei care o conduc sau mai puțin capabil decât un altul de a se conduce singur; ascultă de societate pentru că socoate utilă unirea cu semenii săi și este conștient de faptul că această unire nu poate exista în lipsa unei puteri care s-o reglementeze.

Deci, în tot ceea ce privește îndatoririle reciproce ale cetățenilor a devenit supus. În tot ceea ce îl privește doar pe el însuși a rămas stăpân: este liber și nu are de dat socoteală de faptele sale decât în fața lui Dumnezeu. De unde și maxima potrivit căreia individul este singurul și cel mai în măsură să hotărască în ce privește interesul său particular, iar societatea are dreptul să-i dirijeze acțiunile numai când se simte lezată din pricina lui sau când are nevoie să-i ceară sprijinul.

Această doctrină este universal admisă în Statele Unite. Voi analiza în altă parte influența generală pe care o exercită până și asupra acțiunilor curente din viață; în acest moment însă mă refer la comune.

Privită în ansamblu și în raport cu guvernul central, comuna nu este decât un individ ca oricare altul, căruia i se aplică teoria pe care tocmai am amintit-o.

Prin urmare, în Statele Unite, libertatea comunală decurge chiar din principiul suveranității poporului; toate republicile americane au recunoscut, mai mult sau mai puțin, această independență; însă circumstanțele au fost deosebit de prielnice dezvoltării ei la popoarele din Noua Anglie.

În această parte a Uniunii, viața politică a luat ființă chiar în sânul comunelor; aproape că s-ar putea spune că fiecare dintre ele a fost la origine o națiune independentă. Când după aceea regii Angliei au pretins partea lor de suveranitate, ei s-au mărginit să-și asume puterea centrală. Au lăsat comuna în starea în care au găsit-o. Acum, comunele din Noua Anglie sunt subordonate; dar în principiu nu erau sau nu erau aproape deloc subordonate. În consecință, drepturile lor nu le-au fost acordate; dimpotrivă, ele însele par să fi renunțat în favoarea statului la o parte din independența lor: distincție importantă și care trebuie să rămână prezentă în mintea cititorului.

În linii generale, comunele nu sunt subordonate statului decât atunci când este vorba de un interes pe care îl voi denumi *social*, adică un interes împărtășit și de alte comune.

În tot ceea ce nu le privește decât pe ele însele, comunele au rămas corpuri independente; și printre toți locuitorii Noii Anglii nu cred să existe vreunul care să recunoască guvernului statului dreptul de a interveni în ordonarea intereselor strict comunale.

În consecință, comunele din Noua Anglie vând și cumpără, dau în judecată și se apără în fața tribunalelor, își sporesc bugetul sau îl degrevează, fără ca vreo autoritate administrativă de orice fel să se gândească să li se opună⁷.

Cât privește îndatoririle sociale, comunele sunt obligate să le îndeplinească. Astfel, dacă statul are nevoie de bani, comuna nu are libertatea de a-i acorda sau de a-i refuza concursul ei⁸. Dacă statul voiește să construiască un drum, comuna nu are dreptul de a-i interzice accesul pe teritoriul ei. Dacă stabilește o regulă de poliție, comuna trebuie să o aplice. Dacă voiește să organizeze învățământul după un plan uniform pe tot cuprinsul țării, comuna este obligată să înființeze școlile cerute de lege⁹.

⁷ Vezi *Laws of Massachusetts*, legea din 23 martie 1786, vol. I, p. 250.

⁸ *Ibid.*, legea din 20 februarie 1786, vol. I, p. 217.

⁹ Vezi aceeași colecție, legea din 25 iunie 1789 și legea din 8 martie 1827, vol. I, p. 367 și vol. III, p. 179.

Când ne vom ocupa de administrația din Statele Unite, vom vedea în ce fel și de către cine sunt constrânse comunele să se execute în toate aceste cazuri diverse. Aici vreau doar să stabilesc existența acestei obligații. Este o obligație strictă; dar impunând-o, guvernul statului nu face nimic altceva decât să decreteze un principiu; pentru punerea lui în aplicare, comuna reintră în general în toate drepturile sale de individualitate. Astfel, taxa este, într-adevăr, votată de legislatură, dar cea care o repartizează și o percepe este comuna; existența unei școli este impusă, dar comuna e cea care o construiește, o plătește și o conduce.

În Franța, taxele comunale sunt încasate de percepătorul statului; în America, percepătorul comunal încasează taxa statului.

Astfel, la noi, guvernul central îi împrumută comunei pe propriii lui agenți; în America, comuna împrumută guvernului pe funcționarii ei. Acest simplu fapt ne ajută să înțelegem cât de mult se deosebesc între ele cele două societăți.

DESPRE SPIRITUL COMUNAL ÎN NOUA ANGLIE

De ce comuna din Noua Anglie atrage atașamentul locuitorilor ei. — Dificultatea întâmpinată în Europa când se dorește crearea spiritului comunal. — Drepturi și îndatoriri comunale care contribuie în America la formarea acestui spirit. — Fizionomia patriei este mai bine conturată în Statele Unite decât în alte locuri. — Prin ce se manifestă spiritul comunal în Noua Anglie. — Efectele benefice pe care le produce.

În America există nu numai instituții comunale, ci și un spirit comunal care le susține și le însuflețește.

Comuna din Noua Anglie întrunește două avantaje care, oriunde sunt prezente, stârnesc interesul viu al oamenilor, și anume: independența și autoritatea. E drept că ea, comuna, acționează înăuntrul unui cadru din care nu poate ieși, dar se mișcă liber în el. Această independență, ea singură, ar fi suficientă pentru a-i asigura o importanță reală, chiar atunci când populația și suprafața ei nu i-ar asigura-o.

Suntem nevoiți să constatăm că, în general, oamenii tind să se atașeze numai de ceea ce emană forță. Arareori dragostea de patrie domnește timp îndelungat într-o țară cucerită. Locuitorul din Noua Anglie se simte legat de comună, nu atât pentru că s-a născut acolo, cât pentru că vede în această comună o corporație liberă și puternică din care face parte și care merită osteneala de a încerca să o conducă.

În Europa se întâmplă adesea ca însuși guvernării să regrete absența spiritului comunal; căci toată lumea este de acord că spiritul comunal constituie un mare factor de ordine și de liniște publică; numai că ei nu știu

cum să-l genereze. Dacă procedează în așa fel încât comuna să fie puternică și independentă, se tem să nu fracționeze puterea socială și să nu expună statul anarhiei. Or, luați-i comunei forța și independența și nu veți mai găsi niciodată în ea cetățeni, ci doar niște administrați.

Rețineți de altfel un fapt important: comuna din Noua Anglie este constituită în așa fel încât poate concentra atașamente intense și, în același timp, nu există în preajma ei nimic altceva care să exercite o atracție puternică asupra pornirilor ambițioase ale inimii omenești.

Funcționarii comitatului nu sunt aleși și autoritatea lor este limitată. Statul însuși are doar o importanță secundară; existența lui este obscură și calmă. Sunt puțini la număr oamenii care, pentru a dobândi dreptul de a-l administra, acceptă să plece departe de locul unde sunt concentrate interesele lor și să-și dezorganizeze traiul cotidian.

Guvernul federal conferă putere și glorie celor care îl conduc; dar oamenii cărora le este dat să influențeze destinele lui sunt în număr foarte restrâns. Președinția este o înaltă magistratură la care se accede doar la o vârstă înaintată; iar atunci când un om ajunge în alte funcții federale importante, acest lucru survine oarecum din întâmplare și după ce omul a devenit renumit desfășurând o altă activitate. Astfel de funcții nu pot constitui țelul permanent al eforturilor sale ambițioase. Comuna, miezul relațiilor curente de viață, este locul care polarizează dorința de stimă, nevoia de interese reale, gustul de putere și de vâlvă; aceste pasiuni care tulbură de atâtea ori societatea își modifică natura atunci când se pot manifesta în felul acesta în preajma căminului familial și oarecum în sânul familiei.

Observați cu câtă măiestrie s-a avut în comuna americană grijă să se disperseze, dacă mă pot exprima astfel, autoritatea, în scopul de a cointeresa cât mai mulți oameni în treburile publice. Fără a-i pune la socoteală pe alegători, chemați din când în când să îndeplinească acțiuni administrative, câte funcții diverse, câți magistrați diferiți care, în sfera atribuțiilor lor, reprezintă cu toții acea corporație puternică în numele căreia acționează! Câți oameni exploatează astfel autoritatea comunală în folos propriu și se interesează de ea pentru ei înșiși!

Sistemul american împarte puterea municipală între un mare număr de cetățeni și, în același timp, nu se teme nici să sporească numărul îndatoririlor comunale. În Statele Unite se consideră pe bună dreptate că iubirea de patrie este un fel de cult de care omul se leagă datorită practicii.

Viața comunală se face în acest fel simțită în fiecare clipă, am zice, se manifestă zilnic prin îndeplinirea unei îndatoriri sau prin exercitarea unui drept. Această viață politică imprimă societății o mișcare continuă, însă totodată liniștită, făcând-o să freamăte fără a o tulbura.

Americanii se simt legați de cetate dintr-un motiv analog aceluia care îi face pe locuitorii ținuturilor muntoase să iubească locurile natale: în

cazul lor, patria prezintă trăsături accentuate și caracteristice; fizionomia ei este mai distinctă decât a altor locuri.

În general, comunele din Noua Anglie duc o existență fericită. Administrația este pe placul lor și aleasă de ele. În condițiile de armonie profundă și prosperitate materială care domnesc în America, viața municipală este bântuită de puține furtuni. Conducerea intereselor comunale este o treabă ușoară. Și-apoi, educația politică a poporului a fost de mult făcută sau, mai bine zis, el a ajuns gata instruit pe teritoriul ce-l ocupă. În Noua Anglie împărțirea după ranguri nu mai dăinuie nici măcar în amintire; prin urmare, tentația unei părți a comunei de a o oprima pe cealaltă este inexistentă și nedreptățile, care nu lovesc decât în cazuri izolate, se pierd în starea de mulțumire generală. Chiar dacă administrația ar avea și scăderi, și nu încapă îndoială că unele pot fi lesne semnalate, ele nu sunt izbitoare, pentru că administrația este într-adevăr expresia voinței celor administrați și faptul că, de bine, de rău, ea funcționează, este suficient pentru ca un fel de mândrie părintească să o ocrotească. De altfel, nici nu există termen de comparație. Anglia a domnit în trecut peste toate aceste colonii, dar poporul a condus dintotdeauna treburile comunale. Suveranitatea poporului în comună este deci o stare nu doar veche, ci originară.

Locuitorul din Noua Anglie se atașează de comuna lui, pentru că este puternică și independentă; îl interesează, pentru că participă la conducerea ei; o iubește, pentru că nu îi dă motive să se plângă de soarta lui: pe ea se bazează ambiția și viitorul lui; este părtaș la toate întâmplările din viața comunală; în această sferă restrânsă care îi este apropiată încearcă să deprindă conducerea societății; se familiarizează cu acele forme fără de care libertatea nu înaintează decât prin revoluții, asimilează spiritul lor, prinde gust de ordine, înțelege în ce constă armonizarea puterilor, în sfârșit, acumulează idei clare și practice cu privire la natura îndatoririlor sale și la amploarea drepturilor lui.

DESPRE COMITAT ÎN NOUA ANGLIE

Comitatul în Noua Anglie similar cu arondismentul din Franța. — Creat în scop pur administrativ. — Nu are reprezentare. — Este administrat de funcționari neelectivi.

Comitatul american se aseamănă mult cu arondismentul din Franța. Ca și în cazul acestuia din urmă, circumscrierea lui a fost făcută arbitrar; el formează un corp între ale cărui diferite părți nu există legături necesare și de care nu se leagă nici afecțiune, nici amintiri, nici existență comună. Nu a fost creat decât în scop strict administrativ.

Suprafața comunei era prea restrânsă pentru ca să poată cuprinde și administrarea justiției. Comitatul constituie deci primul centru judiciar. Fiecare comitat posedă o curte de justiție¹⁰, un șerif care să execute hotărârile tribunalelor și o închisoare unde să fie deținuți criminalii.

Unele nevoi sunt resimțite în mod aproape egal de toate comunele din comitat; era firesc ca grija lor să revină unei autorități centrale. În Massachusetts, această autoritate este deținută de un anumit număr de magistrați desemnați de guvernul statului în urma avizului¹¹ consiliului acestuia¹².

Administratorii unui comitat nu dispun decât de o putere limitată și cu caracter excepțional, care se aplică într-un număr foarte mic de cazuri prevăzute dinainte. Statul și comuna fac față desfășurării curente a lucrurilor. Acești administratori pregătesc doar bugetul comitatului, iar legislatura îl votează¹³. Nu există o adunare care să reprezinte, direct sau indirect, comitatul.

Comitatul nu are, așadar, la drept vorbind, o existență politică.

La majoritatea constituțiilor americane se constată o dublă tendință care face ca legislatorii să dividă puterea executivă și să concentreze puterea legislativă. Comuna din Noua Anglie are, prin ea însăși, un principiu de existență de care nu este văduvită; dar în comitat, acest fel de existență ar trebui creat fictiv și utilitatea lui nu s-a făcut simțită: toate comunele laolaltă nu au decât un singur reprezentant, Statul, centru al tuturor autorităților naționale; se poate spune că în afară de acțiunea comunală și cea națională nu există decât forțe individuale.

DESPRE ADMINISTRAȚIE ÎN NOUA ANGLIE

În America, administrația nu e vizibilă. — De ce. — Europeanii cred că pun temeliile libertății luând puterile sociale câteva din drepturile ei; americanii, divizându-i exercitarea. — Administrația propriu-zisă este aproape toată cuprinsă în comună și împărțită între funcționarii comunali. — Nici în comună, nici mai sus de ea, nu se vede urma vreunei ierarhii administrative. — De ce lucrurile stau astfel. — Cum se face că statul este totuși administrat în mod uniform. — Cui îi revine sarcina de a determina administrația comunei și comitatului să se supună legii. — Introducerea puterii judecătorești în administrație. — Consecința extinderii principului electiv asupra tuturor funcționarilor. — Judecătorul de pace în Noua Anglie. — Cine îl numește. — Administrează comitatul. — Asigură administrarea comunelor. — Curtea de sesiuni. — Modul în care acționează. — Cine o sesizează. —

¹⁰ Vezi legea din 14 februarie 1821, *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 551.

¹¹ Vezi legea din 20 februarie 1819, *Laws of Massachusetts*, vol. II, p. 494.

¹² Consiliul guvernatorului este un corp electiv.

¹³ Vezi legea din 2 noiembrie 1781, *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 61.

Dreptul de control și de reclamație dispersat, ca toate funcțiile administrative. — Denunțătorii încurajați prin acordarea unei părți din amendă.

Lucrul cel mai izbitor pentru europeanul care călătorește în Statele Unite este absența a ceea ce noi numim guvern sau administrație. În America există legi scrise; punerea lor cotidiană în aplicare este vizibilă; în jurul nostru totul funcționează — și nicăieri nu descoperim motorul. Mâna care manevrează mecanismul social scapă tot mereu privirilor noastre.

Totuși, după cum toate popoarele, pentru a-și formula gândurile, sunt obligate să recurgă la anumite forme gramaticale constitutive ale limbilor omenești, tot astfel toate societățile, pentru a subzista, sunt nevoite să se supună unui anumit volum de autoritate, fără de care cad în anarhie. Această autoritate poate fi distribuită în feluri diferite; însă trebuie ca ea să poată fi totdeauna regăsită undeva.

Există două metode de a diminua forța autorității în sânul unei națiuni.

Prima constă în a slăbi puterea în chiar principiul ei, lipsind societatea de dreptul sau facultatea de a se apăra în unele cazuri: acest mod de a slăbi autoritatea este ceea ce în Europa denumim în general a făuri libertatea.

Există o a doua metodă de diminuare a efectelor autorității: ea nu constă în a lipsi societatea de unele din drepturile ei sau de a-i paraliza eforturile, ci în a distribui folosirea forțelor ei între mai multe persoane, în a mări numărul funcționarilor, atribuind fiecăruia dintre ei întreaga autoritate ce-i este necesară spre a îndeplini ceea ce este chemat să facă. La unele popoare această divizare a puterilor sociale poate să ducă la anarhie; însă prin natura ei, ea nu este anarhică. E drept că printr-o astfel de divizare a autorității facem ca acțiunea ei să fie mai puțin copleșitoare și mai puțin primejdioasă, însă nu o distrugem.

În Statele Unite, revoluția a fost produsul unei dorințe mature și cumpanite de libertate, nu al unui instinct vag și nedefinit de independență. Ea nu s-a sprijinit pe porniri dezordonate; ci, dimpotrivă, s-a desfășurat cu dragoste de ordine și de legalitate.

În Statele Unite nu s-a susținut deci că într-o țară liberă omul ar avea dreptul de a face orice; i-au fost, dimpotrivă, impuse obligații sociale mai diversificate decât în alte țări; nu s-au gândit să atace puterea societății în chiar principiul ei și să-i conteste drepturile, ci s-au mărginit să disperseze exercitarea ei. S-a urmărit în felul acesta ca autoritatea să fie mare și funcționarul mic, pentru ca societatea să funcționeze în continuare bine și să rămână liberă.

Nu există în lume nici o altă țară în care cuvântul legii să fie atât de categoric cum este în America; și nici una, în care dreptul de a-l aplica să se afle în mâinile atâtor persoane.

Puterea administrativă din Statele Unite nu prezintă în alcătuirea ei nici o trăsătură centrală sau ierarhică; de aceea nici nu este vizibilă. Puterea există, dar nu știm unde se găsește reprezentantul ei.

Am văzut mai înainte că în Noua Anglie comunele nu sunt sub tutelă. Prin urmare, ele însele au grijă de interesele lor particulare.

Și tot funcționarilor municipali le revine, de cele mai multe ori, sarcina de a supraveghea îndeaproape aplicarea legilor generale ale statului sau de a le aplica ei înșiși¹⁴.

Independent de legile generale, se întâmplă ca statul să stabilească regulamente generale de poliție; în mod curent însă comunele și funcționarii comunali sunt cei care, împreună cu judecătorii de pace și în funcție de necesitățile locale, reglează amănuntele vieții sociale și promulgă dispozițiile referitoare la sănătatea publică, la ordinea și la moralitatea cetățenilor¹⁵.

În sfârșit, magistrații municipali sunt cei care, din proprie inițiativă și fără a avea nevoie de nici un impuls din afară, se îngrijesc de acele treburi neprevăzute pe care le resimt adesea societățile¹⁶.

Din cele spuse, rezultă că în Massachusetts puterea administrativă este cuprinsă aproape în întregime în comună¹⁷; numai că este împărțită între multe persoane.

În comuna din Franța nu există, la drept vorbind, decât un singur funcționar al administrației: primarul.

Am văzut că în comuna din Noua Anglie erau cel puțin nouăsprezece.

---

¹⁴ Vezi *The Town Officer*, în special la cuvintele *Selectmen, Assessors, Collectors, Schools, Surveyors of highways*... Un exemplu dintr-o mie: statul interzice călătoriile nemotivate duminica. *Tythingmen*, funcționari comunali sunt anume însărcinați să urmărească aplicarea legii. Vezi legea din 8 martie 1792, *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 410.

Selectmen întocmesc listele electorale pentru alegerea guvernatorului și transmit secretarului republicii rezultatul scrutinului. Legea din 24 februarie 1796, *ibid.*, vol. I, p. 488.

¹⁵ De exemplu: *selectmen* autorizează construirea canalelor de scurgere, desemnează locurile unde pot fi făcute abatoare și unde este permis să se amenajeze prăvălii pentru anumite feluri de comerț a căror vecinătate este dăunătoare. Vezi legea din 7 iunie 1785, vol. I, p. 193.

¹⁶ De exemplu: *selectmen* veghează la sănătatea publică în caz de maladii contagioase și împreună cu judecătorii de pace iau măsurile necesare. Vezi legea din 22 iunie 1797, vol. I, p. 549.

¹⁷ Spun *aproape*, căci există o seamă de incidente în viața comunală care sunt reglementate fie de către judecătorii de pace în funcția lor individuală, fie de către corpul judecătorilor de pace întruniți în orașul de reședință al comitatului.

De exemplu: judecătorii de pace sunt cei care acordă licențele. Vezi legea din 28 februarie 1787, vol. I, p. 297.

Acești nouăsprezece funcționari nu depind, în general, unii de alții. Legea a trasat atent sfera de acțiune a fiecăruia dintre ei. În interiorul acestei sfere sunt atotputernici în ce privește îndeplinirea îndatoririlor ce țin de postul lor și nu depind de nici o autoritate comunală.

Dacă privim mai sus de comună, abia dacă deslușim urma unei ierarhii administrative. Se mai întâmplă uneori ca funcționarii comitatului să anuleze decizia comunei sau a magistraților comunali¹⁸, dar în general se poate spune că administratorii comitatului nu au dreptul de a hotărî conduita administratorilor comunei¹⁹. Ei nu comandă decât în treburile care privesc comitatul.

Într-un număr foarte mic de cazuri, dinainte stipulate, magistrații comunei și cei ai comitatului sunt obligați să comunice slujbașilor din administrația centrală rezultatul activităților lor²⁰. Însă guvernul central nu este reprezentat printr-un om însărcinat să întocmească regulamente generale de poliție sau ordonanțe de executare a legilor; să comunice în mod sistematic cu administratorii comitatului, cu cei ai comunei; să controleze comportamentul lor, să le îndrume acțiunile și să le sancționeze greșelile.

Deci nu există nicăieri un centru unde să se întâlnească în final spițele puterii administrative.

Atunci, cum reușesc să conducă societatea într-un mod aproape uniform? Cum se pot face ascultați de comitate și administratorii lor, de comune și funcționarii lor?

În statele din Noua Anglie, sfera puterii legislative este mai cuprinzătoare decât la noi. Legiuitorul pătrunde oarecum în miezul însuși al administrației; legea se ocupă până și de amănunte infime; prescrie atât principiile, cât și mijloacele de a le aplica; ea îngrădește astfel corpurile secundare și pe administratorii acestora printr-o mulțime de obligații stricte și definite în mod riguros.

Din aceasta rezultă că societatea procedează în mod uniform în toate sectoarele ei, dacă toate corpurile secundare și toți funcționarii se con-

---

¹⁸ De exemplu: nu se acordă o licență decât celor care prezintă un certificat de bună purtare emis de *selectmen*. Dacă aceștia refuză să dea un astfel de certificat, persoana în cauză poate adresa o plângere judecătorilor de pace întruniți în instanță de sesiuni, iar aceștia pot să acorde licența. Vezi legea din 12 martie 1808, vol. II, p. 186. — Comunele au dreptul de a face reglementări (*bylaws*) și de a impune respectarea lor prin amenzi a căror valoare este fixată; însă aceste reglementări trebuie să fie aprobate de instanța de sesiuni. Vezi legea din 23 martie 1786, vol. I, p. 254.

¹⁹ În Massachusetts, se cere adesea administratorilor comitatelor să-și spună părerea cu privire la modul cum acționează administratorii comunelor; dar, după cum se va vedea în cele ce urmează, ei procedează la această analiză în calitate de putere judiciară, nu de autoritate administrativă.

²⁰ De exemplu: comitetele comunale ale școlilor sunt obligate să facă un raport anual asupra stării școlii pentru secretarul de resort al republicii. Vezi legea din 10 martie 1827, vol. III, p. 183.

formează legii; mai rămâne însă totuși de aflat în ce fel corpurile secundare și funcționarii lor pot fi siliți să se conformeze legii.

În termeni generali, se poate spune că societatea nu dispune decât de două mijloace pentru a-i obliga pe funcționari să se supună legilor:

Ea poate să încredințeze unuia dintre ei puterea discreționară de a-i dirija pe toți ceilalți și de a-i destitui în caz de nesupunere.

Sau poate însărcina tribunalele să aplice contraveniențelor pedepse judiciare.

Nu există întotdeauna libertatea de a recurge la unul sau la altul din aceste mijloace.

Dreptul de a dirija funcționarul presupune dreptul de a-l destitui dacă nu se conformează ordinelor ce i-au fost transmise, sau pe acela de a-l avansa, dacă își îndeplinește cu zel toate îndatoririle. Or, un magistrat ales nu poate fi nici destituit, nici avansat în grad. Ține de natura funcțiilor electivă ca ele să fie nerevocabile până la expirarea mandatului. În realitate, atunci când toate funcțiile publice sunt produsul unor alegeri, magistratul ales nu are nimic de sperat și nici nu are a se teme de nimic, decât de alegători. Nu este, așadar, posibil să existe o ierarhie veritabilă între funcționari, deoarece nu se poate ca același om să aibă dreptul de a porunci și de a reprimă cu eficacitate nesupunerea, iar puterea de a comanda nu poate fi unită cu aceea de a răsplăti sau de a sancționa.

Popoarele care introduc alecțiunea în angrenajele secundare ale guvernării ajung deci, în mod obligatoriu, să facă frecvent uz de pedepse judiciare ca mijloc de administrare.

Acest lucru nu se constată la prima vedere. Guvernanții consideră că o primă concesie constă în a face ca funcțiile să fie electivă iar o a doua în a subordona pe funcționarul ales deciziilor judecătorilor. Se tem în egală măsură de aceste două inovații; și deoarece sunt mai des solicitați să facă prima concesie decât pe a doua, ei acordă funcționarului alecțiunea, lăsându-l independent față de judecător. Numai că una din cele două măsuri este singura contrapondere posibilă pentru cealaltă. Să fim foarte atenți: o putere electivă care nu este subordonată unei puteri judiciare va scăpa, mai curând sau mai târziu, oricărui control, sau va fi distrusă. Tribunalele sunt singurele care pot servi de intermediari între puterea centrală și corpurile administrative alese. Numai ele pot să oblige funcționarul ales să se supună, fără ca prin aceasta să încalce dreptul alegătorului.

Extinderea puterii judiciare în sfera politicului trebuie deci să fie corolată cu extinderea puterii electivă. Dacă aceste două lucruri nu sunt coordonate, statul sfârșește prin a cădea în anarhie sau în servitute.

S-a observat dintotdeauna că deprinderile judiciare pregăteau destul de prost oamenii pentru exercitarea puterii administrative.

Americanii au preluat de la înaintașii lor, englezii, ideea unei instituții care nu prezintă nici o analogie cu cele cunoscute de noi pe continentul european: este vorba de judecătoria de pace.

Judecătorul de pace ocupă o poziție de mijloc între omul obișnuit și magistrat, între administrator și judecător. Judecătorul de pace este un cetățean luminat, însă nu în mod necesar și un bun cunoscător al legilor. De aceea nici nu are altă sarcină, decât de a veghea la ordinea și liniștea societății; lucru pentru care este nevoie mai mult de bun-simț și de spirit de dreptate decât de știință. Judecătorul de pace aduce în administrație, atunci când participă la ea, o anumită înclinare către politețe și către comunicarea cu publicul, care face din el un instrument foarte stânjenitor pentru despotism; însă în această activitate el nu se arată aservit acelor formalități ale legii care fac ca magistrații să nu fie prea capabili să guverneze.

Americanii au adoptat instituția judecătorilor de pace, depozitând-o însă de caracterul aristocratic care îi era propriu în patria-mamă.

Guvernatorul statului Massachusetts²¹ numește în toate comitatele un anumit număr de judecători de pace, pe o durată de șapte ani²².

În afară de aceasta, desemnează din rândul lor trei judecători de pace care alcătuiesc în fiecare comitat ceea ce se numește *curtea de sesiuni*.

Judecătorii de pace participă individual la administrația publică. Uneori sunt însărcinați, paralel cu funcționarii aleși, să îndeplinească anumite acte administrative²³; alteori constituie un tribunal înaintea căruia fie magistrații îl învinuiesc sumar pe cetățeanul care refuză să se supună, fie cetățeanul denunță delictelor magistraților. Dar judecătorul de pace își exercită cele mai importante funcții administrative în cadrul curții de sesiuni.

Curtea de sesiuni se întrunește de două ori pe an în orașul de reședință al comitatului. Ei îi revine, în Massachusetts, să-i strunească pe cei mai mulți²⁴ funcționari publici, în așa fel încât să respecte legile²⁵.

²¹ Vom vedea mai încolo ce înseamnă guvernatorul; trebuie să spun încă de pe acum că guvernatorul reprezintă puterea executivă a întregului stat.

²² Vezi Constituția statului Massachusetts, cap. II, sect. 1, paragr. 9; cap. III, paragr. 3.

²³ Un exemplu din multe altele: într-o comună sosește un străin venit dintr-o țară unde bântuie o maladie contagioasă. Se îmbolnăvește. Cu avizul acelor *selectmen*, doi judecători de pace pot da șerifului comitatului ordinul de a-l transporta în alt loc și de a avea grijă de el. Vezi legea din 22 iunie 1797, vol. I, p. 540.

În general, judecătorii de pace intervin în toate actele importante ale vieții administrative și le dau un caracter semijudiciar.

²⁴ Spun *pe cei mai mulți*, pentru că anumite delict administrative sunt într-adevăr deferite tribunalelor ordinare. De exemplu: când o comună refuză să strângă fondurile necesare pentru școli sau să desemneze comitetul pentru școli este condamnată la o amendă considerabilă. Instanța numită *supreme judicial court* sau instanța de *common pleas* este cea care se pronunță cu privire la amendă. Vezi legea din 10 martie 1827, vol. III, p. 190. *Id.* Când o comună omite să-și asigure un stoc de muniții de război. Vezi legea din 21 februarie 1822, vol. II, p. 570.

²⁵ Judecătorii de pace participă, individual, la administrarea comunelor și comitatelor. În general, acțiunile cele mai importante din viața comunală nu au loc decât cu concursul unuia dintre ei.

Se cuvine să reținem că în Massachusetts curtea de sesiuni este în același timp un corp administrativ propriu-zis, și un tribunal politic.

Am spus că existența comitatului²⁶ se datorează numai unor considerente administrative. Curtea de sesiuni este cea care hotărăște din proprie autoritate asupra acelor puține interese ce privesc în același timp câteva comune sau toate comunele din comitat și, în consecință, aceste interese nu pot fi lăsate în seama nici uneia din ele în parte.

Prin urmare, atunci când în cauză este comitatul, îndatoririle curții de sesiuni sunt de natură pur administrativă și dacă introduce deseori în modul de a proceda formele judiciare, o face doar ca un mijloc de a se lumina²⁷ și ca o garanție dată administrațiilor. Însă atunci când se cere asigurată administrația comunelor, ea acționează aproape întotdeauna în calitate de corp judiciar și numai în câteva cazuri rare, ca un corp administrativ.

Prima dificultate ce se ivește constă în a determina comuna însăși, putere aproape independentă, să se supună legilor generale ale statului.

După cum am văzut, comunele trebuie să numească anual un anumit număr de funcționari, cunoscuți sub denumirea de asesori, care repartizează impozitele. O comună încearcă să se sustragă obligației de a plăti impozitul, nedesemnând asesorii. Curtea de sesiuni o condamnă la o amendă ridicată²⁸. Amenda este percepută pe cap de om de la toți locuitorii. Șeriful comitatului, funcționar judiciar, urmărește executarea hotărârii. În Statele Unite, puterea pare astfel preocupată de a nu fi la vedere. Acolo, comandamentul administrativ se ascunde mai întotdeauna sub forma unui mandat judiciar; procedând în acest fel, devine și mai puternic deoarece are atunci de partea lui forța aproape de nestăvilit pe care oamenii o acordă formei legale.

Acest demers este ușor de urmărit și lesne de înțeles. Ceea ce se pretinde comunei este, în general, clar și definit; constă într-un fapt simplu, nu într-unul complex; într-un principiu, nu într-o aplicare lipsită de importanță²⁹. Dificultatea începe însă atunci când nu comuna, ci funcționarii comunali sunt cei care trebuie determinați să se supună.

---

²⁶ Lucrările care privesc comitatul și de care se ocupă curtea de sesiuni pot fi reduse la următoarele:

1. Construirea de închisori și tribunale; 2. proiect de buget al comitatului (pe care îl votează legislativul statului); 3. repartizarea taxelor astfel votate; 4. distribuirea anumitor licențe; 5. amenajarea și repararea drumurilor din comitat.

²⁷ De pildă, când este vorba de un drum, curtea de sesiuni soluționează aproape toate dificultățile de executare cu ajutorul juriului.

²⁸ Vezi legea din 20 februarie 1786, vol. I, p. 217.

²⁹ Există o manieră indirectă de a determina comuna să se supună. Comunele sunt obligate prin lege să asigure buna întreținere a drumurilor. Dacă neglijează să voteze fondurile trebuincioase acestei întrețineri, funcționarul comunal însărcinat cu

Toate acțiunile condamnabile putând fi comise de un funcționar public se înscriu, la urma urmei, în una din următoarele categorii:

Poate să îndeplinească fără râvnă și zel ceea ce îi ordonă legea;

Poate să nu îndeplinească ceea ce îi ordonă legea;

În sfârșit, poate face ceea ce îi interzice legea.

Un tribunal nu poate să atace conduita unui funcționar decât în ultimele două cazuri. Pentru a avea un temei, acțiunea judiciară necesită un fapt concret și care poate fi evaluat.

De pildă, *selectmen* omit să îndeplinească formalitățile cerute de lege în caz de alegere comunală: pot fi condamnați la o amendă³⁰.

Atunci însă când funcționarul public își face datoria fără inteligență, când execută fără râvnă și zel prevederile legii, el este într-un totu la adăpost de acțiunea unui corp judiciar.

Chiar investită cu atribuțiile ei administrative, curtea de sesiuni nu are, în acest caz, nici o putere să-l silească să-și îndeplinească în întregime îndatoririle. Aceste cvasidelicte nu pot fi preîntâmpinate decât prin teama de a fi revocat, iar curtea de sesiuni nu se află ea însăși la originea puterilor comunale; nu poate să revoce funcționari pe care nu ea îi desemnează.

De altfel, pentru a avea certitudinea că este vorba de neglijență și lipsă de zel, ar fi nevoie de o supraveghere permanentă a funcționarului inferior. Or, curtea de sesiuni nu se întrunește decât de două ori pe an; ea nu inspectează, doar judecă faptele condamnabile care îi sunt semnalate.

Puterea arbitrară de a-i destitui pe funcționarii publici este singura în măsură să garanteze disciplina lor luminată și activă pe care represiunea judiciară nu le-o poate impune.

În Franța, căutăm această ultimă garanție în *ierarhia administrativă*; în America, ea este căutată în *elecțiune*.

Pentru a rezuma, așadar, în puține cuvinte ceea ce am expus mai sus:

Dacă funcționarul public din Noua Anglie comite un delict în exercițiul funcțiilor sale, tribunalele ordinare sunt *întotdeauna* chemate să acționeze pe calea legii.

Dacă el comite o *greșeală administrativă*, pedepsirea lui cade în sarcina unui tribunal strict administrativ și, atunci când cazul prezintă gravitate sau urgență, judecătorul face ceea ce s-ar fi convenit să facă funcționarul³¹.

---

drumurile este autorizat să perceapă din oficiu banii necesari. Fiind el însuși răspunzător față de oameni de starea proastă a drumurilor și putând fi acționat de ei în judecată la curtea de sesiuni, există certitudinea că el va face uz față de comună de dreptul extraordinar pe care i-l dă legea. Așadar, amenințându-l pe funcționar, curtea de sesiuni obligă comuna să se supună legii. Vezi legea din 5 martie 1787, vol. I, p. 305.

³⁰ *Laws of Massachusetts*, vol. II, p. 45.

³¹ De exemplu: dacă o comună se încăpățânează să nu desemneze asesorii, curtea de sesiuni face acest lucru și magistrații astfel numiți sunt investiți cu aceleași puteri ca și cei aleși. Vezi legea citată anterior din 20 februarie 1787.

În sfârșit, dacă același funcționar se face vinovat de unul din acele delictes insesizabile, pe care justiția omenească nu le poate nici defini, nici cântări, el compare anual înaintea unui tribunal, fără drept de apel, care îl poate incapacita subit; o dată cu mandatul, își pierde și puterea.

Acest sistem prezintă neîndoios mari avantaje, însă în aplicarea lui întâmpină o dificultate practică pe care trebuie să o semnalăm.

Am mai atras atenția asupra faptului că tribunalul administrativ, denumit curtea de sesiuni, nu avea dreptul de a controla magistrații comunali; nu poate să acționeze, potrivit unui termen juridic, decât când este sesizat. Or, acesta constituie punctul delicat al sistemului.

Americanii din Noua Anglie nu au instituit o procuratură pe lângă curtea de sesiuni³²; și trebuie să înțelegem că era și greu să o facă. Dacă s-ar fi mulțumit să instaleze în orașul de reședință al fiecărui comitat un magistrat pentru acuzare și nu i-ar fi dat delegați în comune, de ce ar fi fost acest magistrat mai informat cu privire la cele ce se petrec în comitat decât înșiși membrii curții de sesiuni? Dacă i s-ar fi dat delegați în fiecare comună, s-ar fi centralizat în mâinile sale cea mai redutabilă dintre puteri, și anume aceea de a administra prin mijloace judiciare. Legile se trag, de altfel, din obiceiuri, iar în legislația engleză nu exista nimic asemănător.

Americanii au despărțit deci dreptul de control și cel de reclamație așa cum au făcut cu toate celelalte funcțiuni administrative.

Potrivit legii, membrii marelui juriu trebuie să înștiințeze tribunalul pe lângă care ființează în legătură cu delictele de toate felurile care pot fi comise în comitatul lor³³. Există unele delictes administrative grave pe care procuratura ordinară trebuie să le urmărească din oficiu³⁴; cel mai adesea, obligația de a obține sancționarea delincvenților îi revine funcționarului fiscal, însărcinat cu încasarea amenzii: trezorierul comunei este astfel însărcinat cu urmărirea celor mai multe delictes administrative comise sub ochii lui.

Dar legislația americană face apel mai cu seamă la interesul personal³⁵; acesta este principiul important pe care îl regăsim neîncetat atunci când studiem legile din Statele Unite.

---

³² Spun *pe lângă curtea de sesiuni*. Există un magistrat care îndeplinește pe lângă tribunalele ordinare câteva din funcțiunile procuraturii.

³³ Membrii marelui juriu sunt, de exemplu, obligați să înștiințeze instanțele cu privire la proasta stare a drumurilor. *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 308.

³⁴ De exemplu, dacă trezorierul comitatului nu prezintă datele activității sale financiare. *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 406.

³⁵ Un exemplu dintr-o mie: vehiculul unui particular suferă unele stricăciuni sau omul este rănit pe un drum prost întreținut; acesta are dreptul de a pretinde curții de sesiuni despăgubiri din partea comunei sau a comitatului căruia îi revine întreținerea drumului. *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 307.

Legiuitorii americani vădesc puțină încredere în probitatea oamenilor; dar pleacă întotdeauna de la prezumția că omul este inteligent. În consecință, pentru punerea în aplicare a legilor se bazează cel mai adesea pe interesul personal.

Într-adevăr, atunci când un delict administrativ lezează în mod cert și concret un individ, este de înțeles ca interesul personal să garanteze intentarea reclamației.

Dar se poate lesne prevedea că atunci când este vorba de o dispoziție legală care, deși utilă societății, nu este resimțită în mod concret ca atare de către un individ, fiecare va ezita să se pună în postura de acuzator. În felul acesta, și oarecum printr-un acord tacit, nu ar fi exclus ca legile să cadă în desuetudine.

În această situație dificilă în care îi aduce propriul sistem, americanii sunt nevoiți să-i cointereneze pe denunțatori, oferindu-le în unele cazuri să fie părtași la amenzi³⁶.

Un mijloc periculos, care asigură respectul legilor contribuind la degradarea moravurilor.

Mai presus de magistrații comitatului nu mai există, la drept vorbind, o putere administrativă, ci numai una guvernamentală.

IDEI GENERALE CU PRIVIRE LA ADMINISTRAȚIA STATELOR UNITE

Prin ce diferă între ele Statele Uniunii în ce privește sistemul de administrare. — Viața comunală mai puțin activă și mai puțin deplină pe măsură ce coborâm spre sud. — Puterea funcționarului sporește și mai mult, cea a alegătorilor scade. —

---

³⁶ În caz de invazie sau de insurecție, când funcționarii comunali nu au grijă să furnizeze miliției piesele de muniție necesare, comuna poate fi condamnată la o amendă de 200 până la 500 de dolari (între 1 000 și 2 500 de franci).

Este lesne de înțeles că într-o astfel de situație e posibil ca nimeni să nu aibă nici interesul, nici dorința de a-și asuma rolul de acuzator. De aceea legea precizează: „Toți cetățenii vor avea dreptul de a urmări pedepsirea unor atari delictelor și jumătate din amendă va reveni celui care va intenta urmărirea.” Vezi legea din 6 martie 1810, vol. II, p. 236.

Aceeași dispoziție poate fi găsită reprodușă foarte frecvent în legile din Massachusetts.

Uneori, nu o persoană particulară este cea pe care legea o îndeamnă pe această cale să urmărească funcționarii publici; ci funcționarul este cel pe care îl încurajează astfel să determine sancționarea unor particulari. De exemplu: un locuitor refuză să execute partea de lucrări ce i-a fost repartizată la un drum principal. Supraveghetorul drumului trebuie să-l urmărească în justiție și, dacă obține condamnarea lui, îi revine jumătate din amendă. Vezi legile citate anterior, vol. I, p. 308.

Administrația trece de la comună la comitat. — Statele New York, Ohio, Pennsylvania. — Principii administrative aplicabile întregii Uniuni. — Alegerea funcționarilor publici sau inamovibilitatea funcțiilor lor. — Absența unei ierarhii. — Introducerea mijloacelor judiciare în administrație.

Am anunțat mai înainte că după ce voi fi examinat cu de-amănuntul organizarea comunei și a comitatului în Noua Anglie, voi arunca o privire generală asupra restului Uniunii.

În fiecare stat există comune și o viață comunală; dar în nici unul din statele confederației nu întâlnim comune care să se asemeze într-un tot cu cele din Noua Anglie.

Pe măsură ce coborâm spre sud, constatăm că viața comunală este mai puțin activă; comuna are mai puțini magistrați, mai puține drepturi și îndatoriri; populația nu mai exercită o influență atât de directă asupra treburilor; adunările comunale sunt mai puțin frecvente și au în vedere mai puține obiective. Puterea funcționarului ales este deci comparativ mai mare, iar cea a alegătorului mai mică, spiritul comunal nu este nici atât de viu și nici la fel de puternic³⁷.

Aceste deosebiri încep să fie vizibile în statul New York; sunt deja foarte pronunțate în Pennsylvania; însă devin mai puțin evidente pe măsură ce înaintăm spre nord-vest. Majoritatea emigranților care se duc să întemeieze statele din nord-vest provin din Noua Anglie și transportă în patria lor adoptivă obiceiurile administrative din patria-mamă. Comuna din Ohio se aseamănă în multe privințe cu cea din Massachusetts.

Am văzut că în Massachusetts principiul administrației publice rezidă în comună. Comuna este punctul focal unde se întâlnesc toate interesele și toate atașamentele oamenilor. Acest lucru încetează a mai exista pe măsură ce coborâm spre state care nu sunt atât de luminate și unde, în consecință, comuna oferă mai puține garanții de înțelepciune și mai puține elemente de administrație. Așadar, pe măsură ce ne depărtăm de Noua Anglie, viața comunală se mută, ca să zicem așa, în comitat. Comitatul devine marele centru administrativ și formează puterea intermediară între guvern și simpli cetățeni.

Am spus că în Massachusetts treburile comitatului sunt conduse de curtea de sesiuni. Aceasta este alcătuită dintr-un număr de magistrați

³⁷ Vezi pentru amănunte *The Revised Statutes of the State of New York*, în partea I, cap. XI, intitulat: *Of the powers, duties and privileges of town*, vol. I, pp. 336–364.

Vezi în culegerea intitulată: *Digest of the laws of Pennsylvania*, termenii *Assessors, Collectors, Constables, Overseers of the Poor, Supervisors of highways*. — Și în culegerea intitulată: *Acts of a general nature of the State of Ohio*, legea din 25 februarie 1834 privitoare la comune, p. 412; — apoi dispozițiile speciale referitoare la diferiți funcționari comunali, ca: *Township's clerks, Trustees, Overseers of the Poor, Fence-Viewers, Appraisers of property, Township's treasurers, Constables, Supervisors of highways*.

desemnați de guvern și de consiliul acestuia. Comitatul nu este reprezentat și bugetul lui este votat de puterea legislativă națională.

Dimpotrivă, în statul New York, care are o suprafață mare, în statul Ohio și în Pennsylvania, locuitorii fiecărui comitat aleg un anumit număr de deputați; acești deputați, întruniți, alcătuiesc o adunare reprezentativă a comitatului³⁸.

Adunarea comitatului are, în anumite limite, dreptul de a stabili împozitele populației; din acest punct de vedere, ea constituie un veritabil corp legislativ; ea este cea care administrează comitatul, conduce într-o serie de cazuri administrația comunelor și le impune acestora din urmă drepturi mult mai restrictive decât în Massachusetts.

Acestea sunt principalele deosebiri pe care le prezintă structura comunei și a comitatului în diversele state confederate. Dacă aş intenționa să intru în amănuntele mijloacelor de executare, aş mai avea de semnalat numeroase alte diferențe. Însă nu mi-am propus să scriu un curs de drept administrativ american.

Socot că am spus destul pentru ca să se înțeleagă în ce constau principiile generale pe care se întemeiază administrația în Statele Unite. Aceste principii sunt aplicate în mod diferit; ele produc consecințe mai mult sau mai puțin numeroase în funcție de locul respectiv; dar, în fond, ele sunt pretutindeni aceleași. Legile variază, forma lor se modifică; spiritul care le animă se menține neschimbat.

Comuna și comitatul nu au pretutindeni aceeași alcătuire; se poate însă afirma că în Statele Unite organizarea comunei și a comitatului se bazează pe una și aceeași idee: fiecare om este cel mai în măsură să hotărască în privința lucrurilor care nu-l privesc decât pe el și să se îngrijească de propriile sale nevoi. Comuna și comitatul au deci sarcina de a veghea asupra intereselor lor speciale. Statul guvernează, nu administrează. Pot interveni excepții de la acest principiu, nu însă și un principiu contrar.

Prima consecință a acestei doctrine a constat în practica alegerii tuturor membrilor administrației comunei și a comitatului de către locuitorii înșiși sau, cel puțin, a alegerii acestor funcționari exclusiv din rândul lor.

Administratorii fiind pretutindeni aleși sau, în orice caz nerevocabili, nicăieri nu au putut fi introduse regulile ierarhiei. Au existat deci aproape tot atâția funcționari independenți câte funcții au fost. Puterea administrativă s-a găsit astfel distribuită între o mulțime de persoane.

---

³⁸ Vezi *The Revised Statutes of the State of New York*, partea I, cap. XI, vol. I, p. 340; *Id.*, cap. XII; *Id.*, p. 366; — *Id. Acts of the State of Ohio*, legea din 25 februarie 1824 referitoare la *county commissioners*, p. 263.

Vezi *Digest of the Laws of Pennsylvania*, la termenii *County Rates, and Levies*, p. 170.

În statul New York, fiecare comună alege un deputat și acesta participă atât la administrarea comitatului, cât și la cea a comunei.

Neexistând nicăieri ierarhia administrativă și administratorii fiind aleși și nerevocabili până la expirarea mandatului, a devenit necesar ca tribunalele să fie, mai mult sau mai puțin, introduse în administrație. Așa se explică sistemul amenzilor cu ajutorul cărora corpurile subordonate și reprezentanții lor sunt constrânși să se supună legilor. Acest sistem este prezent de la un capăt la altul al Statelor Unite.

De altminteri, dreptul de a reprimă delictelor administrative sau de a întreprinde, la nevoie, acțiuni de ordin administrativ nu a fost acordat în toate statele acelorași judecători.

Anglo-americanii au preluat instituția judecătorilor de pace de la o sursă comună; instituția există în toate statele. Însă ele nu au folosit-o întotdeauna în același fel.

Judecătorii de pace contribuie pretutindeni la administrarea comunelor și comitatelor³⁹, fie administrând ei înșiși, fie reprimând anumite delictelor administrative, însă în cele mai multe state, delictelor mai grave sunt supuse tribunalelor ordinare.

Prin urmare, alegerea funcționarilor din administrație sau inamovibilitatea funcțiilor lor, absența unei ierarhii administrative, introducerea mijloacelor judiciare în administrația subordonată a societății — acestea sunt trăsăturile principale prin care identificăm administrația americană, din Maine până în Florida.

În câteva state începem să discernem semnele unei centralizări administrative. Statul New York a înaintat cel mai mult pe această cale.

În statul New York, funcționarii guvernului central exercită, în anumite cazuri, un fel de supraveghere și de control asupra comportării corpurilor subordonate⁴⁰. În alte cazuri, formează un fel de tribunal de apel

---

³⁹ Există chiar statele din Sud unde magistrații din *county courts* răspund de toate amănuntele de natură administrativă. Vezi *The Statutes of the State of Tennessee*, articolele *Judiciary*, *Taxes*...

⁴⁰ De exemplu: conducerea instrucțiunii publice este centralizată în mâinile guvernului. Legislativul numește membrii universității denumiți regenți; guvernatorul și guvernatorul adjunct ai statului se numără în mod obligatoriu printre ei (*The Revised Statutes*, vol. I, p. 456). Regenții universității vizitează în fiecare an colegiile și academiile și prezintă legislaturii un raport anual; supravegherea exercitată de ei nu este formală și aceasta din următoarele motive speciale: pentru a deveni corpurile constituite (corporatii), care să poată cumpăra, vinde și deține în proprietate, colegiile au nevoie de o cartă; or, această carte, legislativul o acordă numai în urma avizului regenților. În fiecare an, statul distribuie colegiilor și academiilor dobânzile unui fond special înființat în scopul stimulării interesului pentru studiu. Regenții sunt cei care distribuie banii respectivi. Vezi cap. XV, Instrucțiunea publică, *The Revised Statutes*, vol. I, p. 455.

Comisarii școlilor publice sunt obligați să trimită anual un raport de situație administratorului general al republicii. *Ibid.*, p. 488.

Un raport de același fel trebuie să-i fie supus anual cu privire la numărul și la situația săracilor. *Ibid.*, p. 631.

pentru deciderea unor treburile⁴¹. În statul New York, se recurge mai puțin decât în alte părți la pedepse judiciare ca mijloc administrativ. De asemenea, dreptul de urmărire a delictelor administrative este încredințat unui număr mai restrâns de persoane⁴².

Aceeași tendință se face ușor simțită în alte câteva state⁴³. În general, se poate însă spune că trăsătura pregnantă a administrației publice în Statele Unite constă în extraordinara ei descentralizare.

DESPRE STAT

M-am ocupat de comune și de administrație; mai rămâne să mă ocup de stat și de guvern.

În această privință, pot fi mai concis fără teama de a nu fi înțeles; ceea ce am de spus există gata formulat în constituții scrise, pe care oricine și le poate procura fără nici o dificultate⁴⁴. Aceste constituții se întemeiază ele însele pe o teorie simplă și rațională.

Cele mai multe forme prevăzute de ele au fost adoptate de toate popoarele organizate pe baze constituționale; ne-au devenit deci bine cunoscute.

Nu-mi revine, așadar, decât să fac o scurtă expunere. Ulterior, voi încerca să formulez judecăți cu privire la cele pe care le voi descrie.

---

⁴¹ Când cineva se consideră lezată de unele acte emanând de la comisarii pentru școli (care sunt funcționari comunali), poate face recurs la administratorul general al școlilor primare, a cărui decizie este definitivă (*The Revised Statutes*, vol. I, p. 487). În legile statului New York găsim pe alocuri dispoziții de felul celor pe care le-am dat ca exemple. În general însă, aceste tentative de centralizare sunt slabe și nu prea eficiente. Dându-le funcționarilor superiori de stat dreptul de a-i supraveghea și a-i dirija pe agenții subalterni, nu li se dă dreptul de a-i răsplăti sau de a-i sancționa. Aceeași persoană nu este aproape niciodată însărcinată să dea o dispoziție și să reprime o insubordonare; deci are dreptul de a comanda, nu însă și facultatea de a se face ascultată.

În 1830, administratorul general al școlilor se plângea în raportul său anual prezentat legislativului, de faptul că, deși avertizați de el, o seamă de comisari pentru școli nu-i trimiseseră deconturile datorate. „Dacă această omisiune se repetă, adăuga el, voi fi nevoit să-i urmăresc, potrivit legii, înaintea tribunalelor competente.”

⁴² De exemplu: delegatul procuraturii din fiecare comitat (*district attorney*) este dator să urmărească recuperarea tuturor amenzilor ce depășesc 50 de dolari, în afara de cazul când acest drept a fost acordat în mod expres prin lege unui alt magistrat, *The Revised Statutes*, part. I, cap. X, vol. I, p. 383.

⁴³ Există câteva semne de centralizare administrativă în Massachusetts. De exemplu: comitetele școlilor comunale sunt dator să prezinte anual un raport secretarului de stat, *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 367.

⁴⁴ Vezi textul Constituției statului New York.

PUTEREA LEGISLATIVĂ A STATULUI

Împărțirea corpului legislativ în două camere. — Senatul. — Camera Reprezentanților. — Atribuțiile diferite ale acestor două corpuri.

Două adunări au fost învestite cu puterea legislativă a statului; prima poartă, în general, denumirea de Senat.

În mod obișnuit, Senatul este un corp legislativ; uneori devine un corp administrativ și judiciar.

Participă la administrare în mai multe feluri, în funcție de diversele constituții⁴⁵; dar colaborarea sa la alegerea funcționarilor este calea pe care pătrunde de obicei în sfera puterii executive.

Participă la puterea judiciară, pronunțându-se cu privire la anumite delikte politice, precum și luând uneori decizii în anumite cauze civile⁴⁶.

Membrii lui sunt întotdeauna în număr restrâns.

Cealaltă ramură a legislativului, cunoscută în mod curent sub denumirea de Camera Reprezentanților, nu participă în nici un fel la puterea administrativă, iar la puterea judecătorească ia parte doar aducând învinuiri funcționarilor publici în fața Senatului.

Membrii celor două camere sunt supuși aproape pretutindeni aceluiași condiții de eligibilitate. Și unii și alții sunt aleși prin aceeași procedură și de către aceiași cetățeni.

Unica deosebire existentă între ei provine din faptul că mandatul senatorilor are în general o durată mai mare decât cel al reprezentanților. Aceștia din urmă se mențin în funcție mai mult de un an; primii rămân în mod curent doi sau trei ani.

Acordând senatorilor privilegiul de a fi numiți pe mai mulți ani și în prospătând rândurile lor în serii succesive, legea a avut grijă să mențină în legislativ un nucleu de oameni care să fi dobândit experiența treburilor și să poată exercita o influență utilă asupra noilor veniți.

Împărțind corpul legislativ în două ramuri, americanii nu au dorit deci să creeze o adunare ereditară și o alta, electivă; nu au pretins că vor face din una un corp aristocratic, iar din cealaltă un exponent al democrației; nici nu și-au propus să asigure prin cea dintâi un sprijin puternic, lăsând în seama celei de-a doua interesele și aspirațiile poporului.

A divide capacitatea legislativă, a încetini astfel activitatea adunărilor politice și a crea un tribunal de apel pentru revizuirea legilor, acestea sunt singurele avantaje care rezultă din modul actual de constituire a celor două camere în Statele Unite.

Timpul și experiența i-au învățat pe americani că împărțirea puterilor legislative, chiar redusă la aceste avantaje, rămâne o necesitate de

⁴⁵ În Massachusetts, Senatul nu este învestit cu nici o funcție administrativă.

⁴⁶ Ca în statul New York.

prim ordin. Pennsylvania a fost singura dintre toate republicile unite care încercase inițial să instituie o adunare unică. Măsura fusese sprijinită de însuși Franklin, sub imperiul consecințelor logice ale principiului suveranității poporului. Curând legea a trebuit să fie modificată și să se organizeze două camere. Astfel, principiul divizării puterii legislative a fost definitiv consacrat; din acea clipă s-a putut considera că necesitatea de a încredința puterea legislativă mai multor corpuri este un adevăr demonstrat. Această teorie, mai curând ignorată de republicile din antichitate, introdusă în lume aproape din întâmplare, ca majoritatea marilor adevăruri, a fost în sfârșit preluată ca o axiomă de știința politică din zilele noastre.

DESPRE PUTEREA EXECUTIVĂ A STATULUI

Ce este guvernatorul într-un stat american. — Care este poziția lui în raport cu legislativul. — Care sunt drepturile și îndatoririle sale. — Dependența lui de popor.

Reprezentantul puterii executive a statului este guvernatorul.

Nu am folosit întâmplător acest termen de reprezentant. Guvernatorul statului reprezintă într-adevăr puterea executivă, însă el nu exercită decât unele din prerogativele ei.

Cel mai înalt funcționar, căruia i se spune guvernator, este plasat alături de legislativ ca un moderator și un consilier. Dispune de un veto suspensiv, care îi îngăduie să-i oprească sau cel puțin să-i încetinească, după placul lui, activitatea. El expune corpului legislativ nevoile țării și îl informează asupra mijloacelor a căror utilizare o consideră indicată pentru a le face față; este executorul firesc al voințelor lui în privința tuturor acțiunilor ce interesează întreaga națiune⁴⁷. În absența legislativului, trebuie să ia toate măsurile apte să ferească statul de șocuri violente și pericole neprevăzute.

Guvernatorul deține în mâinile sale întreaga forță militară a statului. Este șeful milițiilor și comandantul armatei.

Atunci când autoritatea de opinie, pe care oamenii au convenit să o acorde legii, este nesocotită, guvernatorul pășește în fruntea forței materiale a statului; înfrânge împotrivirea și restabilește ordinea.

Altminteri, guvernatorul nu intervine în administrația comunelor și comitatelor sau, în orice caz, nu participă decât foarte indirect la ea, numindu-i pe judecătorii de pace pe care apoi nu-i poate revoca⁴⁸.

⁴⁷ În practică, nu întotdeauna guvernatorul este cel care execută acțiunile concepute de legislativ; se întâmplă deseori ca acesta din urmă, pe lângă că votează un principiu, să numească și niște agenți speciali care să supravegheze punerea lui în practică.

⁴⁸ În mai multe state, judecătorii de pace sunt numiți de guvernator.

Guvernatorul este un funcționar ales. În general, se are grijă ca să nu fie ales decât pe un an sau doi; în așa fel încât se află întotdeauna într-o stare de strictă dependență de majoritatea care l-a creat.

DESPRE EFECTELE POLITICE ALE DESCENTRALIZĂRII ADMINISTRATIVE ÎN STATELE UNITE

Diferențierea ce se impune între centralizarea guvernamentală și centralizarea administrativă. — În Statele Unite, nici o centralizare administrativă, dar o foarte mare centralizare guvernamentală. — Câteva efecte neplăcute care rezultă în Statele Unite din extrema descentralizare administrativă. — Avantaje administrative decurgând din această stare de lucruri. — Forța care administrează societatea, mai puțin pusă la punct, mai puțin luminată, mai puțin pricepută, considerabil mai numeroasă decât în Europa. — Avantaje politice ale acestei stări de lucruri. — În Statele Unite, patria se face simțită pretutindeni. — Sprijinul dat guvernului de către cei pe care îi guvernează. — Instituțiile locale mai necesare pe măsură ce starea socială devine mai democratică. — De ce.

Centralizarea este un cuvânt ce revine tot mereu în zilele noastre și al cărui înțeles nimeni nu încearcă, în general, să-l precizeze.

Există însă două feluri de centralizare, foarte diferite și pe care este important să le cunoaștem bine.

Unele interese, cum ar fi elaborarea legilor generale și relațiile popoului cu alte popoare, sunt comune tuturor părților unei națiuni.

Alte interese sunt specifice numai anumitor părți ale națiunii, de pildă proiectele de lucrări comunale.

A concentra în același loc sau în aceeași mână puterea de a dirija cele dintâi înseamnă a institui ceea ce voi denumi centralizare guvernamentală.

A concentra în același chip puterea de a dirija a doua categorie de interese înseamnă a institui ceea ce voi denumi centralizarea administrativă.

Aceste două feluri de centralizare se confundă în unele privințe. Dar, considerându-le în ansamblul lor, obiectivele care țin în mod special de domeniul fiecăruia dintre ele pot fi identificate fără greutate.

Este limpede că centralizarea guvernamentală dobândește o forță imensă atunci când este asociată cu centralizarea administrativă. În felul acesta îi deprinde pe oameni să facă total și constant abstracție de voința lor; să se supună, nu o dată și într-o singură privință, ci în toate privințele și zi de zi. Atunci nu numai că îi domină prin forță, dar îi mai și captează prin intermediul deprinderilor lor; îi izolează și pe urmă îi înhață, unul câte unul, din masa comună.

Aceste două feluri de centralizare își acordă un sprijin reciproc, se atrag una pe alta; însă eu nu înclin să cred că ar fi inseparabile.

Sub Ludovic al XIV-lea, Franța a cunoscut cea mai mare centralizare guvernamentală imaginabilă, de vreme ce același om stabilea legile generale și deținea puterea de a le interpreta, reprezenta Franța în afara hotarelor ei și acționa în numele ei. „Statul sunt eu”, spunea el; și avea dreptate.

Cu toate acestea, sub Ludovic al XIV-lea centralizarea administrativă era mult mai restrânsă decât în zilele noastre.

În prezent, vedem o putere, Anglia, unde centralizarea guvernamentală a atins un stadiu foarte înaintat: acolo, statul pare să acționeze ca un singur om; ridică după voie mase imense de oameni, concentrează și folosește oriunde dorește întreaga sa putere.

Anglia, care în ultimii cincizeci de ani are la activul ei înfăptuiri atât de mari, nu practică o centralizare administrativă.

Pentru mine este de neconceput ca o națiune să poată trăi și, mai ales, prospera fără o puternică centralizare guvernamentală.

Socot însă că centralizarea administrativă nu face decât să-i slăbească pe oamenii care i se supun, pentru că tinde să diminueze neîncetat în rândul lor spiritul civic. Este adevărat că centralizarea administrativă izbutește să unească, la un moment dat și într-un loc anumit, toate forțele disponibile ale națiunii, dar ea prejudiciază reproducția forțelor. Ajută națiunea să triumfe în ziua bătăliei, dar cu timpul îi diminuează puterea. Poate, așadar, să contribuie admirabil la gloria temporară a unui om, nu însă la prosperitatea durabilă a unui popor.

Să fim foarte atenți când spunem că un stat nu poate acționa pentru că nu este centralizat: aproape întotdeauna ne referim, fără să o știm, la centralizarea guvernamentală. Se tot spune că imperiul german nu a reușit să profite pe deplin de pe urma propriilor forțe. De acord. Dar de ce? Pentru că acolo forța națiunii nu a fost niciodată centralizată; pentru că statul nu a putut niciodată să impună respectarea legilor sale generale; pentru că diferitele părți ale acestui mare corp au avut întotdeauna dreptul sau posibilitatea de a le refuza depozitarilor autorității comune concursul lor, până și în privința acelor treburi care îi interesau pe toți cetățenii; cu alte cuvinte, pentru că nu exista o centralizare guvernamentală. Observația se potrivește și Evului Mediu: la originea tuturor nenorocirilor societății feudale a stat faptul că puterea, nu numai cea care administra, dar și cea care guverna, era împărțită între nenumărate persoane și fracționată în nenumărate feluri; absența oricărei centralizări guvernamentale împiedica atunci națiunile europene să se îndrepte energic spre un țel, oricare ar fi fost acesta.

Am văzut că în Statele Unite nu exista o centralizare administrativă. Abia dacă se discerne urma unei ierarhii. Descentralizarea a atins acolo un stadiu pe care nici o națiune europeană nu l-ar suporta, cred, fără să-i

producă o stare de mare neliniște și care produce chiar efecte supărătoare în America. Însă în Statele Unite există o foarte pronunțată centralizare guvernamentală. S-ar putea ușor dovedi că acolo autoritatea națională este mai concentrată decât în oricare din vechile monarhii ale Europei. Nu numai că în fiecare din state nu există decât un singur corp care elaborează legile, nu numai că nu există acolo decât un singur centru al puterii apt să genereze în jurul său viața politică; dar s-a evitat în general reunirea unor numeroase adunări de district sau de comitat, de teamă ca aceste adunări să nu fie ispitite să-și depășească atribuțiile administrative și să împiedice activitatea de guvernare. În America, legislativul fiecărui stat nu are în fața lui nici o putere capabilă de a i se împotrivi. Nimic nu poate să-i stea în cale, nici privilegiile, nici imunitatea locală, nici influența personală, nici chiar autoritatea rațiunii, de vreme ce el reprezintă majoritatea care afirmă că este unica expresie a rațiunii. Deci el nu cunoaște alte limite în activitatea sa, decât propria voință. Alături de el și lesne accesibil lui se află reprezentantul puterii executive care, cu ajutorul forței materiale, trebuie să-i constrângă pe cei nemulțumiți să se supună.

Slăbiciunea nu se manifestă decât în unele detalii ale acțiunii guvernamentale.

Republicile americane nu posedă o forță armată permanentă pentru a reprima minoritățile; însă, până în prezent, acolo minoritățile nu au fost încă niciodată nevoite să poarte un război și necesitatea unei armate încă nu s-a făcut simțită. De cele mai multe ori, statul recurge la funcționarii comunei sau ai comitatului pentru relațiile lui cu cetățenii. De exemplu, în Noua Anglie, asesorul comunei este cel care repartizează taxele, perceptorul comunei este cel care le încasează; casierul comunei remite visteriei statului suma rezultată, iar eventualele reclamații sunt supuse tribunalelor ordinare. Acest mod de a percepe impozitul este lent, greoi; pentru activitatea unui guvern care ar avea mari nevoi pecuniare ar fi o piedică de fiecă clipă. În general, ar fi de dorit ca pentru tot ceea ce este esențial în existența lui, un guvern să dispună de funcționari proprii, aleși de el, putând fi revocați de către el, precum și de forme rapide de procedură; dar puterii centrale, așa cum este ea organizată în America, îi va fi întotdeauna ușor să introducă, în funcție de necesități, mijloace de acțiune mai energice și mai eficiente.

Deci, republicile din Lumea Nouă nu vor pieri, așa cum se susține în mod repetat și frecvent, pentru că în Statele Unite nu există centralizare; departe de a fi insuficient de centralizate, se poate afirma că guvernele americane sunt prea centralizate; voi dovedi mai încolo acest lucru. Adunările legislative înghit, zi de zi, câte o fărâmbă din puterile guvernamentale; ele tind să le adune pe toate în mâinile lor, așa cum procedase Convenția. Astfel centralizată, puterea socială trece neîncetat dintr-o mână în alta, deoarece este subordonată autorității populare. Pentru că poate

face tot, se întâmplă deseori să păcătuiască prin lipsă de înțelepciune și de prevedere. În aceasta constă pentru ea pericolul. Așadar, ea este amenințată să piară cândva chiar din cauza forței ei, și nu ca urmare a slăbiciunii ei.

Descentralizarea administrativă generează în America o seamă de efecte diferite.

Am văzut că americanii au despărțit aproape complet administrația de guvern: am impresia că în această privință au depășit toate limitele bunului-simț; căci ordinea, fie și în chestiuni secundare, rămâne un interes național⁴⁹.

Statul, neavând funcționari administrativi proprii care să fie numiți în posturi fixe în diverse puncte ale teritoriului și cărora el să le poată impune un impuls comun, încearcă rareori să stabilească reguli generale de ordine publică. Dar nevoia unor astfel de reguli se face puternic simțită. Europeanul observă frecvent absența lor. În primul moment, această aparentă dezordine care domnește la suprafață îi creează impresia unei anarhii depline în societate; își modifică părerea numai după ce analizează fondul lucrurilor.

[Această absență a unei administrații naționale (adică centrale) împiedică deseori diversele state să întreprindă lucrări de interes general a căror execuție ar putea prezenta mari dificultăți dacă ar fi cedată în seama localităților și predată unor agenți speciali și temporari. Și o dată treaba făcută ar mai exista totuși pericolul autodistrugerii din cauza lipsei unei autorități permanente care să centralizeze și să urmărească totul.

În ceea ce privește diferențele care s-ar putea face observate între principiile de administrare ale unui teritoriu față de altul, diferențe care pot fi foarte mari în Europa, sunt insesizabile în America. Statele nu sunt atât de întinse ca să ofere exemple și mai ales populația lor este prea omogenă și prea luminată pentru ca aceste diferențe să persiste. De altfel toate comitatele sunt obligate să respecte legile generale care sunt aceleași pentru fiecare dintre ele.]

Unele proiecte interesează întreg statul și, cu toate acestea, nu pot fi executate, pentru că nu există o administrație națională care să le dirijeze. Lăsate în grija comunelor și comitatelor, pe mâna unor agenți aleși și temporari, nu duc la nici un rezultat sau nu produc nimic durabil.

---

⁴⁹ Chiar și atunci când ea însăși nu se ocupă de administrație, autoritatea care reprezintă statul nu trebuie, cred eu, să renunțe la dreptul de a controla administrația locală. Să presupunem, de exemplu, că agenții guvernamentali, numiți cu post fix în fiecare comitat, ar putea deferi puterii judiciare delictelor ce se comit în comune și în comitat; oare ordinea nu ar fi atunci respectată în chip mai uniform fără ca, pentru aceasta, independența localităților să fie compromisă? Or, în America nu există nimic asemănător. Deasupra curților de justiție din comitate nu mai este nimic, iar aceste instanțe sunt oarecum sesizate numai întâmplător de existența delictelor administrative pe care trebuie să le reprime.

Partizanii centralizării în Europa susțin că puterea guvernamentală administrează localitățile mai bine decât ar putea-o face ele însele: se poate ca acest lucru să fie adevărat, când puterea centrală este luminată, iar populația localităților este mai puțin instruită, când puterea centrală este activă, iar cea din urmă inertă, când cea dintâi este deprinsă să acționeze, iar populația să se supună. Este chiar de înțeles că pe măsura creșterii centralizării și această dublă tendință se accentuează, capacitatea uneia și incapacitatea alteia devenind mai evidente.

Contest însă că lucrurile se petrec astfel când poporul este luminat, conștient de interesele sale și deprins să se gândească la ele, așa cum o face în America.

Dimpotrivă, sunt convins că, în acest caz, forța colectivă a cetățenilor va fi întotdeauna mai puternică în producerea bunăstării sociale decât autoritatea guvernului.

Mărturisesc că e dificil să indici cu certitudine mijlocul de a trezi un popor somnolent, spre a-i insufla imbolduri și cunoștințe pe care nu le posedă; a-i convinge pe oameni că trebuie să se ocupe de treburile lor este, știu bine, o întreprindere anevoioasă. De multe ori, întâmpini mai puține dificultăți în a le stârni interesul pentru detaliile de etichetă ale unei curți, decât pentru repararea locuinței lor comune.

Cred însă, de asemenea, că atunci când administrația centrală își arogă capacitatea de a înlocui integral sprijinul celor interesați, se înșală sau vrea să vă înșele.

O putere centrală, oricât de luminată, oricât de pricepută ne-am închipui-o, nu poate cuprinde singură toate aspectele mărunte din existența unui mare popor. Nu poate, pentru că un atare efort depășește capacitățile omenești. Când vrea să creeze și să mențină în stare de funcționare atâtea domenii diverse, și aceasta doar cu forțe proprii, puterea se mulțumește cu un rezultat incomplet sau se irosește în eforturi inutile.

Este adevărat, centralizarea izbutește lesne să supună acțiunile vizibile ale omului unei anumite uniformizări pe care sfârșim prin a o agreea pentru ea însăși, independent de lucrurile cărora li se aplică; întocmai ca acei habotnici care adoră statuia, uitând de divinitatea pe care ea o înfățișează. Centralizarea reușește fără dificultate să imprime treburilor curente o ritmicitate; să îndrume cu pricepere detaliile păstrării ordinii sociale; să reprime micile dezordini și delictele minore; să mențină societatea într-un *statu quo* care nu înseamnă, la drept vorbind, nici decădere, nici progres; să întrețină în corpul social un fel de somnolență administrativă, pe care administratorii obișnuiesc să o denumească ordinea și liniștea publică⁵⁰.

---

⁵⁰ China mi se pare a fi un exemplu emblematic al aceluia gen de bunăstare socială pe care o administrație foarte centralizată este aptă să o asigure popoarelor care i se supun. Călătorii ne spun despre chinezi că au liniște fără fericire, hărnicie

Pe scurt, ea excelează în a împiedica, nu în a făptui. Forțele o părăsesc când este nevoie ca societatea să fie răscolită în profunzime sau să i se imprime un mers rapid. Ajunge ca măsurile luate de puterea centrală să necesite un cât de mic sprijin din partea indivizilor, ca să constatăm cu surprindere cât de slabă este această imensă mașinărie; ea devine brusc neputincioasă.

Uneori centralizarea, nemaivând altă soluție, încearcă să apeleze la ajutorul cetățenilor; dar ea li se adresează astfel: „Veți acționa așa cum voi voi eu, atât cât voi voi eu și exact în sensul voit de mine. Veți avea grijă de aceste detalii, fără să râvniți să conduceți ansamblul lucrurilor; veți acționa în necunoștință de cauză și veți aprecia ulterior opera mea în lumina rezultatelor ei.” Cu astfel de condiționări nu se poate obține sprijinul voinței umane. Ea trebuie să se poată mișca liber și simți răspundătoare de actele sale. Omul este făcut în așa fel încât preferă să stea nemiscat decât să înainteze fără independență spre un țel pe care nu-l cunoaște.

[Sunt aproape patruzeci de ani de când am încheiat în Franța sistemul centralizării administrative și ce mare îmbunătățire s-a putut observa în starea de civilizație a poporului? S-ar putea compara progresele sociale de la noi cu cele ale englezilor bunăoară? Și cu toate acestea centralizarea nu există în Anglia.]

Nu voi tăgădui că în Statele Unite se regretă deseori absența acelor reguli uniforme care par să vegheze neîncetat asupra fiecăruia dintre noi.

Din când în când dăm peste exemple grave de nepăsare și de neglijență socială. La răstimpuri, se ivesc unele pete supărătoare care par să fie într-o totală discordanță cu civilizația înconjurătoare.

Proiecte utile, a căror reușită necesită o atenție permanentă și o exactitate riguroasă, sfârșesc adesea prin a fi abandonate; căci în America, întocmai ca în alte locuri, poporul procedează prin eforturi de moment și imbolduri neașteptate.

Europeanul, deprins să găsească întotdeauna în preajma sa un funcționar care se amestecă în mai toate lucrurile, se obișnuiește anevoie cu aceste angrenaje ale administrației comunale. În general, se poate spune că aspectele mărunte ale ordinii sociale, care fac ca traiul zilnic să fie tihnit și lesnicios, sunt neglijate în America; dar garanțiile esențiale pentru om în cadrul societății există acolo în aceeași măsură ca pretutindeni. La americani, forța care administrează statul este reglementată într-o măsură considerabil mai mică, este mai puțin luminată, mai puțin pricepută, dar și de o sută de ori mai mare în Europa. În definitiv, nu există în

---

fără progres, stabilitate fără forță și ordine materială fără moralitate publică. La ei, societatea funcționează întotdeauna destul de bine, niciodată foarte bine. Presupun că atunci când accesul în China va fi permis europenilor, aceștia vor afla acolo cel mai frumos model de centralizare administrativă existent în univers.

lume nici o altă țară unde oamenii să depună atâtea eforturi în vederea creării bunăstării sociale. Nu cunosc alt popor care să fi reușit să înființeze școli atât de numeroase și de eficiente; locașuri sfinte mai potrivite cu nevoile religioase ale locuitorilor, drumuri comunale mai bine întreținute. În Statele Unite nu trebuie deci să căutăm uniformitatea și constanța opiniilor, o atenție minuțioasă pentru detalii, perfecțiunea procedeeleor administrative⁵¹; ceea ce găsim acolo este imaginea forței, ce-i drept, întrucâtva primitive, dar pline de energie; a vieții însoțite de accidente, dar și de mutații și eforturi.

Admit, dacă trebuie, că satele și comitatele din Statele Unite ar fi administrate mai cu folos de către o autoritate centrală situată la mare distanță de ele și care ar rămâne străină de ele, decât de către niște funcționari luați din rândurile lor. Recunosc, dacă mi se cere, că în America ar exista mai multă siguranță și resursele sociale ar fi folosite în mod mai înțelept și mai judicios, dacă administrația întregii țări ar fi concentrată într-o singură mână. Dar avantajele *politice* pe care americanii le obțin de pe urma sistemului de descentralizare tot m-ar determina să-l prefer sistemului contrar.

La urma urmei, prea puțin mă interesează că există o autoritate veșnic gata să acționeze, care se îngrijește ca plăcerile mele să fie tihnite, și se avântă în întâmpinarea mea pentru a înlătura toate pericolele, fără ca eu să trebuie măcar să mă gândesc la acest lucru; dacă această autoritate, care înlătură până și cel mai mărunț spin din calea mea, se face în același timp

---

⁵¹ Un scriitor talentat care, comparând finanțele Statelor Unite și cele ale Franței, a demonstrat că inteligența nu poate întotdeauna suplini cunoașterea faptelor, le reproșează în mod îndreptățit americanilor acea stare de confuzie care domnește în bugetele lor comunale și, după ce reproduce modelul unui buget de departament din Franța, adaugă: „Mulțumită centralizării admirabile, creație datorată unui mare om, bugetele municipale, de la un capăt la celălalt capăt al regatului, cele ale orașelor mari, ca și bugetele celor mai neînsemnate comune sunt la fel de ordonate și metodice.” Iată desigur un rezultat pe care îl admir; constat însă că majoritatea acestor comune franceze, a căror contabilitate este atât de perfectă, sunt cufundate într-o ignoranță profundă a adevăratelor lor interese și pradă unei apatii atât de copleșitoare, încât societatea dă impresia că mai curând veștează decât trăiește; pe de altă parte, în acele comune americane ale căror bugete nu sunt alcătuite în baza unor planuri metodice și, cu atât mai puțin, uniforme, descopăr o populație luminată, activă, întreprinzătoare; contemplan o societate în permanentă evoluție. Acest spectacol mă surprinde; căci, în opinia mea, scopul principal al unei bune guvernări constă în a crea bunăstarea popoarelor, nu în a face o oarecare ordine în sărăcia lor. În consecință, mă întreb dacă nu am putea atribui unei aceleiași cauze atât prosperitatea comunei americane și aparenta dezordine a finanțelor ei, cât și starea critică a comunei din Franța și perfecțiunea bugetului ei. În orice caz, am rezerve în privința unui lucru bun pe care îl văd implicat în atâtea neajunsuri și îmi este ușor să accept un neajuns care este compensat de atâta bine.

stăpână absolută pe libertatea și pe viața mea; dacă ea monopolizează în așa măsură activitatea și existența încât în jurul ei totul trebuie să lăncezească atunci când ea lăncezește, să doarmă atunci când ea doarme, să piară atunci când ea moare!

În Europa există națiuni unde locuitorul se consideră un fel de colonist căruia îi este indiferentă soarta locului unde trăiește. Schimbările cele mai importante din țară se produc fără concursul lui, nici măcar nu știe precis ce s-a petrecut, doar bănuiește; a auzit întâmplător relatarea evenimentului. Mai mult decât atât, starea satului său, ordinea și liniștea străzii sale, soarta bisericii sale și a casei parohiale nu-l interesează; consideră că nimic din toate acestea nu-l privesc în nici un fel și că ele aparțin unui străin puternic căruia i se spune guvern. [Pare că în fiecare clipă îl auzi spunând: și mie ce-mi pasă, e treaba autorității să facă față și nu a mea.] Personal, se folosește de avutul său ca și cum nu i-ar aparține, fără simț de proprietate și fără intenții de a-i aduce îmbunătățiri. Acest dezinteres față de propria-i persoană merge atât de departe, încât, dacă siguranța lui sau a copiilor lui este în cele din urmă pusă în primejdie în loc să întreprindă ceva pentru a o salva, încrucișează brațele și așteaptă ca națiunea toată să-i vină în ajutor. De altfel, în pofida faptului că și-a sacrificat definitiv liberul arbitru, acest om nu este mai dispus decât un altul să se arate ascultător. Este adevărat că se supune bunului plac al unui funcționar, dar se complace în a sfida legea, cum face un dușman învins de îndată ce oastea s-a retras. În consecință, îl vedem tot mereu oscilând între servilism și nerușinare.

O dată ajunse în acest stadiu, națiunile trebuie să-și modifice legile și moravurile, sau să piară; pentru că la ele izvorul virtuților publice pare a fi secăt: în sânul lor mai există supuși, dar nu mai există cetățeni.

Spun că astfel de națiuni sunt coapte pentru a fi cucerite. Dacă totuși nu dispar de pe scena lumii, aceasta se datorează faptului că sunt înconjurată de națiuni asemănătoare sau inferioare lor; că mai dăinuie încă în sânul lor un fel de instinct al patriei greu de definit, nu știu ce orgoliu necugetat al numelui pe care îl poartă, ce amintire vagă a gloriei lor trecute, fără nici o legătură precisă cu ceva, suficientă pentru a le imprima la nevoie un impuls de conservare.

Am greși dacă ne-am liniști la gândul că unele popoare au făcut mari eforturi pentru a apăra o patrie în care trăiau, ca să spunem așa, ca niște străini. Dacă suntem atenți, vom constata că în astfel de cazuri mobilul lor principal a fost aproape întotdeauna religia.

Trăinicia, gloria sau prosperitatea națiunii deveniseră pentru ei dogme sacre și, apărându-și țara, ei apărau totodată acea cetate sfântă în care erau cu toții cetățeni.

Populațiile turcești nu au luat niciodată și în nici un fel parte la conducerea treburilor societății; cu toate acestea, atâta timp cât cuceririle sul-

tanilor au însemnat pentru ele triumful religiei lui Mahomet, ele au îndeplinit acțiuni de anvergură uriașă. În zilele noastre, religia lor este în curs de dispariție; le rămâne doar despotismul; popoarele decad.

Atribuind despotismului o forță proprie, Montesquieu i-a făcut, cred eu, o cinste pe care nu o merita. De unul singur, despotismul nu poate menține nimic trainic. Cercetând atent, constatăm că religia, și nu frica, a făcut ca guvernări absolute să prospere vreme îndelungată.

Oricât ne-am strădui, nu vom descoperi o putere veritabilă printre oameni decât în condițiile unei colaborări libere a voințelor. Or, numai patriotismul sau religia sunt singurele capabile să pună în mișcare, un timp îndelungat și spre un același țel, totalitatea cetățenilor.

Nu depinde de legi să reînsuflețească credințele pe cale să se stingă; depinde însă de ele să-i facă pe oameni părtași la destinul țării lor. Depinde de legi să trezească și să îndrume acel instinct vag al patriei care nu părăsește niciodată sufletul omenesc și, făcând legătura între el și gândurile, pasiunile, obiceiurile de fiecare zi, să-l preschimbe într-un sentiment cumpănit și trainic. Și să nu se spună că este prea târziu pentru a încerca acest lucru; națiunile nu îmbătrânesc în același fel ca oamenii. Fiecare generație ce se naște în sânul lor este ca un popor nou, care vine să se lase îndrumat de legiuitor.

Nu efectele *administrative* ale descentralizării sunt ceea ce admir eu cel mai mult în America, ci efectele ei *politice*. În Statele Unite, patria se face simțită pretutindeni. Este obiectul solicitudinii, de la nivelul satului până la cel al întregii Uniuni. Locuitorul se simte legat de toate interesele țării, ca și cum ar fi ale sale. Se mândrește cu gloria națiunii, are sentimentul că în succesele acesteia regăsește propria lui contribuție și se mândrește cu ea; se bucură de prosperitatea generală de pe urma căreia trage foloase. Ceea ce resimte el față de patrie este analog sentimentului pe care oamenii îl poartă familiei lor, și interesul ce-l poartă statului este tot o formă de egoism.

Europeanul nu vede în funcționar decât exponentul forței; americanul vede în el reprezentantul dreptului. Putem deci spune că în America omul nu ascultă niciodată de un alt om, ci ascultă de justiție sau de lege.

Astfel și-a format despre el însuși o părere de multe ori exagerată, însă mai întotdeauna salutară. Nu se sfiește să se încreadă în propriile forțe, socotindu-le suficiente în toate împrejurările. Cineva își propune să întreprindă ceva, și chiar dacă acest proiect are vreo legătură cu bunăstarea societății, lui nu-i trece prin minte să se adreseze autorității publice pentru a obține sprijinul ei. Aduce la cunoștință proiectul său, se oferă să-l execute, apelează la capacitățile individuale pentru a o susține pe a sa și luptă din greu împotriva tuturor piedicilor. Fără îndoială, de multe ori reușește mai puțin decât dacă statul ar fi fost în locul lui; dar în cele din urmă,

rezultatul general al tuturor inițiativelor individuale depășește cu mult ceea ce ar putea face guvernul.

Deoarece autoritatea administrativă este plasată alături de cei pe care îi administrează, reprezentându-i într-o oarecare măsură chiar pe ei, ea nu stârnește nici invidie, nici ură. Deoarece dispune de mijloace de acțiune limitate, fiecare înțelege că nu e posibil să se bizuie numai pe ea.

Așadar, atunci când puterea administrativă intervine în sfera propriilor atribuții, ea nu se trezește singură, cum se întâmplă în Europa. Nu există părerea că îndatoririle persoanelor particulare au încetat pentru că reprezentantul societății a intrat în acțiune. Dimpotrivă, fiecare îl îndrumă, îl sprijină și îl ajută.

Acțiunea forțelor individuale unită cu acțiunea forțelor sociale reușește de multe ori înfăptuirea unor lucruri pe care nici chiar cea mai concentrată și mai energică administrație nu ar fi fost în stare să le realizeze. (I)

Aș putea invoca multe fapte în sprijinul afirmațiilor mele; dar prefer să mă opresc asupra unuia singur și să-l aleg pe acela pe care îl cunosc cel mai bine.

În America, mijloacele puse la dispoziția autorităților în scopul elucidării infracțiunilor și urmăririi delincvenților sunt puține la număr.

Nu există poliție administrativă; actul de identitate este necunoscut. Poliția judiciară din Statele Unite nu poate fi comparată cu cea de la noi; agenții procuraturii sunt în număr mic [ei nu comunică între ei] și inițiativa urmăririlor nu le aparține întotdeauna; procedura de instrucție este rapidă și orală. Cu toate acestea, mă îndoiesc că există vreo altă țară în care să se întâmple atât de rar ca un delict să rămână nepedepsit.

Explicația acestei stări de lucruri rezidă în faptul că toți se consideră interesați în dovedirea delictului și prinderea delincventului.

În timpul șederii mele în Statele Unite, am văzut cum locuitorii unui comitat unde fusese înfăptuit un delict grav au format spontan comitete, pentru a porni pe urmele vinovatului și pentru a-l preda tribunalului.

În Europa, delincventul este considerat un nefericit care se luptă pentru a se salva de agenții puterii, populația pare că asistă la această luptă. În America, el este considerat un inamic al speciei umane și întreaga lume îi este potrivnică.

Socot că instituțiile locale sunt utile tuturor popoarelor; dar mi se pare că poporul care are într-adevăr cel mai mult nevoie de ele este acela a cărui stare socială este democratică.

Într-o aristocrație există întotdeauna certitudinea că o ordine oarecare poate fi menținută în cadrul libertății.

Având mult de pierdut, guvernanții sunt foarte interesați în păstrarea ordinii.

Se poate de asemenea afirma că, într-o aristocrație, poporul este ferit de excesele despotismului, pentru că există oricând forțe organizate gata să se împotrivescă despotului.

O democrație fără instituții locale nu posedă nici o garanție împotriva unor astfel de primejdii.

Cum să determini o mulțime care nu a învățat să folosească libertatea în lucrurile neînsemnate, să suporte libertatea în lucrurile importante?

Cum să te împotrivești tiraniei într-o țară unde fiecare individ este slab și unde nu există un interes comun care să-i unească pe toți indivizii?

Cei care se tem de excesul de libertate, ca și cei pe care îi îngrijorează puterea absolută, trebuie deci să dorească în egală măsură dezvoltarea treptată a libertăților locale.

Sunt, de altfel, convins că națiunile cele mai expuse riscului de a cădea sub jugul centralizării administrative sunt cele a căror stare socială este democratică.

La acest rezultat concurează o seamă de cauze, printre care următoarea:

Tendința permanentă a acestor națiuni este de a concentra întreaga autoritate guvernamentală în mâinile singurei puteri care reprezintă direct poporul, pentru că dincolo de popor nu se mai văd decât indivizi egali contopiți într-o masă comună.

Or, atunci când o singură putere este deja investită cu toate atribuțiile guvernării, îi vine foarte greu să nu încerce să pătrundă în detaliile administrației și în cele din urmă izbuteste să găsească prilejul de a o face. Am fost martorii unor astfel de situații la noi.

În Revoluția franceză au existat două mișcări în sens contrar pe care se cuvine să nu le confundăm: una favorabilă libertății, cealaltă favorabilă despotismului.

În vechea monarhie, regele singur hotăra legile. Mai prejos de puterea suveranului existau câteva vestigii, pe jumătate nimicite, de instituții locale. Acestea erau haotice, prost ordonate, adesea absurde. În mâinile aristocrației fuseseră uneori instrumente de opresiune.

Revoluția s-a pronunțat concomitent împotriva regalității și împotriva instituțiilor locale. Ea a contopit în aceeași ură tot ceea ce o precedase, puterea absolută și ceea ce putea tempera rigorile acesteia; a fost în același timp republicană și centralizatoare.

Acest dublu caracter al Revoluției franceze este un fapt pe care partizanii puterii absolute au avut multă grijă să-l exploateze. Când îi vedeți că apără centralizarea administrativă, credeți că se străduiesc în favoarea despotismului? Nicidecum, ei apără una din marile cuceriri ale Revoluției. (K) Procedând astfel, poți rămâne popular, dar și un adversar al drepturilor poporului, un slujitor ascuns al tiraniei, dar și un iubitor declarat al libertății.

Am văzut la ele acasă cele două națiuni care au dus sistemul libertăților locale la stadiul cel mai înalt de dezvoltare și am ascultat glasul partidelor care se înfruntă în sânul acestor națiuni.

În America, am dat peste oameni care doreau în secret să distrugă instituțiile democratice ale țării lor. În Anglia, am găsit alții care atacau cu glas tare aristocrația; nu am întâlnit însă nici unul care să nu fi fost de părere că libertatea locală este un lucru foarte bun.

În ambele țări, am constatat că relele statului erau imputate unui număr infinit de cauze diferite, niciodată însă libertății comunale.

I-am auzit pe cetățeni atribuind măreția sau prosperitatea patriei lor unei multitudini de cauze; dar pe toți i-am auzit numind în primul rând și în fruntea tuturor celorlalte avantaje libertatea locală.

Să cred oare că niște oameni cu păreri atât de împărțite, încât nu se înțeleg nici în ce privește doctrinele religioase, nici în ce privește teoriile politice, cad de acord în privința unui singur fapt, acela pe care îl pot cunoaște cel mai bine, de vreme ce se petrece zilnic sub ochii lor — și că acest fapt este eronat?

Numai popoarele care posedă puține sau nu posedă deloc instituții locale neagă utilizarea lor; adică, numai acele popoare care nu le cunosc le denigrează.

Capitolul VI

DESPRE PUTEREA JUDECĂTOREASCĂ ÎN STATELE UNITE ȘI INFLUENȚA EI ASUPRA SOCIETĂȚII POLITICE

Anglo-americanii au păstrat pentru puterea judecătorească toate trăsăturile care o caracterizează la celelalte popoare. — În același timp au făcut din ea o mare putere politică. — Cum. — În ce privință sistemul juridic anglo-american se deosebește de toate celelalte. — De ce judecătorii americani au dreptul să declare legile neconstituționale. — Cum folosesc judecătorii americani acest drept. — Precauțiunile pe care și le-a luat legiuitorul ca să împiedice abuzurile în folosirea acestui drept.

Am considerat că e necesar să dedic un capitol separat puterii judecătorești. Importanța sa politică e atât de mare, încât mi s-a părut că aș diminua-o în ochii cititorilor dacă aș vorbi despre ea în treacăt.

Au existat confederații și în alte părți decât în America; s-au văzut republici și în alte locuri decât pe țărmurile Lumii Noi; sistemul reprezentativ este adoptat în multe state europene; dar nu cred că până acum vreo națiune de pe lume să fi constituit puterea judecătorească în același fel ca americanii.

Dacă în Statele Unite există ceva greu de înțeles pentru un străin aceasta este organizarea judiciară. Ca să spunem așa, nu există eveniment politic în care el să nu audă invocată autoritatea judecătorului; și conchide — firesc — că în Statele Unite judecătorul este una dintre cele mai importante forțe politice. Dar dacă apoi examinează regulamentul tribunalelor, nu descoperă, la prima vedere, decât atribuții și uzanțe judiciare. Din câte își dă seama, magistrații nu par niciodată să intervină în treburile publice decât din întâmplare; dar această întâmplare revine mereu.

Când parlamentul din Paris critica și refuza să înregistreze un edict; când convoca un funcționar care încălca legea pentru a-l chema la ordine, acțiunea politică a puterii judecătorești era evidentă. Nu se vede nimic asemănător în Statele Unite.

Americanii au păstrat pentru puterea judecătorească toate trăsăturile după care ne-am obișnuit s-o recunoaștem. Au circumscris-o exact în cercul în care ea se mișcă.

La toate popoarele, prima caracteristică a puterii judecătorești este aceea de a servi drept arbitru. Pentru ca tribunalele să acționeze trebuie să existe o contestație. Pentru ca să existe judecători, trebuie să existe procese. Dacă o lege nu dă naștere unei contestații, puterea judiciară nu are așadar

ocazia să se ocupe de ea. Ea există, dar nu e văzută. Dacă un judecător, în cadrul unui proces, atacă o lege care se referă la acest proces, el extinde cercul atribuțiilor sale, dar nu-l depășește, deoarece a fost nevoit, într-un fel, să judece legea pentru ca să poată judeca procesul. Dacă el se pronunță asupra unei legi fără să ia ca punct de plecare un proces, el iese complet din sfera sa și intră în cea a puterii legislative.

A doua caracteristică a puterii judecătorești este că ea se pronunță asupra cazurilor particulare și nu asupra principiilor generale. Dacă un judecător, atunci când decide asupra unei chestiuni particulare, distruge un principiu general prin certitudinea dobândită că toate consecințele acestui principiu sunt atacate în același fel, principiul însuși devine inoperant și judecătorul rămâne în sfera sa firească de acțiune; dar dacă judecătorul atacă un principiu general și-l distruge fără să aibă în vedere un caz particular, el iese din sfera în care toate popoarele s-au înțeles să-l circumscrie: devine mai important, mai util poate decât un magistrat, dar încetează să mai reprezinte puterea judecătorească.

A treia caracteristică a puterii judecătorești este aceea că nu poate acționa decât dacă este chemată, sau conform expresiei legale, dacă este sesizată. Această trăsătură nu este atât de generală ca celelalte două. Dar cred că, în pofida excepțiilor, ea poate fi considerată esențială. Prin natura sa puterea judecătorească este pasivă; ea trebuie pusă în mișcare ca să acționeze. I se denunță un delict și vinovatul este pedepsit; e chemată să corecteze o injustiție și o corectează; i se supune un act și-l interpretează; dar ea nu va urmări de la sine delincvenții, nu va căuta nedreptățile și nu va examina faptele. Puterea judecătorească ar forța, într-o anumită măsură, natura sa pasivă, dacă ar lua cu de la sine putere inițiativa și s-ar institui ca un cenzor al legilor.

Aceste trei caractere distinctive ale puterii judecătorești au fost păstrate de americani. Judecătorul american nu se poate pronunța decât dacă există un litigiu. El nu se ocupă decât de cazuri particulare; și pentru a acționa trebuie să aștepte să fie sesizat.

Deci judecătorul american seamănă perfect cu magistrații celorlalte națiuni. Cu toate acestea el deține o imensă putere politică.

De unde provine ea? El se mișcă în același cerc și folosește aceleași mijloace ca și ceilalți judecători; de ce posedă el o putere pe care ceilalți n-o au?

Cauza constă în acest singur fapt: americanii au recunoscut judecătorilor dreptul de a-și întemeia hotărârile mai degrabă *pe constituție* decât *pe legi*. Astfel spus, li s-a permis să nu aplice legile care li se par neconstituționale.

Știu că un asemenea drept a fost uneori cerut și de tribunalele din alte țări; dar nu le-a fost niciodată acordat. În America, el este recunoscut

de toate puterile; nu întâlnești nici un partid, nici măcar un om care să-l conteste.

Explicația se găsește probabil în chiar principiul constituțiilor americane.

În Franța, constituția este o operă imuabilă, sau considerată ca atare. Nici o putere n-are dreptul s-o schimbe: aceasta este teoria moștenită. (L)

În Anglia, i se recunoaște parlamentului dreptul de a schimba constituția. Deci, în Anglia constituția se poate modifica mereu, sau mai degrabă ea nu există. Parlamentul este în același timp corp legislativ și constituant. (M)

În America, teoriile politice sunt mai simple și mai raționale.

O constituție americană nu e considerată imuabilă ca în Franța; ea nu va putea fi modificată de puterile ordinare ale societății ca în Anglia. Ea reprezintă o operă deosebită, fiind voința întregului popor, e obligatorie pentru legiuitori ca și pentru simplii cetățeni, dar poate fi modificată prin voința poporului, potrivit unor forme prestabilite și în cazuri prevăzute.

Constituția în America poate deci varia; dar cât timp există, ea se află la originea tuturor puterilor. Numai în ea se află forța predominantă.

E ușor de observat în ce fel aceste diferențe influențează situația și drepturile corpului judiciar în cele trei țări pe care le-am citat.

Dacă în Franța tribunalele ar putea să nu țină seama de legi pe baza faptului că le consideră neconstituționale, puterea constituțională ar fi într-adevăr în mâinile lor, pentru că doar ele ar fi în drept să interpreteze constituția căreia nimeni nu i-ar putea modifica termenii. Ele s-ar putea așeza deci în locul națiunii și ar domina societatea, cel puțin în măsura în care slăbiciunea inerentă puterii judecătorești le-ar permite s-o facă.

Știu că refuzând judecătorilor dreptul de a declara legile neconstituționale, am da indirect corpului legislativ puterea de a schimba constituția, pentru că nu va mai întâmpina nici o barieră legală care să-l oprească. Dar e preferabil să acorzi puterea de a schimba constituția poporului unor oameni care reprezintă imperfect voința poporului, decât unora care nu se reprezintă decât pe ei înșiși.

Ar fi și mai nesocotit să li se acorde judecătorilor englezi dreptul de a rezista voinței corpului legislativ, deoarece parlamentul care face legile alcătuiește și constituția și, în consecință, nu se poate în nici un caz să conteste constituționalitatea unei legi, când ea este o emanație a celor trei puteri.

Nici unul din aceste două raționamente nu este aplicabil în America.

În Statele Unite constituția îi domină pe legislatori ca și pe simplii cetățeni. Ea este prima între legi și nu poate fi modificată printr-o altă lege. Este deci corect ca tribunalele să asculte de constituție, preferând-o altor legi [acionând astfel nu subjugă societatea, deoarece, modificând constituția, poporul poate oricând să obțină supunere din partea judecătorilor. Astfel, judecătorii americani refuză fără ezitare să aplice legile care lor li se par a

fi contrare constituției.] Aceasta ține de însăși esența puterii judecătorești: a alege dintre dispozițiile legale pe acelea care duc la respectarea lor cea mai strictă este, într-un fel, dreptul natural al magistratului.

În Franța, constituția este de asemenea prima între legi și judecătorii au același drept de a o considera drept bază a hotărârilor lor; dar în exercitarea acestui drept ei nu pot să nu încalce un altul mai sfânt decât dreptul lor: acela al societății în numele căreia acționează. Aici, rațiunea obișnuită trebuie să cedeze în fața rațiunii de stat.

În America, unde națiunea poate oricând, schimbând constituția, să-și reducă magistrații la ascultare, o asemenea primejdie nu este de temut. În această privință, politica și logica sunt deci în acord și atât poporul, cât și judecătorul își păstrează privilegiile.

Când în fața tribunalelor din Statele Unite este invocată o lege pe care judecătorul o consideră contrară constituției, el poate să refuze aplicarea ei. Acest drept este singurul caracteristic magistraților americani, dar din el decurge o mare influență politică.

Există într-adevăr foarte puține legi care prin natura lor să scape mult timp analizei judiciare, pentru că foarte puține dintre ele nu lovesc un interes individual pe care apărătorii pot și trebuie să-l invoce în fața tribunalului.

Or, din ziua în care judecătorul refuză să aplice o lege într-un proces, ea pierde în acel moment o parte din forța sa morală. Cei lezați sunt avertizați că există un mijloc de a te sustrage obligației de a-i da ascultare: se înmulțesc procesele și legea devine inoperantă. Și atunci din două una: ori poporul schimbă constituția, ori legislativul își retrage legea.

Deci, americanii au încredințat tribunalelor lor o imensă putere politică; dar obligându-i să atace legile doar prin mijloace judiciare, au diminuat cu mult pericolele acestei puteri.

Dacă judecătorul ar fi putut să atace legile dintr-un punct de vedere teoretic și general; dacă ar fi putut lua inițiativa și să-l cenzureze pe legiuitor, ar fi intrat cu strălucire pe scena politică; devenit campion sau adversar al unui partid, ar fi chemat toate pasiunile care divid țara să participe la luptă. Dar când judecătorul atacă legea într-o dezbatere neînsemnată și într-o aplicare specifică, publicul nu sesizează importanța atacului. Hotărârea lui n-are drept scop decât acela de a lovi un interes individual; legea este lezată doar întâmplător.

De altfel, legea astfel cenzurată nu este anulată: forța ei morală este diminuată, dar efectul ei material nu este suspendat. Doar cu timpul, și după loviturile repetate ale jurisprudenței, ea sucombă în cele din urmă.

Mai mult, se înțelege astfel cu ușurință că încredințând interesului individual sarcina de a cenzura legile, legând intim procesul făcut legii cu procesul făcut persoanei, e cert că legislația nu va fi atacată cu ușurință. În acest sistem, ea nu mai este expusă agresiunilor zilnice ale partide-

lor. Semnalând erorile legiuitorilor, se răspunde unei nevoi reale: se pornește de la un fapt pozitiv și măsurabil, pentru că el trebuie să servească drept bază într-un proces.

Nu-mi dau seama dacă acest mod de a acționa al tribunalelor americane, fiind cel mai prielnic ordinii publice, nu este totodată și cel mai propice libertății.

Dacă judecătorul nu l-ar putea ataca pe legiuitor decât frontal, ar exista momente când s-ar teme s-o facă; ar exista altele când spiritul partizan l-ar împinge să îndrăznească a o face în fiecare zi. Astfel s-ar ajunge la situația în care legile ar fi atacate când puterea de la care emană ar fi slabă, și lumea li s-ar supune fără a crâcni când ea ar fi puternică; adică, deseori legile ar fi atacate când ar fi mai util să fie respectate, și ar fi respectate de îndată ce ar fi lesne ca în numele lor să se producă oprimarea.

Dar judecătorul american este adus fără voia lui pe terenul politicii. El judecă legea numai pentru că trebuie să judece un proces și el nu poate să nu judece acest proces. Problema politică pe care el trebuie s-o rezolve e legată de interesul părților și el nu poate refuza să se pronunțe fără a împieta asupra justiției. Tocmai împlinindu-și riguros datoriile impuse profesiei de magistrat el își împlinește misiunea cetățenească. E adevărat că, în acest fel, cenzura judiciară, exersată de tribunale asupra legislației, nu se poate extinde fără distincție la toate legile, deoarece există unele care nu pot niciodată să dea naștere acestui mod de contestare precis formulat care este numit proces. Și, chiar dacă o asemenea contestare este posibilă, se poate imagina că nu va exista nici o persoană care să dozească să sesizeze tribunalele.

Americanii au simțit des acest inconvenient, dar au lăsat remediul incomplet din teama de a nu-i acorda în toate cazurile o eficacitate primejdioasă.

Restrânsă în limitele sale, puterea acordată tribunalelor americane de a se pronunța asupra neconstituționalității legilor este încă una din cele mai puternice bariere care a fost vreodată înălțată împotriva tiraniei adunărilor politice.

ALTE PUTERI ACORDATE JUDECĂTORILOR AMERICANI

În Statele Unite toți cetățenii au dreptul să-i acuze pe funcționarii publici în fața tribunalelor ordinare. — Cum uzează ei de acest drept. — Art. 75 din constituția franceză a anului VIII. — Americanii și englezii nu pot înțelege rostul acestui articol.

Nu știu dacă mai e nevoie să spun că la un popor liber, cum sunt americanii, toți cetățenii au dreptul să-i acuze pe funcționarii publici în fața

judecătorilor obișnuiți și toți judecătorii au dreptul să-i condamne pe funcționarii publici, într-atât este de natural acest lucru.

Nu înseamnă că li se acordă un privilegiu special tribunalelor dacă li se permite pedepsirea agenților puterii executive, când aceștia încalcă legea. Ar însemna să li se răpească un drept natural dacă li s-ar interzice acest lucru.

Nu mi s-a părut că în Statele Unite, făcându-i pe toți funcționarii răspunzători în fața tribunalelor, s-ar fi slăbit astfel puterile guvernului.

Dimpotrivă, mi s-a părut că, acționând astfel, americanii au sporit respectul datorat guvernanților, aceștia dându-și mult mai multă osteneală să evite critica.

N-am observat nici ca în Statele Unite să se intenteze multe procese politice, lucru pe care mi-l explic cu ușurință. Un proces este întotdeauna, oricare ar fi natura sa, o treabă dificilă și costisitoare. E lesne să acuzi un om public în ziare, dar nu te hotărăști, fără temeiuri grave, să-l citezi în fața justiției. Pentru a urmări juridic un funcționar trebuie să ai deci un motiv îndreptățit de plângere; și funcționarii nu dau prilejul unui asemenea motiv când se tem că vor fi urmăriți.

Aceasta nu ține de forma republicană pe care au adoptat-o americanii, căci aceeași experiență se poate face zilnic în Anglia.

Aceste două popoare n-au considerat că și-au asigurat independența permițând judecarea principalilor agenți ai puterii. Ei s-au gândit că libertatea ar putea fi garantată mai curând prin mici procese, la îndemâna oricărui cetățean decât prin proceduri majore la care nu se recurge niciodată sau care sunt folosite prea târziu.

În Evul Mediu era foarte dificil să-i capturezi pe delincvenți și când judecătorii îi prindeau pe unii, îi supuneau uneori pe acești nenorociți la chinuri groaznice; ceea ce nu diminuă numărul vinovaților. De atunci încocoace s-a descoperit că făcând justiția mai sigură și în același timp mai blândă, ea ar putea deveni mai eficientă.

Americanii și englezii consideră că arbitrarul și tirania trebuie tratate la fel cu furtul: să fie facilitată urmărirea și să se îmblânzească pedeapsa.

În anul VIII al Republicii franceze a apărut o constituție în care articolul 75 era astfel conceput: „Agenții guvernului, alții decât miniștrii, nu pot să fie urmăriți pentru fapte legate de funcția lor decât în virtutea unei decizii a Consiliului de stat; în acest caz urmărirea are loc în fața tribunalelor ordinare.”

Constituția anului VIII a dispărut, dar nu și acest articol al ei care s-a păstrat și este încă invocat, în fiecare zi, împotriva îndreptățitelor reclamații ale cetățenilor.

Am încercat adesea să-i fac pe englezi sau pe americani să înțeleagă sensul acestui articol 75 și mi-a fost întotdeauna foarte greu să reușesc.

Ceea ce observau ei în primul rând era că, în Franța, Consiliul de stat fiind un mare tribunal și situat în centrul regatului, a trimite în fața lui în mod preliminar pe toți reclamanții însemna un fel de tiranie.

Dar când încercam să-i fac să înțeleagă că acel Consiliu de stat nu era un corp judecătoresc în sensul obișnuit al cuvântului ci un corp administrativ ai cărui membri depindeau de rege, în așa fel încât regele, după ce ordonase în mod suveran unuia din slujitorii săi, numit prefect, să comită o inechitate putea comanda suveran altui slujitor, numit consilier de stat, să împiedice pedepsirea primului; când le spuneam că cetățeanul lezat din ordinul suveranului e obligat să-i ceară tot suveranului autorizația de a i se face dreptate, refuzau să creadă asemenea enormități și mă acuzau de minciună și ignoranță.

Se întâmpla adesea în vechea monarhie ca parlamentul să decreteze arestarea funcționarului public care se făcuse vinovat de un delict. Uneori autoritatea regală intervenea, anulând procedura. Despotismul se arăta pe față și ascultarea însemna doar supunerea în fața forței.

Deci, am dat bine înapoi de la punctul la care ajunseseră înaintașii noștri; căci permitem făptuirea, sub pretextul justiției și consacrarea în numele legii, a ceea ce înainte numai violența impunea.

Capitolul VII

DESPRE JUSTIȚIA POLITICĂ ÎN STATELE UNITE

Ce înțelege autorul prin justiție politică. — Cum este înțeleasă justiția politică în Franța, în Anglia, în Statele Unite. — În America, judecătorul politic nu se ocupă decât de funcționarii publici. — El pronunță mai curând destituiri decât pedepse. — Justiția politică, mijloc obișnuit de guvernare. — Justiția politică, așa cum este ea înțeleasă în Statele Unite este, deși blândă, sau poate din cauză că este blândă, o armă foarte puternică în mâinile majorității.

Înțeleg prin justiție politică decizia pronunțată de un corp politic momentan investit cu dreptul de a judeca.

În guvernarile absolutiste e inutil să se dea justiției forme extraordinare: suveranul, în numele căruia este urmărit acuzatul, fiind stăpânul tribunalelor ca și a tot ce există, n-are nevoie să-și caute garanții în altă parte decât în concepția existentă despre putere. Singura sa teamă posibilă este aceea ca să nu fie încălcate aparențele exterioare ale justiției și ca autoritatea lui să nu fie dezonorată prin dorința de a o întări.

Dar în cea mai mare parte a țărilor libere, unde majoritatea nu poate niciodată acționa asupra tribunalelor, așa cum ar face-o un suveran absolut, s-a întâmplat uneori ca puterea judiciară să fie lăsată să încapă momentan chiar în mâinile reprezentanților societății. S-a preferat să se confunde astfel, pentru un scurt timp, puterile decât să se violeze principiul necesar al unității de guvernare. Anglia, Franța, Statele Unite au introdus în legile lor justiția politică: este interesant de examinat ce foloase au tras aceste trei mari popoare de pe urma ei.

În Anglia și în Franța *camera pairilor* este și curtea supremă de justiție¹ penală a națiunii. Ea nu judecă toate delictele politice, dar le poate judeca pe toate.

Alături de camera pairilor mai există o putere politică, investită cu dreptul de a acuza. Singura diferență care există, în această privință între cele două țări, este următoarea: în Anglia deputații pot acuza pe cine doresc în fața pairilor; în timp ce în Franța ei nu pot urmări în felul acesta decât pe miniștrii regelui.

---

¹ În Anglia, camera pairilor este în același timp instanța ultimă de apel în unele procese civile. Vezi Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, vol. III, cap. IV.

În rest, în ambele țări, camera pairilor găsește la dispoziția sa toate legile penale pentru a-i pedepsi pe delincvenți.

În Statele Unite, ca și în Europa, una din cele două ramuri ale puterii legislative este investită cu dreptul de a acuza, cealaltă cu dreptul de a judeca. Reprezentanții denunță vinovatul, Senatul îl pedepsește.

Dar Senatul nu poate fi *sesizat* decât de *reprezenanți*, iar reprezentanții nu pot acuza în fața lui decât pe *funcționarii publici*. Astfel Senatul are o competență mai restrânsă decât camera pairilor din Franța și Camera Reprezentanților are un drept de acuzare mai larg decât deputații noștri.

Dar iată cea mai mare diferență care există între America și Europa: în Europa tribunalele politice pot aplica toate dispozițiile Codului penal; în America dacă unui vinovat i s-a retras investitura oficială și a fost declarat nedemn să mai ocupe în viitor vreo altă funcție politică, dreptul lor a fost epuizat și începe misiunea tribunalelor ordinare.

Să presupunem că președintele Statelor Unite a comis o crimă de înaltă trădare.

Camera Reprezentanților îl acuză, senatorii pronunță demiterea lui. Apoi el compare în fața unui juriu, care este singurul în măsură să-l priveze de libertate sau să-i ia viața.

Acest lucru aruncă o lumină puternică asupra subiectului care ne preocupă.

Introducând justiția politică în legile lor, europenii au vrut să-i poată judeca pe marii criminali, indiferent de originea, rangul sau puterea lor în stat. Pentru ca să izbutească, au reunit deocamdată în sânul unui mare corp politic toate prerogativele tribunalelor.

Legislatorul a devenit astfel magistrat; el a putut stabili delictul, a putut să-l încadreze și să-l pedepsească. Dându-i drepturile judecătorului, legea i-a impus toate îndatoririle și l-a obligat să respecte toate formele justiției.

Când un tribunal politic, francez sau englez, judecă un funcționar public și pronunță împotriva lui o condamnare, el îl demite de fapt din toate funcțiile și poate să-l declare nedemn de a mai ocupa vreo funcție în viitor: dar aici destituirea și interdicția politică sunt o consecință a deciziei și nu decizia însăși.

Deci, în Europa, justiția politică este mai degrabă un act judiciar, decât o măsură administrativă.

În Statele Unite se constată contrariul și este ușor să te convingi că acolo justiția politică este mai degrabă o măsură administrativă decât un act judiciar.

Este adevărat că decizia Senatului este judiciară în formă; pentru a o pronunța, senatorii sunt obligați să se conformeze formalităților și uzanțelor procedurale. Ea mai este judiciară prin motivele pe care se întemeiază;

în general, Senatul este obligat să ia ca bază un delict de drept comun. Dar este administrativă prin obiectul ei.

Dacă scopul principal al legiuitorului american ar fi fost într-adevăr să doteze un corp politic cu o mare putere judiciară, nu și-ar fi restrâns acțiunea la cercul funcționarilor publici, deoarece cei mai periculoși inamici ai statului pot să n-aibă vreo funcție: acest lucru este cu atât mai adevărat în republici, unde protecția partidelor contează în primul rând și unde foarte des ai mai multe avantaje dacă n-ai nici o putere legală.

Dacă legiuitorul american ar fi vrut să dea societății înseși dreptul de a preveni, prin teama de pedeapsă, marile delictе, așa cum procedează un judecător, ar fi pus la dispoziția tribunalelor politice toate resursele Codului penal; dar nu le-a oferit decât o armă incompletă și care nu-i poate pedepsi pe cei mai periculoși criminali. Deoarece puțin îi pasă de o sentință de interdicție politică celui care vrea să răstoarne legea însăși.

Deci scopul principal al justiției politice în Statele Unite este acela de a-i retrage puterea celui care o folosește rău și de a-l împiedica pe acest cetățean să mai fie investit pe viitor. Este, după cum se vede, un act administrativ căruia i s-a dat solemnitatea unei decizii.

Deci, în acest domeniu, americanii au creat o formă mixtă. Ei au dat destituirii administrative toate garanțiile justiției politice și au retras justiției politice cele mai mari rigori ale ei.

O dată ce ne-am fixat asupra acestui punct, totul se leagă; descoperim atunci de ce constituțiile americane îi supun pe toți funcționarii civili jurisdicției Senatului și îi exceptează pe militari, ale căror delictе sunt totuși mai periculoase. În structura civilă, americanii n-au, ca să spunem așa, funcționari revocabili: unii sunt inamovibili, alții dețin drepturile de la un mandat care nu poate fi abrogat. Pentru a li se putea lua puterea, trebuie deci ca toți să fie judecați. Dar militarii depind de șeful statului, care este el însuși un funcționar civil. Lovindu-l pe șeful statului, ei sunt cu toții atinși de aceeași lovitură².

Acum, dacă vom compara sistemul european și sistemul american în efectele pe care le produce sau poate să le producă, vom descoperi diferențe nu mai puțin sensibile.

În Franța și în Anglia, justiția politică este considerată o armă extraordinară de care societatea se servește doar pentru a se salva în momente de mare pericol.

Nu se poate nega că justiția politică, așa cum este înțeleasă în Europa, violează principiul conservator al diviziunii puterilor, și că amenință neîntrerupt libertatea și viața oamenilor.

În Statele Unite, justiția politică nu încalcă decât indirect principiul separării puterilor; nu amenință deloc existența cetățenilor; nu planea-

² Unui ofițer nu i se poate lua gradul, dar i se poate lua comanda.

ză — ca în Europa — deasupra tuturor capetelor, de vreme ce nu-i lovește decât pe aceia care, acceptând funcții publice, se supun de la început tuturor rigorilor sale.

Este, în același timp, și mai puțin redutabilă și mai puțin eficientă.

În consecință, legiuitorii din Statele Unite nu au considerat-o ca pe un medicament foarte puternic împotriva marilor boli ale societății, ci ca pe un mijloc obișnuit de guvernare.

Din acest punct de vedere, ea exercită, poate, o influență reală mai mare asupra corpului social în America decât în Europa. Într-adevăr, nu trebuie să ne lăsăm înșelați de aparenta blândețe a legislației americane în privința justiției politice. În primul rând, e cazul să observăm că în Statele Unite tribunalul care pronunță sentințele este compus din aceleași elemente și este supus acelorași influențe ca și corpul însărcinat cu acuzarea, ceea ce dă un impuls aproape de neînfrânt pasiunilor vindicative ale partidelor. Dacă judecătorii politici din Statele Unite nu pot să pronunțe pedepse atât de severe ca judecătorii politici din Europa, sunt totuși mai puține șanse ca să fii achitat de ei. Condamnarea este mai puțin grea, dar mai sigură.

Când au întemeiat tribunalele politice, europenii au avut ca scop principal *pedepsirea* vinovaților; americanii — *să le ia puterea*. Justiția politică în Statele Unite este într-un anume fel o măsură preventivă. Judecătorul nu trebuie încătușat în definiții penale foarte precise.

Nimic nu e mai înspăimântător decât imprecizia legilor americane, când definesc delictele politice propriu-zise: „Delictele care motivează condamnarea președintelui (spune Constituția Statelor Unite, secțiunea IV, art. 1) sunt înalta trădare, corupția, sau alte mari crime și delictе.” Cele mai multe constituții ale statelor sunt încă și mai vagi.

„Funcționarii publici — spune Constituția din Massachusetts — vor fi condamnați pentru comportarea vinovată pe care au avut-o și pentru proasta administrare³. Toți funcționarii care au pus în pericol siguranța statului, prin proasta administrare, corupție, sau alte delictе, spune Constituția din Virginia, vor putea fi acuzați de Camera Deputaților.” Există constituții care nu specifică nici un delict, cu scopul de a lăsa să apese asupra funcționarilor publici o responsabilitate nelimitată⁴.

Dar ceea ce face ca legile americane să fie atât de temute decurge, aș îndrăzni să spun, chiar din caracterul lor blând.

Am văzut că în Europa destituirea unui funcționar și interdicția lui politică sunt consecințe ale pedepsei, în timp ce în America aceasta e însăși pedeapsa. De aici rezultă următoarele: în Europa, tribunalele politice sunt investite cu drepturi teribile pe care uneori nu știu cum să le

³ Cap. I, secțiunea II, par. 8.

⁴ Vezi constituțiile din Illinois, Maine, Connecticut, Georgia.

folosească, și li se întâmplă să nu pedepsească de teamă de a nu pedepsi prea tare. Dar în America, nimeni nu se dă înapoi de la pronunțarea unei pedepse care nu provoacă vaietele oamenilor; a condamna un dușman politic la moarte pentru a-i lua puterea este în ochii tuturor un asasinat oribil; a declara că adversarul e nedemn de a posedea această putere și a i-o lua, lăsându-i libertatea și viața, poate să pară rezultatul onest al unei lupte.

Or, această sentință, atât de ușor de pronunțat, este totuși culmea nenorocirii pentru cei cărora ea li se aplică. Marii delincvenți vor sfida, fără îndoială, rigorile-i zadarnice; oamenii obișnuți vor vedea în sentință distrugerea poziției lor, un atentat la onoarea lor și care-i condamnă la o rușinoasă trândăvie mai rea decât moartea.

În Statele Unite, judecata politică exercită deci asupra vieții societății o influență cu atât mai mare cu cât pare mai puțin de temut. Ea nu acționează direct asupra celor care sunt guvernați, dar face ca majoritatea să fie în întregime stăpână pe cei care o guvernează; ea nu dă legiuitorului o imensă putere de care nu ar putea uza decât în zilele de criză; îi dă posibilitatea să aibă o putere moderată și permanentă, pe care o poate folosi zilnic. Dacă forța este mai puțin mare, folosirea ei este, pe de altă parte, mai comodă și abuzul mai ușor de comis.

Împiedicând tribunalele politice să pronunțe pedepse judiciare, mi se pare deci că americanii au prevenit mai degrabă consecințele cele mai grele ale tiraniei legislative decât tirania propriu-zisă. Și nu știu, dacă, la urma urmelor, justiția politică, așa cum este ea înțeleasă în Statele Unite nu este arma cea mai formidabilă care a fost pusă vreodată în mâinile majorității.

Când republicile americane vor începe să degenereze, cred că acest lucru va fi ușor de sesizat, va fi suficient de văzut dacă numărul proceselor politice este în creștere. (N)

Capitolul VIII

DESPRE CONSTITUȚIA FEDERALĂ

Până acum am considerat fiecare stat ca un întreg și am arătat diferitele resorturi pe care le acționează poporul, precum și mijloacele de care se folosește. Dar toate aceste state pe care le-am considerat independente sunt totuși obligate să se supună, în anumite cazuri, unei autorități superioare, care este cea a Uniunii. A sosit momentul să examinăm partea de suveranitate care este cedată Uniunii și să examinăm rapid Constituția federală¹.

ISTORICUL CONSTITUȚIEI FEDERALE

Originea primei Uniuni. — Slăbiciunea sa. — Congresul face apel la puterea constituantă. — Intervalul de doi ani care se scurge între acest moment și cel în care noua constituție este promulgată.

Cele treisprezece colonii care au scuturat simultan jugul englez la sfârșitul secolului trecut aveau, cum am mai spus, aceeași religie, aceeași limbă, aceleași moravuri, aproape aceleași legi; luptau contra unui dușman comun: aveau deci puternice motive pentru a stabili o legătură strânsă între ele și pentru a se contopi într-o singură și aceeași națiune.

Dar, fiecare dintre ele, având dintotdeauna o existență separată și o administrație gata constituită, își crease interese și deprinderi specifice și era potrivnică unei uniuni trainice și complete care ar fi făcut să dispară însemnătatea ei individuală într-un prestigiu comun. De aici, două tendințe opuse: una care-i îndemna pe anglo-americani să se unească și alta care-i îndemna să se despartă.

Cât a durat războiul cu patria-mamă necesitatea a făcut să precumpănească principiul uniunii. Și deși legile care constituiau această uniune erau defectuoase, legătura comună subzista în pofida lor².

---

¹ Vezi textul Constituției federale.

² Vezi articolele primei confederații formate în 1778.

Această Constituție federală n-a fost adoptată de toate statele decât în 1781.

Vezi de asemenea analiza pe care o face acestei Constituții *Federalist* de la nr. 15 la nr. 22 inclusiv și dl Story în ale sale *Commentaries on the Constitution of the United States*, pp. 84–115.

Dar de îndată ce s-a încheiat pacea, viciile legislației au ieșit la iveală: părea că statul se va descompune dintr-o dată. Fiecare colonie, devenind republică independentă, a pus mâna pe întreaga suveranitate. Guvernul federal, pe care însăși constituția sa îl condamna la slăbiciune și pe care sentimentul primejdiei colective nu-l mai susținea, și-a văzut pavilionul pradă insultelor marilor popoare europene, în timp ce el nu avea destule resurse pentru a face față popoarelor indiene și pentru a plăti dobânzile datoriilor contractate în timpul războiului pentru Independență. Gata să dispară, și-a declarat oficial neputința și a făcut apel la puterea constituantă³.

Dacă vreodată America a știut să se ridice pentru câteva clipe la acea înaltă treaptă a gloriei unde imaginația orgolioasă a locuitorilor săi ar dori s-o situeze mereu, aceasta s-a întâmplat în acel moment suprem în care puterea națională tocmai abdicase, oarecum, de la supremația ei.

Lupta energetică a unui popor pentru cucerirea independenței este un spectacol pe care l-au putut oferi toate secolele. De altfel, s-au exagerat mult eforturile făcute de americani pentru a se sustrage jugului englez. Despărțite de dușmanii lor prin 1 300 de leghe marine, ajutate de un aliat puternic, Statele Unite și-au datorat victoria mai curând poziției lor decât valorii militare sau patriotismului cetățenilor săi. Cine ar îndrăzni să compare războiul din America cu războaiele Revoluției franceze, eforturile americane cu ale noastre, când Franța, fiind ținta atacurilor întregii Europe, fără bani, fără credite, fără aliați, își trimitea a douăzecea parte din populație să înfrunte dușmanul, stingând cu o mână incendiul ce-i devora ființa și înălțând cu alta torța pe care o rotea în jurul ei? Dar ceea ce este nou în istoria societății este să vezi un mare popor, avertizat de legiuitorii săi că mecanismele guvernării sunt pe punctul de a se opri, întorcându-și fără grabă și fără teamă privirile asupra sa, măsurând profunzimea răului și stăpânindu-se timp de doi ani buni pentru a avea răgazul de a găsi leacul; și când remediul a fost găsit să vezi că se supune de bunăvoie, fără ca lumea să verse o lacrimă sau vreo picătură de sânge.

Când s-a făcut simțită imperfecțiunea primei Constituții federale, efervescența pasiunilor politice născute de revoluție se calmase în parte și toți marii oameni pe care-i crease erau încă în viață. A fost un noroc dublu pentru America. Adunarea puțin numeroasă⁴ care s-a însărcinat să elaboreze a doua Constituție cuprindea cele mai strălucite spirite și cele mai nobile caractere care au existat vreodată în Lumea Nouă. Era prezidată de George Washington.

³ Congresul a făcut această declarație la 21 februarie 1787.

⁴ Ea era compusă doar din 55 de membri. Făceau parte din ea Washington, Madison, Hamilton și cei doi Morris.

După lungi și mature deliberări, această comisie națională a oferit poporului spre adoptare corpul legilor organice după care se conduce Uniunea și în zilele noastre. Succesiv, au adoptat-o toate statele⁵. Noul guvern federal a intrat în funcție în 1789, după doi ani de interregn. Deci revoluția americană s-a încheiat tocmai în momentul în care începea a noastră.

TABLOU SUMAR AL CONSTITUȚIEI FEDERALE

Diviziunea puterilor între suveranitatea federală și suveranitatea statelor. — Guvernul statelor ține de dreptul comun; — guvernul federal este excepția.

O primă dificultate a apărut, probabil, spiritului american. Este vorba despre împărțirea suveranității în așa fel încât statele care formau Uniunea să continue să se autoguverneze în tot ceea ce privește doar prosperitatea lor internă, fără ca națiunea întreagă, reprezentată de Uniune, să înceteze să constituie un corp și să facă față tuturor nevoilor generale. Problemă complexă și greu de rezolvat.

Era imposibil să se reglementeze dinainte, într-o manieră exactă și completă, partea de putere care urma să revină celor două guverne care aveau să-și împartă suveranitatea. Cine poate să prevadă toate amănunțele vieții unui popor?

Datoriile și drepturile guvernului federal erau simple și destul de ușor de definit, pentru că Uniunea fusese creată cu scopul de a răspunde câtorva mari necesități generale. Datoriile și drepturile guvernelor diferitelor state erau, dimpotrivă, multiple și complicate, pentru că guvernul pătrundea în toate detaliile vieții sociale.

Au fost deci definite cu grijă atribuțiile guvernului federal, și s-a declarat că tot ce nu este cuprins în această definiție intră în atribuțiile guvernelor statelor. Astfel, guvernarea diferitelor state a rămas dreptul lor comun; guvernarea federală a devenit excepția⁶.

Dar cum se prevedea că, în practică, se vor putea ridica unele probleme relativ la limitele exacte ale acestei guvernări excepționale și că ar fi

---

⁵ Nu legiuitorii au adoptat-o. Poporul a numit deputați special în acest scop. Noua Constituție a fost în toate aceste adunări subiectul unor discuții aprofundate.

⁶ Vezi amendamentele la Constituția federală *Federalist*, nr. 32; Story, p. 711; *Kent's Commentaries*, vol. I, p. 364. E de remarcat chiar că, ori de câte ori Constituția nu a rezervat Congresului dreptul *exclusiv* de a reglementa anumite chestiuni, statele pot s-o face, în așteptarea momentului când el va dori să se ocupe de aceasta. De exemplu, Congresul are dreptul să facă o lege generală a falimentului și n-o face; fiecare stat ar avea dreptul să facă una în felul lui. De altminteri, acest punct n-a fost stabilit decât după discuții în fața tribunalelor. E o chestiune de jurisprudență.

periculos să se lase rezolvarea acestor probleme în seama tribunalelor ordinare instituite în diverse state de către chiar aceste state, a fost creată o înaltă curte⁷ federală, tribunal unic, care avea printre atribuții menținerea între cele două guverne rivale a separației puterilor, așa cum fusese reglementată prin Constituție⁸.

ATRIBUȚIILE GUVERNULUI FEDERAL

Puterea acordată guvernului federal de a face pace, război, de a stabili taxele generale. — Chestiunile de politică internă de care se poate ocupa. — Guvernul Uniunii, mai centralizat în unele privințe decât guvernarea regală sub vechea monarhie franceză.

În relațiile dintre ele, popoarele sunt doar indivizi. O națiune are nevoie de un guvern unic, mai cu seamă pentru a se impune favorabil în fața străinilor.

Deci, i s-a acordat Uniunii dreptul exclusiv de a încheia pace sau de a face război; de a încheia tratate comerciale; de a mobiliza armata și de a echipa flota⁹.

Necesitatea unui guvern național nu se face atât de imperios simțită în privința treburilor interne ale societății.

Există totuși anumite interese generale pe care doar o autoritate generală le poate asigura cu folos.

A fost lăsat în seama Uniunii dreptul de a regla tot ce se raportează la valoarea banilor; a fost însărcinată să se ocupe de poștă; i s-a dat dreptul

⁷ Acțiunea acestei curți este indirectă, după cum vom vedea mai jos.

⁸ Iată cum explică *Federalist*, în nr. 45, această împărțire a suveranității între Uniune și diferitele state: „Atribuțiile pe care Constituția le deleagă guvernului federal — se spune — sunt diferite și puține. Cele care rămân la dispoziția diferitelor state sunt, dimpotrivă, nedefinite și în număr mare. Primele se exercită în principal în domeniul extern, cum ar fi pacea, războiul, negocierile, comerțul. Puterile pe care le revendică statele privesc tot ce ține de mersul obișnuit al lucrurilor, viața, libertatea și prosperitatea statului.”

Voi avea deseori ocazia în această lucrare să citez din *Federalist*. Când proiectul legii, care a devenit între timp Constituția Statelor Unite, era încă în dezbaterile poporului și supus adoptării de către el, trei oameni, celebri încă de pe atunci, și care și-au mai sporit celebritatea, John Jay, Hamilton și Madison s-au asociat cu scopul de a explica națiunii avantajele proiectului care îi era prezentat. În acest scop au publicat sub formă de revistă o serie de articole care împreună alcătuiesc un întreg tratat. Numele pe care l-au dat revistei, *Federalist*, a rămas și titlul cărții. *Federalist* este o carte frumoasă — care deși se referă la America ar trebui să fie cunoscută tuturor oamenilor de stat din toate țările.

⁹ Vezi Constituția, sect. VIII; *Federalist*, nr. 41 și 42; *Kent's Commentaries*, vol. I, pp. 207 și următoarele; Story, pp. 358–382; *id.*, pp. 409–426.

să deschidă mari căi de comunicație care să unească diversele părți ale teritoriului¹⁰.

În general, guvernele diferitelor state au fost considerate libere în sfera lor; totuși, ele puteau abuza de această independență și compromite prin măsuri imprudente securitatea întregii Uniuni; în aceste cazuri rare, definite în prealabil, i s-a permis guvernului federal să intervină în treburile interne ale statelor¹¹. Astfel, recunoscând fiecărei republici confederate dreptul de a modifica sau de a-și schimba legislația, i s-a interzis, totuși, să emită legi retroactive și să-și creeze un corp nobiliar¹².

Și, în sfârșit, pentru ca guvernul federal să-și poată îndeplini obligațiile care i-au fost impuse, i s-a acordat dreptul nelimitat de a percepe taxe¹³.

Dacă analizăm cu atenție separația puterilor așa cum a stabilit-o constituția federală, dacă pe de o parte examinăm partea de suveranitate pe care și-au rezervat-o statele înseși, iar pe de altă parte, acele atribuții și drepturi luate de Uniune, ne este ușor să constatăm că legislatorii federali își formaseră idei foarte clare și corecte despre ceea ce am numit mai înainte centralizarea guvernamentală.

Statele Unite nu alcătuiesc doar o republică, ele alcătuiesc și o confederație. Cu toate acestea, autoritatea națională este, din anumite puncte de vedere, mai centralizată decât era în aceeași epocă în mai multe monarhii absolute din Europa. Am să citez doar două exemple.

În Franța existau treisprezece instanțe suverane, care, de cele mai multe ori, aveau dreptul de a interpreta legea fără posibilitate de apel. Avea, în plus, câteva provincii numite teritorii de stat, care, după ce autoritatea suverană desemnată să reprezinte națiunea ordona perceperea unui impozit, puteau să-i refuze concursul.

Uniunea nu are decât un singur tribunal pentru interpretarea legii și o singură legislație pentru a o face; impozitul votat de reprezentanții națiunii este obligatoriu pentru toți cetățenii. Deci în aceste două puncte esențiale, Uniunea este mai centralizată decât era monarhia franceză; și cu toate acestea Uniunea nu este decât un mozaic de republici confederate.

În Spania, anumite provincii aveau dreptul să stabilească un sistem de vămuire propriu, drept care ține prin însăși esența sa de suveranitatea națională.

---

¹⁰ Există și alte câteva drepturi de același fel, cum ar fi acela de a elabora o lege generală asupra falimentelor, de a acorda brevete de invenții... E destul de clar de ce era necesară intervenția întregii Uniuni în aceste probleme.

¹¹ Dar, în acest caz, intervenția este indirectă. Uniunea intervine prin tribunalele sale, așa cum vom vedea mai departe.

¹² Constituția federală, sect. X, art. 1.

¹³ Constituția, sect. VIII, IX și X; *Federalist* nr. 30–36 inclusiv; *Id.* 41, 42, 43, 44; *Kent's Commentaries*, vol. I, pp. 207 și 381; Story, pp. 329–514.

În America, numai Congresul are dreptul să reglementeze raporturile comerciale dintre state. Deci, guvernul confederației este mai centralizat în această privință decât cel din regatul spaniol.

Este adevărat că în Franța, ca și în Spania, puterea regală fiind totdeauna în stare să înfăptuiască, la nevoie chiar prin forță, ceea ce constituția regatului îi refuză de drept, se ajunge în cele din urmă la același lucru. Dar aici eu vorbesc despre teorie.

PUTERILE FEDERALE

După ce am circumscris guvernul federal în sfera sa de acțiune precis delimitată, trebuie să știm cum va putea fi pus în mișcare în interiorul ei.

PUTERILE LEGISLATIVE

[Deosebiriile dintre alcătuirea Senatului
și cea a Camerei Reprezentanților]

Divizarea corpului legislativ în două ramuri. — Diferențe în modul de alcătuire al celor două Camere. — Principiul independenței statelor e învingător în alcătuirea Senatului. — Principiul suveranității naționale în alcătuirea Camerei Reprezentanților. — Constituțiile nu sunt logice când popoarele sunt tinere și efectele ciudate care rezultă de aici.

În organizarea puterilor Uniunii, a fost urmat, în multe puncte, planul alcătuit de la început prin constituția fiecărui stat.

Corpul legislativ federal al Uniunii a fost compus din Senat și Camera Reprezentanților.

Spiritul de conciliere a făcut ca, în formarea fiecăruia dintre aceste corpuri, să fie urmate reguli diferite.

Am lăsat să se înțeleagă, mai înainte, că în momentul când s-a dorit alcătuirea Constituției federale, s-au făcut simțite două interese opuse. Aceste două interese au dat naștere la două opinii.

Unii voiau să facă din Uniune o ligă de state independente, un fel de congres, unde reprezentanții unor popoare distincte vor veni să discute anumite puncte de interes comun.

Ceilalți doreau să-i reunească pe toți locuitorii fostelor colonii într-un singur și același popor și să le dea un guvern care, deși va avea o sferă de activitate limitată, va putea acționa înăuntrul ei ca singur și unic reprezentant al națiunii. Consecințele practice ale acestor două teorii erau foarte diferite.

Astfel, dacă s-ar fi organizat o ligă și nu un guvern național, dreptul de a decide ar fi revenit majorității statelor și nicidecum majorității locuitorilor Uniunii, deoarece fiecare stat, mare sau mic, și-ar fi păstrat astfel caracterul de putere independentă și ar fi intrat în Uniune pe picior de perfectă egalitate.

Dimpotrivă, din momentul în care se considera că toți locuitorii Statelor Unite alcătuiesc un unic și același popor, era firesc ca numai majoritatea cetățenilor să aibă rolul decisiv.

Se înțelege că statele mici nu puteau să fie de acord cu aplicarea acestei doctrine fără a renunța la însăși existența lor în ceea ce privește suveranitatea federală; deoarece dintr-o putere care ar fi participat la reglementare ele ar fi devenit o fracțiune neînsemnată a unui popor numeros. Primul sistem le-ar fi acordat o putere excesivă; al doilea le anula.

Așa stând lucrurile, s-a întâmplat ceea ce se întâmplă de obicei când interesele se opun raționamentelor: au fost adaptate regulile logicii. Legiuitorii au adoptat clauze intermediare care conciliau forțat două sisteme teoretic de neîmpăcat.

Principiul independenței statelor a triumfat în alcătuirea Senatului; principiul suveranității naționale, în alcătuirea Camerei Reprezentanților.

Fiecare stat a trebuit să trimită doi senatori în Congres și un anume număr de reprezentanți, proporțional cu populația¹⁴.

Din acest aranjament a rezultat că, în zilele noastre, statul New York are patruzeci de reprezentanți în Congres și doar doi senatori; statul Delaware doi senatori și un reprezentant. Deci, în Senat, statul Delaware este egal cu statul New York, în timp ce acesta are în Camera Reprezentanților o influență de patruzeci de ori mai mare decât primul. Astfel, se poate întâmpla ca minoritatea națiunii care domină Senatul să paralizeze complet voința majorității reprezentată în cealaltă Cameră; ceea ce contrazice spiritul guvernării constituționale.

Aceasta dovedește cât de dificil este și cât de rar se reușește legarea într-o manieră logică și rațională a tuturor componentelor unei legislații.

De-a lungul timpului, se nasc în același popor interese diferite și se consacra drepturi diverse. Când apoi trebuie stabilită o constituție generală,

---

¹⁴ O dată în zece ani, Congresul fixează din nou numărul de reprezentanți pe care fiecare stat trebuie să-l trimită în Camera Reprezentanților. În 1789, numărul total era de 69; în 1833 de 240. (*American Almanac*, 1834, p. 194)

Constituția spusese că nu va fi mai mult de un reprezentant pentru 30 000 persoane; dar nu fixase limita minimă. Congresul n-a considerat necesar să crească numărul reprezentanților proporțional cu creșterea populației. Prin prima lege emisă cu privire la acest subiect, la 14 aprilie 1792 (*Vezi Laws of the United States*, de Story, vol. I, p. 235) s-a decis că va exista un reprezentant la fiecare 33 000 de locuitori. Ultima lege, intervenită în 1832, a fixat câte un reprezentant la 48 000 de locuitori. Populația reprezentată este alcătuită din toți oamenii liberi și din trei cincimi din numărul sclavilor.

fiecare din aceste interese și drepturi formează tot atâtea obstacole naturale care se opun ca vreun principiu politic să fie urmărit în toate consecințele sale. Deci, doar la nașterea unei societăți poți fi total logic în alcătuirea legilor. Când vedeți că un popor se bucură de acest avantaj, nu vă grăbiți să trageți concluzia că este înțelept; gândiți-vă mai curând că e tânăr.

În epoca în care s-a format constituția federală nu existau printre anglo-americani decât două interese net opuse unul altuia: interesul individualizării fiecărui stat și interesul unirii întregului popor; și a trebuit să se ajungă la un compromis.

Trebuie totuși să recunoaștem că această parte a constituției n-a produs până acum relele la care ne putem aștepta.

Toate statele sunt tinere; sunt apropiate unele de altele; au moravuri, idei și nevoi omogene; deosebirea care rezultă din întinderea lor diferită nu este suficientă pentru a face ca interesele lor să fie foarte opuse. Așa încât nu s-a întâmplat niciodată ca statele mici să se asocieze în Senat împotriva planurilor celor mari. De altfel, există o forță atât de puternică în exprimarea legală a voințelor întregului popor, încât, dacă majoritatea se exprimă prin Camera Reprezentanților, Senatul devine destul de slab față de ea.

Apoi, să nu uităm că nu depindea de legislatorii americani să facă o singură și aceeași națiune din poporul căruia voiau să-i dea legi. Scopul constituției federale n-a fost să distrugă existența statelor, ci numai să o restrângă. Din momentul în care acestor corpuri secundare li se lăsa o putere reală (și era imposibil să le fie retrasă), se renunța de la bun început la folosirea obișnuită a constrângerii pentru a le supune voinței majorității. Acestea o dată stabilite, introducerea forțelor lor individuale în mecanismele guvernării federale nu avea nimic extraordinar. Nu făcea decât să se constate un fapt existent, acela al unei puteri recunoscute care trebuie menajată și nu violentată.

ALTE DEOSEBIRI ÎNTRE SENAT ȘI CAMERA REPREZENTANȚILOR

Senatul numit de legiuitorii din provincii. — Reprezentanții numiți de popor. — Două trepte de alegeri pentru primul. — Una singură pentru a doua. — Durata diferitelor mandate. — Atribuții.

Senatul nu se deosebește de cealaltă Cameră doar prin principiul reprezentării, ci și prin felul în care este ales, prin durata mandatului și prin caracterul atribuțiilor.

Camera Reprezentanților e numită de popor; Senatul de legiuitorii fiecărui stat.

Prima este produsul alegerilor directe, al doilea al alegerilor în două etape.

Mandatul reprezentanților durează doar doi ani; cel al senatorilor, șase.

Camera Reprezentanților nu are decât funcții legislative; ea nu participă la puterea judecătorească decât acuzându-i pe funcționarii publici; Senatul contribuie la elaborarea legilor; el judecă delictele politice care-i sunt deferite de Camera Reprezentanților; în plus, el este marele consiliu executiv al națiunii. Tratatelor încheiate de președinte trebuie să fie validate de Senat; opțiunile președintelui, pentru a deveni definitive, au nevoie de aprobarea aceluiași corp¹⁵.

DESPRE PUTEREA EXECUTIVĂ¹⁶

Dependența președintelui. — Electiv și responsabil. — Președintele e liber în sfera sa, Senatul îl supraveghează și nu-l conduce. — Retribuția președintelui fixată în momentul în care-și preia funcția. — Veto suspensiv.

Legiuitorii americani aveau o sarcină dificilă de dus la bun sfârșit: ei doreau să creeze o putere executivă care să depindă de majoritate și care să fie totuși destul de puternică pentru ca să acționeze liber în sfera ei.

Mentținerea formei republicane pretindea ca reprezentantul puterii executive să fie supus voinței naționale.

Președintele este un magistrat ales. Onoarea sa, bunurile sale, libertatea și viața sa sunt chezașe pentru corecta folosire a puterii sale. Exercițându-și această putere el nu este, de altfel, complet independent: Senatul îl supraveghează în relațiile lui cu puterile străine, ca și în distribuirea funcțiilor; în așa fel încât el să nu poată fi corupt, nici să poată corupe.

Legiuitorii Uniunii au înțeles că puterea executivă nu-și va putea îndeplini demn și cu folos datoria, dacă nu vor izbuti să-i ofere mai multă stabilitate și mai multă putere decât îi acordase fiecare stat.

Președintele a fost numit pentru patru ani, și a putut fi reales. Având timp în fața lui, a avut și îndemnul de a munci pentru binele public și mijloacele pentru a-l înfăptui.

Președintele a devenit singurul și unicul reprezentant al puterii executive a Uniunii. S-a evitat chiar subordonarea voinței sale voinței unui

¹⁵ Vezi *Federalist*, nr. 52–66, inclusiv; Story, pp. 199–314; Constituția, sect. II și III.

¹⁶ *Federalist*, nr. 67–77, inclusiv; Constituția, art. 2; Story, p. 315, pp. 515–780; *Kent's Commentaries*, p. 255.

consiliu: mijloc periculos care, slăbind acțiunea guvernului, diminuează responsabilitatea guvernanților. Senatul are dreptul să anuleze deciziile președintelui, dar n-are cum să-l oblige să acționeze, nici cum să împartă cu el puterea executivă.

Acțiunea legislativului asupra puterii executive poate fi directă: am văzut că americanii au avut grijă ca ea să nu se exercite. Ea poate fi, de asemenea, indirectă.

Privând funcționarul public de leafa lui, Camerele îi pot afecta o parte din independență; stăpâne pe elaborarea legilor, ne putem teme că ele îi vor lua încetul cu încetul partea de putere pe care constituția a dorit să le-o rezerve.

Această dependență a puterii executive este unul din viciile inerente constituțiilor republicane. Americanii n-au putut distruge panta pe care alunecă adunările legislative acaparând guvernarea, dar au făcut ca această pantă să fie mai puțin abruptă.

Retribuția președintelui este fixată, o dată cu intrarea sa în funcție, pentru tot timpul cât va dura magistratura sa. Mai mult, președintele este înarmat cu un veto suspensiv care-i permite să oprească aprobarea unor legi care ar putea distruge partea de independență atribuită lui de constituție. Dar lupta între președinte și legislativ nu poate fi decât inegală, pentru că acesta din urmă, perseverând în planurile sale, este întotdeauna în stare să învingă rezistența care i se opune; dar veto-ul suspensiv are măcar forța de a obliga legislativul să ia totul de la început; îl silește să reconsidere problema și, de data aceasta, soluția nu poate fi adoptată decât cu o majoritate de două treimi. De altfel, acest veto este un fel de apel către popor. Puterea executivă care, fără această garanție ar fi putut fi oprimată în secret, își pledează atunci cauza și-și expune argumentele. Dar dacă legislativul persistă în planurile sale, nu va putea oare să învingă rezistența care i se opune? La aceasta răspund că în constituțiile tuturor popoarelor, de orice fel ar fi aceste constituții, există un punct în care legiuitorul e obligat să aibă încredere în bunul-simț și în virtutea cetățenilor săi. Acest punct este mai apropiat și mai vizibil în republici, mai îndepărtat și învăluit cu grijă în regimurile monarhice; dar îl regăsim întotdeauna undeva. Nu există țară în care legea să poată prevedea totul și în care instituțiile să poată înlocui rațiunea și moravurile.

ÎN CE FEL SE DEOSEBEȘTE POZIȚIA PREȘEDINTELUI STATELOR UNITE DE CEA A UNUI REGE CONSTITUȚIONAL DIN FRANȚA

În Statele Unite, puterea executivă e limitată și excepțională, la fel ca și suveranitatea în numele căreia acționează. — În Franța, puterea executivă și suveranitatea sunt atotcuprinzătoare. — Regele este și unul dintre autorii legilor. — Președinte-

le nu este decât executorul legii. — Alte deosebiri care provin din durata celor două puteri. — Președintele e stânjenit în sfera puterii executive. — În aceeași sferă regele e liber. — În pofida diferențelor, Franța seamănă mai mult cu o republică, decât Uniunea cu o monarhie. — Comparația între numărul de funcționari care, în cele două țări, depind de puterea executivă.

Puterea executivă joacă un rol atât de mare în soarta unei națiuni, încât aș vrea să mă opresc aici o clipă, pentru a face mai bine să se înțeleagă ce loc ocupă ea la americani.

Pentru a înțelege clar și precis care este poziția președintelui Statelor Unite ar fi de folos s-o comparăm cu cea a unui rege din una din monarhiile constituționale ale Europei.

În această comparație voi da puțină atenție semnelor exterioare ale puterii; ele înșală ochiul observatorului într-o măsură mai mare decât îl luminează.

Când o monarhie se transformă încetul cu încetul într-o republică, puterea executivă își păstrează titlurile, onorurile, respectul, chiar și banii, mult timp după ce a pierdut forța reală. După ce tăiaseră capul unuia dintre regii lor și îl izgoniseră pe altul, englezii continuau să îngenuncheze atunci când se adresau urmașilor acestor suverani.

Pe de altă parte, când republicile cad sub jugul unui singur om, puterea continuă să pară simplă, lipsită de ostentație și modestă în manifestările ei, ca și cum nu s-ar fi ridicat încă deasupra celorlalți. Când împărații dispuneau despotice de averea și viața concetățenilor lor, cei care li se adresau îi numeau Cezari iar ei cinau fără fast cu prietenii lor.

Trebuie deci abandonate aspectele superficiale pentru a pătrunde mai în profunzime.

În Statele Unite, suveranitatea e divizată între Uniune și state, în timp ce la noi este unică și compactă; de aici se naște prima și cea mai mare diferență pe care o observ între președintele Statelor Unite și regele Franței.

În Statele Unite, puterea executivă este limitată și excepțională, ca și suveranitatea în numele căreia acționează; în Franța, este atotcuprinzătoare așa cum este și suveranitatea.

Americanii au un guvern federal; noi avem un guvern național.

Iată o primă cauză a inferiorității care rezultă din însăși natura lucrurilor; dar nu este singura. Cea de a doua, în ordinea importanței, este următoarea: se poate, la drept vorbind, defini suveranitatea prin dreptul de a emite legi.

În Franța, regele este într-adevăr un element al suveranității, deoarece legile nu există dacă el refuză să le aprobe; în plus, mai este și executorul legilor.

Președintele este și el executorul legilor, dar el nu participă efectiv la elaborarea lor, pentru că refuzându-și aprobarea, el nu le poate împie-

dica să existe. El nu este deci un element al suveranității, ci doar un agent al acesteia.

În Franța, regele nu este numai un element al suveranității, el mai participă și la formarea legislativului, care este celălalt element al ei. Participă numind membrii unei Camere și curmând după bunul său plac mandatul celeilalte. Președintele Statelor Unite n-are nici un amestec în alcătuirea corpului legiuitor și nu poate să-l dizolve.

Regele împarte cu membrii Camerelor dreptul de a propune legi.

Președintele nu are asemenea inițiative.

Regele este reprezentat în sânul Camerelor printr-un anume număr de agenți care-i expun părerile, îi susțin opiniile și fac să precumpănească principiile sale de guvernare.

Președintele n-are acces în Congres ca și miniștrii lui, și doar pe căi indirecte poate face să pătrundă în acest mare corp influența și opiniile sale.

Regele Franței merge mână în mână cu legislativul, care nu poate acționa fără el, tot așa cum nici regele n-ar putea face ceva fără legislativ.

Președintele este plasat alături de legislativ, ca o putere inferioară și dependentă.

În exercitiul puterii executive propriu-zise, punct în care poziția sa pare a semăna cel mai mult cu cea a regelui Franței, președintele se află încă, din mai multe motive, într-o stare de inferioritate.

În primul rând, în Franța, puterea regelui are față de cea a președintelui avantajul duratei. Or, durata este unul din principalele elemente ale forței. Nu este iubit și nu este temut decât ceea ce e destinat să existe mult timp.

Președintele Statelor Unite este un magistrat ales pentru patru ani. În Franța, regele este un conducător ereditar.

În exercitiul puterii executive, președintele Statelor Unite este mereu supus unei supravegheri pline de grijă. El pregătește tratatele, dar nu le încheie; el desemnează oameni pentru funcții, dar nu-i numește¹⁷.

Regele Franței este un stăpân absolut în sfera puterii executive.

Președintele Statelor Unite răspunde pentru actele sale. Legea franceză afirmă că persoana regelui Franței este inviolabilă.

Cu toate acestea, deasupra unuia ca și a altuia, există o forță conducătoare, cea a opiniei publice. Această autoritate e mai puțin definită în Franța decât în Statele Unite; e mai puțin recunoscută, mai puțin prezentă

---

¹⁷ Constituția nu lămurește dacă președintele trebuie să aibă avizul Senatului în cazul destituirii, ca și în cazul numirii unui funcționar federal. *Federalist*, în numărul 77, răspunde afirmativ; dar în 1789, Congresul a decis, pe bună dreptate, că președintele, fiind responsabil, nu poate fi obligat să folosească slujbași în care n-are încredere. Vezi *Kent's Commentaries*, vol. I, p. 289.

în formulările legilor, dar în realitate ea există. În America, ea decurge din alegeri și hotărâri; în Franța, din revoluții. Astfel, în pofida diversității, Franța și Statele Unite au în structura lor acest punct comun: opinia publică este de fapt puterea dominantă. Deci, principiul care generează legile este de fapt același la ambele popoare, deși evoluțiile sale sunt mai mult sau mai puțin libere și consecințele care decurg sunt adeseori diferite. Acest principiu este prin natura sa esențialmente republican. De aceea cred că Franța cu regele său seamănă mai mult cu o republică, decât seamănă Uniunea cu președintele său cu o monarhie.

În tot ce-am expus până acum, am avut grijă să nu semnalez decât elementele esențiale ale diferențierii. Dacă aș fi vrut să intru în detalii, tabloul ar fi fost și mai izbitor. Dar am prea multe de spus, pentru a nu dori să fiu scurt.

Am remarcat că puterea președintelui Statelor Unite nu se exercită decât în sfera unei suveranități limitate, în timp ce cea a regelui Franței acționează în cercul unei suveranități complete.

Aș fi putut arăta cum, în Franța, puterea de guvernare a regelui, depășindu-și granițele firești, oricât de întinse ar fi ele, pătrunde în mii de feluri în administrarea intereselor individuale.

Acestei surse de influență aș putea să-i alătur pe cea care rezultă din marele număr de funcționari publici, care, aproape toți, își datorează mandatul puterii executive. La noi, acest număr a depășit toate limitele cunoscute: el se ridică la 138 000¹⁸. Fiecare din aceste 138 000 de numiri trebuie considerată un element de forță. Președintele nu are dreptul absolut de a numi în funcțiile publice și aceste funcții nu depășesc 12 000¹⁹.

CAUZE ACCIDENTALE CARE POT FACE SĂ CREASCĂ INFLUENȚA PUTERII EXECUTIVE

Uniunea are asigurată securitatea externă. — Politica de expectativă. — O armată de șase mii de soldați. — Doar câteva nave. — Președintele dispune de mari prerogative pe care nu are prilejul să le folosească. — Acolo unde are prilejul de a le exercita este slab.

¹⁸ Sumele plătite de stat acestor funcționari se ridică în fiecare an la 200 de milioane de franci.

¹⁹ În Statele Unite e publicat în fiecare an un almanah care se numește *National Calendar*; acolo sunt trecute numele tuturor funcționarilor federali. *National Calendar* din 1833 mi-a furnizat cifra pe care o dau aici.

Rezultă din cele spuse că regele Franței dispune de unsprezece ori mai multe posturi decât președintele Statelor Unite, deși populația Franței nu este decât o dată și jumătate mai mare decât cea a Uniunii.

Dacă puterea executivă este mai slabă în America decât în Franța, cauza trebuie atribuită poate într-o mai mare măsură împrejurărilor, decât legii.

Puterea executivă a unei națiuni își demonstrează abilitatea și forța în special în relațiile sale cu străinătatea.

Dacă existența Uniunii ar fi neîncetat amenințată, dacă marile ei interese ar fi mereu implicate în cele ale unor popoare puternice, s-ar vedea cum puterea executivă ar crește în ochii opiniei publice prin ceea ce s-ar aștepta din partea ei și prin ceea ce ar face ea.

E adevărat, președintele Statelor Unite este comandantul armatei, dar această armată numără 6 000 de soldați; el comandă flota, dar această flotă e alcătuită doar din câteva vase; el dirijează relațiile Uniunii cu celelalte națiuni, dar Statele Unite nu au vecini. Izolate de restul lumii prin ocean, prea slabe deocamdată pentru a aspira la dominația mărilor, ele nu au nici un fel de dușman și interesele lor se întâlnesc rar cu cele ale altor națiuni de pe glob.

De aici reiese clar că practica guvernării nu poate fi apreciată doar în lumina teoriei.

Președintele Statelor Unite are prerogative aproape regale pe care nu are ocazia să le folosească și drepturile pe care le are până în prezent sunt foarte restrânse: legile îi permit să fie puternic, circumstanțele îl mențin slab.

Dimpotrivă, autoritatea regală din Franța datorează cea mai mare parte a puterii ei mai curând circumstanțelor decât legilor.

În Franța, puterea executivă luptă neîncetat împotriva unor imense obstacole și dispune de imense resurse pentru a le înlătura. Ea crește din măreția acțiunilor îndeplinite și din însemnătatea evenimentelor pe care le dirijează, fără ca pentru aceasta să-și modifice structura.

Dacă legile ar fi creat-o la fel de slabă și ar fi limitat-o la fel de mult ca pe cea a Uniunii, influența ei tot ar deveni curând mult mai mare.

DE CE PREȘEDINTELE STATELOR UNITE
N-ARE NEVOIE DE MAJORITATE
ÎN CELE DOUĂ CAMERE PENTRU
A CONDUCE TREBURILE UNIUNII

Există în Europa o axiomă bine stabilită, faptul că un rege constituțional nu poate guverna când opinia Camerelor legislative nu coincide cu a sa.

S-au văzut mulți președinți ai Statelor Unite care au pierdut sprijinul majorității în corpul legislativ, fără a fi obligați să abandoneze puterea și fără ca societatea să sufere prea mult din cauza aceasta.

Am auzit citându-se acest fapt pentru a se demonstra independența și forța puterii executive în America. Ajunge să reflectăm câteva clipe ca să vedem, dimpotrivă, în acest fapt, dovada lipsei sale de putere.

Un rege din Europa are nevoie de sprijinul corpului legislativ pentru a-și îndeplini misiunea impusă de constituție, pentru că această misiune e imensă. Un rege constituțional din Europa nu este numai executorul legii: grija aplicării ei îi revine într-o măsură atât de mare, încât el poate, dacă legea îi este potrivnică, să-i paralizeze puterea. El are nevoie de Camere pentru a face legile, Camerele au nevoie de el pentru a le executa: sunt două puteri care nu pot trăi una fără alta: mecanismele conducerii s-ar bloca în momentul în care ar exista un dezacord între ele.

În America, președintele nu poate împiedica elaborarea legilor; și nu se poate sustrage obligației de a le executa. Sprijinul său conștiințios și sincer este fără îndoială util, dar nu este deloc necesar funcționării guvernării. În tot ceea ce întreprinde el esențial este supus direct sau indirect legislativului; acolo unde este absolut independent de acesta, el nu poate mai nimic. Deci, slăbiciunea și nu forța sa îi permite să existe în opoziție cu puterea legislativă.

În Europa, trebuie să existe un acord între rege și Camere, altminteri ar putea interveni un conflict între ei. În America, acordul nu este obligatoriu, deoarece lupta este imposibilă.

DESPRE ALEGEREA PREȘEDINTELUI

Pericolele sistemului electoral cresc în proporție cu mărimea prerogativelor puterii executive. — Americanii pot adopta acest sistem, deoarece ei se pot lipsi de un executiv puternic. — Cum favorizează circumstanțele funcționarea sistemului electoral. — De ce alegerea președintelui nu modifică principiile guvernării. — Influența pe care o exercită alegerea președintelui asupra sorții funcționarilor subalterni.

Sistemul electoral prezintă primejdii pe care experiența și istoricii le-au semnalat nu o dată, când el se referă la șeful puterii executive al unui mare popor.

Așa că nu voi vorbi decât de America.

Primejdiile pe care le presupune un sistem electoral sunt mai mici sau mai mari în funcție de locul pe care puterea executivă îl ocupă, de importanța ei în stat, de modul de alegere și de circumstanțele în care se află poporul care alege.

Ceea ce se reproșează, nu fără îndreptățire, sistemului electoral, când acesta îl vizează pe șeful statului, este faptul că el constituie o momeală atât de mare pentru ambițiile individuale și le ațâță atât de puternic dorința de a obține puterea încât, adesea, mijloacele legale nemaifiindu-le suficiente, acestea fac apel la forță când legea nu le mai ajută.

Este evident că atracția este cu atât mai mare cu cât puterea executivă are mai multe prerogative; cu cât ambiția pretendenților este mai aprinsă, cu atât ea se sprijină mai bine pe o multitudine de ambiții din subordine care speră să participe la putere după triumful candidatului lor.

Primejdiile sistemului electoral cresc deci în proporție directă cu influența pe care puterea executivă o are asupra treburilor statului.

Revoluțiile din Polonia nu trebuie atribuite doar sistemului electoral în general, ci și faptului că înaltul funcționar ales era totodată și capul unei mari monarhii.

Înainte de a analiza meritele absolute ale unui sistem electoral, există deci întotdeauna o chestiune anterioară principală care trebuie rezolvată, și anume aceea de a ști dacă poziția geografică, legile, obiceiurile, moravurile și opiniile poporului unde se dorește a fi acesta introdus permit stabilirea unei puteri executive slabe și dependente; deoarece a dori ca reprezentantul statului să fie în același timp și investit cu o mare putere și să fie și ales înseamnă, după mine, a exprima două cerințe contradictorii. În ceea ce mă privește, nu cunosc decât un singur mijloc de a transforma regalitatea ereditară într-o putere cu statut electiv: trebuie limitată dinainte sfera ei de acțiune, diminuate treptat prerogativele ei și apoi poporul trebuie să fie obișnuit, încetul cu încetul, să trăiască fără ajutorul ei. Dar republicanii europeni nu se ocupă deloc de acest lucru. Deoarece mulți dintre ei nu urăsc tirania decât pentru că sunt expuși persecuțiilor ei, amploarea puterii executive nu-i stingherește câtuși de puțin; ei nu-i atacă decât originea, fără să sesizeze legătura strânsă dintre aceste două lucruri.

Nu s-a întâmplat încă niciodată ca vreo persoană să-și pună în joc onoarea și viața pentru a deveni președintele Statelor Unite, deoarece președintele are o putere temporară, limitată și dependentă. Ar trebui ca soarta să pună în joc o miză mare, pentru ca să se prezinte în arenă candidați gata de orice. Nici un candidat n-a putut până acum să stârmească în favoarea sa simpatii înflăcărâte și primejdioase patimi populare. Explicația e simplă: ajuns în fruntea guvernului, el nu poate împărți prietenilor săi nici multă putere, nici multă bogăție, nici multă glorie, iar influența sa în stat e prea slabă pentru ca grupurile să considere că succesul sau ruina lor depinde de accesul său la putere.

Monarhiile ereditare au un mare avantaj: interesul particular al unei familii fiind aici continuu strâns legat de interesul statului, acesta nu e abandonat nici pentru o clipă. Nu știu dacă într-o monarhie treburile sunt conduse mai bine decât în altă parte; dar în orice caz există întotdeauna cineva care, de bine, de rău, se ocupă de ele potrivit capacității sale.

Dimpotrivă, în statele cu putere electivă, când se apropie alegerile, ba chiar cu mult timp înainte de începutul lor, mecanismele guvernării nu mai funcționează decât, oarecum, de la sine. Desigur, s-ar putea găsi o mo-

dalitate de a combina legile, încât alegerile să se producă dintr-o dată și repede, așa încât scaunul puterii executive să nu rămână niciodată, ca să zicem așa, vacant; dar orice s-ar întreprinde, golul există în spirite în pofida eforturilor legislatorului.

Când se apropie alegerile, șeful puterii executive nu se gândește decât la lupta care urmează; el nu mai are nici un viitor; el nu poate întreprinde nimic și nu face decât să continue fără energie ceea ce, probabil, un altul va desăvârși. „Sunt atât de aproape de momentul retragerii mele, scria președintele Jefferson în 21 ianuarie 1809 (cu șase săptămâni înainte de alegeri), că nu mai particip la treburi decât prin exprimarea opiniei mele. Mi se pare corect să las succesorului meu inițiativa unor măsuri cărora el va trebui să le controleze îndeplinirea și pentru care va trebui să-și asume responsabilitatea.”

Pe de altă parte, națiunea stă cu ochii ațintiți într-un singur punct; ea nu este preocupată decât de urmărirea muncilor facerii care se pregătește.

Cu cât locul pe care-l ocupă puterea executivă în conducerea treburilor e mai mare, cu cât activitatea sa obișnuită e mai vastă și mai necesară, cu atât această stare de lucruri e mai primejdioasă. La un popor care s-a obișnuit să fie condus de o putere executivă, ba mai mult, să fie administrat de ea, alegerile nu puteau să nu producă inevitabil o perturbare profundă.

În Statele Unite, acțiunea puterii executive poate să încetinească ritmul, fără consecințe, pentru că este o acțiune slabă și limitată.

Când șeful unui guvern este ales, rezultă de aici mai întotdeauna o lipsă de stabilitate în politica internă și externă a statului. Este unul din defectele principale ale acestui sistem.

Dar acest defect este mai mult sau mai puțin evident în funcție de puterea acordată magistratului ales. La Roma, principiile guvernării nu se modificau, deși consulii erau schimbați în fiecare an, deoarece Senatul era forța conducătoare și Senatul era un corp ereditar. În mai toate monarhiile europene, dacă regele ar fi eligibil, regatul și-ar schimba înfățișarea la fiecare nouă alegere.

În America, președintele exercită o influență destul de mare asupra treburilor statului, dar el nu le dirijează; puterea preponderentă rezidă în reprezentarea întregii națiuni. Ar trebui deci modificată masa poporului și nu doar președintele, pentru ca să se schimbe principiile politice. Așa se face că în America sistemul electoral aplicat șefului puterii executive nu vatamă într-un mod sensibil stabilitatea guvernării.

De altfel, absența stabilității este un rău atât de inerent sistemului electoral încât el se face totuși adânc simțit în sfera de acțiune a președintelui, oricât de limitată ar fi aceasta.

Americanii s-au gândit pe bună dreptate că șeful puterii executive, pentru a-și împlini misiunea și pentru a putea purta în întregime povara

responsabilității sale, trebuie să rămână, în măsura posibilului, liber să-și aleagă agenții și să-i demită când dorește; corpul legislativ mai curând îl supraveghează pe președinte decât îl conduce. Reiese de aici că la fiecare noi alegeri soarta tuturor angajaților federali este oarecum nesigură.

În monarhiile constituționale din Europa există plângeri că destinul funcționarilor mărunți din administrație depinde adeseori de soarta miniștrilor. Lucrurile stau și mai prost în statele unde șeful guvernului este ales. Motivul e simplu: în monarhiile constituționale ministrii se succed cu repeziciune; dar principalul reprezentant al puterii executive nu se schimbă niciodată, ceea ce restrânge în anumite limite spiritul de inovație. Aici sistemele administrative variază deci mai curând în detalii decât în principii; nu s-ar putea substitui brusc unii altora fără a provoca un fel de revoluție. În America această revoluție se face la patru ani o dată, în numele legii.

În ceea ce privește necazurile individuale care sunt urmarea naturală a unei asemenea legislații, trebuie recunoscut că lipsa de stabilitate în soarta funcționarilor nu produce în America nenorocirile care ar fi de așteptat prin alte părți. În Statele Unite este atât de ușor să-ți crezi o existență independentă, încât a-i lua unui funcționar locul pe care-l ocupă înseamnă uneori să-i iei îndestularea, dar niciodată mijloacele de trai.

Am spus la începutul acestui capitol că primejdiile sistemului electiv aplicat șefului puterii executive sunt mai mari sau mai mici, în funcție de împrejurările în care se află poporul care alege.

E zadarnică încercarea de a diminua rolul puterii executive, există un domeniu în care această putere exercită o mare influență, oricare ar fi rolul pe care i-l acordă legile, aceasta este politica externă: o negociere nu poate fi începută și continuată cu succes decât de un singur om.

Cu cât un popor se află într-o situație mai precară și mai periculoasă și cu cât nevoia de continuitate și stabilitate se face mai simțită în domeniul politicii externe, cu atât aplicarea sistemului alegerii șefului statului devine mai periculoasă.

Politica americană față de restul lumii e simplă; s-ar putea chiar spune că nimeni nu are nevoie de ei și că ei nu au nevoie de nimeni. Independența lor nu este niciodată amenințată.

La ei, rolul puterii executive este prin urmare restrâns și de circumstanțe și de legi. Președintele poate să-și schimbe frecvent opiniile, fără ca statul să sufere sau să piară.

Oricare ar fi prerogativele cu care este investită puterea executivă, perioada care precede imediat alegerile și cea în care ele au loc trebuie întotdeauna considerată ca o epocă de criză națională.

Cu cât situația internă a țării este mai confuză și cu cât pericolele exterioare sunt mai mari, cu atât acest moment de criză este mai periculos pentru țară. Printre popoarele Europei puține sunt acelea care nu au a

se teme de invazii sau de anarhie ori de câte ori își aleg un nou conducător.

În America, societatea este astfel constituită încât ea poate exista prin sine însăși, fără sprijin; amenințările exterioare nu sunt niciodată iminente. Alegerea președintelui este un motiv de agitație, nu de prăbușire.

MODUL DE SCRUTIN

Abilitatea de care au dat dovadă legiuitorii americani în alegerea modului de scrutin. — Crearea unui corp electoral special. — Votul separat al electorilor speciali. — În ce caz Camera Reprezentanților este chemată să-l aleagă pe președinte. — Ce s-a întâmplat în timpul celor douăsprezece alegeri care au avut loc de când a intrat în vigoare constituția.

Fără legătură cu primejdiile inerente principiului, mai există și multe altele, care se nasc din chiar formele de alegere și care pot fi evitate prin strădaniile legiuitorului.

Când poporul înarmat se adună în piața publică pentru a-și alege șeful, el se supune nu doar primejdiilor pe care le prezintă sistemul electoral în sine, ci și tuturor riscurilor războiului civil pe care un asemenea mod de alegere îl poate isca.

Când legile poloneze făceau să depindă alegerea regelui de vetoul unui singur om, ele invitau la uciderea acestui om sau prefigurau anarhia.

Pe măsură ce studiem instituțiile din Statele Unite și examinăm mai atent situația politică și socială din această țară, remarcăm că șansa și efortul uman se armonizează miraculos. America era un ținut nou; totuși populația care îl locuia avusese aiurea o lungă practică a libertății: două mari motive de ordin intern. În plus, America nu avea a se teme de cuceritori. Legiuitorii americani au profitat de aceste împrejurări favorabile și nu le-a fost greu să stabilească o putere executivă slabă și dependentă; după ce au creat-o astfel nu le-a fost teamă s-o facă electivă.

Nu le rămăsese decât să selecteze dintre diversele sisteme electorale pe cel mai puțin primejdios; regulile pe care le-au stabilit în această privință completează admirabil garanțiile pe care alcătuirea fizică și politică a țării le asigurau deja.

Problema de rezolvat era de a găsi acel mod de alegere care, exprimând adevărata voință a poporului, să-i stârnească într-o mică măsură pasiunile și să-l țină cât mai scurt timp într-o stare de încordare. S-a admis pentru început că va decide majoritatea *simplă*. Totuși, era încă un lucru dificil să obții această majoritate fără să te temi de amănările care se dorea cu orice preț a fi evitate.

Într-adevăr, la un popor mare se întâmplă destul de rar ca un om să obțină dintr-o dată majoritatea sufragiilor. Dificultatea crește într-o republi-

că ce reunește state confederate, unde influențele locale sunt mult mai dezvoltate și mai puternice.

Pentru a preîntâmpina acest al doilea obstacol exista un mijloc, de-legarea puterilor electorale ale națiunii unui corp, care s-o reprezinte.

Această modalitate electorală făcea ca majoritatea să fie mai ușor de obținut, deoarece cu cât electorii sunt mai puțin numeroși, cu atât le este mai ușor să se pună de acord. Sistemul prezenta de asemeni mai multe garanții pentru calitatea alegerii.

Dar trebuie oare încredințat dreptul de alegere corpului legislativ în-suși, celui care reprezintă în mod obișnuit națiunea, sau ar fi trebuit, dim-potrivă, să fie format un colegiu electoral a cărei unică sarcină ar fi fost numirea președintelui?

Americanii au preferat a doua soluție. Ei au considerat că oamenii aleși pentru a elabora legile ordinare nu reprezintă decât incomplet voința po-popului în privința desemnării primului funcționar. Fiind de altfel aleși pentru un termen mai lung de un an, ei ar fi putut reprezenta o voință deja modificată. Au considerat că dacă s-ar fi atribuit legislativului sar-cina alegerii șefului puterii executive, membrii săi ar fi devenit, cu mult timp înainte de scrutin, obiectul unor manevre de corupție și jucăria unor intrigi, în timp ce, asemenea juraților, electorii speciali rămân necunos-cuți mulțimii, până în ziua în care trebuie să acționeze, și nu apar decât pentru o clipă ca să-și anunțe decizia.

S-a stabilit, deci, că fiecare stat va numi un anume număr de electori²⁰ care, la rândul lor, îl vor alege pe președinte. Și deoarece s-a observat, în țările în care există sistem electiv, că adunările însărcinate să-l aleagă pe șeful guvernului devin inevitabil focare de pasiuni și de intrigi: că une-ori își arogă puteri care nu le aparțin; că deseori acțiunile lor și incerti-tudinea care rezultă din ele durează destul de mult pentru a pune statul în pericol, s-a stipulat ca toți alegătorii să voteze într-o anumită zi, fără însă a se reuni²¹.

Sistemul electoral în două faze făcea ca majoritatea să fie probabilă, dar nu o asigura, deoarece exista posibilitatea ca alegătorii să se dife-rențieze după cum și delegații lor ar fi putut s-o facă.

În eventualitatea unor asemenea situații, se impunea în mod necesar adoptarea uneia din următoarele trei soluții: ori să se numească noi elec-tori, ori să fie consultați din nou cei deja numiți ori o nouă autoritate să fie însărcinată cu alegerea.

Primele două metode nu numai că nu erau prea sigure, dar erau len-te și perpetuau o agitație întotdeauna primejdioasă.

---

²⁰ Același număr ca cel al trimișilor în Congres. La alegerile din 1833, numărul electorilor a fost de 288 (*National Calendar*).

²¹ Electorii aceluiași stat se reunesc; dar ei transmit la sediul guvernului central lista voturilor individuale și nu produsul votului majorității.

S-a optat deci pentru cea de-a treia soluție și s-a convenit că voturile electorilor vor fi transmise sigilate președintelui Senatului; la ziua hotărâtă anume, și în prezența celor două Camere, acesta le va desface. Dacă nici unul din candidați n-a întrunit majoritatea, Camera Reprezentanților va proceda imediat ea însăși la alegere; dar s-a avut în vedere limitarea drepturilor ei. Reprezentanții nu puteau să aleagă decât unul din cei trei candidați care obținuseră cele mai multe sufragii²².

După cum se vede, doar în cazuri rare și dificil de prevăzut, alegerea este încredințată reprezentanților ordinari ai națiunii și nici atunci ei nu pot opta decât pentru un cetățean deja desemnat de o minoritate puternică a electorilor speciali; fericită îmbinare care împacă respectul datorat voinței poporului cu rapiditatea în execuție și cu garanțiile de ordine pe care le impune interesul de stat. De altfel, lăsând decizia în seama Camerei Reprezentanților, în cazurile de divergență nu se asigură încă soluționarea completă a tuturor dificultăților; deoarece, la rândul ei, majoritatea din Camera Reprezentanților se putea dovedi nesigură iar de această dată constituția nu mai oferea nici un remediu. Dar stabilind obligatoriu candidaturile, restrângând numărul lor la trei, încredințând alegerea unor oameni luminați, ea netezise toate obstacolele²³ asupra cărora putea acționa; celelalte erau inerente însuși sistemului electoral.

De patruzeci și patru de ani, de când există Constituția federală, Statele Unite și-au ales de douăsprezece ori președintele.

Zece alegeri s-au produs dintr-o dată prin votul simultan al electorilor speciali plasați în diferitele puncte ale teritoriului.

Camera Reprezentanților nu s-a folosit decât de două ori de dreptul excepțional cu care este investită în caz de divergențe. Prima oară în 1801, la alegerea lui Jefferson; a doua oară, în 1825, când a fost numit domnul Quincy Adams.

CRIZA ELECTORALĂ

Momentul alegerii președintelui poate fi considerat drept un moment de criză națională. — De ce. — Pasiunile poporului. — Preocuparea președintelui. — Liniștea care urmează după agitația electorală.

²² În aceste împrejurări, cea care decide este majoritatea statelor și nu majoritatea membrilor. În acest fel New York-ul nu are o influență mai mare asupra deliberărilor decât Rhode Island. Astfel, sunt consultați întâi cetățenii Uniunii care formează un unic și singur popor; și dacă ei nu se pot pune de acord, reapare diviziunea în state și i se dă fiecăruia dintre ele un vot separat și independent. Este încă una din ciudăteniile pe care le prezintă Constituția federală, explicabilă doar prin ciocnirea unor interese contrarii.

²³ Cu toate acestea, în 1801 Jefferson n-a fost numit decât la al treizeci și șaselea tur de scrutin.

Am arătat în ce împrejurări favorabile se găseau Statele Unite pentru adoptarea sistemului electoral și am făcut cunoscute precauțiunile luate de legiuitori pentru a-i diminua primejdiile. Americanii sunt obișnuiți să organizeze tot felul de alegeri. Experiența i-a învățat la ce grad de agitație se poate ajunge și unde este necesar să se oprească. Întinderea imensă a teritoriului și răspândirea locuitorilor face ca înfruntările dintre diferitele partide să fie mai puțin probabile și mai puțin periculoase decât în oricare altă țară. Circumstanțele politice, în care s-a aflat până acum națiunea în timpul alegerilor, n-au prezentat nici un pericol real.

Cu toate acestea, momentul alegerii președintelui Statelor Unite încă mai poate fi considerat ca o perioadă de criză națională.

Influența exercitată de președinte asupra mersului evenimentelor este fără îndoială slabă și indirectă, dar ea se întinde asupra întregii națiuni; fiecare cetățean în parte nu este foarte interesat în alegerea președintelui, dar această alegere este importantă pentru toți cetățenii. Or, un interes, oricât ar fi de neînsemnat, devine foarte important, din momentul în care este un interes general.

Comparat cu un rege din Europa, președintele are fără îndoială puține mijloace pentru a-și dobândi partizani; totuși, posturile de care dispune sunt în număr destul de mare pentru ca mai multe mii de alegători să fie interesați, direct sau indirect, în alegerea sa.

În afară de aceasta, în Statele Unite, ca pretutindeni de altfel, partidele simt nevoia să se grupeze în jurul unui om pentru a acționa astfel mai ușor asupra capacității de înțelegere a mulțimii. Deci, ei folosesc, în general, numele candidatului la președinție ca pe un simbol; el devine personificarea teoriilor lor. Astfel, partidele sunt foarte interesate să determine rezultatul alegerilor în favoarea lor, nu atât pentru a face să triumfe doctrinele lor cu ajutorul președintelui ales, cât pentru a demonstra prin alegerea lui că aceste doctrine au obținut majoritatea.

Cu mult timp înainte de data stabilită, alegerile devin cea mai mare și ca să zicem așa unica preocupare a spiritelor. Grupurile își dublează elanul [administrația este asaltată din toate părțile]; toate pasiunile artificiale pe care le poate naște imaginația, într-o țară fericită și liniștită, se agită acum în văzul tuturor.

Președintele este absorbit, la rândul său, de preocuparea de a se apăra. El nu mai guvernează în interesul statului, ci în cel al realegerii sale; el se prosternează în fața majorității și adesea, în loc să reziste pasiunilor ei, așa cum îl obligă datoria îi satisface grăbit capriciile.

Pe măsură ce se apropie alegerile, intrigile devin mai active, agitația mai vie și mai răspândită. Cetățenii se grupează în mai multe tabere, fiecare luând numele candidatului său. Națiunea întreagă cade într-o stare febrilă, alegerile devin materia zilnică a gazetelor, subiectul conversa-

țiilor particulare, scopul tuturor demersurilor, obiectul tuturor gândurilor, singurul interes al prezentului.

E adevărat că, imediat ce soarta și-a spus cuvântul, acest elan se risipește, totul se liniștește și fluviul revărsat pentru moment reintră în albia sa. Dar nu e de mirare că s-a născut furtuna?

DESPRE REALEGEREA PREȘEDINTELUI

Când șeful puterii executive este reeligibil, statul însuși țese intrigi și corupe. — Dorința de a fi reales domină toate gândurile președintelui Statelor Unite. — Inconvenientul realegerii, specific Americii. — Viciul natural al democrațiilor este aservirea treptată a tuturor puterilor celor mai neînsemnate dorințe ale majorității. — Realegerea președintelui favorizează acest viciu.

Legiuitorii Statelor Unite au avut ei dreptate sau nu când au permis realegerea președintelui?

Să împiedici realegerea șefului puterii executive pare, la prima vedere, contrar bunului-simț. Se știe ce influență exercită talentele sau caracterul unui om asupra destinului unui întreg popor, în special în împrejurări dificile sau în perioade de criză. Legile care le-ar interzice cetățenilor să-l realegă pe primul funcționar i-ar priva de cel mai bun mijloc de a face ca statul să prospere sau să poată fi apărat. S-ar ajunge astfel la un rezultat bizar: un om ar fi înlăturat de la conducere, exact în momentul în care reușise să demonstreze că e capabil să guverneze bine.

Aceste argumente sunt, fără îndoială, puternice, dar oare nu li se pot opune altele care cântăresc mai greu?

Intriga și corupția sunt viciile naturale ale conducerilor alese. Dar dacă șeful statului poate fi reales, aceste vicii se răspândesc la infinit, compromițând însăși existența țării. Când un candidat oarecare vrea să parvină printr-o intrigă, manevrele sale nu se pot exercita decât într-un spațiu limitat. Când, dimpotrivă, însuși șeful statului candidează, el folosește în interesul său propriu forța guvernului.

În primul caz e doar un om cu slabele sale mijloace, în cel de al doilea, statul însuși cu imensele sale resurse se pretează la intrigi și corupție.

Simplul cetățean care folosește manevre incorecte pentru a obține puterea nu poate dăuna decât într-un mod indirect prosperității publice, dar, dacă reprezentantul puterii executive coboară în arenă, grija conducerii statului devine pentru el o preocupare secundară; interesul principal este alegerea sa. Negocierile, ca și legile, nu mai sunt pentru el decât combinații electorale; funcțiile devin recompense pentru serviciile făcute națiunii, ci șefului ei. Chiar dacă acțiunea guvernului nu este întotdeauna contrară interesului țării, în orice caz nu-i mai servește. Și totuși numai pentru binele țării a fost concepută.

E imposibil să examinezi mersul obișnuit al lucrurilor în Statele Unite fără să observi că gândurile președintelui sunt dominate de dorința de a fi reales; că întreaga politică a administrației sale tinde spre acest punct; că demersurile cele mai neînsemnate sunt subordonate acestui obiectiv; că, în special, pe măsură ce se apropie momentul de criză, în conștiința sa interesul individual se substituie interesului general.

Principiul realegerii face ca influența corupătoare a conducerii electivă să fie mai întinsă și mai periculoasă. Ea tinde să degradeze moralitatea politică a poporului și să înlocuiască patriotismul cu dibăcia.

În America, principiul realegerii atacă aproape în esență izvoarele existenței naționale.

Orice stăpânire poartă în sine păcatul original care pare legat de însuși principiul existenței sale; geniul legiuitorului constă în a-l descoperi. Faptul că un stat poate domina legile sale proaste și răul pe care ele îl produc este foarte des exagerat. Dar orice lege al cărei efect este dezvoltarea acestui germen ucigător nu va întârzia să devină fatală de-a lungul timpului, deși efectele nocive nu se resimt imediat.

În monarhiile absolute, cauza ruinei este întinderea nelimitată, dincolo de hotarele rațiunii, a puterii regale. O măsură care ar înlătura contraponderea pe care constituția a opus-o acestei puteri ar fi deci radical proastă, deși mult timp efectele ei n-ar fi resimțite.

La fel, într-o țară cu o guvernare democratică, unde poporul își asumă neconținut totul, legile care ar face ca acțiunea lui să fie din ce în ce mai promptă și mai puternică atacă direct existența conducerii.

Cel mai mare merit al legiuitorilor americani a fost acela de a fi sesizat acest adevăr și de a fi avut curajul să-l pună în practică.

Ei au imaginat un anume număr de puteri, existente în afara poporului și care, fără a fi complet independente de el, să poată beneficia totuși, în sfera lor, de un grad destul de mare de autonomie; în așa fel încât, obligate să se supună permanent majorității, să poată totuși lupta împotriva capriciilor ei și să-i poată refuza exigențele periculoase.

În acest scop, au concentrat întreaga putere executivă a națiunii într-o singură mână; i-au dat președintelui mari prerogative și i-au înarmat cu dreptul de veto ca să poată rezista ingerințelor legislativului.

Dar, introducând principiul realegerii și-au distrus în parte opera. I-au dat puteri președintelui, dar i-au răpit voința de a le folosi.

Un președinte care n-ar putea fi reales ar depinde în continuare de popor pentru că n-ar înceta să fie responsabil față de el; dar susținerea poporului nu i-ar fi atât de necesară încât să fie nevoit să se supună total voinței lui.

Reeligibil (și acest lucru este cu atât mai adevărat în zilele noastre când moralitatea politică slăbește și marile caractere dispar), președintele Statelor Unite nu este decât un instrument docil în mâinile majorității. Iubeș-

te ceea ce ea iubește, detestă ceea ce ea detestă; se grăbește să vină în întâmpinarea voinței ei, să-i preîntâmpine plângerile, se supune celor mai neînsemnate dorințe: legiuitorii au vrut ca el s-o conducă și, de fapt, el o urmează.

Astfel, pentru a nu lipsi statul de talentele unui om, le-au făcut practic inutile; și pentru a-și păstra un avantaj în împrejurări deosebite, au expus țara unor primejdii curente.

DESPRE TRIBUNALELE FEDERALE²⁴

Importanța politică a puterii judecătorești în Statele Unite. — Dificultatea de a trata acest subiect. — Utilitatea justiției în confederații. — Care tribunale pot fi folosite de Uniune? — Necesitatea constituirii curților de justiție federale. — Curtea supremă. — În ce fel se deosebește ea de toate curțile de justiție cunoscute până acum.

Am examinat puterea legislativă și puterea executivă a Uniunii. Mai rămâne de analizat puterea judecătorească.

Aici trebuie să expun cititorului temerile mele.

Instituțiile judiciare exercită o mare influență asupra destinului anglo-americanilor; ele ocupă un loc foarte important printre instituțiile politice propriu-zise. Din acest punct de vedere ele merită în mod special atenția noastră.

Dar cum să faci să fie înțeleasă acțiunea politică a tribunalelor americane fără a intra în anumite detalii tehnice asupra alcătuirii și formei lor; și cum să intri în detalii fără ca să pierzi curiozitatea cititorului din cauza aridității firești unui asemenea subiect? Cum să fie limpede, fără să încetezi de a rămâne concis?

[Am presupus adeseori că cititorul are idei preconcepute în legătură cu administrarea justiției printre popoarele de origine engleză și am contat cel mai des pe faptul că va căuta în sursele pe care le indic completarea ideilor mele. Astfel n-am expus decât ceea ce mi s-a părut indispensabil pentru a se putea înțelege acțiunea politică a curților federale.]

Nu mă laud că aș fi izbutit să evit cu desăvârșire aceste pericole. Oamenii obișnuți mă vor considera chiar prea prolix; oamenii care fac legile vor crede că sunt prea concis. Dar acesta e un inconvenient legat în general

²⁴ Vezi capitolul VI, intitulat „Despre puterea judecătorească în Statele Unite”. Acest capitol face cunoscute principiile generale ale americanilor în materie de justiție. Vezi, de asemenea, Constituția federală, art. 3.

Vezi *Federalist*, numerele 78–83 inclusiv, lucrarea cu titlul: *Constitutional law being a view of the practice and jurisdiction of the courts of the United States*, de Thomas Sergeant.

Vezi Story, pp. 134–162, 489–511, 581–668. Vezi legea organică din 24 septembrie 1789 în culegerea intitulată: *Laws of the United States*, de Story, vol. I, p. 53.

de subiectul meu și în special de obiectul pe care-l tratez în acest moment.

Cel mai greu nu era să știi cum se alcătuiește un guvern federal, ci cum se va proceda pentru ca legile sale să fie respectate.

Autoritățile au în general doar două mijloace pentru a învinge rezistența opusă de cei pe care-i conduc: forța materială pe care o reprezintă ele însele și forța morală pe care le-o dau deciziile tribunalelor.

Un guvern care nu ar folosi decât violența pentru a-și impune legile s-ar îndrepta spre un dezastru. Un astfel de guvern ar avea probabil de ales: ori să fie slab și moderat și să recurgă la forță doar în ultimă instanță, lăsând astfel să treacă neobservate o seamă de nesupuneri parțiale; și atunci statul ar cădea încetul cu încetul în anarhie.

Dacă ar fi îndrăzneț și puternic, ar recurge în fiecare zi la folosirea violenței și în curând s-ar vedea cum degenerază în pur despotism militar. Atât pasivitatea, cât și activitatea ar fi în mod egal fatale celor pe care-i guvernează.

Obiectivul major al justiției este acela de a substitui violenței ideea de drept; de a plasa intermediari între conducere și folosirea forței materiale.

Este un lucru surprinzător câtă autoritate acordă în general oamenii intervenției tribunalelor în modelarea opiniilor. Această autoritate este atât de mare încât ea persistă în forma judiciară chiar când substanța nu mai există, dând materialitate unei umbre.

Forța morală cu care sunt investite tribunalele determină ca întrebuințarea forței materiale să fie mult mai rară, ea substituindu-se în cea mai mare parte din cazuri; și când, în cele din urmă, apare necesitatea ca aceasta să intre în acțiune, ea îi dublează puterea alăturându-se.

Un guvern federal trebuie să-și dorească, mai mult decât altul, să obțină sprijinul justiției, deoarece, prin natura sa, este mai slab și contra lui se pot organiza mai ușor împotriviri²⁵. Dacă ar fi pus în situația să folosească mereu și în primul rând forța, nu ar reuși să facă față sarcinilor sale.

Pentru a-i determina pe cetățeni să se supună legii și pentru a respinge agresiunile al căror obiect ar fi fost aceste legi, Uniunea avea deci o nevoie deosebită de tribunale.

Dar ce fel de tribunale urma să folosească? Fiecare stat avea în sânul său o putere judecătorească organizată. Ar fi trebuit să se recurgă la aceste tribunale? Trebuia oare creată o justiție federală? Este ușor de demon-

---

²⁵ Legile federale au nevoie într-o măsură mult mai mare de tribunale și totuși ele le acceptă cel mai puțin. Motivul constă în faptul că majoritatea confederațiilor au fost alcătuite din state independente care n-aveau intenția reală de a se supune guvernului central și care, dându-i totuși dreptul de a comanda, și-au rezervat cu grijă posibilitatea de a nu-i da ascultare.

strat că Uniunea nu putea să-și adapteze în folosul ei puterea judecătorească formată în state.

Fără îndoială, e important pentru siguranța fiecăruia și pentru libertatea tuturor ca puterea judecătorească să fie separată de toate celelalte; dar nu e mai puțin necesar pentru existența națională ca diferitele puteri ale statului să aibă aceeași origine, să se conformeze acelorași principii și să acționeze în aceeași sferă, într-un cuvânt, să fie *corelative* și *omogene*. Îmi închipui că nimeni nu s-a gândit vreodată că delictele comise în Franța ar putea fi judecate de tribunale străine pentru ca imparțialitatea magistraților să fie mai sigură.

În raport cu guvernul lor federal, americanii formează un singur popor; dar în mijlocul acestui popor, există corpuri politice dependente în unele privințe de guvernul național în timp ce sunt independente în toate celelalte; ele au originea lor specifică, doctrinele lor proprii și mijloace specifice de acțiune. A încredința tribunalelor instituite de corpurile politice executarea legilor Uniunii însemna a lăsa națiunea pe mâna unor judecători străini.

Ba mai mult, fiecare stat nu este doar un străin în raport cu Uniunea, este și un adversar de fiecare zi, deoarece suveranitatea Uniunii nu se poate pierde decât în folosul suveranității statelor.

Prin aplicarea legilor Uniunii de către tribunalele diverselor state, națiunea era lăsată pe mâna nu numai a unor judecători străini, ba chiar și pe mâna unor judecători părtinitori.

De altfel, nu doar specificul lor făcea ca tribunalele statelor să fie inapte să slujească unui scop național; ci mai cu seamă era vorba de numărul lor.

Când s-a alcătuit Constituția federală în Statele Unite existau deja treisprezece curți de justiție care dădeau sentințe fără apel. Astăzi sunt douăzeci și patru. Cum să presupui că un stat poate supraviețui când legile sale fundamentale pot fi interpretate și aplicate în douăzeci și patru de feluri dintr-o dată. Un asemenea sistem este și irațional și nepractic.

Legiuitorii americani au căzut deci de acord să creeze o putere judecătorească federală pentru a aplica legile Uniunii, pentru a decide asupra unor chestiuni de interes general, definite cu grijă dinainte.

Toată puterea judecătorească a Uniunii a fost concentrată într-un singur tribunal, denumit Curtea supremă a Statelor Unite. Dar pentru a-i ușura rezolvarea problemelor i s-au asociat tribunale inferioare, însărcinate să judece suveran procese mai puțin importante sau să statueze, în primă instanță, contestațiile mai grave. Membrii Curții supreme n-au fost aleși de popor sau de legislativ; i-a revenit președintelui Statelor Unite să-i aleagă cu avizul Senatului.

Pentru a-i face independenți de celelalte puteri au fost declarați inamovibili și s-a hotărât ca retribuirea lor, o dată fixată, să nu mai fie controlată de legislativ²⁶.

A fost destul de ușor să se proclame principiul stabilirii unei justiții federale, dar s-au născut multe dificultăți de îndată ce a trebuit să i se stabilească atribuțiile.

MODUL DE ATRIBUIRE A COMPETENȚEI TRIBUNALELOR FEDERALE

Dificultatea de a fixa competența diferitelor tribunale în confederații. — Tribunalele Uniunii au obținut dreptul de a-și defini propria lor competență. — De ce această regulă intră în conflict cu partea de suveranitate pe care și-a rezervat-o fiecare stat. — Suveranitatea acestor state restrânsă de legi și de interpretarea legilor. — Astfel fiecare stat se află într-un pericol mai mult aparent decât real.

Se ridică o primă problemă: deoarece constituția Statelor Unite prezintă două suveranități distincte, reprezentate pe tărâm juridic prin două categorii de tribunale diferite, oricâte precauții s-ar lua pentru a stabili jurisdicția fiecăreia din aceste două serii de tribunale nu se puteau împiedica deseale ciocniri dintre ele. Or, în acest caz, cui îi revine dreptul de a stabili competența?

---

²⁶ Uniunea a fost împărțită în districte; în fiecare district s-a stabilit sediul unui judecător federal. Curtea prezidată de acest judecător s-a numit curtea districtuală (*district-court*). Mai mult, fiecare dintre judecătorii care compun Curtea supremă a trebuit să parcurgă anual o anumită parte a teritoriului republicii, pentru a decide chiar la fața locului în anumite procese mai importante. Curtea prezidată de acest magistrat a fost desemnată drept Curte de circuit (*circuit-court*).

În fine, procesele cele mai grave trebuie să ajungă, fie direct, fie prin apel, la Curtea supremă, la sediul căreia toți judecătorii de circuit se reunesc o dată pe an pentru a ține o sesiune solemnă.

Sistemul juriului a fost introdus în Curțile federale în același fel ca și în Curțile statelor și pentru cazuri asemănătoare. După cum se vede, nu există aproape nici o analogie între Curtea supremă a Statelor Unite și Curtea noastră de casație. Curtea supremă poate fi sesizată în primă instanță, iar Curtea de casație doar în al doilea sau în al treilea rând. De fapt, Curtea supremă ca și Curtea de casație este un tribunal unic însărcinat cu stabilirea unei jurisprudențe uniforme; dar Curtea supremă judecă în fapt și în drept, și se pronunță *ea însăși* fără a mai recurge la alt tribunal; două lucruri pe care Curtea de casație nu le-ar face.

Vezi legea organică din 24 septembrie 1789, *Laws of the United States*, de Story, vol. I, p. 53.

La popoarele care alcătuiesc o singură și aceeași societate politică, când se ridică o chestiune de competență între două tribunale, ea este adusă în general în fața unui al treilea care servește drept arbitru.

Aceasta se înfăptuiește fără dificultăți, deoarece la aceste popoare problemele competenței judiciare nu sunt deloc legate de cele ale suveranității naționale. Dar peste Curtea supremă a unui stat anume și Curtea supremă a Statelor Unite nu se putea înstitui un tribunal care să nu fie nici una nici alta.

Era deci necesar să se dea uneia dintre aceste două Curți dreptul de a judeca în propria cauză și de a o lua sau de a se declara competentă în procesul care i se contesta. Nu se putea acorda acest privilegiu Curților diverselor state; ar fi însemnat în fapt anularea suveranității Uniunii, după ce ea fusese stabilită de drept; deoarece interpretarea constituției ar fi redat fiecărui stat partea de independență pe care i-o luau termenii constituției.

Crearea unui tribunal federal a avut drept scop evitarea situațiilor în care Curțile statelor au dreptul de a decide, fiecare în felul său, în chestiunile de interes național; s-a dorit astfel un corp de jurisprudență uniformă în vederea interpretării legilor Uniunii. Scopul n-ar fi fost câtuși de puțin atins, dacă instanțele de justiție ale fiecărui stat, renunțând să judece unele procese, considerându-le federale, ar fi putut totuși să le judece pretinzând că nu sunt federale.

Curții supreme a Statelor Unite i s-a atribuit deci dreptul de a decide în toate problemele de competență²⁷.

A fost cea mai periculoasă lovitură dată suveranității statelor. Suveranitatea a fost astfel restrânsă nu doar de lege, ci și prin interpretarea legilor; printr-o opreliște cunoscută și printr-una care nu era deloc cunoscută; printr-o regulă invariabilă și printr-una arbitrară. E adevărat, constituția stabilise limite precise suveranității federale; dar de fiecare dată când această suveranitate este în concurență cu cea a statelor, trebuie să se pronunțe un tribunal federal.

În rest, pericolele care păreau că amenință suveranitatea statelor prin această procedură nu erau atât de mari în realitate pe cât se credea.

Mai încolo, vom vedea că în America forța reală aparține într-o măsură mai mare guvernării locale decât guvernului federal. Judecătorii fe-

---

²⁷ De altfel, pentru ca aceste procese de competență să fie mai puțin frecvente s-a decis ca, într-un număr foarte mare de procese federale, tribunalele tuturor statelor să aibă dreptul să se pronunțe la concurență cu tribunalele Uniunii; dar în acest caz partea condamnată are întotdeauna posibilitatea să facă apel în fața Curții supreme a Statelor Unite. Curtea supremă a statului Virginia a contestat zadarnic Curții supreme a Statelor Unite dreptul de a judeca în apel sentințele sale. Vezi *Kent's Commentaries*, vol. I, pp. 300, 370 și următoarele.

Vezi *Story's Commentaries*, p. 646 și legea organică din 1789, *Laws of the United States*, vol. I, p. 53.

derali simt relativă slăbiciune a puterii în numele căreia acționează și sunt mai curând dispuși să abandoneze dreptul de jurisdicție în cazurile în care acesta este oferit de lege, decât înclinați să-l pretindă ilegal.

DIFERITE CAZURI DE JURISDICȚIE

Obiectul și persoana, baze ale jurisdicției federale. — Procesele intentate ambasadorilor, — Uniunii, — unui anume stat. — Cine îi judecă. — Procese generate de legile Uniunii. — De ce sunt judecate de tribunalele federale. — Procese cu privire la neexecutarea unor contracte, judecate de justiția federală. — Consecințele acestora.

După ce au definit modalitatea de a stabili competența federală, legiuitorii Uniunii au determinat cazurile de jurisdicție asupra cărora ea trebuia să se exercite.

S-a admis că există anumiți împričinați care nu pot fi judecați decât de Curțile federale, oricare ar fi obiectul procesului.

S-a stabilit apoi că există anumite procese care nu pot fi rezolvate decât de aceste Curți, oricare ar fi calitatea împričinaților.

Persoana și obiectul au devenit astfel cele două temeiuri ale competenței federale.

Ambasadorii reprezintă națiunile prietene cu Uniunea; tot ceea ce-i privește pe ambasadori e important, într-un anume fel, pentru soarta întregii Uniuni. Când un ambasador este parte într-un proces, procesul devine o cauză care privește liniștea națiunii; e firesc ca în acest caz să se pronunțe un tribunal federal.

Însăși Uniunea poate avea procese: în acest caz ar fi împotriva rațiunii ca și a uzanțelor tuturor națiunilor să se apeleze la decizia unor tribunale care reprezintă o altă suveranitate decât cea implicată. Doar Curțile federale pot să se pronunțe.

Când doi indivizi, din două state diferite, au un proces, nu e posibil, fără inconveniente, să fie judecați de tribunalele unuia dintre aceste două state. E mai sigur să se aleagă un tribunal care nu va putea trezi bănuiele nici uneia dintre părți, și, firesc, ei se adresează tribunalului Uniunii.

Când cei doi împričinați nu sunt indivizi izolați ci state, aceluiași motiv al echității i se alătură unul foarte important din punct de vedere politic. În acest caz, calitatea împričinaților conferă o importanță națională întregului proces; cel mai neînsemnat litigiu între cele două state privește liniștea întregii Uniuni²⁸.

²⁸ Constituția mai spune că procesele care se pot ivi între un stat și cetățenii altui stat sunt de resortul Curților federale. Imediat s-a ridicat problema de a ști dacă în Constituție s-au făcut referiri la toate procesele care se pot ivi între un stat și cetățenii altui stat indiferent de cine este *reclamantul*. Curtea supremă s-a pronunțat

Deseori, însăși natura procesului a trebuit să indice regula competenței: astfel, toate problemele în legătură cu comerțul maritim au fost decise de tribunalele federale²⁹.

Motivul e ușor de explicat: aproape toate aceste probleme intră în sfera dreptului ginților. În această privință era implicat în mod esențial interesul întregii Uniuni în raporturile ei cu străinii. De altfel, oceanul nefiind înscris într-o circumscripție juridică sau în alta, doar justiția națională este în măsură să aibă competență în procesele care au o origine maritimă.

Constituția a inclus într-o singură categorie aproape toate procesele care, prin natura lor, sunt pendinte de Curțile federale.

Regula pe care ea o ridică în această privință e simplă, dar ea include în sine un vast sistem de idei și o multitudine de fapte.

Curțile federale, spune regula, judecă toate procesele care își au *originea în legile Statelor Unite*.

Prin două exemple vom înțelege foarte bine ideea legiuitorilor.

Constituția interzice statelor dreptul de a emite legi în legătură cu circulația banilor; în pofida acestei opreliști, un stat face o asemenea lege. Părțile interesate refuză să i se supună, având în vedere că e contrară Constituției. În acest caz trebuie mers în fața unui tribunal federal pentru ca legea să poată fi atacată prin prevederile legilor Statelor Unite.

Congresul stabilește un drept de import. Apar dificultăți în legătură cu încasarea acestui drept. Iarăși, prezentarea se face în fața tribunalelor federale, deoarece cauza procesului se află în interpretarea unei legi a Statelor Unite.

Această regulă este într-un acord perfect cu preceptele adoptate de Constituția federală.

Uniunea, așa cum a fost constituită ea în 1789, nu are, într-adevăr, decât o suveranitate restrânsă, dar s-a dorit ca în această sferă să formeze un singur și același popor³⁰. În sfera ei, ea este suverană. O dată acest punct expus și admis, restul e simplu, deoarece dacă recunoaștem că Statele

---

afirmativ; dar această decizie a alarmat toate statele Uniunii, care s-au temut că ar putea fi *aduse* împotriva voinței lor, cu orice preț, în fața justiției federale.

A fost deci introdus un amendament în Constituție, în virtutea căruia puterea judecătorească a Uniunii nu e competentă pentru judecarea proceselor care au fost intentate împotriva unuia dintre Statele Unite de către cetățenii altui stat.

Vezi *Story's Commentaries*, p. 624.

²⁹ De exemplu: toate actele de piraterie.

³⁰ Acestui principiu i s-au adus câteva restrângeri când toate statele au fost considerate puteri independente în Senat, și când alegerea președintelui se votează separat în Camera Reprezentanților; dar acestea sunt excepții. Principiul contrariu este preponderent.

Unite, în limitele definite de Constituția lor, formează un unic popor, trebuie să le acordăm drepturile care aparțin tuturor popoarelor.

Or, de la apariția societății, există un acord asupra acestui punct: fiecare popor are dreptul să judece prin tribunalele sale toate problemele care se referă la respectarea propriilor sale legi. Dar ni se poate răspunde: Uniunea e într-o situație specială formând un popor unic numai din anumite puncte de vedere; în privința celorlalte nu e nimic. Ce rezultă de aici? Că măcar în ceea ce privește legile care se referă la acele puncte de vedere, ea are drepturile ce decurg dintr-o suveranitate completă. Dificultatea reală constă în definirea acestor obiective. O dată acest punct rezolvat (și am văzut mai sus, analizând competența, cum a fost el lămurit), de fapt problema nu mai există; deoarece dacă s-a hotărât că un proces este federal, adică aparține de partea de suveranitate rezervată prin Constituție Uniunii, rezultă în mod firesc că doar un tribunal federal se poate pronunța.

În toate împrejurările în care sunt atacate legile Statelor Unite, sau când ele sunt invocate în apărare, sesizarea se face doar la tribunalele federale.

Astfel, jurisdicția tribunalelor Uniunii se lărgeste sau se restrânge în funcție de modul în care suveranitatea Uniunii înseși se lărgeste sau se restrânge.

Am văzut că scopul principal al legiuitorilor din 1789 a fost să împartă suveranitatea în două părți distincte. Într-una au plasat îndrumarea intereselor generale ale Uniunii; în cealaltă îndrumarea tuturor intereselor speciale ale unora din părțile ei.

Grija lor principală a fost aceea de a înarma guvernul federal cu suficiente puteri pentru a putea să se apere în sfera sa împotriva încălcărilor produse de state.

În ceea ce privește pe acestea din urmă, s-a adoptat ca principiu general să fie lăsate libere în sfera lor. Guvernul central nu poate nici să le dirijeze, nici să le controleze comportarea.

Am arătat în capitolul despre separația puterilor că acest din urmă principiu nu a fost întotdeauna respectat. Există unele legi pe care un anume stat nu le poate promulga deși în aparență este singurul interesat în existența lor.

Când un stat al Uniunii emite o asemenea lege, cetățenii lezați de aplicarea ei pot face apel la Curțile federale.

Astfel, jurisdicția Curților federale e valabilă nu doar pentru procesele care-și au soriginea în legile Uniunii, dar e valabilă și în acelea care-și au soriginea în legile pe care unele state le emit în contradicție cu constituția.

Este interzis statelor să promulge legi retroactive în dreptul penal; individul condamnat în virtutea unei asemenea legi poate face apel la justiția federală.

De asemenea, Constituția interzice statelor să emită legi care ar putea anula sau altera drepturile obținute în virtutea unui contract (*impairing the obligations of contracts*)³¹.

În momentul în care unui individ i se pare că o lege a statului său aduce atingere unui drept din această speță, el poate refuza să se supună și apelează la justiția federală³².

Mi se pare că această prevedere atacă mai profund decât celelalte suveranitatea statelor.

Drepturile acordate guvernului federal, cu scopuri evident naționale, sunt definite și ușor de înțeles. Cele acordate indirect de articolul pe care tocmai l-am citat nu par atât de evidente și limitele lor nu sunt clar trasate. Există, într-adevăr, o multitudine de legi politice care acționează asupra existenței contractelor și care ar putea astfel să furnizeze o serie de motive de nerespectare a puterii centrale.

MODUL DE A PROCEDA AL TRIBUNALELOR FEDERALE

Slăbiciunea firească a justiției într-o confederație. — Eforturile pe care trebuie să le facă legiuitorii pentru ca, în măsura posibilului, în fața tribunalelor federale să ajungă indivizii și nu statele. — Cum au izbutit americanii să facă acest lucru. — Acțiunea directă a tribunalelor federale asupra simplilor particulari. — Atac

---

³¹ Este absolut clar, zice dl Story, p. 503, că orice lege care extinde, limitează sau schimbă în orice fel intenția părților, așa cum rezultă ea din stipulațiile conținute într-un contract, alterează (*impairs*) acest contract. Același autor definește cu grijă în același loc ce înțelege jurisprudența federală printr-un contract. Definiția e foarte largă. O concesiune făcută de un stat unui particular și acceptată de el pentru un contract și nu poate fi anulată prin efectul unei legi noi. O cartă acordată de un stat unei companii este un contract și are valoare de lege atât pentru stat, cât și pentru concesionar. Deci, articolul din constituție despre care vorbim asigură existența unei mari cantități de *drepturi dobândite*, dar nu a tuturor. Eu pot, în mod legitim, să am o proprietate fără ca ea să fi ajuns în mâinile mele ca urmare a unui contract. Această posesiune este pentru mine un drept dobândit, și acest drept nu este garantat prin Constituția federală.

³² Iată un exemplu remarcabil citat de dl Story, p. 508. Colegiul din Darmouth, în New-Hampshire, a fost fondat înainte de revoluția americană în virtutea unei carte acordate unor persoane. În virtutea acestei carte, administratorii săi formau un corp constituit sau, conform expresiei americane, o *corporation*. Legiuitorii din New-Hampshire au considerat necesar să schimbe termenii cartei originare și au dat noilor administratori toate drepturile, privilegiile și scutirile care rezultau din această cartă. Foștii administratori au rezistat și făcând apel la Curtea federală au obținut câștig de cauză, considerând cartă originară un adevărat contract între stat și concesionar, legea nouă neputând să-i modifice dispozițiile fără a încălca drepturile obținute în virtutea unui contract și în consecință violând primul articol, secțiunea X a Constituției Statelor Unite.

indirect împotriva statelor care încalcă legile Uniunii. — Hotărârea justiției federale nu anulează legea locală, ci o șubrezește.

Am făcut cunoscute drepturile Curților federale; nu e mai puțin important de știut cum se exercită ele.

Forța implacabilă a justiției în țările în care suveranitatea nu este divizată provine din faptul că în aceste țări tribunalele reprezintă întregă națiune în luptă cu individul condamnat de sentință. Idei de drept i se adaugă ideea de forță care sprijină dreptul.

Dar în țările în care suveranitatea este divizată nu se întâmplă întotdeauna așa. Acolo, cel mai des, în fața justiției se află nu individul izolat, ci o fracțiune a națiunii. Forța sa morală ca și forța sa materială sunt mai mici.

Deci, în statele federale justiția este în mod firesc mai slabă și justițiabilul mai puternic.

În confederații, legiuitorul se străduiește fără răgaz să confere tribunalelor un loc analog cu cel pe care ele îl ocupă la popoarele a căror suveranitate nu este scindată; altfel spus, legiuitorul face eforturi constante ca justiția federală să reprezinte națiunea și justițiabilul un interes particular.

Un guvern, de oricare natură ar fi el, e nevoit să acționeze asupra celor pe care-i guvernează pentru a-i obliga să-i dea ceea ce i se cuvine; el e nevoit să acționeze contra lor pentru a se apăra de agresiunile lor.

În ceea ce privește acțiunea directă a guvernului asupra celor pe care-i guvernează pentru a-i face să se supună legilor, constituția Statelor Unite a procedat astfel (și în felul acesta este ea o capodoperă) încât Curțile federale, acționând în numele legilor, să aibă întotdeauna în fața lor doar indivizii. Și, evident, deoarece s-a declarat că această confederație nu formează decât un singur și același popor în sfera trasată de Constituție, rezultă că guvernul, creat de această Constituție și acționând în limitele ei, este investit cu toate drepturile unui guvern național, deci și cu cel mai important: acela de a face ca ordinele sale să ajungă la simplii cetățeni fără nici un intermediar. Deci dacă, de exemplu, Uniunea ordonă perceperea unui impozit, nu statelor trebuie să se adreseze pentru a-l colecta, ci fiecărui cetățean american, conform cotei-părți care-i revine. La rândul ei, justiția federală, însărcinată să asigure executarea acestei legi a Uniunii, nu va avea de condamnat statul recalcitrant, ci pe contribuabil. Ca și justiția altor popoare, ea nu va avea în fața sa decât un individ.

Trebuie observat că aici însăși Uniunea și-a ales adversarul. Și-a ales unul slab; e firesc ca el să fie învins.

Dar când Uniunea, în loc să atace, este nevoită să se apere, dificultățile sporesc. Constituția acordă statelor dreptul de a promulga legi. Aceste legi pot încălca drepturile Uniunii. Aici, se ivește în mod necesar conflic-

tul cu suveranitatea statului care a emis legea. Nu rămâne decât de ales, dintre mijloacele de acțiune, pe cel mai puțin riscant. Acest mijloc a fost precizat dinainte prin principiile generale pe care le-am enunțat anterior³³.

Se poate presupune că în cazul pe care tocmai l-am expus Uniunea ar putea cita statul în fața unui tribunal federal, care ar declara legea nulă; ar însemna să urmezi cursul cel mai firesc al ideilor. Dar, în felul acesta, justiția federală s-ar găsi confruntată direct cu un stat, ceea ce s-a dorit a se evita în măsura posibilităților.

Americanii s-au gândit că ar fi aproape imposibil ca o lege nouă să nu lezeze prin aplicarea ei un anume interes particular.

Pe acest interes particular se sprijină autorii Constituției federale pentru a ataca măsura legislativă de care Uniunea ar putea fi nemulțumită. Lui i se oferă sprijin.

Un anume stat vinde pământ unei companii; după un an o nouă lege dispune altfel de aceste pământuri, violând astfel acea parte a constituției care interzice modificarea drepturilor dobândite printr-un contract. Când cel care a cumpărat, în virtutea noii legi, se prezintă pentru a intra în posesie, proprietarul care deține aceste pământuri, în virtutea vechii legi, îl acționează în fața tribunalelor Uniunii cerând ca titlul să fie declarat nul³⁴. Astfel, în realitate, justiția federală este în conflict cu suveranitatea unui stat; dar ea nu o atacă decât indirect și cu privire la aplicarea unui detaliu. Ea contestă legea în consecințele ei și nu în principiul ei; nu o distruge, o șubrezește.

Mai rămâne o ultimă ipoteză.

Fiecare stat formează o corporație care are o existență și drepturi civile specifice; în consecință, el poate acționa sau poate fi acționat în fața tribunalelor. De exemplu, un stat ar putea urmări în justiție un alt stat.

Nici în acest caz, nu s-ar putea spune că Uniunea atacă o lege locală, ci că judecă un proces în care un stat e parte. Ar fi un proces ca oricare altul; doar calitatea împlicinaților ar fi diferită. Aici există încă pericolul semnalat la începutul acestui capitol; dar de data aceasta n-ar putea fi evitat; este inerent înseși esenței constituțiilor federale, rezultatul fiind întotdeauna crearea unor particulari atât de puternici în sânul națiunii, încât justiția se exercită anevoie asupra lor.

³³ Vezi capitolul intitulat: „Despre puterea judecătorească în America”.

³⁴ Vezi *Kent's Commentaries*, vol. I, p. 387.

RANGUL ÎNALT PE CARE-L OCUPĂ CURTEA SUPREMĂ PRINTRE MARILE PUTERI ALE STATULUI

Nici un popor nu și-a alcătuit o putere judecătorească atât de mare ca americanii. — Întinderea atribuțiilor sale. — Influența ei politică. — Pacea și însăși existența Uniunii depind de înțelepciunea celor șapte judecători federali.

Când, după ce s-a examinat în detaliu organizarea Curții supreme, se ajunge la considerarea în ansamblu a atribuțiilor acordate se observă fără greutate că niciodată n-a existat la vreun popor o asemenea imensă putere judecătorească.

Curtea supremă e plasată mai sus decât orice tribunal cunoscut și prin *natura* drepturilor ei și prin *speța* cauzelor care se judecă aici.

La toate națiunile civilizate din Europa guvernul a dovedit întotdeauna o mare aversiune în a lăsa justiției ordinare decizia în chestiunile care-l priveau direct. Firește, această aversiune este cu atât mai mare cu cât guvernarea este mai absolută. Dimpotrivă, pe măsură ce libertatea crește, sfera atribuțiilor tribunalelor se lărgeste mereu; dar nici o națiune europeană nu s-a gândit până acum că orice problemă juridică, de orice natură ar fi ea, poate fi lăsată în seama judecătorilor de drept comun.

În America, această teorie a fost pusă în practică. Curtea supremă a Statelor Unite este singurul și unicul tribunal al națiunii.

Ea este însărcinată cu interpretarea legilor și a tratatelor, în competența ei exclusivă fiind problemele privitoare la comerțul maritim și toate cele legate în general de dreptul ginților. S-ar putea chiar afirma că atribuțiile ei sunt aproape în întregime politice, deși structura ei e în întregime judecătorească. Unicul ei scop este acela de a face să se execute legile Uniunii, iar Uniunea reglementează doar raporturile guvernului cu cei pe care-i guvernează și ale națiunii cu străinii; raporturile cetățenilor între ei sunt reglementate aproape în întregime prin suveranitatea statelor.

Acestui prim factor de importanță i se poate adăuga unul mai însemnat. La națiunile europene, tribunalele nu judecă decât particulari; dar se poate spune că la bara Curții supreme a Statelor Unite se înfățișează suverani. Când grefierul avansează pe treptele tribunalului și pronunță aceste câteva cuvinte: „Statul New York contra statului Ohio” se simte că nu suntem în incinta unei curți de justiție obișnuite. Și când te gândești că unul din împiricinați reprezintă un milion de oameni, iar celălalt două milioane, te uimește responsabilitatea care apasă pe umerii celor șapte judecători a căror sentință va bucura sau va întrista un număr atât de mare de concetățeni.

Pacea, prosperitatea, însăși existența Uniunii stau neîncetată în mâinile celor șapte judecători federali. Fără ei constituția este literă moartă;

la ei apelează puterea executivă pentru a rezista presiunilor corpului legislativ; legislativul pentru a se apăra de inițiativele puterii executive; Uniunea pentru a se impune în fața statelor; statele — pentru a respinge pretențiile excesive ale Uniunii; interesul public — contra interesului privat; spiritul conservator contra instabilității democratice. Puterea lor este imensă; dar ea reprezintă forța unei opinii. Ei sunt atotputernici atâta timp cât poporul consimte să se supună legii; devin neputincioși de îndată ce legea e nesocotită. Or, forța unei opinii este cel mai greu de folosit, pentru că e imposibil să-i trasezi cu precizie limitele. Adesea, este tot atât de riscant să le subestimezi ca și să le depășești.

Judecătorii federali nu trebuie să fie doar buni cetățeni, oameni instruiți și cinstiți, calități necesare tuturor magistraților; ei trebuie să mai fie și bărbați de stat; e necesar ca ei să știe să discearnă spiritul epocii, să înfrunte obstacolele care pot fi învinse, și să evite curentul, când valul amenință să ia, o dată cu ei, și suveranitatea Uniunii și ascultarea cuvenită legilor.

Președintele poate greși fără ca statul să sufere, deoarece președintele are o funcție limitată. Congresul poate greși fără ca Uniunea să piară pentru că deasupra Congresului se află corpul electoral care poate să-i modifice spiritul, schimbându-i membrii.

Dar dacă vreodată s-ar întâmpla ca la Curtea supremă să ajungă oameni imprudenți sau corupți, confederația va trebui să se teamă de anarhie sau război civil.

În rest, fără îndoială, cauza originală a primejdiei nu rezidă deloc în structura tribunalului, ci în însăși natura guvernărilor federale. Am văzut că nicăieri nu este mai necesară constituirea unei puteri judecătorești ferme, decât la popoarele confederate, întrucât nicăieri existențele individuale, care se pot împotrivi corpului social, nu sunt mai puternice și mai capabile să reziste forței materiale folosite de guvern.

Or, cu cât e mai necesar ca o putere să aibă forță, cu atât trebuie să i se ofere mai mult spațiu de desfășurare și independență. Cu cât o putere este mai întinsă și mai independentă, cu atât abuzul pe care-l produce este mai periculos.

Originea răului nu e deci în structura acestei puteri, ci în însăși structura statului care are nevoie de existența unei asemenea puteri.

PRIN CE ESTE CONSTITUȚIA FEDERALĂ SUPERIOARĂ CONSTITUȚIEI FIECĂRUI STAT CONFEDERAT

Cum se poate compara Constituția Uniunii cu cele ale statelor confederate. — Superioritatea Constituției Uniunii trebuie atribuită în special înțelepciunii legiuitorilor federali. — Legislatura Uniunii este mai puțin dependentă de popor decât cea a statelor. — Puterea executivă e mai liberă în sfera ei. — Puterea judecătorească

e mai puțin supusă voinței majorității. — Consecințele practice ale acestui fapt. — Legiuitorii federali au atenuat pericolele inerente guvernării democratice; legiuitorii statelor au sporit aceste pericole.

Constituția federală se deosebește esențial de constituția statelor prin scopul pe care și-l propune, dar se aseamănă mult cu ele prin mijloacele cu care își realizează aceste scopuri. Obiectul guvernării este diferit, dar formele de guvernare sunt aceleași. Din acest punct de vedere special ele pot fi comparate cu folos.

Eu consider Constituția federală superioară tuturor constituțiilor statelor. Această superioritate are mai multe cauze.

Actuala Constituție a Uniunii a fost alcătuită *a posteriori* majorității constituțiilor statelor; s-a putut deci profita de experiența dobândită.

Dar se va vedea totuși că această cauză e secundară, dacă se va observa că de la stabilirea Constituției federale, confederația americană a crescut cu unsprezece state noi, iar acestea mai curând au exagerat decât au atenuat defectele existente în constituțiile înaintașilor lor.

Motivul principal al superiorității Constituției federale provine din însuși caracterul legiuitorilor.

În epoca în care ea a fost alcătuită, prăbușirea confederației părea iminentă; ea, ca să zicem așa, sărea în ochi. În această situație extremă poporul a ales probabil nu pe oamenii pe care îi iubea cel mai mult, ci pe cei pe care îi stima cel mai tare.

Am făcut mai înainte observația că legiuitorii Uniunii erau aproape toți niște oameni remarcabili prin cunoștințele lor, dar și mai remarcabili prin patriotismul lor.

Ei s-au format în condițiile unei crize sociale, în care spiritul de libertate a trebuit să înfrunte continuu o autoritate puternică și dominatoare. O dată lupta terminată și în timp ce, conform obiceiului, pasiunile întărite ale gloatei continuau să combată pericole care de mult încetaseră să mai existe, ei s-au oprit; și-au privit patria cu calm și atenție; au observat că s-a săvârșit o revoluție definitivă și că de-acum înainte primejdiile care ar putea amenința poporul nu s-ar putea naște decât din abuzurile născute de libertate. Au avut curajul să spună ce gândeau pentru că în adâncul inimii lor iubeau sincer și cu pasiune această libertate; au îndrăznit să spună că trebuie restrânsă, deoarece erau siguri că nu doreau s-o anihileze³⁵.

³⁵ La vremea aceea, renumitul Alexandre Hamilton, unul dintre redactorii cei mai influenți ai constituției, nu s-a temut să publice în *Federalist*, nr. 71 cele ce urmează:

„Știu, spunea el, că există oameni pentru care puterea executivă ar fi bună doar dacă s-ar supune cu servilitate dorințelor poporului sau legislativului; dar mi se pare că ei au o idee destul de primitivă asupra obiectivului oricărei guvernări, ca și asupra mijloacelor cu care se poate într-adevăr produce prosperitatea publică.

Majoritatea constituțiilor statelor dau un mandat de un an Camerei Reprezentanților, și de doi ani pentru Senat. În așa fel încât membrii corpului legislativ sunt legați fără încetare și într-un mod foarte strâns de cele mai mici dorințe ale celor ce-i aleg.

Legiuitorii Uniunii au considerat că această extremă dependență a legislativului denaturează principalele efecte ale sistemului reprezentativ plasând în însuși sânul poporului nu doar sorgintea puterii, ci și guvernarea.

Au mărit durata mandatului electoral pentru a lăsa deputatului posibilitatea sporită de a se folosi de liberul său arbitru.

Constituția federală, la fel ca și constituțiile statelor, împarte corpul legislativ în două ramuri.

Dar în state aceste două părți ale legislativului sunt alcătuite din aceleași elemente și funcționează conform aceluiași mod de alegere. Rezultat de aici că pasiunile și voința majorității apar cu aceeași ușurință și își găsesc la fel de repede un organ și un instrument într-una ca și în cealaltă dintre Camere. Ceea ce dă un caracter violent și precipitat alcătuirii legilor.

Constituția federală a pus de asemenea cele două Camere sub incidența votului popular; dar a făcut să varieze condițiile de eligibilitate și modalitatea de alegere; pentru că, la fel ca și la alte popoare, dacă una din cele două ramuri ale legislativului nu reprezintă interese diferite de cealaltă, să reprezinte măcar o înțelepciune superioară.

Că opiniile poporului, când sunt raționale și mature, sunt acelea care decid asupra conduitei celor cărora li s-au încredințat treburile este rezultatul alcătuirii constituției republicane: dar principiile republicane nu impun deloc să te lași dus de cea mai neînsemnată adiere a pasiunilor populare, nici să te grăbești să ascuți toate impulsurile momentane pe care cei mulți le pot primi din mâna vicleană a unor oameni care le flatează prejudecățile pentru a le trăda interesele.

E adevărat, de obicei poporul nu vrea decât să obțină binele public, dar el se înșală adesea căutându-l. Dacă i s-ar spune că apreciază întotdeauna corect mijloacele care trebuie folosite pentru a produce prosperitatea națională, bunul lui simț l-ar face să disprețuiască asemenea lingușeli; deoarece știe din experiență că i se întâmplă uneori să greșească, și este de mirare că nu greșește mai des, hăituit cum este de șiretenia paraziților și sicofanților; înconjurat de capcanele pe care i le întind fără încetare atâția oameni avizi și fără resurse, dezamăgit în fiecare zi de viclenia celor care se bucură de încrederea lui fără s-o merite, sau care se străduiesc mai curând s-o posede, decât să fie demni de ea.

Când adevăratele interese ale poporului intră în contradicție cu dorințele sale, datoria celor pe care el i-a însărcinat să-i apere interesele este să combată eroarea a cărei victimă temporară este pentru a-i da timpul necesar să-și vină în fire și să examineze situația cu sânge rece. S-a întâmplat nu o dată ca un popor, salvat astfel de consecințele fatale ale erorilor sale, să ridice monumente de recunoștință oamenilor care au avut nobilul curaj de a nu fi pe placul tuturor pentru a-l servi."

Trebuia să fi ajuns la o vârstă mai înaintată pentru a fi senator și a fost însărcinată cu alegerea lor o adunare puțin numeroasă și la rândul ei rezultată din alegeri.

În mod firesc, democrațiile sunt tentate să concentreze întreaga forță socială în mâinile corpului legislativ. Acesta constituind puterea care emană cel mai direct din popor, și cea care se împărtășește cel mai mult de la atotputernicia sa.

Se remarcă deci o tendință obișnuită care tinde să reunească toate aspectele autorității în sânul legislativului.

Această concentrare a puterilor vatămă în mod special bunul mers al treburilor și, în același timp, fundamentează despotismul majorității.

Legiuitorii statelor s-au lăsat adesea tentați de aceste instincte democratice; cei ai Uniunii au luptat întotdeauna curajos împotriva lor.

În state puterea executivă este remisă în mâinile unui funcționar așezat aparent alături de legislativ, dar care, în realitate, nu este decât un instrument orb și pasiv al voinței legislativului. De unde își extrage el forța? Din durata funcției? În general, nu e numit decât pentru un an. Din prerogativele sale? S-ar putea spune că nu le are. Legislativul poate să-l reducă la neputință, însărcinând comisiuni speciale, alese chiar din sânul său, cu executarea legilor. Dacă dorește, poate, într-un anume fel, să-l anuleze, suprimându-i salariul.

Constituția federală a concentrat toate drepturile puterii executive, ca și întreaga ei responsabilitate asupra unui singur om. I-a dat președintelui patru ani de existență; i-a asigurat, pe toată durata magistraturii sale, dreptul de a se folosi de retribuția sa. I-a folosit un grup de susținători și l-a înarmat cu un veto suspensiv. Într-un cuvânt, după ce a circumscris cu grijă sfera puterii executive, a încercat să-i dea în această sferă, în măsura posibilităților, o poziție puternică și liberă.

Dintre toate puterile, cea judecătorească este, în constituțiile statelor, cea mai puțin dependentă de puterea legislativă.

Cu toate acestea, în toate statele, legislativul este stăpân pe fixarea retribuției judecătorilor, ceea ce îi supune în mod necesar pe aceștia din urmă influenței lui imediate.

În unele state, judecătorii sunt numiți doar pentru o perioadă de timp, ceea ce diminuează o mare parte din forța și libertatea lor.

În altele, e vizibil că puterile legislativă și judecătorească se confundă integral. De exemplu, Senatul din New York devine, pentru unele procese, tribunalul superior al statului.

Dimpotrivă, Constituția federală a avut grijă să separe puterea judecătorească de toate celelalte. Mai mult, ea i-a făcut pe judecători independenți, declarând salariul lor fix și funcțiile lor irevocabile.

Consecințele practice ale acestor diferențe sunt ușor de observat. Pentru orice analist atent este evident că treburile Uniunii sunt mult mai bine conduse decât treburile specifice ale oricărui alt stat.

Guvernul federal este mai corect și mai moderat în demersul său decât guvernele statelor. E mai multă cumpătare în opiniile sale, mai multă durabilitate și plănuire înțeleaptă în proiectele sale, mai multă abilitate, consecvență și fermitate în executarea hotărârilor sale.

Pentru a rezuma acest capitol nu-i nevoie de multe cuvinte.

Două pericole principale amenință existența democrațiilor:

Aservirea completă a puterii legislative voinței corpului electoral.

Concentrarea tuturor celorlalte puteri de guvernare în cea legislativă.

Legiuitorii statelor au favorizat dezvoltarea acestor pericole. Legiuitorii Uniunii au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca ele să fie mai puțin redutabile.

CE DEOSEBEȘTE CONSTITUȚIA FEDERALĂ A STATELOR UNITE ALE AMERICII DE TOATE CELELALTE CONSTITUȚII FEDERALE

În aparență, confederația americană seamănă cu toate confederațiile. — Totuși, consecințele ei sunt diferite. — Din ce cauză? — Prin ce este deosebită această confederație de toate celelalte. — Guvernul american nu este un guvern federal, ci un guvern național incomplet.

Statele Unite ale Americii n-au dat primul și unicul exemplu al unei confederații. Fără a ne mai referi la antichitate, Europa modernă a oferit destule. Elveția, Imperiul germanic, Republica Țărilor de Jos au fost sau mai sunt și astăzi confederații.

Când se studiază constituțiile acestor diferite țări, se constată cu uimire că puterile atribuite de către ele guvernului federal sunt aproape aceleași cu cele acordate de constituția americană guvernului Statelor Unite. Ca și aceasta din urmă, ele dau puterii centrale dreptul de a hotărî asupra păcii și războiului, dreptul de a înrola și de a lua impozite, dreptul de a veghea asupra intereselor generale și de a rezolva interesele comune ale națiunii.

Cu toate acestea, guvernul federal a rămas aproape întotdeauna, la aceste diferite popoare, slab și neputincios, în timp ce guvernul Uniunii își conduce treburile cu vigoare și ușurință.

Mai mult, prima Uniune americană n-a putut supraviețui din cauza slăbiciunii excesive a guvernului său și, cu toate acestea, guvernul ei atât de slab primise drepturi la fel de ample ca și guvernul federal din zilele noastre. S-ar putea spune chiar că în anumite privințe drepturile sale erau mai mari.

Există deci în Constituția actuală a Statelor Unite câteva principii noi care nu atrag imediat atenția, dar a căror influență se resimte profund.

Această constituție, care la prima vedere poate fi ușor confundată cu constituțiile federale precedente, se întemeiază de fapt pe o teorie în întregime nouă, care marchează o mare descoperire pentru știința politică din zilele noastre.

În toate confederațiile care au precedat confederația americană din 1789, popoarele care se uneau într-un scop comun consimțeau să se supună ordinului guvernului federal; dar își păstrau dreptul de a dispune și de a supraveghea, în ceea ce le privea, executarea legilor Uniunii.

Statele americane, care s-au unit în 1789, nu numai că au consimțit ca guvernul federal să le dicteze legile, dar și ca el să le execute.

În cele două cazuri dreptul este același, exercițiul său este diferit. Dar această unică diferență produce consecințe imense.

În toate confederațiile care au precedat Uniunea americană din zilele noastre guvernul federal se adresa guvernelor componente pentru a-și satisface cerințele. În cazul în care măsura prescrisă nu-i convenea unuia dintre ele, acesta din urmă putea oricând să se sustragă necesității de a se supune. Dacă era puternic, apela la armată; dacă era slab, tolera rezistența la legile Uniunii care deveniseră ale sale, pretextând neputința și recurgând la forța inerției.

De regulă, apărea una din următoarele două situații: cel mai puternic dintre popoarele reunite acapara drepturile autorității federale și le domina pe celelalte în numele ei³⁶; sau guvernul federal rămânea abandonat propriilor sale forțe și anarhia se instala printre confederați, Uniunea fiind în imposibilitatea de a acționa³⁷.

În America, Uniunea nu guvernează statele, ci pe simplii cetățeni. Când vrea să perceapă o taxă, ea nu se adresează guvernului din Massachusetts, ci fiecărui locuitor din Massachusetts. Vechile guverne federale aveau în fața lor popoarele, cel al Uniunii are indivizi. El nu-și dobândește puterea din exterior, ci și-o extrage din propriile-i resurse. El are administrații săi, tribunalele sale, executorii săi judecătorești și armata sa.

Fără îndoială spiritul național, pasiunile colective, prejudecățile locale ale fiecărui stat tind încă să diminueze mai cu seamă amploarea puterii federale astfel constituite și să creeze centre de rezistență împotriva voinței ei; restrânsă în suveranitatea sa, ea nu va fi niciodată la fel de viguroasă ca cel care o posedă integral; dar acesta este un viciu inerent oricărui sistem federativ.

---

³⁶ Este ceea ce s-a întâmplat la greci, sub Filip, când acest rege a vrut să aplice decretul amficionilor. Este ceea ce s-a întâmplat în Republica Țărilor de Jos unde provincia Olanda decidea în toate privințele. Același lucru se întâmplă și în zilele noastre în corpul germanic. Austria și Prusia sunt agenții dietei și domină confederația în numele ei.

³⁷ Așa a fost dintotdeauna în confederația helvetică. De secole Elveția n-ar mai fi existat, dacă n-ar fi fost rivalitățile dintre vecinii săi.

În America, fiecare stat are mult mai puține ocazii și tentații de a rezista; și chiar dacă le-ar trece prin cap asemenea idei nu le-ar putea aplica decât violând pe față legile Uniunii, întrerupând desfășurarea normală a justiției, ridicând steagul revoltei; într-un cuvânt, ar trebui deci să ia dintr-o dată o poziție categorică, lucru pe care oamenii ezită îndelung să-l facă.

În vechile confederații, drepturile acordate Uniunii erau motive de război și nu argumente ale puterii, deoarece aceste drepturi sporeau pretențiile ei fără a spori și mijloacele necesare pentru a le impune. Astfel s-a văzut mereu slăbiciunea reală a guvernelor federale crescând în relație directă cu puterea lor nominală.

Nu așa se petrec lucrurile în Uniunea americană; precum majoritatea guvernelor obișnuite, guvernul federal poate face orice i se dă dreptul să execute.

Spiritul uman inventează cu mai multă ușurință lucruri decât cuvinte; așa se întâmplă că se folosesc atâția termeni improprii și expresii incomplete.

Multe națiuni formează o ligă permanentă și instaurează o autoritate supremă, care, fără a acționa asupra simplilor cetățeni cum ar face-o un guvern național, influențează fiecare din popoarele confederate luate în parte.

Acest guvern, atât de diferit de toate celelalte, a căpătat numele de federal.

Apoi, putem observa o formă de societate în care mai multe popoare se topesc într-unul singur în privința unor treburi comune și rămân separate și doar confederate în toate celelalte.

Aici, puterea centrală acționează fără intermediar asupra celor pe care-i guvernează, îi administrează și îi judecă ea însăși, cum o fac și guvernele naționale, dar acționează astfel într-o sferă limitată. Evident, nu mai e un guvern federal, ci un guvern național incomplet. Astfel, s-a găsit o formă de guvernământ care nu este, în mod definit, nici națională, nici federală; dar lucrurile s-au oprit aici și noul cuvânt care trebuie să exprime o nouă realitate nu există încă.

Pentru că nu au cunoscut acest soi nou de confederație, toate Uniunile au ajuns la război civil, la subjugare sau la inerție. Tuturor popoarelor care le-au alcătuit le-a lipsit înțelepciunea de a vedea leacul pentru bolile lor sau curajul de a-l aplica.

Prima Uniune americană a căzut pradă aceluiași defecte.

Dar, în America, statele confederate, înainte de a ajunge independente, au făcut parte mult timp din același imperiu; nu contractaseră încă obiceiurile autoguvernării, iar prejudecățile naționale nu apucaseră să prindă rădăcini adânci; mai luminați decât restul lumii, ei erau egali în cunoștințe, nu resimțeau decât slab pasiunile care se opun, de obicei, ca popoarele să recunoască extinderea puterii federale, iar aceste pasiuni erau combătute de cei mai destoinici cetățeni. Când au simțit primejdia, americanii s-au gândit, în același timp, la un leac. Și-au corectat legile, salvându-și astfel țara.

DESPRE AVANTAJELE SISTEMULUI FEDERAL, ÎN GENERAL, ȘI UTILIZAREA SA SPECIALĂ PENTRU AMERICA

Fericirea și libertatea de care se bucură națiunile mici. — Puterea marilor națiuni. — Marile imperii favorizează dezvoltarea civilizației. — Deseori, forța este pentru națiuni primul element al prosperității. — Scopul sistemului federal este de a combina avantajele pe care le au popoarele atât de pe urma mărimii, cât și a suprafeței reduse a teritoriului lor. — Avantajele pe care Statele Unite le au de pe urma acestui sistem. — Legea se supune necesităților oamenilor și nu oamenii se supun necesităților legii. — Activitatea, progresul, gustul și uzul libertății la popoarele americane. — Spiritul public al Uniunii nu este decât sinteza patriotismului local. — Lucrurile și oamenii circulă liber pe teritoriul Statelor Unite. — Uniunea este liberă și fericită ca o națiune mică, respectată ca una mare.

La națiunile mici supravegherea societății este prezentă pretutindeni; spiritul de ameliorare coboară până la cele mai mici detalii; ambiția poporului fiind foarte temperată de slăbiciunea sa, eforturile și resursele sale se concentrează aproape exclusiv către bunăstarea internă și nu riscă să se dilueze în zadarnicile amăgiri ale gloriei. Mai mult, aptitudinile fiecăruia fiind în general limitate și aspirațiile lor sunt la fel. Mediocritatea averilor egalizează aproximativ condițiile; moravurile au un caracter simplu și liniștit. Astfel, una peste alta, și luând în considerație treptele diferite de moralitate și de cunoștințe, se observă în general la națiunile mici o îndeșulare mai mare și mai multă liniște a populației decât la cele mari.

Dacă în sânul unei națiuni mici se înstăpânește o tiranie, ea este mai incomodă decât oriunde în altă parte, deoarece acționând într-un cerc mai restrâns ea se întinde la tot ce cuprinde acest cerc. În imposibilitate de a ataca un obiectiv major, ea se năpustește pe o multitudine de obiective mici, dovedindu-se în același timp violentă și săcâitoare.

Din domeniul ei propriu, care este viața politică, ea pătrunde în viața privată. Stăpânind faptele, ea aspiră să dirijeze și gusturile; guvernând statul, ea dorește să guverneze și familiile. Dar acest lucru se întâmplă rar; de fapt, libertatea este condiția naturală a societăților mici. În ele, guvernarea oferă prea puține atracții ambițiilor, resursele private sunt prea limitate, pentru ca puterea suverană să se poată concentra în mâinile unuia singur. Chiar când se întâmplă, nu e greu ca cei guvernați să se unească și printr-un efort comun să răstoarne în același timp și tiranul și tirania.

Din toate timpurile, națiunile mici au fost leagănul libertății politice. S-a întâmplat ca cele mai multe dintre ele crescând să-și piardă această libertate; ceea ce face să se vadă clar că libertatea ține de faptul că poporul e mic și nu de poporul însuși.

Istoria lumii nu ne oferă vreun exemplu de mare națiune care să fi rămas mult timp republică³⁸ ceea ce face să se spună că faptul este imposibil. În ceea ce mă privește, cred că dorința omului de a delimita posibilul și de a face aprecieri asupra viitorului este imprudentă, tocmai pentru el căruia realul și prezentul îi scapă mereu fiind veșnic surprins de împrejurările pe care le cunoaște cel mai bine. Ceea ce se poate afirma cu certitudine este faptul că existența unei republici mari va fi întotdeauna mult mai amenințată decât cea a uneia mici.

Toate patimile fatale pentru o republică cresc în raport cu întinderea teritoriului, în timp ce virtuțile care le servesc drept sprijin nu sporesc în aceeași măsură.

Ambiția indivizilor se amplifică o dată cu puterea statului; forța partidelor o dată cu importanța scopului propus; dar dragostea de țară, care trebuie să se opună acestor pasiuni distructive, nu este mai aprinsă într-o republică mare decât într-una mică. Ar fi chiar ușor de demonstrat că ea este mai puțin dezvoltată și mai puțin puternică într-o republică mare. Marile bogății și profundele mizerii, metropolele, decăderea moravurilor, egoismul individului, complexitatea intereselor sunt tot atâtea pericole cărora le dă naștere aproape întotdeauna mărimea unui stat. Multe dintre acestea nu dăunează existenței unei monarhii, unele chiar concură la prelungirea duratei sale. De altfel, într-o monarhie guvernarea are propria ei forță; ea se servește de popor fără a depinde de el; cu cât poporul este mai mare, cu atât suveranul este mai puternic; dar un guvern republican nu poate opune acestor pericole decât sprijinul majorității. Or, acest element de forță nu e mai puternic, păstrând proporțiile, într-o republică mare decât într-una mică. Astfel, în timp ce mijloacele de agresiune sporesc fără încetare în număr și în forță, puterea de rezistență rămâne neschimbată. S-ar putea spune chiar că ea scade, deoarece cu cât poporul este mai numeros și natura spiritelor și a intereselor se diversifică, cu atât este, în consecință, mai dificilă formarea unei majorități compacte.

S-a putut de altfel observa că pasiunile umane cresc în intensitate, nu numai datorită măreției scopului la care ținesc, dar și datorită multitudinii indivizilor care le resimt în același timp. Nu există om care să nu fi fost mai emoționat în mijlocul unei mulțimi agitate care-i împărtășea trăirile, decât dacă le-ar fi încercat în singurătate. În republicile mari, pasiunile politice devin de nestăvilit nu numai pentru că obiectul lor este imens, ci și pentru că milioane de oameni le resimt în același fel și în același timp.

În general, se poate deci afirma că nimic nu este mai potrivit bunăstării și libertății oamenilor decât marile imperii.

---

³⁸ Nu mă refer aici la o confederație de republici mici, ci la o republică mare consolidată.

Dar statele mari prezintă și avantajele care le sunt specifice și care trebuie recunoscute.

Tot așa cum dorința de putere este mai înflăcărată în rândul oamenilor de rând, dragostea pentru glorie este mai dezvoltată în unele suflete care apreciază că aplauzele mulțimii sunt demne de eforturile lor, că ele îi înalță, într-un fel, deasupra propriului eu. Acolo, gândirea capătă în toate privințele un impuls mai rapid și mai puternic, ideile circulă mai liber, metropolele sunt asemenea unor mari centre intelectuale unde se etalează în toată splendoarea și se combină în toate direcțiile spiritul uman: din această cauză cunoașterea și civilizația, în general, evoluează mai rapid la marile națiuni decât la cele mici. Mai trebuie să adăugăm că marile descoperiri solicită deseori o dezvoltare a forței naționale de care guvernul unui popor mic este incapabil; la națiunile mari, guvernul are mai multe idei generale, ele se despart mai radical de rutina antecedentelor și de egoismul local. El are mai mult geniu în concepție, mai multă îndrăzneală în comportare.

Bunăstarea internă e mai completă și mai răspândită la micile națiuni, atâta timp cât ele trăiesc în pace, dar războiul le dăunează mai mult decât marilor națiuni. La acestea, depărtarea de frontiere permite uneori majorității poporului să rămână secole întregi în afara pericolului. Pentru el războiul este un motiv de neplăcere, nu de dezastru.

În această privință, ca și în multe altele, se prezintă un considerent care domină restul: cel al necesității.

Dacă n-ar exista decât națiuni mici și nici una mare, desigur omenirea ar fi mai liberă și mai fericită; dar nu se poate face în așa fel încât să nu existe națiuni mari.

Acest fapt introduce în lume un element nou al prosperității naționale, și anume forța. Ce importanță are că un popor prezintă imaginea îndestulării și a libertății, dacă e expus în fiecare zi distrugerilor și cuceririlor? Ce importanță are că produce mărfuri și face comerț, dacă un altul domină mărele și determină prețul pe toate piețele? Națiunile mici sunt adesea nefericite, nu doar pentru că sunt mici, ci pentru că sunt slabe; cele mari prosperă nu pentru că sunt mari, ci pentru că sunt puternice. Deci forța este adeseori pentru națiuni una din primele condiții ale unei existențe fericite și chiar a existenței lor. Așa se întâmplă că, cel puțin în absența unor împrejurări speciale, popoarele mici sfârșesc întotdeauna prin a fi anexate cu violență de cei mari sau se unesc între ele. Nu cunosc o stare mai de plâns decât cea a unui popor care nu se poate apăra și nu-și ajunge sieși.

Sistemul federativ a fost creat pentru a combina diversele avantaje care rezultă din dimensiunile mai mari sau mai mici ale națiunilor.

E suficient să arunci o privire asupra Statelor Unite ale Americii pentru a sesiza toate avantajele care decurg pentru ele din adoptarea acestui sistem.

Legiuitorul marilor națiuni centralizate este obligat să dea legilor un caracter uniform care nu ține seama de diversitatea locurilor și a moravurilor; neaflând niciodată nimic despre cazurile particulare, el nu poate proceda decât prin reguli generale; astfel, oamenii sunt obligați să se supună cerințelor legislației, deoarece legislația nu se poate adapta nevoilor și moravurilor oamenilor; ceea ce provoacă de obicei tulburări și nenorociri.

Acest inconvenient nu există în confederații: Congresul reglează principalele acțiuni ale existenței sociale; toate detaliile sunt abandonate legislativului local.

E greu de imaginat în ce măsură această diviziune a suveranității servește bunăstării fiecăruia dintre statele din care se compune Uniunea. În aceste societăți mici, care nu sunt deloc preocupate de grija de a se apăra sau de a-și spori teritoriul, întreaga putere publică și întreaga energie individuală sunt îndreptate spre îmbunătățirea stărilor interne. Guvernul central al fiecărui stat este alături de cei pe care-i guvernează și e în fiecare zi la curent cu nevoile care apar: astfel în fiecare an sunt prezentate noi planuri, care, discutate în adunările comunale sau în fața puterii legislative a statului și reproduse apoi de presă, trezesc interesul general și zelul cetățenilor. Această nevoie de a îmbunătăți agită fără încetare republicile americane fără a le tulbura; ambiția puterii cedează locul dorinței de bunăstare, pasiune mai joasă, dar mai puțin primejdioasă. În America, este răspândită în mod general opinia că existența și durata formelor republicane în Lumea Nouă depind de existența și durata sistemului federal. O mare parte din nenorocirile abătute asupra noilor state din America de Sud sunt atribuite dorinței de a întemeia acolo republici mari, în loc să li se divizeze suveranitatea.

Desigur, este incontestabil faptul că în Statele Unite gustul și deprinderile guvernării republicane s-au născut în comune și în sânul adunărilor locale. La o populație puțin numeroasă cum e cea din Connecticut, de exemplu, unde cel mai mare obiectiv politic este inaugurarea unui canal sau construirea unui drum, unde statul nu are de plătit armata, nici să susțină un război și n-are de unde să le asigure celor care-i conduc nici multă bogăție, nici multă glorie, nu se poate imagina nimic mai firesc și mai adecvat naturii lucrurilor decât republica. Or, acest spirit republican, aceste moravuri și obiceiuri ale unui popor liber, după ce s-au ivit și s-au dezvoltat în diversele state, se aplică apoi, fără greutate, întregii țări. Spiritul public al Uniunii nu este, într-un anume fel, decât sinteza patriotismelor locale. Fiecare cetățean al Statelor Unite transferă, ca să spunem așa, interesul pe care i-l însuflă mica sa republică în iubirea pentru patria comună. Apărând Uniunea, el apără prosperitatea crescândă a cantonului său, dreptul de a-și dirija treburile și speranța de a face să triumfe acolo planurile de îmbunătățire care urmează să-l îmbogățească pe el însuși:

toate cele care de obicei se referă mai mult la indivizi decât la interesele generale ale țării și la gloria națiunii.

Pe de altă parte, dacă spiritul și moravurile locuitorilor îi fac mai apti decât pe alții să contribuie la prosperitatea unei republici mari, sistemul federativ a făcut ca sarcina să fie mai puțin dificilă. Confederația tuturor statelor americane nu prezintă inconvenientele obișnuite din numeroase aglomerări umane. Uniunea este o mare republică în ceea ce privește întinderea; dar ea poate fi într-un fel asimilată cu o mică republică, din cauza numărului restrâns de obiective de care se ocupă guvernul său. Acțiunile sale sunt importante, dar sunt rare. Cum suveranitatea Uniunii este stingherită și incompletă, folosirea acestei suveranități nu este deloc primejdioasă pentru libertate. De asemeni, ea nu atâță acele dorinți exagerate pentru putere și vâlvă, atât de funeste marilor republici. Deoarece nu totul trebuie să ajungă în mod necesar la un centru comun, nu se văd nici metropole vaste, nici imense bogății, nici sărăcie mare, nici revoluții spontane. Pasiunile politice, în loc să se întindă într-o clipă ca o pânză de foc pe toată suprafața țării, se sfărâmă în contact cu interesele și pasiunile specifice fiecărui stat.

Și totuși, în Uniune, ca la un singur și același popor, lucrurile și ideile circulă liber. Nimic nu pune acolo stavilă elanului spiritului întreprinzător. Guvernul solicită toate talentele și cunoștințele. Înăuntrul frontierelor Uniunii domnește o pace profundă ca în interiorul unei țări supuse aceleiași puteri; în afară, rangul ei este printre țările cele mai puternice de pe pământ; ea oferă comerțului exterior mai mult de opt sute de leghe de țărni; ținând în mâinile sale cheile unei lumi întregi, ea face ca pavilionul să-i fie respectat până la marginea mărilor.

Uniunea este liberă și fericită ca o națiune mică, puternică și glorioasă ca una mare.

DIN CE CAUZĂ SISTEMUL FEDERAL NU ESTE LA ÎNDEMÂNA TUTUROR POPOARELOR ȘI CE A PERMIS ANGLO-AMERICANILOR SĂ-L ADOPTE

Orice sistem federal are viciile sale inerente pe care legiuitorul nu le poate combate. — Complicațiile oricărui sistem federal. — El solicită celor guvernați folosirea cotidiană a inteligenței lor. — Știința practică a americanilor în materie de guvernare. — Slăbiciunea relativă a guvernului Uniunii, alt viciu inerent sistemului federal. — Americanii l-au făcut să fie mai puțin grav, dar n-au putut să-l anuleze. — Suveranitatea fiecărui stat este mai slabă în aparență, dar e mai puternică în realitate decât cea a Uniunii. — De ce. — Independent de legi, și la popoarele confederate trebuie deci să existe cauze naturale în favoarea Uniunii. — Care sunt aceste cauze la anglo-americanii. — Statele Maine și Georgia pe care le despart 400 de

leghe sunt mai firesc unite decât Normandia și Bretania. — Războiul este principalul obstacol al confederațiilor. — Acest lucru este demonstrat chiar prin exemplul Statelor Unite. — Uniunea n-are a se teme de mari războaie. — De ce. — Pericolele cărora ar trebui să le facă față popoarele Europei dacă ar adopta sistemul federal al americanilor.

[Din tot ceea ce cunoaștem, omul este fără îndoială o ființă superioară și cu toate acestea prosperitatea și sărăcia sunt produsul unor legi necunoscute, din care ajung sub ochii noștri numai fragmente detașate și incomplete. Adevărul absolut este ascuns și probabil că așa va rămâne de-a pururi.]

Legiuitorul izbutește uneori, după mii de eforturi, să exercite o influență indirectă asupra destinului națiunilor și atunci geniul lui este lăudat, în timp ce, adeseori, poziția geografică a țării, asupra căreia nu are nici o influență, o stare socială care s-a creat fără sprijinul său, moravuri și idei cărora el le ignoră originea, un punct de plecare pe care nu-l cunoaște, imprimă societății mișcări de nestăvilit împotriva cărora el luptă zadarnic și care, la rândul lor, îl târăsc cu ele.

Legiuitorul seamănă cu un om care-și caută calea în mijlocul mării. El e în stare să dirijeze vasul pe care se află, dar nu poate nici să-i schimbe structura, nici să pornească vânturile, nici să oprească valurile oceanului.

Am arătat ce avantaje au obținut americanii de pe urma sistemului federal. Rămâne să fac să se înțeleagă ce le-a permis să adopte acest sistem; deoarece nu le e dat tuturor popoarelor să se bucure de binefacerile lui.

În sistemul federal se găsesc vicii accidentale, născute din legi; acestea pot fi corectate de legiuitori. Mai pot fi întâlnite și altele, inerente sistemului, și acestea nu pot fi înlăturate de popoarele care-l adoptă. Trebuie deci ca aceste popoare să găsească în ele însele forța necesară pentru a face față imperfecțiunilor naturale ale guvernării lor.

Printre viciile inerente oricărui sistem federal, cel mai vizibil este cel al mijloacelor complicate pe care le folosește. Acest sistem confruntă inevitabil două suveranități. Legiuitorul reușește să facă, în măsura posibilităților, ca mișcările acestor două suveranități să fie la fel de simple și la fel de egale și să le poată închide pe ambele în sfere de acțiune net trasate; dar el nu le poate transforma într-una singură, nici să le împiedice să se ciocnească în unele locuri.

[Sistemul federal din Statele Unite e constituit din combinarea a două guverne: unul provincial, celălalt național.

Nu e un lucru lesnicios să găsești un popor care să aibă înclinație și obișnuință pentru o guvernare provincială. Am mai remarcat și înainte, că, dintre toate scopurile pe care ți le-ai putea propune, în mod sigur cel mai dificil e cel de a-i convinge pe oameni să se ocupe de propriile lor probleme. Din această cauză sistemul federativ nu este constituit decât la

acele popoare care, fiind mult timp independente, au căpătat în mod natural și la cel mai înalt nivel atât înclinația, cât și obișnuința. Așa s-a întâmplat în Statele Unite. Înainte de revoluție, ei recunoșteau cu toții autoritatea patriei-mamă, dar fiecare avea guvernul său care nu depindea de vecin.

Și totuși cea mai mare dificultate nu e aceea de a întâlni mai multe popoare care să știe să-și dirijeze singure problemele, ci de a le găsi pe acelea care să poată înțelege suveranitatea federală și să i se supună.]

Orice s-ar face, sistemul federativ se întemeiază deci pe o teorie complicată a cărei aplicare solicită din partea celor care sunt guvernați folosirea zilnică a rațiunii lor.

În general, doar concepțiile simple pun stăpânire pe spiritul poporului. O idee falsă, dar clară și precisă, va avea întotdeauna mai multă putere în lume decât una adevărată, dar complexă. Din această cauză, partidele, comportându-se ca niște popoare mici în sânul unui popor mare, se grăbesc întotdeauna să adopte ca simbol un nume sau un principiu care, deseori, nu reprezintă decât foarte incomplet scopul propus și mijloacele folosite, dar fără de care n-ar putea nici să subziste, nici să acționeze. Guvernele care nu se sprijină decât pe o singură idee sau pe un singur sentiment ușor de definit nu sunt poate cele mai bune, dar sunt în orice caz cele mai puternice și cele mai trainice.

Dimpotrivă, dacă se examinează Constituția Statelor Unite, cea mai bine alcătuită dintre toate constituțiile federale cunoscute, suntem uluiți de multitudinea diverselor cunoștințe și de discernământul pe care aceasta îl presupune la cei pe care îi guvernează. Guvernarea Uniunii se întemeiază aproape în întregime pe convenții juridice. Uniunea este o națiune ideală care nu există, ca să zicem așa, decât în minte și numai inteligența îi poate descoperi și amploarea și limitele.

Teoria generală fiind bine înțeleasă rămân dificultățile aplicării, și ele sunt nenumărate deoarece suveranitatea Uniunii este atât de implicată în cea a statelor, încât la prima vedere e imposibil să le delimitezi. Totul este convențional și artificial într-o asemenea guvernare și ea ar fi convenit doar unui popor obișnuit de multă vreme să se conducă singur și la care știința politică a pătruns până în ultimele rânduri ale societății. N-am admirat niciodată mai mult bunul-simț și inteligența practică a americanilor decât în modul în care ei evită nenumăratele dificultăți pe care le naște Constituția lor federală. Aproape că n-am întâlnit în America vreun om simplu care să nu discearnă cu o uimitoare ușurință obligațiile care decurg din legile Congresului și cele care-și au originea în legile statului său și care, după ce a separat obiectele plasate în competențele generale ale Uniunii de cele pe care le reglementează legislatura locală, să nu poată indica punctul unde începe competența curților federale și granița la care se oprește cea a tribunalelor statelor.

Constituția Statelor Unite seamănă cu acele frumoase creații ale inteligenței umane care acoperă de glorie și de bogăție pe cei care le-au inventat, dar care rămân sterile în alte mâini.

Este ceea ce Mexicul a făcut să fie evident în zilele noastre.

Locuitorii din Mexic, dorind să stabilească sistemul federativ, au luat ca model și au copiat aproape integral constituția federală a vecinilor lor, anglo-americanii³⁹. Dar transpunând la ei litera legii, n-au putut aduce, în același timp, și spiritul care o însuflețește. Așa că se poate observa cum se încurcă mereu între mecanismele dublei lor guvernări. Suveranitatea statelor și cea a Uniunii, depășind sfera trasată de constituție, se întrepatrund zilnic. Și acum încă, Mexicul alunecă neîncetat de la anarhie la despotism militar și de la despotism militar la anarhie.

[Dar, chiar când poporul are o civilizație destul de avansată și este îndeajuns de deprins cu arta guvernării pentru a se supune cu inteligență unei teorii politice atât de complicate, tot nu rezultă că sistemul federal poate satisface toate necesitățile.]

Cel de al doilea și cel mai funest dintre toate viciile, pe care eu îl consider ca fiind inerent sistemului federal însuși, este slăbiciunea relativă a guvernului Uniunii.

Principiul pe care se întemeiază toate confederațiile este fracționarea suveranității. Legiuitorii fac ca această fracționare să fie puțin vizibilă; pentru un timp, ea poate fi chiar ascunsă privirilor, dar nu se poate face în așa fel încât ea să nu existe. Or, o suveranitate fracționată va fi întotdeauna mai slabă decât o suveranitate completă.

S-a văzut în expunerea Constituției Statelor Unite cu câtă artă au izbutit americanii, limitând puterea Uniunii în cercul restrâns al guvernelor federale, să-i dea totuși aparența și, până la un punct, forța unui guvern național.

Acționând astfel, legiuitorii Uniunii au dominat pericolul natural al confederațiilor; dar n-au putut să-l facă să dispară cu totul.

Se spune că guvernul american nu se adresează deloc statelor: ordinele sale ajung imediat la cetățeni și fiecare în parte este silit să se supună efortului voinței comune.

Dar dacă legea federală ar leza violent interesele și părerile unui stat, n-ar trebui oare să ne temem că fiecare din cetățenii acestui stat se va considera parte în procesul individului care refuză să se supună? Toți cetățenii statului, fiind astfel lezați, în același timp și în același fel, de către autoritatea Uniunii, guvernul federal ar încerca în zadar să-i izoleze pentru a-i combate: ei ar simți instinctiv că trebuie să se unească pentru a se apăra și ar găsi o organizare gata pregătită în partea de suveranitate de care statul i-a lăsat să se bucure.

³⁹ Vezi Constituția mexicană din 1824.

Atunci ar dispărea convenția pentru a lăsa loc realității și s-ar putea vedea puterea organizată a unei părți din teritoriu în luptă cu autoritatea centrală.

[De altfel, acesta este spectacolul pe care l-a oferit recent Carolina de Sud. Reglementările Statelor Unite asupra latifundiilor deveniseră absolut impopulare în Carolina; și atunci legislativul statului a luat inițiativa și a suspendat acțiunea legii federale. Acest rezultat era inevitabil. Când oamenii au la îndemână mijloacele de a-și satisface interesele și pasiunile, e aproape sigur că ficțiunea legală nu-i va împiedica să-și dea seama că le pot folosi.

Vechile constituții federale obligau statele să acționeze. Constituția Statelor Unite nu le obliga decât să suporte acțiunea, diferență esențială care anulează aproape rezistența; e mai ușor să refuzi să acționezi decât să împiedici acțiunea altuia. Dar din momentul când ceea ce ești obligat doar să suporti devine atât de penibil, reticența pe care o au oamenii față de acțiune dispare și precauțiunile legiuitorului devin insuficiente.

Conform principiului legii federale, Curtea Statelor Unite trebuie să facă eforturi pentru a nu judeca decât cazurile particulare. Astfel, ea nu atacă legile statelor, ceea ce diminuează primejdia confruntării celor două suveranități. Dar dacă pentru a satisface un interes particular încalcă o lege importantă a statului, sau lezează un principiu sau un interes general al statului, precauțiunile legiuitorului sunt tot inutile și lupta, dacă nu vizibilă, în orice caz reală se duce între statul lezat reprezentat prin cetățean și Uniunea reprezentată de tribunalele sale.

Este suficient să observăm în ce manieră persuasivă și conciliantă pretinde guvernul federal executarea legilor sale, pentru a trage concluzia că, în pofida aparențelor și a eforturilor legiuitorului, el se găsește nu în fața unor indivizi, ci a unor suverani.

E ușor de mers mai departe și de afirmat o dată cu celebrul Hamilton în *Federalist* că dintre cele două suveranități cea mai puternică este cu siguranță cea a statului.]

Aș putea spune același lucru despre justiția federală. Dacă, într-un anume proces, tribunalele Uniunii ar viola o lege importantă a unui anume stat, lupta, dacă nu aparentă atunci reală, s-ar duce între statul lezat, reprezentat de un cetățean, și Uniunea reprezentată de tribunalele sale⁴⁰.

---

⁴⁰ De exemplu: Constituția a dat Uniunii dreptul de a vinde în folosul ei terenurile neocupate. Presupun că statul Ohio revendică același drept pentru terenurile care sunt între granițele sale, sub pretextul că în Constituție nu se face referință decât la teritoriile care nu sunt supuse nici unei jurisdicții statale și, în consecință, vrea să le vândă el însuși. Problema juridică s-ar pune, e adevărat, între cumpărătorii al căror titlu e dat de Uniune și cumpărătorii care au titlul de la statul Ohio, și nu între Uniune și Ohio. Dar dacă Curtea Statelor Unite ar ordona să fie pus în posesie cumpărătorul federal și tribunalele din Ohio ar menține în drepturile lor pe concurenții săi, ce s-ar alege din convenția juridică?

Ar trebui să știi prea puțin despre cum merge această lume ca să-ți imaginezi că, după ce oamenilor li s-a lăsat un mijloc de a-și satisface patimile, ei ar putea fi împiedicați cu ajutorul ficțiunilor legale să găsească acest mijloc și să-l folosească.

Legiuiitorii americani, făcând mai puțin probabilă lupta între cele două suveranități, n-au distrus deci cauzele.

S-ar putea merge mai departe și afirma că ei n-au reușit să asigure preponderența puterii federale în caz de conflict.

Ei au dat Uniunii bani și soldați dar statele au păstrat atașamentul oamenilor și ideile lor încetățenite.

Suveranitatea Uniunii este o noțiune abstractă care nu se leagă decât de un număr mic de obiecte ale lumii exterioare. Suveranitatea statelor o simte oricine se poate pricepe fără efort; acționează în orice moment. Una este nouă, cealaltă s-a născut împreună cu poporul însuși.

Suveranitatea Uniunii este o operă de artă. Suveranitatea statelor este naturală; ea există prin ea însăși, fără eforturi, cum există autoritatea unui tată de familie.

Suveranitatea Uniunii îi privește pe oameni doar prin câteva interese majore; ea reprezintă o patrie imensă, îndepărtată, un sentiment vag și nedefinit. Suveranitatea statelor îl învăluie într-un anume fel pe fiecare cetățean și el se întâlnește cu ea în fiecare zi. Ea se obligă să-i garanteze proprietatea, libertatea, viața; ea influențează în fiecare clipă bunăstarea sau sărăcia lui. Suveranitatea statelor se întemeiază pe amintiri, pe obiceiuri, pe prejudecățile locale, pe egoismul provincial și familial; pe scurt, toate acele lucruri care fac ca instinctul patriei să fie atât de puternic în inima omului. Cum să pui la îndoială avantajele ei?

Deoarece legiuiitorii nu pot împiedica să apară, între cele două suveranități pe care sistemul federal le pune față în față, ciocniri periculoase, e necesar ca la eforturile lor, menite să întoarcă popoarele confederate de pe calea războiului, să se adauge dispozițiuni specifice care să-i ducă pe cea a păcii.

Rezultă de aici că pactul federal n-ar avea o existență de durată, dacă n-ar găsi în popoarele căruiua i se aplică un număr de condiții pentru uniune care le-ar face viața comună plăcută și ar ușura sarcina guvernării.

Astfel, pentru a reuși, sistemul federal n-are nevoie doar de legi bune, ci îi sunt necesare și circumstanțe favorabile.

Toate popoarele care au intrat într-o confederație aveau un anume număr de interese comune care formau, într-un fel, legăturile intelectuale ale asocierii.

Dar în afara intereselor materiale, omul mai are idei și sentimente. Pentru ca o confederație să poată dăinui un timp mai îndelungat, o civilizație omogenă e la fel de necesară ca și nevoile diverselor popoare care o compun. Între nivelul de civilizație al cantonului Vaud și cel al cantonului Uri

diferența e ca între secolele XIX și XV; de aceea Elveția n-a avut nicio dată, cu adevărat, un guvern federal. Uniunea diferitelor sale cantoane nu există decât pe hartă; și acest lucru ar deveni evident, dacă o autoritate centrală ar dori să aplice aceleași legi pe întreg teritoriul.

[Există oameni care pretind că unul din avantajele constituțiilor federale este acela de a permite tuturor părților unui imperiu de a trăi în felul său, fiind unite în același timp. Așa e, dacă prin confederație se înțelege un fel de ligă ofensivă și defensivă prin care popoare diferite se unesc pentru a face față unei primejdii comune rămânând străine în rest. Dar dacă se dorește crearea unei existențe comune și a unui adevărat guvern național, pentru popoarele confederate este absolut necesar ca civilizația lor să fie omogenă. Această necesitate este mai acută într-o confederație decât într-o monarhie deoarece în primul caz guvernul are mai multă nevoie de sprijinul celor pe care-i guvernează, decât în al doilea.]

Sistemul federal permite și favorizează diversitatea legilor în detaliu, ceea ce e foarte bine, dar se opune adeseori uniformizării legilor generale, ceea ce e foarte rău.]

Existența guvernului federal este facilitată admirabil în Statele Unite de un anume fapt. Nu numai că feluritele state au aproximativ aceleași interese, aceeași origine și aceeași limbă, dar au și același grad de civilizație; ceea ce face ca aproape întotdeauna acordul între ele să fie facil. Nu cred să existe o națiune europeană, oricât de mică ar fi ea, care să nu fie mai puțin omogenă în diferitele sale părți decât poporul american al cărui teritoriu este cât jumătate din Europa.

Între statul Maine și statul Georgia sunt aproximativ patru sute de leghe. Cu toate acestea sunt mai puține diferențe între civilizația din Maine și cea din Georgia, decât între cea din Normandia și cea din Bretania. Maine și Georgia, plasate la extremitățile unui vast teritoriu, găsesc deci, în mod natural, mai multe înlesniri reale pentru a forma o confederație decât Normandia și Bretania care sunt separate doar de un pârâu.

Aceste înlesniri, pe care moravurile și obiceiurile poporului le ofereau legiuitorilor americani, li s-au alăturat și altele, determinate de poziția geografică a țării. Acestor ultime cauze ar trebui atribuite în principal adoptarea și menținerea sistemului federal.

[În pofida tuturor obstacolelor, consider că guvernele federale mențin mai ușor pacea internă și favorizează dezvoltarea pașnică a bunăstării sociale pe un teritoriu federal decât luptând victorios cu inamicii din exterior.]

Aceasta este dificultatea cu care se confruntă confederațiile în marile războaie și din cauza aceasta multe popoare sunt incapabile să accepte un guvern federal.]

Cel mai important dintre actele care pun în evidență viața unui popor este războiul. În război, poporul acționează ca un singur individ față de popoarele străine; el luptă pentru însăși existența sa.

Atâta timp cât nu se pune decât problema menținerii păcii în interiorul țării și de a-i favoriza prosperitatea, îndemânarea în guvernare și rațiunea la cei guvernați, precum și un anumit atașament firesc pe care oamenii îl au aproape întotdeauna pentru patria lor, pot să fie suficiente; dar pentru ca o națiune să fie în stare să ducă un mare război, cetățenii trebuie să-și impună numeroase și grele sacrificii. A crede că un mare număr de oameni sunt capabili să se supună voluntar unor asemenea exigențe sociale înseamnă să nu cunoști deloc lumea. [Și chiar dacă necesitatea războiului ar fi universal recunoscută, tentația naturală a spiritului uman este să înlăture consecințele neplăcute ale principiului pe care el însuși îl admisesse. Este necesar deci ca, o dată acceptat principiul războiului, să fie găsită în altă parte o autoritate care să-i oblige pe indivizi să-i suporte consecințele.]

Din această cauză, toate popoarele care au trebuit să ducă mari războaie au fost nevoite, aproape împotriva voinței lor, să sporească forțele guvernanților. Cele care n-au izbutit să facă acest lucru au fost cucerite. Un război îndelungat situează aproape întotdeauna națiunile în această tristă alternativă, prin care înfrângerea le lasă pradă distrugerii, iar triumful — despotismului.

[Există o mare națiune europeană în care toate forțele societății sunt atât de centralizate, încât în caz de război, un răpăit de tobe îi adună ca pe locuitorii unui sat în jurul conducătorului. Independent de vitejia sa, această națiune e superioară celorlalte în caz de război și de multe ori a dominat Europa prin puterea armelor.

Pentru a determina sacrificiile umane și materiale necesare într-un război, pentru a concentra într-un anume moment toate forțele naționale, sunt absolut necesare eforturile unei suveranități complete.

Or, după cum am mai spus, defectul inevitabil al confederațiilor este fracționarea suveranității. Într-un sistem federal nu numai că nu există centralizare administrativă sau ceva asemănător, dar chiar centralizarea guvernamentală este incompletă — ceea ce este întotdeauna un motiv de mare slăbiciune când trebuie să te aperi împotriva popoarelor care le posedă.]

În general deci slăbiciunea guvernării se relevă, într-un fel mai vizibil și mai periculos, în război și eu am arătat că viciul inherent al guvernelor federale este extrema lor slăbiciune.

În Constituția federală a Statelor Unite, aceea dintre toate în care guvernul central e dotat cu cele mai multe puteri reale, acest defect se face încă puternic simțit. [E adevărat, legea dă Congresului dreptul de a lua toate măsurile în interesul țării, dar este dificil să exerciți un asemenea drept. Când, constrâns de importanța problemelor, Congresul va impune celor pe care-i guvernează sacrificii pe măsura pericolului, nemulțumirea fiecăruia dintre cei care suportă sacrificiul își va găsi un punct

de sprijin în suveranitatea statelor sau în ambiția conducătorilor care, la rândul lor, caută sprijinul nemulțumiților. Statele care n-au fost pentru război sau care-l consideră inutil ori dăunător găsesc cu ușurință prin interpretarea constituției mijloacele de a refuza ajutorul. Forța materială și în special puterea morală a națiunii sunt diminuate considerabil, deoarece chiar probabilitatea unui asemenea eveniment duce la slăbirea și moleșirea guvernului federal; el devine ezitant și temător, ba chiar incapabil să încerce tot ce ar putea face.

„Este clar pentru noi, spune Hamilton în *Federalist* nr. 12, că, având în vedere situația țării, obiceiurile oamenilor și experiența prin care am trecut, este imposibil să aduni sume însemnate din impozitele directe.” Într-adevăr, impozitul direct este dintre toate impozitele cel mai vizibil și cel mai supărător, dar este totuși singurul la care se poate apela în timp de război.]

Un singur exemplu va permite cititorului să înțeleagă.

Constituția acordă Congresului dreptul de a convoca în serviciul activ miliția diferitelor state în cazul în care trebuie înăbușită o insurecție sau respinsă o invazie; un alt articol afirmă că în acest caz președintele Statelor Unite este comandantul-șef al milițiilor.

În timpul războiului din 1812, președintele a ordonat milițiilor din Nord să se îndrepte spre frontiere; Connecticut și Massachusetts, state ale căror interese erau lezate de război, au refuzat să-și expedieze contingentul.

Constituția, au spus ele, autorizează guvernul federal să se servească de miliții în cazurile de *insurecții* și *invazii*; or, acum nu era nici insurecție, nici invazie. Ei au mai adăugat că aceeași constituție care dădea Uniunii dreptul de a convoca milițiile în serviciul activ lăsa statelor dreptul de a-i numi pe ofițeri; în consecință, după ele, chiar în război nici un ofițer al Uniunii n-avea dreptul să comande milițiile, cu excepția președintelui în persoană. Or, era vorba de a sluji într-o armată care nu era comandată de el.

Aceste doctrine absurde și distructive nu numai că au primit aprobarea guvernanților și a legislativului, dar și pe cea a Curților de justiție din cele două state; și guvernul federal a fost silit să-și caute în altă parte trupele de care avea nevoie⁴¹.

---

⁴¹ *Kent's Commentaries*, vol. I, p. 244. Observați că exemplul pe care l-am ales pentru a-l cita mai sus este posterior adoptării constituției actuale. Dacă aș fi dorit să mă refer la epoca primei confederații, aș fi citat fapte și mai concludente. Atunci națiunea era cuprinsă de un veritabil entuziasm; revoluția era reprezentată de un om extrem de popular și, cu toate acestea, la vremea aceea Congresul nu dispunea, vorbind la propriu, de nimic. Tot timpul îi lipseau oamenii și banii; planurile cele mai bine ticluite eșuau când trebuiau puse în practică, și Uniunea, tot timpul pe punctul de a dispărea, a fost salvată mai curând prin slăbiciunea adversarilor săi decât prin forța ei proprie.

[Un asemenea fapt dovedește, mai bine decât toate afirmațiile mele, incapacitatea în care ar fi Uniunea americană, chiar cu organizarea îmbunătățită dată de Constituția din 1789, de a susține un mare război.

Imaginați-vă pentru o clipă existența unei asemenea națiuni în mijlocul popoarelor războinice din Europa la care suveranitatea este unică și atotputernică și slăbiciunea relativă a Uniunii americane va fi evidentă și demonstrată.]

Cum se întâmplă deci că Uniunea americană, așa cum este ea protejată prin perfecțiunea relativă a legilor sale, nu dispăre din cauza unui mare război? Pentru că nu are a se teme de mari războaie.

[În general, n-ar mai trebui citate Statele Unite ca exemplu doveditor pentru posibilitatea confederațiilor de a susține războaie mari, deoarece Uniunea n-a avut nici unul de asemenea natură.

Chiar cel din 1812 despre care americanii vorbesc cu atâta orgoliu e un nimic comparat cu cel mai mic război declanșat de ambiția lui Ludovic al XIV-lea sau cu cele declanșate în Europa de Revoluția franceză. Motivul este simplu.]

Plasată în centrul unui continent imens, unde activitatea oamenilor se poate întinde nelimitat, ți se pare că Uniunea este atât de izolată de lume ca și cum ar fi înconjurată din toate părțile de ocean.

Canada nu are decât un milion de locuitori; populația ei e divizată în două națiuni dușmane. Asprimile climei limitează întinderea teritoriului și îi închid porturile pentru șase luni de zile.

Din Canada până la Golful Mexic mai pot fi întâlnite câteva triburi sălbatice pe jumătate nimicite, pe care șase mii de soldați le tot mână din urmă.

La sud, Uniunea atinge într-un punct imperiul Mexicului; de acolo vor veni probabil, într-o zi, marile războaie, [dacă anglo-americanii și mexicanii vor continua să formeze o singură națiune. În Mexic există de fapt o populație numeroasă care se deosebește de vecini prin limbă, religie și interese.] Dar, încă mult timp de acum încolo, starea de civilizație puțin avansată, corupția moravurilor și mizeria vor împiedica Mexicul să ocupe un rang important în sânul națiunilor. În ceea ce privește puterile europene, îndepărtarea le face inofensive. (O)

Marele noroc al Statelor Unite nu este că au alcătuit o Constituție federală care să le permită susținerea unor mari războaie, ci faptul că sunt în așa fel așezate, încât nu au a se teme de ele.

Nimeni nu apreciază mai mult decât mine avantajele sistemului federativ. Văd în el una din cele mai puternice combinații în favoarea prosperității și a libertății umane. Invidiez soarta națiunilor cărora le-a fost permis să-l adopte. Dar refuz să cred că popoarele confederate ar putea lupta multă vreme, la egalitate de forțe, contra unei națiuni în care puterea guvernamentală ar fi centralizată.

Poporul care, în prezența marilor monarhii militare din Europa, și-ar fracționa suveranitatea ar renunța, cred, prin chiar acest fapt la puterea sa, poate la existența sa și la numele său.

E admirabilă poziția Lumii Noi, care face ca omul să nu aibă acolo alți dușmani decât pe sine însuși! Pentru a fi fericit și liber nu trebuie decât s-o dorească.

PARTEA A DOUA

Până acum am examinat instituțiile, am parcurs legile scrise, am descris formele prezente ale societății politice din Statele Unite.

Dar, deasupra tuturor instituțiilor și în afara tuturor formelor, dăinuie puterea suverană a poporului, care le distruge sau le modifică după placul său.

Îmi rămâne să fac cunoscute prin ce căi acționează această putere ce domină legile; care sunt instinctele și pasiunile sale; ce resorturi secrete o împing, o întârzie sau îi conduc înaintarea năvalnică, ce efecte produce atotputernicia ei, și ce viitor o așteaptă.

Capitolul I

DE CE SE POATE AFIRMA CU PRECIZIE CĂ ÎN STATELE UNITE GUVERNEAZĂ POPORUL

În America poporul îl numește pe cel care face legile și pe cel care le execută; el însuși intră în componența juriilor care pedepsesc infracțiunile împotriva legii. Instituțiile sunt democratice nu doar în principiu, ci și în evoluție; astfel poporul își numește *direct* reprezentanții și îi alege de obicei, *în fiecare an*, pentru a-i menține mai complet în dependența sa. Deci poporul conduce într-adevăr și, deși forma de guvernământ este reprezentativă, e evident că opiniile, prejudecățile, interesele și chiar pasiunile poporului nu pot întâlni obstacole durabile care să le împiedice să se manifeste în conducerea cotidiană a societății.

În Statele Unite, ca în toate țările unde domnește poporul, majoritatea guvernează în numele poporului.

În principal, această majoritate este alcătuită din cetățeni liniștiți care, fie prin înclinație, fie din interes, doresc sincer binele țării. În jurul lor se agită, fără încetare, partidele care încearcă să îi atragă în sânul lor și să se sprijine pe ei.

Capitolul II

DESPRE PARTIDE ÎN STATELE UNITE

Trebuie făcută o mare deosebire între partide. — Partide care se comportă între ele ca națiunile rivale. — Partide propriu-zise. — Diferența între partidele mari și partidele mici. — În ce timpuri apar ele. — Diferitele lor trăsături. — America a avut mari partide. — Nu mai are. — Federaliștii. — Republicanii. — Înfrângerea federaliștilor. — Dificultatea de a crea partide în Statele Unite. — Ce trebuie făcut pentru a izbuti. — În toate partidele pot fi regăsite trăsături aristocratice și democratice. — Lupta generalului Jackson împotriva băncii.

Trebuie întâi să stabilesc o mare deosebire între partide.

Există țări atât de întinse încât diferitele populații care le locuiesc, deși unite sub aceeași suveranitate, au interese atât de contradictorii, încât se naște între ele o opoziție permanentă. Atunci diversele fracțiuni ale aceleiași popor nu mai alcătuiesc, propriu-zis, partide, ci națiuni diferite; și dacă ar izbucni un război civil, am putea vorbi mai degrabă de un conflict între două popoare rivale, decât de o luptă între fracțiuni.

Dar când cetățenii se deosebesc între ei în acele puncte care interesează în mod egal pe toată lumea, cum ar fi, de exemplu, principiile generale ale guvernării, atunci se vede cum se nasc, ceea ce aș numi eu cu adevărat, partide.

Partidele sunt un rău inerent al guvernării libere; dar ele n-au întotdeauna aceleași trăsături și aceleași porniri.

Există epoci în care națiunile sunt răscolite de rele atât de mari, încât înclină spre o schimbare totală a alcătuirii lor politice. Alteori, neliniștea este mult mai profundă și starea socială însăși este compromisă. Este epoca marilor revoluții și a marilor partide.

Printre secolele de dezordine și de sărăcie se mai pot găsi și timpuri în care societățile se odihnesc și omenirea pare că se oprește să răsuflă. De fapt, și atunci nu e decât o aparență, timpul nu-și încetinește pașii altfel pentru popoare decât pentru oameni; și unele și alții avansează în fiecare zi spre un viitor pe care nu-l cunosc, și când credem că stau pe loc înseamnă că nu le sesizăm mișcarea. Așa se întâmplă cu oamenii care se plimbă; ei par nemișcați celor care aleargă.

Oricum ar fi, există timpuri când schimbările care se operează în alcătuirea politică și în starea socială a popoarelor sunt atât de lente și de insesizabile, încât oamenii cred că au ajuns la o situație definitivă; spiritul omenesc se crede atunci temeinic așezat pe anumite baze și nu privește dincolo de un anume orizont.

Este vremea intrigilor și a micilor partide.

Eu numesc mari partide politice pe acelea care sunt legate mai mult de principii, decât de consecințele lor; mai mult de generalități, decât de cazurile particulare; de idei și nu de oameni. În general, aceste partide au trăsături mai nobile, pasiuni mai generoase, convingeri mai reale, o comportare mai sinceră și mai îndrăzneță decât celelalte. Interesul particular, care în toate pasiunile publice joacă rolul cel mai important, se ascunde aici cu mai multă abilitate sub vălul interesului general; uneori izbutește chiar să se ferească de privirile celor pe care-i însuflețește și îi determină să acționeze.

Partidele mici n-au, în general, un crez politic. Cum nu se simt înălțate și susținute prin mari obiective, caracterul lor este marcat de un egoism care se etalează cu ostentație în fiecare din acțiunile lor. Înflăcărarea le este întotdeauna rece; limbajul e violent, dar demersul e timid și nesigur. Mijloacele pe care le folosesc sunt meschine ca și scopul pe care și-l propun. De aici apare și senzația că în perioadele calme, care urmează unei revoluții violente, oamenii mari dispar brusc și sufletele se închid.

Marile partide răscolesc societatea, cele mici o agită; unele o sfâșie, celelalte o corup; primele se salvează punând-o uneori în mișcare, celelalte o tulbură întotdeauna fără folos.

America a avut mari partide; astăzi ele nu mai există; ea a devenit mai fericită, nu și mai morală.

Când s-a încheiat Războiul de Independență și s-a trecut la stabilirea noilor principii de guvernare, națiunea era scindată în două, fiecare parte cu punctul ei de vedere. Aceste opinii sunt vechi de când lumea, și ele pot fi regăsite, sub forme diferite și sub diverse nume, în toate societățile libere. Unele doresc să restrângă puterea poporului, altele să o extindă la infinit.

Lupta dintre aceste două puncte de vedere nu a avut niciodată la americani caracterul violent observat deseori aiurea. Cele două partide din America erau de acord în punctele esențiale. Pentru a învinge, nici unul dintre ele nu trebuia să distrugă o veche ordine sau să răstoarne o întreagă stare socială. În consecință, nici unul dintre ele nu lega un mare număr de existențe individuale de triumful principiilor respective. Dar se refereau la interese spirituale de primă importanță cum sunt atașamentul față de ideile de egalitate și independență. Este suficient pentru a ațâța pasiuni violente.

Partidul care dorea să restrângă puterea poporului a încercat să-și aplice doctrinele mai cu seamă în Constituția Uniunii, ceea ce i-a asigurat denumirea de *federal*.

Celălalt, care pretindea că iubește doar libertatea, luă numele de *republican*.

America este pământul democrației. Federaliștii au fost așadar întotdeauna în minoritate; dar ei îi numărau în rândurile lor pe aproape toți oamenii mari care s-au ilustrat în Războiul de Independență și autoritatea lor morală era foarte puternică. De altfel și împrejurările le-au fost favorabile. Prăbușirea primei confederații a făcut ca poporului să-i fie teamă de căderea în anarhie, și federaliștii au profitat de această stare de spirit trecătoare. Au fost la conducerea treburilor timp de zece sau doisprezece ani și au putut să aplice, dacă nu toate principiile lor, măcar unele dintre ele, deoarece curentul advers devenea din zi în zi tot mai violent pentru a te încumeta să i te împotrivești.

În 1801 republicanii au obținut în cele din urmă puterea. Thomas Jefferson a fost numit președinte; le-a adus sprijinul unui nume celebru, al unui mare talent și al unei imense popularități.

De altfel, federaliștii nu s-au menținut niciodată la putere decât prin mijloace artificiale și cu ajutorul unor resurse de moment; își croiseră drum la putere prin virtutea și talentul conducătorilor lor, precum și datorită împrejurărilor fericite. Când a venit rândul republicanilor, partidul a fost parcă aspirat de vârtejul unei inundații subite. O imensă majoritate s-a declarat împotriva lui și s-a trezit dintr-o dată într-o atât de mică minoritate, încât a căzut imediat pradă disperării. Din acel moment, partidul republican sau democratic a mers din cucerire în cucerire și a pus stăpânire pe întreaga societate.

Simțindu-se învinși și fără resurse și văzându-se izolați în sânul națiunii, federaliștii s-au scindat; unii s-au alăturat învingătorilor, alții au înclinat drapelul și și-au schimbat numele. Au încetat să mai ființeze ca partid un bun număr de ani.

Scurta prezență a federaliștilor la putere este, după părerea mea, una din întâmplările cele mai fericite care au însoțit nașterea marii uniuni americane. Federaliștii luptau contra tendinței covârșitoare a secolului și a țării în care trăiau. Oricare ar fi fost avantajele și viciile teoriilor lor, ele aveau defectul de a fi inaplicabile în totalitate în societatea pe care voiau să o conducă; ceea ce s-a întâmplat sub Jefferson s-ar fi întâmplat oricum, mai devreme sau mai târziu. Dar guvernul a lăsat cel puțin noii republici timpul să se sedimenteze și i-a permis apoi să suporte fără dificultăți evoluția rapidă a doctrinelor pe care ei le-au combătut. Un număr mare de principii care le aparțineau au sfârșit prin a pătrunde în simbolurile adversarilor lor; și Constituția federală, care durează până în timpurile noastre, este un monument indestructibil al patriotismului și înțelepciunii lor.

Astfel, în zilele noastre, nu se disting în Statele Unite mari partide politice. Se pot observa, desigur, destule partide care amenință viitorul Uniunii; dar nu există cele care ar putea să atace forma actuală de guvernare și să împiedice evoluția generală a societății. Partidele care amenință Uniunea nu se sprijină pe principii, ci pe interese materiale. Aceste interese alcătuiesc, în diferite provincii ale unui imperiu așa de mare, mai curând națiuni rivale decât partide. Astfel, în ultimul timp, s-a văzut cum Nordul a susținut sistemul de prohibiții comerciale și cum Sudul a apărut cu arma în mână libertatea comerțului, doar din motivul că Nordul este industrial și Sudul este agricol și sistemul restrictiv acționa în sprijinul unuia și în paguba celuilalt.

În Statele Unite, în absența marilor partide, mișună cele mici și opinia publică se scindează neconținut din cauza unor probleme de amănunt. Nu se poate imagina truda care se depune acolo pentru a crea partide; în vremurile noastre nu-i un lucru ușor. În Statele Unite nu există deloc ură religioasă, deoarece religia este pretutindeni respectată și nici o secă nu e dominantă; nu există ură între clase, pentru că poporul este totuși și nimeni nu îndrăznește încă să lupte împotriva lui; în fine, sărăcia publică nu poate fi exploatată deoarece starea materială a țării oferă o asemenea perspectivă imensă îndemnării, încât e suficient să lași omul în pace ca el să facă minuni. Și totuși, ca ambiția să reușească e necesar să se creeze partide, pentru că e dificil să-l înlături pe cel care deține puterea doar pe motivul că dorești să-i iei locul. Deci toată abilitatea oamenilor politici constă în alcătuirea partidelor: în Statele Unite, un om politic încearcă în primul rând să-și delimiteze interesul și să descopere interese asemănătoare care s-ar putea grupa în jurul său; apoi caută să descopere dacă nu există din întâmplare în lume o doctrină sau un principiu pe care le-ar putea plasa adecvat în fruntea noii sale asociații, pentru a-i da dreptul de a se arăta și de a circula liber. Tot așa, strămoșii noștri imprimau odinioară privilegiul regelui pe prima filă a operelor lor, încorporându-l în carte, deși nu făcea parte din ea.

O dată apărută, noua putere este introdusă în lumea politică.

Pentru un străin, aproape toate conflictele locale ale americanilor par, la prima vedere, de neînțeles sau puerile și nu se știe dacă un asemenea popor, preocupat serios de atari fleacuri, e de plâns sau e de invidiat pentru că are șansa de a se ocupa de ele.

Dar dacă sunt studiate minuțios instinctele secrete care guvernează grupările din America, se descoperă cu ușurință că cea mai mare parte dintre ele sunt legate mai mult sau mai puțin de cele două partide care îi despart pe oameni de când există societăți libere. Pe măsură ce se pătrunde mai profund în gândirea intimă a acestor partide se observă că unii se străduiesc să restrângă folosirea puterii publice, iar ceilalți să o extindă.

Nu susțin că partidele americane au întotdeauna ca scop evident, și nici măcar ca scop ascuns, victoria în țară a aristocrației sau a democrației; susțin doar că pasiunile aristocratice sau democratice se regăsesc cu ușurință la temeiul tuturor partidelor și, deși se sustrag privirilor, ele sunt sufletul și punctul lor sensibil.

Am să citez un exemplu recent: președintele atacă Banca Statelor Unite; țara se tulbură și se scindează, clasele luminate sunt, în general, de partea băncii, poporul e de partea președintelui. Credeți cumva că poporul a știut să discearnă argumentele pe care se bazează opiniile lui în hățișul unei probleme atât de dificile, în care și oamenii experimentați ezită? Cătuși de puțin. Dar banca este o instituție mare care are o existență independentă; poporul care distruge sau înscăunează toate puterile e neputincios în ceea ce o privește și acest lucru îl surprinde. În cadrul mișcării generale a societății acest punct imobil șochează și poporul dorește să vadă dacă nu-l poate pune în mișcare o dată cu restul.

DESPRE RĂMĂȘITELE PARTIDULUI ARISTOCRATIC ÎN STATELE UNITE

Opoziția secretă a bogaților față de democrație. — Ei se retrag în viața privată. — Gustul pe care îl arată pentru plăcerile exclusive și pentru lux în interiorul locuinței lor. — Simplitatea exterioară. Condescendența pe care o afectează față de popor.

Se întâmplă uneori la popoarele divizate din pricina opiniilor lor ca în momentul în care se rupe echilibrul între partide, unul dintre ele să capete o preponderență absolută. El înfrânge toate obstacolele, își zdrobește adversarul și exploatează în folosul său toată societatea. Învingșii, care nu mai speră în succes, se ascund sau tac. Se înstăpânește o imobilitate și o tăcere universală. Națiunea pare reunită într-un singur gând. Partidul învingător se ridică și spune: „Am redat țării pacea, mi se cuvin acțiuni de recunoștință.”

Dar sub această unanimitate aparentă se mai ascund încă diviziuni profunde și o opoziție reală.

Așa s-a întâmplat în America: când partidul democrat a devenit preponderent, s-a văzut cum a acaparat conducerea exclusivă a treburilor. De atunci, n-a încetat să modeleze moravurile și obiceiurile conform dorințelor sale.

În zilele noastre, se poate spune că în America clasele bogate sunt aproape în întregime în afara treburilor politice și că bogăția, departe de a fi un avantaj, este cauza reală a ostilității și un obstacol pentru a ajunge la putere.

Bogații preferă să abandoneze competiția decât să susțină o luptă, adevseori inegală, împotriva celor mai săraci cetățeni ai lor. Neputând să ocupe în viața publică un rang analog celui pe care îl au în viața privată, o abandonează pe prima pentru a se concentra pe cea de a doua. Ei formează în sânul statului un fel de societate separată care are gusturile și satisfacțiile ei deosebite.

Bogatul se supune acestei stări de lucruri ca unui rău iremediabil; evită chiar, cu multă grijă, să arate că e rănit; e auzit lăudând în public binefacerile guvernării republicane și avantajele formelor democratice. Deoarece, după ce și-a urât dușmanul, ce-i mai rămâne omului decât să-l flateze?

Îl vedeți pe acest cetățean opulent? Pare un evreu din Evul Mediu căruia îi e frică să nu i se bănuiască bogăția; îmbrăcăminte sa e simplă, umblă modest; între cei patru pereți ai domiciliului său este adorat luxul; în acest sanctuar el nu lasă să pătrundă decât câțiva oaspeți aleși pe care îi numește, cu insolentă, egalii săi. Nu întâlnești în Europa un nobil care să se dovedească mai exclusiv în plăcerile sale, mai doritor de avantajele cele mai neînsemnate pe care i le oferă poziția sa privilegiată. Dar, iată că iese din casă, se duce să lucreze într-o magherniță plină de praf pe care o ocupă în centrul orașului și al afacerilor, și unde oricine poate intra în vorbă cu el. La mijlocul drumului se întâlnește cu cizmarul și se opresc: amândoi încep să discute. Ce pot să-și spună? Acești doi cetățeni se ocupă de treburile statului și nu se despart înainte de a-și strânge mâna.

La baza acestei însuflețiri convenționale și în cadrul acestor forme servile față de puterea dominantă este ușor de observat, la cei bogați, un mare dezgust față de instituțiile democratice ale țării lor. Poporul este o putere de care le e teamă și pe care o disprețuiesc. Dacă proasta guvernare ar provoca într-o zi o criză politică; dacă într-o zi monarhia ar părea un lucru posibil, în Statele Unite s-ar vedea cât adevăr este în ceea ce afirm.

Cele două arme puternice pe care le folosesc partidele pentru a izbândi sunt ziarele și asociațiile.

Capitolul III

DESPRE LIBERTATEA PRESEI ÎN STATELE UNITE

Dificultatea de a restrânge libertatea presei. — Motivele speciale pe care le au unele popoare de a ține la această libertate. — Libertatea presei este o consecință necesară a suveranității poporului, așa cum este înțeleasă ea în America. — Violența de limbaj în presa periodică din Statele Unite. — Presa periodică are instincte care îi sunt proprii; exemplul Statelor Unite o dovedește. — Opinia americanilor despre represiunea judiciară a delictelor de presă. — De ce este presa mai puțin puternică în Statele Unite decât în Franța.

Libertatea presei nu-și face simțită puterea doar asupra opiniilor politice, ci și asupra tuturor opiniilor oamenilor. Ea nu modifică numai legile, ci și moravurile. Într-o altă parte a acestei lucrări am să încerc să determin măsura în care libertatea presei a influențat societatea civilă din Statele Unite; am să încerc să discern ce direcție a dat ideilor, ce obiceiuri a impus spiritului și sentimentelor americanilor. Acum nu doresc decât să examinez efectele produse de libertatea presei în lumea politică.

Mărturisesc că nu port libertății presei acea iubire completă și spontană acordată lucrurilor integral bune, prin însăși natura lor. O apreciez luând în considerare mai curând relele pe care le împiedică, decât binele pe care îl produce.

Dacă cineva mi-ar arăta o poziție intermediară pe care m-aș putea situa, între independența completă și aservirea integrală a gândirii, probabil că aș accepta-o; dar cine va descoperi această poziție intermediară? Porniți de la o necuviință a presei și procedați în consecință. Ce faceți? Îi deferiți juraților pe cei care au scris, dar jurații îi achită și ceea ce nu era decât opinia unui ins izolat devine opinia țării întregi. Ați făcut prea mult și prea puțin, trebuie mers mai departe. Îi chemați pe autori în fața magistraților permanenți; dar judecătorii sunt obligați să asculte înainte de a condamna; ceea ce nu s-a afirmat de frică, în carte, se susține nepedepsit în pladoarie; ceea ce se spune confuz într-o povestire se repetă clar în mii de alte istorisiri. Expresia este forma exterioară și, dacă pot spune așa, este corpul gândirii, dar nu este gândirea însăși. Tribunalele voastre arestează trupurile, dar sufletul le scapă și alunecă ușor printre mâinile lor. Iarăși ați făcut prea mult și prea puțin; trebuie mers mai departe. Îi lăsați

în fine pe scriitori în seama cenzorilor lor; foarte bine! ne apropiem. Dar tribuna politică nu este oare liberă? Deci n-ați făcut nimic; ba nu, mă înșel, ați sporit răul. Nu cumva considerați gândirea una din acele forțe materiale care e mai puternică dacă o împărtășesc mai mulți? Numărați scriitorii ca pe soldații unei armate? În răspăr cu toate forțele materiale, puterea gândirii crește adeseori prin numărul mic al celor care o exprimă. Cuvântul unui om puternic care pătrunde singur în mijlocul patimilor unei adunări tăcute are mai multă forță decât strigătele confuze ale miilor de oratori; și dacă se poate vorbi liber într-un singur loc public e ca și cum s-ar vorbi liber în fiecare sat. Deci trebuie să distrugeți libertatea cuvântului ca și pe cea a scrisului; iată-vă ajunși la liman; toată lumea tace. Dar unde sunteți? Ați pornit de la abuzurile libertății și vă regăsesc sub călcâiul unui tiran.

Ați mers de la independența extremă la extrema servitute fără să înțâlniți pe un traseu atât de lung un singur loc unde v-ați putea opri.

Există popoare care, independent de motivele generale pe care tocmai le-am enunțat, au și motive particulare prin care sunt atașate de libertatea presei.

La unele națiuni care se pretind libere, oricare agent al puterii poate să violeze nepedepsit legea și constituția țării nu dă celor oprimați dreptul de a se plânge în fața justiției. La aceste popoare independența presei nu trebuie considerată ca una din garanții, ci ca singura garanție a libertății și securității cetățenilor.

Dacă bărbații care conduc aceste națiuni ar dori să anuleze libertatea presei, întreg poporul le-ar putea răspunde: lăsați-ne să reclamăm delictele voastre judecătorilor obișnuiți și atunci vom consimți să nu mai apelăm la tribunalul opiniei publice.

Într-o țară în care domnește în mod fățiș dogma suveranității poporului, cenzura nu este doar o primejdie, ci și o mare absurditate.

Dacă i se acordă fiecăruia dreptul de a guverna societatea, atunci trebuie să i se recunoască și capacitatea de a alege între diferitele opinii care îi frământă pe contemporanii săi și de a aprecia diversele fapte a căror cunoaștere îl poate călăuzi.

Deci suveranitatea poporului și libertatea presei sunt două lucruri pe de-a întregul corelative; dimpotrivă, cenzura și votul universal sunt două lucruri care se contrazic și nu pot conviețui mult timp în instituțiile politice ale unui popor. Printre cele douăsprezece milioane de oameni care trăiesc pe teritoriul Statelor Unite nu există nici *unul* care să fi îndrăznit să propună restrângerea libertății presei.

Primul ziar care mi-a căzut sub ochi când am sosit în America conținea următorul articol, pe care îl traduc întocmai:

„În toată această afacere, limbajul proferat de Jackson (președintele) a fost cel al unui despot fără inimă, preocupat doar de păstrarea puterii.

Nelegiuirea sa este ambiția și prin ea va fi pedepsit. Vocația sa este intriga și intriga îi va zădărnici planurile și îi va smulge puterea. El guvernează prin corupție și manevrele sale vinovate îl vor face de rușine și de ocară. S-a dovedit în arena politică un judecător lipsit de decență și de opreliști. A izbutit, dar ceasul justiției se apropie; în curând va trebui să dea înapoi ce a dobândit și să azvârle zarul său măsluit și să sfârșească într-un loc retras unde va putea să-și blesteme nestingherit nebunia; deoa-rece pocăința este o virtute pe care inimii sale nu-i este dat s-o cunoască." (*Vincenne's Gazette*)

În Franța, mulți oameni își închipuie că violența presei se trage din instabilitatea stării sociale, a pasiunilor politice și din cauza lehamitei generale care este consecința acestora. Și ei tot așteaptă o epocă în care societatea se va liniști și presa se va calma la rândul ei. În ceea ce mă privește sunt gata să atribui cauzelor arătate mai sus autoritatea pe care o are asupra noastră; dar nu cred deloc că aceste cauze îi influențează limbajul. Mi se pare că presa periodică are instinctele și pasiunile ei proprii, independente de împrejurările și mediul în care acționează. Ceea ce se petrece în America sfârșește prin a-mi dovedi că așa este.

Probabil că în acest moment America este țara care conține în sânul ei cel mai mic număr de germeni ai revoluției. Cu toate acestea, în America presa are același instinct distructiv ca și în Franța și aceeași violență, fără ca motivele mâniei să coincidă! În America, la fel ca în Franța, ea reprezintă o putere extraordinară în care cele bune și cele rele se amestecă atât de ciudat încât, fără presă, libertatea n-ar exista, iar cu presă, ordinea poate fi cu greu menținută.

Ceea ce trebuie spus este că în Statele Unite presa are mult mai puțină putere decât la noi. Și cu toate acestea, foarte rar se angajează o urmărire judiciară împotriva ei. Motivul e simplu: când admit dogma suveranității poporului, americanii o aplică sincer. Nu le-a trecut prin cap să întemeieze cu ajutorul unor elemente care se schimbă în fiecare zi o constituție veșnică. Deci nu este o crimă să ataci legile existente dacă nu dorești să te sustragi lor prin violență.

De altfel, ei cred că tribunalele sunt neputincioase în temperarea presei și că suplețea exprimării scapă neîncetat analizei judiciare, delictelor de această natură evită într-un anume fel mâna care încearcă să le aducă în fața tribunalului. Ei cred că pentru a putea acționa eficient asupra presei ar trebui găsit un tribunal devotat ordinii existente și apt să se plaseze deasupra opiniei publice care se agită în jurul lui; un tribunal care să judece fără să admită publicitatea, care s-ar pronunța fără să-și motiveze deciziile și ar pedepsi mai mult intenția decât cuvintele. Oricine ar avea puterea să creeze și să mențină un asemenea tribunal și-ar pierde timpul dacă ar urmări libertatea presei pentru că atunci el ar fi stăpânul absolut al societății înseși și ar putea să înlăture în același timp și pe au-

tori și operele lor. În ceea ce privește presa, nu există o medie între servitute și abuz. Pentru a obține bunurile inestimabile pe care le asigură libertatea presei trebuie să știi să accepți și relele inevitabile, cărora ea le dă naștere. Să vrei să obții unele evitându-le pe celelalte înseamnă să cedezi uneia dintre acele iluzii ce leagă de obicei acele națiuni bolnave când, oboseite de lupte și epuizate de eforturi, încearcă să facă să coexiste deodată și în același loc opinii adverse și principii contrarii.

Puțina putere a ziarelor americane ține de multe cauze, dintre care iată-le pe cele principale:

Ca toate celelalte, libertatea presei este cu atât mai primejdioasă, cu cât este mai nouă; un popor în fața căruia nu s-au discutat niciodată treburile de stat îl crede pe primul tribun care i se adresează. Printre anglo-americani această libertate este la fel de obișnuită ca și întemeierea coloniilor; de altfel, presa care știe atât de bine să ațâțe patimile omenești nu poate totuși să le creeze de una singură. Or, în America, viața politică este activă, variată, chiar agitată, dar ea este rareori tulburată de pasiuni profunde; nu prea se întâmplă ca ele să apară când nu sunt compromise interesele economice, or în Statele Unite aceste interese înfloresc. Pentru a aprecia diferența care există în acest punct între anglo-americani și noi, n-am decât să-mi arunc privirile pe presa celor două popoare. În Franța, anunțurile comerciale ocupă un spațiu foarte restrâns, chiar știrile sunt foarte puțin numeroase; partea cea mai însemnată a ziarului este cea în care se găsesc dezbaterile politice. În America, trei sferturi din imensul jurnal de sub ochii voștri sunt pline de anunțuri, restul este ocupat, cel mai des, de noutăți politice sau de simple anecdote; doar din când în când se poate găsi într-un colț pierdut una din acele dezbateri arzătoare care sunt la noi hrana zilnică a cititorului.

Orice putere își sporește acțiunea forțelor componente pe măsură ce izbuteste să le concentreze în aceeași direcție; este o lege generală a naturii pe care observatorul o poate analiza și pe care instinctul mult mai sigur al micilor despoți i-a făcut s-o recunoască.

În Franța presa reunește două feluri de centralizări distincte.

Aproape toată puterea ei e concentrată într-un singur loc și, ca să spunem așa, în aceleași mâini, deoarece n-are mulți agenți.

Constituită astfel, în sânul unei națiuni sceptice, puterea presei poate fi fără limite. Este un adversar cu care stăpânirea poate încheia armistiții mai mult sau mai puțin îndelungate, dar în fața căruia nu poate rezista mult timp.

Nici una din aceste două feluri de centralizări despre care am amintit nu există în America.

Statele Unite n-au capitală: inteligența, ca și puterea, sunt răspândite în toate direcțiile acestui spațiu vast și razele înțelepciunii umane, în loc să plece dintr-un centru comun, se încrucișează în toate sensurile; ame-

ricanii n-au plasat nicăieri îndrumarea generală a gândirii cum n-au făcut-o nici pentru economie.

Aceasta a depins de împrejurări locale, în care oamenii n-au avut nici un rol; dar iată ce prevăd legile:

În Statele Unite nu există autorizații pentru tipografii, timbru sau înregistrări ale ziarelor; în sfârșit, regula cauțiunii este necunoscută.

Rezultă de aici că facerea unui jurnal este o întreprindere simplă și ușoară; câțiva abonați sunt suficienți pentru ca jurnalistul să-și poată acoperi cheltuielile. Astfel, numărul publicațiilor periodice sau semiperiodice din Statele Unite depășește orice închipuire. Americanii cei mai luminați atribuie acestei incredibile împrăștiere a forțelor presei puțină ei putere; în Statele Unite e o axiomă a științelor politice că singurul mod de a neutraliza efectul ziarelor este să le sporești numărul. Nu mi-aș fi închipuit că un asemenea adevăr evident ar putea fi cunoscut la noi. Nu mi-e greu să înțeleg de ce cei care vor să facă o revoluție cu ajutorul presei se străduiesc să nu-i dea decât câteva organe puternice; dar faptul că partizanii oficiali ai ordinii existente și susținătorii firești ai legilor existente cred că vor atenua acțiunea presei concentrând-o, iată ceea ce nu pot concepe defel. Am impresia că guvernării europeni acționează față de presă la fel ca pe vremuri cavalerii față de adversarii lor: ei au observat din proprie experiență că cea mai puternică armă este cea care țintește precis și doresc s-o pună la dispoziția dușmanului pentru a da valoare victoriei lor.

În Statele Unite aproape că nu există târg care să nu aibă propriul său ziar. Se poate ușor deduce că printre atâția combatanți nu se poate stabili nici disciplina, nici unitatea de acțiune: așa că fiecare își ridică propriul stindard. Nu se poate spune că toate ziarele politice ale Uniunii s-au aliniat în sprijinul sau împotriva administrației; dar ele o atacă sau o apără prin sute de mijloace diferite. În Statele Unite ziarele nu pot deci determina acele puternice curente de opinie care dărmă și inundă digurile cele mai solide. Această diviziune a forțelor presei produce și alte efecte nu mai puțin remarcabile: crearea unui ziar fiind un lucru simplu, oricine poate să o facă; pe de altă parte concurența face ca un jurnal să nu poată conta pe profituri prea mari: de aceea marile forțe industriale nu se amestecă în asemenea întreprinderi. Dacă ziarele ar fi fost o sursă de bogăție, cum sunt altele atât de numeroase, n-ar fi existat destui scriitori talentați care să le conducă. În Statele Unite gazetarii au o poziție socială nu foarte înaltă, instrucția lor este precară și felul lor de a gândi este adeseori vulgar. Or, în toate privințele, majoritatea este cea care decide: ea stabilește pentru fiecare comportamentele obligatorii ulterioare; ansamblul acestor obiceiuri comune se numește *spirit*: există spiritul baroului, spiritul curții. În Franța, spiritul gazetăresc constă în discutarea marilor interese ale statului într-o manieră violentă dar elevată și cel mai des elocventă; și dacă nu se întâmplă întotdeauna așa, motivul este că nu exis-

tă regulă fără excepții. În America, spiritul gazetăresc este atacul mojiic, fără afectare și fără artă, al pasiunilor celor cărora li se adresează, neglijarea principiilor în vederea sensibilizării oamenilor, urmărirea vieții private a acestora, evidențierea slăbiciunilor și viciilor vorbindu-se despre tainele căminului sau onoarea patului conjugal.

Acest abuz al gândirii este regretabil; mai târziu o să am ocazia să cercetez influențele exercitate de ziare asupra preferințelor și moralității poporului american; dar acum — repet — nu mă ocup decât de lumea politicii. Nu se poate omite faptul că efectele politice ale acestei necuviințe a presei contribuie indirect la menținerea liniștii publice. De aici derivă și faptul că oamenii care au dobândit o poziție înaltă în opinia concetățenilor lor nu se aventurează să scrie în ziare, pentru a nu fi lipșiți de arma cea mai redutabilă de care se pot servi, pentru a deplasa în folosul lor *pasiunile populare*.¹ De aici rezultă mai ales că opiniile personale exprimate de gazetari nu au — ca să spunem așa — nici o greutate în ochii cititorului. Ei caută într-un ziar cunoașterea faptelor; doar alternând și denaturând faptele, ziariștii pot să dobândească o oarecare influență asupra opiniei lor.

Redusă la aceste singure resurse, presa are totuși o imensă putere în America. Cu ochii permanent deschiși, ea dezvăluie resorturile secrete ale politicii și-i forțează pe oamenii de stat cunoscuți să se prezinte pe rând în fața tribunalului opiniei publice. Ea coalizează interesele în jurul unor anumite doctrine și formulează simbolurile partidelor; prin ea acestea își vorbesc fără să se vadă, se înțeleg fără să intre în contact. Când un mare număr de organe de presă ajunge să pășească pe aceeași cale, influența lor devine cu timpul covârșitoare și opinia publică, izbită mereu în același loc, sfârșește prin a ceda sub lovături.

În Statele Unite, fiecare ziar luat separat are puțină putere; dar după popor, presa periodică este prima dintre puteri. (P)

Opiniile care se întemeiază în Statele Unite sub imperiul libertății presei sunt deseori mai persistente decât cele ce se formează în alte părți sub imperiul cenzurii.

În Statele Unite, democrația aduce mereu oameni noi la cârma treburilor; guvernarea nu prea are ordine și consecvență în decizii. Dar principiile generale ale guvernării sunt mai stabile aici decât în multe alte țări și principalele opinii care reglează societatea se dovedesc aici mai durabile. Când o idee s-a instalat în spiritul poporului american, fie ea justă sau nesăbuită, nimic nu e mai greu decât s-o elimini.

---

¹ Ei nu scriu în ziare decât în cazurile rare în care vor să se adreseze poporului în numele lor propriu: când, de exemplu, au fost răspândite pe seama lor imputări calomnioase și doresc să restabilească adevărul faptelor.

Același fapt a fost observat și în Anglia, țara europeană unde de un secol întreg se văd cea mai mare libertate de gândire și prejudecățile cele mai persistente.

Atribui acest efect cauzei înseși, care la prima vedere ar trebui să-l împiedice să se producă, adică libertății presei. Popoarele care au această libertate sunt fidele opiniilor lor atât din orgoliu, cât și din convingere. Țin la ele, pentru că li se par corecte și, de asemeni, pentru că sunt opțiunea lor, și țin la ele nu doar ca la ceva adevărat, ci și ca la ceva care le aparține.

Mai sunt și alte motive.

Un mare om a spus că ignoranța se află la ambele capete ale cunoașterii. Poate că ar fi mai corect dacă am spune că la extreme se află convingerile profunde, iar la mijloc îndoiala. Inteligența omenească poate fi desigur analizată în trei stări diferite și adeseori succesive.

Omul are convingeri ferme când își însușește un gând fără să-l aprofundeze. Se îndoiește când apar obiecții. Adesea izbutește să rezolve toate îndoielile și reîncepe să creadă. De data aceasta, el nu mai găsește adevărul la întâmplare și prin beznă, ci îl privește în față și pășește drept spre lumina lui. Și totuși nu știu dacă această convingere rațională și sigură de sine îl poate ridica pe om la nivelul de înflăcărare și devotament pe care îl inspiră credințele dogmatice.

Când libertatea presei îi găsește pe oameni în prima situație, le conservă îndelung obiceiul de a crede cu fermitate fără a reflecta; doar că obiectul acestor necugetate credințe se schimbă în fiecare zi. Pe tot orizontul intelectual, spiritul omenesc continuă deci să nu vadă dintr-o dată decât un singur punct; dar acest punct este mereu altul. Este momentul revoluțiilor subite. *Nenorocire* generațiilor care, primele, acceptă dintr-o dată libertatea presei!

În curând, totuși, va fi parcurs aproape tot cercul ideilor noi. O dată cu experiența, omul se cufundă în îndoială și într-o suspiciune universală.

Se poate considera că majoritatea oamenilor se va opri la una din aceste stări: va crede fără să știe de ce, sau nu va ști precis ce trebuie să creadă.

În ceea ce privește cealaltă formă de convingere, rațională și sigură de sine, care se ivește din cunoaștere și se dezvoltă chiar în mijlocul tulburării provocate de îndoială, ea nu este dată decât unui mic număr de oameni.

S-a observat că în secolele de fervoare religioasă oamenii își schimbă uneori credința; în timp ce în secolele de îndoială, fiecare și-o păstrează cu încăpățănare pe a sa. La fel se întâmplă și în politică în condițiile libertății presei. Toate teoriile sociale fiind contestate și combătute pe rând, cei care s-au oprit la una dintre ele o păstrează, nu pentru că sunt siguri că e cea bună, ci pentru că nu sunt siguri că există una mai bună.

În aceste secole nu se moare cu atâta ușurință de dragul unei convingeri. Dar nici nu se schimbă convingerile atât de ușor și se întâlnesc deopotrivă și mai puțini martiri și mai puțini apostazi.

Adăugați acestui motiv unul și mai important: când convingerile sunt puse la îndoială, oamenii sfârșesc prin a se simți legați doar de instincte și de interese materiale, care sunt mai vizibile, mai ușor de sesizat și mai inerente naturii lor, decât convingerile.

E foarte greu de găsit răspuns la întrebarea cine guvernează mai bine, democrația sau aristocrația. Dar este clar că democrația îi stânjenește pe unii și că aristocrația îi oprimă pe ceilalți.

Adevărul se impune de la sine și nu necesită discuții: sunteți bogat, în timp ce eu sunt sărac.

Capitolul IV

DESPRE ASOCIEREA POLITICĂ ÎN STATELE UNITE

Folosirea cotidiană de către anglo-americani a dreptului de asociere. — Trei feluri de asociații politice. — Cum aplică americanii sistemul reprezentativ asociațiilor. — Primejdiile care rezultă pentru stat. — Marea convenție din 1831 cu privire la tarif. — Caracterul legislativ al acestei convenții. — De ce exercițiul nelimitat al dreptului de asociere nu este atât de periculos în Statele Unite ca în alte părți. — De ce poate fi considerat acolo ca necesar. — Libertatea de asociere la popoarele democratice.

America este acea țară din lume unde s-au extras toate foloasele din dreptul de asociere și unde acest puternic mijloc de acțiune se aplică unei mari diversități de obiective.

Independent de asocierile permanente create de lege sub numele de comune, orașe sau comitate mai există o mulțime de astfel de asocieri, care-și datorează apariția și dezvoltarea doar voințelor individuale.

Locuitorul Statelor Unite știe din naștere că trebuie să se sprijine doar pe sine însuși în lupta împotriva relelor și obstacolelor vieții; el privește autoritatea socială cu suspiciune și cu neliniște, și nu apelează la puterea ei decât dacă nu poate altfel. Aceasta se poate observa dintru început, încă din școală, unde copiii se supun, chiar în jocurile lor, regulilor stabilite de ei și se pedepsesc pentru delikte definite de ei înșiși. Același spirit se regăsește în toate actele vieții sociale. Pe drumul public apare o piedică: nu se mai poate trece, circulația e oprită; vecinii constituie imediat un corp deliberativ; din această adunare improvizată se naște o putere executivă, care va repara stricăciunea înainte ca ideea unei autorități pre-existente celor interesați să apară în închipuirea cuiva. Dacă e vorba de plăcere, se vor asocia pentru a da mai multă splendoare și ritmicitate sărbătorii. Se mai unesc și pentru a rezista unor dușmani cu desăvârșire intelectuali: în comun sunt combătute toate excesele. În Statele Unite oamenii se asociază în scopul securității publice, al comerțului și industriei, al plăcerii, al moralei și al religiei. Nu există nimic pe care voința umană să-l considere de neatins prin acțiunea liberă a puterii colective a indivizilor.

Voi avea ocazia mai târziu să vorbesc despre efectele pe care le produce asocierea în viața civilă. Acum mă mărginesc la lumea politică.

Dreptul de asociere fiind recunoscut, cetățenii se pot folosi de el în diverse moduri.

Unei asocieri îi sunt suficiente doar adeziunea publică la cutare sau cutare doctrină a unui anume număr de indivizi și angajamentul pe care aceștia îl contractează să contribuie într-un anume mod pentru ca acea doctrină să precumpănească. Astfel, dreptul de asociere se confundă aproape cu dreptul de exprimare al opiniei, dar asociația are mai multă putere decât presa. Când o opinie este reprezentată de o asociație, ea capătă în mod necesar o formă mai clară și mai precisă. Înregistrează partizani și aceștia apără deschis o cauză. Ei învață să se cunoască reciproc și înflăcărea lor crește dacă sunt mai mulți. Asociația reunește într-un fascicol efortul divergent al spiritelor și le împinge cu putere spre un scop unic, clar indicat de ea.

A doua treaptă în exercițiul dreptului de asociere este capacitatea de a se aduna. Când i se permite unei asociații politice să-și plaseze nuclee de acțiune în câteva puncte importante ale țării, activitatea ei se amplifică și influența i se extinde. Acolo se arată oamenii, se combină mijloacele de execuție, se expun opiniile cu acea forță și căldură pe care nu o poate atinge niciodată cuvântul scris.

Și mai există, în fine, în exercițiul dreptului de asociere în materie de politică, o ultimă treaptă: partizanii aceleiași opinii se pot reuni în colegii electorale și să-și numească mandatar, care să-i reprezinte într-o adunare centrală. Este vorba, la propriu, despre sistemul reprezentativ aplicat unui partid.

Astfel, în primul caz, oamenii care împărtășesc aceleași opinii stabilesc între ei o legătură pur intelectuală; în cel de al doilea se reunesc în mici adunări, care nu reprezintă decât fracțiunile unui partid; în cel de al treilea formează o națiune aparte în cadrul națiunii, un guvern în guvern. Mandatarul lor, la fel ca mandatarul majorității, reprezintă numai ei forța colectivă a partizanilor lor; la fel cu cei din urmă, dobândesc aparența unei națiuni și toată forța morală care derivă de aici. E adevărat că n-au ca aceștia dreptul să facă legea, dar au puterea s-o atace pe cea care există și s-o formuleze dinainte pe cea care trebuie să existe.

Mă gândesc la un popor care nu este perfect obișnuit cu folosirea libertății sau la care fierb pasiuni politice profunde. Alături de majoritatea care face legile, să plasăm o minoritate care se ocupă doar de considerente și se oprește în fața dispozitivului; și nu mă pot împiedica să consider că ordinea publică este expusă celor mai mari pericole.

Între a demonstra că o lege este mai bună în sine decât alta, și a demonstra că a doua trebuie să o înlocuiască pe prima, e fără îndoială o mare deosebire. Dar acolo unde spiritul oamenilor luminați vede o mare diferență, imaginația mulțimilor n-o mai distinge. De altfel sunt perioade în care națiunea se împarte aproape egal între două partide, fiecare dintre

ele pretinzând că ele reprezintă majoritatea. Dacă alături de puterea care conduce izbutește să se impună o putere a cărei autoritate morală să fie aproape la fel de mare, putem oare crede că se va mărgini mult timp să discute, fără să acționeze?

Se va opri ea oare în fața considerațiilor metafizice care susțin că scopul asociațiilor este de a dirija opiniile și nu de a le silui, de a îndruma legea și nu de a o face?

Cu cât analizez mai mult principalele efecte ale independenței presei, cu atât mă conving mai tare că la moderni independența presei este elementul capital și, ca să zic așa, constitutiv, al libertății. Un popor care vrea să rămână liber are dreptul să ceară ca ea să fie respectată, cu orice preț. Dar libertatea *nelimitată* de asociere în materie de politică nu trebuie confundată pe de-a-ntregul cu libertatea scrisului. O națiune o poate limita, fără a înceta să fie stăpână pe ea însăși; trebuie câteodată s-o facă pentru a continua să guverneze.

În America libertatea de asociere în scopuri politice este nelimitată.

Un exemplu ar face-o mai bine cunoscută, decât tot ce aş putea adăuga eu în privința limitelor.

Nu s-a uitat agitația spiritelor care a cuprins America în legătură cu problema tarifelor sau a libertății comerțului. Tarifele favorizau sau stânjeneau nu doar opiniile, ci și foarte puternice interese materiale. Nordul îi atribuie o parte din prosperitatea sa, Sudul aproape toate necazurile sale. Se poate spune că tarifele au făcut să se nască singurele pasiuni politice care au agitat Uniunea.

În 1831, în momentul când disputa se înveninase la maximum, un obscur cetățean din Massachusetts a propus, prin presă, tuturor adversarilor tarifelor să trimită deputați la Philadelphia, pentru a reflecta împreună la mijloacele de a reda comerțului libertatea. În câteva zile, această propunere a circulat, prin puterea tiparului, din Maine până în New Orleans. Adversarii tarifelor au adoptat-o cu entuziasm. S-au reunit din toate locurile și au numit deputați, iar câțiva dintre ei erau oameni cunoscuți și unii chiar celebri. Carolina de Sud, care pusese deja mâna pe arme în această cauză, a trimis șaiszeci și trei de delegați din partea ei. La 1 octombrie 1831 s-a constituit la Philadelphia adunarea care conform obiceiului american luase numele de Conveție; număra mai mult de două sute de membri. Discuțiile au fost publice și din prima zi au luat un caracter legislativ; s-a discutat despre întinderea puterilor Congresului, despre teoria libertății comerțului și, în cele din urmă, despre diversele reglementări ale tarifului. La capătul a zece zile, adunarea s-a dizolvat, după ce a redactat un apel către poporul american. În acest apel se afirma: 1. Congresul n-are dreptul să stabilească un tarif, iar tariful existent este neconstituțional; 2. Nu este în interesul nici unui popor, și în special al poporului american, ca negoțul să nu fie liber.

Trebuie să recunoaștem că libertatea nelimitată de asociere politică nu a produs în America până acum rezultate funeste, cum ar putea fi de așteptat în alte părți. Acolo, dreptul de asociere este un import englezesc și a existat dintotdeauna în America. Folosirea acestui drept a intrat în obiceiuri și moravuri.

În vremurile noastre libertatea de asociere a devenit o garanție necesară împotriva tiraniei majorității. În Statele Unite, o dată ce un partid a devenit dominant, toată puterea publică trece în mâinile sale; prietenii săi cei mai apropiați ocupă toate funcțiile și dispun de toate forțele organizate. Oamenii cei mai distinși din partidul advers, neputând depăși bariera care-i separă de putere, trebuie să se stabilească undeva; e necesar ca minoritatea să opună întreaga sa forță morală puterii materiale care o oprimă. Se confundă deci un pericol cu alt pericol și mai de temut.

Atotputernicia majorității mi se pare a fi atât de periculoasă pentru republicile americane, încât mijlocul primejdios folosit pentru a o stăvili mi se pare totuși bun.

Am să exprim aici un gând care va reexpune ce am amintit în altă parte, în legătură cu libertățile comunale: nu există țară în care asociațiile să fie mai necesare pentru a împiedica despotismul partidelor sau arbitrarul prințului decât aceea în care starea socială este democratică. La națiunile aristocratice corpurile secundare alcătuiesc asociațiile naturale, care stăvilesc abuzurile puterii. În țările în care asemenea asociații nu există deloc, dacă indivizii nu-și pot crea imediat și artificial ceva care să le semene, nu văd nici un fel de opreliște pentru orice fel de tiranie și un mare popor poate fi oricând oprimat fără nici un fel de inconvenient de o mână de răzvrățiți sau de un om.

Reunirea unei mari convenții politice (deoarece există de toate felurile), adeseori o măsură necesară, este întotdeauna, chiar și în America, un eveniment grav, pe care cei ce își iubesc țara îl privesc cu îngrijorare.

Acest lucru s-a văzut limpede la Convenția din 1831, unde toți oamenii de seamă din adunare au făcut eforturi pentru moderarea limbajului și pentru restrângerea obiectivelor. Este probabil că într-adevăr Convenția din 1831 a exercitat prin efectul ei o mare influență asupra spiritului nemulțumirilor și i-a pregătit pentru revolta deschisă care a avut loc în 1832 împotriva legilor comerciale ale Uniunii.

Nu se poate ascunde faptul că libertatea nelimitată de asociere în materie de politică este, dintre toate libertățile, ultima pe care un popor o poate suporta. Dacă nu-l face să cadă în anarhie, îl apropie în orice caz de ea, ca să spun așa, în fiecare clipă. Această libertate, atât de primejdioasă, oferă totuși garanții într-un anumit punct: în țările în care asociațiile sunt libere, societățile secrete sunt necunoscute. În America există revoltați, dar nu există conspiratori.

Modurile diferite în care este înțeles dreptul de asociere în Europa și în Statele Unite și modul diferit în care este folosit.

După libertatea de a acționa singur, lucrul cel mai natural pentru un om este să-și unească eforturile cu cele ale semenilor săi și să acționeze în comun. Prin natura sa dreptul de asociere mi se pare la fel de inalienabil ca și libertatea individuală. Legiuitorul n-ar putea să-l anuleze fără a ataca însăși societatea. Cu toate acestea, dacă există popoare la care libertatea de a se uni este o binefacere fecundă în prosperitate, există și altele care din cauza exceselor lor o denaturează și care o transformă dintr-un element al vieții într-o cauză de distrugere. Mi s-a părut că o comparație între diferitele căi pe care le urmează asociațiile în țările în care libertatea este implicită și în cele în care această libertate se transformă în abuz ar fi utilă atât guvernelor, cât și partidelor.

Majoritatea europenilor văd încă în asociații o armă de război care se construiește în grabă pentru a fi imediat probată pe câmpul deătălie.

Desigur, asocierea se face cu scopul de a discuta, dar proiectul imediat al acțiunii preocupă toate spiritele. O asociație este o armată; se discută pentru a se număra efectivele și a le însufleți și apoi se pornește contra dușmanului. În ochii celor care o alcătuiesc, resursele legale pot părea mijloace, dar ele nu sunt niciodată unicul mijloc care asigură succesul.

Nu în acest fel este înțeles dreptul de asociere în Statele Unite. Cetățenii care formează aici minoritatea se asociază întâi ca să vadă câți sunt și astfel să stabilească puterea morală a majorității; al doilea obiectiv al asociațiilor este să intre în competiție și să descopere în acest fel argumentele cele mai potrivite pentru a face impresie asupra majorității; deoarece ei speră mereu să atragă de partea lor și să dispună apoi, în numele ei, de putere.

În Statele Unite asociațiile politice sunt pașnice în obiective și legale în mijloace; și când pretind că nu vor să izbândească decât prin lege, spun, în general, adevărul.

Diferența care se observă asupra acestui punct între noi și americani are mai multe cauze.

În Europa există partide care se deosebesc atât de mult de majoritate, încât nu pot spera că se vor sprijini vreodată pe ea, iar aceste partide se cred atât de puternice prin ele însele încât luptă împotriva majorității. Când un asemenea partid formează o asociație, el nu vrea să convingă, ci să combată. În America, oamenii plasați foarte departe de majoritate prin opinia lor nu pot face nimic contra puterii ei: toți ceilalți speră s-o câștige de partea lor.

Exercitarea dreptului de asociere devine deci periculoasă în funcție de imposibilitatea în care se află marile partide de a deveni majoritare. Într-o țară ca Statele Unite, unde opiniile nu diferă decât prin nuanțe, dreptul de asociere poate fi — ca să spunem așa — nelimitat.

Ceea ce ne face să vedem în libertatea de asociere doar dreptul de a te război cu guvernării este numai lipsa noastră de experiență în privința libertății. Prima idee care apare în concepția unui partid, ca și în mintea unui om care prinde puteri, este ideea violenței: cea a persuasiunii nu vine decât mai târziu; ea se naște din experiență.

Englezii care sunt divizați într-un mod atât de profund abuzează ara-reori de dreptul de asociere, deoarece îl folosesc de mai mult timp.

La noi există în plus o dorință atât de înflăcărată de luptă, încât nu e vreo activitate oricât de smintită în care, chiar tulburând statul, a muri cu arma în mână să nu fie considerat o glorie.

Dar din toate cauzele care concură în Statele Unite pentru a modera violența asociațiilor politice, cea mai puternică este poate votul universal. În țările în care este acceptat votul universal, majoritatea nu este niciodată dubioasă, deoarece nici un partid nu se poate considera cu îndreptățire reprezentantul celor care n-au votat. Și asociațiile, și toată lumea știu că ele nu reprezintă majoritatea. Acest lucru rezultă chiar din existența lor: dacă ar reprezenta majoritatea, ele ar schimba legea și n-ar cere reforma-rea ei.

Forța morală a guvernării pe care asociațiile o atacă este astfel foarte sporită, în timp ce a lor este foarte slăbită.

În Europa aproape că nu există asociații care să nu pretindă sau să nu creadă că reprezintă voința majorității. Această pretenție sau această convingere le sporește imens forța și le servește într-un mod remarcabil la legitimarea actelor lor. Ce este mai scuzabil decât violența pentru triumful cauzei oprimate a dreptății?

Astfel, în imensa complicație a legilor omenеști se întâmplă câteodată ca libertatea extremă să corecteze abuzurile libertății și ca extrema democrație să prevină pericolele democrației.

În Europa, asociațiile se consideră, într-un fel, consiliul legislativ și executiv al națiunii, deoarece ea însăși nu-și poate face auzită vocea; pornind de la această idee, ele acționează și ordonă. În America, unde ele reprezintă în ochii tuturor doar o minoritate a națiunii, ele discută și fac petiții.

Mijloacele de care se folosesc asociațiile în Europa sunt adecvate scopului propus.

Scopul principal al acestor asociații fiind acela de a acționa și nu de a discuta, de a combate și nu de a convinge, ele sunt în mod firesc obligate să se organizeze altfel decât civilii și să introducă în sânul lor obiceiurile și maximele militare; astfel, le vedem cum își centralizează, atât cât pot, direcția forțelor și depun puterea tuturor în mâinile unui mic număr de oameni.

Membrii acestor asociații răspund la un cuvânt de ordine, ca soldații pe front; ei predică dogma ascultării pasive sau mai degrabă, unindu-se,

au sacrificat integral și în același timp judecata și liberul lor arbitru; astfel, în sânul acestor asociații domnește adeseori o tiranie mai insuportabilă decât cea care se exercită în societate în numele guvernului pe care ele îl atacă.

Astfel le e slăbită mult forța morală. Ele își pierd caracterul sacru, legat de obicei de lupta celor oprimați împotriva opresorilor. Cum poate pretinde că vrea să fie liber cel care consimte să se supună slugarnic în anumite cazuri unora dintre semenii săi, ce le pune la dispoziție voința sa și le supune chiar și gândirea.

Americanii au constituit și o conducere în sânul asociațiilor; dar ea este, dacă mă pot exprima așa, un guvern civil. Independența individului își are acolo rolul ei: la fel ca în societate, oamenii pășesc în același timp spre același scop; dar nimeni nu e obligat să meargă pe aceeași cale. Nu este sacrificată nici voința, nici rațiunea; dar rațiunea și voința sunt folosite pentru a face să izbutească o întreprindere comună.

Capitolul V

CUM ESTE CONDUSĂ AMERICA ÎN MOD DEMOCRATIC

Știu că acum pășesc pe un teren fierbinte. Fiecare cuvânt din acest capitol va ofensa în câteva locuri diferitele partide care își împart țara. Dar o să spun ce am de spus.

În Europa, distingem cu dificultate adevăratul caracter și impulsurile perene ale democrației, pentru că în Europa se înfruntă două principii adverse și nu se poate ști cu precizie ce trebuie atribuit principiilor înseși și ce pasiunilor cărora lupta le dă naștere.

În America lucrurile nu sunt la fel. Acolo poporul domină fără piedici; nu există pericole de temut și nici jigniri de răzbunat.

În America democrația este deci lăsată în seama propriilor ei porniri. Mersul ei firesc și toate mișcările ei sunt libere. Acolo trebuie ea analizată. Și pentru cine ar fi acest studiu interesant și profitabil, dacă nu pentru noi, cei atrași mereu de o năvalnică mișcare, care ne poate purta ca pe niște orbi, fie spre despotism, fie spre republică, dar în orice caz spre o stare socială democratică?

DESPRE VOTUL UNIVERSAL

Am spus mai înainte că toate statele Uniunii au acceptat votul universal. El poate fi regăsit la categorii de populație aflate pe diverse trepte ale scării sociale: Am avut ocazia să-i văd efectele în locuri diferite și pentru neamuri omenеști a căror limbă, religie și moravuri le fac aproape străine unele de altele; în Louisiana ca și în Noua Anglie, în Georgia ca și în Canada. Am remarcat că în America votul universal e departe de a produce tot binele și tot răul pe care-l provoacă în Europa și că efectele sale sunt în general altele decât cele care se presupun.

OPȚIUNILE POPORULUI ȘI INSTINCTELE DEMOCRAȚIEI AMERICANE EXPRIATE ÎN ACESTE OPȚIUNI

În Statele Unite oamenii cei mai remarcabili sunt rareori chemați la conducerea treburilor publice. Cauzele acestui fenomen. — Învidia care animă clasele inferioare din Franța contra celor superioare nu este un sentiment francez, ci democratic. — De ce în America oamenii de seamă se îndepărtează din proprie inițiativă de cariera politică.

Mulți oameni din Europa cred fără să o spună sau o spun fără să o creadă că unul din marile avantaje ale votului universal este că el cheamă la conducere oameni demni de încrederea publică. Poporul ca atare nu poate guverna — se spune — dar el dorește întotdeauna cu sinceritate binele statului și instinctul îi arată pe cei care sunt însuflețiți de aceeași dorință și care sunt capabili să țină frâiele puterii.

În ce mă privește, trebuie să spun că ceea ce am văzut în America nu mă îndreptățește să cred că ar fi așa. Am fost de la început surprins descoperind în Statele Unite cât de răspândite sunt meritele printre cei guvernați și cât sunt ele de rare printre cei care guvernează. Este un fapt dovedit permanent în zilele noastre că în Statele Unite oamenii cei mai remarcabili sunt rareori chemați să îndeplinească o funcție publică și suntem obligați să recunoaștem că s-a întâmplat așa pe măsură ce democrația a depășit toate vechile ei limite. Este evident că rasa oamenilor de stat americani s-a diminuat în ultima jumătate de secol.

Putem arăta câteva cauze ale acestui fenomen.

Orice s-ar face, e imposibil să ridici nivelul de cunoștințe al poporului pentru o anumită limită. Oricât s-ar ușura accesul la cunoștințele omenești, oricât s-ar îmbunătăți metodele de învățământ și oricât ar fi știința la îndemâna tuturor, oamenii nu vor putea să învețe și să-și dezvolte cunoștințele fără a-și consacra un timp anume acestei îndeletniciri.

Limita necesară a progreselor intelectuale este determinată de înlesnirea pe care o au oamenii de a trăi fără să muncească. Această limită este plasată mai departe în unele țări, mai aproape în altele; dar pentru ca ea să nu existe ar trebui ca poporul să nu mai aibă deloc grija zilei de mâine, adică să nu mai fie popor. Este deci la fel de dificil să-ți imaginezi o societate în care toți oamenii sunt foarte luminați, ca și un stat în care toți cetățenii ar fi bogați; acestea sunt două dificultăți corelative. Admit cu dragă inimă că masa cetățenilor dorește binele țării, merg mai departe și spun că mi se pare că, în general, clasele inferioare amestecă în această dorință mai puțin combinații de interes personal decât clasele superioare; dar ceea ce le lipsește întotdeauna, mai mult sau mai puțin, este arta de a aprecia mijloacele, dorind în continuare cu sinceritate să-și atingă scopul. Ce studiu lung, câte noțiuni diverse sunt necesare pentru a avea

o idee exactă despre caracterul unui singur om! Cele mai mari genii dau greș și gloata va reuși! Poporul nu găsește niciodată timpul și mijloacele pentru a se dedica acestei treburii. El judecă întotdeauna în grabă și se atașează de obiectele cele mai frapante. Așa se explică faptul că escroci de toate felurile știu atât de bine secretul de a fi pe placul tuturor, în timp ce, cel mai des, adevărații prieteni eșuează.

De fapt, democrației nu-i lipsește întotdeauna capacitatea de a alege oameni merituosi, ci dorința și pofta.

Nu trebuie să ascundem faptul că instituțiile democratice dezvoltă într-un grad foarte înalt sentimentul invidiei în inima omului. Nu atât pentru că aceste instituții oferă fiecăruia mijloacele de a fi egal cu ceilalți, ci pentru că aceste mijloace sunt întotdeauna insuficiente celor care le folosesc. Instituțiile democratice trezesc și flatează pasiunea egalității fără a o putea satisface în totalitate. Această egalitate completă scapă mereu din mâinile poporului; tocmai în momentul când el crede că a pus mâna pe ea se îndepărtează, cum zice Pascal, într-o goană eternă; poporul se înfierbântă în căutarea acestui bun cu atât mai prețios cu cât este destul de apropiat pentru a fi cunoscut și destul de îndepărtat pentru a nu fi savurat. Șansa de a izbuti îl încântă, incertitudinea succesului îl irită; se agită, renunță, se înăcrește. Tot ceea ce îl depășește într-o anume privință i se pare un obstacol în calea dorințelor lui și contemplarea oricărei superiorități legitime îl obosește.

Mulți oameni își închipuie că acest instinct secret, care face ca la noi clasele inferioare să îndepărteze cât pot de tare clasele superioare de la conducerea treburilor, nu poate fi descoperit decât în Franța; e o eroare: instinctul despre care vorbesc nu e francez, e democratic; împrejurările politice i-au putut da o trăsătură specială, amară, dar nu ele i-au dat naștere.

În Statele Unite poporul nu urăște clasele superioare ale societății; dar are puțină bunăvoință pentru ele și are grijă să le țină în afara puterii; nu se teme de marile talente, dar nu prea le apreciază. În general, se observă că tot ceea ce se ridică fără sprijinul său îi obține cu greu favorurile.

În timp ce instinctele naturale ale democrației fac ca poporul să-i înlăture pe oamenii deosebiți de la putere, un instinct nu mai puțin puternic îi îndeamnă pe aceștia din urmă să se îndepărteze de cariera politică, unde le este mai greu să rămână total ei înșiși și să pășească înainte fără să se înjosească. Această idee este foarte naiv exprimată de cancelarul Kent. Celebrul autor despre care vorbesc, după ce laudă mult acea parte a constituției care acordă puterii executive numirea judecătorilor, adaugă: „E probabil că, într-adevăr, oamenii cei mai potriviți pentru ocuparea acestor locuri să aibă un comportament prea rezervat și principii prea severe pentru a putea întruni majoritatea sufragiilor într-o alegere care s-ar întemeia pe votul universal” (*Kent's Commentaries*, vol. I, p. 272). Iată ce se tipărea fără reținere în America, în anul 1830.

Mi s-a dovedit că cei care considerau votul universal o garanție a alegerii bune își făceau iluzii totale. Votul universal are alte avantaje, dar nu pe acesta.

CAUZELE CARE POT CORECTA ÎN PARTE ACESTE INSTINCTE ALE DEMOCRAȚIEI

Efectele contradictorii pe care le produc marile pericole asupra oamenilor și asupra popoarelor. — De ce în urmă cu cincizeci de ani America a avut atâția oameni remarcabili în fruntea treburilor sale. — Influența exercitată de cunoaștere asupra opțiunilor poporului. — Exemplul Noii-Anglii. — Statele din Sud-Vest. — Cum influențează anumite legi opțiunile poporului. — Alegeri în două trepte. — Efectele lor în compoziția Senatului.

Când statul este amenințat de mari pericole se vede adeseori cum, din fericire, poporul alege pe cetățenii cei mai apti să-l salveze.

S-a observat că un om în mare pericol se menține arar la nivelul său obișnuit; sau se ridică deasupra lui, sau cade. Așa se întâmplă și cu popoarele. Pericolele extreme în loc să ridice o națiune, izbutesc uneori să o răpună; ele ațâță pasiuni necontrolate și tulbură inteligența fără a o lumina. Evreii se mai tăiau între ei în mijlocul ruinelor fumegânde ale Templului. Dar, de obicei, la națiuni ca și la oameni, virtuțile extraordinare se nasc chiar din iminența pericolelor. Marile caractere ies în evidență la fel ca acele monumente care, ascunse în întunericul nopții, se desenează cu claritate la flacăra unui incendiu. Geniul nu mai ezită să se arate de la sine, iar poporul, lovit de pericole, uită pentru o vreme de patima invidiei. Nu e neobișnuit atunci să vezi ieșind din urna electorală nume celebre. Am spus mai înainte că în zilele noastre, în America, oamenii de stat par mult inferiori celor care erau la cârma treburilor acum cincizeci de ani. Nu doar din cauza legilor, ci și a împrejurărilor. Când America lupta pentru cea mai justă dintre cauze, aceea a unui popor care vrea să scape de jugul altui popor; când trebuia ca o națiune nouă să intre în lume, toate sufletele se ridicau la înălțimea scopurilor pentru care se străduiau. În această agitație generală, oamenii superiori veneau în întâmpinarea poporului și poporul, îmbrățișându-i, îi plasa în fruntea lui. Dar asemenea evenimente sunt rare; trebuie luat în considerare mersul obișnuit al lucrurilor.

Dacă evenimente trecătoare izbutesc uneori să combată pasiunile democrației, cunoștințele și în special moravurile exercită asupra predispozițiilor ei o influență nu mai puțin puternică, dar mai durabilă. În Statele Unite se observă bine acest lucru.

În Noua Anglie unde educația și libertatea sunt fiicele moralei și ale religiei; unde societatea e deja veche și de multă vreme așezată și a pu-

tut să-și formeze regulile și obiceiurile, în timp ce poporul, debarasat în același timp de ascendentele create printre oameni de bogăție și de naștere, s-a obișnuit să respecte superioritatea intelectuală și morală și să li se supună fără neplăcere: în Noua Anglie democrația face opțiuni mai bune decât în oricare altă parte.

Dimpotrivă, pe măsură ce coborâm spre Sud, în statele în care legătura socială e mai puțin veche și mai puțin puternică, unde învățătura este mai puțin răspândită și unde principiile moralei, religiei și libertății s-au combinat într-un mod nu prea fericit se observă că talentele și virtuțile devin din ce în ce mai rare printre guvernanți.

Iar când pătrundem în fine în noile state din Sud-Vest unde corpul social, format de curând, nu reprezintă decât o adunătură de aventurieri sau de speculanți, constatăm cu uimire în ce mâini a încăput puterea publică și apare întrebarea prin ce forță independentă de legislativ și de oameni statul s-ar putea dezvolta și societatea ar putea prospera și acolo.

Există unele legi de natură democratică și care reușesc totuși să corecteze parțial aceste instincte periculoase ale democrației.

Când intri în sala Reprezentanților de la Washington te izbește aspectul vulgar al acestei mari adunări. Ochiul caută adesea în van în sânul ei un om celebru. Aproape toți membrii ei sunt personaje obscure, ale căror nume nu furnizează nici o imagine creierului. Sunt, în cea mai mare parte, avocați de târg, negustori sau chiar oameni care aparțin claselor de jos. Într-o țară în care învățământul este aproape universal răspândit, se spune că nu întotdeauna reprezentanții poporului știu să scrie corect.

La doi pași se găsește sala Senatului, în a cărei incintă strâmtă se află o mare parte a celebrităților din America. Cum zărești un om, imediat îți aduci aminte de o ilustrație recentă. Sunt avocați elocvenți, generali distinși, magistrați abili sau oameni de stat cunoscuți. Toate cuvintele care răzbat din această [ilustră] adunare ar face onoarea oricăror mari debateri parlamentare din Europa.

De unde vine acest bizar contrast? De ce elita națiunii e de găsit în această sală, mai curând decât în Camera Reprezentanților? De ce prima adunare reunește atâtea elemente vulgare, în vreme ce a doua pare că are monopolul talentelor și al cunoașterii?

Totuși și una și cealaltă sunt emanații ale poporului, și una și alta sunt produsul sufragiului universal, și până acum, în America, nu s-a ridicat nici o voce care să susțină că Senatul este adversarul intereselor populare. De unde apare atunci această enormă diferență? Nu găsesc decât un singur fapt care să o explice: Camera Reprezentanților este produsul unor alegeri directe; Senatul este ales în două trepte. Toți cetățenii numesc legislativul fiecărui stat, iar constituția federală transformă la rândul ei toate aceste legislative în corpuri electorale de unde se aleg membrii Senatului. Senatorii exprimă deci, deși indirect, rezultatul votului univer-

sal; deoarece legislativul care îi denumeste pe senatori nu este un corp aristocratic sau privilegiat, care își extrage dreptul electoral din sine însuși, el depinde în mod esențial de totalitatea cetățenilor; el este, în general, ales de ei în fiecare an și ei își pot realiza întotdeauna opțiunile alegând membrii noi. Dar e suficient ca voința populară să treacă prin această adunare selectă pentru a se rafina într-un fel și pentru a ieși de-acolo în forme mai nobile și mai frumoase. Oamenii aleși astfel reprezintă întotdeauna cu exactitate majoritatea care guvernează a națiunii; dar ei nu reprezintă decât gândurile înalte care au trecut în sânul ei, instinctele generoase care o însuflețesc și nu patimile mici care o agită adesea și viciile care o dezonoarează.

E ușor de întrevăzut în viitor momentul în care republicile americane vor fi obligate să generalizeze sistemul electoral în două trepte, sub amenințarea de a se rătăci mizerabil în arcele democrației.

Mărturisesc fără ezitare: consider că singurul mijloc de a pune libertatea politică la dispoziția tuturor claselor din popor este adoptarea celor două trepte electorale. Cei care speră să facă din acest mijloc o armă exclusivă a unui partid, ca și acei care se tem de el, fac aceeași greșală.

INFLUENȚA PE CARE A EXERCITAT-O DEMOCRAȚIA AMERICANĂ ASUPRA LEGILOR ELECTORALE

Lungile intervale dintre alegeri expun statul unor mari crize. — Frecvența lor întreține o agitație febrilă. — Americanii au ales cel de-al doilea rău. — Versatilitatea legii. — Opiniile lui Hamilton, Madison și Jefferson asupra acestui subiect.

Când alegerile se fac la intervale lungi de timp, statul traversează de fiecare dată riscul unei gzuđuiri.

Partidele fac eforturi uriașe pentru a nu lăsa să le scape o șansă care trece atât de rar pe lângă ele; și răul fiind aproape fără leac, te poți aștepta la orice din partea ambiției lor vecină cu disperarea. Dacă, dimpotrivă, lupta legală va reîncepe în curând, cei învinși au răbdare.

Când alegerile se succed cu rapiditate, frecvența lor întreține în societate o mișcare febrilă și menține în treburile publice o stare de nesiguranță continuă.

Astfel, pe de o parte, statul riscă să se găsească într-o stare de neliniște și, pe de altă parte, apare riscul revoluției; primul sistem vatămă calitatea guvernării, al doilea îi amenință existența.

Americanii au preferat să se expună primei primejdii, decât celei de a doua. S-au orientat astfel mai mult din instinct, decât din rațiune, democrația stimulând gustul pentru diversitate până la patimă. Rezultă de aici o deosebită suplețe legislativă.

Mulți americani consideră că instabilitatea legilor lor este o consecință necesară a unui sistem ale cărui efecte generale sunt utile. Dar nu cred să existe om în Statele Unite care să pretindă că această instabilitate nu există și să nu o considere un mare rău.

Hamilton, după ce a demonstrat utilitatea unei puteri care să poată împiedica sau măcar întârzia promulgarea legilor proaste, adaugă: „Mi se va răspunde probabil că puterea de a evita legile proaste implică și puterea de a le evita pe cele bune. Această obiecție nu-i va satisface pe cei care, ca și noi, au avut posibilitatea să examineze toate relele care decurg pentru noi din inconstanța și flexibilitatea legii. Instabilitatea legislativă nu este cel mai mare păcat care poate fi semnalat în instituțiile noastre. *„Form the greatest blemish in the character and genius of our government“* (Federalist, nr. 73).

„Ușurința cu care pot fi schimbate legile, spune Madison, și excesul la care se pretează puterea legislativă mi se par bolile cele mai periculoase la care este expusă guvernarea noastră.” (Federalist, nr. 73)

Însuși Jefferson, cel mai mare democrat apărut până acum din sânul democrației americane, a semnalat aceleași pericole:

„Instabilitatea legilor noastre este într-adevăr un inconvenient foarte grav, spune el. Cred că l-am putea preîntâmpina prin hotărârea de a stabili un interval de un an între prezentarea legii și votul definitiv. Legea va fi apoi discutată și votată, fără a mai putea schimba un cuvânt, și dacă împrejurările vor cere o decizie mai pronunțată, propunerea nu va putea fi adoptată cu o majoritate simplă, ci cu o majoritate de două treimi a ambelor camere.”¹

FUNȚIONARIII PUBLICI SUB AUTORITATEA DEMOCRAȚIEI AMERICANE

Simplitatea funcționarilor americani. — Absența uniformei. — Toți funcționarii sunt plătiți. — Consecințele politice ale acestui fapt. — În America nu există cariere publice. — Ce rezultă de aici.

În Statele Unite, funcționarii publici se pierd în mulțimea cetățenilor; ei n-au nici palate, nici pază, nici uniformă [dar toți sunt plătiți]. Această simplitate a guvernanților nu ține doar de o caracteristică a spiritului american, ci de principiile fundamentale ale societății.

Pentru democrație, guvernarea nu este un bine, ci un rău necesar. Funcționarilor trebuie să li se atribuie o anume putere, deoarece fără această putere la ce ar mai servi ei? Dar aparențele exterioare ale puterii nu sunt

¹ *Lettre à Madison, 20 décembre 1787, traducere de M. Conseil.*

deloc indispensabile desfășurării treburilor; ele jignesc inutil privirile oamenilor.

Înșiși funcționarii își dau perfect de bine seama că n-au obținut dreptul de a se plasa deasupra celorlalți prin puterea lor decât cu condiția de a coborî prin comportare la nivelul tuturor.

N-aș putea să imaginez nimic mai uniform în modul de a acționa, mai accesibil tuturor, mai atent la solicitări, și mai civilizat în răspunsuri decât un funcționar public în Statele Unite.

Îmi place acest mod firesc de a guverna în democrație; în această forță interioară care e legată mai mult de funcție decât de funcționar, mai mult de om decât de semnele exterioare ale puterii, găsesc o anume calitate virilă, pe care o admir.

În ceea ce privește influența pe care o pot exercita uniforme, cred că li se exagerează mult importanța într-un secol ca al nostru. N-am observat că în America funcționarul în exercițiul funcției ar fi privit cu mai puțină considerație sau respect din pricină că este redus la propriile sale merite.

Pe de altă parte, mă îndoiesc foarte tare că anumite veșminte îi vor îndemna pe oamenii publici să se respecte pe ei înșiși, dacă ei nu au în mod natural această predispoziție; deoarece nu-mi vine să cred că au mai multă considerație pentru îmbrăcămintea lor decât pentru persoana lor.

Când văd printre noi unii magistrați bruscându-i pe împricinați sau spunându-le glume, ridicând din umeri la argumentele acuzării și zâmbind cu complezență când se enumeră capetele de acuzare, aș vrea să se încerce să li se ia roba, să vedem dacă îmbrăcați ca simpli cetățeni nu vor reveni la demnitatea firească speciei omenești.

Nici unul din funcționarii publici din Statele Unite n-are uniformă, dar toți primesc salariu.

Acest lucru decurge din principiile democratice, mai firesc decât cele expuse anterior. O democrație poate să-i înconjoare cu fast pe funcționarii săi și să-i acopere cu mătase și aur, fără să atace direct principiul existenței sale. Asemenea privilegii sunt trecătoare; ele aparțin funcției, nu omului. Dar a institui funcțiuni gratuite înseamnă a crea o clasă de funcționari bogați și independenți, a crea nucleul unei aristocrații. Dacă poporul păstrează încă dreptul de a alege, exercitarea acestui drept are limite necesare.

Când o republică democratică transformă funcțiile retribuite în unele gratuite, cred că se poate conchide că ea se îndreaptă spre monarhie. Și când o monarhie începe să plătească leafă pentru funcțiile gratuite, este un semn sigur că avansează, fie către o stare despotică, fie către o stare republicană.

Cred că înlocuirea funcțiilor gratuite cu cele retribuite este prin ea însăși o adevărată revoluție.

Consider că unul din semnele cele mai vizibile ale puterii absolute a democrației în America este absența completă a slujbelor gratuite. Serviciile aduse publicului, oricare ar fi ele, se plătesc; astfel fiecare om are nu numai dreptul, ci și posibilitatea de a și le oferi.

Dacă toți cetățenii pot obține slujbe în statele democratice, nu toți sunt tentați să tragă sforile pentru a le obține. Nu condițiile candidaturii, ci numărul și capacitatea candidaților limitează acolo opțiunea alegătorilor.

La popoarele la care principiul alegerilor este universal nu există, la drept vorbind, carieră publică. Oamenii ajung într-o funcție oarecum la întâmplare și nu au nici un fel de certitudine că se vor menține. Acesta este adevărul, mai ales când alegerile sunt anuale. De aici rezultă că în vremuri normale funcțiile publice oferă puține ispite ambițiilor. În Statele Unite, oamenii cu ambiții moderate se angajează în labirintul politicii. Marile talente și marile pasiuni se feresc în general să folosească puterea pentru a dobândi bogăția; și se întâmplă ades că se însărcinează să dirijeze destinul statului cei care se simt prea puțin apți să-și conducă propriile treburi.

Acestor motive ca și opțiunilor greșite ale democrației trebuie să le atribuiam marele număr de oameni neciopliți, care ocupă funcțiile publice. Dacă în Statele Unite oamenii superiori ar solicita cu ardoare sufragiile, nu știu dacă poporul i-ar alege; dar e sigur că aceștia nu le vânează.

DESPRE ARBITRARUL MAGISTRAȚILOR² SUB IMPERIUL DEMOCRAȚIEI AMERICANE

De ce arbitrarul funcționarilor este mai mare în monarhiile absolute și în republicile democratice decât în monarhiile temperate. — Arbitrarul funcționarilor în Noua Anglie.

Există două feluri de guvernare în care arbitrarul intervine în acțiunea funcționarilor; așa se întâmplă în guvernarea absolută a unuia singur și în guvernarea democratică.

Același efect provine din cauze aproape asemănătoare.

În statele despotice, viața nici unui om nu e sigură, nici cea a funcționarilor publici, nici cea a particularilor. Ținând permanent în mâinile sale viața, averea și uneori onoarea oamenilor care îl servesc, suveranul consideră că n-are a se teme de ei și le lasă o mare libertate de acțiune, deoarece se simte în siguranță și consideră că nu o vor folosi împotriva lui.

---

² Dau cuvântului *magistrat* accepția sa cea mai răspândită, îl aplic tuturor celor care sunt însărcinați cu executarea legii. (În traducere am folosit pentru *magistrat* sensul de funcționar public acolo unde o impunea contextul.)

În statele despotice, suveranul iubește în asemenea măsură puterea, încât se teme să nu fie stânjenite propriile sale reguli; și îi place să îi vadă pe slujbașii săi oarecum la voia întâmplării, pentru a fi sigur că nu va întâlni la ei niciodată o tendință contrară dorințelor sale.

În democrație, majoritatea poate să ia în fiecare an puterea din mâinile celor care le-a încredințat-o, și nu se teme că aceasta va fi folosită abuziv împotriva ei. Știind că-și poate face oricând cunoscută voința celor care o guvernează, ea preferă să-i lase să se descurce singuri, decât să-i înlănțuiască printr-o regulă invariabilă, care, îngrădind puterea, îi va îngrădi și pe cei guvernați.

Privind mai îndeaproape, descoperim chiar că în imperiul democrației arbitrarul funcționarilor este și mai mare decât în statele despotice.

În aceste state suveranul poate pedepsi la un moment dat toate delictele pe care le descoperă; dar nu poate pretinde că a descoperit toate delictele care ar trebui sancționate. Dimpotrivă, în democrație suveranul este peste tot și în același timp atotputernic: astfel, se poate observa că funcționarii americani sunt mult mai liberi în cercul lor de acțiune pe care legea îl trasează, decât oricare funcționar european. Deseori li se arată doar scopul spre care trebuie să tindă, lăsându-le libertatea de a-și alege mijloacele.

De exemplu în Noua Anglie i se lasă *selectman*-ului din fiecare comună grija de a alcătui lista juriului. Singura regulă care i se impune e următoarea: el trebuie să aleagă jurații dintre cetățenii care au drepturi electorale și o bună reputație³.

În Franța, noi am considera că viața și libertatea oamenilor ar fi în pericol dacă am încredința unui funcționar, oricare ar fi, exercițiul unui drept atât de redutabil.

În Noua Anglie aceiași magistrați pot să afișeze în cârciumi numele bețivanilor și să-i împiedice pe locuitori să le dea de băut, sub amenințarea amenzii⁴.

O asemenea putere cenzorială ar revolta poporul în cea mai absolută dintre monarhii; aici toți i se supun fără obiecții.

Nicăieri legea n-a cedat un teren mai mare arbitrarului decât în republicile democratice, pentru că arbitrarul nu-i de temut acolo deloc. Se poa-

---

³ Vezi legea din 27 februarie 1813, *Laws of Massachusetts*, vol. II, p. 331. Trebuie spus că, după aceea, jurații sunt trași la sorți, după liste.

⁴ Legea din 28 februarie 1787. Vezi *Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 302. Iată textul: „*Selectmen*-ii din toate comunele vor afișa în prăvăliile cârciumilor, ale hangiiilor și ale birturilor lista persoanelor cu reputație de bețivi și de jucători, care au obiceiul să-și piardă timpul și averea în aceste stabilimente; iar dacă stăpânul unei prăvălii, după acest avertisment, va mai permite ziselor persoane să bea și să joace în localul său, sau le va vinde băuturi spirtoase, va fi condamnat la amendă.”

te chiar afirma că funcționarul devine mai liber pe măsură ce drepturile electorale pătrund mai jos și durata magistraturii este mai limitată.

De aici vine greutatea de a transforma o republică democratică într-o monarhie. Încetând să fie electiv, funcționarul își păstrează de obicei drepturile și conservă obiceiurile funcționarului ales. Se ajunge atunci la despotism.

Numai în monarhiile temperate legea delimitează în același timp sfera de acțiune a funcționarilor publici și își ia și sarcina de a le îndruma cu grijă fiecare pas. E ușor de spus de ce se întâmplă așa.

În monarhiile moderate, puterea este împărțită între prinț și popor. Și unul și celălalt au interesul ca poziția funcționarului să rămână stabilă.

Prințul nu dorește să lase soarta funcționarului în mâinile poporului de teamă ca acesta să nu-i trădeze autoritatea; la rândul lui, poporul se teme ca funcționarii situați într-o dependență absolută față de prinț să nu-i limiteze libertatea. Deci într-un fel nu sunt lăsați să depindă de nimeni.

Motivul care determină atât pe prinț, cât și pe popor de a-i lăsa funcționarului independența îi determină și să caute garanții împotriva abuzului pe care acesta îl poate face cu independența sa, pentru ca el să nu se întoarcă împotriva autorității unuia sau a libertății celuiilalt. Deci, amândouă părțile cad de acord asupra necesității de a stabili în prealabil o linie de conduită a funcționarului public și găsesc că este în interesul lor să-i impună reguli de la care să-i fie imposibil să se abată.

INSTABILITATEA ADMINISTRATIVĂ ÎN STATELE UNITE

În America, acțiunea societății lasă adeseori mai puține urme decât întâmplările dintr-o familie. — Ziarele, singurele monumente istorice. — Cum dăunează extrema instabilitate administrativă artei guvernării.

Deoarece oamenii nu sunt decât în trecere, pentru o clipă, la putere, pentru a se pierde apoi într-o mulțime care-și schimbă înfățișarea în fiecare zi, rezultă că acțiunea societății lasă mai puține urme în America, decât activitatea unei familii. Oarecum administrația publică este orală și tradițională. Nu se scrie nimic sau ceea ce se scrie este împrăștiat de cea mai slabă adiere, ca frunzele Sibilei, și dispare fără urmă.

Singurele monumente istorice din Statele Unite sunt ziarele. Dacă lipsește un număr, pare că înălțuirea timpului s-a rupt: prezentul nu se mai leagă de trecut. Nu mă îndoiesc că peste cincizeci de ani va fi mai dificil să reunești documentele autentice despre detaliile existenței sociale a americanilor de astăzi decât despre administrația franceză din Evul Mediu: și dacă o invazie de barbari ar lua prin surprindere Statele Unite

ar fi nevoie să recurgem la istoria altor națiuni pentru a afla ceva despre poporul care a locuit acolo.

Instabilitatea administrativă a început să pătrundă în obiceiuri; aş putea chiar să spun că, astăzi, aproape fiecare i-a prins gustul. Nimeni nu se interesează de ce s-a făcut înaintea lui. Nu se adoptă nici o metodă; nu se alcătuieste nici o colecție; nu se adună documente, chiar atunci când e ușor de făcut. Când din întâmplare ele există, nu sunt păstrate. Am printre hârtiile mele acte originale care mi-au fost date de administrațiile publice ca răspuns la unele dintre întrebările mele. În America, societatea pare că trăiește de pe o zi pe alta, ca o armată în campanie. Și totuși arta de a administra este fără îndoială o știință; iar pentru a progresa, toate științele trebuie să lege descoperirile diverselor generații, pe măsură ce ele se succed. În scurtul timp al unei vieți, un om observă un fapt, altul concepe o idee; unul inventează o unealtă, celălalt găsește o formulă; omenirea culege în trecere fructe diferite ale experienței individuale și alcătuieste științele. E foarte greu ca administratorii americani să învețe ceva unii de la alții. Pentru a conduce societatea ei folosesc cunoștințele indivizilor pe care le găsesc răspândite în ea și nu cunoașterea pe care ar trebui s-o aibă. Democrația dusă la limitele ei extreme dăunează deci progresului în arta guvernării. În această privință, ea este mai potrivită unui popor a cărui educație administrativă este gata făcută, decât unui popor începător în experiența treburilor publice.

De altfel, aceasta nu se referă doar la știința administrativă. Guvernarea democratică întemeiată pe o idee atât de simplă și de firească presupune întotdeauna, totuși, existența unei societăți foarte civilizate și instruite.⁵ Întâi s-ar putea crede că e contemporană cu primele vârste ale omenirii; examinând-o mai îndeaproape se observă ușor că n-a apărut decât într-un târziu.

[Dacă națiunile ar fi început prin a se guverna democratic, mă îndoiesc că s-ar fi civilizat vreodată.]

OBLIGAȚIILE PUBLICE SUB INFLUENȚA DEMOCRAȚIEI AMERICANE

În toate societățile, cetățenii sunt împărțiți într-un anumit număr de clase. — Fiecare dintre aceste clase contribuie cu instinctul său la conducerea finanțelor statului. — De ce tind să crească cheltuielile publice, când poporul guvernează. — De ce excesul de democrație e mai puțin periculos în America. — Folosirea fondurilor publice în democrație.

⁵ Inutil să vă spun aici că mă refer la guvernarea democratică aplicată unui popor și nu unui trib oarecare.

Este guvernarea democratică economică? Întâi ar trebui să știm cu ce dorim să o comparăm.

Problema ar fi ușor de rezolvat dacă am vrea să facem o paralelă între o republică democratică și o monarhie absolută [vezi statul despotic]. Se va descoperi că în prima cheltuielile publice sunt mai mari decât în cea de a doua. Dar așa este în toate statele libere, când sunt comparate cu cele care nu sunt. Este cert că despotismul îi sărăcește pe oameni, împiedicându-i mai curând să producă decât răpindu-le roadele producției; el seacă izvorul bogăției și respectă adesea bogăția dobândită. Dimpotrivă, libertatea produce de o mie de ori mai multe bunuri decât distruge și la popoarele care o cunosc, resursele oamenilor cresc întotdeauna mai repede decât impozitele.

Important pentru mine acum este să compar între ele popoarele libere și să constat la acestea din urmă ce influență exercită democrația asupra finanțelor statului.

Ca orice corp organizat, societățile respectă în formarea lor anumite reguli fixe pe care nu le pot ocoli. Ele sunt alcătuite din anume elemente care se regăsesc peste tot și în toate timpurile.

Va fi întotdeauna ușor să împarți, la modul ideal, fiecare popor în trei clase.

Prima clasă e alcătuită din cei bogați. A doua e formată din cei care, fără a fi bogați, trăiesc în belșug. În cea de a treia intră cei care au puțin proprietăți sau nici una și care trăiesc mai cu seamă de pe urma muncii lor, muncă furnizată de primele două categorii.

Indivizii care alcătuiesc aceste categorii diferite pot fi mai mult sau mai puțin numeroși, în funcție de starea socială [adăugat: și de legi]; dar nu se poate proceda așa ca și cum aceste categorii n-ar exista.

Este evident că fiecare din aceste clase va aduce în administrarea finanțelor statului unele porniri care o caracterizează. Să presupunem că numai prima categorie face legile: este probabil că nu se va preocupa prea mult de economisirea veniturilor statului, deoarece un impozit aplicat unei mari averi nu face decât să-i ia ceea ce e de prisos și nu produce efecte sesizabile.

Dimpotrivă, să admitem că numai clasele mijlocii fac legile. Putem fi siguri că nu vor spori impozitele, pentru că nu e nimic mai cumplit decât o taxă mare aplicată unei averi mici.

Printre guvernarile libere, guvernarea claselor mijlocii mi se pare a fi, dacă nu cea mai luminată, și oricum nu cea mai generoasă, dar, economic, cea mai cumpătată.

Presupun acum că ultima clasă ar fi însărcinată să facă singură legea; văd multe posibilități ca impozitele publice să crească în loc să descrească și aceasta din două motive:

Neavând nici o proprietate impozabilă, majoritatea celor care vor vota legile va avea impresia că toți banii cheltuiți în interesul societății vor fi în interesul și nu în dauna ei; iar cei care au o oarecare proprietate vor găsi cu ușurință mijloacele de a stabili impozitele în așa fel încât să nu lovească decât în cei bogați, iar cei săraci să profite, lucru care n-are cum să se întâmple când guvernează bogații.

Țările în care săracii⁶ ar fi însărcinați în exclusivitate să facă legea n-ar putea spera la o mare cumpătare în cheltuielile publice: aceste cheltuieli vor fi întotdeauna considerabile, fie pentru că impozitele nu-i pot atinge pe cei care le votează, fie pentru că ei vor fi astfel plasați încât să nu poată fi atinși. Altfel spus, guvernarea democratică este singura în care cel care votează impozitul poate să scape de obligația de a-i plăti.

Zadarnic s-ar obiecta că ocrotirea averii celor bogați este în adevăratul interes al poporului, deoarece în caz contrar se va resimți în curând strâmtoarea pe care a provocat-o. Dar nu este în interesul regilor să-i facă pe supușii lor fericiți, și în cel al nobililor să știe să-și deschidă la timp rândurile. Dacă interesul îndepărtat ar putea precumpăni asupra pasiunilor și nevoilor momentului, n-ar fi existat niciodată suverani tiranici sau aristocrați exclusiviști.

Aici sunt oprit din nou și mi se spune: cui i-ar trece prin cap să-i însărcineze pe săraci să facă singuri legile? Cine! Cei care au legiferat votul universal. E oare majoritatea sau minoritatea cea care face legile? Fără îndoială majoritatea; și dacă eu dovedesc că săracii alcătuiesc întotdeauna majoritatea, n-o să am dreptate să adaug că în țările în care sunt chemați la vot numai săracii fac legile?

Este sigur că până acum, în toate națiunile lumii, majoritatea a fost alcătuită din cei care n-aveau proprietăți, sau din cei ale căror proprietăți erau prea restrânse pentru ca ei să poată trăi satisfăcător, fără să muncească. Votul universal cedează într-adevăr celor săraci guvernarea societății.

Influența proastă pe care o poate exercita câteodată puterea populară asupra finanțelor statului a fost evidentă în unele republici democratice din antichitate, când vistieria se golea, ajutându-i pe cetățenii nevoiași sau oferind poporului jocuri și spectacole.

Este adevărat când se spune că sistemul reprezentativ era aproape necunoscut în antichitate. În zilele noastre pasiunile populare își fac loc mai greu în treburile publice; dar se poate conta că, în cele din urmă, cel ales să-i reprezinte va sfârși întotdeauna prin a se supune spiritului celor care l-au delegat, făcând să predomine atât înclinațiile, cât și interesele lor.

---

⁶ Se înțelege că aici, ca și în tot capitolul, cuvântul *sărac* are un sens relativ și nu o semnificație absolută. Săracii din America pot părea bogați comparați cu cei din Europa și totuși putem să-i numim săraci dacă sunt comparați cu concetățenii lor mai bogați.

[Această tendință se vede bine chiar în Anglia la impozitul săracilor, singurul impozit stabilit de popor și care nu-i folosește decât lui; având și o origine și un obiect democratic.]

[Excesul de democrație este, în rest, mai puțin periculos în măsura în care poporul devine proprietar, pentru că atunci, pe de o parte, poporul are mai puțină nevoie de banii celor bogați, iar pe de altă parte, are destule greutăți pentru a nu se mai împovăra singur stabilindu-și impozitul. În această privință, votul universal ar fi mai puțin periculos în Franța decât în Anglia, unde aproape toată proprietatea impozabilă este concentrată în câteva mâini. America, unde marea masă a cetățenilor are avere, se găsește într-o situație mai favorabilă decât Franța.]

Mai există și alte cauze care pot ridica nivelul cheltuielilor publice într-o democrație.

În guvernarea aristocratică, oamenii care conduc treburile statului sunt scutiți prin însăși poziția lor de nevoi; mulțumiți de soarta lor, ei cer societății mai cu seamă putere și glorie; și, plasați deasupra gloatei anonime a cetățenilor, nu sesizează întotdeauna cu claritate în ce fel bunăstarea generală contribuie la propria lor măreție. Nu s-ar putea spune că privesc cu indiferență suferințele celor săraci; dar nu resimt aceste nefericiri ca și cum ar fi ale lor; dacă poporul pare că se obișnuiește cu soarta lui, ei se consideră satisfăcuți și nu mai cer nimic guvernării. Aristocrația dorește mai degrabă să conserve, decât să perfecționeze.

Când, dimpotrivă, puterea publică e în mâinile poporului, suveranul caută pretutindeni mai binele pentru că se simte rău.

Spiritul îmbunătățirii se exercită atunci asupra a mii de obiecte diferite; coboară la detalii infime și se aplică în general la genul de remedii care nu se pot obține decât pe bani; deoarece trebuie ameliorată condiția săracului care nu se poate ajuta pe sine însuși.

În societățile democratice mai există și o agitație fără obiect precis: domnește acolo o febră permanentă, care devine inovatoare în toate privințele, iar inovațiile sunt întotdeauna costisitoare.

În monarhii, ca și în guvernarile aristocratice, ambițioșii linguesc înclinația naturală a suveranului pentru faimă și putere și îl împing adesea spre mari cheltuieli.

În democrații, unde suveranul este nevoiaș, nu i se poate obține altfel bunăvoința decât sporindu-i bunăstarea; ceea ce nu se poate face niciodată decât cu bani.

Pe deasupra, când poporul începe să mediteze el însuși la poziția sa, apar o mulțime de nevoi pe care nu le-a resimțit de la început și care nu pot fi satisfăcute decât apelând la resursele statului. Așa se explică faptul că, în general, cheltuielile publice par să sporească o dată cu civilizația și se observă cum impozitele cresc pe măsură ce se răspândesc cunoștințele.

Mai există o ultimă cauză care face adeseori ca guvernarea democratică să fie mai costisitoare decât oricare alta. Uneori democrația dorește să-și limiteze cheltuielile, dar nu izbutește pentru că nu posedă arta de a economisi.

Deoarece își schimbă adeseori opiniile și mai des reprezentanții, proiectele sale sunt fie rău conduse, fie neterminate: în primul caz statul face cheltuieli disponibile față de dimensiunea scopului pe care vrea să-l atingă; în cel de-al doilea face cheltuieli neproductive.

DESPRE ÎNCLINAȚIILE DEMOCRAȚIEI AMERICANE CÂND FIXEAZĂ REMUNERAȚIA FUNCȚIONARILOR

În democrație, cei care fixează remunerații mari n-au norocul să beneficieze de ele. — Tendința democrației americane de a ridica remunerația funcționarilor secundari și a o diminua pe a celor principali. — De ce e așa. — Tabloul comparativ al remunerației funcționarilor publici în Statele Unite și în Franța.

Există un motiv important care determină, în general, democrațiile să facă economii pe seama remunerației funcționarilor publici.

În democrație, cei care fixează remunerațiile fiind foarte numeroși au puține șanse să ajungă vreodată să le încaseze.

Dimpotrivă, în guvernările aristocratice, cei care fixează marile remunerații nutresc aproape întotdeauna vaga speranță de a profita de ele. Sunt capitaluri pe care și le creează pentru ei înșiși, sau măcar fonduri pe care le pregătesc copiilor lor.

Trebuie totuși să recunoaștem că democrația se dovedește zgârcită doar cu principalii ei reprezentanți.

În America funcționarii de categoria a doua sunt mai bine plătiți decât în alte locuri, în timp ce înalții funcționari mult mai prost.

Aceste efecte contradictorii sunt produsele aceleiași cauze; în ambele cazuri când poporul fixează salariile funcționarilor publici el se gândește la propriile sale nevoi și această comparație îl edifică. Cum el însuși trăiește foarte bine, i se pare natural ca cei care-l servesc să-i împărtășească îndestularea.⁷ Dar când ajunge să stabilească venitul pentru înalții funcționari, regula îl depășește și procedează la întâmplare.

---

⁷ Îndestularea în care trăiesc funcționarii de categoria a doua din Statele Unite mai are și alt motiv; acesta e străin de instinctele generoase ale democrației: orice carieră privată este foarte productivă; statul n-ar găsi funcționari secundari, dacă n-ar fi gata să-i plătească bine. El se află deci în situația unei întreprinderi comerciale, obligată, oricare ar fi înclinațiile ei economice, să susțină o concurență oneroasă.

Omul sărac nu are o imagine clară despre nevoile pe care le-ar putea avea clasele superioare ale societății. Ceea ce unui bogat i se pare a fi o sumă mică, lui i se pare ceva extraordinar, lui care se mulțumește doar cu necesarul; și consideră că guvernatorul statului, căruia i s-au acordat doar două mii de ecu, trebuie să se considere fericit și să trezească invidia.⁸

Dacă încercați să-l faceți să înțeleagă că reprezentantul unei mari națiuni trebuie să apară în ochii străinilor cu un anumit fast, la început va înțelege; dar când se va gândi la locuința sa simplă și la roadele modeste ale muncii sale istovitoare, va socoti ce ar putea înfăptui el însuși cu același salariu pe care îl considerați insuficient, și se va trezi surprins și înfricoșat la vederea atâtor bogății.

Mai trebuie adăugat că funcționarul de rangul doi este aproape de nivelul poporului, în timp ce celălalt îl domină. Primul îi mai poate deci trezi interesul, cel de-al doilea începe să-i stimuleze invidia.

Se poate observa bine asta în Statele Unite unde salariile par că cresc într-un anume fel, pe măsură ce puterea funcționarilor este mai mare.⁹

---

⁸ Statul Ohio, care numără un milion de locuitori, oferă guvernatorului un salariu de 1 200 dolari sau 6 504 franci.

⁹ Pentru a realiza acest adevăr, este suficientă examinarea salariilor unor agenți ai guvernării federale. Mi s-a părut util să pun alături salariul dat în Franța funcțiilor similare, astfel încât comparația să-l edifice pe cititor.

STATELE UNITE

MINISTERUL FINANTELOR (Treasury department)

Portărel (messenger) — 3 734 fr.

Funcționarul cu leafa cea mai mică — 5 420 fr.

Funcționarul cu leafa cea mai mare — 8 672 fr.

Secretarul general (chief clerk) — 10 840 fr.

Ministrul (secretary of state) — 32 520 fr.

Șeful guvernului (președinte) — 135 000 fr.

FRANȚA

MINISTERUL FINANTELOR

Aprodul ministrului 1 500 fr.

Funcționarul cu leafa cea mai mică 1 000–1 800 fr.

Funcționarul cu leafa cea mai mare 3 200–3 600 fr.

Secretarul general 20 000 fr.

Ministrul 80 000 fr.

Șeful guvernului (regele) 12 000 000 fr.

Poate că greșesc luând Franța drept criteriu de comparație. În Franța, unde înclinațiile democratice pătrund tot mai mult în guvernare, se poate observa în Camere o puternică tendință de a crește salariile mici și de a le scădea pe cele mari. Astfel, ministrul finanțelor care primește în 1834, 80 000 de franci, capătă 160 000 sub Imperiu; directorii generali de finanțe care primeau 20 000 vor căpăta 50 000.

Într-o stăpânire aristocratică se întâmplă, dimpotrivă, ca înalții funcționari să primească salarii foarte mari, în timp ce adeseori cei mărunți abia au din ce trăi. E ușor de găsit motivația acestui fapt în cauze asemănătoare celor indicate mai sus.

Dacă democrația nu concepe plăcerile celui bogat sau le invidiază, la rândul ei, aristocrația nu înțelege deloc sărăcia nevoiașului sau mai curând o ignoră. Săracul nu este, la drept vorbind, un semen al bogatului; el e o ființă din altă specie. Aristocrația e prea puțin neliniștită de soarta funcționarului inferior. Ea nu-i mărește salariul decât când el refuză să slujească la un preț prea mic.

Înclinației spre zgârcenie față de funcționarii principali îi datorează democrația reputația ei de cumpătate, cumpătate care de fapt îi lipsește.

E adevărat că democrația de-abia asigură un trai onest celor de la conducere, dar ea cheltuiește sume enorme pentru a face față nevoilor sau pentru a înlesni plăcerile populare.¹⁰ E o folosire mai bună a produsului rezultat din impozite, nu o economie.

În general, democrația dă puțin guvernanților și mult celor guvernați. Contrariul se poate observa în stăpânirile aristocratice unde de banii statului profită în general cei care conduc.

DIFICULTATEA DE A DESLUȘI CAUZELE CARE ÎMPING GUVERNUL AMERICAN LA ECONOMIE

Cel care caută în domeniul faptelor influența reală pe care o exercită legile asupra destinului umanității riscă să facă mari greșeli, deoarece nimic nu e mai greu de apreciat decât un fapt.

Un popor este de la natură ușuratic și entuziast; un altul chibzuit și calculat. Sunt lucruri care țin de însăși constituția sa fizică sau de cauze îndepărtate pe care eu nu le cunosc.

Există popoare care iubesc spectacolul, zgomotul și bucuria și care nu regretă un milion risipit în vânt. Altele nu gustă decât plăcerile singuratic și parcă le e rușine să pară mulțumite.

În unele țări, se pune mare preț pe frumusețea clădirilor. În altele, obiectelor de artă nu li se acordă nici o valoare și ceea ce nu aduce nici un pro-

---

¹⁰ În bugetele americane se poate vedea, printre altele, cât se rezervă pentru întreținerea nevoiașilor și pentru învățământul gratuit. În 1831 se cheltuia în statul New York pentru ajutorarea nevoiașilor suma de 1 200 000 de franci. Iar suma consacrată instrucției publice era estimată a se ridica la cel puțin 5 420 000 de franci (*William's New York Annual Register*, 1832, pp. 205 și 243).

În 1830, statul New York nu avea decât 1 900 000 de locuitori, ceea ce nici măcar nu este dublul populației din Departamentul de Nord.

fit este disprețuit. Mai există locuri unde este apreciat renumele și altele unde banii contează mai presus de orice.

Independent de legi, toate aceste cauze au o influență foarte puternică asupra dirijării finanțelor statului.

Dacă americanilor nu li s-a întâmplat niciodată să cheltuiască banii poporului pentru sărbători publice, cauza nu este numai că acolo poporul votează impozitul, ci că poporului nu-i place să se distreze.

Dacă ei resping ornamentele în arhitectura lor și nu gustă decât avantajele materiale și pozitive, cauza nu constă numai în faptul că ei alcătuiesc o națiune democratică, ci și în aceea că sunt un popor de negustori.

Obiceiurile vieții private se prelungesc în viața publică; și în ceea ce-i privește trebuie să faci bine deosebirea între economiile care depind de instituții de cele care decurg din obiceiuri și moravuri.

[INFLUENȚA GUVERNĂRII DEMOCRATICE ASUPRA REPARTIZĂRII IMPOZITELOR]

[Forma de guvernare influențează mult modul cum se stabilesc impozitele. Instinctul face ca aristocrația să-i menajeze pe producători, deoarece ea posedă sursele bogăției. În democrație e invers: producătorul este atacat cu mare ușurință, în timp ce consumatorul este menajat, resursele poporului acoperind cu greu prețul obiectelor de consum.

Englezii n-au pus taxe pe pământ și au multiplicat impozitele indirecte. Toate degrevările s-au făcut în favoarea bogaților, în timp ce impozitele care nu-i loveau decât pe săraci n-au încetat să crească. Când legiuitorul american a încercat să stabilească un impozit pe lichiorurile fermentate, a urmat o revoltă și în 1794 a fost obligat să retragă legea.

Doar despotismul unuia singur este indiferent la stabilirea impozitelor. Instinctul îl face să-l lovească pe contribuabilul în stare să dea cel mai mult, fiind în situația de a rezista cel mai puțin.]

[INFLUENȚA GUVERNĂRII DEMOCRATICE ASUPRA FOLOSIRII PRODUSELOR IMPOZITULUI]

[Partizanii democrației pretind că guvernarea democratică e mai economicoasă decât oricare alta și înclin să cred că se înșală. Dacă ar susține, în schimb, că dintre toate guvernarile cea democratică folosește, în general, în modul cel mai util produsul taxelor, cred că s-ar situa pe terenul adevărului.

Am pomenit mai sus de proasta întrebuintare a banilor în democrație, dar asemenea excese sunt rare și se produc de obicei în secolele în care

cunoașterea e mică și corupția e mare. Dacă guvernarea democratică ia de la societate sume mai importante decât o altă guvernare, ea folosește în general veniturile statului în scopuri cu o utilitate mai certă și mai largă, pentru a face față unor nevoi mai reale. Este incontestabil că democrațiile n-au construit niciodată palatul de la Versailles și nici n-au pus banul la temelia vieții politice așa cum a procedat aristocrația din Anglia.

Independent de influența sa directă asupra obiectului cheltuielilor publice, guvernarea democratică exercită o înrăurire la fel de mare asupra administrării lor. Instituțiile democratice tind să simplifice obiceiurile și să elimine, dacă nu gustul pentru ostentație și lux, complementul normal al inegalității averilor, cel puțin posibilitatea excesului. Această concepție împărtășită de toată națiunea determină cheltuieli mai modeste și mai folositoare.

În tot ce am scris până acum m-am referit la ansamblul lucrurilor, nu la detalii. Mi s-a întâmplat de multe ori în America să observ că cheltuielile publice nu sunt folosite în scopurile cele mai utile, sau că nu sunt cum-pătate, dar mi s-a părut că nu reprezintă decât cazuri particulare și că de vină sunt mai curând opțiunile proaste ale unor agenți guvernamentali, decât tendința naturală a guvernării democratice. Deoarece dintre toți stă-pânii, poporul este, în orice caz, cel mai prost servit.]

CUM POT FI COMPARATE CHELTUIELILE PUBLICE DIN AMERICA ȘI CELE DIN FRANȚA

Cele două criterii care permit aprecierea importanței cheltuielilor publice: bogăția națională și impozitul. — Avere și cheltuielile Franței nu sunt cunoscute. — De ce nu se poate spera că averea și cheltuielile Uniunii vor fi vreodată cunoscute. — Cercetările făcute de autor pentru a afla la cât se ridică impozitele în Pennsylvania. — Semnele generale din care se poate deduce dimensiunea impunerilor pentru populație. — Rezultatul acestui examen pentru Uniune.

A existat în ultimul timp o preocupare intensă pentru compararea cheltuielilor publice din Statele Unite cu ale noastre. Toate aceste studii n-au dat rezultate și puține cuvinte sunt suficiente, cred, pentru a dovedi că așa și trebuia să fie.

Pentru a putea aprecia dimensiunea cheltuielilor publice ale unui popor, sunt necesare două operațiuni: întâi trebuie aflat care este bogăția aceluia popor și apoi care parte din această bogăție e consacrată statului. Cine va cerceta suma totală a taxelor fără a arăta dimensiunile rezervei care o aprovizionează se va dedica unei trebi inutile; deoarece nu cheltuielile, ci raportul dintre venituri și cheltuieli trebuie aflat.

Același impozit, suportat cu ușurință de un contribuabil bogat, îl va reduce în cele din urmă la mizerie pe cel sărac.

Bogăția popoarelor se compune din mai multe elemente: fondurile imobiliare sunt primul element, bunurile mobiliare al doilea.

E dificil de aflat întinderea pământurilor cultivabile pe care le posedă o națiune și valoarea lor naturală sau dobândită. E și mai dificil încă să estimezi toate bunurile imobiliare de care dispune un popor. Prin diversitatea și numărul lor scapă oricărui efort de analiză.

Astfel observăm că cele mai vechi națiuni civilizate din Europa, chiar acelea a căror administrație este centralizată, n-au stabilit până acum într-o manieră precisă starea bogăției lor.

În America, nici nu și-au propus să încerce. Și cum s-ar fi putut încheia speranța de a reuși în această țară nouă în care societatea n-a dobândit încă o situație materială stabilă și definitivă, unde guvernul n-are la dispoziție, ca la noi, o multitudine de agenți cărora le poate ordona și dirija simultan eforturile; unde statistica nu este deloc cultivată, pentru că nu poți găsi pe nimeni care să aibă posibilitatea de a strânge documentele sau răgazul de a le parcurge.

Astfel, elementele constitutive ale calculului nostru nu pot fi obținute. Ignorăm comparația dintre averile Franței și ale Uniunii. Bogăția uneia nu este încă știută, iar mijloacele de a o stabili pe cealaltă nu există.

Dar, pentru moment, sunt de acord să înlătur acest termen necesar al comparației; renunț să aflu care este raportul dintre impozit și venit și mă mărginesc să încerc să stabilesc care este impozitul.

Cititorul va recunoaște că, restrângându-mi cercul investigației, nu mi-am făcut sarcina mai ușoară.

Nu mă îndoiesc că administrația centrală a Franței, ajutată de funcționarii de care dispune, va ajunge să știe cu exactitate cifra impozitelor directe sau indirecte care apasă asupra cetățeanului. Dar aceste studii, pe care un particular nu le poate iniția, n-au fost încheiate nici de guvernul francez însuși sau, cel puțin, rezultatele n-au fost făcute cunoscute. Știm care sunt cheltuielile statului; ne este cunoscut totalul cheltuielilor departamentale; nu știm ce se întâmplă în comune, nimeni n-ar putea deci spune la cât se ridică în prezent cheltuielile publice în Franța.

Dacă mă întorc acum spre America sesizez dificultăți care devin mai numeroase și mai greu de depășit. Uniunea îmi dă de știre cu exactitate care este cifra cheltuielilor, pot să-mi procur bugetele celor douăzeci și patru de state din care este alcătuită; dar cine îmi va spune cât cheltuiesc cetățenii pentru administrarea comitatului și a comunei?¹¹

---

* ¹¹ După cum se vede, americanii au patru feluri de buget: Uniunea îl are pe al său; Statele, comitatele și comunele le au de asemenea pe ale lor. Când am stat în America, am făcut cercetări intense ca să aflu dimensiunea cheltuielilor publice în comune și în comitatele principalelor State din Uniune. Am obținut cu ușurință bugetul celor mai mari comune, dar mi-a fost imposibil să-l obțin în comunele mici. N-am

Autoritatea federală nu poate pretinde guvernelor provinciale să dea lămuriri asupra acestui subiect; și chiar dacă aceste guverne ar fi vrut ele însele să ne acorde simultan concursul, mă îndoiesc că ar fi fost în stare să ne satisfacă. Independent de dificultatea normală a întreprinderii, organizarea politică a țării s-ar fi împotrivit succesului eforturilor lor. Funcționarii comunali și ai comitatului nu sunt numiți de administratorii statului și nu depind de aceștia. Ne este permis să credem deci că dacă statul ar dori să obțină informațiile care îi sunt necesare ar întâlni mari obstacole din cauza neglijenței funcționarilor inferiori pe care ar fi obligat să-i folosească.¹²

putut, astfel, să-mi fac o idee exactă despre cheltuielile comunale. În ceea ce privește cheltuielile comitatelor, am câteva documente care, deși incomplete, merită poate atenția cititorului. Datorz amabilității domnului Richard, fost primar al Philadelphiei, bugetele a treisprezece comitate din Pennsylvania pentru anul 1830: Libanon, Centre, Franklin, La Fayette, Montgomery, La Luzerne, Dauphin, Buttlar, Alleghany, Columbia, Northumberland, Northampton, Philadelphia. Aveau atunci, în 1830, 495 207 locuitori. Dacă privim harta Pennsylvaniei vom vedea că cele treisprezece comitate sunt răspândite în toate direcțiile și supuse astfel tuturor cauzelor generale care pot influența situația țării; astfel încât va fi greu de dovedit de ce ele nu pot da o idee exactă despre starea financiară a comitatelor din Pennsylvania. Or, aceste comitate au cheltuit, în anul 1830, 1 808 221 de franci, ceea ce dă 3,64 fr. de locuitor. Am calculat că în 1830 fiecare locuitor a dat pentru nevoile federale 12,70 fr. și 3,80 fr. pentru necesitățile Pennsylvaniei, de unde rezultă că în 1830 acești cetățeni au dat societății, pentru a face față cheltuielilor publice (cu excepția cheltuielilor comunale), suma de 20,14 fr. Acest rezultat este de două ori incomplet, pentru că, după cum se vede, se referă doar la un an și doar la o parte din cheltuielile publice, dar are meritul de a fi cert.

¹² Cei care au vrut să facă o paralelă între cheltuielile publice din America și de la noi au simțit că este imposibil să compari totalul cheltuielilor publice din Franța cu totalul cheltuielilor publice din Uniune, dar au încercat să compare anumite segmente distincte ale acestor cheltuieli. E ușor de dovedit că a doua metodă este la fel de defectuoasă ca și prima.

Cu ce să compar, de exemplu, bugetul nostru național? Cu bugetul Uniunii? Dar Uniunea se ocupă de mult mai puține lucruri decât guvernul nostru central și sarcinile ei sunt în mod firesc mai reduse. Să compar bugetele noastre departamentale cu bugetele Statelor din care este alcătuită Uniunea? Dar, în general, Statele veghează la satisfacerea unor interese mai importante și mai numeroase decât administrația departamentelor noastre; cheltuielile lor sunt deci în mod firesc mai mari. În ceea ce privește bugetul comitatelor, nu există nimic care să le semene în sistemul nostru financiar. Să considerăm că cheltuielile care figurează acolo pot fi trecute în bugetul Statului sau în cel al comunelor? Cheltuielile comunale există în ambele țări, dar nu sunt întotdeauna la fel. În America, comuna își asumă o mulțime de servicii care în Franța cad în sarcina departamentului sau a statului. De altfel, ce trebuie să înțelegem, în America, prin cheltuieli comunale? Organizarea comunei

De altfel e inutil să cercetăm ce ar putea face americanii în asemenea privințe, deoarece e sigur că până acum n-au făcut nimic.

Nu există astăzi, în America sau în Europa, un singur om care ar putea spune cât plătește anual fiecare cetățean al Uniunii pentru a susține cheltuielile societății.¹³

Să conchidem că este la fel de dificil să comparăm cu folos cheltuielile sociale ale americanilor cu ale noastre ca și bogăția Uniunii cu cea a Franței. Adaug că ar fi chiar periculos să încercăm. Când statistica nu se bazează pe calcule riguros adevărate, ea derutează în loc să clarifice. Spiritul se lasă înșelat cu ușurință de falsul aer de corectitudine pe care statisticile îl păstrează chiar și în abaterile lor și se bazează netulburat pe erorile care le îmbracă în ochii lui formele matematice ale adevărului.

Să părăsim deci cifrele și să încercăm să ne găsim dovezile în altă parte.

O țară prezintă aspectele prosperității materiale; după ce a achitat ceea ce se cuvine statului, săracul mai are resurse, iar bogătașul are prisosul; și unul și celălalt par mulțumiți de soarta lor și se străduiesc în fiecare zi

---

este diferită în funcție de stat. Să considerăm că e regulă ceea ce se întâmplă în Noua Anglie, sau în Georgia? În Pennsylvania sau în statul Illinois?

E ușor de observat o anumită analogie între unele bugete ale celor două țări; dar elementele care le compun sunt mai mult sau mai puțin diferite, neputându-se stabili comparații valabile între ele.

¹³ Și chiar dacă am ajunge să știm care e suma pe care fiecare cetățean american sau francez o varsă în vistieria publică, tot n-am fi decât în posesia unei părți a adevărului.

Guvernele nu cer contribuabililor doar bani, ci și eforturi personale convertibile în bani. Statul convoacă armata; independent de solda pe care întreaga națiune se obligă s-o plătească, mai e nevoie ca soldatul să-și sacrifice timpul, cu o valoare mai mare sau mai mică în funcție de felul în care l-ar folosi dacă ar rămâne liber. Același lucru se poate spune despre corpurile auxiliare. Bărbatul care se înrolează consacră siguranței publice un timp prețios și dă efectiv statului ceea ce el nu mai dobândește. Am citat aceste exemple; aș mai putea da o mulțime. Și guvernul Franței și cel al Americii încasează impozite de această natură; aceste impozite apasă asupra cetățeanului; dar cine ar putea să le calculeze exact valoarea pentru cele două țări?

Și nu acesta este ultimul obstacol când se dorește compararea cheltuielilor publice de la noi cu cele din Uniune. În Franța, statul își impune anumite obligații pe care nu le are în America, și invers. Guvernul francez plătește clerul; guvernul american lasă această grijă credincioșilor. În America, săracii sunt în sarcina statului; în Franța ei sunt lăsați în seama carității publice. Noi dăm tuturor funcționarilor o leață fixă, americanii le permit să încaseze anumite drepturi. În Franța, prestațiile în natură nu se fac decât pe un număr mic de drumuri; în Statele Unite aproape pe toate. Drumurile noastre sunt deschise cetățenilor care le pot parcurge fără să plătească nimic; în Statele Unite găsești peste tot drumuri cu bariere. Toate aceste diferențe în modul în care contribuabilul ajunge să se achite de obligațiile sociale duc la concluzia că această comparație între cele două țări să fie foarte dificilă; pentru că există anumite cheltuieli pe care cetățenii nu le-ar face sau care ar fi mai mici dacă Statul n-ar acționa în numele lor.

să și-o îmbunătățească, în așa fel încât industria nu duce niciodată lipsă de capital. Acestea sunt semnele la care, în absența documentelor pozitive, putem recurge pentru a ști dacă obligațiile publice care apasă asupra unui popor sunt proporționale cu bogăția sa.

Observatorul care se va mărgini la aceste mărturii va considera desigur că americanul din Statele Unite dă statului o parte mai mică din venitul său decât francezul.

Dar cum se poate concepe altă situație.

O parte a datoriei franceze este rezultatul a două invazii; Uniunea n-are a se teme de așa ceva. Poziția noastră ne obligă să menținem constant o armată numeroasă sub drapel; izolarea Uniunii îi permite să aibă doar 6 000 de soldați. Noi întreținem circa 300 de vase; americanii n-au decât 52.¹⁴ Cum ar putea locuitorul Uniunii să plătească statului la fel ca un locuitor al Franței?

Deci nu se poate stabili o paralelă între finanțele unor țări atât de diferit plasate.

Numai examinând ce se petrece în Uniune și nu comparând Uniunea cu Franța vom putea aprecia dacă democrația americană este într-adevăr economicoasă.

Îmi arunc privirile asupra fiecăreia dintre diversele republici din care e alcătuită confederația și descopăr că guvernarea lor e lipsită ades de perseverență în urmărirea scopurilor sale și că nu exercită o supraveghere permanentă a oamenilor pe care îi angajează. De aici, apare firesc concluzia că se cheltuiesc ades inutil banii contribuabililor sau se consacră mai mult decât e necesar inițiativelor ei.

Observ cum, fidelă originilor sale populare, guvernarea face eforturi exagerate pentru a satisface nevoile claselor inferioare ale societății, pentru a deschide în fața lor căile puterii și pentru a răspândi în sânul lor bunăstarea și cunoștințele. Îi întreține pe cei săraci, distribuie în fiecare an milioane școlilor, plătește toate serviciile și răsplătește cu generozitate pe cei mai neînsemnați funcționari. Dacă un asemenea fel de guvernare mi se pare util și rațional, sunt obligat să recunosc totuși că este costisitor.

Observ săracul care conduce treburile publice și dispune de resursele naționale; și nu-mi vine să cred că, profitând de cheltuielile statului, nu va antrena ades statul în noi cheltuieli.

Trag deci concluzia, fără a recurge la cifre incomplete, că guvernarea democratică a americanilor nu este, cum se pretinde uneori, o guvernare ieftină; și nu mi-e teamă să prezic că dacă într-o zi popoarele Statelor Unite vor fi copleșite de dificultăți, se va vedea că și la ei impozitele se vor majora la fel de mult ca în majoritatea țărilor aristocratice sau monarhice din Europa.

¹⁴ Vezi bugetul amănunțit al Ministerului Marinei din Franța, iar pentru America *National Calendar* din 1833, p. 228.

DESPRE CORUPȚIA ȘI VICIILE
GUVERNANȚILOR ÎNTR-O DEMOCRAȚIE;
EFECTELE LOR ASUPRA MORALITĂȚII PUBLICE

În stăpânirile aristocratice, cei care guvernează sunt cei care uneori corup. — În democrații, adesea, ei înșiși sunt cei corupți. — În primul caz, viciile atacă direct moralitatea poporului. — În cel de al doilea caz, exercită asupra lui o influență indirectă, care este și mai primejdioasă.

Și aristocrația, și democrația își aruncă reciproc reproșul de a înlesni corupția. Dar trebuie să facem o deosebire:

În guvernările aristocratice, oamenii care ajung să conducă sunt bogați și doresc doar puterea. În democrații oamenii de stat sunt săraci și trebuie să facă avere.

Rezultă că în statele aristocratice, cei care guvernează nu se lasă prea ușor corupți și au un gust moderat pentru bani, în timp ce la popoarele democratice se întâmplă contrariul.

Dar în guvernările aristocratice, cei care vor să ajungă în fruntea treburilor dispun de mari bogății, iar numărul celor care îi ajută să capete puterea este adesea circumscris în anumite limite, guvernarea fiind oarecum scoasă la licitație. Dimpotrivă, în democrații, cei care vânează puterea nu sunt aproape niciodată bogați și numărul celor care-i ajută să o capete este foarte mare. Poate că într-o democrație nu sunt mai puțini oameni de vânzare, dar nu prea se găsesc cumpărători; și de altfel ar trebui cumpărată prea multă lume deodată pentru ca scopul să fie atins.

[Astfel corupția își găsește loc de manifestare în ambele moduri de guvernare: numai obiectul ei diferă.]

Mulți dintre oamenii care au fost la putere în Franța în ultimii patruzeci de ani au fost acuzați că și-au făcut averea pe seama statului și a asociațiilor săi; reproș foarte rar adresat oamenilor publici din vechea monarhie. Dar în Franța aproape că nu se poate cita un exemplu când votul unui elector s-a cumpărat pe bani, în timp ce în Anglia acest procedeu este notoriu și public.

[În general, în orânduirile aristocratice corupția este folosită pentru a ajunge la putere. În democrație, ea se leagă de cei care au ajuns la putere. În statele democratice, corupția dăunează mai mult vistieriei publice, decât moralității poporului. În aristocrație se petrece contrariul.]

N-am auzit niciodată spunându-se că în Statele Unite bogățiile ar fi folosite pentru a-i câștiga pe supuși; dar am văzut deseori pusă la îndoială probitatea funcționarilor publici. Și mai des am auzit cum li se atribuie succesele unor intrigi josnice sau unor mașinații condamnable.

[Trebuie totuși să spun că în America rezultatul nu este atât de înspăimântător pe cât ar putea fi în Europa.]

Marile tâlhării nu se pot produce decât la națiunile puternice, în care guvernarea e concentrată în puține mâini și unde Statul este însărcinat cu executarea unor proiecte uriașe.]

Dacă oamenii care conduc într-o guvernare aristocratică încearcă uneori să corupă, conducătorii democrației se dovedesc a fi ei înșiși corupți. În prima situație este atacată direct moralitatea poporului, în cealaltă se exercită asupra conștiinței publice o acțiune indirectă, care este și mai de temut.

La popoarele democratice cei care sunt în fruntea statului, fiind aproape întotdeauna expuși unor bănuieli neplăcute, dau, într-un anumit fel, girul guvernării delictelor de care sunt acuzați. Ei oferă astfel exemple periculoase virtuții care încă se mai luptă și furnizează comparații strălucite viciului care se ascunde.

Zadarnic se va spune că patimi necinstite se întâlnesc în toate straturile societății; că ele urcă adesea pe tron prin obârșie; că în acest fel se pot întâlni oameni demni de dispreț în fruntea națiunilor aristocratice, la fel ca în sânul democrațiilor.

Răspunsul nu mă satisface. În corupția celor care ajung din întâmplare la putere există ceva grosolan și vulgar care contaminează mulțimile. Dimpotrivă, până și în depravarea marilor seniori există un arome rafinement aristocratic, un aer de grandoare care împiedică adesea ca depravarea să se răspândească.

Poporul nu va pătrunde niciodată în labirintul obscur al spiritului de curte: el va descoperi întotdeauna cu greu josnicia care se ascunde sub eleganța manierelor, rafinementul gustului și farmecul limbajului. Dar a fura din vistieria comună sau a vinde privilegiile statului pe bani sunt fapte pe înțelesul oricărui nenorocit care se poate mândri că a procedat la fel, la rândul său.

De altfel, ceea ce este de temut nu este atât priveriștea imoralității celor mari, ci a imoralității care duce la mărire. În democrație simplii cetățeni văd un om ieșit din rândurile lor, care în câțiva ani dobândește bogăția și puterea; acest spectacol le ațâță uimirea și invidia; ei vor să știe cum cel care ieri era egalul lor este astăzi împodobit cu dreptul de a-i conduce. Este incomod să-i atribuie ascensiunea talentelor sau virtuților sale, căci înseamnă a accepta că ei înșiși sunt mai puțin virtuoși și abili decât el. Deci se consideră că principalul resort sunt câteva din viciile lui și adeseori așa și e. Se produce astfel un soi de amestec odios între ideea de josnicie și cea de putere, între cea de decădere și cea de succes, între ideea de utilitate și cea de dezonoare.

CARE SUNT EFORTURILE DE CARE E CAPABILĂ DEMOCRAȚIA

Uniunea n-a luptat decât o singură dată pentru existența ei. — Entuziasmul de la începutul războiului. — Indiferența de la sfârșit. — Dificultatea de a instituționaliza în America recrutarea sau înmatricularea maritimă. — De ce un popor democratic este mai puțin capabil decât altul de mari eforturi continue.

Îl previn pe cititor că vorbesc aici despre un guvern care exprimă voința reală a poporului și nu despre un guvern care se limitează doar să comande în numele poporului.

Nimic nu e mai de neînfrânt decât o putere tiranică exercitată în numele poporului, deoarece, dotată cu autoritatea morală care aparține majorității, acționează în același timp cu hotărârea, promptitudinea și tenacitatea unui singur om.

E destul de greu de spus de ce grad de efort este capabil un guvern democratic în timp de criză națională.

Până acum n-a existat o mare republică democratică. Ar însemna să insultăm republicile, dacă am numi astfel oligarhia care stăpânea Franța în 1793. Doar Statele Unite prezintă această priveriște nouă.

Or, de cincizeci de ani, de când s-a alcătuit Uniunea, existența ei n-a fost pusă sub semnul întrebării decât o singură dată, în timpul Războiului de Independență. La începutul acestui război au fost explozii extraordinare de entuziasm pentru serviciul patriei.¹⁵ Dar pe măsură ce luptele se prelungeau se vedea cum reapare egoismul individual: banii nu mai ajungeau în vistieria publică; bărbații nu mai veneau la armată; poporul dorea în continuare independența dar ezita să ofere mijloacele necesare obținerii ei. „Zadarnic am înmulțit taxele și am încercat metode noi de a le spori, spune Hamilton în *Federalist* (nr. 12). Speranțele oamenilor au fost întotdeauna dezamăgite și vistieria statului a rămas goală. Formele democratice de administrare, inerente naturii democratice a guvernării noastre, combinate cu puținătatea numerarului determinată de lăncezeala negoțului nostru au făcut până acum inutile toate eforturile pe care le-am întreprins pentru a obține sume considerabile. Diversele legislaturi au înțeles până la urmă zădărnicia unor asemenea încercări.”

De atunci, Statele Unite n-au mai fost nevoite să susțină nici un război serios.

Pentru a ști ce sacrificii pot să-și impună democrațiile, trebuie așteptat momentul în care națiunea americană va fi obligată să depună în mâi-

---

¹⁵ După părerea mea, unul dintre cele mai deosebite a fost hotărârea prin care americanii au renunțat temporar la folosirea ceaiului. Cei care știu că, în general, oamenii țin la obiceiurile lor mai mult decât la viață se vor mira, fără îndoială, de acest mare și anonim sacrificiu acceptat de tot poporul.

nile guvernului său jumătate din profituri, așa cum a făcut Anglia, sau să fie nevoită să arunce a douăsprezecea parte din populație pe câmpurile de bătălie, așa cum a făcut Franța.

În America, recrutarea este necunoscută; acolo, bărbații se înrolează pe bani. Recrutarea obligatorie este atât de contrară ideilor și atât de străină obiceiurilor poporului din Statele Unite încât mă îndoiesc că se va îndrăzni legiferarea ei. Ceea ce se numește în Franța recrutare este fără îndoială cel mai împovăraător impozit al nostru; dar fără recrutare cum am putea susține un mare război continental?

Americanii n-au adoptat la ei înrolarea forțată a marinarilor, ca în Anglia. Nu au nimic care să semene cu modul în care se face la noi recrutarea pentru marină. Marina statului, ca și cea comercială, angajează voluntari.

Or, nu e ușor de conceput că un popor ar putea susține un mare război maritim fără a recurge la unul din cele două mijloace indicate mai sus: Uniunea care a combătut deja glorios pe mări n-a avut niciodată totuși o flotă numeroasă și echiparea micului număr de vase a costat-o întotdeauna foarte scump.

I-am auzit pe oamenii de stat americani recunoscând că Uniunea își va menține cu greu rangul de mare putere pe mări dacă nu va recurge la înrolarea obligatorie sau la recrutarea maritimă, dar e dificil să oblige poporul care conduce să accepte înrolarea obligatorie sau recrutarea în marină.

Este incontestabil că, la primejdie, popoarele libere desfășoară în general o energie infinit mai mare decât cele care nu sunt amenințate, dar îmi vine să cred că acest lucru este adevărat mai ales pentru popoarele libere la care domină elementul aristocratic.

Democrația mi se pare mult mai aptă să dirijeze societăți temperate sau să facă la nevoie un efort subit și viguros, decât să înfrunte cu curaj, timp îndelungat, marile furtuni din viața politică a popoarelor. Motivul este simplu: oamenii se expun primejdiilor și privațiunilor din entuziasm, dar nu se expun multă vreme decât dacă judecă. E mai mult calcul decât se crede în ce se consideră a fi curaj instinctiv; și deși, în general, doar pasiunile determină primele eforturi, ele sunt continuate numai în perspectiva rezultatelor. Se riscă o parte din ceea ce este prețios, pentru a salva restul.

Or, tocmai această percepție limpede a viitorului, întemeiată pe cunoaștere și pe experiență, lipsește adeseori în democrație. Poporul simte mai mult decât gândește; și dacă relele prezente sunt mari, este de temut că el nu va ține seama de relele mai mari care îl pot aștepta în caz de înfrângere.

Mai există o cauză care face ca eforturile unei guvernări democratice să fie mai puțin durabile decât eforturile unei guvernări aristocratice.

Nu numai că poporul vede mai puțin clar decât clasele sus-puse ceea ce poate spera sau ceea ce îl poate amenința în viitor, dar el și suferă altfel

decât ele din cauza relelor prezentului. Expunându-și persoana, nobilul se așteaptă și la primejdii și la glorie. Cedând statului cea mai mare parte a venitului său, el se lipsește pentru moment de câteva din plăcerile bogăției; dar pentru cel sărac moartea este lipsită de prestigiu, iar impozitul care îl stânjenește pe cel bogat atacă adesea sursele de existență ale săracului.

Slăbiciunea relativă a republicilor democratice în perioadele de criză este probabil cel mai mare obstacol în calea întemeierii unei asemenea republici în Europa. Pentru ca o republică democratică să dureze fără efort la un popor european, ar trebui ca toate celelalte popoare să întemeieze în același timp republici.

Cred că, în perspectivă, guvernarea democratică va trebui să sporească forțele reale ale societății; dar ea nu va putea reuni dintr-o dată, la locul și la timpul cerut, tot atâtea forțe cât o guvernare aristocratică sau monarhie absolută. Dacă o țară democratică va rămâne fidelă de-a lungul unui secol guvernării republicane se poate presupune că la sfârșitul secolului va fi mai bogată, mai populată și mai prosperă decât statele despotice cu care se învecinează; dar de-a lungul acestui secol va fi avut de înfruntat de mai multe ori riscul de a fi fost cucerită de ele.

DESPRE PUTEREA PE CARE O EXERCITĂ ÎN GENERAL DEMOCRAȚIA AMERICANĂ ASUPRA EI ÎNSEȘI

Poporul american nu e dispus decât cu greu și uneori refuză să contribuie la ceea ce folosește bunăstării sale. — Privilegiul pe care îl au americanii de a face greșeli reparabile.

Dificultatea întâmpinată de democrație pentru a învinge pasiunile și pentru a reduce la tăcere nevoile clipei de dragul viitorului se poate observa în Statele Unite în cele mai neînsemnate împrejurări.

Poporul, înconjurat de lingușitori [și de sicofanți], izbutește cu greu să triumfe asupra lui însuși. De câte ori se dorește a se obține de la el să-și impună o privațiune sau o constrângere, chiar într-un scop pe care rațiunea sa l-a aprobat, începe, de obicei, printr-un refuz. Este lăudată, pe drept, supunerea pe care o dovedesc americanii față de legi. Trebuie să adăugăm că, în America, legislația este făcută de popor, pentru popor. În Statele Unite legea este deci binevoitoare față de cei care, oriunde în altă parte, sunt tentați să o încalce. Astfel este de presupus că o lege supărătoare, pe care majoritatea n-ar considera-o folositoare în prezent, n-ar fi elaborată sau n-ar fi respectată.

În Statele Unite nu există o legislație cu privire la falimentul fraudulos. Poate pentru că nu există falimente? Nu, dimpotrivă, pentru că există foarte multe. Teama de a fi urmărit pentru faliment depășește, în mintea majorității, frica de a fi ruinat de faliment; și așa apare în conștiința publică un fel de toleranță vinovată pentru un delict condamnat individual de toată lumea.

În statele noi din Sud-Vest, cetățenii își fac dreptate singuri și omuciderele se înmulțesc mereu. Explicația stă în moravurile primitive și în slaba răspândire a cunoștințelor în aceste pustiuri pentru a se simți nevoia de a se conferi putere legii: duelurile sunt încă preferate proceselor.

La Philadelphia, cineva îmi spunea într-o zi că în America aproape toate delictele sunt provocate de abuzul de alcooluri tari, pe care prostimea le consumă mult, pentru că sunt ieftine. „Atunci — am întrebat — de ce nu puneți o taxă pe alcool?” — „Legiuitorii noștri s-au gândit ades — mi s-a răspuns — dar inițiativa e dificilă. Se tem de o revoltă; și, de altfel, cei care ar vota o asemenea lege pot fi siguri că nu vor fi realeși.” „Astfel, — am luat eu — la voi băutorii sunt majoritatea și cumpătarea e impopulară.”

Când spui asemenea lucruri oamenilor de stat ei se mulțumesc să-ți răspundă că timpul își va face lucrarea, conștiința răului va lumina poporul și-i va arăta care sunt nevoile sale. Adeseori acesta este adevărul: dacă democrația are mai multe ocazii de a se înșela decât un rege sau un corp de nobili, ea are și mult mai multe șanse de a reveni la adevăr, când ajunge la el, pentru că, în general, în sânul ei nu există interese contrare majorității care să se împotrivească rațiunii. Dar democrația nu poate deduce adevărul decât din experiență și multe popoare n-ar putea suporta fără să dispară rezultatele erorilor lor.

Marele avantaj al americanilor nu este doar acela că sunt mai luminați decât ceilalți, ci că au posibilitatea de a comite greșeli reparabile.

Adăugați că pentru a profita de experiența trecutului e necesar ca democrația să fi ajuns la un anumit stadiu de civilizație și instrucție.

Există popoare a căror primă educație a fost atât de viciată și al căror caracter prezintă un asemenea amestec bizar de patimi, ignoranță și imagini eronate încât nu sunt capabile să deosebească de la sine cauzele nenorocirilor lor; pier învinși de rele pe care nu le cunosc.

Am parcurs întinse ținuturi locuite odinioară de puternice națiuni indiene, care astăzi nu mai există; am locuit la triburi deja mutilate, care văd cum în fiecare zi scade numărul lor și cum dispăre aura gloriei lor sălbatice; i-am auzit chiar pe indieni prevăzând destinul final rezervat rasei lor. Și totuși, nu există europeni care să nu-și dea seama ce trebuie făcut pentru a feri aceste popoare nefericite de la pieirea inevitabilă. Dar ei nu observă nimic; simt amenințările care se adună în fiecare an deasupra capului lor și vor pieri până la ultimul, respingând leacul. Ar trebui folosită forța pentru a-i obliga să trăiască.

Provoacă mirare noile națiuni din America de Sud agitate de un sfert de secol de revoluții care reizbutesc neconținut și se speră mereu că ele își vor recâștiga ceea ce se numește *starea lor naturală*. Dar cine poate afirma că în zilele noastre revoluțiile nu sunt starea cea mai naturală a spaniolilor din America de Sud? În aceste țări, societatea se zbate pe fundul unei prăpastii din care propriile ei eforturi nu pot s-o ajute să iasă.

Poporul care trăiește în această frumoasă jumătate a unei emisfere pare obstinat în destinul său de a-și sfâșia măruntaiele: nimic nu-l poate convinge să n-o mai facă. Se odihnește o clipă din cauza epuizării și răgazul îi redă grabnic frenezia. Când analizez alternativele mizeriei și crimei sunt tentat să cred că pentru acest popor despotismul ar fi o binefacere. Dar aceste două cuvinte nu se vor găsi niciodată împreună în mintea mea.

DESPRE MODUL ÎN CARE DEMOCRAȚIA AMERICANĂ CONDUCE TREBURILE EXTERNE ALE STATULUI

Direcția dată politicii externe a Statelor Unite de Washington și Jefferson. — Aproape toate defectele naturale ale democrației se fac simțite în conducerea afacerilor externe iar calitățile sunt greu de observat.

Am văzut cum Constituția federală încredința direcția permanentă a intereselor externe ale națiunii în mâinile președintelui și ale senatului¹⁶, ceea ce plasează, până la un punct, politica generală a Uniunii în afara influenței directe și cotidiene a poporului. Nu se poate spune că în America democrația conduce la modul absolut treburile externe ale statului.

Doi oameni au imprimat politicii americane o direcție care este păstrată până în zilele noastre: primul este Washington, Jefferson, al doilea.

Washington spunea, în acea admirabilă scrisoare adresată concetățenilor săi, care e de fapt testamentul politic al acestui mare om:

„Dezvoltarea relațiilor noastre comerciale cu alte popoare, dar cât mai puține relații politice între ei și noi, aceasta trebuie să fie regula politicii noastre. Să respectăm cu statornicie angajamentele asumate, dar să evităm să facem altele.

Europa are un anume număr de interese care îi sunt proprii și care n-au legătură, sau au o legătură foarte indirectă, cu ale noastre; ea se găsește astfel frecvent angajată în dispute care nouă ne sunt în mod firesc

¹⁶ „Președintele — spune Constituția, art. 2, sect. II, § 2 — va încheia tratatele cu avizul și consimțământul Senatului.” Cititorul nu trebuie să piardă din vedere faptul că mandatele senatorilor durează șase ani și că fiind aleși de legiuitorii fiecărui stat sunt produsul unor alegeri în două trepte.

străine. A stabili legături artificiale cu vicisitudinile politicii sale, a intra în diversele combinații ale prietenilor și dușmăniilor ei și a lua parte la luptele care rezultă din ele ar însemna să acționăm imprudent.

Izolarea și îndepărtarea noastră ne permit să adoptăm o direcție contrarie pe care putem s-o păstrăm. Dacă noi vom fi și în viitor o singură națiune condusă de un guvern puternic, nu e departe vremea când nu vom mai avea a ne teme de nimeni. Atunci vom putea lua o atitudine care să ne facă neutralitatea noastră respectată; națiunile beligerante, simțind imposibilitatea de a dobândi ceva de la noi, se vor teme să ne provoace fără motiv; și noi vom fi în situația de a alege războiul sau pacea fără a ne conduce după alte criterii decât interesul nostru și dreptatea.

De ce să abandonăm avantajele pe care le putem extrage dintr-o situație atât de favorabilă? De ce să părăsim un teren care este al nostru pentru a merge să ne stabilim pe unul care ne este străin? De ce, în sfârșit, legându-ne destinul de o fâșie oarecare a Europei, să ne expunem pacea și prosperitatea ambițiilor, rivalităților de interese și capriciilor popoarelor care locuiesc acolo?

Adevărata noastră politică este să nu contractăm nici o alianță permanentă cu nici o națiune străină; măcar atât cât suntem încă liberi să n-o facem, pentru că nu doresc să abandonăm angajamentele existente. Onestitatea este întotdeauna cea mai bună politică, e o maximă pe care o consider aplicabilă în aceeași măsură atât treburilor nației, cât și celor ale individului. Cred deci că trebuie să ne îndeplinim toate angajamentele, așa cum au fost stabilite când ni le-am luat, dar cred că este inutil și imprudent să contractăm altele. Să ne plasăm în așa fel încât poziția noastră să fie respectată și alianțele temporare vor fi suficiente pentru a ne permite să facem față tuturor primejdilor."

Iar, înainte, Washington enunțase această idee frumoasă și justă: „Națiunea care cedează sentimentelor obișnuite de dragoste sau de ură față de o altă națiune devine într-o anume măsură sclavă. Este sclava urii sau a dragostei ei."

Comportarea politică a lui Washington a fost întotdeauna conformă maximeilor lui. El a reușit să mențină pacea în țara sa în timp ce tot restul lumii era în război, și a stabilit ca un punct doctrinar că înțelegerea corectă a interesului american înseamnă neamestecul în diferendele interne ale Europei.

Jefferson a mers și mai departe, introducând în politica Uniunii altă maximă: „Americani nu trebuie să ceară niciodată privilegii națiunilor străine pentru a nu fi obligați ei înșiși să le acorde."

Aceste două principii, pe care mulțimea le-a acceptat cu ușurință, justetea lor fiind evidentă, au simplificat la maximum politica externă a Statelor Unite.

Neamestecându-se în treburile Europei, Uniunea nu are, ca să zicem așa, interese externe de apărut, deoarece America nu are vecini puternici. Așezată, prin poziția sa ca și prin voința sa, în afara pasiunilor Lumii Vechi, ea nu trebuie nici să le garanteze, nici să le adopte. Viitorul le tănuiește deocamdată pe cele ale Lumii Noi.

[Uniunea crește fără încetare, în fiecare an e altfel decât a fost, deoarece în prosperitatea ei există ceva revoluționar. Este deci în interesul vizibil al Uniunii să nu-și creeze legături durabile pentru că ea însăși se schimbă în fiecare zi. Legături utile astăzi ar putea fi stânjenitoare pentru dezvoltarea imediată și compromițătoare pentru viitor.]

Uniunea este liberă de angajamente anterioare; ea profită de experiența vechilor popoare europene fără a fi obligată, așa cum fac ele, să utilizeze trecutul pentru a se putea adapta prezentului, ea nu e obligată să accepte o imensă moștenire lăsată de străbuni: amestec de glorie și de mizerie, de alianțe și adversități naționale. Politica externă a Statelor Unite este eminamente de așteptare: preferă faptelor, reținerea.

În ceea ce privește prezentul, e greu de știut ce iscusință va dezvolta democrația americană în conducerea treburilor externe ale statului. Atât adversarii, cât și prietenii trebuie să-și suspende aprecierea asupra acestui punct.

În ceea ce mă privește, o spun fără ezitare: în direcția intereselor externe ale societății guvernările democratice mi se par hotărât inferioare celorlalte. Experiența, moravurile și învățătura sfârșesc aproape întotdeauna prin a crea în democrație acel soi de înțelepciune practică, de toate zilele, ca și această știință a micilor întâmplări de viață, care este numită bun-simț. Bunul-simț este suficient mersului normal al societății; și la un popor cu educația făcută, libertatea democratică aplicată treburilor interne ale statului produce mai mult bine decât răul pe care greșelile guvernării democratice le-ar putea provoca. Dar nu este întotdeauna așa în raporturile de la popor la popor.

Politica externă nu necesită aproape nici una dintre calitățile proprii democrației și impune, dimpotrivă, dezvoltarea aproape integrală a celor care îi lipsesc. Democrația favorizează creșterea resurselor interne ale statului; ea răspândește bunăstarea, dezvoltă spiritul public; întărește respectul legilor în diferitele clase ale societății, toate acele lucruri care n-au decât o influență indirectă asupra poziției unui popor față de altul. Dar democrația nu va izbuti decât cu mare dificultate să coordoneze detaliile unei mari inițiative, să adopte un plan și să urmărească încăpățânat realizarea sa, învingând obstacolele. Ea este prea puțin aptă să combine în taină mijloacele și să aștepte în liniște rezultatele. Aceste calități pot aparține mai curând unui om sau unei aristocrații. Or, tocmai aceste calități fac ca, în cele din urmă, un popor întocmai ca un individ să ajungă să domine.

Dacă, dimpotrivă, veți acorda atenție defectelor firești ale aristocrației, veți constata că efectul pe care ele îl tot produc nu este deloc sesizabil în privința treburilor externe ale statului. Păcatul capital care i se reproșează aristocrației este că nu lucrează decât pentru ea însăși și nu pentru mase. E foarte rar ca, în politica externă, aristocrația să aibă un interes deosebit de cel al poporului.

Făgașul care face ca democrația să asculte în politică mai mult de sentimente decât de rațiune și să abandoneze un plan îndelung chibzuit în favoarea satisfacerii unei pasiuni trecătoare s-a văzut foarte bine în America, când a izbucnit Revoluția franceză. Cele mai elementare raze ale rațiunii ar fi fost suficiente atunci, ca și astăzi, ca americanii să înțeleagă că nu era în interesul lor să se angajeze într-o luptă care avea să însângereze Europa și din care Statele Unite n-aveau să suporte nici un prejudiciu.

Simpatiile poporului în favoarea Franței s-au declarat totuși cu atâtă violență, încât doar caracterul inflexibil al lui Washington și imensa popularitate de care se bucura au putut împiedica declararea unui război Angliei. Și chiar așa, eforturile făcute de rațiunea austeră a acestui mare om în luptă împotriva pasiunilor generoase, dar necugetate, ale concetățenilor săi erau să-l lipsească de singura recompensă la care ținea într-adevăr: dragostea țării sale. Majoritatea s-a pronunțat atunci împotriva politicii sale; acum întreg poporul îl aprobă.¹⁷

Dacă atât Constituția, cât și simpatia publică nu i-ar fi dat lui Washington conducerea treburilor externe ale statului, e sigur că națiunea ar fi făcut atunci ceea ce condamnă astăzi.

Aproape toate popoarele care și-au exercitat puterea în lume, cele care au conceput, urmărit și executat planuri mari, de la romani până la englezi, erau conduse de o aristocrație, și așa e și firesc.

În opinia oamenilor, lucrul cel mai stabil este aristocrația. Masa poporului poate fi sedusă fie din cauza ignoranței, fie prin pasiunile ei; spi-

---

¹⁷ Vedeti volumul V din *Vie de Washington* de Marshall. „Într-un guvern constituit așa cum a fost cel al Statelor Unite — spune el la p. 314 — primul magistrat nu poate, oricare ar fi tăria lui de caracter, să opună mereu un stăvilor în fața torentului opiniei populare și atunci a părut că vor învinge cei care chemau la război. De fapt chiar în sesiunea Congresului desfășurată atunci se constata ades că Washington pierduse majoritatea în Camera Reprezentanților. În afară de asta, violența limbajului folosit împotriva lui era extremă: într-o reuniune politică nu s-a evitat compararea lui cu trădătorul Arnold (p. 265). Cei care aparțineau partidului de opoziție — mai spune Marshall (p. 355) — pretindeau că partizanii administrației alcătuiau o facțiune aristocratică supusă Angliei și care, dorind să restaureze monarhia, era în consecință dușmana Franței; o facțiune alcătuită dintr-un fel de nobilime cu acțiuni în bancă în loc de titluri și care se temea atât de tare de orice măsură care ar fi putut influența capitalul, încât era insensibilă la afronturi pe care onoarea și interesul național ar fi obligat-o în egală măsură să le respingă.”

ritul unui rege poate fi la un moment dat descumpănit și să ezite în deciziile sale; și, de altfel, un rege nu este nemuritor. Dar un corp aristocratic este prea numeros pentru a fi captat, prea puțin numeros pentru a ceda cu ușurință tulburării pasiunilor necugetate. Un corp aristocratic este ca un om hotărât și înțelept care nu pierde.

Capitolul VI

CARE SUNT AVANTAJELE REALE PE CARE LE OBTINE SOCIETATEA AMERICANĂ DIN GUVERNAREA DEMOCRATICĂ

[Înainte de a începe acest capitol, resimt nevoia să mă explic. Nu doresc ca opiniile mele să fie circumscrise unor limite pe care eu nu mi le-am propus.

Când vorbesc în general despre avantajele guvernării democratice nu vorbesc doar despre guvernarea pe care democrația a dat-o Americii, ci de toate formele de guvernământ emenate de democrație.

Ori de câte ori guvernarea unui popor este expresia sinceră și permanentă a voinței majorității, această guvernare, oricare ar fi formele ei, este democratică.

Democrația poate deci domni într-o națiune unită la fel ca într-o confederație, într-o monarhie ca și în sânul unei republici.

Mărturisesc că dintre toate guvernările, cea care mi se pare a corespunde în modul cel mai firesc democrației este guvernarea republicană. Când starea socială a unui popor se îndreaptă spre democrație, republica devine deci pentru el o consecință probabilă a acestei stări sociale, dar nu cred că este și consecința necesară.

Dacă majoritatea cetățenilor, silindu-și instinctele egalitare care îi sunt naturale în favoarea ordinii și stabilității guvernării, consimte să încredințeze puterea executivă unei familii sau unui om, care deși o conduce depinde totuși de ea, rațiunea nu este deloc șocată. Se realizează în același timp domnia tuturor și guvernarea unuia singur. Astfel, sunt de acord, maiestatea regalității este mult diminuată, dar va veni curând vremea când, dacă regii nu vor lua ceea ce li se oferă, nu vor mai găsi nimic de luat.]

Înainte de a începe, așadar, prezentul capitol, simt nevoia să aduc aminte cititorului ceea ce am arătat de mai multe ori de-a lungul cărții.

Alcătuirea politică a Statelor Unite mi se pare una din formele pe care democrația poate să le dea guvernării sale; dar nu consider că instituțiile americane sunt singurele sau cele mai bune dintre cele pe care trebuie să le adopte un popor democratic.

Făcând cunoscute binefacerile de care se bucură americanii datorită guvernării democratice, sunt departe de a pretinde sau de a gândi că asemenea avantaje nu pot fi dobândite decât prin legi asemănătoare.

DESPRE TENDINȚA GENERALĂ A LEGILOR
SUB INFLUENȚA DEMOCRAȚIEI AMERICANE
ȘI DESPRE INSTINCTUL CELOR CARE LE APLICĂ

Viciile democrației se observă dintr-o privire. — Avantajele sunt vizibile numai în timp. — Democrația americană este deseori stângace, dar tendința generală a legilor este profitabilă. — Funcționarii publici din democrația americană nu au interese permanente care să-i deosebească de interesele majorității. — Care sunt urmările.

Viciile și slăbiciunile guvernării democratice se observă cu ușurință; ele sunt dovedite prin fapte evidente, în timp ce influența ei binefăcătoare se exercită într-un mod mai puțin sesizabil, ca să spun așa, aproape invizibil. Defectele ei se observă de la bun început, iar calitățile ei nu se văd decât în timp.

Legile democrației americane sunt adeseori defectuoase sau incomplete; se întâmplă ca ele să violeze drepturi câștigate și să confirme unele primejdioase; chiar dacă toate ar fi bune, numai multitudinea lor ar fi în sine un mare rău. Toate acestea se observă la prima vedere.

Atunci cum se face că republicile americane durează și prosperă?

În legi, trebuie să facem o deosebire între scopul pe care îl urmăresc și mijloacele folosite pentru atingerea lui; între calitatea lor absolută și cea care nu este decât relativă.

Dacă presupun că scopul legiuitorului este acela de a-i favoriza pe cei puțini în dauna celor mulți, dispozițiile sale vor fi combinate în așa fel încât să obțină rezultatul propus în cel mai scurt timp și cu cât mai puține eforturi posibile. Legea va fi bine făcută, scopul ei va fi rău; ea va fi periculoasă exact în măsura eficacității ei.

În general, legile democrației tind spre binele majorității, deoarece emană de la majoritatea cetățenilor care se pot înșela, dar care nu pot avea interese contrare ei.

Cele ale aristocrației tind, dimpotrivă, să monopolizeze în mâinile minorității bogăția și puterea deoarece, prin natura ei, aristocrația formează întotdeauna o minoritate.

Putem spune deci, la modul general, că scopul democrației în ce privește legislația este mai folositor oamenilor decât scopul aristocrației în privința legiuirilor ei.

De aici se și sfârșește superioritatea democrației.

Aristocrația este infinit mai abilă decât ar putea fi democrația în știința legislației. Stăpână pe sine, ea nu se lasă antrenată în aventuri trecătoare; are planuri de durată pe care știe să le lase să aștepte până când se ivește o împrejurare favorabilă. Aristocrația procedează savant; ea cunoaște arta de a determina să tindă, în același timp, spre același punct forța colectivă a legilor.

Nu așa se petrec lucrurile într-o democrație: legile ei sunt aproape întotdeauna cu defecte și inoportune.

[Legile rău făcute sau date într-un moment nepotrivit sunt cele care discreditează în ochii lumii spiritul legislativ al democrației.]

Mijloacele democrației sunt mai imperfecte decât cele ale aristocrației; uneori ea lucrează, fără să vrea, împotriva ei înseși; dar scopul ei este mai folositor.

Închipuți-vă o societate pe care natura sau structura ei a organizat-o în așa fel încât să poată suporta acțiunea temporară a unor legi proaste și să poată aștepta, fără să piară, rezultatul *tendinței generale* a legilor și veți accepta că guvernarea democratică, în ciuda defectelor ei, este, dintre toate, cea mai aptă să facă societatea să prospere.

Tocmai acest lucru se întâmplă în Statele Unite; repet aici ceea ce am mai spus în altă parte: marele privilegiu al americanilor este că pot face greșeli reparable.

O să afirm ceva asemănător despre funcționarii publici.

E ușor de văzut că democrația americană se înșală ades în alegerea oamenilor cărora le încredințează puterea; dar nu e la fel de ușor de explicat de ce statul prosperă cu ajutorul lor.

E de remarcat în primul rând că dacă într-un stat democratic cei care guvernează sunt mai puțin onești sau mai puțin capabili, cei care sunt guvernați sunt mai luminați și mai vigilenți.

În democrații, ocupat mereu cu treburile sale și dornic să nu-și cedeze drepturile, poporul își împiedică reprezentanții să se îndepărteze de o anumită linie generală trasată de interesul său.

E de remarcat apoi că, dacă în democrație, funcționarul folosește mai rău decât celălalt puterea, el o posedă, în general, pentru un interval de timp mai scurt.

Dar există o explicație mai generală și mai satisfăcătoare decât aceasta.

E important, desigur, pentru binele națiunilor, ca cei care guvernează să fie virtuoși sau talentați; dar ceea ce este probabil mai important este ca guvernanții să nu aibă interese contrare celor pe care îi guvernează, deoarece în acest caz virtuțile ar putea deveni aproape inutile, iar talentele nefaste.

Am spus că e important ca guvernanții să nu aibă interese contrarii sau diferite în raport cu masa celor pe care îi guvernează; n-am spus că ar fi important să aibă interese asemănătoare cu cele ale *tuturor* celor guvernați, deoarece nu știu ca acest lucru să se fi întâmplat vreodată.

Nu s-a descoperit până acum forma politică aptă să favorizeze în mod egal dezvoltarea și prosperitatea tuturor claselor din care e compusă societatea. Aceste clase au continuat să alcătuiască tot atâtea națiuni distincte în sânul aceleiași națiuni și experiența a dovedit că e aproape la fel de periculos să încredințezi uneia dintre ele soarta celorlalte ca și a conside-

ra că un popor poate fi arbitru pentru destinul altui popor. Când bogății guvernează singuri, interesul celor săraci este întotdeauna în pericol, și când cei săraci fac legea, cel al bogaților e supus unor mari riscuri. Care este deci avantajul democrației? Superioritatea reală a democrației nu este, cum se spune, favorizarea prosperității tuturor, ci doar favorizarea bunăstării pentru un număr cât mai mare de oameni.

În Statele Unite, cei însărcinați să conducă treburile publice sunt adeseori inferiori, sub raportul capacității și al moralității, oamenilor pe care aristocrația i-ar aduce la putere; dar interesele lor se identifică și se confundă cu cele ale majorității concetățenilor lor. Ei pot deci comite frecvent înșelătorii și grave erori, dar nu vor urmări niciodată sistematic o tendință ostilă majorității; nu li se va întâmpla să imprime guvernării o purtare sectară și periculoasă.

Într-o democrație un funcționar care administrează prost este, de altfel, un fapt izolat care nu are influență decât pe durata scurtă a acestei administrații. Corupția și incapacitatea nu sunt interese comune care i-ar putea lega permanent pe oameni.

Un funcționar corupt sau incapabil nu-și va combina eforturile cu un altul doar pentru că acesta din urmă este la fel de incapabil și corupt și acești doi oameni nu se vor pune niciodată de acord să colaboreze pentru ca și strănepoții lor să beneficieze de înflorirea corupției și a incapacității. Ambiția și intrigile unuia vor servi, dimpotrivă, la demascarea celuilalt. În democrație, în general, viciile funcționarului sunt absolut individuale.

Dar în guvernările aristocratice oamenii publici au un interes de clasă care, dacă se confundă uneori cu cel al majorității, rămâne adeseori diferit. Acest interes formează legătura comună și durabilă dintre ei; el îi îndeamnă să-și unească și să-și combine eforturile către un scop care nu reprezintă întotdeauna fericirea celor mulți: el nu-i leagă doar pe guvernanți între ei; el îi unește și cu o parte însemnată a celor guvernați, deoarece mulți cetățeni, fără să fie investiți cu vreo funcție, fac parte din aristocrație.

Funcționarul aristocratic este deci sprijinit în mod constant și de societate și de guvern.

Acest scop comun care, în societățile aristocratice, îi unește pe funcționari cu o parte dintre contemporanii lor îi determină și să se identifice și să se simtă dominați, ca să zic așa, de interesele generațiilor viitoare. Ei se străduiesc și pentru viitor și pentru prezent. Funcționarul aristocratic este împins, totodată, spre același punct de pasiunile celor pe care îi guvernează, de ale sale proprii, și, așa putea chiar zice, de pasiunile posterității sale.

Cum să te miri că nu rezistă? Astfel, se vede ades cum în aristocrație spiritul de clasă îi ia în vârtejul său pe cei pe care nu-i corupe și, fără să-și

dea seama, ei adaptează societatea în folosul lor, pregătind-o pentru descendenții lor.

Nu știu dacă a mai existat vreodată o aristocrație atât de liberală ca cea engleză, care să furnizeze fără întrerupere guvernării țării oameni atât de demni și atât de luminați.

Și totuși e ușor de observat că în legislația engleză binele săracului a sfârșit prin a fi, deseori, sacrificat binelui celui bogat și drepturile celor mulți, privilegiilor celor puțini; astfel, în zilele noastre, Anglia reunește în sânul său tot ceea ce averea are mai mult și sărăcia întâlnită uneori acolo aproape că egalează puterea și gloria ei.

În Statele Unite, unde funcționarii publici n-au interese de clasă pe care să le facă să precumpănească, acțiunea generală și continuă a guvernării este binefăcătoare, deși guvernanții sunt adeseori neîndemânatici și, al-teori, demni de dispreț.

Există deci, în esența structurilor democratice, o tendință ascunsă care îi face ades pe oameni să contribuie la prosperitatea generală în pofida viciilor și a erorilor lor, în timp ce în instituțiile aristocratice se descoperă uneori o tendință ascunsă care, în ciuda talentului și a virtuților, îi face să contribuie la mizeria semenilor lor. Astfel se poate întâmpla ca în guvernarile aristocratice oamenii publici să facă răul fără să vrea, iar în democrație să producă binele fără să și-l propună.

[Dacă n-ar fi așa, cine ar putea înțelege ce se întâmplă printre oameni?

S-ar putea vedea popoare bucurându-se de o mai mare bunăstare și prosperitate decât alte popoare și, când s-ar ajunge la examinarea amănuntelor guvernării, s-ar găsi un reproș de făcut tuturor actelor sale.

Alte popoare au în comun ceva mai mult decât starea obișnuită a mizeriei omenеști și treburile lor par a fi conduse cu competență.

Este oare în această lume prosperitatea prețul greșelilor și al nebuniei, sărăcia fiind recompensa îndemnării și înțelepciunii?

Această supunere involuntară a omului la propriile sale legi mi se pare a fi una din marile slăbiciuni ale naturii noastre.

Cine ar putea spune în ce limite înguste se exercită ceea ce numim liber-arbitru? Omul este supus unor cauze prime pe care nu poate să le prevadă, unor cauze secundare pe care nu știe să le prevadă, miilor de capricii ale semenilor săi; el se înlănțuie singur și se atașează pentru totdeauna de opera fragilă a mâinilor sale.]

DESPRE SPIRITUL PUBLIC ÎN STATELE UNITE

Dragostea instinctivă pentru patrie. — Patriotismul rațional. — Caracterele lor diferite. — Cum trebuie popoarele să aspire cu toate forțele lor spre cel de al doilea sentiment când primul dispăre. — Eforturile făcute de americani pentru a izbuti. — Interesul individului legat intens de cel al țării.

Există o dragoste de patrie a cărei sursă principală se află în acel sentiment irațional, dezinteresat și imposibil de definit, care leagă inima omului de locul unde s-a născut. Această iubire instinctivă se confundă cu atașamentul față de vechile obiceiuri, cu respectul strămoșilor și cu memoria trecutului; cei care o au își îndrăgesc țara așa cum își iubesc casa părintească. Iubesc liniștea de care se bucură acolo; țin la obiceiurile pașnice pe care le-au deprins acolo; sunt atașați amintirilor pe care le evocă și găsesc că e chiar plăcut să trăiești în acele locuri în supunere. Adeseori această dragoste pentru patrie este și mai exaltată de zelul religios și atunci se poate vedea cum face minuni. Ea însăși este un fel de religie: nu gândește, crede, simte, acționează. Au existat popoare care au personificat patria, așteptându-se s-o vadă în persoana prințului. Au transferat asupra lui o parte din sentimentele din care este alcătuit patriotismul. S-au împăunat cu victoriile lui și erau mândri de puterea lui. A fost o vreme, sub vechea monarhie, când francezii încercau un fel de bucurie simțindu-se abandonați fără speranță arbitrarului monarhic și afirmau cu orgoliu: „Trăim sub cel mai puternic rege de pe pământ!”

Ca toate pasiunile iraționale, această iubire de țară îndeamnă la mari eforturi trecătoare mai curând decât la continuitatea lor. După ce a salvat statul în vreme de criză, îl lasă ades să piară în vreme de pace.

Când popoarele sunt încă rudimentare în moravurile lor și puternice în credința lor, când societatea acceptă liniștită o veche ordine a lucrurilor, a cărei legitimitate nu este contestată, se poate vedea domnind această dragoste de patrie.

Dar există un alt sentiment, mai rațional decât acesta; mai puțin generos, mai puțin înfăcărat poate, dar mai fecund și mai durabil; el se naște din cunoaștere; se dezvoltă cu ajutorul legilor și crește o dată cu exercitarea drepturilor, pentru ca în cele din urmă să se confunde într-un fel cu interesul personal. Omul înțelege influența pe care o are bunăstarea țării asupra sa; el știe că legea îi permite să contribuie la producerea acestei bunăstări și e interesat de prosperitatea țării sale, întâi ca de un lucru util, iar apoi ca de propria sa lucrare.

Dar vine uneori în viața popoarelor un moment în care vechile obiceiuri se schimbă, moravurile sunt spulberate, credințele se zdruncină, prestigiul amintirilor dispăre și, în același timp, cunoașterea rămâne incompletă, iar drepturile politice rău garantate sau restrânse. Atunci oamenii își

văd patria într-o lumină tulbure și îndoielnică; ei nu o mai plasează pe solul care a devenit în ochii lor un pământ neînsuflețit, nici în obiceiurile străbunilor pe care au fost învățați acum să le considere un jug; nici în religia de care se îndoiesc; nici în legile pe care nu le fac ei; nici în legiuitorul de care se tem și pe care îl disprețuiesc. N-o văd deci nicăieri, nici sub propriile ei trăsături, nici sub altele și se retrag într-un egoism strâmt și întunecat. Acești oameni se eliberează de prejudecăți fără să recunoască puterea rațiunii; ei nu mai au nici patriotismul instinctiv de pe vremea monarhiei, nici patriotismul rațional al republicii; rămân între cele două, în vârtejul confuziilor și al nenorocirilor.

Ce e de făcut într-o asemenea situație? O retragere. Dar popoarele nu revin la sentimentele tinereții tot așa cum oamenii nu se întorc la plăcerile inocente ale copilăriei; ei pot să le regrete, dar nu să le facă să renască. Trebuie deci mers înainte cu grabă, pentru a uni în ochii poporului interesul individual cu interesul țării, deoarece iubirea dezinteresată de patrie dispare fără întoarcere.

Desigur, sunt departe de a pretinde că pentru a ajunge la acest rezultat trebuie acordată dintr-o dată exercitarea drepturilor politice tuturor oamenilor; dar susțin că cel mai puternic mijloc, poate singurul pe care îl avem la dispoziție pentru a-i interesa pe oameni de destinul patriei lor, este de a-i face să participe la guvernare. În zilele noastre spiritul cetății mi se pare inseparabil de exercitarea drepturilor politice; și cred că de acum înainte vom vedea cum crește sau scade în Europa numărul cetățenilor proporțional cu extensia acestor drepturi.

Altfel cum de Statele Unite, unde locuitorii de abia au venit pe pământul pe care îl ocupă, unde nu au adus nici obiceiuri, nici amintiri, unde ei se întâlnesc pentru prima oară, fără a se cunoaște, unde, într-un cuvânt, instinctul patriei nu poate exista decât cu greu, cum de se întâmplă că fiecare e interesat de treburile comunei sale; ale comitatului și ale întregului stat, ca de ale sale proprii? Pentru că în sfera sa, fiecare participă activ la guvernarea societății.

În Statele Unite, omul din popor a înțeles influența pe care o exercită prosperitatea generală asupra fericirii sale, idee atât de simplă și totuși atât de puțin cunoscută în lume. Mai mult, el s-a obișnuit să considere această prosperitate drept o creație a sa. El vede deci în avuția publică pe a sa proprie și trudește pentru binele statului nu numai din datorie sau orgoliu dar, aș îndrăzni să afirm, chiar din lăcomie.

[El ține la drepturile sale de cetățean la fel ca la drepturile sale de proprietar și e interesat de treburile statului ca de cele din căsuța sa sau de pe câmpurile pe care le-a însămânțat prin munca sa.]

Nu e nevoie să studiezi instituțiile și istoria americană pentru a constata adevărul celor de mai sus, moravurile o vor dovedi îndeajuns. Participând la tot ce se întâmplă în țara sa, americanul consideră că e interesul

său să apere tot ceea ce este criticat de străini; deoarece atunci nu doar țara sa este atacată, ci el însuși: astfel se observă cum orgoliul său național recurge la toate artificiiile și se coboară până la toate infantilismele vanității individuale.

[Un american în patria sa e ca un grădinar în parcul său. Nu admirați această stâncă? Există ceva mai grațios decât albia acestui pârau? Nu-i așa că acești arbori sunt bine plantați și dau un efect frumos? Orice ați spune, să nu sperați că-l veți putea mulțumi. Motivul e simplu: tu admiri ce e bine, el își admiră creația.]

Nimic nu e mai jenant în viața obișnuită decât patriotismul irascibil al americanilor. Străinul acceptă să laude multe lucruri din țara lor; dar ar dori să i se permită să dezaprobe câte ceva, și asta i se refuză categoric.

America este deci o țară a libertății unde, pentru a nu jigni pe nimeni, străinul nu trebuie să vorbească liber nici despre indivizi, nici despre stat, nici despre cei guvernați, nici despre întreprinderile publice, nici despre cele particulare, în sfârșit despre nimic din ceea ce-i iese în cale; poate doar despre climă și despre sol; și chiar și așa se găsesc americani gata să le aperse și pe acestea, ca și când clima și solul ar fi tot opera lor.

În zilele noastre trebuie să știi să te hotărăști și să îndrăznești să alegi între patriotismul tuturor și guvernarea celor puțini, deoarece nu se poate obține în același timp puterea socială și activitatea socială date de primul cu garanțiile de liniște pe care le oferă uneori a doua situație.

DESPRE IDEEA DE DREPTURI ÎN STATELE UNITE

Nu există popoare mari care să nu aibă o anumite idee despre drepturi. — Care este mijlocul prin care se poate oferi poporului ideea de drepturi. — Respectul drepturilor în Statele Unite. — De unde se naște.

După ideea generală de virtute, nu cunosc alta mai frumoasă decât cea a drepturilor sau, mai degrabă, aceste două idei se confundă. Ideea drepturilor nu este altceva decât ideea de virtute introdusă în lumea politică.

Cu ajutorul ideii drepturilor oamenii au definit ce înseamnă libertatea și tirania. Călăuziți de ea, fiecare a putut să-și exprime independența fără aroganță și supunerea fără umilință. Omul care se supune violenței se frânge și se umilește; dar când se supune dreptului de a comanda pe care el îl recunoaște semenului său se ridică într-un fel deasupra lui însuși. Nu există oameni mari lipsiți de virtute; fără respectul drepturilor nu există popoare mari; s-ar putea chiar spune că nu există societate; deoarece ce reprezintă oare o adunare de ființe raționale și inteligente a căror singură legătură este forța?

Mă întreb care ar fi în zilele noastre mijlocul de a insufla oamenilor ideea drepturilor și de a face în așa fel încât, ca să zic așa, ea să devină un lucru firesc; nu văd decât unul singur, acela de a le oferi tuturor folosirea netulburată a anumitor drepturi; acest lucru se vede bine la copii, care sunt niște oameni lipsiți însă de putere și experiență. Când copilul începe să circule printre obiectele din lumea exterioară, instinctul îl face să folosească tot ceea ce îi cade sub mâini; n-are nici o idee despre proprietatea celorlalți, nici măcar despre existența ei, dar pe măsură ce i se atrage atenția asupra prețului lucrurilor și când descoperă că poate fi la rândul său pradat, el devine mai circumspect și sfârșește prin a respecta la semenii săi ceea ce dorește să fie respectat în ceea ce îl privește.

Copilul o pățește cu jucăriile sale la fel ca omul cu toate lucrurile care îi aparțin. De ce în America, țară prin excelență democratică, nu se aud plângerile împotriva proprietății care răsună adeseori în Europa? Mai e nevoie s-o spunem? Pentru că în America nu există proletari. Având fiecare un anume bun de apărat, fiecare recunoaște în principiu dreptul la proprietate.

În lumea politică se întâmplă la fel. În America, omul din popor are o înaltă concepție despre drepturile politice, pentru că el posedă aceste drepturi politice; nu le atacă pe ale altuia pentru că ale lui nu sunt încălcate. Și în timp ce în Europa un om ignoră până și autoritatea suverană, americanul se supune fără murmur puterii celui mai neînsemnat funcționar.

Acest adevăr apare și în cele mai mici detalii ale existenței popoarelor. În Franța sunt puține plăceri rezervate exclusiv claselor superioare ale societății; săracul este primit aproape în toate locurile în care intră și cel bogat; se poate observa că se comportă decent și respectă tot ceea ce servește plăcerilor pe care le împărtășește. În Anglia, unde bogăția are privilegiul bucuriei și monopolul puterii, se deplânge faptul că atunci când un sărac pătrunde pe furiș într-un loc destinat plăcerilor celor bogați se amuză provocând pagube inutile; cum să te miri? S-a avut grijă ca el să n-aibă nimic de pierdut.

Guvernarea democratică face ca ideea drepturilor politice să coboare până la cel mai neînsemnat cetățean, tot așa cum împărțirea bunurilor pune, în general, ideea dreptului de proprietate la dispoziția tuturor oamenilor. În ochii mei, acesta este unul din marile ei merite.

Nu susțin că e ușor lucru să-i obișnuiești pe toți oamenii să se folosească de drepturile politice; spun doar că, atunci când acest lucru se produce, rezultatele sunt remarcabile.

Și mai adaug că dacă există un secol în care o asemenea inițiativă poate fi încercată, atunci acesta e secolul nostru.

Nu observați că religiile se șubrează și că noțiunea divină a drepturilor dispare? Nu vedeți că moravurile se strică și că o dată cu ele se șterge concepția morală a drepturilor?

Nu vă dați seama că, mai peste tot, credințele fac loc raționamentelor, iar sentimentele cedează în fața calculelor? Dacă în mijlocul acestei zguduirii universale nu izbutiți să legați ideea drepturilor de interesul personal, care rămâne singurul punct fix în inima omului, ce va rămâne pentru a guverna lumea dacă nu frica?

Atunci când mi se spune că legile sunt slabe și cetățenii turbulenți; că pasiunile sunt puternice și virtutea fără forță și că în această situație nu trebuie să ne gândim la sporirea drepturilor democratice, eu răspund că tocmai acestea sunt cauzele care ar trebui să ne îndemne la inițiativă și, într-adevăr, cred că guvernațiile sunt mai interesate de această realizare decât societatea, pentru că guvernele pier, în timp ce societatea nu moare. În rest n-aș vrea să exagerez cu exemplul Americii.

În America, poporul a fost investit cu drepturi politice într-o epocă în care cu greu puteau fi rău folosite, deoarece cetățenii erau puțini și moravurile simple. Înmulțindu-se, americanii n-au sporit, ca să zicem așa, puterile democrației; mai curând i-au extins domeniile. [Este un avantaj de neprețuit.]

Fără îndoială că momentul în care unui popor i se acordă drepturile politice de care a fost lipsit este un moment de criză, criză uneori necesară, dar întotdeauna primejdioasă.

Copilul omoară când nu știe încă prețul vieții; el își însușește proprietatea altuia înainte de a afla că i se poate lua și lui ceea ce îi aparține. În momentul în care i se acordă drepturi politice, omul din popor se găsește, în raport cu drepturile sale, în aceeași situație cu copilul în fața naturii și este cazul să-i aplicăm acel cuvânt celebru [al lui Hobbes]: *Homo puer robustus*.*

Acest adevăr se verifică chiar în America. Statele în care cetățenii se bucură de mai mult timp de drepturile lor sunt acelea în care aceste drepturi sunt mai bine folosite.

N-o vom spune niciodată îndeajuns: nu există nimic mai bogat în minuni decât arta de a fi liber; dar nimic nu e mai dificil decât învățarea libertății. În despotism nu-i la fel. Adesea, despotismul se prezintă ca un balsam pentru toate relele încercate; el este suportul dreptății; un sprijin pentru cei oprimați și întemeietor de ordine. Popoarele ațipesc la sânul scurtei prosperități pe care el o face să apară; și când se trezesc sunt nenorocite. Dimpotrivă, libertatea se naște de obicei în mijlocul furtunilor, se stabilizează cu greutate printre discordiile civile și numai când a îmbătrânit i se sesizează binefacerile.

* Omul, un copil robust (lat. — n. tr.).

DESPRE RESPECTUL LEGILOR ÎN STATELE UNITE

Respectul americanilor pentru lege. — Dragostea părintească pe care o au față de ea. — Fiecare are un interes personal pentru a spori puterea legii.

Nu este întotdeauna posibil să faci apel la întregul popor fie direct, fie indirect, pentru alcătuirea legii, dar nu se poate nega că atunci când se reușește să se înfăptuiască acest lucru, legea dobândește o autoritate și mai mare. Această sorginte populară, care dăunează ades calității și înțelepciunii legislației, contribuie în mod direct la puterea ei.

Există în expresia voinței întregului popor o forță uluitoare. Când ea apare la lumina zilei, chiar imaginația celor care ar vrea să lupte împotriva ei este copleșită.

Acest adevăr este bine cunoscut de partide.

Astfel le observăm contestând majoritatea de câte ori pot. Când nu o obțin din rândurile celor care au votat, o plasează printre cei care s-au abținut de la vot, și dacă le scapă și de acolo, o găsesc la cei care nu aveau drept de vot.

În Statele Unite, cu excepția sclavilor, a servitorilor și a nevoiașilor întreținuți de comune, toată lumea votează și deci contribuie indirect la crearea legii. Cei care vor să atace legea sunt deci nevoiți să aleagă în mod fățiș între două posibilități: ori să modifice opinia națiunii, ori să-i calce în picioare voința.

Adăugați la acest prim motiv pe celălalt, mai direct și mai puternic, faptul că în Statele Unite fiecare are un soi de interes personal în faptul ca toți să se supună legii: deoarece cel care nu face astăzi parte din majoritate va fi poate mâine în rândurile ei; și va avea în curând ocazia să solicite, în ajutorul voinței sale, respectul pe care îl propovăduiește acum pentru voința legiuitorului. Locuitorul Statelor Unite se supune deci fără greutate legii, oricât de supărătoare ar fi ea, nu numai pentru că o consideră lucrarea celor mulți, ci și pentru că o consideră a fi a sa; el o consideră din punctul de vedere al unui contract în care este parte.

În Statele Unite nu se poate întâlni o mulțime numeroasă și întotdeauna turbulentă care consideră legea un dușman firesc, privind-o cu teamă și suspiciune. Dimpotrivă, e imposibil să nu remarc că toate clasele au o mare încredere în legislația care administrează țara și resimt pentru ea un fel de dragoste părintească.

Mă înșel când spun *toate* clasele. În America, scara europeană a puterilor e inversată și bogații se găsesc într-o poziție similară cu cea a săracilor din Europa; ei sunt aceia care sfidează ades legea. Am spus-o în altă parte: avantajul real al guvernării democratice nu este că garantează interesele tuturor, cum s-a pretins uneori, ci doar acela de a le proteja pe

ale celor mulți. În Statele Unite, unde săracul guvernează, bogații au întotdeauna a se teme că el va abuza de putere împotriva lor.

Această stare de spirit a bogaților poate produce o nemulțumire surdă; dar societatea nu este, din această pricină, tulburată violent; deoarece același motiv care îl împiedică pe bogătaș să aibă încredere în legiutor îl oprește și să-i nesocotească poruncile. El nu face legea pentru că e bogat, și nu îndrăznește s-o încalce din cauza bogăției. În națiunile civilizate se revoltă, în general, doar cei care n-au nimic de pierdut. Astfel, dacă legile democrației nu sunt întotdeauna respectabile, ele sunt aproape întotdeauna respectate; deoarece, în general, cei care violează legea nu pot să nu se supună legilor pe care ei înșiși le-au făcut și de pe urma cărora profită, iar cetățenii care ar putea avea vreun interes să le încalce sunt determinați de caracterul și de poziția lor să se supună tuturor voințelor legiutorului. În rest, în America, poporul se supune legii nu doar pentru că este creația sa, ci și pentru că o poate schimba dacă, din întâmplare, îl stânjenește. În primul rând, se supune unui rău pe care și l-a impus singur, iar apoi unui rău trecător.

ACTIVITATEA CARE DOMNEȘTE ÎN AMERICA ÎN TOATE SECTOARELE CORPULUI POLITIC. INFLUENȚA PE CARE O EXERCITĂ ASUPRA SOCIETĂȚII

E mai greu de conceput activitatea politică din Statele Unite, decât libertatea sau egalitatea întâlnite acolo. — Marea mișcare care îi agită neconținut pe legiutori nu e decât un episod, o prelungire a acestei mișcări generale. — Americanul găsește că e dificil să se ocupe doar de propriile lui treburi. — Agitația politică se propagă în societatea civilă. — Activitatea industrială a americanilor e determinată în parte de acest motiv. — Avantajele indirecte pe care le are societatea de pe urma guvernării democratice.

Când vii dintr-o țară liberă într-o țară care nu este liberă, ești izbit de un spectacol extraordinar; în prima, totul e activitate și mișcare, dincoace totul pare calm și imobil. Într-una, nu se vorbește decât despre ameliorare și progres, în cealaltă s-ar spune că societatea, după ce a dobândit toate bunurile, nu aspiră decât la repaus ca să se bucure de ele. Și totuși, țara care se agită atât pentru fericire este, în general, mai bogată și mai prosperă decât aceea care pare atât de satisfăcută de soarta ei. Și, analizând-o atât pe una, cât și pe cealaltă, e greu să concepi cum atâtea trebuințe noi se fac simțite în fiecare zi în prima, în timp ce în a doua pare că se percep atât de puțin.

Dacă această remarcă este aplicabilă țărilor libere care au păstrat forma monarhică sau celor unde domină aristocrația, ea este și mai valabilă

în republicile democratice. Acolo, nu doar o parte din popor vrea să amelioreze starea societății, ci poporul întreg se ocupă de aceasta. Nu e vorba doar de a asigura nevoile și confortul unei clase, ci al tuturor claselor în același timp.

Nu este imposibil să-ți imaginezi imensa libertate de care se bucură americanii; de asemeni, se poate concepe extrema lor egalitate, dar ceea ce nu se poate înțelege, dacă n-ai văzut-o cu ochii tăi, este activitatea politică din Statele Unite.

De abia ai coborât pe pământul Americii că te găsești în mijlocul unui vuiet confuz care se ridică din toate părțile; mii de voci îți ajung în același timp la ureche, fiecare dintre ele exprimă unele nevoi sociale. În jurul vostru, totul se mișcă: aici, oamenii dintr-un cartier s-au întâlnit ca să hotărască dacă trebuie construită o biserică; acolo, se lucrează la alegerea unui reprezentant; mai încolo, deputații unui canton se grăbesc la oraș pentru a-și spune părerea în legătură cu unele îmbunătățiri locale; în altă parte, țăranii dintr-un sat își părăsesc brazdele pentru a discuta planul unui drum sau al unei școli. Cetățenii se adună cu singurul scop de a anunța că dezaproabă demersul guvernului, în timp ce alții se tot unesc pentru a proclama că cei de la putere sunt părinții patriei. Și iată-i pe ceilalți, care consideră beția ca principala sursă a relelor din stat și se angajează solemn să dea exemplul de moderație.¹

Marea mișcare politică care îi agită neconținut pe legiuitorii americani, singura vizibilă din afară, nu este decât un episod și un fel de prelungire a acestei mișcări generale, care pornește din ultimele rânduri ale mulțimii și se transmite din aproape în aproape în toate clasele de cetățeni. Nu se poate trudi mai cu râvnă la starea de fericire.

E greu de explicat ce loc ocupă preocuparea politică în viața unui om din Statele Unite. A te amesteca în conducerea societății și a discuta despre asta e lucrul cel mai important și, ca să zic așa, singura plăcere pe care o cunoaște un american. Acest lucru se vede chiar în cele mai mici amănunte ale vieții: și femeile se duc ades la adunările publice și, în timp ce ascultă discursurile politice, mai uită de plictiselile gospodăriei. Pentru ele, cluburile înlocuiesc până la un anume punct spectacolele. Un american nu conversează, el discută; nu pălăvrăgește, el ține discursuri. Se adresează unui singur om ca unei adunări; și dacă i se întâmplă să se încălzească o să spună „Domnilor”, vorbind cu un singur interlocutor.

În unele țări, locuitorul acceptă cu un fel de aversiune drepturile politice acordate de lege; i se pare că i se răpește din timp dacă se ocupă de

---

¹ Societățile de temperanță sunt asociații ai căror membri își iau angajamentul să nu mai consume alcooluri tari. Când am fost în Statele Unite, societățile de abținere numărau mai mult de 270 000 membri și activitatea lor a avut ca efect diminuarea, doar în statul Pennsylvania, consumului de alcooluri tari cu 500 000 galoane pe an.

treburile obștești și îi place să se închidă într-un egoism strâmt ale cărui limite precise sunt patru șanțuri pe lângă un gard de mărarini.

Dimpotrivă, în momentul în care americanul ar fi obligat să se ocupe doar de treburile lui, jumătate din existența sa ar fi inutilă; el și-ar simți zilele pustii și ar deveni îngrozitor de nefericit.²

Sunt convins că dacă despotismul va izbuti vreodată să se înscăuneze în America, îi va fi mai dificil să învingă obiceiurile pe care le-a născut libertatea decât să-și înfrângă însăși dragostea de libertate.

Această agitație care renaște mereu, introdusă de guvernarea democratică în lumea politică, trece apoi în societatea civilă. În definitiv, nu-mi dau seama dacă nu acesta este cel mai mare avantaj al guvernării democratice și n-o laud mai curând pentru ceea ce poate determina să se facă, decât pentru ceea ce face într-adevăr.

E incontestabil că poporul conduce adesea foarte prost treburile publice; dar poporul n-ar putea să se amestece în treburile publice fără ca sfera ideilor lui să nu se lărgască și fără ca spiritul său să nu iasă din banalitatea rutinei. Omul din popor care este chemat la conducerea societății începe să se stimeze pe sine însuși. Deoarece el e în posesia puterii, inteligențe foarte luminate se pun în slujba lui. Este solicitat fără încetare pentru a i se obține sprijinul și pentru că se încearcă de mii de ori înșelarea lui în maniere diferite, până la urmă se deșteaptă. În politică, contribuie la inițiative pe care nu le-a conceput, dar care îi dau gustul general pentru inițiativă. I se arată în fiecare zi ce noi îmbunătățiri să aducă proprietății comune; și simte cum i se naște dorința de a o îmbunătăți pe cea personală. Probabil că nu e nici mai virtuos, nici mai fericit, dar e mai luminat și mai activ decât înaintașii lui. Nu mă îndoiesc că instituțiile democratice, la care se adaugă natura fizică a țării sunt cauza, nu cea directă, așa cum susțin atâția oameni, ci cea indirectă a fantasticei evoluții industriale din Statele Unite. Nu legile au făcut-o să se nască, ci poporul învață să o producă, făcând legea.

Cred că au dreptate inamicii democrației pretinzând că atunci când unul singur își asumă o misiune izbutește mai bine decât guvernarea tuturor. Stăpânirea unuia singur, presupunând de o parte și de alta egalitatea în cunoaștere, are mai multă consecvență în inițiativele sale decât a celor mulți; dovedește mai multă perseverență, mai multe idei de ansamblu, mai multă perfecțiune în detalii, un discernământ mai corect în selecția oamenilor. Cei care neagă acest lucru n-au văzut niciodată o republică democratică, sau n-au judecat decât un număr mic de exemple. E adevărat, democrația, chiar atunci când circumstanțele locale și starea de spirit a

---

² Același fapt a fost deja observat la Roma, pe vremea primilor Cezari. Montesquieu remarca undeva că nimic nu egala disperarea unor cetățeni romani care, după ce au avut o existență politică agitată, s-au întors brusc la calmul vieții personale.

poporului îi permit să se mențină, nu prezintă la prima vedere armonie administrativă și ordine metodică în guvernare. Libertatea democratică nu pune în aplicare inițiativele sale cu aceeași perfecțiune ca despotismul inteligent; adeseori, le părăsește înainte de a culege roadele, sau se aruncă în aventuri primejdioase, dar, în timp, produce mai mult decât el: ea face mai puțin bine fiecare lucru, dar face mai multe lucruri. În stăpânirea ei, tocmai că nu ceea ce execută administrația e măreț, ci ceea ce se înfăptuiește fără ea și în afara ei. Democrația nu oferă poporului guvernarea cea mai pricepută, dar ea dă ceea ce nici cea mai pricepută dintre guvernanări ar fi capabilă să producă: ea răspândește în întreg corpul social o neliniște activă, o forță excesivă, o energie care n-ar fi existat niciodată fără ea, și care, dacă împrejurările sunt cât de cât prielnice, poate să facă minuni. Acestea sunt adevăratele ei avantaje.

În secolul nostru, când destinele lumii creștine par suspendate, unii se grăbesc să atace democrația ca pe o putere adversă, în vreme ce ea de-abia se dezvoltă; alții o adulează ca pe o nouă zeitățe ivită din neant, dar și unii și alții nu cunosc decât imperfect obiectul urii sau al aspirației lor; ei luptă în întuneric și lovesc la întâmplare.

Ce cereți de la o societate și de la conducerea ei? Trebuie să ne înțelegem.

Vreți să dați spiritului omenesc o anume superioritate, o concepție generoasă despre tot ce se întâmplă în această lume? Vreți să-i faceți pe oameni să disprețuiască, într-un fel, bunurile materiale? Doriți să faceți să apară și să întrețineți convingeri profunde și să determinați devotamente puternice?

Doriți să șlefuiți moravurile, să îmbunătățiți modul de comportare, să faceți să strălucească artele? Vreți poezie, faimă, glorie?

Pretindeți să organizați un popor astfel încât să le poată influența puternic pe toate celelalte? Îl destinați tentației unor mari inițiative și oricare ar fi rezultatul eforturilor lui să lase o urmă imensă în istorie?

Dacă, după dumneavoastră, acesta este scopul principal pe care trebuie să și-l propună oamenii în societate, nu încercați guvernarea democratică; în mod sigur ea nu vă va duce spre țel.

Dar dacă vi se pare util să direcționați activitatea intelectuală și morală a omului către necesitățile vieții materiale și să-l folosiți pentru a produce bunăstarea; dacă rațiunea vi se pare mai profitabilă pentru oameni decât geniul; dacă scopul vostru nu este crearea de virtuți eroice, ci obiceiuri normale; dacă preferați să întâlniți mai curând viciul decât crima și doriți să aveți de a face cu mai puține acțiuni grandioase cu condiția de a întâlni mai puține nelegiuiri; dacă în loc de a acționa în sânul unei societăți strălucitoare vă veți mulțumi să trăiți într-o societate prosperă; dacă, în sfârșit, scopul principal al unei guvernări nu este, după voi, să oferi întregii națiuni cea mai mare putere sau glorie posibilă, ci de a procura

tuturor indivizilor care o alcătuiesc cât mai multă bunăstare și să-i ferești cât mai mult de mizerie, atunci egalizați condițiile și constituiți o guvernare democratică.

Și dacă nu mai e timp pentru a alege și o formă superioară omului vă antrenează fără să mai întrebe care sunt aspirațiile voastre în ceea ce privește una din cele două guvernări, străduiți-vă cel puțin să folosiți toate avantajele posibile și cunoscând bunele porniri la fel ca și relele înclinații, încercați să restrângeți efectele ultimelor și să dezvoltăți primele.

Capitolul VII

DESPRE ATOTPUTERNICIA MAJORITĂȚII ÎN STATELE UNITE ȘI URMĂRILE EI

Puterea firească a majorității în democrații. — Cele mai multe din constituțiile americane au sporit artificial această forță naturală. — Cum. — Mandatele imperati-ve. — Imperiul moral al majorității. — Opinia că e infailibilă. — Respect pentru drepturile ei. — Ceea ce face ca ea să crească în Statele Unite.

Esența însăși a guvernărilor democratice constă în caracterul absolut al stăpânirii majorității, deoarece în afara majorității nimic nu rezistă într-o democrație.

Cea mai mare parte a constituțiilor americane a încercat să sporească artificial această forță naturală a majorității.¹

Legislativul este, dintre toate puterile politice, cel care se supune cel mai ușor majorității. Americanii au vrut ca membrii legislativului să fie numiți *direct* de popor, pe un termen *foarte scurt*, pentru a-i obliga să se supună nu numai opiniilor generale, dar și să se ferească de patimile cotidiene ale celor care îi aleg.

Ei au încadrat în aceeași clasă și au numit în același fel pe membrii celor două Camere; în așa fel, încât mișcările corpului legiuitor sunt la fel de rapide și năvalnice ca și cum ar fi ale unei singure adunări.

Astfel constituit, legislativul concentrează în sânul său aproape toată puterea.

În timp ce legea sporea forța unor puteri, care prin natura lor erau puternice, o slăbea din ce în ce pe a celor care erau în mod natural firave. Ea nu acordă reprezentanților puterii executive nici stabilitate, nici independență; și supunându-i complet capriciilor legislativului le răpește și puțină influență pe care natura guvernării democratice le-ar fi permis s-o exerseze.

În multe state, ea încredința puterea judecătorească alegerii majorității și în tot ce făcea, existența ei depindea într-un anume fel de puterea legislativă, lăsând reprezentanților dreptul de a fixa în fiecare an salariul judecătorilor.

---

¹ Am văzut, când am examinat Constituția federală, că legiuitorii Uniunii au făcut eforturi contrarii. Rezultatul acestor eforturi a fost că guvernul federal este mai independent în sfera sa decât cel al statelor. Dar guvernul federal se ocupă doar de afacerile externe; guvernele statelor conduc într-adevăr societatea americană.

Practica a mers și mai departe decât legile.

În Statele Unite, se răspândește acum un obicei care va anula garanțiile guvernării reprezentative: se întâmplă foarte des ca alegătorii, numind un deputat, să-i traseze un plan de comportare impunându-i un anume număr de obligații pozitive de la care nu se poate abate. Cu excepția tumultului, e ca și cum majoritatea ar delibera în piața publică.

În America, puterea majorității nu este doar predominantă, ci și de neocolit, din cauza unor circumstanțe speciale.

Imperiul moral al majorității se întemeiază în parte pe ideea că mai mulți oameni la un loc sunt mai luminați și mai înțelepți decât unul singur, că numărul prevalează asupra calității. Este teoria egalității aplicată inteligenței. Această doctrină atacă orgoliul omenesc în ultima sa ascunzătoare, astfel că minoritatea nu o admite decât cu greu și nu se obișnuiește decât în timp. La fel ca toate puterile, și poate că mai mult decât oricare dintre ele, puterea majorității trebuie să dureze ca să pară legitimă. Când începe să se instituie, ea se face ascultată prin constrângere; doar după ce s-a trăit mult timp sub legea ei, începe a fi respectată.

Ideea dreptului pe care îl posedă majoritatea, ca prin cunoștințele sale să guverneze societatea, a fost adusă pe pământul Statelor Unite de primii săi locuitori. Această idee, care ar fi fost suficientă pentru a crea un popor liber, a pătruns astăzi în moravuri și poate fi regăsită în cele mai neînsemnate obiceiuri ale vieții.

În vechea monarhie, francezii considerau o constantă că regele nu poate greși niciodată; și când i se întâmpla să greșescă credeau că greșeala aparține sfătuitorilor săi. Astfel se ușura de minune supunerea. Se putea murmura împotriva legii, fără a înceta să-l iubești și să-l respecti pe legiuitor. Americanii au aceeași părere despre majoritate.

Imperiul moral al majorității se mai întemeiază pe principiul că interesul celor mulți este de preferat interesului celor puțini. Or, se înțelege cu ușurință că respectul afirmat pentru acest drept al celor mulți sporește natural sau se diminuează în funcție de situația partidelor. Când o națiune este împărțită între mai multe interese ireconciliabile, privilegiul majorității este adeseori nesocotit pentru că devine prea penibil să i te supui.

Dacă ar exista în America o clasă de cetățeni pe care legiuitorul ar vrea s-o deposedeze de anumite avantaje exclusive, pe care aceasta le-a avut de-a lungul secolelor, și ar vrea să o facă să coboare dintr-o situație elevată pentru a o pune în rând cu mulțimea, este probabil că minoritatea nu s-ar supune prea ușor acestei legi.

Dar Statele Unite fiind populate de oameni egali între ei, nu s-a descoperit încă o separare naturală și permanentă între interesele diferiților locuitori.

Există o asemenea stare socială în care membrii minorității nu pot să spere să-și atragă majoritatea, pentru că ar fi nevoiți să abandoneze chiar

obiectul luptei pe care o susțin împotriva ei. Aristocrația, de exemplu, n-ar putea deveni majoritate păstrându-și privilegiile sale exclusive și n-ar putea să-și piardă privilegiile fără a înceta să fie aristocrație. [În această țară ar fi aproape imposibil ca puterea morală a majorității să ajungă vreodată să fie recunoscută de toți.]

În Statele Unite problemele politice nu se pot pune într-un mod atât de general și atât de absolut și toate partidele sunt dispuse să recunoască drepturile majorității, pentru că toate speră că într-o zi o să le utilizeze în folosul lor.

Majoritatea are deci în Statele Unite o putere imensă în fapt și o putere de influență la fel de mare; și dacă ea și-a alcătuit opinia asupra unei chestiuni o dată pentru totdeauna, se poate spune că nu există obstacole care ar putea, nu s-o oprească, dar măcar să-i întârzie avansarea, lăsându-i răgazul să audă plângerile celor pe care îi strivește în mers.

Consecințele acestei stări de lucruri sunt funeste și primejdioase pentru viitor.

CUM ATOTPUTERNICIA MAJORITĂȚII AMPLIFICĂ ÎN AMERICA INSTABILITATEA LEGISLATIVĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ FIREASCĂ ÎN DEMOCRAȚIE

Cum amplifică americanii instabilitatea legislativă firească democrației, schimbând în fiecare an legislativul și înarmându-l cu o putere aproape fără margini. — Această efect asupra administrației. — În America, îmbunătățirilor sociale li se dă o forță înfinit mai puternică, dar mai puțin continuă decât în Europa.

Am vorbit mai înainte despre viciile naturale ale guvernării democratice; nu e unul care să nu se amplifice o dată cu puterea majorității.

Și să începem cu cel mai evident din toate:

Instabilitatea legislativului este un rău inerent guvernării democratice, pentru că este în natura democrațiilor să aducă mereu oameni noi la putere. Dar acest rău este mai mult sau mai puțin important în funcție de puterea și de mijloacele de acțiune acordate legislativului.

În America, i se acordă autorității care face legile o putere suverană. Ea se poate consacra repede și definitiv fiecărei dorințe și în fiecare an i se dau alți reprezentanți. Deci s-a adoptat exact combinația care favorizează cel mai mult instabilitatea democratică și care permite democrației să aplice voința ei schimbătoare subiectelor celor mai importante.

În zilele noastre, America este dintre toate țările din lume cea în care legile au cea mai scurtă durată. Aproape toate constituțiile americane au fost amendate în ultimii treizeci de ani. Nu există nici un stat american care să nu-și fi modificat în acest timp principiul legilor sale.

În ceea ce privește legile înseși, e suficient să arunci o privire în arhivele diferitelor state din Uniune pentru a te convinge că în America acțiunea legislativă nu se domolește niciodată. Nu pentru că democrația americană ar fi prin natura ei mai instabilă decât alta, dar i s-a dat mijlocul să se conformeze, în alcătuirea legii, instabilității naturale a instincțelor ei.²

Atotputernicia majorității și modul rapid și absolut în care voințele ei se execută în Statele Unite nu fac doar legea instabilă, ci exercită și o influență asupra executării legii și asupra administrației publice.

Majoritatea fiind singura putere căreia e important să-i plăci, se participă cu ardoare la toate operele pe care ea le inițiază; dar în momentul în care i se abate atenția în altă parte, toate eforturile încetează, în timp ce în statele libere din Europa în care puterea administrativă are o existență independentă și o poziție sigură, voința legislativului se execută chiar când el e ocupat cu alte lucruri.

În America unele îmbunătățiri se fac cu mai mult zel și cu mai multă energie decât în altă parte.

În Europa, se folosește în aceleași lucruri o forță socială infinit mai mică, dar mai continuă.

[Am văzut exemple frapante ale acestei afirmații într-un sector pe care l-am examinat cu osebire în Statele Unite.]

Acum câțiva ani, niște oameni religioși s-au apucat să îmbunătățească starea pușcăriilor. Lumea a fost emoționată de vocea lor și recuperarea criminalilor a devenit o operă colectivă.

Atunci s-au construit pușcării noi. Pentru prima oară, ideea recuperării vinovaților a păstruns în închisoare o dată cu ideea pedepsei. Dar fericita schimbare la care publicul a aderat cu atâta pasiune și pe care eforturile simultane ale cetățenilor o făceau irevocabilă nu se putea efectua integral în acel moment.

Alături de noile penitenciare, cărora dorința majorității le grăbea construcția, mai existau și vechile pușcării care continuau să adăpostească un număr mare de vinovați. Acestea păreau că devin și mai insalubre și mai periculoase în măsura în care cele noi se arătau mai reformatoare și mai sănătoase. Acest dublu efect e ușor de înțeles. Majoritatea preocupată de ideea fondării unor noi instituții le uitase pe cele care existau deja. Toți și-au întors privirile de la obiectul care nu-l mai interesa pe stăpân

---

² Actele legislative promulgate doar în statul Massachusetts, începând din 1780 până în zilele noastre, alcătuiesc de pe acum trei volume groase. Și mai trebuie remarcat că această colecție despre care vă vorbesc a fost revizuită în 1823 și că multe legi vechi sau rămase fără obiect au fost înlăturate. Or, statul Massachusetts, care nu e mai populat decât unul din departamentele noastre, poate fi considerat drept unul din cele mai stabile ale Uniunii, fiind, în tot ceea ce face, cel mai consecvent și cel mai înțelept.

și supravegherea a încetat. S-a văzut întâi cum slăbesc și apoi cum se rup legăturile salvatoare ale disciplinei. Și alături de pușcărie, monument durabil al blândeții și al inteligenței timpului nostru, se putea întâlni o temniță care amintea de barbaria Evului Mediu.

[În Franța ar fi greu de găsit închisori atât de bune, dar și atât de rele ca în Statele Unite.]

TIRANIA MAJORITĂȚII

Cum trebuie înțeles principiul suveranității poporului. — Neputința de a concepe un guvern mixt. — E nevoie ca puterea suverană să fie undeva. — Precauțiile care trebuie luate pentru a-i modera acțiunea. — Aceste precauții n-au fost luate în Statele Unite. — Ce a rezultat.

Consider nelegiuită și detestabilă maxima care susține că în materie de guvernare majoritatea unui popor are toate drepturile și totuși plasez în voința majorității originea tuturor puterilor. Sunt oare în contradicție cu mine însumi?

Există o lege generală care a fost făcută sau cel puțin adoptată, nu doar de majoritatea unui popor sau a altuia, ci de majoritatea tuturor oamenilor. Această lege este justiția.

Justiția modelează limita dreptului fiecărui popor [de a comanda].

O națiune este ca un juriu însărcinat să reprezinte societatea în totalitatea ei și să aplice justiția care este legea ei. Juriul, care reprezintă societatea, poate să aibă mai multă putere decât societatea însăși a cărei lege o aplică?

Când refuz să mă supun unei legi injuste, nu refuz majorității dreptul de a comanda, încerc doar să citez suveranitatea poporului în fața suveranității umanității.

Sunt oameni care nu s-au temut să afirme că un popor, în chestiunile care nu-l privesc decât pe el, nu poate ieși cu totul din limitele justiției și ale rațiunii și că nu e de temut încredințarea tuturor puterilor majorității care îl reprezintă. Acesta este un limbaj de sclav.

Ce este o majoritate, în ansamblul ei, decât un individ care are opinii și cel mai des interese contrarii altui individ, denumit minoritate? Or, dacă admiteți că un om învestit cu atotputernicia poate abuza de ea împotriva adversarilor lui, de ce nu admiteți același lucru pentru majoritate? Și-au schimbat oare oamenii caracterul pentru că s-au strâns la un loc? Au devenit oare oamenii mai răbdători în fața obstacolelor pentru că au devenit mai puternici?³ Nu-mi vine să cred. Și puterea de a face orice, pe care aș refuza-o unui semen de al meu, n-aș acorda-o niciodată mai multora.

³ Nimeni n-ar putea să susțină că un popor nu va abuza de forță față de un alt popor. Or, partidele sunt tot atâtea națiuni mici în cadrul unei națiuni mari, raporturile

Pentru a păstra libertatea, nu cred că s-ar putea combina mai multe principii în aceeași guvernare, astfel ca ele să fie opuse într-adevăr, unele față de altele.

Guvernarea numită mixtă mi s-a părut întotdeauna o himeră. Nu există, la drept vorbind, guvernare mixtă (în sensul care se acordă acestui cuvânt) pentru că, în fiecare societate, se descoperă în cele din urmă un principiu de acțiune care le domină pe celelalte.

Anglia ultimului secol, care a fost îndeosebi citată ca un exemplu de acest fel de guvernare, era un stat esențialmente aristocratic deși în sânul său se găseau puternice elemente democratice, deoarece legile și moravurile erau acolo astfel stabilite încât pe o durată mare aristocrația predomina și conducea, conform voinței sale, treburile publice.

Eroarea s-a născut examinând fără încetare interesele celor mari în conflict cu cele ale poporului și astfel nu s-au gândit decât la luptă, în loc să se dea atenție rezultatelor acestei lupte, deoarece acesta era punctul important. Când o societate ajunge să aibă într-adevăr o guvernare mixtă, adică egal împărțită între principii contrare, ea intră în revoluție sau se descompune.

Cred deci că întotdeauna trebuie plasată undeva o putere socială superioară tuturor celorlalte, dar cred că libertatea ar fi în pericol dacă această putere n-ar găsi în fața ei nici un obstacol care să-i oprească avansarea și să-i dea răgazul să se modereze de la sine.

Atotputernicia ca atare nu mi se pare în sine un lucru rău sau primejdios. Exercițarea ei depășește forțele unui om, oricare ar fi acela, și doar Dumnezeu poate fi atotputernic fără pericol, pentru că înțelepciunea și justiția sa sunt întotdeauna egale cu puterea lui. Nu există pe pământ o autoritate atât de respectabilă prin ea însăși, sau investită cu un drept atât de sacru, încât să vreau s-o las să acționeze necontrolat și să domine nesupravegheat. Când văd deci că se acordă unei puteri oarecare, fie că se numește rege sau popor, democrație sau aristocrație, fie că ea se exercită într-o monarhie sau într-o republică, — dreptul și posibilitatea de a face orice, spun: aici se află germenul tiraniei și încerc să plec să trăiesc în altă parte, sub alte legi.

Ceea ce reproșez cel mai tare guvernării democratice, așa cum e ea organizată în Statele Unite, nu e slăbiciunea ei, cum mulți susțin în Europa, ci, dimpotrivă, forța ei invincibilă. Și ceea ce îmi displace cel mai mult în America nu este extrema libertate care domnește acolo, ci puținele garanții împotriva tiraniei.

Când un om sau un partid suferă, în Statele Unite, din cauza unei injustiții, cui i se poate adresa? Opiniei publice? Ea alcătuiește majoritatea.

---

dintre ele sunt ca cele dintre străini. Dacă suntem de acord că o națiune poate fi tiranică față de altă națiune, cum să negi că un partid poate fi altfel față de altul?

Corpului legislativ? El reprezintă majoritatea și i se supune orbește. Puterii executive? E numită de majoritate și îi servește drept instrument pasiv. Forței publice? Forța publică nu este altceva decât majoritatea înarmată. Juriului? Juriul este majoritatea investită cu dreptul de a pronunța sentințe. În unele state, judecătorii înșiși sunt aleși de majoritate. Oricât de arbitrară și irațională ar fi măsura care vă lovește, trebuie să vă supuneți [sau să fugiți].⁴

Presupuneți, dimpotrivă, un corp legislativ alcătuit astfel încât să reprezinte majoritatea fără a fi în mod necesar înrobite pasiunilor ei; o putere executivă cu o forță proprie și o putere judecătorească independentă de celelalte două; va fi vorba tot de o guvernare democratică, dar nu va mai fi aproape nici o șansă pentru tiranie.

Nu spun că acum, în America, tirania ar fi foarte prezentă, spun doar că nu descopăr nici o garanție împotriva ei iar cauzele blândeții guvernării ar trebui căutate mai degrabă în împrejurări și moravuri decât în legi.

---

⁴ La Baltimore, în timpul războiului din 1812, s-a văzut un exemplu frapant al excesului de zel pe care îl poate provoca despotismul majorității. În epoca aceea războiul era foarte popular la Baltimore. O gazetă, care se arăta a fi foarte în opoziție, a ațâțat prin comportarea ei atitudinea locuitorilor. Poporul s-a adunat, a spart mașinile de tipărit și a atacat locuințele gazetarilor. A fost chemată poliția dar ea nu a răspuns la apel. În dorința de a-i salva pe nenorociții amenințați, s-a luat hotărârea să fie duși la închisoare ca niște delincvenți. Această precauție a fost inutilă; noaptea oamenii s-au adunat din nou; funcționarii nu au izbutit să adune milițiile, pușcăriile au fost luate cu asalt, unul dintre gazetari a fost ucis pe loc, ceilalți ca și morți; vino-vații, diferiți juraților, au fost achitați.

Îi spuneam odată unui locuitor din Pennsylvania: „Vă rog să-mi explicați cum se face că într-un stat întemeiat de quakeri și renumit pentru toleranța sa, negrilor eliberați nu le este permis să-și exercite drepturile cetățenești. Dacă plătesc impozite, n-ar fi corect să și votez? — Nu ne faceți nedreptatea — mi-a răspuns — de a crede că legiuitorii noștri ar fi comis un act de nedreptate și de intoleranță atât de grosolan. — Deci la dumneavoastră, negrii au drept de vot. — Fără îndoială. — Atunci, cum de se întâmplă că azi-dimineață, la colegiul electoral, n-am văzut nici unul? — Nu e din vina legii — îmi spune americanul —, e adevărat că negrii au dreptul să se prezinte la alegeri, dar se abțin voluntar să vină. — Iată o probă de modestie din partea lor. — Oh, ei nu refuză să se ducă, dar se tem că vor fi rău tratați. Se întâmplă la noi ca legea să nu aibă destulă putere, când majoritatea nu o sprijină de loc. Or, majoritatea e îmbibată de cele mai mari prejudecăți împotriva lor și magistrații nu se simt în stare să le garanteze acestora drepturile pe care legiuitorul le-a conferit. — Așa, deci! Majoritatea care are privilegiul să facă legea vrea să-l aibă și pe acela de a nu i se supune.”

EFECTELE ATOTPUTERNICIEI MAJORITĂȚII ASUPRA ARBITRARULUI FUNȚIONARILOR PUBLICI AMERICANI

Libertatea pe care legea americană o lasă funcționarilor în cercul trasat de ea. — Puterea lor.

Trebuie făcută o distincție clară între arbitrar și tiranie. Tirania se poate exercita prin mijloacele legii înseși și atunci nu mai e arbitrară; arbitrarul se poate exercita în interesul celor guvernați și nu mai e tiranic.

De obicei tirania se servește de arbitrar, dar la nevoie se poate lipsi de el.

Atotputernicia majorității în Statele Unite, favorizând despotismul legal al legiuitorului, înlesnește în același timp și arbitrarul funcționarului. Stăpânind absolut elaborarea legii și supraveghind executarea ei, având un control egal asupra celor care guvernează și asupra celor care sunt guvernați, majoritatea îi privește pe funcționarii publici ca pe niște agenți pasivi și depune liniștită în mâinile lor grija de a-i realiza planurile. Ea nu stabilește dintru început, în amănunt, îndatoririle lor și nu se obosește să le definească drepturile. Îi tratează așa cum își tratează un stăpân slugile care, fiind tot timpul sub ochii lui, pot fi dirijate sau corectate în orice clipă.

În general legea îi lasă pe funcționarii americani mult mai liberi decât sunt ai noștri în cercul pe care îl trasează în jurul lor. Uneori, chiar se întâmplă ca majoritatea să le permită să-l depășească. Garantați de opiniile celor mulți și știind că se pot sprijini pe ei, îndrăznesc atunci niște lucruri de care, un european obișnuit totuși cu spectacolul arbitrarului, se miră încă. Se formează astfel în spațiul libertății niște obiceiuri care, într-o zi, se pot dovedi fatale.

PUTEREA PE CARE O EXERCITĂ ÎN AMERICA MAJORITATEA ASUPRA GÂNDIRII

În Statele Unite, când majoritatea s-a fixat irevocabil asupra unei chestiuni, nu se mai discută. — De ce. — Presiunea morală pe care majoritatea o exercită asupra gândirii. — Republicile democratice creează un despotism imaterial.

Când se analizează cum se desfășoară exercițiul gândirii în Statele Unite, se vede foarte clar în ce măsură puterea majorității depășește toate puterile cunoscute de noi în Europa.

Gândirea este o putere invizibilă și aproape insesizabilă care își bate joc de toate tiraniile (le sfidează chiar când e înlănțuită și păzită de călăi). În

zilele noastre, cei mai absoluți suverani ai Europei n-ar putea să împiedice anumite idei ostile autorității lor să circule în secret prin statele lor și chiar la curțile lor. Nu tot așa se petrec lucrurile în America: cât timp majoritatea nu e sigură, se discută; dar de îndată ce s-a pronunțat irevocabil, toți tac, și atât prietenii, cât și adversarii se înhamă de comun acord la căruța ei. Motivul e simplu: nu există un monarh atât de absolut care să poată reuni în mâinile sale toate forțele societății și să învingă rezistențele așa cum o poate face majoritatea investită cu dreptul de a elabora legile și de a le executa (cum dorește: prin drept, sau prin forță).

De altfel, un rege nu posedă decât o forță materială care se exercită asupra acțiunilor, dar nu poate ajunge la voință; majoritatea este însă investită cu o forță în același timp morală și materială, care influențează voința ca și acțiunea, împiedicând totodată și fapta și dorința de a înlăptui.

Nu cunosc vreo țară unde să domnească, în general, mai puțină independență a spiritului și o mai veritabilă libertate a discuțiilor decât în America.

Nu există teorie politică sau religioasă care să nu poată fi liber predicată în statele constituționale din Europa și care să nu se răspândească în celelalte; deoarece nu există țară în Europa atât de supusă unei singure puteri încât cel care vrea să spună acolo adevărul să nu găsească un sprijin apt să-l apere de urmările independenței lui. Dacă are ghinionul să trăiască într-o guvernare absolutistă, poporul este alături de el; dacă trăiește într-o țară liberă, poate, la nevoie, să solicite arbitrajul autorității regale. Frațiunea aristocratică a societății îl susține în țările democrațiilor și democrații în celelalte. Dar într-o democrație organizată ca cea din Statele Unite nu există decât o singură putere, un singur element de forță și de succes și nimic în afara lui.

În America majoritatea zăvorăște gândirea într-un cerc formidabil. Înăuntrul său, scriitorul e liber; dar vai de el, dacă încearcă să iasă: Nu are a se teme de autodafé, dar e expus aversiunilor de toate felurile și persecuțiilor de toate zilele. Cariera politică îi este barată: a ofensat singura putere aptă să-i asigure accesul. I se refuză totul, chiar și gloria. Înainte de a-și publica opiniile credea că are partizani; i se pare că nu mai are, acum, când s-a sponenit în fața tuturor, deoarece cei care îl dezaprobă se exprimă cu voce tare, iar cei care gândesc ca el, fără a avea curajul lui, tac și se îndepărtează. El cedează, se încovoie în efortul de fiecare zi și se închide în tăcere, ca și cum ar avea remușcări pentru că a spus adevărul.

Lanțurile și călăii — acestea erau instrumentele grosolane pe care le folosea cândva tirania; în zilele noastre, civilizația a perfecționat însuși despotismul, care părea totuși că nu mai are nimic de învățat.

Principii, ca să zicem așa, au materializat violența; în zilele noastre, republicile democratice au făcut-o să fie la fel de intelectuală ca viața omească pe care vor s-o constrângă. Sub guvernarea absolută a unui sin-

gur, pentru a ajunge la suflet, despotismul lovea grosolan trupul; și sufletul scăpând de lovături se înălța glorios deasupra lui; dar nu așa procedează tirania în republicile democratice: ei nu-i pasă de trup și se duce direct la suflet. Stăpânul nu mai spune: ori gândești ca mine, ori mori; el zice: ești liber să nu gândești la fel ca mine; nu voi atenta la viața ta, la bunurile tale; dar din această zi ești un străin pentru noi. Îți vei păstra privilegiile în societate, dar nu te vei putea folosi de ele; deoarece dacă vei dori să fii ales de către concetățenii tăi, ei nu o vor face și dacă le vei solicita doar stima, vor ezita să ți-o acorde. Vei rămâne printre oameni, dar vei pierde drepturile tale la umanitate. Când te vei apropia de semenii tăi, te vor evita ca pe o ființă impură; și chiar cei care cred în nevinovăția ta, chiar și aceia te vor părăsi, pentru că la rândul lor vor fi evitați. Mergi în pace, îți las viața, dar va fi mai rea decât moartea.

Monarhiile absolute au dezonorat despotismul, să fim atenți ca republicile democratice să nu-l reabiliteze; deoarece devenind împovărat doar pentru unii, cei mulți nu mai văd aspectul lui odios și caracterul său degradant.

În națiunile cele mai mândre din lumea veche s-au scris opere care își propuneau să descrie fidel viciile și ridicolul contemporanilor; La Bruyère locuia în palatul lui Ludovic al XIV-lea când a compus capitolul despre cei mari, și Molière critica curtea în piesele care se jucau în fața curtenilor. Dar puterea care domină Statele Unite nu înțelege să accepte aceste reguli ale jocului. Cel mai mic reproș o rănește, cel mai mic adevăr neplăcut o înspăimântă și trebuie să o lauzi, începând de la felul cum vorbește până la cele mai temeinice virtuți. Nici un scriitor, oricare ar fi renumele său, nu poate scăpa de datoria de a-și linguși concetățenii. Majoritatea trăiește deci într-o permanentă adorație; doar străinii sau experiența pot face ca anume adevăruri să ajungă la urechile americanilor.

Dacă America n-a avut încă mari scriitori, nu altundeva trebuie căutate motivele; nu există geniu literar fără libertatea spiritului, și în America nu există libertate a spiritului.

Inchiziția n-a putut niciodată să împiedice în Spania circulația unui mare număr de cărți potrivnice religiei majorității. Imperiul majorității izbutește mai mult în Statele Unite; s-a îndepărtat chiar dorința de a fi publicate. Se întâlnesc necredincioși în America, dar lipsa de credință nu găsește, ca să spun așa, un organ.

Există guverne care încearcă să protejeze moravurile, condamnându-i pe autorii cărților licențioase. În Statele Unite, nimeni nu e condamnat pentru acest soi de opere, dar nimeni nu e tentat să le scrie. Și nu pentru că toți cetățenii ar avea moravuri curate, dar majoritatea e, în această privință, normală.

Aici, fără îndoială, folosirea puterii e bună; dar eu vorbesc despre puterea în sine. Această putere copleșitoare e un fapt permanent, iar buna ei folosire nu este decât un accident.

[Majoritatea care locuiește în Paris nu se delectează cu murdăriile care maculează zilnic teatrele noastre.]

EFECTELE TIRANIEI MAJORITĂȚII ASUPRA CARACTERULUI NAȚIONAL AL AMERICANILOR. SPIRITUL DE CURTE ÎN STATELE UNITE

Până acum, efectele tiraniei majorității s-au făcut simțite mai mult asupra moravurilor decât în comportarea societății. Ele împiedică dezvoltarea marilor caractere. — Republicile democratice organizate la fel ca în Statele Unite pun spiritul de curte la îndemâna celor mulți. — Probe ale acestui spirit în Statele Unite. — De ce se poate găsi mai mult patriotism în sânul poporului, decât la cei care guvernează în numele său.

Influența tiraniei majorității, despre care am pomenit, nu se face decât slab simțită în societatea politică; dar se pot observa de pe acum efectele ei supărătoare asupra caracterului național al americanilor. Cred că în Statele Unite acțiunii mereu sporite a despotismului majorității trebuie să-i atribuim numărul mare de oameni remarcabili care apar astăzi pe scena politică.

Când a izbucnit revoluția în America au apărut o mulțime de personalități; opinia publică dirija atunci voințele, dar nu le tiraniza. Oamenii celebri ai acelei epoci, asociindu-se liber mișcării spirituale, aveau o măreție care le era proprie: ei au răspândit strălucirea asupra națiunii, nu au preluat-o de la ea.

În guvernările absolutiste, cei mari din preajma tronului linguesc pasiunile stăpânului și se pliază de bunăvoie capriciilor lui. Dar masa națiunii nu se pretează la servitute; ea se supune adesea uneori din slăbiciune, din obișnuință sau din ignoranță; uneori din dragoste pentru regalitate sau pentru rege. S-au văzut popoare care și-au sacrificat voința pentru principe, cu un anume soi de plăcere și orgoliu, plasând astfel un fel de independență a sufletului chiar în sânul supunerii. La aceste popoare se întâlnește mai puțină degradare decât nefericire. Există de altfel o mare diferență între a face ceva cu care nu ești de acord sau a te preface că aprobi ceea ce faci; în primul caz, este vorba de un om slab, iar în cel de al doilea despre deprinderile unui valet.

În țările libere, în care fiecare este mai mult sau mai puțin chemat să-și spună părerea despre treburile statului; în republicile democratice, unde viața publică este neîncetat legată de cea privată, unde suveranul este abordabil din toate direcțiile și unde trebuie doar să ridici vocea ca să fii auzit de el, se găsesc mult mai mulți oameni care încearcă să-i speculeze slăbiciunile și să trăiască pe seama pasiunilor lui, decât în monarhiile absolute. Nu pentru că acolo oamenii sunt în mod firesc mai răi decât în

altă parte, dar tentațiile sunt mai puternice și sunt la îndemâna multora în același timp. Așa rezultă o înjosire mult mai generală a sufletelor.

Republicile democratice pun spiritul de curte la îndemâna celor mulți, și îl fac să pătrundă în toate clasele dintr-o dată. Este unul dintre principalele reproșuri care li se poate aduce.

Aceasta e cu atât mai adevărat în statele democratice, organizate ca republicile americane, unde majoritatea posedă o stăpânire atât de absolută și de copleșitoare, încât trebuie oarecum să renunți la drepturile tale de cetățean și, ca să zic așa, la calitatea de om, când vrei să te abați de la drumul trasat de ea.

În Statele Unite, în imensa mulțime care se înghesuie să intre în cariera politică am văzut puțini bărbați care să demonstreze acea candoare virilă, acea independență bărbătească a gândirii, care i-a caracterizat pe americanii din vremurile trecute și care, oriunde ai găsi-o, alcătuiește trăsătura frapantă a marilor caractere. S-ar spune, la prima vedere, că, în America, toate spiritele au fost formate pe același calapod, în așa măsură se comportă identic. E adevărat, străinul întâlnește uneori americani care se îndepărtează de rigoarea formulelor: acestora li se întâmplă să deplângă viciile legii, versatilitatea democrației și ignoranța ei; merg adeseori chiar până acolo încât recunosc defectele care alterează caracterul național și indică mijloacele care ar putea fi folosite pentru a-l îndrepta; dar nimeni, cu excepția voastră, nu îi ascultă; și vă încredințează gândurile lor intime pentru că sunteți un străin care pleacă. Vă oferă cu plăcere adevăruri inutile, și când se duc în piața publică vorbesc altă limbă.

Dacă aceste rânduri vor ajunge vreodată în America sunt sigur de două lucruri: primul, că cititorii își vor înălța vocile pentru a mă condamna; al doilea, că mulți mă vor absolvi în străfundurile conștiinței lor.

Am auzit vorbindu-se de patrie în Statele Unite. Am întâlnit adevăratul patriotism în sânul poporului; l-am căutat adeseori în zadar printre cei care îl conduc. Acest lucru se înțelege ușor printr-o analogie: despotismul pervertește mult mai mult pe cel care se supune, decât pe cel care îl impune. În monarhiile absolute, regele are adeseori mari virtuți; dar curtenii sunt întotdeauna abjecți.

E adevărat că, în America, curtenii nu zic niciodată Sire și Maiestatea Voastră, o diferență mare și importantă; dar vorbesc mereu despre calitățile naturale ale stăpânului lor. Nu își pun deloc problema care dintre virtuțile principelui merită mai multă admirație; deoarece ei te asigură că el posedă toate virtuțile, fără a le fi dobândit, și, ca să spunem așa, fără să vrea; lui i se oferă soțiile și fiicele pentru a binevoi să le înalțe la rangul de țiitoare; dar sacrificându-i opiniile se prostituează ei înșiși.

Moraliștii și filozofii din America nu sunt obligați să-și învâluie opiniile în valurile alegoriei; dar înainte de a îndrăzni un adevăr supărător, ei spun: știm că ne adresăm unui popor mult deasupra slăbiciunilor uma-

ne pentru a nu fi întotdeauna sigur de sine. N-am vorbi așa, dacă nu ne-am adresa unor oameni ale căror virtuți și cunoștințe îi fac unici printre ceilalți; demni de a fi liberi.

Oare lăudătorii lui Ludovic al XIV-lea ar fi fost mai buni?

În ceea ce mă privește, cred că în toate guvernările, oricare ar fi ele, josnicia se leagă de forță și lingușirea de putere. Și nu știu decât un mijloc de a-i împiedica pe oameni să decadă: acela de a nu acorda nimănui, o dată cu atotputernicia, puterea suverană de a-i înjosi.

CEAMAI MARE PRIMEJDIE PENTRU REPUBLICILE AMERICANE SE TRAGE DIN ATOTPUTERNICIA MAJORITĂȚII

Prin reaua folosire a puterii lor și nu din neputință, republicile democratice sunt expuse pieirii. — Guvernarea republicilor americane este mai centralizată și mai energică decât cea a monarhiilor europene. — Primejdiile care rezultă. — Opinii-le lui Madison și Jefferson pe această temă.

De obicei, guvernele pier din cauza neputinței sau a tiraniei. În primul caz puterea le scapă; în celălalt le este smulsă.

Mulți oameni, văzând cum statele democratice cad în anarhie, au crezut că în aceste state guvernul este în mod natural slab și neputincios. Adevărul este că guvernul își pierde puterea asupra societății când se declanșează războiul între partide. Dar eu nu cred că prin natura sa puterea democratică este lipsită de forțe și resurse: cred că, dimpotrivă, tocmai abuzul de forță și proasta întrebuințare a resurselor o fac să piară. Anarhia se naște aproape întotdeauna din tirania sa, sau din inabilitatea sa, dar nu din neputința sa.

Nu trebuie confundată forța cu stabilitatea, măreția cu durata. În republicile democratice, puterea care conduce⁵ societatea nu este stabilă, deoarece își schimbă stăpânii și obiectul. Dar oriunde se desfășoară, forța ei este coplesitoare.

Guvernarea republicilor americane mi se pare la fel de centralizată, dar mai energică decât cea a monarhiilor absolute din Europa. Nu cred deci că va pieri din cauza slăbiciunii.⁶

⁵ Puterea poate fi centralizată într-o adunare; atunci este viguroasă, dar nu este stabilă; ea poate fi centralizată în mâinile unui om; atunci e mai puțin viguroasă, dar e mai stabilă.

⁶ Cred că e inutil să avertizez pe cititor că aici, ca și în restul capitolului, nu vorbesc despre guvernul federal, ci despre guvernele fiecărui stat, pe care majoritatea le dirijează în mod despotice.

Dacă vreodată America își va pierde libertatea, va trebui trasă la răspundere atotputernicia majorității care, aducând minoritățile la disperare, le va obliga să apeleze la forța concretă. Atunci se va ivi anarhia, dar ea va apărea ca o consecință a despotismului.

Președintele James Madison a exprimat aceeași idee. (Vezi *Federalist*, nr. 51.)

„Este de o mare importanță într-o republică — spune el — nu numai apărarea societății împotriva oprimirii celor care o guvernează, ci și de a garanta că o parte a societății nu va fi victima injustiției produse de cealaltă. Dreptatea este scopul la care trebuie să tindă orice guvernare; acesta este scopul pe care și-l propun oamenii când se asociază. Popoarele au făcut și vor face întotdeauna eforturi către acest scop, până când vor izbuti să-l atingă, sau până își vor pierde libertatea.

Dacă ar exista o societate în care partidul cel mai puternic ar putea fi în stare să-și concentreze lesne toate forțele pentru a-l oprima pe cel slab, s-ar putea considera că într-o asemenea societate domnește anarhia la fel ca în sânul naturii unde individul cel mai slab nu are nici un fel de garanții împotriva violenței celui mai puternic, și tot așa cum în natură inconvenientele unui destin nesigur și precar îi determină pe cei mai puternici să se supună unei guvernări care îi protejează atât pe cei slabi, cât și pe ei înșiși; într-o guvernare anarhică, aceleași motive vor face ca partidele cele mai puternice să dorească o guvernare capabilă să apere în mod egal toate partidele, pe cel puternic ca și pe cel slab. Dacă statul Rhode Island s-ar despărți de Confederație și ar fi condus de o guvernare populară exersată suveran în limite precise, nu trebuie să ne îndoim că tirania majorității ar face ca acolo exercitarea drepturilor să fie atât de nesigură, încât s-ar ajunge să se ceară ca puterea să fie absolut independentă de popor. Înseși facțiunile care au făcut-o necesară s-ar grăbi să recurgă la ea.”

[În altă parte el spune: „Excesul la care se poate preta puterea legislativă mi se pare a fi boala cea mai periculoasă la care este expusă guvernarea noastră.”]

Jefferson mai spunea: „Puterea executivă în guvernarea noastră nu este singura și nu este probabil principala mea preocupare. Tirania legiuitorului este acum, și va fi încă mult timp, primejdia cea mai de temut. Va veni și rândul puterii executive, dar într-o perioadă mai îndepărtată.”⁷

În acest domeniu, îmi place să-l citez pe Jefferson mai mult decât pe oricare altul, deoarece îl consider cel mai bun apostol pe care l-a avut vreodată democrația:

---

⁷ *Lettre à Madison*, 15 martie 1789.

Capitolul VIII

DESPRE CEEA CE MODEREAZĂ TIRANIA MAJORITĂȚII ÎN STATELE UNITE

ABSENȚA CENTRALIZĂRII ADMINISTRATIVE

Majorității naționale nici nu-i trece prin cap să le facă pe toate. — Ea este obligată să se folosească de funcționarii comunali și ai comitatelor pentru executarea voinței ei suverane.

Am făcut mai înainte distincția între cele două moduri de centralizare: pe prima am numit-o guvernamentală, pe cealaltă administrativă.

Doar prima există în America; cea de a doua e aproape necunoscută.

Dacă puterea care dirijează societățile americane ar avea la dispoziția ei cele două mijloace de guvernare și ar adăuga la dreptul de a porunci posibilitatea și obișnuința de a înfăptui ea însăși totul; dacă, după ce a stabilit principiile generale de guvernare, ar pătrunde în amănuntele aplicării, dacă după ce a reglementat marile interese ale țării ar putea coborî până la limita intereselor individuale, libertatea ar fi repede exilată din lumea nouă.

Dar în Statele Unite, majoritatea care are adeseori înclinații și instincte despotice nu posedă instrumentele cele mai perfecționate ale tiraniei.

În nici una din republicile americane, guvernul central nu s-a ocupat vreodată decât de un număr mic de probleme, a căror importanță sărea în ochi. Nu s-a preocupat deloc de reglementarea problemelor secundare ale societății. Nimic nu ne lasă să credem că ar fi avut măcar dorința. Devenind din ce în ce mai absolută, majoritatea nu a sporit atribuțiile puterii centrale; nu a făcut decât s-o lase atotputernică în sfera ei. Astfel, despotismul poate fi extrem de apăsător într-un punct precis, dar nu se extinde la tot.

De altfel, oricât de pornită prin pasiunile ei ar fi majoritatea națională, oricât de înfocată ar fi ea în proiectele ei, n-ar putea obține ca toți cetățenii să se supună dorințelor ei în toate locurile, în același fel și în același timp. Când guvernul central care o reprezintă ordonă suveran, el trebuie să se sprijine, în executarea ordinelor lui, pe agenți care adeseori nu depind de el și pe care nu îi poate dirija în orice moment. Corpurile municipale și administrațiile comitatelor sunt tot atâtea obstacole din adâncul

apelor care opresc sau sparg valul voinței populare. Oricât de opresivă ar fi legea, libertatea va găsi totuși un adăpost în felul în care este ea aplicată; și majoritatea va putea să se coboare până la detaliile și, îndrăznesc să spun, puerilitățile tiraniei administrative. Nici măcar nu-și imaginează că ar putea să o facă, deoarece nu are deplina conștiință a puterii ei. Deocamdată e conștientă doar de forța ei naturală și nu știe până unde abilitatea ei își poate întinde limitele.

Cred că merită să ne gândim la asta. Dacă vreodată va fi întemeiată o republică democratică, asemănătoare celei din Statele Unite, într-o țară în care puterea unuia singur ar fi deja stabilă, intrată în obiceiuri ca și în legi, nu mă tem să afirm că, într-o asemenea republică, centralizarea administrativă, despotismul ar deveni mai de nesuportat decât în oricare din monarhiile absolute ale Europei. Ar trebui mers în Asia, pentru a putea găsi ceva cu care s-o comparăm.

DESPRE SPIRITUL JURIDIC ÎN STATELE UNITE ȘI CUM SERVEȘTE EL DREPT CONTRAPONDERE DEMOCRAȚIEI

Folosul cercetării instinctelor naturale ale spiritului juridic. — Juriștii sunt chemați să joace un mare rol în societatea care se naște. — În ce fel genul de muncă căruia i se dedică juriștii dă un caracter aristocratic ideilor lor. — Cauze întâmplătoare care se pot opune dezvoltării acestor idei. — Înlesnirile pe care le găsește aristocrația pentru a se alătura juriștilor. — Avantajele pe care un despot le poate avea de pe urma juriștilor. — În ce fel juriștii formează singurul element aristocratic de natură a se combina cu elementele naturale ale democrației. — Motivele speciale care tind să dea o orientare aristocratică spiritului juriștilor englezi și americani. — Aristocrația americană stă pe banca avocaților și în scaunul judecătorilor. — Influența exercitată de juriști asupra societății americane. — Cum pătrunde spiritul lor în sânul legislativului, al administrației și sfârșește prin a da poporului însuși ceva din instinctul magistraților.

Vizitându-i pe americani și studiind legile lor se observă că autoritatea cu care i-au investit pe juriști și influența pe care au permis ca aceștia s-o aibă în guvernare alcătuiesc astăzi cea mai puternică barieră împotriva abaterilor de la democrație. Acest efect se datorează — cred — unei cauze generale care e util de studiat, pentru că se poate reproduce și aiurea.

În Europa, de cinci sute de ani, juriștii au fost amestecați în toate mișcările societății politice. Ba au servit drept instrument puterilor politice, ba s-au folosit de puterile politice ca instrument. În Evul Mediu, juriștii au cooperat de minune cu puterea regală, care își extindea dominația; de atunci, au lucrat de zor pentru a restrânge această putere. În Anglia s-au contopit intim cu aristocrația; în Franța s-au arătat a fi dușmanii ei cei

mai periculoși. Așadar, juriștii cedează unor impulsuri momentane și subtile; sau se supun, mai mult sau mai puțin, în funcție de împrejurări, unor instincte firești și care sunt mereu aceleași? Aș dori să clarific acest punct, deoarece s-ar putea ca juriștii să fie chemați să joace un rol de primă mărime în societatea politică pe cale de a se naște.

Oamenii care au studiat în mod special legile au extras din ele o obișnuință a ordinii, un anumit gust al formelor, un fel de dragoste instinctivă pentru înlănțuirea riguroasă a ideilor, care îi opune puternic și în mod natural spiritului revoluționar și pasiunilor necugetate ale democrației.

Cunoștințele speciale pe care le dobândesc juriștii studiind legea le asigură un loc aparte în societate; ei alcătuiesc un fel de clasă privilegiată a inteligențelor. Regăsesc în fiecare zi conștiința acestei superiorități prin exercițiul profesiei lor; stăpânesc o știință necesară a cărei cunoaștere nu e foarte răspândită; ei servesc drept arbitrii între cetățeni și obiceiul de a dirija spre un anume scop pasiunile oarbe ale părților, le dă un anume dispreț față de opiniile gloatei. Mai trebuie adăugat că ei alcătuiesc, în mod natural, un *corp*. Nu e vorba că ei se înțeleg între ei și se îndreaptă împreună în mod voit spre același scop; dar caracterul comun al studiilor și unitatea metodei leagă spiritele unele de altele, la fel cum interesul le-ar putea uni voințele.

Se găsește deci în adâncul sufletului de jurist o parte din gusturile și obiceiurile aristocrației. Ca și ea, juristul are o înclinație instinctivă către ordine, o dragoste firească pentru forme; ca și ea, nutrește un mare dezgust pentru acțiunile celor mulți și disprețuiește în secret guvernarea poporului.

Nu vreau deloc să afirm că aceste înclinații naturale sunt atât de puternice încât să provoace o supunere necondiționată. Ceea ce domină la juriști, ca și la toți ceilalți oameni, este interesul personal și în special interesul de moment.

Există societăți unde oamenii legii nu pot ocupa în lumea politică un rang egal cu cel pe care îl ocupă în viața privată; se poate afirma cu certitudine că într-o societate organizată în acest fel, juriștii [în pofida înclinațiilor naturale] vor fi agenți foarte activi ai revoluției. Dar, în acest caz, trebuie să vedem dacă motivul care îi face să distrugă sau să schimbe se naște la ei dintr-o predispoziție permanentă sau este accidental. Este ade-vărat că juriștii au contribuit în mod deosebit la răsturnarea monarhiei franceze în 1789. Rămâne de aflat dacă au acționat așa pentru că au studiat legile, sau pentru că n-au putut să contribuie la elaborarea lor.

Acum cinci sute de ani, aristocrația engleză se așeza în fruntea poporului și vorbea în numele lui; astăzi ea susține tronul și se arată a fi campioana autorității regale. Aristocrația are totuși instincte și înclinații care îi sunt proprii.

Trebuie să ne ferim să-i confundăm pe membrii izolați ai unui corp cu corpul însuși.

În toate guvernările libere, oricare ar fi forma lor, juriștii vor fi în primele rânduri ale tuturor partidelor. Aceeași observație este aplicabilă și aristocrației. Aproape toate mișcările democratice care au răscolit lumea au fost conduse de către nobili.

Un corp de elită nu poate fi niciodată suficient de încăpător pentru toate ambițiile pe care le cuprinde; găsești acolo întotdeauna mai multe talente și pasiuni decât funcții, și niciodată nu lipsește un mare număr de oameni care, neputând să avanseze destul de repede folosindu-se de privilegii, încearcă să o facă atacând aceste privilegii.

Deci nu pretind deloc că există perioade în care *toți* juriștii, sau că în *toate* timpurile, majoritatea lor se arată partizană a ordinii și adversară a schimbării.

Spun doar că într-o societate în care juriștii ocupă, fără obiecții, poziția elevată care le aparține în mod firesc [și cu atât mai mult în acea societate în care ocupă primele poziții] spiritul lor va fi eminamente conservator și se va dovedi antidemocratic.

Când aristocrația își închide porțile în fața juriștilor va găsi printre ei dușmani, cu atât mai periculoși, cu cât fiind superiori prin bogăție și putere, sunt independenți de ea prin preocupări și se simt la nivelul ei prin inteligență.

Dar de câte ori nobilii au dorit să împartă cu juriștii unele din privilegiile lor, aceste clase s-au unit cu destulă ușurință și s-au găsit, ca să zicem așa, în aceeași familie. Am toate motivele să cred că îi va fi întotdeauna ușor unui rege să facă din juriști cele mai utile instrumente ale puterii lui.

Există infinit mai multe afinități naturale între oamenii legii și puterea executivă, decât între ei și popor, deși juriștii încearcă adesea s-o răstoarne; tot așa cum există infinit mai multe afinități naturale între nobili și rege decât între nobili și popor, deși adeseori clasele superioare ale societății s-au unit cu ceilalți pentru a lupta împotriva puterii regale. [Juriștii se tem uneori de rege, dar disprețuiesc întotdeauna poporul.]

Ceea ce juriștii iubesc, mai presus de orice, este ordinea și cea mai mare garanție a ordinii este autoritatea. De asemenea, nu trebuie să uităm că dacă apreciază libertatea, ei plasează legalitatea mult deasupra ei; se tem mai puțin de tiranie decât de arbitrar și dacă legiuitorul însuși limitează independența semenilor, ei sunt aproape mulțumiți.

Cred deci că, în prezența unei democrații agresive, principele care ar încerca să învingă puterea judecătorească din statul său și să diminueze influența politică a juriștilor ar comite o mare greșeală. Ar lăsa să-i scape substanța autorității, încercând să-i prindă umbra.

Nu mă îndoiesc că ar câștiga mai mult dacă i-ar atrage pe juriști la guvernare. După ce le-ar încredința despotismul sub forma violenței, poate că l-ar putea prelua din mâinile lor sub forma justiției și a legii.

[În ceea ce mă privește, n-aș sfătui niciodată un popor să încredințeze tribunalului misiunea de a-i garanta libertatea. Mi-ar fi teamă că juriștii ar prefera s-o sacrifice fie în interesul monarhului, fie în propriul lor interes. Libertatea este preocuparea marilor adunări politice.]

Guvernarea democratică favorizează puterea politică a juriștilor. Când bogătașul, nobilul și principele sunt excluși de la guvernare, juriștii apar acolo, ca să zicem așa, cu drepturi depline, deoarece ei sunt singurii oameni luminați și abili pe care poporul îi poate alege ca să-l reprezinte.

Dacă juriștii sunt în mod firesc atrași prin gust de către aristocrație și principii, interesele îi atrag tot în mod firesc spre popor.

Astfel, juriștii iubesc guvernarea democratică fără să-i împărtășească înclinațiile și fără să-i reproducă slăbiciunile, dublu motiv pentru a avea putere prin ea și asupra ei.

Într-o democrație poporul nu-i suspectează pe juriști, pentru că știe că interesul lor este de a-i servi cauza. Îi ascultă fără mânie pentru că nu îi bănuiește de gânduri ascunse. Și, într-adevăr, juriștii nu vor să răstoarne guvernul democratic, dar se străduiesc neîncetat să-l dirijeze conform unei tendințe care nu îi e proprie, prin mijloace care îi sunt străine. Juristul aparține poporului prin interes și prin naștere și aristocrației prin obiceiuri și gusturi; este ca o legătură naturală între aceste două lucruri, o verigă care le unește.

Corpul juriștilor este singurul element aristocratic care se poate îmbina fără greutate cu elementele naturale ale democrației, combinându-se cu ele într-un mod fericit și durabil. Nu ignor defectele inerente spiritului juridic; fără acest amestec al spiritului juridic cu spiritul democrației, mă îndoiesc că democrația ar putea dura într-o societate și nu-mi vine să cred că în zilele noastre o republică ar putea să-și mențină existența, dacă influența juriștilor în treburile publice n-ar crește proporțional cu puterea poporului.

Acest caracter aristocratic pe care îl descopăr în spiritul juridic e mai pronunțat în Statele Unite și Anglia decât în orice altă țară. Nu doar datorită atenției pe care juriștii englezi și americani o acordă legilor, ci și naturii înseși a legislației și poziției pe care acești mijlocitori o ocupă la cele două popoare.

Englezii și americanii au conservat precedentele în legislație, adică ei continuă să se inspire din opiniile și deciziile legale ale părinților lor, în părerile pe care ei le emit despre lege și în deciziile pe care le dau.

La un jurist englez sau american gustul și respectul pentru ceea ce a fost se unește aproape întotdeauna cu dragostea pentru ceea ce este corect și legal.

Situație care influențează și în alt fel modul de a gândi al juriștilor și, în consecință, evoluția societății.

Juristul englez sau american cercetează ceea ce s-a făcut, juristul francez ceea ce ar fi trebuit să se facă; [primul caută dovezi, cel de al doilea argumente]; unul dorește sentința, celălalt motivele.

Când ascuți un jurist englez sau american ești surprins să-l auzi citând atât de des părerile altora și vorbind atât de puțin despre ale lui, în timp ce la noi se întâmplă contrariul.

Nu există proces, oricât de neînsemnat ar fi și de care un avocat francez consimte să se ocupe, în care acesta să nu introducă un sistem de idei care îi aparține, punând în discuție chiar și principiile constitutive ale legilor, ca să convingă tribunalul să deplaseze cu un stângen hotarul moștenirii contestate.

Acest soi de abnegație care îl face pe juristul englez și american să renunțe la propriul său temei pentru a se raporta la temeiul strămoșilor săi; acest soi de servitute care îl obligă să-și constrângă gândirea dă spiritului juridic obiceiuri mai timide și-l fac să dobândească înclinații mai conservatoare în Anglia și America decât în Franța. Deoarece un fapt este mai puțin supus schimbării, decât o idee sau un raționament.

Legile noastre scrise sunt adesea dificil de înțeles, dar oricine le poate citi; dimpotrivă, nimic nu e mai obscur pentru omul de rând și mai puțin la îndemâna sa decât o legislație întemeiată pe precedente. Această nevoie de juriști, în Anglia și în Statele Unite, această înaltă idee despre cunoștințele lor îi separă din ce în ce mai mult de oameni și îi plasează în cele din urmă într-o clasă aparte. Juristul francez e doar un savant; dar omul legii englez sau american seamănă oarecum cu preoții egipteni; ca și ei, este unicul interpret al unei științe oculte.

Poziția pe care oamenii legii o au în Anglia și în America exercită o influență considerabilă asupra obiceiurilor și opiniilor lor. Aristocrația engleză, care a avut grijă să-și atragă în sânul ei tot ce îi semăna în mod firesc, a dat juriștilor o însemnată considerație și putere. În societatea engleză, juriștii nu ocupă primele locuri, dar sunt mulțumiți de rangul pe care îl au. Ei alcătuiesc oarecum ramura mezină a aristocrației engleze, îi iubesc și îi respectă pe cei mai vârstnici, fără a avea toate privilegiile lor. Juriștii englezi combină interesele aristocratice ale profesiunii lor cu ideile și gusturile aristocratice ale societății în mijlocul căreia trăiesc.

Astfel, în special în Anglia, se pot observa trăsăturile acestui tip de jurist pe care încerc să îl descriu: juristul englez respectă legea nu doar pentru că este bună, ci pentru că este veche; și, dacă se vede nevoit să o modifice într-un punct pentru a o adapta schimbărilor pe care timpul le impune societății, recurge la cele mai incredibile subtilități pentru a se convinge că adăugând ceva la opera strămoșilor săi nu face decât să dezvolte ideile lor și să le continue lucrarea. Să nu sperați că o să-l faceți să recunoască spiritul său novator; va accepta orice absurditate înainte de a se mărturisi vinovat de o crimă atât de grea. În Anglia s-a născut acest

spirit legal, care pare indiferent la fondul lucrurilor, pentru a nu da atenție decât literei, gata să nesocotească mai curând rațiunea și umanitatea decât legea.

Legislația engleză este ca un arbore bătrân pe care juriștii au altoit neconținut mlădițele cele mai străine, în speranța că deși vor da fructe diferite, măcar frunzișul lor se va confunda cu venerabila tulpină care le susține.

În America nu există nobili și literați, iar poporul îi suspectează pe bogătași. Juriștii au fost deci clasa politică superioară și partea cea mai intelectuală a societății. Inovând, ei nu puteau decât să piardă: astfel, înclinației lor naturale pentru ordine i se adaugă interesul de a conserva.

Dacă aș fi întrebat unde plasez aristocrația americană, aș răspunde fără ezitare că în nici un caz lângă cei bogați, de care nu o leagă nimic. Aristocrația americană este pe băncile avocaților și în jilțurile judecătorilor.

Cu cât te gândești mai mult la ceea ce se petrece în Statele Unite, cu atât te convingi mai tare că în această țară corpul juriștilor alcătuiește cea mai puternică și, ca să spunem așa, singura contrapondere a democrației.

În Statele Unite, poți descoperi cu ușurință în ce fel spiritul juriștilor, prin calitățile sale, și aș spune chiar și prin defectele sale, este apt să neutralizeze viciile inerente unei guvernări populare.

Când poporul american se lasă amețit de patimile sale sau cedează beției ideilor, juriștii îl fac să simtă o frână aproape invizibilă, care îl modelează și îl oprește. Instinctelor lui democratice ei le opun aproape în taină înclinațiile lor aristocratice; iubirii față de nou, respectul lor superstițios față de ceea ce este vechi; intențiilor grandioase —, concepțiile lor înguste; disprețului față de regulă —, gustul lor pentru formă; și impetuozității —, obiceiul lor de a proceda molcom.

Tribunalele sunt organisme cele mai vizibile de care se folosește corpul juriștilor pentru a acționa asupra democrației.

Judecătorul este un jurist care, independent de gustul pentru ordine și reguli pe care l-a dobândit studiind legile, își extrage devotamentul pentru stabilitate din inamovibilitatea funcției sale. Cunoașterea legii i-a asigurat deja o poziție înaltă printre semenii săi; puterea politică îl plasează în cele din urmă într-o categorie aparte și îi dă instinctul claselor privilegiate.

Înarmat cu dreptul de a declara legile neconstituționale, magistratul american pătrunde neîncetat în treburile politice.¹ El nu poate obliga poporul să facă legi; dar îl poate măcar constrânge să nu fie infidel propriilor legi și să rămână în acord cu sine însuși.

Nu ignor faptul că există în Statele Unite o tendință ascunsă care în-deamnă poporul să diminueze puterea judecătorească; în majoritatea constituțiilor statelor, guvernul, la cererea celor două Camere, îi poate

¹ Vezi ce spun în partea întâi despre puterea judecătorească.

demite pe judecători din funcțiile lor. În unele constituții, membrii tribunalului sunt *eligibili* și sunt frecvent supuși realegerii. Îndrăznesc să prezic că asemenea inovații vor avea, mai devreme sau mai târziu, rezultate funeste și se va dovedi într-o zi că, diminuând astfel independența magistratilor, va fi atacată nu doar puterea judecătorească, ci republica democratică însăși.

Nu trebuie să credeți de altfel că în Statele Unite spiritul juridic este limitat la incinta tribunalelor; el se întinde mult mai departe.

Juriștii, fiind singura clasă luminată pe care poporul nu o suspectează, sunt în mod firesc chemați să ocupe cea mai mare parte din funcțiile publice. Ei dețin funcțiile legislative și sunt în fruntea administratorilor; exercită deci o mare influență asupra alcătuirii legii și asupra executării ei. Totuși, târâți de curentul opiniei publice, sunt obligați să cedeze; dar sunt lesne de găsit semnele a ceea ce ar face dacă ar fi liberi. Americanii, care au inovat atât de mult în legile lor politice, nu au introdus decât puține schimbări, și cu mare greutate, în dreptul lor civil, deși multe dintre ele sunt potrivnice stării lor sociale. Aceasta se explică prin faptul că în materie de drept civil majoritatea trebuie să se supună întotdeauna juriștilor; și juriștii americani, lăsați în voia lor, nu inovează niciodată.

E un lucru neobișnuit pentru un francez să audă plângerile care se înalță, în Statele Unite, împotriva spiritului stagnant și al prejudecăților juriștilor în favoarea a ceea ce este stabilit.

Influența spiritului juridic se întinde dincolo de limitele pe care tocmai le-am trasat.

Aproape că nu există problemă politică, în Statele Unite, care să nu devină mai devreme sau mai târziu o chestiune juridică. Astfel se explică și situația partidelor care împrumută ideile și limbajul justiției în polemica lor cotidiană. Majoritatea oamenilor politici, fiind foști sau actuali juriști, transferă în domeniul treburilor publice modul de a acționa și de a gândi care le este propriu. Instituția juraților familiarizează pe toată lumea cu acestea. Limbajul juridic devine astfel oarecum limba vulgară; spiritul juridic, născut în sânul școlilor și al tribunalelor, se răspândește, puțin câte puțin, dincolo de incinta lor; se poate spune că se infiltrează în toată societatea, coboară până la cei mai de jos și, în cele din urmă, întregul popor se molipsește de obiceiurile și gusturile magistratului.

În Statele Unite, juriștii formează o putere puțin temută, care de abia se observă, neavând stindardul ei, și care se mulează cu flexibilitate exigențelor timpului, supunându-se fără vreo rezistență tuturor mișcărilor corpului social, dar ea învăluie întreaga societate, pătrunzând în toate clasele care o compun, o modifică în taină, acționează neîncetat asupra sa fără știrea ei, și sfârșește prin a o modela conform dorințelor ei.

DESPRE JURIU — CONSIDERAT ÎN STATELE UNITE O INSTITUȚIE POLITICĂ

Juriul, care este unul din modurile de suveranitate a poporului, trebuie raportat la alte legi care certifică această suveranitate. — Cum sunt alcătuite juriile în Statele Unite. — Efectele produse de juri asupra caracterului național. — Educația pe care o fac poporului. — Cum se manifestă tendința de a stabili influența magistraților și de a răspândi spiritul juridic.

Deoarece subiectul meu m-a adus în mod firesc la discuția despre justiție în Statele Unite, n-am să părăsesc problema fără a mă ocupa de juri.

Trebuie deosebite cele două funcții ale juriilor: instituția judiciară și instituția politică.

Dacă ar fi să aflăm până la ce punct juriile, și în special juriile din procesele civile, servesc la buna administrație a justiției, cred că utilitatea lor ar putea fi contestată.

Instituția curții cu juri s-a născut într-o societate foarte puțin avansată, unde în fața tribunalelor ajungeau simple probleme de fapt; și n-a fost o sarcină ușoară adaptarea ei la nevoile unui popor foarte civilizat, în care raporturile între oameni s-au multiplicat extraordinar și au căpătat un caracter complicat și intelectual.²

În acest moment scopul meu principal este să examinez latura politică a curții cu juri: o altă cale m-ar îndepărta de pe drumul meu. Despre curtea cu juri, considerată ca mijloc judecătoresc, nu voi spune decât două cuvinte: când englezii au adoptat instituția curții cu juri erau un popor semibarbar; de atunci, au devenit una dintre națiunile cele mai luminate ale globului și fidelitatea lor față de curtea cu juri pare că se răspândește o dată cu cunoștințele lor. Ei au părăsit teritoriul lor și au fost

---

² Considerând curtea cu juri drept o instituție judecătorească, ar fi un lucru util și original să apreciem efectele pe care le produce în Statele Unite și să cercetăm în ce măsură americanii au profitat de ea. Examinând doar această problemă s-ar putea găsi material pentru o întreagă carte, și încă o carte interesantă pentru Franța. S-ar putea cerceta, de exemplu, care dintre instituțiile americane legate de curtea cu juri ar putea fi introdusă la noi și cu ajutorul căror gradații. Statul american care ne-ar putea da cele mai multe date în legătură cu acest subiect ar fi statul Louisiana. Louisiana include o populație amestecată, de francezi și englezi. Acolo, există două legislații care se întrepătrund la fel ca cele două popoare. Cărțile cele mai utile pentru consultare ar fi culegerea de legi a statului Louisiana, în două volume, intitulată: *Digeste des lois de la Louisiane*; și poate încă un curs de procedură civilă scris în două limbi și intitulat: *Traité sur les règles des actions civiles*, tipărit în 1830 la Nouvelle Orléans, de Buisson. Această lucrare prezintă un anume avantaj: ea oferă francezilor explicații certe și exacte despre termenii legali englezi. Limbajul legilor alcătuiește o limbă specială la toate popoarele, dar în special la englezi.

văzuți împrăștiindu-se în toată lumea; unii au întemeiat colonii; alții — state independente; mulți emigranți au întemeiat republici; dar peste tot englezii au introdus instituția juraților.³ Au instituit-o ori s-au grăbit s-o reintroducă peste tot unde s-au instalat. O instituție judiciară care obține astfel sufragiile unui mare popor de-a lungul veacurilor, reproducă cu sânguință în toate epocile civilizației, în toate climatele și sub toate formele de guvernare nu poate fi contrară spiritului justiției.⁴

Dar să părăsim acest subiect. Concepția conform căreia jurații sunt o instituție exclusiv judiciară ar fi extrem de limitată, deoarece dacă ei exercită o mare influență asupra destinului unui proces, ei exercită una și mai mare asupra destinului însuși al societății. Jurații sunt, înainte de orice, o instituție politică. Acesta este punctul de vedere din care trebuie judecați.

Înțeleg prin jurați un anume număr de cetățeni, luați la întâmplare, căroro li se încredințează, pentru un timp, dreptul de a judeca.

Cred că folosirea juraților în pedepsirea delictelor introduce în guvernare o instituție eminamente republicană. Să mă explic:

Instituția juraților poate fi aristocratică sau democratică, în funcție de clasa din care sunt aleși jurații; dar ea păstrează întotdeauna un caracter

---

³ Toți juriștii englezi și americani sunt unanimi asupra acestui punct. Dl Story, judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, în frumosul său tratat despre Constituția federală, revine asupra excelenței instituției curții cu juri în dreptul civil: *The inestimable privilege of a trial by Jury in civil cases*, spune el, *a privilege scarcely inferior to that in criminal cases, which is conceded by all persons to be essential to political and civil liberty* „Inestimabilul privilegiu al unei judecăți cu jurații ... un privilegiu aproape la fel de important cu cel din cazurile penale, cel din urmă fiind recunoscut de toate persoanele drept esențial pentru libertatea politică și civilă.” (Story, vol. III, cap. XXXVIII)

⁴ Dacă ar fi să stabilim care este utilitatea curții cu juri ca instituție judiciară, ar mai fi și alte argumente, printre care următoarele:

Pe măsură ce sunt implicați în activitate, numărul judecătorilor poate fi diminuat fără inconveniente; ceea ce este un mare avantaj. Când judecătorii sunt foarte numeroși, moartea provoacă în fiecare zi un gol în ierarhia judiciară și creează noi locuri pentru supraviețuitori. Ambiția magistraților este într-o permanentă stare de incertitudine și îi face să depindă în mod natural de majoritate sau de omul care face numiri pentru posturile vacante; astfel în justiție se avansează așa cum se dobândesc gradele în armată. Această stare de lucruri este cu desăvârșire potrivnică bunei administrări a justiției și intențiilor legiuitorului. Se dorește ca judecătorii să fie inamovibili, ca să poată să-și păstreze libertatea; dar faptul că nimeni nu le poate răpi independența nu mai are importanță, dacă ei înșiși sunt gata — nesiliți de nimeni — să și-o sacrifice.

Când judecătorii sunt numeroși e imposibil să nu găsești printre ei mulți incapabili; deoarece un înalt magistrat nu este un om obișnuit. Și nu știu dacă un tribunal pe jumătate edificat nu este cea mai rea situație pentru realizarea scopului propus, prin întemeierea curților de justiție.

În ceea ce mă privește, aș prefera să las decizia într-un proces unor jurați ignoranți conduși de un magistrat abil, decât să o încredințez unor judecători, majoritatea dintre ei având doar o cunoaștere incompletă a jurisprudenței și a legilor.

(eminamente) republican, deoarece plasează conducerea reală a societății în mâinile celor care sunt guvernați, de fapt a unei părți a lor, și nu în mâinile celor care guvernează.

Forța este întotdeauna un element trecător al victoriei; după ea, vine imediat ideea de drept. O stăpânire obligată să nu-și poată învinge dușmanul decât pe câmpul de bătălie va fi în curând distrusă. Adevărata confirmare a legilor politice se găsește deci în legile penale și, dacă lipsește confirmarea, legea își pierde, mai devreme sau mai târziu, puterea. Omul care judecă un criminal este într-adevăr stăpânul societății. Or, instituția juraților plasează poporul însuși, sau măcar o clasă de cetățeni, pe jilțul judecătorului. Instituția juraților pune într-adevăr conducerea societății în mâinile poporului sau ale acestei clase.⁵

În Anglia, juriul este recrutat din statul aristocratic al națiunii. Aristocrația face legile, aplică legile și judecă abaterile de la lege. (R) Totul se potrivește: astfel, Anglia e alcătuită într-adevăr ca o republică aristocratică. În Statele Unite, același sistem este aplicat întregului popor. Fiecare cetățean american este elector, eligibil și jurat. (S) Sistemul juraților, așa cum este el înțeles în America, mi se pare o consecință la fel de directă și la fel de extremă a dogmei suveranității poporului ca și votul universal. Sunt două mijloace la fel de importante pentru a face să domnească majoritatea.

Toți suveranii care au vrut să extragă din ei înșiși sursa suveranității lor și să conducă societatea în loc să se lase conduși de ea au distrus instituția juraților sau au slăbit-o. Tudorii îi trimiteau la pușcărie pe jurații care nu voiau să condamne, iar Napoleon îi alegea prin agenții săi.

[În anul 1828, Bourbonii au restabilit realmente la noi instituția juraților, făcând din hazard arbitrul principal în alegerea juraților. Nu pot să mă împiedic să nu admir neobișnuita înlănțuire a întâmplărilor din această lume. Bonaparte, care pretindea că își datorează legitimitatea voinței naționale, a făcut o lege direct contrară suveranității poporului, iar Bourbonii, care susțineau că își datorează legitimitatea lor înșiși, au plasat sancțiunea în mâinile poporului.

Legea din 1828 a fost, fără știrea celor care au făcut-o, un imens progres pentru instituțiile republicane din Franța. Și s-ar fi observat acest lucru dacă Restaurația nu s-ar fi precipitat ea singură într-o prăpastie și

---

⁵ Trebuie făcută totuși o observație importantă: Instituția juraților dă într-adevăr poporului dreptul general de control asupra acțiunilor cetățenilor, dar nu îi furnizează mijloacele de a exercita, în toate ocaziile, acest control și nici într-o manieră întotdeauna tiranică. Când un monarh absolut are dreptul de a face să fie judecate crimele prin delegații săi, soarta acuzatului este, ca să zicem așa, hotărâtă dinainte. Dar dacă poporul ar fi decis să condamne compoziția juriului și lipsa lui de responsabilitate, încă mai poate oferi șanse favorabile unui nevinovat.

instituția juraților astfel emancipată ar fi fost suficientă pentru a lega stăpânirea de dorințele claselor mijlocii, din sânul cărora se recruta majoritatea juraților, fără a mai fi nevoie să se recurgă la forță.]

Oricât de evidentă ar fi cea mai mare parte dintre adevărurile anterioare, ele nu impresionează toate spiritele și adeseori printre noi se mai perpetuează o idee confuză despre jurați. Când se dorește să se știe din ce elemente trebuie să se compună lista juraților, dezbateră se mărginește la discuția despre capacitatea și înțelepciunea celor care sunt chemați să figureze pe ea, ca și cum n-ar fi vorba decât despre o instituție judiciară. De fapt, mi se pare că asta înseamnă să te preocupi de partea cea mai neînsemnată a subiectului; jurații sunt înainte de toate o instituție politică. Ea trebuie considerată ca o formă a suveranității poporului; ea trebuie respinsă integral când este respinsă suveranitatea poporului sau să fie pusă în relație cu celelalte legi care stabilesc această suveranitate. Juriștii sunt acea parte a națiunii însărcinată să asigure executarea legilor, tot așa cum Camerele sunt acea parte a națiunii însărcinată să facă legile; și pentru ca societatea să fie condusă într-o manieră stabilă și uniformă e necesar ca lista juraților să se lungească sau să se scurteze o dată cu cea a electorilor. După părerea mea, acest punct de vedere trebuie să atragă atenția principală a legiuitorilor. Restul e, ca să zic așa, neglijabil.

Sunt atât de convins că instituția juraților este înainte de toate o instituție politică, încât o consider la fel chiar când e vorba de aplicarea ei în dreptul civil. [Acest lucru poate să apară neobișnuit la prima vedere. Iată motivele pentru care gândesc așa.]

Legile sunt întotdeauna șovăitoare dacă nu se sprijină pe moravuri; moravurile reprezintă singura forță rezistentă și durabilă a unui popor.

Când jurații nu decid decât în procesele penale, poporul nu îi vede acționând decât din când în când și în cazuri particulare; el se obișnuiește să se disperseze de ei în scurgerea obișnuită a vieții și sunt considerați doar un mijloc și nu singurul mijloc de a obține dreptatea.⁶

Dacă, dimpotrivă, juriul este abilitat și pentru procesele civile, activitatea lui e mereu vizibilă; el e implicat atunci în interesele tuturor; fiecare dorește să contribuie la acțiunea lui; el pătrunde în obiceiurile cotidiene; supune spiritul uman formelor sale și se confundă, ca să zic așa, cu însăși ideea de justiție.

Instituția juraților limitată la dreptul penal este întotdeauna în pericol. O dată introdusă în dreptul civil, ea sfidează timpul și eforturile umane. Dacă jurații ar fi putut fi eliminați din moravurile englezești la fel de ușor ca din legile lor, ei ar fi dispărut încă de pe vremea Tudorilor. Deci instituția juraților în dreptul civil a salvat cu adevărat libertățile în Anglia.

---

⁶ Acest lucru este cu atât mai adevărat cu cât instituția juraților nu este aplicată decât la unele cazuri penale.

Oricum ar fi aplicată instituția juraților, ea nu va putea să nu exercite o importantă influență asupra caracterului național; dar această influență crește infinit, pe măsură ce este introdusă mai profund în sfera civilă.

Instituția juraților, și mai ales în dreptul civil, oferă spiritului tuturor cetățenilor o parte din obișnuințele spiritului judecătoresc; și aceste obiceiuri sunt tocmai acelea care pregătesc cel mai bine poporul pentru a fi liber.

Se răspândește astfel în toate clasele respectul pentru lucrul judecat și pentru ideea de drept. Eliminați aceste două trăsături și dragostea pentru independență nu va fi decât pasiune distructivă.

Instituția juraților îi învață pe oameni să practice echitatea. Când își judecă vecinul, fiecare se gândește că va putea fi judecat la rândul său. Acest lucru este adevărat mai cu seamă în materie de drept civil; aproape nimeni nu se teme că va fi într-o zi obiectul unei anchete penale; dar orice om poate avea un proces.

Jurații îi învață pe oameni să nu dea înapoi în fața responsabilității pentru faptele lor; calitate virilă în afara căreia nu există virtute politică.

Datorită instituției juraților, fiecare cetățean dobândește un fel de magistratură; ea îi face pe toți să simtă că au de împlinit datorii față de societate și că fac parte din putere. Obligându-i pe oameni să se ocupe și de altceva în afară de propriile lor treburi, se combate egoismul individual, care este o rugină pentru societate.

Este incredibil cât este de utilă instituția juraților în formarea judecății și în sporirea inteligenței naturale a poporului. În aceasta constă, în opinia mea, avantajul său cel mai mare. Ea trebuie considerată ca o școală gratuită, permanent deschisă, unde fiecare jurat vine să-și învețe drepturile, unde el intră într-o comunicare zilnică cu membrii cei mai instruiți și mai luminați ai claselor superioare, unde legile îi sunt predate la modul practic și puse la nivelul inteligenței sale prin eforturile avocaților, prin sfaturile judecătorilor și prin înșeși patimile părților. Eu cred că inteligența practică și bunul-simț politic al americanilor pot fi atribuite în principal lungii utilizări a instituției juraților în procesele civile.

Nu știu dacă juriul este folositor celor implicați în proces, dar sunt sigur că este foarte util pentru cei care îi judecă. Îl consider unul din mijloacele cele mai eficiente de care se poate servi societatea pentru educarea poporului.

Ceea ce am spus până acum se aplică tuturor națiunilor, dar iată ceea ce este specific americanilor, și în general popoarelor democratice.

Am arătat mai sus că într-o democrație, legiuitorii, și printre ei magistrații, alcătuiesc singurul corp aristocratic apt să modereze agitațiile populației. Această aristocrație nu este susținută de nici o putere materială, ea nu își exercită influența conservatoare decât asupra spiritelor.

Or, tocmai în instituția juriului din procesele civile își găsește ea principala sursă de putere.

În procesele penale, în care societatea luptă împotriva unui om, juriul este înclinat să vadă în judecător un instrument pasiv al puterii sociale, și nu are încredere în părerea sa. Ba mai mult, procesele penale se bazează pe fapte simple pe care bunul-simț le cântărește cu ușurință. Pe acest teren juratul și judecătorul sunt egali.

Nu același lucru se întâmplă în procesele civile; acolo judecătorul se înfățișează ca un arbitru dezinteresat al patimilor dintre părți. Jurații îl privesc cu încredere și îl ascultă cu respect, deoarece aici cunoștințele lui sunt superioare celor pe care le posedă ei. Ei desfășoară în fața lor diversele argumente care le-au obosit memoria și îi călăuzește prin labirintul procedural; el circumscrie faptele și îi învață ce răspuns pot da chestiunii de drept. Influența lui asupra lor este nelimitată.

Mai trebuie să arăt că nu mă tulbură argumentele despre incompetența juraților în procesele civile?

În procesele civile, cel puțin atunci când nu e vorba de probe faptice, juriul are doar aparența unui corp judiciar.

Jurații pronunță sentința emisă de judecător. Ei dau acestei sentințe autoritatea societății pe care o reprezintă, iar el pe cea a rațiunii și a legii. (T)

În Anglia și în America, judecătorul exercită o influență asupra destinului proceselor penale pe care judecătorul francez n-a cunoscut-o niciodată. Este ușor de înțeles motivul acestei diferențe: magistratul englez sau american și-au format autoritatea în dreptul civil, ei nu fac decât să și-o exerseze pe altă scenă: nu acolo au dobândit-o.

Sunt cazuri, și adesea dintre cele mai importante, în care judecătorul american are dreptul să se pronunțe singur.⁷ El se găsește atunci, din întâmplare, în poziția în care se află de obicei judecătorul francez; dar forța sa morală este mult mai mare; amintirea juraților îl urmărește încă, și vocea sa are aproape tot atâta putere cât și cea a societății al cărei organ erau jurații. Influența sa depășește incinta tribunalului: în relaxarea vieții private ca și în treburile vieții politice, în piața publică la fel ca în sânul corpului legiuitor, judecătorul american găsește întotdeauna în jurul lui pe acei oameni pe care s-a obișnuit să-i considere superiori sub raportul inteligenței; și după ce s-a exersat în procese, puterea lui se face simțită în toate pornirile spiritului și chiar ale sufletului celor care au fost alături de el pentru a le judeca.

Instituția juriului, care pare a domina drepturile magistraturii, își întărește de fapt imperiul și nu există nici o țară unde judecătorii să fie atât de puternici, ca aceea unde poporul împarte cu ei privilegiile.

⁷ Judecătorii federali decid aproape întotdeauna singuri în problemele intim legate de guvernarea țării.

În special cu ajutorul instituției juraților în procesele civile, magistratura americană face să pătrundă, până în ultimele rânduri ale societății, ceea ce eu am numit spiritul legii.

Astfel, instituția juraților care este mijlocul cel mai energic de a realiza domnia poporului este și mijlocul cel mai eficient pentru a-l învăța să domnească.

Capitolul IX

DESPRE CAUZELE PRINCIPALE CARE TIND SĂ MENȚINĂ REPUBLICA DEMOCRATICĂ ÎN STATELE UNITE

Republica democratică dăinuie în Statele Unite. Scopul principal al acestei cărți a fost să fac să se înțeleagă cauzele acestui fenomen.

Printre aceste cauze, sunt multe cele lângă care curentul subiectului m-a adus în pofida voinței mele și pe care le-am indicat în trecere, de la distanță. De altele n-am putut să mă ocup; și cele asupra cărora mi-am permis să mă opresc le-am îngropat în detalii.

M-am gândit că, înainte de a merge mai departe și de a discuta despre viitor, trebuie să reunesc într-un cadru precis toate motivele care explică prezentul.

În acest rezumat voi fi succint, deoarece voi avea grijă să nu amintesc decât sumar cititorului ceea ce el știe deja, iar dintre faptele pe care n-am apucat încă să le expun, le voi alege doar pe cele principale.

Cred că toate cauzele care contribuie la menținerea republicii democratice în Statele Unite se pot reduce la trei:

Prima este situația deosebită și întâmplătoare în care Providența a plasat Statele Unite.

A doua provine din legi.

A treia decurge din obiceiuri și moravuri.

DESPRE CAUZELE ACCIDENTALE ȘI PROVIDENȚIALE CARE CONTRIBUIE LA MENȚINEREA REPUBLICII DEMOCRATICE ÎN STATELE UNITE

Uniunea n-are vecini. — Nu are o capitală mare. — Americanii au în favoarea lor șansa nașterii. — America e o țară pustie. — În ce fel această împrejurare contribuie puternic la menținerea republicii democratice. — Cum se populează pustiurile Americii. — Aviditatea americanilor de a pune mâna pe spațiile Lumii Noi. — Influența bunăstării materiale asupra opiniilor politice ale americanilor.

Există mii de circumstanțe independente de voința omului care, în Statele Unite, fac ca republica să fie dezinvoltă. Unele sunt cunoscute, altele sunt ușor de cunoscut; mă voi mărgini să le expun pe cele principale.

Americanii n-au vecini și în consecință nu se tem de mari războaie, de crize financiare, de distrugeri sau de cuceriri, n-au nevoie de impozite mari, de armată numeroasă, de mari generali; nu au a se teme de un flagel mai teribil pentru republici decât toate acestea la un loc: gloria militară.

Cum să negi extraordinara influență exercitată de gloria militară asupra spiritului poporului? Generalul Jackson, pe care americanii l-au ales de două ori pentru a fi în fruntea lor, este un om cu un caracter violent și cu aptitudini mediocre: de-a lungul carierei sale n-a dovedit prin nimic că ar avea calitățile necesare pentru a guverna un popor liber; majoritatea claselor luminate din Uniune i-a fost întotdeauna potrivnică. Cine l-a plasat pe jilțul prezidențial și îl menține acolo? Amintirea unei victorii de acum douăzeci de ani sub zidurile orașului New Orleans; or această victorie de la New Orleans este o faptă de arme absolut obișnuită despre care nu poți vorbi multă vreme decât într-o țară în care nu se duc bătălii; și poporul care se lasă astfel fermecat de prestigiul gloriei este, fără îndoială, cel mai rece, mai calculat, mai puțin militar și, dacă mă pot exprima astfel, cel mai prozaic popor din lume.

America n-are o mare capitală¹ a cărei influență directă sau indirectă să se poată face simțită pe toată întinderea teritoriului; ceea ce eu consider a fi una din primele cauze ale menținerii instituțiilor republicane în Statele Unite. În orașe, oamenii nu pot fi împiedicați să se pună de acord, să se ațâțe unii pe alții, să ia hotărâri subite și pasionale. Orașele alcătuiesc mari ansambluri ai cărui membri sunt toți locuitorii. Poporul exercită o influență considerabilă asupra funcționarilor săi și deseori își manifestă voința fără intermediari.

---

¹ America n-are încă o mare capitală, dar are deja orașe foarte mari. În 1830, Philadelphia număra 161 000 de locuitori, iar New York 202 000. Oamenii săraci care trăiesc în aceste mari orașe formează o populație mai periculoasă decât cea europeană. Ea se compune din negrii eliberați pe care legea și opinia publică îi condamnă la o stare de degradare și de mizerie ereditară. În sânul ei se întâlnește o mulțime de europeni pe care ghinionul și purtarea rea îi aruncă în fiecare zi pe țărmurile Lumii Noi; acești oameni aduc în Statele Unite viciile noastre cele mai mari și nu au nici un fel de preocupare care să le poată combate influența. Locuitori ai țării, fără a fi și cetățeni ai ei, sunt gata să profite de pe urma tuturor impulsurilor care îi agită; astfel, de câțva timp, am văzut izbucnind răzmerițe destul de serioase la Philadelphia și New York. Asemenea dezordini nu există și în alte părți ale țării, care nu e neliniștită deoarece populația orașelor nu a exercitat până acum nici o putere și nici o influență asupra celei de la țară.

Consider totuși că dimensiunea orașelor americane și în special natura locuitorilor săi sunt un pericol adevărat care amenință viitorul republicilor democratice din Lumea Nouă, și nu mă tem să prezic că de aici li se va trage pierzania, dacă guvernul nu va reuși să creeze o forță armată care, rămânând subordonată voinței majorității naționale, să fie independentă de populația orașenească și să poată să-i țină în frâu excesele.

A supune provinciile capitalei înseamnă a plasa destinele întregii țări nu doar în mâinile unei părți a poporului, ceea ce nu e corect, ci în mâinile poporului care acționează de capul său, ceea ce e foarte periculos. Preponderența orașelor mari aduce deci o gravă atingere sistemului reprezentativ. Așa cad republicile moderne în metehnele republicilor antice, care au dispărut pentru că n-au cunoscut acest sistem.

Mi-ar fi ușor să enumăr aici mai multe cauze secundare care au favorizat întemeierea și asigură menținerea republicii democratice în Statele Unite. Dar în această mulțime de circumstanțe fericite, două sunt cele principale și mă grăbesc să le arăt.

Am spus mai înainte că văd în originea americanilor, în ceea ce eu numesc punctul lor de plecare, prima și cea mai eficientă dintre toate cauzele cărora le poate fi atribuită prosperitatea actuală a Statelor Unite. Americanii au de partea lor norocul din naștere: părinții lor au adus pe vremuri pe pământul pe care îl locuiesc egalitatea condițiilor și a cunoștințelor, de unde într-o zi republica democratică a țâșnit ca dintr-un izvor natural. Și asta nu e totul: ei au lăsat moștenire urmașilor lor, o dată cu starea socială republicană, obiceiuri, idei și moravuri dintre cele mai potrivite pentru înflorirea republicii. Când mă gândesc la ceea ce a produs acest fapt original, mi se pare că văd întregul destin al Americii întruchipat în primul puritan care a descins pe țărmul ei, tot așa cum întreaga rasă umană poate fi identificată cu primul om.

Printre împrejurările fericite care, de asemeni, au favorizat întemeierea și asigură menținerea republicii democratice în Statele Unite, prima ca importanță este însăși alegerea țării pe care o locuiesc americanii. Părinții lor le-au lăsat moștenire dragostea pentru libertate și egalitate, dar Dumnezeu însuși, dându-le un continent nețărmurit, le-a acordat mijloacele de a rămâne mult timp egali și liberi.

În general, bunăstarea tuturor favorizează stabilitatea oricărei guvernări, dar în special a celor democratice întemeiate pe hotărârile majorității și mai ales pe hotărârile celor mai expuși nevoilor. Când poporul guvernează e necesar ca el să fie fericit pentru ca să nu tulbure statul. Mizeria populară produce aceleași efecte ca ambițiile regale. Or, independent de legi, cauzele materiale care produc bunăstarea sunt mai numeroase în America decât în oricare altă țară a lumii, în oricare epocă istorică. [În Europa, scopul ultim al legilor bune este să producă bunăstarea, în America tot efortul legilor proaste nu o poate împiedica să apară.]

În Statele Unite, nu doar legislația este democratică, natura însăși este favorabilă poporului.

Unde poate fi găsit, printre amintirile speciei umane, ceva asemănător cu ceea ce se petrece sub ochii noștri în America de Nord?

Vestitele societăți ale antichității au fost toate întemeiate în condițiile încercuirii de către popoare vrăjmașe, care au trebuit învinse pentru

a le ocupa locul. Însuși modernii au găsit, în câteva locuri ale Americii de Sud, ținuturi vaste locuite de popoare mai puțin luminate decât ei, dar care își însușiseră pământul cultivându-l. Pentru a întemeia noile state au trebuit să distrugă sau să înrobească numeroase populații și civilizația a roșit de pe urma victoriilor lor.

Dar America de Nord nu era locuită decât de triburi răătăcioare care nu utilizau bogățiile naturale ale solului. America era încă, vorbind la propriu, un continent pustiu, un pământ gol care își aștepta locuitorii.

Totul este extraordinar la americani, starea socială ca și legile lor; dar mai extraordinar este pământul pe care s-au așezat.

Când Creatorul a dat oamenilor pământul, acesta era tânăr și inepuizabil, dar omul era slab și ignorant; și când au învățat să tragă foloase de pe urma comorilor din sânul lui, îl ocupaseră complet și nu peste mult timp au început să se lupte pentru a dobândi dreptul de a posedea un adăpost și de a se odihni în libertate.

Atunci a fost descoperită America, parcă Dumnezeu ar fi ținut-o în rezervă, făcând-o să apară de sub apele potopului.

Ea oferă, ca în primele zile ale creației, fluvii al căror izvor nu seacă, întinderi înverzite și revene, câmpii nețărmurile care n-au fost încă atinse de plugul truditului. În această situație ea nu se mai oferă omului izolat, ignorant și barbar al primelor timpuri, ci omului care stăpânește cele mai importante țaine ale naturii, unit cu semenii săi, instruit cu experiența a cincizeci de secole.

În momentul în care vorbesc, treisprezece milioane de europeni prosperă liniștiți pe întinderile fertile cărora nu le cunosc cu precizie nici resursele, nici dimensiunile. Trei sau patru mii de soldați împing din fața lor neamul nomad al indigenilor; în spatele oamenilor înarmați înaintea-ză tăietorii de lemne care străpung pădurile, gonesc fiarele sălbatice, cercetează cursul râurilor și pregătesc marșul triumfal al civilizației prin deșert.

Adeseori, m-am referit în această lucrare la bunăstarea materială de care se bucură americanii; am considerat-o a fi unul din principalele motive ale succesului legilor lor. Acest motiv a fost descris de mulți alții înaintea mea; e singurul care, putând fi perceput de europeni, a devenit cunoscut printre noi. Nu am să dezvolt un subiect atât de des tratat și atât de bine înțeles; am să adaug doar câteva fapte noi.

Se consideră, în general, că pustiiurile Americii sunt populate de emigranți europeni, care vin în fiecare an pe țărmurile Lumii Noi, în timp ce populația americană crește și se înmulțește pe pământul ocupat de părinți; e o mare greșeală. Europeanul care ajunge în Statele Unite e fără prieteni și adesea fără mijloace; pentru a trăi este obligat să-și vândă serviciile și rar poate fi văzut depășind marea zonă industrială care se întinde pe țărmul oceanului. Pământul nu poate fi deștelenit fără capital, sau fără credit; înainte de a se aventura în mijlocul pădurilor, trupul trebuie să se

adapteze rigorilor noului climat. Abandonând locul în care s-au născut, americanii pleacă în fiecare zi să-și creeze departe întinse domenii. Astfel, europeanul își părăsește coliba pentru a locui pe malul Atlanticului, iar americanul născut pe aceste locuri se înfundă, la rândul său, în singurătățile Americii Centrale. Această dublă mișcare a emigrației nu se oprește niciodată: ea începe în sânul Europei, urmează pe marele ocean, continuă în singurătatea Lumii Noi. Milioane de oameni se deplasează în același timp spre același punct al orizontului: limba, religia, moravurile lor diferă, dar scopul este comun. Li s-a spus că bogăția este undeva spre Vest și se grăbesc într-acolo. [Ce vor face, în ce loc anume se vor opri? Nu știu nici ei, dar merg înainte conduși de degetul lui Dumnezeu.]

Nimic nu se poate compara cu această continuă deplasare a speciei umane, decât poate ceea ce s-a întâmplat la căderea Imperiului roman. Și atunci, ca și acum, oamenii alergau ca o turmă spre același punct și se înfruntau tumultuos în aceleași locuri; dar planurile Providenței erau altele. [Atunci Dumnezeu a vrut să distrugă; astăzi el vrea să creeze.] Fiecare nou-venit aducea cu sine distrugerea și moartea; astăzi fiecare poartă cu sine germeii prosperității și ai vieții.

Consecințele îndepărtate ale acestei migrații americane spre Occident sunt încă ascunse de viitor, dar rezultatele imediate sunt ușor de observat: o parte din vechii locuitori pleacă din statele în care s-au născut, și aceste state se populează foarte lent, deci îmbătrânesc; astfel, în Connecticut, sunt cincizeci și nouă de locuitori pe mila pătrată, populația crescând în ultimii patruzeci de ani doar cu o pătrime, în timp ce, în Anglia, ea a sporit cu o treime în aceeași perioadă. Astfel, emigrantul din Europa ajunge întotdeauna într-o țară pe jumătate plină, unde industria are nevoie de brațe de muncă; devine un muncitor înstărit; fiul său își va căuta norocul într-o țară pustie și va deveni un proprietar bogat. Primul strânge capitalul pe care cel de al doilea îl pune în valoare, și nici străinul, nici localnicul nu sunt săraci.

În Statele Unite, legislația favorizează cât poate diviziunea proprietății; dar o cauză mai importantă decât legislația împiedică divizarea peste măsură a proprietății.² Acest lucru e evident în statele care, în sfârșit, se umplu. Massachusetts este ținutul cel mai populat al Uniunii; acolo sunt optzeci de locuitori pe mila pătrată, ceea ce e infinit mai puțin decât în Franța, unde pe același spațiu sunt o sută șaiszeci și doi.

Cu toate acestea, în Massachusetts rar se mai împart micile domenii. În general, primul născut ia pământul; ceilalți își caută norocul în deșert.

Legea a abolit dreptul primului născut; dar se poate spune că Providența l-a restabilit fără ca cineva să aibă a se plânge și de astă dată nu impietează asupra dreptății.

² În Noua Anglie solul este împărțit în domenii foarte mici, dar e indivizibil.

Printr-un singur fapt se poate constata cât de mare este numărul celor care părăsesc astfel Noua Anglie pentru a-și muta căminul în pustiu. Am fost asigurați că în 1830, dintre membrii Congresului, treizeci și șase erau născuți în micul stat Connecticut. Populația din Connecticut, care nu este decât a patruzeci și treia parte din cea a Statelor Unite, furnizează o optime din reprezentanții săi.

Dar statul Connecticut trimite doar cinci deputați în Congres: ceilalți treizeci și unu sunt reprezentanții noilor state din Vest. Dacă acești treizeci și unu de indivizi ar fi rămas în Connecticut, în loc să fie niște proprietari bogați ar fi fost în continuare doar niște plugari neînsemnați, fără a putea intra în viața politică și, departe de a deveni niște legiuitori utili, ar fi fost niște cetățeni periculoși.

Aceste considerații sunt prezente și în spiritul americanilor. „Fără îndoială — scrie cancelarul Kent în al său *Commentaries on American Law* (vol. IV, p. 380) — că divizarea domeniilor ar produce mari rele dacă ar fi dusă până la ultimele consecințe, când fiecare bucată de pământ n-ar mai fi suficientă pentru întreținerea unei familii; dar aceste inconveniente n-au fost niciodată resimțite în Statele Unite și vor mai trece multe generații până când se va întâmpla așa ceva. Imensa întindere a pământului nelocuit, abundența teritoriilor cu care ne învecinăm și mișcarea neconținută a migrației care, pornind de la țărmul Atlanticului, se îndreaptă mereu spre interiorul țării, sunt și vor fi suficiente încă mult timp pentru a împiedica fărâmițarea moștenirilor.”

Ar fi dificil de descris aviditatea cu care americanul se aruncă asupra acestei prăzi imense pe care i-o întinde norocul. Pentru a și-o însuși, el înfruntă fără teamă săgeata indianului și bolile deșertului; tăcerea pădurilor nu-l uimește, apropierea fiarelor sălbatice nu-l înfioară; îl îmboldește o pasiune mai puternică decât dragostea pentru viață. În fața lui se întinde un continent care parcă nu are granițe și s-ar putea spune că, de frică să nu-și piardă locul, se grăbește împins de teama de a nu ajunge prea târziu. Am vorbit despre emigrația din statele mai vechi; dar ce să mai spun despre cele noi? Nu sunt cincizeci de ani de când a fost întemeiat statul Ohio; majoritatea locuitorilor săi a văzut lumina zilei în altă parte; capitala nu are încă treizeci de ani de existență și o imensă întindere de câmpuri pustii îi acoperă încă teritoriul, și cu toate acestea populația din Ohio s-a pus în mișcare spre Vest; o mare parte dintre cei care coboară în pășunile fertile din Illinois sunt locuitori ai statului Ohio. Acești oameni și-au părăsit întâi patria pentru a trăi mai bine; părăsesc a doua patrie pentru a trăi și mai bine; mai peste tot dau de bogăție, dar nu de fericire. La ei, dorința de bunăstare a devenit o patimă neliniștită și aprigă care crește pe măsura satisfacerii ei. La început, au rupt legăturile care îi țineau lângă pământul natal, iar de atunci nu și-au format altele. Pentru ei, emigrația a fost întâi o nevoie; astăzi ea a devenit în ochii lor un fel de joc de noroc, pe care îl practică atât de dragul emoțiilor, cât și al câștigului.

Uneori omul se deplasează atât de repede, încât deșertul reappare în urma lui. Pădurea n-a făcut decât să se înconvoaie sub picioarele lui, și cum a trecut se ridică la loc. Parcurgând noile state din Vest se întâmplă ades să găsești în mijlocul pădurii locuințe abandonate; uneori, în cea mai adâncă singurătate, dai de rămășițele unei cabane și, străbătând acest început de deștelenire, care depune mărturie în același timp și despre puterea și despre inconsecvența umană, rămâi uimit. Printre câmpurile părăginite, printre ruinele vechi de o zi, pădurea seculară nu contenește să zămislească vâlstare noi, animalele pun din nou stăpânire pe imperiul lor; parcă răsând, natura acoperă cu ramuri verzi și cu flori vestigiile omeneshi și se grăbește să facă să dispară urma lor trecătoare.

Îmi amintesc că, traversând unul din cantoanele pustii de care e plin încă statul New York, am ajuns pe malurile unui lac înconjurat de păduri, ca la începutul lumii. O mică insulă se ridică din mijlocul apelor. Pădurea care o acoperea își întinsese frunzișul în așa fel încât ascundea complet malurile. Pe malul lacului nimic nu mărturisea prezența omului; doar la orizont se putea observa o coloană de fum care, perpendiculară de la vârfurile copacilor până la nori, părea mai curând că atârna din cer, nu că urcă spre el.

O pirogă indiană era trasă pe plajă; am profitat de ea ca să mă duc să vizitez insula care îmi atrăsese la început atenția și curând am ajuns la țărm. Întreaga insulă alcătuia una din acele splendide singurătăți ale Lumii Noi, care aproape că îl fac pe omul civilizat să regrete viața primitivă. O vegetație viguroasă anunța prin splendorile ei bogăția incomparabilă a solului. Domnea acolo, ca în toate pustiurile Americii de Nord, o liniște profundă care nu era întreruptă decât de uguitul monoton al porumbelilor sau de loviturile ciocănitorelor pe scoarța copacilor. Nu-mi venea să cred că aici au locuit vreodată oameni, într-atât părea că natura s-a abandonat sieși; dar ajuns în centrul insulei, mi s-a părut deodată că văd urme omeneshi. Am cercetat atunci cu atenție toate obiectele dimprejur și, în curând, n-am mai avut îndoieli că un european și-a găsit un refugiu pe aici. Dar cât de modificată era lucrarea sa! Pe lemnele tăiate în grabă ca să-și facă un adăpost crescuseră deja mlădițe. Împrejmuirea sa devenise un gard viu și cabana se transformase într-u tufiș. În mijlocul acestor arbuști se mai puteau observa câteva pietre înnegrite de foc, răspândite în jurul unei grămezi de cenușă; probabil că aici fusese căminul; coșul dărâmându-se, îl acoperise cu resturi. Un timp am admirat în tăcere forța naturii și slăbiciunea omului; și când a trebuit să mă retrag din aceste locuri vrăjite, repetam încă cu tristețe: uite, deja în ruine!

În Europa, ne-am obișnuit să considerăm că neliniștea spiritului, dorința nemăsurată de bogăție, dragostea extremă față de independență sunt o primejdie socială. Dar tocmai acestea garantează republicilor americane un viitor îndelungat și liniștit. Fără aceste pasiuni neliniștite, populația s-ar concentra în anume locuri și în curând ar avea, ca la noi, nevoi dificil

de satisfăcut. Fericită țară, Lumea Nouă, unde viciile omului sunt aproape la fel de utile societății ca și virtuțile!

Acestea exercită o mare influență asupra modului cum sunt judecate acțiunile umane în cele două emisfere. Adeseori, americanii consideră o iscusință laudabilă ceea ce noi numim patimă de profit și văd o anume lășitate a inimii în ceea ce noi considerăm a fi o temperanță a dorințelor.

În Franța, simplitatea gusturilor, blândețea moravurilor, spiritul de familie și dragostea față de locul nașterii sunt considerate marile garanții ale liniștii și fericirii statului; dar în America nimic nu pare a fi mai dăunător societății decât asemenea virtuți. Francezii din Canada, care au păstrat cu fidelitate tradiția vechilor moravuri, găsesc de pe acum că e greu de trăit pe teritoriul lor și acest mic popor care abia s-a născut va cădea curând pradă păcatelor vechilor națiuni. În Canada, oamenii cei mai luminați, cei mai patrioți, mai umani fac eforturi extraordinare ca să dezguste poporul de fericirea simplă, care deocamdată le e suficientă. Ei preamăresc avantajele bogăției, deși printre noi ar lăuda poate farmecul onestității modeste, și se străduiesc să stârneasă pasiunile umane mai mult decât fac alții în alte părți pentru a le potoli. Să schimbi plăcerile pure și liniștite pe care patria le oferă și celui sărac, pe satisfacțiile sterile pe care le dă bunăstarea sub un cer străin; să fugi din căminul părintesc și de lângă cimitirele unde îți odihnesc strămoșii; să-i părăsești pe cei vii și pe cei morți de dragul bogăției, nimic nu merită în ochii lor mai multe laude.

În zilele noastre, America oferă oamenilor întinderi mereu mai vaste decât capacitatea lor de a le pune în valoare.

În America nu vor fi niciodată prea mulți oameni capabili, pentru că, în timp ce toate aptitudinile pot fi utile celui care le posedă, ele se întorc și în folosul celui care nu le are. Noile nevoi nu sunt de temut, pentru că toate nevoile pot fi satisfăcute fără efort; nu trebuie să existe teama de a naște prea multe pasiuni, deoarece toate pasiunile își găsesc un suport facil și folositor; acolo oamenii nu pot deveni prea liberi, pentru că nu sunt aproape niciodată ispitiți să folosească în mod rău libertatea.

În zilele noastre, republicile americane sunt preocupate de un comerț prosper la fel ca asociațiile de negustori alcătuite pentru exploatarea în comun a pământurilor nedestelene din Lumea Nouă.

Pasiunile care îi tulbură în profunzime pe americani sunt pasiunile comerciale și nu cele politice, sau mai degrabă ei aduc în politică pasiunile din negoț. Le place ordinea în afara căreia afacerile nu prosperă, și apreciază în special armonia moravurilor care stă la baza bunelor case de comerț; preferă bunul-simț creator de mari averi geniului care adeseori le risipește; ideile generale înspăimântă spiritul obișnuit cu calcule pozitive și, pentru ei, practica este deasupra teoriei.

Trebuie să mergi în America pentru a înțelege ce influență puternică exercită bunăstarea materială asupra acțiunilor politice și chiar asupra opi-

niilor care ar trebui să se supună doar rațiunii. Mai ales printre străini se verifică acest adevăr. Majoritatea emigranților europeni aduce în Lumea Nouă această iubire sălbatică pentru independență și schimbare, care se naște atât de des din mijlocul mizeriilor noastre. Am întâlnit uneori în Statele Unite europeni care au fost nevoiți să-și părăsească țara din cauza opiniilor politice. Toți m-au uimit cu vorbele lor, dar unul dintre ei mai mult decât oricare. Traversam unul dintre districtele cele mai izolate din Pennsylvania, noaptea m-a surprins pe drum și am cerut adăpost la ușa unui plantator bogat; era un francez. M-a așezat în fața căminului și ne-am apucat să discutăm liber, așa cum fac oamenii care se întâlnesc într-o pădure la două mii de leghe de locul unde au văzut lumina zilei. Știam că, acum patruzeci de ani, gazda mea fusese un mare partizan al egalității și un înflăcărat demagog. Numele său a rămas în istorie.

Am fost deci în mod straniu surprins ascultându-l vorbind despre dreptul de proprietate așa cum ar face-o un economist, era să zic un proprietar; vorbea despre necesara ierarhie pe care o stabilește averea printre oameni, despre ascultarea față de legea stabilită, despre influența bunelor moravuri într-o republică și despre sprijinul pe care ideile religioase îl conferă ordinii și libertății, i s-a întâmplat chiar să citeze, ca din greșeală, în sprijinul uneia din ideile sale politice, autoritatea lui Isus Cristos.

Ascultându-l, admiram imbecilitatea rațiunii umane. Un lucru e adevărat sau fals: cum să-l descoperi în vârtejul incertitudinilor științifice și al diverselor lecții ale experienței? Apare un fapt nou care mă face să am toate îndoielile. Eram sărac, iată-mă bogat; măcar dacă bunăstarea, modificându-mi purtarea, mi-ar lăsa liberă judecata! Dar nu e așa, și opiniile mi se schimbă o dată cu averea și, în împrejurarea fericită de care profit, descopăr într-adevăr rațiunea determinantă, care până atunci îmi lipsise.

Influența bunăstării se exercită mai nestăpânit asupra americanilor, decât asupra străinilor. Americanul a văzut întotdeauna cum ordinea și prosperitatea tuturor se înlanțuiesc păstrând cadența; nu-și imaginează că ele ar putea exista separat; n-are nimic de uitat și nimic de pierdut, din educația lui elementară, ca atâția europeni.

[Totuși, în Statele Unite, societatea politică se agită mereu. Dar mișcarea e lentă și măsurată. Ea influențează amănuntele și nu ansamblul destinului general. Se referă mai mult la oameni decât la principii. Se dorește mereu îmbunătățirea dar, din cauza fricii de răsturnare, dorința de mai bine e însoțită de teama de mai rău.

Ce aş mai putea adăuga pentru a face în cele din urmă înțeles gândul meu? *Majoritatea* oamenilor din America trece prin ceea ce au trecut atâția republicani francezi sub Imperiu și unii liberali în zilele noastre. Ei descoperă, în cele din urmă, că societatea e bună, sau că acest lucru nu are importanță, din moment ce lor le merge bine.]

DESPRE INFLUENȚA LEGILOR
ASUPRA MENȚINERII REPUBLICII DEMOCRATICE
ÎN STATELE UNITE

Trei cauze principale ale menținerii republicii democratice. — Forma federală. — Instituțiile comunale. — Puterea judecătorească.

Scopul principal al acestei cărți a fost cel de a face cunoscute legile din Statele Unite; dacă țelul a fost atins, cititorul a putut să-și dea seama singur care sunt acele legi ce acționează în favoarea menținerii societății democratice și care sunt acelea care o pun în pericol. Dacă n-am izbutit de-a lungul unei cărți, voi reuși cu atât mai puțin într-un singur capitol.

Nu vreau deci să refac drumul pe care l-am parcurs deja și câteva rânduri îmi vor fi suficiente pentru a rezuma.

Trei lucruri contribuie, mai mult decât altele, la menținerea republicii democratice în Lumea Nouă:

Primul este forma federală pe care au adoptat-o americanii și care permite Uniunii să se bucure de puterea unei mari republici și de securitatea ei mici.

Consider că al doilea e alcătuit din instituțiile comunale care moderează despotismul majorității, dând în același timp poporului gustul libertății și arta de a fi liber.

Al treilea se regăsește în constituirea puterii judecătorești. Am arătat cum sunt folosite tribunalele pentru a corecta abaterile de la democrație, și cum, fără să poată opri elanurile majorității, reușesc să le încetinească și să le dirijeze.

DESPRE INFLUENȚA MORAVURILOR
ASUPRA MENȚINERII REPUBLICII DEMOCRATICE
ÎN STATELE UNITE

Am spus mai înainte că eu consider că moravurilor li se poate atribui, într-o mare măsură, menținerea republicii democratice în Statele Unite.

Prin noțiunea de *moravuri* înțeleg aici semnificația pe care cei vechi o dădeau cuvântului *mores*: n-o aplic doar moravurilor propriu-zise cum ar putea fi denumite obiceiurile inimii, ci și diferitelor noțiuni pe care le posedă oamenii, diferitelor opinii care circulă printre ei și ansamblului de idei care alcătuiesc obișnuințele spiritului.

Deci, înțeleg prin acest cuvânt întreaga stare morală și intelectuală a societății. Scopul meu nu este cel de a zugrăvi un tablou al moravurilor americane; mă mărginesc acum să le descopăr pe acelea care favorizează menținerea instituțiilor politice.

DESPRE RELIGIE, CONSIDERATĂ CA O
INSTITUȚIE POLITICĂ. CUM SERVEȘTE EA
CU AUTORITATE LA MENȚINEREA
REPUBLICII DEMOCRATICE LA AMERICANI

America de Nord, locuită de oameni care profesează un creștinism democratic și republican. — Venirea catolicilor. — De ce, în zilele noastre, catolicii alcătuiesc clasa cea mai democratică și mai republicană.

Pe lângă fiecare religie există o opinie politică care i se alătură prin afinitate.

Lăsați spiritul uman să-și urmeze chemarea și el va găsi modalități prin care să uniformizeze societatea politică și spațiul divin; va încerca, dacă mi-e permis să afirm, să armonizeze cerul cu pământul.

Cea mai mare parte a Americii engleze a fost populată de oameni care, după ce s-au sustras autorității papale, nu s-au supus nici unei supremații religioase; au adus deci în Lumea Nouă un creștinism pe care nu l-aș putea descrie mai bine altfel, decât numindu-l democratic și republican; astfel instituirea republicii și a democrației a fost favorizată în toate sferile de activitate. De la început, principiul politic și religia au fost în acord și de atunci n-au încetat să fie.

Cam în urmă cu cincizeci de ani, Irlanda a început să dea Statelor Unite o populație catolică. Dinspre partea sa, și catolicismul american a făcut prozești; sunt astăzi în Uniune mai mult de un milion de creștini care profesează adevărurile Bisericii romane.

Acești catolici demonstrează o mare fidelitate în practica cultului lor și sunt plini de ardoare și zel în credință; cu toate acestea ei formează clasa cea mai republicană și mai democratică din Statele Unite. Acest fapt surprinde la început, dar gândirea îi descoperă ușor cauzele.

[Deși pretinde ascultarea pasivă în materie de dogme, dintre toate doctrinele religioase creștinismul este cel mai favorabil libertății, pentru că el nu se adresează decât spiritului și inimii celor pe care vrea să îi supună. Nici o religie n-a disprețuit atât folosirea forței materiale, ca religia lui Isus Cristos. Or, acolo unde forța materială nu este la mare cinste, tirania nu poate dura. Astfel, se vede cum despotismul n-a putut fi înțemeiat printre creștini. A existat doar provizoriu și precar. Când susținem că o națiune creștină este sclavă, o judecăm în comparație cu un popor creștin. Dacă o vom compara cu un popor păgân, ni se va părea liberă.

O afirmație asemănătoare se poate face despre egalitate.

Orice interpretare i s-ar da, dintre toate doctrinele religioase creștinismul este cel mai favorabil egalității. Doar religia lui Isus Cristos a considerat că singura măreție a omului constă în împlinirea datoriilor sale și

că oricine poate ajunge la această măreție, singura religie care e gata să accepte drept un fapt aproape divin sărăcia și nefericirea.]

Cred că e greșit să se considere religia catolică un inamic natural al democrației. Dimpotrivă, dintre diferitele doctrine creștine, catolicismul mi se pare cel mai favorabil egalizării condițiilor. La catolici, societatea religioasă se compune doar din două elemente: preotul și oamenii. Preotul e singurul care e situat deasupra credincioșilor; sub el toți sunt egali.

În privința dogmelor, catolicismul consideră toate inteligențele la același nivel; el constrânge pe învățat ca și pe ignorant la riturile aceleiași credințe; pe omul de geniu la fel și pe cel obișnuit; impune aceleași practici celui sărac ca și celui bogat, obligă la aceeași sobrietate pe cel puternic și pe cel slab; nu cedează în fața nici unui muritor și, aplicând tuturor aceeași măsură, contopește toate clasele societății la picioarele aceluiași altar, așa cum sunt contopite în fața lui Dumnezeu.

Dacă catolicismul îl obligă pe credincios la supunere, nu-l predispune la inegalitate. Aș spune contrarul despre protestantism care, în general, îi poartă mai puțin pe oameni către egalitate, cât spre independență.

Catolicismul este ca o monarhie absolută. Eliminați-l pe principe și condițiile sunt mai egale decât într-o republică.

S-a întâmplat ades ca preotul catolic să iasă din sanctuar pentru ca să apară ca o putere în societate, instalându-se în ierarhia socială; atunci a folosit uneori influența sa religioasă pentru a asigura durata ordinii politice din care făcea parte; atunci au putut fi văzuți catolici — partizani ai aristocrației prin spirit religios.

Dar dacă preoții sunt ținuți la distanță sau se distanțează de guvernare, cum se întâmplă în Statele Unite, nu există oameni care, prin credința lor, să fie mai dispuși decât catolicii să transpună în lumea politică ideea egalității condițiilor.

Catolicii din Statele Unite nu sunt atrași violent, prin natura credinței lor, spre opiniile democratice și republicane, dar nu sunt adversarii lor naturali și poziția lor socială ca și numărul lor mic îi determină să le îmbrățișeze.

Cei mai mulți catolici sunt săraci și pentru ca ei înșiși să ajungă la putere e nevoie să ajungă la putere toți cetățenii. Catolicii sunt în minoritate și au nevoie ca toate drepturile să le fie respectate, pentru a avea garanția că și le vor exercita liberi pe ale lor. Aceste două cauze îi împing, chiar fără voie, către doctrine politice pe care le-ar fi adoptat probabil cu mai puțină înflăcărare, dacă ar fi fost bogați și majoritari.

Clericii catolici din Statele Unite n-au încercat deloc să se împotrivescă acestei tendințe politice; ei se străduiesc mai curând s-o justifice. Preoții catolici din America au împărțit sfera intelectuală în două jumătăți: într-una au rămas dogmele revelate cărora li se supun fără discuție; în cealaltă au plasat adevărul — politic, considerând că acesta a fost aban-

donat de Dumnezeu căutărilor libere ale omului. Astfel, catolicii din Statele Unite sunt în același timp supușii cei mai fideli și cetățenii cei mai independenți [din lume].

Se poate deci afirma că, în Statele Unite, nu există nici o doctrină religioasă care să-și arate ostilitatea față de instituțiile democratice și republicane. Toți clericii vorbesc la fel; opiniile sunt de acord cu legile și, ca să spunem așa, doar un singur curent domnește asupra spiritului uman.

Locuiam temporar într-unul din marile orașe ale Uniunii, când am fost invitat să asist la o reuniune politică al cărei scop era ajutorarea polonezilor, trimițându-li-se arme și bani.

Într-o sală mare, pregătită să-i primească, se adunaseră două până la trei mii de persoane. Curând, un preot în veșminte eclesiastice avansă pe estrada destinată oratorilor. După ce se descoperiră, oamenii îl ascultară în tăcere, stând în picioare:

„Dumnezeule atotputernic! Dumnezeu al armelor! Tu care ai susținut inimile și ai îndreptat brațul părinților noștri când aceștia susțineau dreptul sacru al independenței lor naționale; Tu care i-ai făcut să înfrângă odioasa opresiune și ai dat poporului nostru binefacerile păcii și libertății, O, Doamne! Întoarce-ți privirea binevoitoare către cealaltă emisferă, privește cu compasiune un popor eroic care luptă astăzi, ca și noi ieri, pentru apărarea acelorai drepturi: Doamne, care i-ai făcut pe toți oamenii egali, nu îngădui ca despotismul să-ți strice lucrarea și să mențină inegalitatea pe pământ. Dumnezeule atotputernic! Veghează la destinul polonezilor, fă-i demni să fie liberi; înțelepciunea ta să vegheze reuniunile lor, forța ta să sălășluiască în brațul lor; răspândește frica printre dușmanii lor, debină puterile care pun la cale prăbușirea lor și nu îngădui ca nedreptatea, la care întreaga lume a fost martoră acum cincizeci de ani, să se înfăptuiască astăzi. Doamne, care ții în mână ta puternică inima popoarelor ca și pe cea a oamenilor, dă aliați cauzei sacre a dreptății, fă ca națiunea franceză să se ridice în sfârșit și, părăsind odihna în care o țin conducătorii săi, să vină să lupte încă o dată pentru libertatea lumii!

O, Doamne! Nu-ți întoarce de la noi chipul tău; îngăduie-ne să rămânem poporul cel mai credincios și cel mai liber.

Dumnezeule atotputernic, împlinește astăzi ruga noastră; salvează-i pe polonezi. Ne rugăm în numele preaiubitului tău Fiu, Domnul nostru Isus Cristos, care a murit pe cruce pentru mântuirea tuturor oamenilor. Amin.”

Toată lumea a repetat *Amin* cu reculegere.

INFLUENȚA INDIRECTĂ EXERCITATĂ DE CREDINȚELE RELIGIOASE ASUPRA SOCIETĂȚII POLITICE ÎN STATELE UNITE

Morala creștinismului se regăsește în toate sectele. — Influența religiei asupra moralei americanilor. — Respectul legăturilor matrimoniale. — În ce fel religia restrânge, între anumite limite, imaginația americanilor și le atenuază pasiunea de a inova. — Opinia americanilor despre utilitatea politică a religiei. — Eforturile lor de a-i răspândi și de a-i asigura imperiul.

Tocmai am arătat care este, în Statele Unite, acțiunea directă a religiei asupra politicii. Influența ei indirectă mi se pare mult mai puternică, chiar când nu vorbește despre libertate, învățându-i și atunci pe americani arta de a fi liberi.

În Statele Unite există o mulțime imensă de secte. Toate se deosebesc în cultul dedicat Creatorului, dar toate sunt de acord asupra datoriei pe care le au oamenii unii față de alții. Fiecare sectă îl adoră pe Dumnezeu în felul său, dar toate sectele predică aceeași morală în numele lui Dumnezeu. Dacă omului, ca individ, îi este foarte folositor ca religia să fie adevărată, nu același lucru e adevărat pentru societate. Societatea nu are a se teme sau a spera ceva de la viața viitoare; și important nu este ca toți cetățenii să profeseze o religie adevărată, ci ca ei să profeseze o religie. De altfel, toate sectele din Statele Unite se regăsesc în marea unitate creștină, și morala creștină este pretutindeni aceeași.

Este permis să credem că un anumit număr de americani se conformează cultului dedicat lui Dumnezeu mai mult din obișnuință decât din convingere. De altfel, în Statele Unite, suveranul este religios și în consecință ipocrizia trebuie să fie generală; totuși, America este încă acel loc din lume în care religia creștină și-a conservat cele mai multe din adevăratele-i puteri asupra sufletelor; și nimic nu demonstrează mai bine cât este de folositoare și firească pentru om, deoarece țara în care influența ei este cea mai puternică în zilele noastre, este în același timp cea mai luminată și cea mai liberă.

Am spus că preoții americani se pronunță în general în favoarea libertății civile, chiar și aceia care nu admit libertatea religioasă; și totuși, ei nu susțin nici un sistem politic anume. Au grijă să se mențină în afara treburilor publice și nu se amestecă în combinațiile dintre partide. Nu se poate deci spune că, în Statele Unite, religia exercită vreo influență asupra legilor sau asupra nuanțelor opiniilor politice, dar ea dirijează moravurile și, orânduind familia, contribuie la ordinea în stat.

Nu mă îndoiesc nici o clipă că marea rigoare a moravurilor care poate fi observată în Statele Unite nu își are originea primă în credință. Religia este adeseori neputincioasă să tempereze omul în mijlocul tentațiilor

fără număr, oferite de soartă. Ea nu poate modera dorința fierbinte de îmbogățire pe care totul o stimulează, dar stăpânește sufletul femeii și femeia determină moravurile. Fără îndoială, din toată lumea, America este țara în care legăturile matrimoniale sunt cele mai respectate și unde a fost elaborată concepția cea mai înaltă și cea mai corectă despre fericirea conjugală.

În Europa, aproape toate dezordinile din societate se nasc în căminul familial și nu departe de patul conjugal. Aici, bărbații disprețuiesc legăturile naturale și plăcerile permise, cultivând gustul pentru dezordine, pentru neliniștile inimii și instabilitatea dorințelor. Agitat de patimile tumultuoase care i-au tulburat ades propria locuință, europeanul se supune cu greu puterii legislative a statului. Când părăsește agitația lumii politice, americanul se întoarce în sânul familiei unde reîntâlnește imaginea ordinii și a păcii. Aici, toate plăcerile sunt simple și naturale, bucuriile nevinovate și liniștite; și deoarece dobândește fericirea prin armonia vieții, el se obișnuiește fără efort să-și armonizeze atât opiniile, cât și gusturile.

În timp ce europeanul încearcă să scape de necazurile domestice tulburând societatea, americanul extrage din căminul său dragostea pentru ordine pe care o extinde asupra treburilor statului.

În Statele Unite, religia nu orânduiește doar moravurile, ci își întinde puterea și asupra inteligențelor.

Printre anglo-americani unii practică dogmele creștine pentru că cred în ele, alții deoarece se tem să pară că nu cred. Creștinismul domnește fără obstacole, așa cum recunosc toți; rezultatul este, așa cum am mai spus și în altă parte, că totul devine cert și decis în lumea morală, cu toate că lumea politică pare abandonată dezbatărilor și încercărilor omenești. Astfel, spiritul uman nu vede niciodată în fața sa o întindere nemărginită, oricare ar fi îndrăzneala sa; el simte din când în când nevoia de a se opri în fața unor stavili de netrecut. Înainte de a inova, el este obligat să accepte câteva date elementare și să-și supună cele mai cutezătoare concepții unor forme care îl întârzie și care îl împiedică.

Imaginația americanilor, în cele mai mari abateri ale sale, are un pas circumspect și sigur; mersul e șovăitor și realizările incomplete. Reținerea se regăsește în societatea politică și favorizează în mod deosebit liniștea poporului, precum și durata instituțiilor pe care și le-a creat. Natura și împrejurările au făcut din locuitorul Statelor Unite un om îndrăzneț; e ușor de apreciat, când observi în ce fel își urmărește norocul. Dacă spiritul americanilor ar fi liber de orice piedici, s-ar putea întâlni printre ei cei mai îndrăzneți inovatori și cei mai implacabili logicieni din lume. Dar revoluționarii din America sunt obligați să profeseze cu ostentație respectul pentru morala și echitatea creștină, ceea ce nu le permite să încalce legea cu ușurință când aceasta îi împiedică în planurile lor; și chiar dacă s-ar putea ridica deasupra propriilor scrupule, încă s-ar simți împiedicați

de cele ale partizanilor lor. Până în prezent n-am întâlnit pe nimeni în Statele Unite care să îndrăznească să afirme maxima că totul este permis în numele societății. Maximă nelegiuită, care pare a fi născocită într-un secol de libertate pentru a legitima toate tiraniile viitoare.

Astfel, în timp ce legea permite poporului american să facă totul, religia îl împiedică să conceapă totul și îi interzice să îndrăznească orice.

Religia, care la americani nu se amestecă niciodată în mod direct în guvernarea societății, trebuie să fie considerată prima dintre instituțiile politice, deoarece, dacă nu ea le dă gustul libertății, le ușurează în mod deosebit folosirea ei.

Înșiși locuitorii Statelor Unite consideră din acest punct de vedere credințele religioase. Nu știu dacă toți americanii cred în religia lor, căci cine poate citi în adâncul inimii? dar sunt sigur că o consideră necesară pentru menținerea instituțiilor republicane. Această opinie nu aparține doar unei clase de cetățeni, sau unui partid, ci întregii națiuni; ea poate fi regăsită peste tot.

În Statele Unite, dacă un om politic atacă o sectă, faptul nu devine un motiv pentru ca partizanii acestei secte să nu-l susțină; dar dacă el atacă toate sectele la un loc, toți îl părăsesc și rămâne singur.

Pe când eram în America, un martor s-a prezentat la Curtea cu juri din comitatul Chester (Statul New York) declarând că el nu crede în existența lui Dumnezeu și în nemurirea sufletului. Președintele a refuzat să-i primească jurământul, având în vedere, a spus el, că martorul a anulat de la bun început întreaga încredere care se putea acorda vorbelor lui.³ Ziarele au relatat faptele fără comentarii.

Americanii identifică atât de complet în spiritul lor creștinismul și libertatea, încât este aproape imposibil să-i faci să le conceapă separat; iar la ei nu este vorba despre una din acele credințe sterile moștenite din trecut și care pare mai curând că veghează, decât că trăiește în străfundul sufletului.

I-am văzut pe americani asociindu-se pentru a trimite preoți în noile state din vest cu scopul de a întemeia acolo școli și biserici; se tem ca re-

³ Iată în ce termeni a relatat evenimentul *New York Spectator* din 23 august 1831: *The court of common pleas of Chester country (New York) a few days since rejected a witness who declared his disbelief in the existence of God. The presiding judge remarked that he had not before been aware that there was a man living who did not believe in the existence of God; that this belief constituted the sanction of all testimony in a court of justice and that he knew of no cause in a christian country where a witness had been permitted to testify without such a belief.* („Curtea proceselor de drept comun din comitatul Chester [New York] a respins acum câteva zile un martor care își declara necredința în Dumnezeu. Judecătorul președinte a observat că până acum n-a știut că există vreun om care nu crede în existența lui Dumnezeu; că această credință constituie consfințirea oricărei mărturii într-o instanță și că nu cunoaște vreun caz într-o țară creștină în care martorului să i se permită să depună fără această credință.”)

ligia să nu se piardă în hățișul pădurilor și ca poporul care se ridică să nu fie mai puțin liber decât poporul din care se trage. Am întâlnit locuitori bogați din Noua Anglie care își părăseau locul nașterii pentru a pune bazele creștinismului și ale libertății pe malurile râului Missouri și în pre-riile din Illinois. Astfel, în Statele Unite, zelul religios se încălzește fără încetare la flăcările patriotismului. Ați putea crede că acești bărbați acționează gândindu-se doar la viața viitoare, dar vă înșelați: eternitatea este numai una din grijile lor. Dacă veți pune întrebări acestor misionari ai civilizației creștine, veți fi surprinși să-i auziți vorbind atât de des despre bunurile acestei lumi și să descoperiți politica acolo unde credeți că există doar religia. „Toate republicile americane sunt solidare unele cu altele, vi se va spune; dacă republicile din Vest ar cădea în anarhie sau ar suporta jugul despotismului, instituțiile republicane care înfloresc pe malul oceanului Atlantic ar fi în mare pericol; avem deci tot interesul ca noile state să fie religioase, pentru ca să ne permită să rămânem liberi.”

Acestea sunt opiniile americanilor; dar eroarea lor este evidentă; deoa-rece, în fiecare zi, mi se dovedește foarte doct că totul este bun în America, cu excepția — tocmai — a acestui spirit religios pe care eu îl admir; și aflu că libertății și fericirii speței umane de pe celălalt mal al oceanului nu-i lipsește decât să creadă, împreună cu Spinoza, în veșnicia lumii, și să sus-țină împreună cu Cabanis, că gândirea se naște din creier. Într-adevăr, n-am nimic de obiectat la asta, decât că cei care vorbesc așa n-au fost în Ame-rica și n-au văzut popoare religioase și libere. Îi aștept la întoarcere.

Există oameni în Franța care consideră că instituțiile republicane sunt instrumentul vremelnice al măreției lor. Măsoară din ochi spațiul imens care separă viciile și mizeriile lor de putere și de bogăție și ar dori să se îngră-mădească ruine în această prăpastie ca să încerce să o umple. Ei sunt pentru libertate ceea ce erau mercenarii din Evul Mediu pentru regi: du-ceau războiul pe cont propriu deși purtau culorile lui; republica va dai-nui atât încât să-i lecuiască de josnicia lor prezentă. Nu pentru ei vorbesc; sunt alții care văd în republică o stare permanentă și liniștită, un scop necesar spre care ideile și moravurile antrenează în fiecare zi societățile moderne și care ar dori sincer să-i pregătească pe oameni pentru liber-tate. Când aceștia atacă credințele religioase, ei ascultă de pasiuni și nu de interesele lor. Despotismul se poate lipsi de credință, dar nu libertatea. Re-ligia este mult mai necesară în republica pe care o propun decât în mo-narhia pe care o atacă, în republicile democratice decât în toate celelalte. Cum ar putea societatea să nu piară decât în momentul în care legătu-rile politice slăbesc, cele morale nu se întăresc? și ce poate face un po-por stăpân pe sine, dacă nu e supus Domnului?

DESPRE PRINCIPALELE CAUZE CARE FAC CA RELIGIA SĂ FIE PUTERNICĂ ÎN AMERICA

Grija pe care au avut-o americanii de a separa Biserica de Stat. — Legile, opinia publică, chiar eforturile preoților înșiși au contribuit la acest rezultat. — Acestei cauze trebuie să-i atribuim puterea exercitată în Statele Unite de religie asupra sufletelor. — De ce. — Care este, în zilele noastre, starea naturală a oamenilor în ceea ce privește religia. — Care este cauza particulară și accidentală care se opune, în unele țări, oamenilor care se conformează acestei stări.

Filozofii din secolul al XVIII-lea explicau foarte simplu slăbirea treptată a credințelor. Zelul religios, spuneau ei, trebuie să se stingă pe măsură ce libertatea și învățătura se răspândesc. Este regretabil că faptele nu verifică această teorie.

Lipsa de credință a cutărei populații europene nu este egală decât cu îndobitocirea și ignoranța, în timp ce, în America, unul din popoarele cele mai libere și cele mai luminate din lume împlinește cu ardoare toate obligațiile exterioare ale religiei.

Când am sosit în Statele Unite, aspectul religios al țării mi-a frapat cel mai tare privirile. Pe măsură ce-mi prelungeam șederea observam marile consecințe politice care decurgeau din aceste noi fapte.

La noi, am văzut că spiritul religios și spiritul libertății au întotdeauna sensuri contrarii. Aici le-am găsit intim legate unul de altul, domneau împreună pe același pământ.

În fiecare zi creștea în mine dorința de a cunoaște cauza acestui fenomen.

Pentru a o afla, am discutat cu fideliu tuturor comunităților religioase; am căutat mai ales societatea preoților, păstrători ai diferitelor credințe, având un interes personal în perpetuarea lor. Religia profesată de mine mă apropia în mod deosebit de clerul catolic și nu am întârziat să stabilesc un soi de intimitate cu mulți dintre membrii săi. Fiecăruia i-am exprimat mirarea mea și i-am expus dubiile mele; am descoperit că toți acești oameni nu se deosebesc decât prin amănunte; toți atribuiau, în principal, stăpânirea calmă exercitată de religie în țara lor separării dintre Stat și Biserică. Nu mă tem să afirm că în timpul călătoriei mele în America n-am întâlnit un singur om, preot sau laic, care să nu fie de acord asupra acestui punct.

Am examinat atunci mai atent decât până acum poziția preoților americani în societatea politică. Am observat cu mirare, că ei nu îndeplinesc nici o funcțiune publică.⁴ N-am văzut nici unul în administrație și am descoperit că nici măcar nu erau reprezentați în adunări.

⁴ Dacă nu se acordă acest titlu funcțiilor pe care mulți dintre ei le ocupă în școli. Cea mai mare parte a educației este încredințată clerului.

În multe state, legea le-a interzis cariera politică⁵, în toate celelalte — opinia.

Când în cele din urmă am ajuns să cercetez care era starea de spirit a clerului însuși, am observat că majoritatea membrilor săi păreau că se îndepărtează de bunăvoie de putere și, dintr-un fel de orgoliu profesional, rămâneau străini de ea.

I-am auzit pedepsind cu anatema ambiția și reaua-credință, oricare ar fi fost opiniile politice cu care ele ar fi avut prudența să se justifice. Dar ascultându-i, am aflat că oamenii nu pot fi condamnați în ochii lui Dumnezeu din cauza acestor opinii, când sunt sincere, și că cea mai mare greșală în materie de guvernare este să te înșeli asupra modului în care trebuie să-ți clădești adăpostul, sau să-ți lucrezi brazda.

I-am văzut desprinzându-se cu grijă de toate partidele și evitând orice contact cu patima interesului personal.

Aceste fapte au sfârșit prin a-mi dovedi că mi se spusese adevărul. Atunci am vrut să cercetez care este cauza acestor fapte: m-am întrebat cum de s-a putut întâmpla ca, diminuând forța aparentă a religiei, să i se sporească puterea reală și am considerat că nu e imposibil de aflat.

Niciodată scurtul răgaz de șaiszeci de ani nu va putea condensa întreaga imaginație a omului; bucuriile incomplete ale acestei lumi nu vor fi niciodată suficiente inimii lui. Singur între toate ființele, omul își etalează în același timp dezastrul natural față de existență și o imensă dorință de a exista; el disprețuiește viața și se teme de neant. Aceste instincte diferite îi împing neconținut sufletul spre contemplarea unei alte lumi și religia îl duce într-acolo. Religia nu este, deci, decât o formă particulară a speranței, și ea este la fel de firească pentru inima omului ca speranța însăși. Doar printr-un fel de aberație a inteligenței și printr-o violență morală îndreptată împotriva propriei naturi, oamenii se îndepărtează de credințele lor religioase; o înclinație de neînfrânt îi aduce înapoi. Lipsa de credință este un accident; doar credința este starea permanentă a umanității.

---

⁵ Vezi Constituția din New York, art. 7 § 4.

Id. Carolina de Nord, art. 31.

Id. Virginia.

Id. Carolina de Sud, art. 1 § 23.

Id. Kentucky, art. 2 § 26.

Id. Tennessee, art. 8 § 1.

Id. Louisiana, art. 2 § 22.

Articolul Constituției din New York este conceput astfel: „Pastorii protestanți, fiind prin profesia lor devotați slujirii lui Dumnezeu și dedicați preocupării de a îndrepta sufletele, nu trebuie perturbăți în exercitarea importanțelor lor obligații; în consecință, nici un pastor sau preot, oricărei secte i-ar aparține, nu poate fi însărcinat cu nici o funcție publică, civilă sau militară.”

Examinând religiile dintr-un punct de vedere pur omenesc, se poate spune că toate iau chiar de la om elementul de forță care nu le va lipsi niciodată; deoarece acesta ține de unul din principiile constitutive ale naturii umane.

Știu că există vremuri când religia poate adăuga acestei influențe, care îi este proprie, forța artificială a legii și sprijinul puterii materiale care conduce societatea. S-au văzut religii intim legate de stăpânirea pământescă, dominând în același timp sufletul prin teroare și prin credință; dar când o religie încheie o asemenea alianță, nu mă tem să o afirm, acționează la fel ca un om: ea sacrifică viitorul pentru prezent și obținând o putere care nu i se cuvine, își riscă puterea legitimă.

Când o religie încearcă să-și întemeieze puterea doar pe dorința nemuririi care tulbură în egală măsură sufletul tuturor oamenilor, ea poate aspira la universalitate; dar când o religie se aliază cu o stăpânire, ea trebuie să adopte precepte care nu sunt aplicabile decât anumitor popoare. Astfel, prin alianța cu puterea politică, religia își sporește puterea asupra unora și pierde speranța de a domni peste toți.

Cât timp religia nu se sprijină decât pe sentimente comune care alină toate nenorocirile, ea poate atrage către sine sufletul speciei umane. Amestecată în patimile amare ale acestei lumi, este nevoită uneori să îi apere pe aliații pe care i-a dobândit din interes și nu din dragoste; și e constrânsă să-i respingă în chip de adversari pe oamenii care ades țin încă la ea, luptând împotriva celor cu care s-a unit. Religia nu poate deci să împartă cu guvernării puterea materială fără să-și asume o parte din ura provocată de ei.

Puterile politice care par cel mai bine stabilizate n-au ca garanție a duratei lor decât opiniile unei generații, interesele unui secol, adeseori răgazul unei vieți omenești. O lege poate modifica o stare socială care pare veșnică și bine întemeiată, și o dată cu ea se schimbă totul.

Puterile societății sunt mai mult sau mai puțin trecătoare, la fel ca trecerea noastră pe pământ; ele se succed cu rapiditate, ca diversele griji ale vieții; și nu s-a văzut niciodată o guvernare care să se sprijine pe o predispoziție invariabilă a sufletului omenesc, sau să se întemeieze pe un interes veșnic.

Atâta timp cât o religie își găsește forța în sentimente, instincte, pasiuni care se reproduc în același fel în toate epocile istorice, ea sfidează erodarea produsă de timp, sau măcar nu va putea fi distrusă de altă religie. [Puterile politice nu pot face nimic împotriva ei.] Dar când religia vrea să se sprijine pe interesele acestei lumi, devine aproape la fel de fragilă ca toate puterile pământești. Doar ea poate nădăjdui la nemurire; legată de puterile efemere, religia urmează destinul lor și se prăbușește o dată cu patimile trecătoare care le susțin.

Când se aliază cu diversele puteri politice, religia nu face decât să încheie o alianță oneroasă. Ea nu are nevoie de ajutorul lor pentru a exista și, punându-se în slujba lor, poate să dispară.

Primejdia pe care am semnalat-o e prezentă în toate timpurile, dar nu este întotdeauna atât de vizibilă.

Există secole în care guvernării par nemuritori și altele în care s-ar spune că existența societății e mai fragilă decât cea a omului.

Unele constituții îi mențin pe cetățeni într-un somn letargic iar altele îl abandonează unor agitații febrile.

Când stăpânirea pare puternică și legile stabile, oamenii nu sesizează primejdia prin care poate trece religia unindu-se cu puterea.

Când stăpânirea pare slăbită și legile schimbătoare, primejdia e evidentă pentru toți, dar atunci a trecut momentul în care ea putea fi evitată. Trebuie învățat cum să-l sesizezi din timp.

Pe măsură ce națiunea dobândește o stare socială democratică și se observă cum societățile înclină spre republică, unirea religiei cu autoritatea devine din ce în ce mai periculoasă; deoarece vin timpuri când puterea va trece dintr-o mână în alta, când teoriile politice se vor succeda, când oamenii, legile, înseși constituțiile vor dispărea sau se vor modifica în fiecare zi, și nu pentru o vreme, ci fără încetare. Agitația și instabilitatea țin de natura republicilor democratice, tot așa cum imobilitatea și somnul sunt legea monarhiilor absolute.

Dacă americanii care îl schimbă pe șeful statului la fiecare patru ani, care o dată la doi ani își aleg legiuitorii și îi înlocuiesc pe administratorii provinciali în fiecare an; dacă americanii care au lăsat lumea politică în seama eforturilor inovatoare n-ar fi plasat religia într-un loc din afara ei, cum s-ar fi putut menține în fluxul și refluxul opiniilor omenești? În mijlocul luptei dintre partide, unde ar fi fost respectul care i se cuvine? Ce s-ar întâmpla cu veșnicia ei, dacă totul ar pieri în jurul său?

Preoții americani au sesizat acest adevăr înaintea altora și își adaptează comportarea în funcție de el. Au observat că trebuie renunțat la influența religioasă dacă voiau să dobândească puterea politică și au preferat să piardă sprijinul puterii, decât să-i împărtășească vicisitudinile.

Probabil că în America, religia este mai puțin puternică decât a fost uneori la unele popoare, dar influența ei e mai constantă. Ea s-a limitat la propriile ei forțe, pe care nimeni nu i le poate răpi; ea nu acționează decât într-un singur cerc, dar îl acoperă în întregime și îl domină fără eforturi.

Aud voci în Europa care se ridică din toate părțile; este deplânsă absența credințelor și se pune întrebarea care este mijlocul de a reda religiei ceva din fosta ei putere.

Cred că întâi trebuie să definim cu atenție care ar trebui să fie în zilele noastre *starea naturală* a oamenilor în materie de religie. Știind la ce putem

spera și de ce trebuie să ne temem, ne vom da seama limpede spre ce scop se îndreaptă eforturile noastre.

Două mari primejdii amenință existența religiilor: schismele și indiferența.

În secolele de fervoare, se întâmplă uneori ca oamenii să-și abandoneze religia, dar ei nu se eliberează de acest jug decât pentru a se supune altuia. Credința își schimbă obiectul, dar nu piere. Vechea religie atâță în toate inimile iubiri pătimase sau o ură implacabilă; unii o părăsesc mâniași, iar alții i se alătură cu mai multă ardoare: credințele diferă, necredința este necunoscută.

Nu-i același lucru dacă o credință religioasă este minată pe ascuns de doctrine pe care le-aș numi negative, deoarece afirmând falsitatea unei religii, ele nu instituie adevărul alteia.

Atunci spiritul omenesc devine locul unde se înfăptuiesc revoluții prodigioase, fără ca oamenii să aibă aerul că le favorizează prin pasiunile lor, și — ca să zicem așa — fără ca măcar să-și dea seama. Se observă cum oamenii pierd, parcă le-ar uita, speranțele cele mai îndrăgite. Luați de un curent insesizabil împotriva căruia nu au curajul să lupte și căruia i se supun cu regret, părăsesc credința de care sunt legați pentru a o lua pe calea îndoielii care îi duce la disperare.

În secolele pe care le-am descris, credințele sunt abandonate mai mult din indiferență, decât din ură; ele nu sunt respinse, ci dispar pur și simplu. Încetând să mai considere religia ca adevărată, necredinciosul continuă s-o considere folositoare. Examinând credințele religioase sub aspectul lor uman, recunoaște autoritatea lor asupra moravurilor, influența lor asupra legilor. Înțelege cum religia îi poate face pe oameni să se comporte pașnic și să fie pregătiți pentru moarte. Deci, regretă credința după ce a pierdut-o și, lipsit de o binefacere căreia îi cunoaște prețul, se teme să nu le fie luată și celor care o mai posedă încă.

În ceea ce îl privește, cel care continuă să creadă nu se teme să-și expună credința tuturor privirilor. Îi consideră pe cei care nu-i împărtășesc speranțele mai curând niște nenorociți, decât ca pe niște adversari; știe că le poate câștiga stima, fără a le urma exemplul; nu se războiește cu nimeni; și deoarece nu consideră societatea în care trăiește o arenă unde religia trebuie să lupte neîncetat împotriva a mii de dușmani înverșunați, își iubește contemporanii, condamnând slăbiciunile lor și fiind mândrit din cauza greșelilor lor.

Când cei care nu cred își ascund lipsa de credință, iar cei care cred își afișează credința, se formează o opinie publică favorabilă religiei; ea este iubită, susținută, onorată și trebuie să te scori în adâncul sufletelor pentru a descoperi dacă a fost ofensată.

Mulțimea oamenilor, care n-a fost părăsită niciodată de sentimentul religios, nu are nimic în cale care să o îndepărteze de credințele instituite.

Speranța vieții de apoi o conduce fără eforturi la picioarele altarului și sufletul cedează consolărilor și preceptelor credinței.

De ce această imagine nu este aplicabilă și la noi?

Observ printre noi oameni care au încetat să creadă în creștinism fără să se atașeze altei religii.

Observ că alții au îndoieli și se prefac că nu mai cred.

Mai încolo, întâlnesc creștini care mai cred încă, dar se sfiesc să o spună.

Printre acești prieteni lipsiți de entuziasm și printre acești înverșunați adversari, descopăr în cele din urmă un mic număr de fideli, gata să înfrunte orice obstacol și să disprețuiască toate primejdiile de dragul credinței. Aceștia sunt violenți față de slăbiciunile umane pentru a se ridica deasupra opiniilor comune. În vâltoarea acestui efort, nu mai știu unde să se oprească. Deoarece au văzut că, în patria lor, omul și-a folosit în primul rând independența pentru a ataca religia, se tem de contemporanii lor și se îndepărtează înspăimântați de libertatea pe care aceștia și-o doresc. Și deoarece lipsa de credință li se pare o inovație, învâluiesc în aceeași ură orice noutate. Sunt deci în război cu secolul și cu țara lor și în oricare dintre opiniile susținute văd un dușman de moarte al credinței.

Nu aceasta trebuie să fie în zilele noastre starea naturală a oamenilor în privința religiei.

Există deci printre noi o cauză întâmplătoare și particulară care împiedică spiritul uman să-și urmeze chemarea și-l împinge dincolo de limitele la care ar fi trebuit în mod natural să se oprească.

Sunt profund convins că legătura intimă dintre politică și religie este această cauză particulară și întâmplătoare.

Necredincioșii europeni îi urmăresc pe creștini ca pe niște inamici politici mai curând decât ca pe niște adversari religioși; ei urăsc credința considerând-o mai curând o opinie partizană decât o convingere greșită și nu-l resping pe preot în calitate de reprezentant al lui Dumnezeu, ci ca pe un prieten al puterii.

În Europa, creștinismul a acceptat să fie intim legat de puterea pământească. Astăzi, când aceste puteri cad, el pare îngropat sub ruinele lor. Este ceva viu care a fost înlănțuit de ceva mort: tăiați legăturile, și el se va ridica.

Nu știu ce ar trebui făcut pentru a reda creștinismului european energia tinereții. Doar Dumnezeu ar putea; dar depinde de oameni să lase credința să folosească toate forțele pe care le mai păstrează încă.

ÎN CE FEL LUMINILE, OBICEIURILE
ȘI EXPERIENȚA PRACTICĂ A AMERICANILOR
CONTRIBUIE LA SUCCESUL
INSTITUȚIILOR AMERICANE

Ce se înțelege la poporul american prin lumini. — În Statele Unite, spiritul uman a primit o cultură mai puțin profundă decât în Europa. — Dar nimeni n-a rămas ignorant. — De ce. — Rapiditatea cu care circulă gândirea în statele aproape pustii din Vest. — În ce fel experiența practică folosește mai mult americanilor decât cunoștințele teoretice.

În nenumărate locuri din această lucrare l-am făcut pe cititor să observe care a fost influența exercitată de luminile și de obiceiurile americanilor asupra menținerii instituțiilor lor politice. Mi-au mai rămas acum puține lucruri de spus.

Până acum, America a avut puțini scriitori remarcabili, n-are mari istorici și nu înregistrează vreun poet. Cetățenii privesc cu oarecare ostilitate literatura propriu-zisă; și există orașe europene de mână a treia unde se publică într-un an mai multe opere literare decât în toate cele douăzeci și patru de state ale Uniunii la un loc.

Spiritul american se distanțează de ideile generale; nu își propune idei teoretice. Nici politica, nici industria nu le favorizează. În Statele Unite se produc neîncetat legi noi; dar nu s-au găsit mari scriitori care să studieze principiile generale ale legilor.

Americanii au jurisconsulți și comentatori, publiciștii le lipsesc; iar în politică, ei dau lumii mai curând exemple decât lecții.

La fel se întâmplă cu științele mecanice.

În America, sunt aplicate cu perspicacitate invențiile europene și, după ce au fost perfecționate, sunt adaptate cât se poate de bine la nevoile țării. Acolo, oamenii sunt industriași, dar nu practică știința industriei. Sunt mulți muncitori buni și puțini inventatori. Fulton și-a plimbat mult timp geniul printre popoare străine până și l-a putut dedica țării sale. [Nu poate fi găsit în America nici unul din acele focare intelectuale din care țâșnește în același timp flacăra și lumina. Poate că ar trebui binecuvântat cerul. America influențează cu o putere imensă destinele lumii; și probabil că nu-i lipsesc decât marii scriitori pentru a răsturna într-o clipă vechile societăți europene.]

Cel care ar dori să se pronunțe în legătură cu nivelul cunoștințelor anglo-americanilor va trebui să examineze același obiect sub două aspecte diferite. Dacă nu acordă atenție decât savanților, va fi mirat să vadă cât de puțini sunt; și dacă îi va număra pe ignoranți, i se va părea că poporul american e cel mai luminat de pe pământ.

Întreaga populație e plasată între aceste două extreme; am mai spus-o și în altă parte.

[În Statele Unite se întâlnesc mai puțini mari proprietari și infinit mai mulți proprietari decât oriunde aiurea; mai puțină bogăție și mai multă îndestulare. Inteligențele au fost supuse acelorași legi. Geniul științific și literar este la fel de rar, pe cât sunt de răspândite aptitudinile și, deși nu pot fi găsiți mari scriitori, toți știu să scrie. Ceea ce ar fi putut fi averea câtorva spirite pure pare a fi egal împărțit între toți.]

În Noua-Anglie fiecare cetățean a căpătat noțiunile elementare ale cunoștințelor umane; mai mult, i s-a spus care sunt doctrinele și dovezile religiei sale; îi este cunoscută istoria patriei sale și principalele caracteristici ale constituției care o guvernează. În Connecticut și Massachusetts, foarte rar găsești un om care să nu cunoască măcar pe jumătate toate aceste lucruri, și cel care le ignoră total e un fenomen.

Când compar republicile grecești și romane cu aceste republici americane, bibliotecile cu manuscrise și norodul grosolan din primele cu miile de ziare care circulă în celelalte și cu poporul luminat care le locuiește; când mă gândesc apoi la toate eforturile care se fac pentru a le judeca pe unele cu ajutorul celorlalte și a prevedea prin ceea ce s-a întâmplat acum două mii de ani ce se va întâmpla în zilele noastre, îmi vine să-mi pun pe foc toate cărțile pentru a nu aplica decât idei noi unei stări sociale atât de noi.

Pe de altă parte, nu trebuie extins de-a valma, la dimensiunile întregii Uniuni, ceea ce se poate afirma despre Noua Anglie. Cu cât se avansează la Vest sau la Sud, poporul nu mai e la fel de instruit. În statele care se învecinează cu Golful Mexic se găsesc, ca și la noi, un anume număr de indivizi străini de orice cunoștințe omenești; dar se va căuta zadarnic în Statele Unite măcar un canton scufundat în ignoranță. Motivul e simplu: popoarele Europei au ieșit din întuneric și barbarie pentru a păși spre civilizație și lumină. Progresul lor nu a fost egal; unii au alergat pe această cărare, alții au pășit doar; mulți s-au oprit și dorm încă pe drum.

În Statele Unite nu a fost așa.

Anglo-americanii au venit pe de-a-ntregul civilizați pe pământul pe care îl ocupă urmașii lor; n-au avut nimic de învățat, a fost suficient să nu uite. Or, tocmai fiii acestor americani transportă în fiecare an în deșert, o dată cu locuința lor, cunoștințele deja dobândite și stima pentru știință. Educația i-a făcut să simtă utilitatea cunoștințelor și i-a pus în situația de a le transmite descendenților lor. În Statele Unite societatea n-are copilărie; se naște la vârsta maturității.

Americanii nu întrebuințează defel cuvântul țăran; nu folosesc cuvântul pentru că n-au noțiunea; ignoranța din vechime, simplitatea câmpului, rusticitatea satului nu s-au păstrat la ei și nu le cunosc nici

virtuțile, nici viciile, nici obiceiurile grosolane, nici grația naivă a unei societăți care se naște.

La marginea cea mai îndepărtată a statelor confederate, la granița dintre societate și deșert se găsește o populație de aventurieri îndrăzneți care, ca să scape de sărăcia de sub acoperișul părintesc, nu s-a temut să se înfunde în singurătățile Americii ca să-și găsească o nouă patrie. De-abia ajuns pe locul care trebuie să-i slujească drept adăpost, pionierul taie în grabă câțiva copaci și își ridică o cabană sub frunziș. Nimic nu arată mai mizerabil decât aceste locuințe izolate. Dacă un călător se apropie de ele seara, observă lucind de departe printre scândurile pereților flacăra din cămin; iar noaptea, dacă suflă vântul, se aude cum acoperișul de frunze foșnește zgomotos printre arborii din pădure. Cum să nu crezi că această biată colibă slujește drept adăpost grosolăniei și ignoranței? Și totuși nu trebuie stabilit nici un raport între pionier și locul care îi slujește drept adăpost. Totul este primitiv și sălbatic în jurul lui, dar el, ca să spunem așa, este rezultatul a optsprezece secole de muncă și experiență. El e îmbrăcat ca la oraș și vorbește limba de acolo; cunoaște trecutul, e curios în legătură cu viitorul și are opinii despre prezent; e un om foarte civilizată, care pentru un timp se mulțumește să trăiască în mijlocul pădurii, pătrunzând în deșertul Lumii Noi cu Biblia, toporul și ziarele.

E greu să-ți închipui cu ce viteză incredibilă circulă gândirea în mijlocul acestor pustiuri.⁶

Nu cred că există o asemenea mișcare intelectuală în cele mai luminate și cele mai populate cantoane ale Franței.⁷

Nu se poate pune la îndoială faptul că instrucția de care beneficiază poporul contribuie la menținerea republicii democratice în Statele Unite. Cred că așa va fi în toate locurile în care nu se va separa învățătura care luminează spiritul de educația care influențează moravurile.

⁶ Am parcurs o parte din frontierele Statelor Unite într-un soi de șaretă descoperită care se numea diligență. Mergeam cu mare viteză ziua și noaptea pe drumuri de-abia croite în mijlocul imenselor păduri cu arbori verzi; când întunericul devenea de nepătruns, călăuza mea aprindea crengi de zadă și ne continuam drumul la lumina lor. Din loc în loc, în mijlocul pădurii, dădeam de o colibă: era localul poștei și vizitiul arunca la ușa acestui sălaș izolat un pachet imens de scrisori și noi ne reluam galopul, lăsând fiecărui locuitor din împrejurimi grija de a veni să-și ia partea din comoară.

⁷ În Michigan, în 1832, fiecare locuitor a dat 1,22 fr. pentru timbre pe scrisori, și fiecare locuitor din Florida 1,5 fr. (Vezi *National Calendar*, 1833, pp. 244-249.) În același an, fiecare locuitor al departamentului din Nord a plătit statului pentru același serviciu 1,4 fr. (Vezi *Compte général de l'administration des finances*, 1833, p. 623.) Or, pe vremea aceea, Michigan nu număra decât șapte locuitori pe metru pătrat, iar Florida — cinci; în aceste două districte, învățământul era mai puțin răspândit și activitatea mai restrânsă decât în majoritatea statelor Uniunii, în timp ce Departamentul din Nord care avea 3 400 locuitori pe metru pătrat alcătuiește una din regiunile cele mai luminate și mai industriale ale Franței.

Și totuși, nu exagerez acest avantaj și sunt departe de a crede, laolaltă cu atâția oameni din Europa, că e suficient să-i înveți pe oameni să scrie și să citească pentru a-i transforma în cetățeni.

Adevăratele lumini se nasc îndeosebi din experiență și dacă americanii n-ar fi fost obișnuiți, încetul cu încetul, să se autoguverneze, cunoștințele literare pe care le posedă nu le-ar fi fost de mare ajutor în reușita lor.

Am trăit mult printre oamenii din Statele Unite și nu pot să spun cât de mult le admir experiența și bunul-simț.

Nu-l puneți pe american să vorbească despre Europa; va dovedi, în general, o mare suficiență și o trufie destul de stupidă. Se va mulțumi cu acele idei generale și imprecise care, în toate țările, îi servesc atât de bine pe ignoranți. Dar întrebați-l despre țara lui și veți vedea cum se risipește dintr-o dată norul care îi învăluie inteligența: limbajul va deveni limpede, clar și precis, ca și gândirea sa. Vă va spune care sunt drepturile lui și care sunt mijloacele folosite pentru a și le exersa; va ști care sunt uzanțele conform cărora se conduce lumea politică. Vă veți da seama că îi sunt cunoscute regulile administrației și că mecanismul legilor îi este familiar. Locuitorul Statelor Unite nu și-a extras cunoștințele practice și noțiunile pozitive din cărți, educația sa literară a putut să-i pregătească receptivitatea față de ele, dar nu i le-a furnizat.

Participând la actul legislativ, americanii învață să cunoască legile; guvernând, se instruiesc în legătură cu formele de guvernare. Marea operă a societății se înfăptuiește în fiecare zi sub ochii lor, ca să zicem așa, cu mâinile lor.

În Statele Unite, tot ceea ce privește educația oamenilor are drept țel politică; în Europa scopul principal al educației este pregătirea pentru viața privată. Intervenția cetățenilor în treburile publice e un lucru prea rar pentru a putea fi prevăzut dinainte.

Dacă arunci o privire asupra celor două societăți, aceste diferențe se văd chiar în aspectul lor exterior.

În Europa, adeseori facem să pătrundă ideile și obiceiurile vieții private în viața publică și cum se întâmplă să trecem dintr-o dată din sânul familiei la guvernarea statului, ades discutăm marile interese ale societății la fel cum conversăm între prieteni.

Dimpotrivă, în America obiceiurile vieții publice sunt introduse în viața privată. La ei ideea de jurați se poate întâlni în jocurile copiilor de școală și formele parlamentare pot fi descoperite și în aranjarea unui banchet.

ÎN STATELE UNITE, LEGILE SERVESC
MAI MULT MENȚINERII REPUBLICII DEMOCRATICE
DECÂT CAUZELE FIZICE,
ȘI MORAVURILE MAI MULT DECÂT LEGILE

Toate popoarele din America au o stare socială democratică. — Dar instituțiile democratice nu se mențin decât la anglo-americieni. — Natura fizică îi favorizează pe spaniolii din America de Sud la fel ca pe anglo-americieni, dar ei nu pot menține republica democratică. — Mexicul, care a adoptat Constituția Statelor Unite, nu izbutește. — Anglo-americii din Vest au mai multe greutăți decât cei din Est în menținerea ei. — Cauzele acestor diferențe.

Am spus că trebuie să atribuim menținerea instituțiilor democratice în Statele Unite împrejurărilor, legilor și moravurilor.⁸

Majoritatea europenilor nu cunosc decât prima dintre aceste trei cauze și îi dau o importanță preponderentă pe care, de fapt, ea nu o are.

E adevărat că anglo-americii au adus în Lumea Nouă egalitatea condițiilor. Nu vei întâlni nicidecum printre ei plebei sau nobili; prejudecățile în legătură cu obârșia sunt la fel de nerecunoscute ca și cele în legătură cu profesiunea. Starea socială fiind democratică, democrația și-a impus fără greutate dominația.

Dar acest fapt nu este specific doar Statelor Unite; aproape toate coloniile din America au fost întemeiate de oameni egali, sau care au devenit astfel, stabilindu-se acolo. Nu există nici un loc în Lumea Nouă unde europenii să poată să fi creat o aristocrație.

Și totuși instituțiile democratice nu prosperă decât în Statele Unite.

Uniunea americană nu are de luptat cu dușmani. E singură în mijlocul pustiurilor ca o insulă în mijlocul oceanului.

Dar natura i-a izolat în același fel pe spaniolii din America de Sud și această izolare nu i-a împiedicat să întrețină armate. S-au luptat între ei, când n-au avut străini la îndemână. Numai democrația anglo-americană a izbutit să mențină pacea până acum.

Teritoriul Uniunii oferă un câmp nelimitat activităților umane; el oferă o hrană inepuizabilă industriei și muncii de orice fel. Dragostea pentru bogăție înlocuiește ambiția și bunăstarea domolește înflăcărea partidelor.

Dar în ce parte a lumii pot fi găsite spații mai fertile, fluvii mai mari, bogății mai intacte și mai inepuizabile decât în America de Sud? Și totuși America de Sud nu suportă democrația. Dacă popoarele le-ar fi suficient, pentru a fi fericite, să fie așezate într-un colț al universului de unde să

⁸ Amintesc aici cititorului sensul general pe care îl atribui cuvântului *moravuri*; înțeleg prin acest cuvânt ansamblul de tendințe intelectuale și morale pe care oamenii îl aduc în starea societății.

se poată întinde cât vor pe tărâmurile nelocuite, spaniolii din America meridională n-ar trebui să se plângă de soarta lor. Și chiar dacă n-ar fi tot atât de fericiți ca locuitorii Statelor Unite, ar trebui măcar să fie invidiați de popoarele europene. Și totuși, nu există pe pământ popoare mai nenorocite decât cele din America de Sud.

Astfel, cauzele fizice nu numai că nu pot produce rezultate similare pentru americanii din Sud și pentru cei din Nord, dar nici măcar nu pot produce la primii ceva care să nu fie inferior celor văzute în Europa, unde ele acționează în sens contrar.

Cauzele fizice nu influențează atât cât se crede destinul națiunilor.

Am întâlnit bărbați în noua Anglie dispuși să-și părăsească patria, unde ar fi putut trăi în îmbelșugare, pentru ca să-și caute norocul în deșert. Nu departe de ei, am văzut populația franceză din Canada îngheșuindu-se într-un spațiu prea strâmt, când lângă ei erau aceleași întinderi pustii; și în timp ce emigrantul din Statele Unite cumpără cu prețul câtorva zile de muncă un mare domeniu, canadianul plătește pământul la fel de scump, ca și cum ar trăi încă în Franța.

Astfel, oferind europenilor singurătatea Lumii Noi, natura le dă și bunuri pe care nu știu întotdeauna să le folosească.

Observ și la alte popoare din America condiții de prosperitate asemănătoare cu cele ale anglo-americanilor, mai puțin legile și moravurile lor; și aceste popoare sunt sărace. Deci legile și moravurile anglo-americanilor alcătuiesc explicația specifică a măreției lor și cauza predominantă pe care o caut eu.

Sunt departe de a pretinde că legile americane conțin binele absolut; nu cred că pot fi aplicate tuturor popoarelor democratice; printre ele există multe care, chiar în Statele Unite, mi se par a fi primejdioase.

Totuși, nu se poate nega că legislația americanilor, luată în ansamblul ei, nu este bine adaptată geniului poporului pe care îl administrează și naturii țării.

Legile americane sunt bune și trebuie să li se atribuie o mare parte din succesul obținut în America de guvernarea democratică; dar nu cred că sunt cauza principală. Și dacă eu consider că au o influență mai mare asupra fericirii sociale a americanilor decât natura țării, pe de altă parte îmi dau seama că influența lor e mai mică decât cea a moravurilor.

Legile federale alcătuiesc partea cea mai importantă a legislației din Statele Unite.

Mexicul, care este la fel de fericit așezat ca și Uniunea anglo-americană, și-a însușit aceleași legi și totuși nu se poate obișnui cu guvernarea democratică.

Există deci o rațiune independentă de cauzele fizice și de legi, care face posibilă guvernarea democratică în Statele Unite.

Și iată încă o dovadă. Aproape toți oamenii care locuiesc pe teritoriul Uniunii au același sânge. Vorbesc aceeași limbă, se roagă lui Dumnezeu în același fel, sunt supuși acelorași condiții materiale, se supun acelorași legi.

De unde apar atunci diferențele care se pot observa între ei?

De ce în Estul Uniunii guvernul republican este puternic și corect, acționând cu maturitate și calm? Și ce anume imprimă tuturor actelor lui înțelepciune și durată?

Cum se întâmplă că, dimpotrivă, la Vest, forțele societății par că acționează fără scop?

De ce în evoluția treburilor de acolo domnește ceva dezordonat, pasional, s-ar putea zice febril, care nu prevestește un viitor îndelungat?

Nu-i mai compar pe anglo-americani cu popoarele străine, ci doar pe unii cu alții, și încerc să afl de ce nu se aseamănă. Aici, îmi lipsesc în același timp și argumentele legate de natura țării și cele privitoare la diferențele dintre legi. Trebuie recurs la altceva; și unde să găsesc această altă cauză, dacă nu în moravuri?

Folosința cea mai îndelungată a guvernării democratice a fost dobândită de anglo-americanii din Est și acolo și-au format ei obiceiurile și au conceput ideile cele mai favorabile menținerii ei.

[În Nord] Democrația a pătruns încetul cu încetul în obiceiuri, în opinii, în forme; ea poate fi regăsită în toate amănuntele vieții sociale, ca și în legi. În Est, instrucția literară și educația practică a poporului au fost perfecționate și religia s-a întrepătruns cel mai bine cu libertatea. Și ce sunt toate aceste obiceiuri, opinii, uzanțe, credințe, dacă nu ceea ce eu numesc moravuri?

Dimpotrivă, în Vest, o parte a acestor avantaje lipsește deocamdată. Mulți oameni din statele din Vest s-au născut în pădure, și amestecă în civilizația părinților lor idei și obiceiuri ale vieții sălbatice. La ei, pasiunile sunt mai violente, morala religioasă mai puțin puternică, ideile mai puțin precizate. Acolo oamenii nu exercită nici un control reciproc, deoarece de-abia se cunosc. Națiunile din Vest arată, într-o anume măsură, lipsa de experiență și obiceiurile dereglate ale popoarelor care tocmai se nasc. Și totuși în Vest societățile sunt formate din elemente vechi; doar asamblarea e nouă.

Deci, numai datorită moravurilor americanii din Statele Unite sunt singurii de pe continent apti să suporte imperiul democrației și doar moravurile fac ca diversele democrații anglo-americane să fie mai mult sau mai puțin orânduite și prospere.

Astfel, în Europa se exagerează influența exercitată de poziția geografică a țării asupra duratei instituțiilor democratice. Se atribuie prea multă importanță legilor, prea puțină moravurilor. Aceste trei mari condiții servesc, fără îndoială, reglării și dirijării democrației americane; dar

dacă ar fi să le ierarhizăm, aş spune că motivele fizice contribuie mai puţin decât legile, şi legile mult mai puţin decât moravurile.

Sunt convins că cea mai norocoasă aşezare şi cele mai bune legi nu pot menţine o constituţie în pofida moravurilor, în timp ce acestea se îmbunătăţesc în condiţiile geografice cele mai nefavorabile şi cu legile cele mai proaste. Importanţa moravurilor este un adevăr comun pe care studiul şi experienţa îl verifică neîncetat. Cred că e un punct central în spiritul meu: îl găsesc la capătul tuturor raţionamentelor mele.

Mai am doar un cuvânt de spus pe această temă.

Dacă n-am reuşit să-l fac pe cititor să simtă, de-a lungul acestei scrieri, importanţa pe care eu o atribui experienţei practice a americanilor, obiceiurilor lor, opiniilor, într-un cuvânt moravurilor pentru menţinerea legilor, înseamnă că am ratat scopul pe care mi l-am propus.

AR FI SUFICIENTE OARE LEGILE ŞI MORAVURILE PENTRU A MENȚINE INSTITUȚIILE DEMOCRATICE ŞI ÎN ALTĂ PARTE DECÂT ÎN AMERICA?

Transportaţi în Europa, anglo-americanii ar fi obligaţi să-şi modifice legile. — Trebuie făcută o deosebire între instituţiile democratice şi instituţiile americane. — Pot fi concepute legi democratice mai bune sau măcar diferite de cele pe care şi le-a dăruit democraţia americană. — Exemplul Americii dovedeşte doar că nu e cazul să se renunţe la orânduirea democraţiei cu ajutorul legilor şi moravurilor.

Am spus că succesul instituţiilor democratice în Statele Unite ţine mai mult de legile înseşi şi de moravuri, decât de natura ţării.

Dar, decurge oare de aici că aceleaşi cauze, transferate în alte părţi, ar avea aceeaşi putere, şi dacă geografia nu poate înlocui legile şi moravurile, atunci, la rândul lor, legile şi moravurile ar putea ţine locul geografiei?

Se va observa cu uşurinţă că ne lipsesc elementele unor dovezi. În Lumea Nouă mai sunt şi alte popoare în afara anglo-americanilor şi am putut să compar între ele aceste popoare supuse aceloraşi cauze materiale ca şi anglo-americanii.

Dar în afara Americii nu există naţiuni care, în absenţa avantajelor oferite de natură anglo-americanilor, să fi adoptat legile şi moravurile lor.

Astfel, neavând nici un obiect de comparaţie în materie, opiniile nu pot fi decât hazardate.

În primul rând, cred că trebuie diferenţiate cu grijă instituţiile Statelor Unite de instituţiile democratice în general.

Când mă gândesc la starea Europei, la marile ei popoare, la oraşele ei populate, la formidabilele ei armate, la complexitatea politicii ei, nu-mi vine să cred că, dacă anglo-americanii ar veni aici cu ideile lor, cu religia lor, cu moravurile lor, ar putea să trăiască fără să şi le modifice.

Însă poate fi imaginat un popor democratic organizat și altfel decât poporul american.

Ar fi oare imposibil de conceput o guvernare sprijinită de voința reală a majorității, dar unde majoritatea, de dragul ordinii și al stabilității statului, n-ar silui fireștile instincte egalitariste, consimțind astfel să cedeze toate atributele puterii executive unei familii sau unui om? Nu s-ar putea imagina o societate democratică unde forțele naționale ar fi mai centralizate decât în Statele Unite, unde poporul și-ar exercita o stăpânire mai puțin directă și mai puțin acaparatoare asupra treburilor generale și unde, totuși, fiecare cetățean, investit cu anumite drepturi, să ia parte, în sfera sa, la mersul guvernării?

Ceea ce am văzut la anglo-americani mă face să cred că instituțiile democratice de acest fel, introduse prudent în societate, ar pătrunde încetul cu încetul în obiceiuri și s-ar asimila treptat cu înseși opiniile poporului și ar putea exista și în altă parte decât în America.

Dacă legile din Statele Unite ar fi singurele legi democratice imaginabile, sau singurele care pot fi găsite, cred că s-ar putea conchide că succesul legilor în Statele Unite nu dovedește nimic în favoarea succesului legilor democratice în general, adică pentru aplicarea lor într-o țară mai puțin favorizată de natură.

Dar dacă legile americane mi se par defectuoase în multe puncte și mi-e ușor să concep altele, natura specială a țării nu-mi dovedește deloc că instituțiile democratice n-ar izbuti la un popor la care condițiile fizice fiind mai puțin favorabile, legile ar putea fi mai bune.

Dacă, în America, oamenii ar fi diferiți de cei din altă parte; dacă starea lor socială ar face să apară la ei obiceiuri și opinii contrarii celor care se nasc în Europa în aceeași stare socială, ceea ce se petrece în democrațiile americane nu ne-ar spune nimic despre ceea ce ar trebui să se întâmple în alte democrații.

Dacă americanii ar dovedi aceleași înclinații ca celelalte popoare democratice și dacă legiuitorii lor s-ar raporta la natura țării și la avantajele împrejurărilor pentru a îngrați aceste înclinații în limite corecte, prosperitatea Statelor Unite fiind atribuită doar unor cauze fizice, popoarele care ar dori să le urmeze exemplul fără a avea condițiile lor n-ar avea nimic de învățat.

Dar nici una dintre aceste supoziții nu se verifică prin fapte.

Am întâlnit în America pasiuni asemănătoare cu cele văzute în Europa; unele țin de natura însăși a firii omenești; altele de starea democratică a societății.

Astfel, am regăsit în Statele Unite neliniștile firești ale inimii omenești, deoarece atunci când condițiile sunt aproximativ egale, fiecare vede cum i se oferă aceleași șanse pentru a se ridica. Am întâlnit acolo sentimentul democratic al invidiei exprimat în mii de feluri diferite. Am observat că

acolo poporul dovedește în conducerea treburilor un amestec de trufie și de ignoranță, și am ajuns la concluzia că în America, ca și la noi, oamenii sunt supuși acelorași imperfecțiuni și expuși acelorași necazuri.

Dar când am început să studiez atent starea societății, mi-a fost lesne să descopăr că americanii au făcut mari și reușite eforturi pentru combaterea slăbiciunilor inimii omenești și corectarea defectelor naturale ale democrației.

Diferitele lor legi municipale mi s-au părut tot atâtea bariere care rețin într-o sferă limitată ambițiile neliniștite ale cetățenilor și dirijează, în beneficiul comun, acele pasiuni democratice care ar putea răsturna statul. Am impresia că legiuitorii americani au izbutit să opună, nu fără succes, ideea de drept sentimentului invidiei; agitației continue a lumii politice, imobilitatea moralei religioase; experiența poporului — ignoranței sale teoretice și îndemânarea în afaceri — dorințelor nestăpânite.

Americanii nu se referă la natura țării lor pentru a combate primejdiile care se pot ivi din constituția lor [v. starea socială] și din legile lor politice. Relelor pe care le au în comun cu toate popoarele democratice le-au aplicat remedii pe care, deocamdată, doar ei le-au găsit; și, deși au fost primii care le-au încercat, au izbutit.

Moravurile și legile americane nu sunt singurele convenabile popoarelor democratice; dar americanii au demonstrat că nu trebuie renunțat la reglarea democrației cu ajutorul legilor și al moravurilor.

Dacă alte popoare, împrumutând de la americani această idee generală și fecundă, fără a dori să-i imite în aplicarea ei specifică, ar căuta să se supună stării sociale particulare pe care Providența o impune oamenilor din zilele noastre, încercând astfel să scape de despotismul sau de anarhia care îi amenință, ce motive avem să credem că ar eșua în efortul lor?

Organizarea și întemeierea democrației printre creștini este marea problemă politică a timpului nostru. Fără îndoială, americanii nu rezolvă această problemă, dar oferă date utile celor care vor s-o rezolve.

IMPORTANȚA CELOR CE PRECED, ÎN LEGĂTURĂ CU EUROPA

Se poate lesne deduce de ce am făcut cercetările precedente. Problema pe care am ridicat-o nu interesează doar Statele Unite, ci lumea întregă; nu o națiune, ci pe toți oamenii.

Dacă popoarele, a căror stare socială este democratică, nu pot rămâne libere decât trăind în deșert, gândul la viitorul speciei umane m-ar duce la disperare; oamenii pășesc rapid spre democrație, iar deșerturile se populează.

Dacă ar fi adevărat că legile și moravurile sunt insuficiente pentru menținerea instituțiilor democratice, ce alt refugiu le rămâne națiunilor, dacă nu despotismul unui singur?

Știu că în zilele noastre există o mulțime de oameni cinstiți pe care această perspectivă nu-i înspăimântă și care, oboșiți de libertate, ar prefera să se odihnească undeva departe de furtunile ei.

Dar aceștia nu prea cunosc bine portul spre care se îndreaptă. Cufundați în amintiri, ei judecă puterea absolută raportând-o la ceea ce a fost odată și nu la ce ar putea fi ea astăzi. [Despotismul, ca și libertatea, este de diverse feluri.]

Dacă puterea absolută s-ar înscăuna din nou la popoarele democratice din Europa, nu mă îndoiesc că ar căpăta forme noi și nu s-ar înfățișa cu trăsăturile pe care le-au cunoscut părinții noștri.

A fost o perioadă în Europa când legea și consimțământul poporului i-au investit pe regi cu o putere aproape nelimitată. Dar nu li s-a întâmplat aproape niciodată să se folosească de ea.

[Aveau mai curând dreptul decât folosința întregii puteri.]

N-am să pomenesc despre prerogativele nobilimii, despre autoritatea curților suverane, despre drepturile corporațiilor, privilegiile provinciilor care toate, amortizând loviturile autorității, mențineau spiritul de rezistență al națiunii.

Independent de instituțiile sale politice, care adeseori erau potrivnice libertăților individuale, ele serveau totuși la susținerea impulsului sufletesc pentru libertate și astfel, sub acest raport, utilitatea lor se vede lesne, deoarece opiniile și moravurile ridicau în jurul puterii regale bariere mai puțin vizibile, dar nu mai puțin puternice.

Religia, dragostea față de supuși, bunătatea prințului, onoarea, spiritul de clan, prejudecățile provinciale, obiceiurile și opinia publică limitau puterea regală închizând-o în cercul invizibil al autorității lor.

Atunci, constituția popoarelor era despotică, dar moravurile lor erau libere. Principii aveau doar dreptul, nu și posibilitatea și dorința de a face totul.

Ce a mai rămas astăzi din barierele care stăvileau pe vremuri tirania?

Religia și-a pierdut puterea asupra sufletelor, hotarul cel mai vizibil care despărțea binele de rău a fost încălcat; în lumea morală, totul pare suspect și nesigur, regii și popoarele înaintează la întâmplare și nimeni n-ar putea spune unde sunt limitele naturale ale despotismului și unde încep abaterile.

Revoluții îndelungate au distrus pentru totdeauna respectul cu care erau înconjurați șefii de stat. Eliberați de povara stimei publice, principii s-au putut deda fără teamă beției puterii.

Când regii se regăsesc în inimile poporului, ei sunt clemenți, pentru că se simt puternici; crucea iubirea supușilor lor pentru că această iubire este

sprijinul tronului. Se stabilește atunci între principe și popor un schimb de sentimente a cărui gingășie aseamănă societatea cu o familie. Supușii, cântind împotriva suveranului, sunt mâhniți dacă îi displac, iar suveranul îi pedepsește pe supuși cu blândețe, ca un tată care își bate copiii.

Dar când prestigiul regalității a dispărut în tumultul revoluțiilor; când regii care s-au succedat la tron au etalat pe rând în fața popoarelor slăbiciunea de *drept* și duritatea de *fact*, nimeni nu mai poate vedea în suveran pe părintele statului și toată lumea descoperă în el stăpânul. Dacă este slab — e disprețuit; dacă e puternic — e urât. El însuși e plin de mânie și spaimă; se consideră un străin în propria lui țară și îi consideră pe supușii săi — învinși.

Când provinciile și orașele erau tot atâtea națiuni diferite în sânul unei patrii comune, fiecare dintre ele avea concepții specifice care se împotriveau spiritului general de servitute; dar astăzi, când toate sunt părți ale aceluiasi imperiu, după ce și-au pierdut independența, obiceiurile, prejudecățile, ba chiar și amintirile și numele și s-au obișnuit să se supună acelorași legi, nu e mai dificil să fie oprite toate la un loc decât era înainte cu fiecare dintre ele, separat.

Atâta timp cât nobilimea se bucura de puterea ei, și încă mult timp după ce a pierdut-o, onoarea aristocrației dădea o forță extraordinară rezistențelor individuale.

Puteau fi văzuți atunci oameni care, deși neputincioși, aveau o înaltă idee despre valoarea lor individuală și aveau curajul să reziste, în izolare, presiunilor puterii publice.

Dar în zilele noastre, când toate clasele sfârșesc prin a se confunda, când individul dispare din ce în ce mai mult în gloată și se pierde cu ușurință în mijlocul anonimatului general; astăzi, când onoarea monarhică și-a pierdut aproape toată puterea, nefiind înlocuită prin virtute, și când nimic nu-l mai îndeamnă pe om să se ridice deasupra lui însuși, cine ar putea să spună unde se vor opri pretențiile puterii [absolute] și concesiile slăbiciunii?

Atâta timp cât a rezistat spiritul de clan, omul care lupta împotriva tiraniei nu era niciodată singur; el găsea mereu lângă el partizani, prieteni de nădejde, rude. Și chiar dacă i-ar fi lipsit acest sprijin, tot s-ar fi simțit susținut de strămoși și însuflețit de urmași. Dar când patrimoniile se divizează și când în scurt timp rasele se vor confunda, unde să mai rămână loc pentru spiritul de clan?

Ce forță să mai aibă obiceiurile la un popor care se schimbă mereu la față, unde toate manifestările tiranice au deja un precedent, unde toate crimele pot invoca un exemplu anterior, unde nimic nu este atât de vechi încât să-ți fie teamă să-l distrugi, și orice noutate poate fi concepută fără teamă.

Ce rezistență mai pot oferi moravurile după ce s-au supus de atâtea ori?

Ce poate face opinia publică însăși, când nu există *douăzeci* de persoane care să aibă o legătură comună; când nu se găsește nici un om, nici o familie, un corp, o clasă, o asociație liberă care să poată reprezenta această opinie și s-o facă să acționeze?

Când fiecare cetățean, la fel de neputincios, la fel de sărac, la fel de izolat nu poate opune decât slăbiciunea sa forței organizate a guvernării?

Pentru a concepe ceva similar cu ceea ce s-ar petrece la noi, nu la anele noastre trebuie să recurgem. Ar trebui poate să ne referim la momentele antichității și să ne raportăm la secolele cumplite ale tiraniei romane, când moravurile erau corupte, amintirile uitate, obiceiurile distruse [religiile zdruncinate], opiniile șovăitoare, iar libertatea, izgonită din legi, nu știa unde să se adăpostească pentru a-și găsi un refugiu; unde nimic nu-i mai protejează pe cetățeni, iar când cetățenii nu mai pot să se protejeze singuri, oamenii își bat joc de natura umană, iar prinții apelează mai mult la clemența cerească, decât la răbdarea supușilor lor.

Mi se par de-a dreptul orbi cei care cred că se va mai putea regăsi monarhia de pe vremea lui Henri al IV-lea sau Ludovic al XIV-lea. În ceea ce mă privește, când iau în considerație starea la care au ajuns multe națiuni europene și starea la care celelalte aspiră, îmi vine să cred că, în curând, printre ele își va face loc fie libertatea democrației, fie tirania cezarilor.

Nu merită oare să ne gândim la asta? Dacă într-adevăr oamenii trebuie să ajungă în acel punct unde toți să fie liberi sau toți sclavi, toți egali în drepturi sau toți lipsiți de drepturi; și dacă cei care guvernează societățile pot fi reduși la această alternativă de a ridica treptat mulțimea până la ei sau de a-i lăsa pe toți cetățenii sub nivelul omeniei, n-ar fi suficient pentru a învinge îndoielile, pentru a liniști conștiințele și pentru ca fiecare să fie pregătit să facă lesne mari sacrificii?

Atunci am putea considera dezvoltarea treptată a instituțiilor și moravurilor democratice nu ca cel mai bun, dar ca singurul mijloc care ne-a mai rămas pentru a fi liberi; și fără a iubi guvernarea democratică, n-ar fi oare preferabil să fim dispuși să o adoptăm, ca fiind remediul cel mai aplicabil și cel mai onest care se poate împotrivi actualelor rele ale societății?

E dificil de obținut participarea poporului la guvernare; și e și mai greu să-l faci să aibă experiență și să-i dăruiești sentimentele care-i lipsesc pentru guvernare.

Voința democrației este schimbătoare; agenții ei sunt grosolani; legile ei imperfecte; de acord. Dar dacă e adevărat că în curând nu va mai exista alternativă între puterea democratică și jugul unui singur om, n-ar trebui oare să tindem spre prima, decât să ne supunem de bunăvoie ultimului? Și dacă trebuie să ajungem în cele din urmă la egalitatea completă, nu e preferabil să ne lăsăm nivelați de libertate decât de un despot?

Cei care, după ce vor citi această carte, vor considera că scriind-o am vrut să propun ca toate popoarele cu o stare socială democratică să imi-

te legile anglo-americanе, vor comite o mare eroare; vor vedea doar forma, neglijând substanța gândirii mele. Scopul meu a fost să demonstrez, prin exemplul Americii, că legile și mai ales moravurile ar putea permite unui popor democratic să rămână liber. De altfel, eu sunt departe de a considera că noi trebuie să urmărim exemplul dat de democrația americană, imitând mijloacele pe care ea le-a folosit pentru a-și atinge scopul; deoarece nu ignor influența pe care o exercită natura țării și antecedentele asupra structurii politice și aș considera ca o mare nefericire pentru omenire ca libertatea să capete peste tot aceleași trăsături.

Dar cred că dacă nu se izbutеște introducerea la noi — încetul cu încetul — a instituțiilor democratice și dacă se renunță la posibilitatea de a oferi tuturor cetățenilor ideile și sentimentele care îi pot pregăti pentru libertate, permițându-le apoi să o folosească, nimeni nu va fi independent, nici burghezul, nici nobilul, nici nevoiașul, nici bogătașul și tirania va fi aceeași pentru toți; și prevăd că, dacă nu se va reuși de-a lungul timpului întemeierea pașnică a puterii majorității vom ajunge, mai devreme sau mai târziu, la puterea *nelimitată* a unuia singur.

Capitolul X

CÂTEVA CONSIDERAȚII DESPRE STAREA ACTUALĂ ȘI VIITORUL PROBABIL AL CELOR TREI RASE CARE LOCUIESC PE TERITORIUL STATELOR UNITE

Mi-am îndeplinit principala sarcină pe care mi-am propus-o; am arătat, atât cât mi-a stat în putință, care sunt legile democrației americane; am făcut cunoscute moravurile. Aș putea să mă opresc aici dar cititorul ar considera, poate, că nu i-am satisfăcut așteptările.

În America, pot fi găsite și alte lucruri decât o imensă și completă democrație; popoarele care trăiesc în Lumea Nouă pot fi descrise și din alte puncte de vedere.

De-a lungul acestei cărți, expunerea m-a făcut adesea să-i pomenesc pe negri și pe indieni, dar n-am avut niciodată timp să mă opresc pentru a explora poziția ocupată de aceste două rase în sânul poporului democratic descris; am pomenit spiritul care a determinat alcătuirea legilor în confederația anglo-americană; n-am putut să arăt decât în trecere și într-un mod incomplet primejdiile care amenință această confederație și mi-a fost imposibil să expun în amănunt șansele lor de durată, independent de legi și de moravuri. Vorbind despre republicile unite, n-am riscat nici o ipoteză în legătură cu permanența formelor republicane în Lumea Nouă, făcând deseori aluzii la activitatea comercială din Uniune, n-am putut să mă ocup de viitorul americanilor ca popor de negustori.

Aceste probleme, legate de subiectul meu, nu fac totuși parte din el; ele sunt americane, fără a fi democratice, iar eu am dorit să fac în special portretul democrației. La început a trebuit, deci, să le las de-o parte; dar încheind, e cazul să revin la ele.

Teritoriul ocupat sau revendicat în zilele noastre de Uniunea americană se întinde de la Oceanul Atlantic până la malurile mării din Sud. La est sau la vest, granițele sunt cele ale continentului, la miazăzi ajung la tropice și urcă apoi până în mijlocul ghețurilor din nord.

Oamenii răspândiți pe acest spațiu nu sunt, ca în Europa, vlăstare ale aceleiași familii. De la prima vedere, pot fi descoperite trei rase, în mod natural diferite, aș putea zice chiar ostile. Educația, legile, originea, forma exterioară a trăsăturilor au ridicat între ele o barieră aproape de netrecut; destinul le-a adunat pe același pământ, dar le-a combinat fără a izbuti să le amestece și fiecare își vede separat de soarta sa.

Printre acești oameni atât de diferiți, primul care atrage atenția este omul alb, luminat, puternic, fericit; el este omul prin excelență; negrul și indianul sunt situați pe o treaptă mai jos.

Aceste două rase lipsite de noroc n-au în comun nici nașterea, nici înfățișarea, nici limba, nici moravurile; numai necazurile îi unesc. Ambele ocupă aceeași poziție inferioară în locurile în care trăiesc; ambele resimt efectele tiraniei; și dacă mizeria lor e diferită, ele pot acuza aceiași autori.

Nu se spune oare, văzând ce se petrece în lume, că în comparație cu celelalte rase, europeanul este ca omul în raport cu animalele? Le obligă să-l servească și, când nu poate să le încovoie, le distruge.

Opresiunea i-a lipsit dintr-o dată pe toți descendenții africani de toate privilegiile umanității! Negrul din Statele Unite a pierdut chiar și amintirea țării sale, el nu mai înțelege limba pe care o vorbeau străbunii săi; s-a lepădat de religia lor și le-a uitat moravurile. Încetând astfel să aparțină Africii, nu a dobândit nici un drept asupra bunurilor europene; s-a oprit între cele două societăți; a rămas izolat între două popoare; vândut de unii, repudiat de ceilalți, negăsind în întreg universul decât căminul stăpânului său care îi oferă imaginea incompletă a patriei.

Negrul nu are familie; nu consideră femeia altceva decât tovarășa trecătoare a plăcerilor lui și, după ce se nasc, fiii săi sunt egalii săi.

Să numesc o binefacere a lui Dumnezeu sau ultimul blestem al mâniei sale această predispoziție a sufletului omenesc de a fi nesimțitor la expresia mizeriei extreme, și chiar de a fi sedus, dintr-o pornire depravată, de cauza nenorocirilor lui?

Scufundat în această prăpastie plină de rele, negrul nu resimte nefericirea; violența l-a făcut sclav, obișnuința servituii i-a dat concepții și ambiții de sclav; mai curând îi admiră pe tiranii săi decât îi urăște și își găsește bucuria și mândria în servila imitație a celor care îl oprimă.

Inteligența sa a coborât la nivelul sufletului său.

Negrul intră în servitute de când se naște. Dar ce spun eu? Uneori e cumpărat chiar din pânțele mamei sale și începe prin a fi sclav înainte de a se naște.

Fără trebuințe și fără plăceri, inutil sieși, el înțelege de la primele lecții ale vieții că este proprietatea altuia, al cărui interes este să vegheze asupra vieții sale; își dă seama că nu îi este dat să-și poarte singur de grijă; uzul rațiunii i se pare un dar inutil al Providenței; și se bucură liniștit de toate privilegiile înjosirii lui.

Dacă devine liber, independența i se pare ades o povară mai grea decât sclavia; deoarece de-a lungul existenței sale a învățat să se supună la orice, cu excepția rațiunii, iar când rațiunea devine singura sa călăuză, nu e în stare să-i recunoască vocea. E năpădit de mii de noi trebuințe și e lipsit de cunoștințele și energia necesare pentru a le rezista. Trebuințele sunt stăpâni împotriva cărora trebuie luptat și el nu a învățat decât să se supună și să asculte. A ajuns deci la acea culme a mizeriei în care servitutea îl abrutizează și libertatea îl distruge.

Opresiunea nu a avut o influență mai mică asupra raselor indiene, dar efectele ei sunt diferite.

Înainte de apariția albilor în Lumea Nouă, oamenii care locuiau în America de Nord trăiau liniștiți în pădure. Supuși vicisitudinilor obișnuite ale vieții sălbatice, aveau viciile și virtuțile popoarelor necivilizate. După ce au gonit în deșert triburile indiene, europenii i-au condamnat la o viață de pribegi și vagabonzi, plină de mizerii de nedescris.

Națiunile sălbatice sunt guvernate doar de opinii și moravuri.

Când printre indienii din America de Nord a dispărut sentimentul patriei prin dispersarea familiilor și negarea tradițiilor, întrerupând lanțul amintirilor, schimbându-le obiceiurile și sporind fără măsură trebuințele, tirania europeană i-a dezorganizat și ei au ajuns și mai puțin civilizați decât erau. Atât condiția morală, cât și condiția fizică a acestor popoare n-au încetat să se înrăutățească și au devenit cu atât mai barbare, cu cât erau mai nefericite. Totuși, europenii n-au izbutit să modifice integral caracterul indienilor și, dincolo de puterea de a distruge, n-au avut-o niciodată pe aceea de a-i șlefui și de a-i supune.

Negrul este plasat la limita extremă a servituții; indianul la cea a libertății. Sclavia nu produce la primul efecte mai funeste decât independența la cel de al doilea.

Negrul a pierdut sentimentul de proprietate asupra persoanei sale și nu poate dispune de ființa sa fără a comite un fel de pungășie.

Sălbatiful își aparține de îndată ce poate acționa. Abia dacă a cunoscut autoritatea familiei; nu și-a supus niciodată voința în fața semenilor săi; nimeni nu l-a învățat să facă vreo deosebire între ascultarea voluntară și supunerea dezonorantă și ignoră chiar numele legii. Pentru el, a fi liber înseamnă eliberarea de toate legăturile sociale. Îi place această independență barbară, și preferă să moară decât să sacrifice cea mai mică parte din ea. Asupra unui astfel de om civilizația are o influență limitată.

Negrul face mii de eforturi inutile pentru a se infiltra într-o societate care îl respinge; se conformează gustului opresorilor săi, își însușește opiniile lor, și aspiră să le asimileze prin imitație. I se spune de când se naște că rasa sa este în mod natural inferioară celei albe și el e aproape convins și deci îi e rușine de sine. El descoperă pecetea sclaviei în toate trăsăturile sale și dacă ar putea s-ar lepăda de sine în întregime.

Dimpotrivă, imaginația indianului este plină de pretinsa noblețe a originii sale. Trăiește și moare printre aceste visuri trufașe. Nu dorește deloc să-și adapteze moravurile la ale noastre, ține la barbarie ca la un semn distinctiv al rasei sale și respinge civilizația poate nu atât pentru că o urăște, cât pentru că îi e teamă că-l va face să semene cu europenii.¹

---

¹ Indigenii din America de Nord își conservă felul de a fi, cu o inflexibilitate fără seamăn în istorie, până la cel mai mic detaliu al obiceiurilor. De peste două sute de ani, de când triburile nomade din America de Nord au raporturi zilnice cu rasa albă, nu și-au însușit de la ea nici o idee sau obicei. Și totuși oamenii din Europa au exercitat o

Perfecțiunii artei noastre, el îi opune resursele pustiuului; tacticii noastre, instinctele spontane ale naturii lui sălbătice. El pierde în această luptă inegală.

Negrul dorește să se confunde cu europeanul, dar nu poate. Indianul ar putea reuși până la un punct, dar disprețuiește această tentație. Servitutea unuia îl condamnă la sclavie, orgoliul celuilalt — la moarte.

Îmi amintesc că, parcurgând pădurile care mai acoperă încă statul Alabama, am ajuns într-o zi la cabana unui pionier. N-am vrut să intru în locuința americanului, dar m-am așezat să mă odihnesc câteva clipe pe marginea unei fântâni, nu departe de pădure. În timp ce stăteam acolo, apărură o indiană (ne aflam lângă teritoriul ocupat de tribul Creeks); ținea de mână o fetiță de cinci-șase ani, de rasă albă, care, credeam eu, era fiica pionierului. O negresă venea după ea. Costumul indienei era de un fel de lux barbar: inele de metal îi atârnau de nări și de urechi; părul, amestecat cu cioburi de sticlă, îi cădea liber pe umeri și mi-am dat seama că nu era căsătorită deoarece mai purta colierul de scoici pe care îl pun fecioarele, conform obiceiului, pe patul nupțial; negresa purta haine europenești zdrențuite.

S-au așezat toate trei pe marginea fântânii și tânăra sălbatică luând copilul în brațe îl mângâie cu o tandrețe de mamă; pe de cealaltă parte, negresa căuta prin mici artificii inocente să atragă atenția micuței creole. Aceasta dovedea în cele mai neînsemnate mișcări un sentiment de superioritate care contrasta bizar cu vârsta ei; s-ar fi putut afirma că manifesta o anumită condescendență primind atențiile tovarășelor ei.

Chircită în fața stăpânei sale, pândind fiecare dorință, negresa părea sfâșiată între un atașament aproape matern și o teamă servilă; în timp ce, chiar în efuziunea tandră a femeii sălbătice, era un spirit liber, mândru și neîmblânzit.

---

influență foarte mare asupra sălbaticilor. Au făcut caracterul indian mai dezordonat, dar nu l-au făcut mai european.

Fiind în vara lui 1831 dincolo de lacul Michigan, într-un loc numit Green-Bay, care servește drept ultimă frontieră între Statele Unite și indienii din Nord-Vest, am făcut cunoștință cu un ofițer american, comandantul H. care, într-o zi, după ce mi-a vorbit foarte mult despre inflexibilitatea caracterului indian, mi-a povestit următorul fapt: „Am cunoscut odată — mi-a spus el — un tânăr indian care fusese educat într-un colegiu din Noua Anglie. Obținuse acolo succese și avea acum înfățișarea unui om civilizat. Când a izbucnit războiul între noi și englezi, în 1810, l-am revăzut pe acest tânăr, era în armata noastră, în fruntea războinicilor din tribul său. Americanii îi primiseră pe indieni în rândurile lor cu condiția de a se abține de la oribilul obicei de a-i scalpa pe cei învinși. În seara bătăliei din..., după ce C. s-a așezat la focul din bivacuul nostru, l-am întrebat ce a făcut în ziua aceea; începu a-mi povesti, și însuflețindu-se treptat amintindu-și faptele sale, își întredeschise mantaua și-mi spuse: — Să nu mă trădezi, dar privește! Și văzui într-adevăr — adăugă comandantul H. — între cămașă și trup, scalpul unui englez, din care se scurgea încă sângele.”

M-am apropiat ca să contemplan în liniște acest spectacol; fără îndoială, curiozitatea mea i-a dispăcut indienei, deoarece se ridică brusc, împinse copilul mai încolo cu un fel de asprime și după ce îmi aruncă o privire iritată se îndepărta în pădure. Mi s-a întâmplat ades să văd adunați în același loc indivizi aparținând celor trei rase din America de Nord; am recunoscut în nenumărate efecte diverse preponderența exersată de albi; dar în tabloul pe care tocmai l-am descris era ceva deosebit de emoționant: o legătură afectivă îi reunea pe oprimați și opresori și natura, străduindu-se să-i apropie, făcea și mai izbitor spațiul imens ocupat de prejudecăți și de legi.

STAREA ACTUALĂ ȘI VIITORUL PROBABIL AL TRIBURILOR INDIENE CARE TRĂIESC ÎN TERITORIUL POSEDAT DE UNIUNE

Disparația treptată a raselor indigene. — Cum se petrece. — Mizeriile care însoțesc migrația forțată a indienilor. — Sălbaticii din America de Nord n-aveau decât două mijloace de a evita distrugerea: războiul sau civilizația. — Ei nu se mai pot lupta. — De ce nu au vrut să se civilizeze când au putut să o facă și nu mai pot, când au ajuns să o vrea. — Exemplul triburilor Creeks și Cherokee. — Politica unor anume state față de indieni. — Politica guvernului federal.

Toate triburile indiene care locuiau odinioară pe teritoriul Noii Anglii, triburile Narragansett, Mohican, Pecot nu mai trăiesc decât în amintirea oamenilor; Lenapii care l-au primit pe Penn, acum o sută cincizeci de ani, pe malurile râului Delaware, au dispărut astăzi. I-am întâlnit pe ultimii irokezi: cerșeau. Toate națiunile pe care le-am pomenit se întindeau altădată până la malul mării; acum trebuie să mergi peste o sută de leghe în interiorul continentului ca să întâlnești un indian. Acești sălbatici nu numai că au fost împinși înapoi, dar au fost și nimiciți.² Pe măsură ce indigenii se îndepărtează și mor, în locul lor vine și crește o populație imensă. Nus-a văzut niciodată la alte națiuni o dezvoltare atât de fantastică și nici o distrugere atât de rapidă.

E ușor de indicat modul în care operează această distrugere.

Când doar indienii locuiau în deșertul din care sunt exilați astăzi, nevoile lor erau mici [și mijloacele de a le dobândi numeroase]; își fabricau ei înșiși armele, apa fluviilor era singura lor băutură, și drept veșminte foloseau pieile animalelor cu a căror carne se hrăneau.

Europenii au introdus printre indigenii din America de Nord armele de foc, fierul și alcoolul, i-au învățat să înlocuiască cu țesăturile noas-

² În cele treisprezece state originare n-au rămas decât 6 273 de indieni. (Vezi *Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, p. 90.)

tre veșmintele barbare cu care simplitatea indiană fusese până atunci mulțumită; căpătând gusturi noi, indienii n-au învățat și știința de a și le satisface și au fost nevoiți să recurgă la industria albilor. În schimbul acestor bunuri, pe care el nu știe să le creeze, sălbaticul nu poate oferi nimic, în afara bogatelor blănuri care mai pot fi dobândite în pădure. Din acest moment, vânatoarea nu mai era menită să-i satisfacă doar nevoile, ci și pasiunile frivole ale europenilor. El nu urmărea fiarele pădurii pentru a se hrăni, ci pentru a-și procura singurele obiecte de schimb pe care le putea oferi.³

În timp ce nevoile indigenilor creșteau astfel, resursele lor nu încetau să descrească.

În ziua în care se întemeiază o așezare europeană în vecinătatea unui teritoriu ocupat de indieni, vânatul e neliniștit.⁴ Miile de sălbatici răătăcitori prin păduri, fără domiciliu fix, nu-l speriau; dar în momentul în care zgomotul permanent al industriei europene începe să se audă într-un anumit loc, animalele o iau la fugă retrăgându-se spre Vest, unde instinctul le spune că vor mai găsi pustiuri nemărginite. „Turmele de bizoni se retrag fără încetare, spun domnii Cass și Clark în raportul lor pentru Congres din 4 februarie 1829; acum câțiva ani, se mai apropiau de muntele Alleghany; în curând vor fi greu de găsit pe platourile imense care se

---

³ În raportul lor către Congres din 4 februarie 1829, la p. 23, domnii Clark și Cass spuneau:

„S-au dus timpurile când indienii își puteau procura cele necesare pentru hrană și îmbrăcăminte fără a recurge la industria oamenilor civilizați. Dincolo de Mississippi, într-un teritoriu în care mai pot fi întâlnite imense turme de bivoli, trăiesc triburi indiene care urmăresc aceste animale sălbatice, în migrația lor: indienii despre care e vorba mai găsesc încă posibilitatea de a trăi, conformându-se obiceiurilor moștenite de la strămoșii lor; dar bivoli se retrag din ce în ce mai departe. Animalele sălbatice mai mici, ca ursul, cerbul, castorul, moscul, care furnizează îndeosebi indienilor cele necesare menținerii vieții, nu mai pot fi atinse decât cu pușca sau cu capcane.

În special în Nord-Vest, indienii sunt obligați să depună o muncă excesivă pentru a-și hrăni familia. Astfel, vânătorul pierde zile în șir urmărind fără succes vânatul; în timpul acesta, familia sa trebuie să mănânce coji și rădăcini sau să piară: astfel mulți mor de foame în fiecare iarnă.”

Indienii nu vor să trăiască la fel ca europenii: și totuși nu se pot lipsi de europeni. O dovedește un fapt pe care l-am aflat tot dintr-o sursă oficială. Bărbații dintr-un trib indian de pe malul Lacului Superior au ucis un european; guvernul american a interzis comerțul cu tribul din care făceau parte vinovații, până ce aceștia nu vor fi predați; ceea ce s-a și întâmplat.

⁴ „În urmă cu cinci ani, spune Volney în *Tableau des Etats-Unis*, p. 370, mergând de la Vincennes la Kaskaskias, teritoriu astăzi al statului Illinois, pe atunci absolut sălbatic (1797), nu puteai să traversezi preria fără să vezi turme de 4-500 de bivoli; astăzi nu mai există; au trecut Mississippi-ul înot, stârniți de vânători, dar mai ales de tălăngile vacilor americane.”

întind de-a lungul Munților Stâncoși." Am fost asigurat că acest efect al apropierii albilor se face simțit la două sute de leghe de frontieră. Influența lor se exercită asupra unor triburi cărora nu li se știe nici numele și care suferă din cauza relelor uzurpării înainte de a-i cunoaște pe autori.⁵

Nu peste mult timp aventurieri îndrăzneți pătrunseră în ținuturile indiene; avansară cu cincisprezece până la douăzeci de leghe după ultima graniță a albilor, construind adăposturi pentru oameni chiar în mijlocul barbariei. Le-a fost ușor să o facă: frontierele poporului de vânători sunt prost fixate. De altfel, acest teritoriu nici nu aparține întregii națiuni și nu este proprietatea unei persoane anume; interesul personal nu apără pe nimeni.

Câteva familii europene, situate în puncte foarte îndepărtate unele de altele, desăvârșesc alungarea animalelor sălbatice din tot spațiul intermediar care le desparte. Indienii, care până atunci trăiseră într-un fel de abundență, supraviețuiesc cu dificultate, procurându-și anevoie obiectele necesare trocului. Gonirea vânatului e echivalentă cu sterilitatea pământului pentru cultivatorii noștri. În curând, mijloacele de existență o vor lipsi aproape în întregime. Vor putea fi atunci întâlniți rătăcind nefericiți ca niște lupi flămânzi în pădurile lor pustii. Iubirea instinctivă de patrie îi leagă de pământul pe care s-au născuți⁶ și unde nu mai e decât sărăcie și moarte. În cele din urmă se hotărăsc; pleacă, și urmărind de departe goana elanului, a taurului și a castorului, lasă în seama animalelor sălbatice grija găsirii unei noi patrii. Deci, de fapt, nu europenii îi gonesc pe indigenii americani, ci foametea: isteață diferențiere care a scăpat vechilor analiști, dar pe care savanții moderni au descoperit-o.

Sunt greu de imaginat îngrozitoarele nenorociri care însoțesc emigrațiile impuse. În momentul în care indienii părăseau ținuturile natale, ei erau deja epuizați și diminuați. Ținuturile unde se stabilesc sunt ocupate de populații care-i privesc cu pizmă pe noii veniți. În spatele lor este foametea, în față — războiul, pretutindeni mizeria. Pentru a scăpa de toți acești dușmani, ei se divizează. Fiecare încearcă să se izoleze pentru a găsi mijloacele de a subzista și trăiește în imensitatea pustiei ca un proscris în sânul societății civilizate. Și atunci, legătura socială, de mult șubrezită, se rupe.

⁵ Adevărul pe care îl afirm aici poate fi verificat, prin consultarea tabloului general al triburilor indiene care locuiesc în limitele stabilite în Statele Unite (*Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, pp. 90–105). Se va vedea că triburile din centrul Americii descresc cu rapiditate, deși europenii sunt încă foarte departe de ele.

⁶ Indienii, — spun domnii Clark și Cass în raportul lor către Congres, p. 15, — își iubesc țara cu aceeași afecțiune ca și noi; în plus, pentru ei ideea de înstrăinare a pământului dat strămoșilor lor de Marele Spirit este legată de superstiții care exercită o mare putere asupra triburilor care n-au cedat încă nimic, sau au cedat europenilor o mică parte din teritoriul lor. „Nu vom vinde locurile unde odihnește cenușa părinților noștri” — acesta este primul răspuns dat celui care dorește să le cumpere pământul.

De mult nu mai au patrie, nu vor mai avea nici popor; puțin probabil că vor mai rămâne familii: numele comun se pierde, limba se uită, dispar numele strămoșilor. Națiunea a încetat să mai existe. De abia dacă mai e prezentă în amintirile arheologilor americani și nu mai e cunoscută decât de câțiva erudiți europeni.

N-aș vrea ca cititorul să creadă că înfățișez totul în negru. Am văzut cu ochii mei nenorocirile pe care le descriu; am observat orori pe care mi-ar fi imposibil să le redau.

Pe la sfârșitul anului 1831, mă aflu pe malul stâng al râului Mississippi, într-un loc căruia europenii îi zic Memphis. În timp ce eram acolo, a venit o numeroasă ceată de Choctaws (francezii le spun Chactas); acești sălbatici își părăsiseră patria și încercau să treacă pe malul drept al râului Mississippi, unde sperau să găsească adăpostul promis de guvernul american. Eram în plină iarnă și în anul acela frigul era deosebit de puternic; zăpada se întărise și pe fluviu se formaseră uriașe sloiuri de gheață. Indienii erau cu familiile lor; transportau cu ei răniții, bolnavii, nou-născuții și muribunzii. Nu aveau nici corturi, nici căruțe, ci doar niște provizii și arme. I-am văzut când s-au îmbarcat ca să traverseze marele fluviu și nu voi uita niciodată acest spectacol solemn. Din mulțime nu se auzeau nici plânsete, nici vaiete; tăceau. Nenorocirea lor era veche și ei știau că e iremediabilă. Indienii erau deja îmbarcați pe vasul care urma să-i transporte; câinii rămăseseră pe mal; când animalele și-au dat seama că stăpânii se îndepărtează pentru totdeauna, au început să scoată niște urlete îngrozitoare și aruncându-se în apele înghețate ale râului i-au urmat înot.

În zilele noastre, deposedarea indienilor se face într-o manieră organizată și, ca să zic așa, într-un mod legal.

Când populația europeană începe să se apropie de un pustiu ocupat de o națiune sălbatică, de obicei guvernul Statelor Unite trimite acesteia din urmă o ambasadă solemnă; albi îi adună pe indieni pe o câmpie imensă și, după ce mănâncă și beau împreună cu ei, le spun: „Ce faceți voi în țara strămoșilor voștri? În curând o să trebuiască să le dezgropați osemintele ca să puteți trăi. Și cu ce e mai bun ținutul în care locuiți, decât altul? Ce, păduri, mlaștini, pășuni nu sunt decât acolo unde vă aflați voi și nu puteți trăi sub alt soare? Dincolo de acești munți pe care îi vedeți la orizont, după lacul acesta care mărginește la Vest teritoriul vostru există ținuturi întinse în care puteți găsi multe animale sălbatice; vindeți pământurile voastre și duceți-vă să trăiți fericiți în locurile acelea.” După acest discurs, li se arată indienilor arme de foc, haine de lână, butoaie cu rachiu, mărgelile de sticlă, brățări de cositor, cercei și oglinzi.⁷ Dacă la vederea

⁷ Vezi în *Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, ce se întâmplă în asemenea împrejurări. Acest fragment ciudat se găsește în raportul pentru Congres din 4 februarie 1829, pe care l-am mai citat, al domnilor Clark și Lewis Cass. Domnul Cass este astăzi Secretar de stat la Apărare.

tuturor acestor bogății ei mai ezită încă, li se sugerează că nu pot să refuze consimțământul care li se cere și că, în curând, însuși guvernul nu va mai putea să le garanteze folosința drepturilor. Ce-i de făcut? Pe jumătate convinși, pe jumătate constrânși, indienii pleacă; se vor duce să locuiască în alte pustietăți unde albi îi vor lăsa în pace vreo zece ani. Astfel au obținut americanii pe nimica provincii întregi, pe care cei mai bogați suverani europeni n-ar fi putut să le cumpere.⁸

Am descris marile calamități, adaug că mi se par iremediabile. Consider că rasa indiană din America este condamnată la dispariție și nu pot

---

„Când indienii vin în locul unde trebuie să se desfășoare tratativele — spun domnii Clark și Cass — sunt săraci și aproape goi. Acolo, ei văd și examinează un mare număr de obiecte prețioase pentru ei, pe care negustorii americani au avut grijă să le aducă. Femeile și copiii care doresc să li se satisfacă nevoile încep să-i sâcăie pe bărbați cu mii de cereri inoportune și își folosesc toată influența asupra acestora ca să vândă pământurile. Nesocotința indienilor e obișnuită și invincibilă. Satisfacerea nevoilor imediate și împlinirea dorințelor prezente este pasiunea cea mai puternică a sălbaticului; așteptarea unor avantaje viitoare nu-l influențează decât în mică măsură; uită cu ușurință trecutul și nu-l preocupă viitorul. Degeaba li s-ar cere indienilor cedarea unei părți a teritoriului lor, dacă nu li se pot satisface imediat nevoile. Când se examinează cu imparțialitate situația acestor nenorociți, nu e de mirare arderea cu care urmăresc ușurarea nefericirii lor.”

⁸ În 19 mai 1830, dl Ed. Everett afirma în fața Camerei Reprezentanților că americanii au obținut prin *tratate*, la Est și la Vest de Mississippi, 230 000 000 de acri.

În 1808, Osagii au cedat folosința a 48 000 000 de acri pentru o rentă de 1 000 de dolari.

În 1818, tribul Quapaw a cedat 29 000 000 de acri pentru 4 000 de dolari; și-au rezervat un teritoriu de 1 000 000 de acri pentru vânatoare. Li s-a promis printr-un jurământ solemn păstrarea acestui teritoriu; nu peste mult timp a fost invadat ca și restul.

„Pentru a ne însuși pământurile pustii, reclamate ca proprietate de indieni — spune dl Bell, raportor al Comitetului pentru treburile indienilor de pe lângă Congres — am adoptat, la 24 februarie 1830, obiceiul de a plăti triburilor indiene valoarea terenurilor de vânatoare (*hunting ground*) după ce vânatul le-a părăsit sau a fost distrus. E mai avantajos și desigur mai conform regulilor justiției și ale omeniei acest mod de acțiune, decât dobândirea prin forța armelor a teritoriilor sălbaticilor.

Obiceiul de a cumpăra de la indieni titlul lor de proprietate nu e altceva decât un nou mod de achiziție cu care umanismul și interesul (*humanity and expediency*) au înlocuit violența și care trebuie să ne facă stăpâni ai pământului pe care îl reclamăm în virtutea descoperirii lui și care, de altfel, ne asigură dreptul pe care îl au națiunile civilizate de a se stabili pe un teritoriu ocupat de triburile sălbatice.

Până acum, mai multe motive au făcut ca valoarea pământului pe care îl ocupă să fie din ce în ce mai mică în ochii indienilor, iar apoi aceleași cauze i-au determinat să ni-l vândă cu ușurință. Obiceiul de a cumpăra de la sălbatici dreptul lor de ocupanță (*right of occupancy*) nu a putut în nici un fel să influențeze într-un mod perceptibil prosperitatea Statelor Unite.” (*Legislative documents*, Congresul 21, nr. 227, p. 6)

să mă împiedic să mă gândesc că în momentul în care europenii se vor fi stabilit pe coasta Oceanului Pacific, indienii vor fi încetat să mai existe.⁹

Indienii din America de Nord n-aveau decât două căi de salvare: războiul sau civilizația; altfel spus, ori îi nimiceau pe europeni, ori deveneau egali lor.

La începutul colonizării, ar fi fost posibil ca, unindu-și forțele, să scape de puținii străini, care tocmai debarcaseră pe țărmurile continentului.¹⁰ Au făcut-o nu o dată și erau pe punctul să izbutească. Acum disproporția dintre resurse este prea mare ca o asemenea eventualitate să poată fi luată în considerație. Mai apar încă printre populațiile indiene oameni de geniu care își dau seama care va fi, în cele din urmă, soarta rezervată sălbaticilor și încearcă să reunească toate triburile în ura comună împotriva europenilor; dar eforturile lor sunt neputincioase. Popoarele care se învecinează cu albi sunt de pe acum prea slăbite pentru a opune o rezistență eficace; celelalte cedează indiferenței infantile față de ziua de mâine, care caracterizează naturile sălbatice, așteptând să se ivească primejdia pentru a se ocupa de ea; unii nu pot, iar alții nu vor să acționeze.

E lesne de prevăzut că indienii nu vor dori niciodată să se civilizeze sau, când or să vrea, va fi prea târziu.

Civilizația este rezultatul unei lungi activități sociale care se desfășoară în același loc și pe care, în succesiunea lor, generații diferite și-o lasă moștenire. Cel mai greu, civilizația se impune la popoarele de vânători. Triburile de păstori schimbă locurile, dar în migrațiile lor ele urmează o anume rânduială și revin mereu în aceleași locuri; locuințele vânătorilor se mută mereu la fel ca sălașele animalelor pe care le vânează.

S-a încercat de mai multe ori să se introducă lumina cunoștințelor printre indieni, fără a le schimba moravurile nomade; iezuiții au făcut-o în Canada, puritanii în Noua Anglie.¹¹ Nici unii, nici alții n-au reușit să înțreprindă ceva durabil. Civilizația se naștea în colibă și murea în pădure. Marea eroare a acestor legiuitori ai indienilor a fost că n-au înțeles

---

⁹ Această opinie mi s-a părut că ar aparține aproape tuturor oamenilor de stat americani: „Dacă judecăm viitorul prin trecut — spunea Congresului dl Cass — trebuie să prevedem o diminuare progresivă a numărului de indieni și să ne așteptăm la extincția finală a rasei lor. Pentru ca acest fenomen să nu aibă loc, ar trebui ca frontierele noastre să nu se mai întindă și ca sălbaticii să rămână dincolo de ele sau să se opereze o schimbare completă în raporturile noastre cu ei, și nu e rezonabil să ne așteptăm la așa ceva.”

¹⁰ Printre altele, războiul inițiat de tribul Wampanoog și alte triburi confederate sub conducerea lui Métacom, în 1675, împotriva colonilor din Noua Anglie și războaiele pe care englezii au trebuit să le ducă în Virginia în 1622.

¹¹ Vezi diferiți istorici despre Noua Anglie. Vezi de asemeni *Histoire de la Nouvelle-France* de Charlevoix și *Lettres édifiantes*. (Vezi raportul Comisiei pentru treburile indienilor, Congresul 21, nr. 217, p. 25.)

că, pentru a civiliza un popor, trebuie ca el să fie determinat în primul rând să se stabilească undeva și aceasta nu se poate face decât cultivând pământul; deci întâi și întâi, indienii trebuiau să devină agricultori.

Nu numai că indienii nu posedă acest dar preliminar al civilizației, dar le este foarte greu să-l dobândească.

Bărbații care s-au dedicat o dată vieții leneșe și aventuroase de vânători simt un dezgust aproape de neînvins pentru munca permanentă și regulată de care e nevoie în agricultură. Acest lucru se poate observa chiar și în sânul societăților noastre; dar este și mai evident la popoarele pentru care obiceiurile de vânătoare au devenit rituri naționale.

Independent de această cauză generală, există una nu mai puțin puternică, prezentă doar la indieni. Am arătat-o; cred că trebuie să revin.

Indigenii din America de Nord nu consideră munca doar un rău, ci și o dezonoare și orgoliul lor luptă împotriva civilizației cu tot atâta încăpățănare ca și lenea.¹²

Oricât de sărac ar fi, nu există vreun indian care în coliba lui din scoarță de copac să nu aibă o idee extraordinară despre valoarea sa individuală; el consideră preocupările industriale drept un lucru umilitor; îl compară pe agricultor cu un bou care trage plugul, și în toate muncile noastre nu vede decât o trudă de sclav. Nu pentru că nu și-a însușit o idee de înalt respect despre puterea albilor și despre măreția inteligenței lor; dar dacă admiră rezultatul eforturilor noastre, disprețuiește mijloacele prin care l-am obținut și, acceptându-ne ascendentul, el se crede superior nouă. Vânătoria și războiul i se par singurele ocupații demne de un bărbat.¹³ Indianul, în adâncul mizeriei lui din pădure, nutrește aceleași idei ca și nobilul din Evul Mediu în castelul său, și nu-i lipsește decât să devină cuceritor pentru ca asemănarea să fie completă. Astfel, ciudat lucru!, în pădurile

---

¹² În toate triburile — spune Volney, în al său *Tableau des Etats-Unis*, p. 423 — există încă o generație de bătrâni războinici care, când văd săpăliga, nu conținesc să strige că vechile moravuri se degradează, pretinzând că sălbaticii își datorează decăderea acestor inovații și că, pentru a-și recăștiga gloria și puterea, ar fi de ajuns să revină la moravurile lor primitive.

¹³ Într-un document oficial poate fi găsit următorul tablou: „Un tânăr nu se bucură de nici o considerație până când nu se luptă cu dușmanul și nu se poate lăuda cu fapte de bravură; e privit cam ca o femeie. În marile lor dansuri militare, războinicii vin pe rând să lovească *stălpul*, cum îi spun ei, și își povestesc isprăvile; în aceste ocazii, publicul e alcătuit din rude, prieteni și tovarăși de-ai povestitorului. Impresia profundă pe care o produc cuvintele lui se exprimă prin tăcerea cu care e ascultat și se manifestă zgomotos prin aplauzele care însoțesc sfârșitul povestirilor. Tânărul care n-are nimic de povestit în asemenea adunări se consideră extrem de nefericit și s-a întâmplat ca tinerii războinici, ale căror pasiuni au fost astfel ațâțate, să se îndepărteze brusc de dans și pornind la drum singuri să meargă să caute trofee, pe care să le poată arăta și să aibă aventuri cu care să se poată mândri.”

Lumii Noi și nu printre europenii care îi populează țărmurile pot fi regăsite astăzi vechile prejudecăți europene.

Am încercat nu o dată, pe parcursul acestei lucrări, să fac să se înțeleagă ce influență imensă exercită, după părerea mea, starea socială asupra moravurilor omenești. Să mi se permită să mai adaug la acest subiect încă un cuvânt.

Când observ asemănarea dintre instituțiile politice ale strămoșilor noștri germanici, și cele ale triburilor rătăcitoare din America de Nord, între obiceiurile descrise de Tacit și cele la care am fost uneori martor, nu pot să mă împiedic să nu mă gândesc că aceeași cauză a produs, în două emisfere, aceleași efecte și că, în mijlocul diversității aparente a vieții omenești, nu e imposibil să găsești un anume număr de fapte generatoare din care decurg toate celelalte. În tot ceea ce numim instituții germanice sunt tentat să văd doar obiceiurile barbare și opiniile sălbaticilor pătrunse în ceea ce considerăm a fi ideile feudale.

Oricare ar fi viciile și prejudecățile care îi împiedică pe indienii din America de Nord să devină agricultori și civilizați, uneori necesitatea îi silește.

Mai multe populații importante din Sud, printre altele și triburile Cherokee și Creek¹⁴, s-au găsit ca și încercuite de europeni care, debarcând pe malurile oceanului, coborând din Ohio și urcând pe Mississippi, au ajuns să-i înconjoare dintr-o dată. Nu au fost goniți din loc în loc cum s-a întâmplat cu triburile din Nord, dar au fost împinși între limite din ce în ce mai înguste, așa cum fac vânătorii într-un desiș înainte de a pătrunde simultan în interiorul lui. Găsindu-se între civilizație și moarte, indienii s-au văzut în situația rușinoasă de a trăi din munca lor, ca albi: au devenit agricultori; și fără a-și părăsi în întregime obiceiurile și nici moravurile, au renunțat la ceea ce îi împiedica să-și ducă noua lor existență.

Tribul Cherokee a mers și mai departe; ei și-au creat o limbă scrisă și și-au întemeiat o formă destul de stabilă de guvernare și, cum în Lumea Nouă totul ia un ritm foarte precipitat, au avut un ziar¹⁵ înainte de a avea haine.

---

¹⁴ Aceste populații se găsesc astăzi înglobate în statele Georgia, Tennessee, Alabama și Mississippi. Mai mult, la Sud (se mai văd încă urmele), au existat patru mari triburi: Choctaw, Chickasaw, Creek, Cherokee. Resturile acestor patru triburi mai numără încă, în 1830, aproximativ 75 000 de indivizi. S-a socotit că în prezent mai sunt pe teritoriul ocupat sau reclamat de Uniunea anglo-americană aproximativ 300 000 de indieni (vezi *Proceedings of the Indian Board in the City of New York*). Documentele oficiale furnizate Congresului dau cifra de 313 130. Cititorul care ar fi curios să cunoască numele și forța tuturor triburilor care locuiesc în teritoriul anglo-american va trebui să consulte documentele pe care le-am indicat (*Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, pp. 90–105).

¹⁵ Am adus în Franța unul sau două exemplare din această publicație.

Prezența metișilor a favorizat în mod deosebit dezvoltarea rapidă a obiceiurilor europene la acești indieni.¹⁶ Împărtaşind cu tatăl cunoștințele, fără a abandona total obiceiurile sălbatice ale mamei, metisul alcătuiește legătura naturală dintre civilizație și barbarie. Peste tot unde metișii s-au înmulțit, s-a văzut cum sălbaticii și-au modificat, puțin câte puțin, starea socială și și-au schimbat moravurile.¹⁷

Succesul tribului Cherokee dovedește că indienii au aptitudinea de a se civiliza, dar nu dovedește deloc că vor putea reuși.

Dificultatea cu care indienii se supun civilizației se naște dintr-o cauză generală, căreia nu i se pot sustrage.

Dacă se examinează cu atenție istoria, se observă că în general popoarele barbare s-au înălțat singure încetul cu încetul deasupra lor și, prin propriile eforturi, au ajuns la civilizație.

Când li s-a întâmplat să se lumineze cu ajutorul unei națiuni străine, au făcut-o în calitate de învingători, nu în calitate de învinși.

Când poporul cucerit este luminat și cuceritorul semisălbatic, cum s-a întâmplat când Imperiul roman a fost invadat de națiunile nordice sau China de mongoli, puterea pe care victoria a conferit-o barbarului a fost suficientă ca să-l țină la nivelul omului civilizat și să-i permită să meargă în pas cu el până va deveni emulul său; unul posedă forța, celălalt inteligența; primul admiră știința și artele învinșilor, celălalt invidiază puterea

---

¹⁶ Vezi în Raportul comitetului pentru treburile indienilor, Congresul 21, nr. 227, p. 23, de ce s-au înmulțit metișii la tribul Cherokee; cauza principală datează din timpul Războiului pentru Independență. Mulți anglo-americani din Georgia, fiind de partea Angliei, au fost nevoiți să se retragă pe pământurile indienilor, unde s-au și căsătorit.

¹⁷ Din nefericire, au fost foarte puțini metiși și ei au exercitat o influență mai mică în America de Nord, decât în oricare altă parte. Două mari națiuni europene au populat această parte a continentului american: francezii și englezii.

Primii s-au unit fără întârziere cu fiicele indigenilor; dar, din nenorocire, s-au găsit afinități secrete între caracterul lor și cel indian. În loc să le dea barbarilor gustul și obiceiurile vieții civilizate, ei s-au dedicat cu pasiune vieții sălbatice: au devenit cei mai periculoși locuitori ai pustietăților și au cucerit prietenia indienilor exagerându-le viciile și virtuțile. Dl de Sénoville, guvernator al Canadei, îi scria lui Ludovic al XIV-lea, în 1685: „S-a crezut mult timp că trebuie să-i apropiem pe sălbatici de noi, ca să-i franțuzim; e momentul să recunoaștem că ne-am înșelat. Cei care s-au apropiat de noi n-au devenit francezi, dar francezii care i-au frecventat au devenit sălbatici. Aceștia din urmă par că sunt ca ei, că trăiesc ca ei. (*Histoire de la Nouvelle-France* de Charlevoix, vol. II, p. 345)

Englezul, dimpotrivă, rămânând legat cu încăpățănare de opiniile lui, de obiceiurile și de cele mai neînsemnate ticuri ale strămoșilor săi, trăiește în singurătățile americane la fel ca în orașele europene; n-a vrut să stabilească nici un contact cu acești sălbatici pe care îi disprețuia și a evitat cu grijă să-și amestece sângele cu cel al barbarilor.

Aștfel, în timp ce francezul nu a exercitat o influență hotărâtoare asupra indienilor, englezul le-a rămas pentru totdeauna un străin.

învingătorului. În cele din urmă, barbarii îl introduc pe omul șlefuit în palatele lor iar omul șlefuit îi oferă barbarului școala. Dar când cel care posedă forța materială are și avantajul superiorității intelectuale, nu prea se întâmplă ca învinsul să se civilizeze; se retrage sau este nimicit.

Se poate astfel spune, într-o manieră generală, că sălbaticii caută lumina cu arma în mână, dar nu o capătă.

Dacă triburile indiene care locuiesc acum în centrul continentului ar putea găsi în ele însele destulă energie pentru a se civiliza, poate că ar reuși. Fiind superioare națiunilor barbare care le înconjoară, ele ar căpăta, puțin câte puțin, forță și experiență și când europenii ar apărea la granițele lor ar fi în stare, dacă nu să-și mențină independența, măcar să-și impună drepturile asupra pământului și să se integreze învingătorilor. Dar ghinionul indienilor este că intră în contact cu poporul cel mai civilizat și, aș adăuga, cel mai avid de pe glob, în timp ce ei înșiși sunt doar pe jumătate civilizați; învățătorul lor e și singurul lor stăpân și o dată cu opresiunea capătă și lumina.

Trăind în libertatea pădurii, indianul din America de Nord era sărac dar nu se simțea inferior nimănui; din momentul în care vrea să pătrundă în ierarhia socială a albilor, nu poate ocupa decât ultimul lor; deoarece intră ignorant și sărac într-o societate în care domnesc știința și bogăția. După ce a dus o viață agitată plină de greutate și de primejdii dar, în același timp, plină de emoții și de măreție¹⁸, el trebuie să suporte o existență

---

¹⁸ În viața aventuroasă a popoarelor de vânători există nu știu ce atracție a inimii, fascinantă în pofida rațiunii și a experienței. Acest adevăr iese în evidență la lectura cărții lui Tanner, *Memoirs on the recent Surveys, Observations, and internal Improvements*. Tanner e un european care, la vârsta de șase ani, a fost răpit de indieni și a rămas timp de treizeci de ani cu ei în pădure. E imposibil să-ți imaginezi lucruri mai îngrozitoare decât cele descrise de el: triburi fără șef, familii fără națiune, oameni izolați, rămășițele mutilate ale unor triburi puternice rătăcind la întâmplare printre ghețurile și singurătățile dezolante ale Canadei. Sunt urmăriți de foame și de frig; cu fiecare zi, viața se îndepărtează de ei. Nu mai stăpânesc moravurile, și tradițiile nu mai au forță. Oamenii devin din ce în ce mai sălbatici. Tanner împarte cu ei toate aceste mizerii; știe că el e european; nu e reținut cu forța departe de albi; dimpotrivă, în fiecare an vine să facă negoț cu albi, le vizitează locuințele, le vede îndestularea, știe că în ziua când va dori să se reîntoarcă în lumea civilizată o va putea face cu ușurință; și rămâne treizeci de ani în pustietate. Când revine, în cele din urmă, în societatea civilizată, mărturisește că existența ale cărei mizerii le-a descris are încă pentru el un farmec secret pe care nu-l poate defini; se reîntoarce mereu în locurile pe care le-a părăsit, nu se smulge din aceste mizerii decât cu mii de regrete; și când, în sfârșit, se stabilește printre albi, mai mulți dintre copiii lui refuză să vină să împartă cu el liniștea și îndestularea.

Eu l-am întâlnit pe Tanner la intrarea spre Lacul Superior. Mi s-a părut că seamănă mai mult cu un sălbatic, decât cu un om civilizat.

monotonă, obscură și degradată. Posibilitatea de a-și câștiga pâinea cu care se hrănește prin munci penibile și rușinoase este în ochii săi singurul rezultat al mult lăudatei civilizații.

Și nu e nici măcar sigur că va obține acest rezultat.

Când indienii încearcă să-i imite pe vecinii lor europeni și să cultive ca aceștia pământul, sunt prinși într-o concurență funestă. Albul cunoaște tai-nele agriculturii. Indianul se apucă stângaci de o treabă de care habar n-a-re. Unul obține cu ușurință recolte mari, celălalt smulge cu multe eforturi roadele pământului.

Europeanul se află în sânul unei populații cunoscute și căreia îi știe nevoie.

Sălbaticul este izolat în mijlocul unui popor dușman căruia nu-i cunoaște decât incomplet moravurile, limba și legile, dar de care totuși nu se poate lipsi. Doar schimbând produsele cu cele ale albilor el poate să-și câștige bunăstarea, deoarece compatrioții săi nu îl pot ajuta decât în mică măsură.

Astfel, când indianul vrea să vândă roadele muncii sale, nu găsește cumpărătorii pe care europeanul îi descoperă fără dificultate și el produce cu mare cheltuială ceea ce celălalt livrează ieftin.

Indianul se sustrage necazurilor la care sunt expuse națiunile barbare doar pentru a da de necazurile popoarelor civilizate și îi e aproape la fel de greu să trăiască înconjurat de abundența noastră ca și în mijlocul pădurii lui.

Totuși, el nu a părăsit obiceiurile vieții nomade. Tradițiile sunt încă dominante, gustul vânătorii nu s-a stins. Bucuria sălbatică pe care a simțit-o odinioară în desișul pădurii îi re apare în culori vii în imaginația sa tulburată; privațiunile pe care le-a îndurat i se par mai puțin îngrozitoare, pericolele pe care le înfruntă mai puțin mari. Independența de care se bucura printre egalii săi contrastează cu poziția subalternă pe care o ocupă în societatea civilizată.

Pe de altă parte, singurătatea în care a sălășluit liber atâta timp este încă aproape de el; în câteva ore de mers se poate reîntoarce. Pentru pământul pe jumătate deștelenit din care el de-abia obține cu ce să se hrăneas-

---

Cartea lui Tanner nu este nici armonioasă, nici scrisă cu gust; dar fără să-și dea seama, autorul descrie cu vivacitate prejudecățile, patimile și, în special, mizeria celor în mijlocul cărora a trăit.

Domnul viconte Ernest de Blosseville, autorul unei excelente cărți despre coloniile penitenciare din Anglia, a tradus *Tanner's Memoirs*. Domnul de Blosseville a adăugat traducerii sale note de mare interes, care vor permite cititorului să compare faptele povestite de Tanner cu cele relatate de un mare număr de observatori mai vechi și mai noi.

Toți cei care doresc să cunoască starea actuală și să prevadă destinul viitor al rasei indiene în America de Nord trebuie să consulte lucrarea domnului de Blosseville.

că, albi îi oferă un preț aparent bun. Poate, cu acești bani cu care îl îmbie europenii, va putea trăi liniștit și fericit departe de ei. Părăsește plugul, pune din nou mâna pe armă, și se întoarce pentru totdeauna în pustietate.¹⁹

Se poate verifica adevărul acestui trist tablou prin ceea ce se întâmplă la triburile Creek și Cherokee, pe care le-am citat.

Indienii, în puținul pe care l-au făcut, au dovedit tot atâta geniu nativ, cât și popoarele europene în cele mai mari inițiative ale lor; dar națiunile, ca și oamenii, au nevoie de timp ca să învețe, oricât de inteligente sau harnice ar fi.

În timp ce sălbaticii se străduiau să se civilizeze, europenii continuau să-i înconjoare și să-i înghesuie din ce în ce mai tare. Astăzi, în sfârșit, cele două rase s-au întâlnit; ele se învecinează. Indianul a devenit superior tatălui său — sălbaticul, dar este încă inferior vecinului său alb. Cu ajutorul resurselor și al inteligenței lor, europenii n-au întârziat să-și însușească avantajele pe care posesia solului putea să le ofere indienilor, s-au stabilit în mijlocul lor, au pus mâna pe pământ sau l-au cumpărat pe nimica și i-au ruinat printr-o concurență căreia aceștia nu puteau în nici un caz să-i facă față. Izolați în propriul lor ținut, indienii au alcătuit

---

¹⁹ Această influență distructivă pe care popoarele foarte civilizate o exercită asupra celor mai puțin civilizate se poate remarca și la europenii înșiși.

Acum aproape un secol, francezii au întemeiat în mijlocul pustietăților orașul Vincennes pe Wabash. Au trăit acolo într-o mare abundență, până când au venit emigranții americani. Aceștia au început imediat să-i ruineze pe vechii locuitori, prin concurență; le-au cumpărat în cele din urmă pământurile pe un preț de nimic. Când dl de Volney, de la care am luat aceste date, a traversat Vincennes, numărul francezilor fusese redus la vreo sută de indivizi, dintre care majoritatea se pregătea să plece în Louisiana sau în Canada. Acești francezi erau oameni cinstiți, dar ignoranți și fără iscusință; căpătaseră deja obiceiuri sălbatice. Americanii, care le erau poate inferiori din punct de vedere moral, aveau asupra lor o imensă superioritate intelectuală: erau ingenioși, instruiți, bogați și obișnuiți să se guverneze singuri.

Am văzut eu însumi cum în Canada, unde diferența intelectuală între cele două rase este mai puțin pronunțată, englezul care stăpânește comerțul și industria se întinde pe teritoriul țării în toate părțile, împingându-l pe francez între limite din ce în ce mai înguste.

La fel, în Louisiana, aproape întreaga activitate comercială și industrială se concentrează în mâinile anglo-americanilor.

Ceva și mai frapant se petrece în provincia Texas; după cum se știe, statul Texas face parte din Mexic și servește drept frontieră Statelor Unite. De câțiva ani, anglo-americanii pătrund unul câte unul în această provincie puțin populată, cumpără pământuri și se substituie rapid populației băștinașe. Se poate prevedea că, dacă Mexicul nu se va grăbi să oprească această mișcare, va pierde în curând Texasul.

Dacă puținele diferențe, comparativ greu de detectat din sânul civilizației europene, duc la asemenea rezultate, e ușor de înțeles ce se întâmplă când civilizația cea mai perfecționată a Europei intră în contact cu barbaria indiană.

doar o mică colonie de străini incomozi, în mijlocul unui popor numeros și dominator.²⁰

Washington a spus într-unul din mesajele sale către Congres: „Suntem mai luminați și mai puternici decât națiunile indiene; este potrivit cu onoarea noastră să-i tratăm cu bunățate, chiar cu generozitate.”

Această politică nobilă și virtuoasă n-a fost pusă niciodată în practică.

De obicei, aviditatea colonilor este însoțită de tirania guvernului. Deși triburile Cherokee și Creek trăiesc pe pământul pe care îl locuiau dinainte de venirea europenilor, deși americanii au tratat cu ei ca și cum ar fi tratat cu popoare străine, statele în care se găseau n-au vrut să le recunoască drept popoare independente și s-au apucat să-i supună pe acești oameni, abia ieșiți din pădure, magistraților lor, obiceiurilor și legilor lor.²¹ Mizeria i-a împins pe acești indieni nefericiți spre civilizație, opresiunea îi împinge azi spre barbarie. Mulți dintre ei, părăsindu-și câmpul abia deștelenit, își regăsesc obiceiurile vieții sălbatică.

Dacă se examinează cu atenție măsurile tiranice adoptate de legiuitorii statelor din Sud, purtarea guvernanților și deciziile tribunalelor, ne convingem ușor că scopul final spre care tind simultan toate eforturile lor este expulzarea completă a indienilor. Americanii din această parte a Uniunii privesc cu invidie pământurile pe care le posedă indienii²²; ei își

²⁰ Vezi în *Legislative documents*, Congresul 21, nr. 89, excesele de toate felurile comise de populația albă în teritoriile indiene. Uneori anglo-americanii se stabileau într-o parte a teritoriului, ca și cum n-ar fi avut loc în altă parte, și a trebuit ca trupele Congresului să vină să-i expulzeze; alteori furau vitele, dădeau foc caselor, strângeau ei recoltele indienilor sau exercitau violențe împotriva lor.

Toate aceste documente dovedesc că indienii sunt în fiecare zi victime ale forței. De obicei, Uniunea întreține printre indieni un agent însărcinat s-o reprezinte; raportul agentului din tribul Cherokee se găsește printre documentele despre care vorbesc: limbajul acestui funcționar este aproape întotdeauna favorabil sălbaticilor: „Intruziunea albilor pe teritoriul tribului Cherokee — scrie el la pagina 12 — va provoca ruina celor care trăiesc acolo, și care duc o existență săracă și inofensivă.” Mai departe se arată că statul Georgia, vrând să restrângă limitele tribului Cherokee, a trecut la hotărnicire; agentul federal face observația că hotarele fiind stabilite doar de albi, și nu în prezența părților, n-au nici o valoare.

²¹ În 1829, statul Alabama împarte teritoriul posedat de tribul Creek în comitate și supune populația indiană magistraților europeni. În 1830, statul Mississippi asimilează triburile Choctaw și Chikasaw cu albi și declară că cei care se vor proclama șefi vor fi pedepsiți cu un an de pușcărie și o mie de dolari amendă. Când statul Mississippi și-a extins astfel legile asupra indienilor Choctaw, care trăiau între granițele lor, aceștia s-au adunat; șeful lor le-a spus care sunt pretențiile albilor și le-au citit câteva din legile cărora urmau să li se supună: sălbaticii au declarat într-un glas că ar fi mai bine să se retragă în pustietăți (*Mississippi Papers*).

²² Georgienii, care sunt tot atât de incomodați de vecinătatea indienilor, ocupă un teritoriu cu șapte locuitori pe metru pătrat. În Franța, pe același spațiu, trăiesc o sută șazeci și doi de indivizi.

dau seama că aceștia din urmă n-au pierdut complet tradițiile vieții sălbatice și înainte ca civilizația să-i lege complet de pământ, alții vor să-i aducă la disperare și să-i forțeze să se îndepărteze.

Oprimăți în anumite state, triburile Creek și Cherokee s-au adresat guvernului central. Acesta nu e insensibil la necazurile lor, și ar dori sincer să salveze ce a mai rămas din indigeni și să le asigure libera posesie a teritoriului care le-a fost garantat²³, dar când încearcă să pună în practică acest plan, statele opun o rezistență formidabilă și atunci guvernul se decide fără greutate să lase unele triburi, pe jumătate nimicite, să piară, pentru a nu pune în pericol Uniunea americană.

Incapabil să-i protejeze pe indieni, guvernul federal ar dori măcar să le ușureze soarta; în acest scop i-a transportat pe cheltuiala sa în alte locuri.

Între 33 și 37 grade latitudine nordică se întinde un ținut vast care a luat numele de Arkansas, după fluviul principal care îl străbate. Pe de o parte e mărginit de frontiera cu Mexicul, pe de alta de fluviul Mississippi. Pârâuri și râuri șerpuiesc în toate direcțiile, clima e blândă și solul roditor. Nu pot fi întâlnite acolo decât câteva hoarde sălbatice nomade. În această parte a țării, învecinată cu Mexicul și la mare distanță de așezările americane, guvernul Uniunii dorește să transporte resturile populației indigene din Sud.

La sfârșitul anului 1831, am fost asigurat că 10 000 de indieni au ajuns deja pe malurile râului Arkansas; alții veneau în fiecare zi. Dar Congresul nu izbutise încă să creeze o voință unanimă printre cei cărora urma să le decidă soarta; unii acceptau bucuroși să se depărteze de nucleul tiraniei; cei mai luminați refuzau să-și abandoneze recoltele nestrânse și noile locuințe; ei considerau că dacă acțiunea civilizatoare se va întrerupe, nu va mai fi reluată niciodată; se temeau că obiceiurile sedentare, de abia deprinse, să nu se piardă cu desăvârșire în ținuturile încă sălbatice, unde nimic nu era pregătit pentru a asigura subzistența unui popor de agricultori; ei știau că vor găsi în noile pustietăți hoarde dușmane și nu le vor putea rezista pentru că, fără a fi dobândit încă forța civilizației, nu mai au nici energia barbară de odinioară. Indienii au dibuit cu ușurință provizoratul din rostuirea care li se oferea. Cine le va garanta că vor fi lăsați în pace în noul lor adăpost? Statele Unite se angajează să-i ocrotească acolo; dar și teritoriul pe care îl ocupă acum le-a fost garantat

---

²³ În 1818, Congresul american a dat un ordin prin care teritoriul din Arkansas urma să fie vizitat de comisari americani însoțiți de delegați ai triburilor Creek, Choc-taw și Chickasaw. Această expediție a fost condusă de domnii Kennedy, McCoy, Wash Hood și John Bell. Vezi rapoartele comisarilor și notele lor în actele Congresului 87, *House of Representatives*.

odionioară prin jurămintele cele mai solemne.²⁴ E adevărat, guvernul american nu le ia azi aceste pământuri, dar permite ca ele să fie invadate. Fără îndoială că, în câțiva ani, aceeași populație albă, care îi presează acum, va fi din nou pe urmele lor în singurătățile din Arkansas; vor da de aceleași probleme, fără a avea la îndemână aceleași soluții; și cum mai de vreme sau mai târziu vor resimți lipsa pământului, vor trebui să se resemneze să dispară.

În comportarea Uniunii față de indieni e mai puțină cupiditate decât în politica statelor, dar tuturor le lipsește, în egală măsură, buna-credință.

Extinzând ceea ce ei numesc acțiunea binefăcătoare a legilor lor asupra indienilor, statele își fac socoteala că aceștia vor prefera să plece decât să se supună; promițându-le un adăpost sigur în Vest, guvernul central e conștient că nu va putea face nimic pentru acești nenorociți.²⁵

Astfel, prin tirania pe care o exercită, statele îi forțează pe sălbatici să fugă; prin promisiunile sale și cu ajutorul resurselor sale, Uniunea face ca această fugă să devină facilă. Sunt măsuri diferite care tind către același scop.²⁶

---

²⁴ În tratatul cu tribul Creek din 1790, poate fi găsită această clauză: „Statele Unite garantează solemn națiunii Creek toate pământurile pe care le posedă pe teritoriul Uniunii.”

Tratatul, încheiat în iulie 1791 cu triburile Cherokee, conține următoarele: „Statele Unite garantează solemn triburilor Cherokee toate pământurile pe care nu le-au cedat. Dacă un cetățean al Statelor Unite, altul decât un indian, se va stabili pe teritoriul Cherokee, Statele Unite declară că vor retrage acestui cetățean orice protecție și că vor lăsa ca triburile Cherokee să-l pedepsească cum vor găsi de cuviință.” Art. 8.

²⁵ Ceea ce nu-i împiedică să promită într-o manieră cât se poate de clară. Vezi scrisoarea președintelui adresată tribului Creek pe 23 martie 1829 (*Proceedings of the Indian Board in the City of New York*, p. 5): „Dincolo de marele fluviu (Mississippi) Tatăl vostru — se spune — a pregătit pentru a vă primi o țară mare. Acolo, frații voștri albi nu vor să vă tulbure; nu vor avea nici un drept asupra pământurilor voastre; veți putea trăi acolo, împreună cu copiii voștri, într-o țară a păcii și a abundenței, și cât timp va crește iarba și vor curge râurile, aceste pământuri vă vor aparține pentru totdeauna.” Într-o scrisoare adresată tribului Cherokee de secretarul Departamentului de război pe 18 aprilie 1829, acest funcționar le declară că nu trebuie să creadă că vor putea păstra pentru totdeauna pământurile pe care le au acum dar le dă această asigurare pozitivă pentru momentul în care se vor afla de cealaltă parte a râului Mississippi (aceeași lucrare, p. 6); ca și cum puterea care îi lipsește acum nu-i va lipsi și atunci.

²⁶ Pentru a avea o idee exactă despre politica anumitor state și a Uniunii față de indieni, pot fi consultate: 1. Legile statelor cu privire la indieni (această culegere se găsește în documentele legislative ale Congresului 21, nr. 319); 2. Legile Uniunii cu privire la același subiect și în special cea din 30 martie 1802 (aceste legi se găsesc în lucrarea dlui Story, intitulată: *Laws of the United States*); 3. Pentru a cunoaște situația actuală a relațiilor Uniunii cu toate triburile indiene, a se vedea raportul dlui Cass, Secretar de stat pentru Război, din 29 noiembrie 1823.

„Prin voința Tatălui nostru din Ceruri care conduce Universul — spuneau indienii Cherokee în jalba lor către Congres²⁷ — rasa oamenilor roșii din America a devenit puțină; rasa albă a devenit mare și renumită.

Când strămoșii voștri au sosit pe țărmurile noastre, omul roșu era puternic și, deși ignorant și sălbatic, i-a primit cu bunătate și le-a permis să-și odihnească picioarele obosite pe pământul lui. Părinții voștri și ai noștri și-au dat mâna în semn de prietenie și au trăit în pace.

Tot ceea ce a cerut omul alb pentru a-și satisface nevoile, indianul s-a grăbit să-i ofere. Atunci, indianul era stăpânul și omul alb — cel care cerea. Astăzi, scena s-a schimbat: forța omului roșu a devenit slăbiciunea sa. Pe măsură ce vecinii săi se înmulțeau, puterea sa era din ce în ce mai mică; iar acum, din atâtea triburi puternice care acopereau suprafața a ceea ce numiți Statele Unite, de abia dacă mai rămân câteva pe care le-a ocolit dezastrul universal. Triburile din Nord, atât de renumit odinioară printre noi pentru puterea lor, aproape că au dispărut. Acesta a fost destinul omului roșu în America.

Noi suntem ultimii din rasa noastră. Oare și noi trebuie să murim?

Tatăl nostru comun din Ceruri a dat din timpuri imemorabile strămoșilor noștri pământul pe care locuim; strămoșii noștri ni l-au lăsat moștenire. Noi l-am păstrat cu respect deoarece aici este cenușa lor. Am cedat sau am pierdut vreodată această moștenire? Permiteți-ne să vă întrebăm cu umilință, ce drept mai puternic decât dreptul moștenirii și al posesiunii imemorabile poate avea un popor asupra pământului? Știm că statul Georgia și președintele Statelor Unite pretind astăzi că noi am pierdut acest drept. O considerăm o afirmație gratuită. Când l-am pierdut? Ce crimă am făcut pentru a ni se lua patria noastră? Ni se reproșează că am luptat sub drapelul regelui Marii Britanii în timpul Războiului pentru Independență? Dacă despre această crimă este vorba, de ce nu ați declarat în primul tratat încheiat după acest război că am pierdut proprietatea asupra pământurilor? De ce n-ați inserat atunci un articol în tratat astfel conceput: Statele Unite sunt de acord să cadă la pace cu tribul Cherokee, dar, pentru a-i pedepsi pentru că au participat la război, declară că nu mai sunt considerați decât arendași pe pământul lor și că vor fi obligați să-l părăsească dacă statele vecine le-o vor cere? Atunci era momentul de a vorbi astfel; dar nimănui nu i-a trecut prin cap; și niciodată părinții noștri n-ar fi consimțit la un tratat al cărui rezultat ar fi fost răpirea țării lor și privarea de drepturile cele mai sfinte.”

Acesta este limbajul indienilor; ceea ce spun ei este adevărat; ceea ce prevăd ei, mi se pare inevitabil.

De oriunde ai privi destinul indienilor din America de Nord, nu se văd decât nenorociri de neevitat; dacă rămân sălbatici, vor fi împinși pe

²⁷ Din 19 noiembrie 1829. Acest fragment este tradus textual.

măsură ce alții avansează; dacă vor să se civilizeze, contactul cu o lume mai evoluată decât ei îi va lăsa în voia opresiunii și a mizeriei. Dacă vor continua să rătăcească dintr-un deșert într-altul, vor pieri; dacă vor dori să se fixeze, și atunci vor pieri. Nu se pot lumina decât cu ajutorul europenilor, dar apropierea europenilor contribuie la degradarea lor și îi împinge spre barbarie. Cât sunt lăsați în voia lor, ei vor refuza să-și modifice felul de a fi și, în cele din urmă, nu vor mai avea timp să o facă atunci când vor fi obligați să vrea să se schimbe.

Spaniolii i-au vânat pe indieni cu câinii, ca pe fiarele sălbatice; au jefuit Lumea Nouă ca pe un oraș învins după un asediu, fără discernământ și fără milă; dar nu totul poate fi distrus, și nebunia are o limită: resturile populațiilor indiene, care au scăpat de masacru, s-au amestecat în cele din urmă cu învingătorii adoptându-le religia și moravurile²⁸.

Purtarea americanilor din Statele Unite față de indigeni dovedește, dimpotrivă, cea mai pură dragoste pentru forme și pentru legalitate. Dacă indienii acceptă să rămână în starea de sălbăcie, americanii nu se amestecă în treburile lor și îi tratează ca pe niște popoare independente; nu își permit să le ocupe pământurile dacă nu le-au obținut în bună regulă printr-un contract; și dacă, din întâmplare, o națiune indiană nu mai poate locui pe teritoriul său, o iau frățește de mână și o conduc ei înșiși spre moarte în afara țării părinților săi.

Spaniolii, cu ajutorul unor practici monstruoase fără precedent și acoperindu-se de o rușine care nu va putea fi ștearsă, n-au izbutit totuși să extermine rasa indienilor, și nici măcar s-o împiedice să se bucure de aceleași drepturi ca și ei; americanii din Statele Unite au atins acest dublu rezultat cu o minunată ușurință, în liniște, legal, filantropic, fără vărsare de sânge, fără a viola, în ochii lumii, nici un principiu moral.²⁹ Nu s-ar fi putut distruge mai bine oamenii, respectând mai bine legile umanității.

---

²⁸ Nu trebuie să considerăm acest rezultat un merit al spaniolilor. Dacă triburile indiene n-ar fi fost legate de pământ prin agricultură la sosirea europenilor, ele ar fi fost distruse în America de Sud, la fel ca în America de Nord.

²⁹ A se vedea, între altele, raportul făcut de dl Bell, în numele Comitetului pentru treburile indienilor, din 24 februarie 1830, în care se stabilește la p. 5, prin rațiuni extrem de logice și unde se dovedește foarte doct că *The fundamental principle, that the Indians had no right by virtue of their ancient possession either of soil, or sovereignty, has never been abandoned expressly or by implication.*

Adică, „indienii, în virtutea vechilor lor posesii, n-au nici un drept de proprietate, nici de suveranitate, principiu fundamental care n-a fost niciodată abandonat, nici pe față, nici tacit.”

Citind acest raport, redactat de altfel de o mână dibace, ești uimit de ușurința și dezinvoltura cu care, de la primele cuvinte, autorul se debarasează de argumentele întemeiate pe dreptul natural și pe rațiune, denumite principii abstracte și teoretice. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mă conving mai puternic că singura deosebire în raporturile cu justiția dintre omul civilizat și cel care nu este ar fi următoarea: unul contestă justiției ceea ce celălalt se mulțumește să violeze.

POZIȚIA OCUPATĂ DE RASA NEAGRĂ
ÎN STATELE UNITE.³⁰ PRIMEJDIILE PE CARE
PREZENȚA EI LE REPREZINTĂ PENTRU ALBI

De ce e mai greu acum, decât în antichitate, de abolit sclavia și a face să-i dispară urmele. — În Statele Unite, prejudecata albilor împotriva negrilor pare mai puternică pe măsură ce se distruge sclavia. — Situația negrilor în statele din Nord și în cele din Sud. — De ce vor americanii să desființeze sclavia. — Diferențe care se pot observa între malul drept și malul stâng al râului Ohio. — Care sunt motivele. — Rasa neagră se retrage spre Sud, la fel se întâmplă și cu sclavia. Explicația acestui fapt. — Dificultățile întâmpinate de statele din Sud o dată cu abolirea sclaviei. — Primejdiile viitoare. — Preocupările spirituale. — Întemeierea unei colonii negre în Africa. — De ce, în timp ce sunt dezgustați de sclavie, americanii din Sud îi sporesc rigorele.

Indienii vor muri în izolare așa cum au trăit; dar destinul negrilor este oarecum împletit cu cel al europenilor. Cele două rase sunt legate una de alta, fără a se contopi; le este la fel de dificil și să se separe complet, și să se unească.

Cea mai de temut primejdie care amenință Statele Unite se naște din prezența negrilor pe pământul lor. Oricare ar fi punctul de plecare, de câte ori se cercetează cauzele tulburărilor prezente și ale primejdiilor viitoare pentru Uniune, se ajunge întotdeauna la acest fapt.

În general, oamenii trebuie să depună eforturi mari și constante pentru a crea nenorociri durabile; dar există un rău care pătrunde pe furiș în lume; la început, de abia se observă abuzurile obișnuite ale puterii; începe cu un individ al cărui nume istoria nu îl înregistrează; e depus ca o sămânță otrăvitoare undeva în pământ; apoi aceasta se autoalimentează, se răspândește fără efort și răul crește în mod firesc, o dată cu societatea care l-a născut: acest rău este sclavia.

Creștinismul a desființat robia; creștinii din secolul șaisprezece au restabilit-o; și totuși n-au acceptat-o niciodată astfel, decât ca pe o excepție în sistemul lor social și au avut grijă să o restrângă la o singură rasă. Au rănit astfel umanitatea mai puțin; dar rana e infinit mai greu de lecuit.

---

³⁰ Înainte de a trata acest subiect, sunt dator cu un avertisment față de cititor. Într-o carte despre care am vorbit la începutul acestei lucrări și care o să apară în curând, dl Gustave de Beaumont, tovarășul meu de călătorie, și-a propus să explice francezilor care este situația negrilor din Statele Unite. Dl de Beaumont a studiat o problemă pe care eu mi-am permis doar să o ating.

Notele cărții sale reproduc un număr mare de documente legislative și istorice, foarte prețioase și absolut necunoscute, prezentate de altfel în tablouri a căror energie nu poate fi egalată decât de adevăr. Lucrarea domnului de Beaumont trebuie citită de toți cei care ar vrea să înțeleagă la ce excese ale tiraniei ajung oamenii când se depărtează de natură și de omenie.

Trebuie atent diferențiate două probleme: sclavia în sine și urmările ei. Nenorocirile imediate provocate de sclavie sunt aceleași la antici ca și la moderni, dar urmările lor sunt diferite. În antichitate, sclavul aparținea aceleiași rase ca și stăpânul său și ades îi era superior prin cultură și inteligență.³¹ Doar libertatea îi separa; dacă sclavului i se dădea libertatea, cei doi puteau fi confunțați.

Anticii aveau deci un mijloc destul de simplu pentru a scăpa de sclavie și de urmările ei; acest mijloc era dezrobirea și de îndată ce a fost aplicat, într-o manieră generală, a avut rezultate bune.

Nu înseamnă că în antichitate n-au mai persistat o vreme urmele robiei, chiar după ce sclavia a fost desființată.

Conform unei prejudecăți naturale, omul îl disprețuiește pe cel care i-a fost mult timp inferior după ce acesta i-a devenit egal; inegalității reale produse de avere și de lege îi urmează întotdeauna o inegalitate imaginară, a cărei rădăcină se află în moravuri: dar la cei vechi, acest efect secundar al sclaviei avea un termen. Omul eliberat semăna atât de mult cu cel liber, încât în curând devenea imposibil să-i deosebești.

În antichitate, cel mai greu era să modifice legea; la moderni — să schimbi moravurile și, pentru noi, dificultățile reale încep acolo unde pentru cei vechi ele se terminau.

Explicația vine din faptul că la moderni starea imaterială și temporară a sclaviei se combină într-un mod foarte nefericit cu starea materială și permanentă a diferenței de rasă. Amintirea sclaviei dezonorează rasa și rasa perpetuează amintirea sclaviei.

Nu există african care să fi venit de bunăvoie pe teritoriul Lumii Noi; de unde rezultă că toți cei care sunt acolo în zilele noastre sunt sclavi sau sclavi eliberați. Astfel, negrul transmite descendenților săi, o dată cu viața, semnele exterioare ale rușinii. Legea poate desființa robia; însă numai Dumnezeu poate face să-i dispară urma.

Sclavul modern nu se deosebește de stăpânul său doar prin libertate, ci și prin origine. Puteți să faceți ca negrul să fie liber, dar nu puteți face să nu fie un străin în relația cu europeanul.

Și asta nu e totul: acestui om care s-a născut umil, acestui străin pe care sclavia l-a adus printre noi nu i se recunosc trăsăturile generale ale umanității. Fața lui ni se pare hidoasă, inteligența lui limitată, gusturile sale — josnice; aproape că-l considerăm o ființă intermediară între animal și om.³²

---

³¹ Se știe că mulți dintre autorii cei mai celebri din antichitate erau sau fuseseră sclavi: Esop și Terențiu se numără printre ei. Sclavii nu aparțineau întotdeauna națiunilor barbare: războiul arunca în sclavie și oameni foarte instruiți, aparținând unor civilizații înaintate.

³² Pentru ca albi să poată renunța la ideea pe care și-au făcut-o despre inferioritatea intelectuală și morală a foștilor lor sclavi, ar trebui ca negrii să se schimbe, dar ei nu se pot schimba cât timp persistă această opinie.

După ce au abolit sclavia, modernii ar trebui să distrugă și trei prejudecăți mai puțin sesizabile și mai tenace decât ea: prejudecata stăpânului, prejudecata rasei și, în cele din urmă, prejudecata albului.

Nouă, celor care am avut norocul să ne naștem printre oameni pe care natura i-a creat asemănători iar legea i-a declarat egali, ne este foarte greu să înțelegem ce spațiu de netrecut îl separă pe negrul din America de european. Dar putem să ne facem o idee, judecând prin analogie.

Am cunoscut mari inegalități al căror principiu era doar în legislație. Ce poate fi mai fictiv, decât inferioritatea pur legală! Ce poate fi mai contrar instinctului omenesc decât diferențele permanente stabilite între oameni evident asemănători! Și totuși aceste diferențe au durat timp de secole; mai persistă încă în multe locuri; peste tot au lăsat urme mentale pe care timpul le șterge cu greu. Dacă inegalitatea creată doar de lege este atât de greu de dezrădăcinat, cum să o elimini pe cea care, pe deasupra, pare că își are fundamentul imuabil în natura însăși?

Când observ cu câtă greutate corpul aristocratic, de orice natură ar fi el, izbutește să se confunde aparent cu masa poporului dovedind în același timp o maximă preocupare pentru păstrarea barierelor nevăzute care îi separă, pierd, în ceea ce mă privește, speranța că o aristocrație bazată pe semne vizibile și nepieritoare poate să dispară.

Sunt de părere că cei care speră că într-o zi negrii se vor contopi cu europenii se îmbată cu o iluzie. Rațiunea nu mă îndeamnă să cred și nu văd nici un indiciu factic care să confirme așa ceva.

Până acum, peste tot unde albi au fost cei mai puternici, i-au ținut pe negri în umilință și în slavie. Peste tot unde negrii au fost mai puternici i-au eliminat pe albi; este singura legătură ce a existat vreodată între cele două rase.

Dacă analizez situația din Statele Unite în zilele noastre, observ că într-o anumite parte a țării bariera legală care separă cele două rase s-a coborât, dar nu cea a moravurilor: observ că sclavia dă înapoi; dar prejudecata care i-a dat naștere e neclintită.

S-au apropiat oare negrii de albi în acea regiune a Uniunii unde nu mai sunt sclavi? Oricine a locuit în Statele Unite a observat că s-a produs efectul contrar.

Prejudecata rasei mi se pare mai puternică în statele care au abolit sclavia decât acolo unde sclavia există încă, și nicăieri nu este mai intolerantă decât în statele unde robia n-a fost niciodată cunoscută.

Este adevărat că, în Nordul Uniunii, legea permite negrilor și albilor să se căsătorească legitim; dar e sigur că opinia publică îl va respinge declarându-l ticălos pe albul care s-ar uni cu o negresă și ar fi greu de citat un asemenea fapt ca exemplu.

Aproape în toate statele în care a fost abolită sclavia s-au dat drepturi negrilor; dar dacă negrul se prezintă la vot, o face cu riscul vieții. Persecu-

tat, el se poate plânge, dar toți judecătorii sunt albi. Legea îi dă acces la banca juraților, dar prejudecata îl respinge. Fiul său nu poate merge la școală unde învață descendentul omului european. Nici cu aur nu poate cumpăra dreptul de a se așeza la teatru lângă cel care i-a fost stăpân; în spital, zace în altă parte. I se permite negrului să se roage aceluiași Dumnezeu ca al albilor, dar nu să îngenuncheze în fața aceluiași altar. El are preoții și bisericile lui. Nu i se închid porțile cerului, dar inegalitatea se oprește cu greu la marginea lumii de apoi. Când negrul moare, osemintele lui sunt aruncate în altă parte și deosebiri de condiții se regăsesc chiar și în egalitatea morții.

Astfel, negrul este liber, dar el nu poate fi egal în drepturi, plăceri, muncă și necazuri, nici măcar în mormânt, cu acela al cărui egal a fost declarat; nu se poate întâlni nicăieri cu el, nici cât e viu, nici când e mort.

În Sud, unde sclavia persistă, grija de a-i ține pe negri de-o parte e mai mică; uneori, împart cu albi munca și plăcerile; până la un punct, se admite și amestecul cu ei; legislația e mai dură în privința lor: obiceiurile sunt mai tolerante și mai blânde.

În Sud, stăpânul nu se teme să-l ridice pe sclav până la înălțimea sa, deoarece știe că, dacă vrea, poate oricând să-l coboare la loc în țărână. În Nord, albul nu mai percepe clar bariera care îl separă de o rasă degradată și se distanțează de ea cu atât mai grijuliu, cu cât se teme mai mult că, într-o zi, va fi confundat cu ea.

Pentru americanul din Sud, natura, reintrând uneori în drepturile ei, restabilește pentru o clipă egalitatea între albi și negri. În Nord, orgoliul reduce la tăcere chiar și pasiunea cea mai imperioasă a omului. Poate că americanul din Nord ar consimți să împărtășească vremelnice cu o negresă plăcerile lui, dar legiutorul va declara în acest caz că ea nu trebuie să dorească să împartă cu el patul; ci că ea poate deveni soția lui; iar albul o va evita cu oroare.

Astfel, în Statele Unite prejudecata care îi respinge pe negri pare să crească pe măsură ce negrii încetează de a mai fi sclavi și inegalitatea se încrustează în moravuri pe măsură ce dispare din legi.

Dar dacă poziția relativă a celor două rase este așa cum am descris-o, de ce au abolit americanii sclavia în Nordul Uniunii și o păstrează în Sud, înăsprindu-i regulile?

E ușor de răspuns. Desființarea sclaviei din Statele Unite nu este în interesul negrilor, ci al albilor.

Primii negri au fost aduși în Virginia către anul 1621.³³ În America, de altfel ca și peste tot pe pământ, sclavia s-a născut în Sud. Apoi s-a în-

³³ Vezi *History of Virginia* de Beverley. Vezi, de asemenea, în *Mémoires de Jefferson* detalii ciudate despre apariția negrilor în Virginia și despre primul act, din 1778, care a interzis importul lor.

tins din aproape în aproape; dar pe măsură ce înainta spre Nord numărul sclavilor descreștea.³⁴ În Noua Anglie au fost dintotdeauna puțini negri.

Coloniile erau întemeiate: trecuse deja un secol și un fapt extraordinar bătea la ochi. În provinciile în care nu existau, ca să zicem așa, deloc sclavi, populația creștea, bogăția și bunăstarea sporeau mai repede decât în cele care aveau sclavi.

Totuși, în primele din aceste regiuni locuitorul era obligat să cultive el însuși pământul, sau să închirieze serviciile altuia; în celelalte, el găsea la dispoziția sa muncitori ale căror eforturi nu trebuiau retribuite. Pe de o parte era deci muncă și cheltuială; de cealaltă — trândăvie și zgârcenie: și totuși, avantajul era de partea primilor.

Acest rezultat pare cu atât mai dificil de explicat cu cât emigranții aparțineau aceleiași rase europene, aveau aceleași obiceiuri, aceeași civilizație, aceleași legi care nu se deosebeau decât prin amănunte puțin sesizabile.

Timpul trecea; părăsind țărmurile Oceanului Atlantic, anglo-americanii se înfundau tot mai mult în singurătățile Vestului; găseau acolo terenuri și climate noi; aveau de înfruntat obstacole de naturi diferite; rasele se amestecau; oamenii din Sud urcau în Nord, oamenii din Nord coborau în Sud. Și, în vâltoarea tuturor acestor procese, același fapt se reproducea pretutindeni; colonia în care nu existau sclavi devenea mai populară și mai prosperă decât cea în care sclavia era în vigoare.

Pe măsură ce se înainta, se putea deci observa că servitutea, atât de crudă pentru sclav, era funestă și pentru stăpân.

Dar acest adevăr și-a găsit ultima confirmare când s-a ajuns pe malul râului Ohio.

Fluviul pe care indienii l-au denumit prin excelență Ohio, Râul Frumos, udă cu apele sale una dintre cele mai splendide văi în care a locuit vreodată omul. Pe ambele maluri ale râului Ohio se întind terenuri vălurite, unde solul îi oferă în fiecare zi truditului comori inepuizabile; pe amândouă malurile aerul e la fel de sănătos și clima la fel de temperată; fiecare mal alcătuiește frontiera extremă a unui stat mare; cel care, la stânga, urmează miile de sinuozități pe care le descrie cursul râului

---

³⁴ Numărul sclavilor nu era mai mic în Nord, și avantajele produse de sclavie nu erau mai contestate în Sud. În 1740, legislativul statului New York declară că trebuie încurajat cât mai mult importul direct de sclavi și că va trebui sever pedepsită contrabanda, pentru că aceasta îl descurajează pe comerciantul cinstit. (*Kent's Commentaries*, vol. II, p. 206)

În *Massachusetts Historical Collection* se pot găsi, în vol. IV, p. 193, cercetările bizare ale lui Belknap despre sclavia din Noua Anglie. Rezultă că negrii au fost aduși aici, încă din 1630, dar că încă de pe atunci legiuitorii și moravurile s-au opus sclaviei.

În același loc se poate vedea cum, la început, opinia publică, iar apoi legea au reușit să desființeze sclavia.

Ohio se numește Kentucky; celălalt poartă chiar numele fluviului. Cele două state nu diferă decât într-un singur punct: Kentucky a permis sclavia, statul Ohio a respins-o³⁵.

Călătorul plasat în mijlocul râului Ohio se poate lăsa dus de curent până în locul în care acesta se varsă în Mississippi, navigând astfel între libertate și servitute; și nu trebuie decât să arunce o privire în jur pentru a-și da seama într-o clipă care dintre ele este mai favorabilă umanității.

Pe malul stâng al fluviului, populația este răsfirată; din când în când se observă câte un grup de sclavi trecând cu aer nepăsător pe câmpurile semipustii; pădurea originală renaște mereu; ai spune că societatea a ațipit; omul pare trândav, în timp ce natura oferă imaginea activității și a vieții.

De pe malul drept, se aude zgomotul confuz care vestește de departe prezența industriei: recolte bogate acoperă câmpurile; clădiri elegante vădesc gusturile și meticulozitatea truditorilor; din toate părțile se vede îndestularea, omul pare bogat și mulțumit; el muncește³⁶.

Statul Kentucky a fost întemeiat în 1775, statul Ohio doisprezece ani mai târziu. Doisprezece ani în America sunt cât cincizeci de ani în Europa. Astăzi, populația din Ohio o depășește cu 250 000 de locuitori pe cea din Kentucky.³⁷

Aceste efecte diferite ale sclaviei și ale libertății nu pot fi înțelese cu ușurință; ele sunt suficiente pentru a explica multe dintre diferențele care despart civilizația antică de cea din zilele noastre.

Pe malul stâng al râului Ohio munca se confundă cu ideea de sclavie; pe malul drept cu cea de bunăstare și progres acolo este degradată, aici este onorată; pe malul stâng al fluviului nu pot fi găsiți muncitori care să aparțină rasei albe, se tem să nu pară sclavi; trebuie lăsat totul pe seama negrilor; pe malul drept, zadarnic ai căuta un trântor; albi răspândesc asupra întregii activități felul lor de a munci și inteligența lor.

Astfel, oamenii care, în Kentucky, sunt tocmiți pentru a exploata bogățiile naturale ale solului n-au nici zel, nici cunoștințe; în timp ce cei care le-ar putea avea stau degeaba, sau pleacă în Ohio pentru a-și putea folosi îndemânarea fără a se face de rușine.

E adevărat că, în Kentucky, stăpânii îi pun pe sclavi să muncească și nu-i plătesc, dar obțin puține rezultate de pe urma eforturilor lor, în timp

---

³⁵ Ohio nu numai că nu permite sclavia, dar interzice negrilor liberi să pătrundă pe teritoriul său și le interzice să cumpere ceva. Vezi Statutele din Ohio.

³⁶ Nu doar omul ca individ este activ în Ohio; statul însuși are imense întreprinderi; statul Ohio a construit un canal între lacul Erie și Ohio prin care valea râului Mississippi comunică cu râul din Nord. Datorită acestui canal, mărfurile din Europa, care ajung la New York, pot să coboare pe apă până la New Orleans, străbătând peste cinci sute de leghe pe continent.

³⁷ Cifrele exacte ale recensământului din 1830 sunt: Kentucky: 688 844; Ohio: 937 679.

ce banii pe care i-ar da unor muncitori liberi s-ar regăsi înzecit în valoarea muncii lor.

Muncitorul liber este plătit, dar lucrează mai repede decât sclavul și rapiditatea în execuție este unul din elementele principale ale economiei. Albul își vinde sprijinul, dar acesta nu e cumpărat decât dacă e util; negrul nu poate cere nimic pentru munca sa, dar există obligația de a-l hrăni tot timpul; el trebuie întreținut la bătrânețe ca și la maturitate, în copilăria sa lipsită de rod, ca și în anii generoși ai tinereții sale, când e bolnav și când e sănătos. Doar plătind se poate obține munca atât a unuia, cât și a celuilalt: muncitorul liber primește un salariu; sclavul — educație, alimente, îngrijiri, haine; banii pe care îi cheltuiește stăpânul pentru a-l întreține pe sclav se risipesc în fleacuri, cheltuiala nici nu se observă; salariul muncitorului se dă dintr-o dată și pare că nu îl îmbogățește decât pe cel care îl primește; dar în realitate, sclavul a costat mai mult decât un om liber și munca sa a fost mai puțin productivă.³⁸

Influența sclaviei se întinde și mai departe: ea pătrunde în sufletul stăpânului și imprimă o anumită direcție ideilor și preferințelor lui.

Natura i-a dat omului de pe cele două maluri ale râului Ohio un caracter întreprinzător și energic; dar pe fiecare mal al fluviului aceste două calități sunt folosite diferit.

Albul de pe malul drept, obligat să trăiască din propriile sale eforturi, a plasat în bunăstarea materială scopul principal al existenței sale; și cum teritoriul pe care locuiește oferă inițiativei lui resurse nepuizabile și atracții mereu renăscute, râvna sa de a dobândi a depășit limitele obișnuite ale cupidității umane; chinuit de dorința îmbogățirii, el pășește cu îndrăzneală pe toate căile pe care i le deschide norocul; devine marinăr, pionier, muncitor, cultivator, suportând cu egală perseverență truda și primejdiile legate de diferitele profesii; există ceva minunat în resursele geniului său și un fel de eroism în dorința sa de câștig.

Americanul de pe malul stâng nu numai că disprețuiește munca, dar și toate întreprinderile pe care munca le face să înflorească; trăind într-un

---

³⁸ Independent de aceste cauze, care abundă peste tot unde există muncitori liberi și fac munca lor mai productivă și mai economică decât cea a sclavilor, trebuie semnalat un factor specific Statelor Unite: pe toată suprafața Uniunii nu s-a găsit mijlocul de a cultiva trestia de zahăr decât pe malurile râului Mississippi, acolo unde acest râu se varsă în Golful Mexic. În Louisiana, cultura trestiei este extrem de avantajoasă: nicăieri muncitorul nu obține un preț atât de mare pentru truda sa; și cum întotdeauna se stabilește un anumit raport între cheltuielile de producție și produs, prețul sclavilor este foarte mare în Louisiana. Or, Louisiana făcând parte din statele confederate, sclavii pot fi aduși aici din toate părțile Uniunii; prețul unui sclav la New Orleans influențează, ridicându-l, prețul sclavilor de pe toate celelalte piețe. Rezultă că, în ținuturile în care pământul produce puțin, cheltuielile pentru cultivarea lui de către sclavi pot fi considerabile, ceea ce dă un mare avantaj concurenței muncitorilor liberi.

belșug trândav, el are toate înclinațiile oamenilor leneși, în ochii săi banul și-a pierdut o parte din valoare; el nu mai țintește bogăția, ci agitația și plăcerea și cheltuiește pentru ele energia pe care vecinul său o folosește altfel; e pasionat de vânătoare și război; îi plac exercițiile fizice violente; e familiarizat cu folosirea armelor și e învățat încă din copilărie să-și riște viața în competiții ciudate. Sclavia nu numai că îi împiedică pe albi să facă avere, dar le și abate dorința de a o avea.

Aceleași cauze operând continuu de două secole în sens contrar în coloniile engleze ale Americii septentrionale au sfârșit prin a crea o diferență uimitoare între capacitatea comercială a omului din Sud și a celui din Nord. Astăzi, doar în Nord există flotă, fabrici, căi ferate și canale.

Această diferență se observă nu doar comparând Nordul cu Sudul, ci comparându-i între ei pe locuitorii Sudului. În statele meridionale ale Uniunii, aproape toți cei care se dedică întreprinderilor comerciale și încearcă să folosească sclavia sunt veniți din Nord; în fiecare zi, oamenii din Nord se răspândesc în această parte a teritoriului american, unde concurența este mai puțin acerbă, descoperă acolo resurse pe care locuitorii băștinași nu le observă și, supunându-se unui sistem pe care îl dezaprobă, ei izbutesc să obțină un profit sporit față de cei care îl mai susțin încă după ce l-au întemeiat.

Dacă aș dori să duc mai departe comparația, aș putea dovedi cu ușurință că aproape toate deosebirile care se observă între caracterul americanilor din Sud și din Nord au drept origine sclavia; dar ar însemna să mă depărtez de subiect; acum încerc să aflu nu care sunt toate rezultatele sclaviei, ci care sunt efectele ei asupra prosperității materiale a celor care o acceptă. În antichitate, influența sclaviei asupra producerii bogățiilor nu putea fi cunoscută decât incomplet. Sclavia exista pe atunci în toată lumea civilizată, iar popoarele care nu o cunoșteau deloc erau barbare.

Astfel, creștinismul n-a distrus sclavia decât proclamând drepturile sclavilor; în zilele noastre ea poate fi atacată doar în numele stăpânului: în această privință interesul și morala coincid.

Pe măsură ce în Statele Unite se manifestă aceste adevăruri, sclavia se retrage încetul cu încetul, lumina experienței făcând-o inutilă.

Sclavia a început în Sud, apoi s-a întins în Nord, astăzi ea se retrage. Libertatea pornită din Nord coboară fără încetare spre Sud. Dintre statele mari, Pennsylvania este la limita extremă de Nord a sclaviei, dar chiar și în aceste limite, ea este șubrezită; Maryland, care este chiar dedesubtul Pennsylvaniei, e pe punctul de a renunța la sclavie și Virginia, care vine după Maryland, discută despre utilitatea și primejdiile robiei.³⁹

³⁹ Există un motiv special care detașează în cele din urmă cauza sclaviei în aceste două state pe care le-am numit. Vechea bogăție a acestei părți a Uniunii era întemeiată în special pe cultura tutunului. Sclavii sunt deosebiți de dotați pentru această

Nu se petrece niciodată vreo mare schimbare a instituțiilor omenești fără ca printre cauzele acestei schimbări să nu existe legile de succesiune.

Când în Sud domnea inegalitatea împărțirii, fiecare familie era reprezentată de un om bogat care nu mai simțea nici nevoia, nici dorința de a munci; în jurul lui trăiau, la fel ca niște plante parazite, membrii familiei sale pe care legea îi exclusese de la moștenire; pe atunci, în toate familiile din Sud se vedea ceea ce se mai poate observa și în zilele noastre în familiile nobile din unele țări europene unde mezinii, fără a fi la fel de bogați ca cel mai vârstnic dintre frați, sunt la fel de trândavi ca el. Acest efect similar a apărut în America și în Europa datorită unor cauze perfect asemănătoare. În Sudul Statelor Unite, întreaga rasă albă formează un corp aristocratic cu un anume număr de indivizi privilegiați în fruntea lor, a căror bogăție era permanentă și plăcerile ereditare. Acești șefi ai nobilimii americane perpetuau în corpul pe care îl reprezentau toate prejudecățile tradiționale ale rasei albe și considerau trândăvia o onoare. În sânul acestei aristocrații se puteau găsi săraci, dar nu oameni care să muncească; mizeria părea preferabilă activității; muncitorii negri și sclavii nu aveau nici o concurență și, orice părere ar fi existat în legătură cu utilitatea eforturilor lor, trebuiau angajați, deoarece erau singurii disponibili.

În momentul în care legislația succesorală a fost abolită simultan, toate averile au început să se micșoreze și toate familiile s-au apropiat, prin aceeași mișcare, de starea care făcea din muncă un lucru necesar existenței; multe familii au dispărut cu totul; toți au întrevăzut momentul în care fiecare va trebui să facă față propriilor nevoi. Și astăzi mai există bogați, dar ei nu mai formează un corp ereditar compact; n-au putut să-și însușească un spirit, să-l apere și să-l facă să pătrundă în rândurile lor. A început astfel abandonarea, de comun acord, a prejudecății care stigmatiza munca, au apărut mai mulți săraci, și săracii au început să-și câștige mijloacele de trai fără să se rușineze. Astfel, unul din efectele imediate ale egalizării moștenirilor a fost crearea unei clase de muncitori liberi. Din momentul în care muncitorul liber a început să-l concureze pe sclav, inferioritatea acestuia din urmă a devenit clară și sclavia a fost atacată în însăși principiul ei, care este interesul stăpânului.

Pe măsură ce sclavia se retrage, rasa neagră o urmărește în marșul său de repleiere, revenind la tropice, de unde a și pornit.

La prima vedere acest lucru poate părea extraordinar, dar în cele din urmă el poate fi priceput.

---

cultură; or, se întâmplă că de ani buni, tutunul își pierde valoarea sa de vânzare, în timp ce valoarea sclavilor rămâne aceeași. Astfel, raportul între cheltuieli și venituri s-a schimbat. Locuitorii din Maryland și Virginia sunt mai dispuși decât acum treizeci de ani să se lipsească de sclavi în cultura tutunului, fie să se lipsească atât de cultura tutunului, cât și de sclavi.

Abolind principiul servituții, americanii nu-i eliberează pe sclavi.

Poate că se va înțelege cu greu ceea ce urmează, dacă nu dau un exemplu; o să-l aleg pe cel al statului New York. În 1788, statul New York a interzis pe teritoriul său vânzarea sclavilor. Era o manieră ocolită de a interzice importul lor. De atunci, numărul lor n-a crescut decât în măsura sporului natural al populației negre.

Opt ani mai târziu, s-a luat o măsură hotărâtă și s-a declarat că, începând de la 4 iulie 1799, toți copiii care se vor naște din părinți sclavi vor fi liberi. Orice cale de creștere a numărului sclavilor era închisă; sclavi mai există, dar se poate afirma că sclavia a dispărut.

Din momentul în care un stat din Nord interzice astfel importul sclavilor, nu mai sunt aduși negri din Sud.

Și când statul din Nord interzice vânzarea negrilor, sclavul nu mai poate fi înstrăinat de cel care îl posedă, devenind astfel o proprietate incomodă și interesul este de a-l transporta în Sud.

În ziua în care un stat din Nord declară că fiul sclavului se va naște liber, acesta din urmă își pierde o mare parte din valoarea sa de vânzare; fiindcă fiul său nu mai poate pătrunde pe piață, interesul de a-l transporta în Sud devine mai mare.

Astfel, aceeași lege îi împiedică pe sclavii din Sud să vină în Nord și îi împinge pe cei din Nord spre Sud.

Dar iată un motiv și mai puternic decât cele despre care am vorbit.

Pe măsură ce într-un stat numărul sclavilor scade, se simte nevoia muncitorilor liberi. Pe măsură ce muncitorii liberi pun stăpânire pe toate activitățile, munca sclavului devine mai puțin productivă, el ajunge să fie o proprietate mediocră sau inutilă și prevalează interesul de a-l exporta în Sud, unde concurența nu este de temut.

Abolirea sclaviei nu îl face pe sclav liber; el își schimbă doar stăpânul. Din miazănoapte trece în miazăzi.

În ceea ce-i privește pe negrii eliberați și pe cei care s-au născut după ce sclavia a fost abolită, ei nu mai părăsesc Nordul spre a trece în Sud, dar se găsesc față de europeni într-o poziție asemănătoare cu cea a indigenilor; sunt pe jumătate civilizați și lipsiți de drepturi în mijlocul unei populații înfinit superioare în bogăție și în cunoștințe. Sunt expuși tiraniei legilor⁴⁰ și intoleranței moravurilor. Într-un sens mai nenorociți decât indienii, ei au împotriva lor amintirile sclaviei și nu pot reclama proprietatea asupra nici unui petic de pământ; mulți se prăbușesc sub povara mizeriei⁴¹;

---

⁴⁰ Statele care au abolit sclavia se străduiesc de obicei să facă insuportabil traiul negrilor liberi pe teritoriul lor; și cum în această privință se stabilește un fel de emulație între diferitele state, nefericiții negri n-au de ales decât între două rele.

⁴¹ În statele în care sclavia e abolită, există o mare diferență între mortalitatea albilor și a negrilor: din 1820 până în 1831, în Philadelphia a murit doar un alb din patruzeci

alții se îngrămădesc în orașe, unde îndeplinind muncile cele mai grele, duc o existență precară și mizerabilă.

De altfel, chiar dacă numărul negrilor ar continua să crească la fel ca pe vremea când nu erau încă liberi, numărul albilor crescând de două ori mai mult după desființarea sclaviei, negrii vor fi în curând acoperiți de valurile unei populații străine.

Un teritoriu cultivat de sclavi este în general mai puțin populat decât un teritoriu cultivat de oameni liberi; și America este un ținut nou; în momentul în care un stat desființează sclavia, el e doar pe jumătate locuit. De îndată ce servitutea a fost distrusă și se face simțită nevoia de muncitori liberi, o gloată de aventurieri îndrăzneți apare imediat, venind din toate colțurile țării ca să profite de noile resurse ce sunt la dispoziția tuturor activităților. Pământul se împarte între ei; pe fiecare parcelă se stabilește o familie de albi care o ia în stăpânire. Emigrația europeană se dirijează și ea spre statele libere. Ce să facă săracul din Europa, care vine să caute bunăstarea și fericirea în Lumea Nouă, dacă se va stabili într-un loc în care munca e pătată de dezonoare?

Astfel, populația albă crește prin sporul ei natural și, în același timp, printr-o imensă emigrație, în timp ce populația neagră, neprimind emigranți, se diminuează. În curând, proporția dintre cele două rase se va răsturna. Negrii nu mai sunt decât niște biete rămășițe, un mic trib nomad și sărac, pierdut în mijlocul unui popor imens, proprietar al solului; și prezența lor nu mai este observată decât cu ocazia nedreptăților la care sunt supuși.

În multe state din Vest, rasa neagră n-a fost prezentă niciodată: în toate statele din Nord, ea dispăre. Deci marea întrebare a viitorului se restrânge într-un cerc strâmt; devine mai puțin amenințătoare, dar nu mai ușor de rezolvat.

Pe măsură ce se coboară în Sud, este din ce în ce mai greu de desființat sclavia în mod eficient. E rezultatul mai multor cauze materiale, care trebuie explicate.

Prima este clima: e sigur că pe măsură ce europenii se apropie de tropice le e din ce în ce mai greu să muncească; mulți americani pretind că, la o anumită latitudine, climatul devine mortal, în timp ce negrul îl suportă fără probleme⁴². Dar nu cred că această idee, atât de încurajatoare pentru lenea omului din Sud, este întemeiată pe experiență. Nu e mai

---

și doi de indivizi aparținând rasei albe, în timp ce un negru din douăzeci a pierit. Mortalitatea nu este atât de mare printre negrii sclavi. (Vezi *Emmerson's medical Statistics*, p. 28.)

⁴² E adevărat pentru locurile unde se cultivă orezul. Orezăriile, care sunt nesănătoase în toate țărilor, sunt deosebit de periculoase în cele în care e prezent soarele arzător al tropicelor. Europenii ar putea cu greu să cultive pământul în această parte a Lumii Noi, dacă s-ar încapățâna să-l facă să producă orez. Dar nu ne putem lipsi de orezării?

cald în Sudul Uniunii decât în Spania sau Italia.⁴³ De ce europeanul n-ar putea munci? Și dacă sclavia a fost abolită în Italia și în Spania, fără ca stăpânii să dispară, de ce nu s-ar petrece același lucru și în Uniune? Nu cred deci că natura le-a interzis, sub amenințarea pedepsei cu moartea, europenilor din Georgia sau Florida să-și muncească singuri pământul; dar, fără îndoială, această muncă ar fi mai grea și mai puțin productivă⁴⁴ decât cea a locuitorilor din Noua Anglie. Muncitorul liber își pierde astfel în Sud o parte a superiorității sale față de sclav și abolirea sclaviei nu mai e atât de necesară.

Toate plantele din Europa cresc în Nordul Uniunii; Sudul are produse specifice.

S-a observat că sclavia este un mijloc costisitor de cultivare a cerealelor. Cel care recoltează grâu într-o țară în care sclavia nu e cunoscută își păstrează de obicei un număr mic de muncitori: la seceriș și în timpul semănatului el mai angajează, e adevărat, încă mulți alții; dar aceștia nu locuiesc decât temporar la el.

Pentru a-și umple hambarele și pentru a-și însămânța câmpurile, agricultorul care trăiește într-un stat cu sclavi este obligat să întrețină tot anul un mare număr de slugi, de care are nevoie doar câteva zile; pentru că, spre deosebire de muncitorii liberi, sclavii nu pot aștepta, lucrând pentru ei înșiși, momentul în care le va fi închiriată munca. Trebuie cumpărați pentru a te putea folosi de ei.

Independent de inconvenientele sale generale, sclavia este, în mod natural, mai puțin aplicabilă în țările în care se cultivă cereale decât în cele în care se cultivă alte produse.

Dimpotrivă, cultura tutunului, a bumbacului și în special a trestiei de zahăr necesită îngrijiri permanente. Pot fi întrebuințați femeii și copiii, care sunt inutilizabili la cultura grâului. Astfel, sclavia este natural mai adecvată țărilor unde se cultivă produsele pomenite mai sus.

Tutunul, bumbacul, trestia nu cresc decât în Sud, și acolo sunt principala sursă de bogăție a țării. Distrugând sclavia, oamenii din Sud se vor găsi într-una din aceste două alternative: sau vor fi obligați să-și schimbe sistemul de culturi și atunci ar intra în concurență cu oamenii din Nord, mai activi și mai experimentați decât ei; sau vor trebui să cultive aceleași produse fără sclavi și atunci vor fi siliți să suporte concurența celorlalte state din Sud, care și-au păstrat sclavii.

---

⁴³ Aceste state sunt mai aproape de Ecuator decât Italia și Spania, dar continentul american este infinit mai rece decât cel european.

⁴⁴ Spania a transportat odată, într-un district din Louisiana numit Attakapas, niște țărani din Acores. N-au fost transformați în sclavi; a fost o încercare. Și astăzi acești oameni cultivă pământul fără sclavi; dar activitatea lor este atât de lipsită de vlagă, încât de abia le satisface necesitățile.

Astfel Sudul are motive speciale să conserve sclavia, motive pe care Nordul nu le are.

Și iată și un alt motiv, mai puternic decât celelalte. La urma urmelor, Sudul ar putea abolii sclavia; dar cum să scape de negri? În Nord sunt alungați, în același timp, și sclavii și sclavia. E greu de sperat că în Sud se va obține acest dublu rezultat deodată.

Dovedind că sclavia era mai naturală și mai avantajoasă în Sud decât în Nord, am arătat cu prisosință că numărul sclavilor este mai mare acolo. În Sud au fost aduși primii africani; tot acolo ei au fost și în cel mai mare număr. Cu cât se avansează spre Sud, prejudecata care consideră trândăvia o onoare devine din ce în ce mai puternică. În statele cele mai apropiate de tropice nu există vreun alb care să muncească. Deci, în mod firesc, în Sud negrii sunt mai numeroși decât în Nord. Așa cum am spus mai sus, în fiecare zi devin mai mulți, pentru că în proporția în care sclavia este desființată la una din extremitățile Uniunii, negrii se îngrămădesc în cealaltă. Astfel, numărul negrilor din Sud crește nu numai prin sporul natural al populației, dar și prin emigrarea forțată a negrilor din Nord. În această parte a Uniunii, rasa africană sporește din cauze asemănătoare celor care fac să se înmulțească atât de repede rasa europeană din Nord.

În statul Maine există un negru la trei sute de locuitori; în Massachusetts — unul la o sută; în statul New York doi la o sută; în Pennsylvania — trei; în Maryland, treizeci și patru; patruzeci și doi în Virginia și, în sfârșit, cincizeci și cinci în Carolina de Sud.⁴⁵ Aceasta era proporția negrilor față de albi în 1830. Dar proporția se modifică fără încetare: în fiecare zi ea e mai mică în Nord și mai mare în Sud.

Este evident că în statele cele mai meridionale ale Uniunii nu s-ar putea desființa sclavia așa cum s-a făcut în Nord fără a înfrunța mari primejdii, de care ceilalți n-au avut a se teme.

Am văzut cum statele din Nord au pregătit tranziția de la sclavie la libertate. Ei țin generația prezentă în lanțuri și le emancipează pe cele viitoare; în felul acesta negrii sunt introduși încetul cu încetul în societate și, în timp ce acel care s-ar folosi rău de independență este menținut în sclavie, este eliberat cel care, înainte de a deveni propriul său stăpân, poate încă învăța arta de a fi liber.

⁴⁵ În lucrarea americană *Letters of the Colonisation Society* de Carey, 1833, se pot citi următoarele: „De patruzeci de ani, în Carolina de Sud rasa neagră se înmulțește mai mult decât cea albă. Adunând populațiile din cinci state din sud care au avut sclavi — mai spune domnul Carey — Maryland, Virginia, Carolina de Nord, Carolina de Sud, Georgia — observăm că, din 1790 până în 1830, albi au sporit în raportul de 80 la 100, iar negrii de 112 la 100.”

În Statele Unite, oamenii din cele două rase erau, în 1830, distribuiți în felul următor: statele în care sclavia a fost abolită: 6 565 434 de albi, 120 520 de negri. Statele în care sclavia există încă: 3 960 814 albi, 2 208 102 negri.

E greu de aplicat această metodă în Sud. Dacă se declară că de la o anumită dată fiul negrului va fi liber, se introduce principial și ideea libertății chiar în sânul sclaviei; negrii pe care legiuitorul îi menține încă sclavi și care îi văd pe fiii lor eliberați sunt tulburați de această împărțire inegală pe care o face între ei destinul; sunt neliniștiți și iritați. În acest fel sclavia își pierde în ochii lor puterea morală cu care o investiseră timpul și tradiția; ea este redusă doar la un vizibil abuz de forță. [Astfel, legea care îl eliberează pe fiu face ca menținerea tatălui în sclavie să fie dificilă.] Nordul nu are a se teme de acest contrast, deoarece în Nord negrii erau puțini și albi foarte numeroși. Dar dacă prima auroră a libertății ar lumina dintr-o dată două milioane de oameni, opresorii ar avea de ce să tremure.

După ce îi vor fi eliberat pe fiii sclavilor, europenii din Sud vor fi nevoiți să extindă aceeași binefacere asupra întregii rase negre.

În Nord, așa cum am arătat mai sus, în momentul în care este abolită sclavia, ba chiar în momentul când devine probabilă desființarea ei, se produce o dublă mișcare: sclavii părăsesc ținutul și sunt transportați în Sud; albi din statele din Nord și emigranții din Europa vin să le ia locul.

Aceste două cauze nu operează la fel în statele din Sud. Pe de o parte, masa sclavilor e prea mare pentru ca proprietarii să poată spera că aceștia vor fi determinați să părăsească țara; pe de altă parte, europenii și anglo-americanii din Nord se tem să vină să locuiască într-un ținut unde munca nu a fost reabilitată. De altfel, pe drept cuvânt, ei consideră că statele în care proporția negrilor o depășește sau e egală cu cea a albilor sunt amenințate de mari nenorociri, și se feresc să-și desfășoare activitățile în aceste locuri.

Astfel, abolind sclavia, oamenii din Sud nu vor izbuti la fel ca semenii lor din Nord să-i facă pe negri să se elibereze treptat; ei n-au cum să diminueze sensibil numărul negrilor și vor fi obligați să-i stăpânească singuri. În câțiva ani, foarte mulți negri eliberați vor trăi în mijlocul unei națiuni de albi, egală ca mărime cu a lor.

Același abuz de putere care menține astăzi sclavia va deveni atunci din Sud sursa celor mai mari primejdii de care albi vor trebui să se ferească. Descendenții europeni posedă astăzi singuri pământul; sunt stăpânii absoluți ai industriei; numai ei sunt bogați, luminați, înarmați. Negrul nu posedă nici unul dintre aceste avantaje; dar el se poate lipsi de ele, cât timp este sclav. Devenit liber, chemat să-și asigure singur destinul, poate el continua să se lipsească de aceste lucruri fără să moară? Ceea ce alcătuia forța albilor, când exista sclavia, îi va expune la mii de pericole după ce aceasta va fi abolită.

Cât timp negrul este sclav, el poate fi menținut într-o stare de abrutizare; o dată liber, el nu poate fi împiedicat să se instruiască atât cât să-și dea seama cât de mare este nenorocirea sa și să realizeze care e remediul. Există, de altfel, un anume principiu al justiției relative care e profund

înrădăcinat în inima omului. Oamenii sunt mult mai șocați de inegalitatea existentă în interiorul aceleiași clase decât de inegalitățile remarcate între clase diferite. Sclavia este înțeleasă; dar cum să fie de conceput existența mai multor milioane de cetățeni încovoiați pentru eternitate de infamie și supuși unei sărăcii ereditare? În Nord, populația de negri eliberați îndură aceste rele și resimte aceste nedreptăți; dar ea este slabă și redusă; în Sud, ar fi numeroasă și puternică.

Din clipa în care se acceptă că albi și negrii emancipați locuiesc pe același sol, dar sunt ca niște popoare străine, se va înțelege cu ușurință că nu există decât două șanse pentru viitor: ori negrii și albi se contopesc în întregime, ori se separă.

Am spus mai sus care este convingerea mea în legătură cu prima soluție.⁴⁶ Nu cred că există un loc unde ar fi posibil ca rasa neagră și rasa albă să trăiască pe picior de egalitate.

Dar cred că, în Statele Unite, dificultățile vor fi și mai mari decât oriunde în altă parte. E posibil ca un om să se plaseze în afara prejudecăților religioase, ale țării, ale rasei, și dacă acest om este rege, el poate înfăptui schimbări surprinzătoare în societate: un popor întreg nu se poate ridica astfel deasupra lui însuși.

Dacă ar veni un despot să-i supună laolaltă pe americani și pe foștii sclavi sub același jug, poate că ar reuși să-i amestece: atât timp cât în fruntea statului rămâne democrația americană nimeni nu va îndrăzni o asemenea întreprindere și este de prevăzut că, cu cât albi vor fi mai liberi, cu atât mai mult vor încerca să se izoleze.⁴⁷

Am spus în altă parte că adevărata legătură între european și indian este metisul; la fel, adevărata legătură între alb și negru este mulatrul; acolo unde există un mare număr de mulatri, fuziunea între cele două rase nu este imposibilă.

Există locuri în America unde europenii și negrii s-au încrucișat în asemenea măsură, încât e greu să întâlnești un om care să fie cu totul alb, sau cu totul negru: în acest punct se poate spune, într-adevăr, că rasele s-au amestecat, sau mai curând că în locul celor două rase a apărut o a treia, care se trage din ele, fără a putea fi identificată cu una sau cu alta.

Dintre toți europenii, englezii sunt cei care și-au amestecat cel mai puțin sângele cu negrii. În Sudul Uniunii pot fi văzuți mai mulți mulatri

---

⁴⁶ Această opinie de altfel se sprijină pe o autoritate mult mai solidă decât a mea. Iată ce scrie președintele Jefferson: „Nimic nu e mai clar scris în cartea destinului decât eliberarea negrilor; și este la fel de sigur că aceste două rase, când vor fi la fel de libere, nu vor putea trăi sub aceeași stăpânire. Natura, obiceiurile, atitudinile au creat între ele bariere de netrecut.” (Vezi *Extrait des Mémoires de Jefferson* de dl Conseil.)

⁴⁷ Dacă englezii din Antile s-ar fi guvernat singuri, e de presupus că n-ar fi acordat actul de emancipare pe care patria-mamă l-a impus.

decât în Nord, dar infinit mai puțini decât în orice altă colonie europeană; mulatrii nu sunt numeroși în Statele Unite; prin ei înșiși, ei nu înseamnă nimic și în disputele dintre rase se alătură de obicei rasei albilor. La fel cum în Europa adeseori lacheii marilor nobili sunt alături de stăpân, nu de popor.

Acest orgoliu original, firesc pentru englezi, este deosebit de mare la americani, adăugându-se orgoliul individual pe care îl încurajează libertatea democratică. Omul alb din Statele Unite este mândru de rasa sa și mândru de sine însuși.

De altfel, dacă albi și negrii nu s-au contopit în Nordul Uniunii, cum s-o facă în Sud? Se poate presupune măcar pentru o clipă că americanul din Sud, plasat pentru totdeauna între omul alb — cu toată superioritatea sa fizică și morală — și negru, se va gândi vreodată să se confunde cu aceasta din urmă? Americanul din Sud are două impulsuri energice care îl vor împinge întotdeauna spre izolare: se va teme să fie asemănător negrului, fostul său sclav, dar și să fie situat mai jos ca albul cu care este vecin.

Dacă ar fi absolut necesar să fac o previziune pentru viitor, aş spune că, așa cum vor evolua probabil lucrurile, abolirea sclaviei în Sud va face să crească repulsia pe care populația albă o încearcă față de negri. Îmi întemeiez opinia pe situația asemănătoare pe care am observat-o în Nord. Am spus că albi din Nord se îndepărtează de negri cu atât mai multă grijă, cu cât legiuitorul e mai puțin preocupat de separația legală care trebuie să existe între ei: de ce s-ar petrece altfel lucrurile în Sud? În Nord, când albi se tem să nu fie confundați cu negrii, evită o primejdie imaginară. În Sud, unde primejdia ar fi reală, nu-mi vine să cred că teama ar fi mai mică.

Dacă, pe de o parte, se recunoaște (și faptul este în afara oricărui dubiu) că în extremitatea sudică se adună din ce în ce mai mulți negri care au o rată de înmulțire mai mare decât albi; dacă, pe de altă parte, se admite că e imposibil de prevăzut că va veni o vreme când albi și negrii se vor amesteca obținând aceleași avantaje de pe urma societății, nu trebuie să tragem concluzia că în statele sudice albi și negrii vor ajunge în cele din urmă să se lupte între ei?

Care va fi rezultatul final al acestei lupte?

E ușor de priceput de ce rămânem la presupuneri vagi asupra acestui punct. Spiritul omenesc izbuteste cu greu să traseze un fel de cerc mare în care să includă viitorul; dar, înlăuntrul acestui cerc evoluează hazardul care nu se supune nici unei reguli. În tabloul viitorului, întâmplarea este un punct obscur în care ochiul inteligenței nu poate pătrunde. Se pot afirma următoarele: în Antile pare că rasa albă va dispărea, pe continent — rasa neagră.

În Antile, albi sunt izolați în mijlocul unei imense populații negre; pe continent, negrii se găsesc între ocean și un popor numeros care îi copleșește ca o masă compactă, de la ghețurile din Canada până la granițele Virginiei, de la malurile râului Missouri până la țărmul Oceanului Atlantic. Dacă albi din America de Nord rămân uniți, este greu de crezut că negrii vor reuși să evite nimicirea care îi amenință; vor pieri de sabie sau de sărăcie. Populațiile negre, aglomerate de-a lungul Golfului Mexic, au șanse de salvare doar dacă lupta dintre cele două rase se va declanșa după dizolvarea confederației americane. O dată ruptă legătura federală, oamenii din Sud vor greși dacă vor conta pe sprijinul durabil al fraților lor din Nord. Aceștia știu că primejdia nu va ajunge niciodată până la ei; dacă o datorie reală nu-i va obliga să ajute Sudul, se poate presupune că simpatiile de rasă vor fi neputincioase.

De fapt, oricare o să fie epoca în care se va declanșa lupta, dacă albi din Sud vor fi abandonați, ei se vor prezenta în arenă cu imensa superioritate a cunoștințelor și mijloacelor; dar negrii vor avea de partea lor numărul și energia disperării. Acestea sunt resurse importante, când ai o armă în mână. Poate că atunci albi din Sud vor păți la fel ca maurii din Spania [lucru puțin probabil, e drept]. După ce au ocupat țara timp de secole, se vor retrage încetul cu încetul în ținutul din care au venit pe vremuri strămoșii lor, lăsând în seama negrilor posesia unei țări pe care Providența părea că le-o destinase, deoarece trăiesc acolo fără dificultăți și muncesc cu mai multă ușurință decât albi.

Primejdia, mai mult sau mai puțin îndepărtată, dar inevitabilă, a luptei între negri și albi care populează Sudul Uniunii e coșmarul ce bântuie imaginația americanilor. Locuitorii din Nord discută în fiecare zi despre aceste pericole, deși n-au a se teme în mod direct. Încearcă în zadar să găsească un mijloc de a îndepărta o nenorocire pe care o presimt.

În statele din Sud se tace; cu străinii nu se vorbește despre viitor; discuțiile cu prietenii sunt evitate; fiecare se ascunde în sine însuși, ca să spun așa. Tăcerea Sudului are ceva mai amenințător decât spaimile zgomotoase ale Nordului.

Această preocupare generală a spiritului a dat naștere unei inițiative aproape ignorate care poate schimba destinul unei părți a rasei umane.

Temându-se de primejdiile pe care le-am descris, un număr de cetățeni americani s-au unit într-o societate cu scopul de a duce, pe cheltuiala lor, pe coastele Guineii, negrii liberi care ar dori să scape de tirania care îi apasă.⁴⁸

---

⁴⁸ Această societate a luat numele de Societatea Colonizării Negrilor. Vezi rapoartele anuale, în special al cincisprezecelea. Vezi, de asemenea, broșura deja menționată, intitulată: *Letters of the Colonisation Society and on its probable results*, de dl Carey, Philadelphia, aprilie 1833.

În 1820, societatea despre care vorbesc a izbutit să întemeieze în Africa, la 7 grade latitudine nord, o așezare căreia i-a dat numele de *Liberia*. Ultimele știri informau că două mii cinci sute de negri sunt deja adunați acolo. Transportați în fosta lor patrie, negrii au introdus instituțiile americane. Liberia are un sistem reprezentativ, jurați negri, magistrați negri, preoți negri; sunt acolo biserici și ziare și, printr-o ciudată revanșă a capriciilor lumii, albilor le este interzis să se stabilească acolo.⁴⁹

Iată cu adevărat un joc ciudat al destinului! S-au scurs două secole din ziua în care locuitorul Europei a început să-i răpească pe negri din familiile lor și din țara lor, pentru a-i aduce pe țărmurile Americii de Nord. Astăzi, europeanul poate fi văzut cărându-i peste același ocean pe urmașii acelorași negri pentru a-i readuce pe solul de unde au fost smulși de lângă părinții lor. Barbarii au dobândit luminile civilizației fiind sclavi și au învățat în sclavie arta de a fi liberi.

Până în zilele noastre, Africa a fost închisă artelor și științelor albilor. Luminile Europei, importate de africani, vor pătrunde poate acolo! La întemeierea Liberiei a fost prezentată o idee mare și frumoasă: dar această idee, care poate deveni atât de fecundă pentru lumea veche, este sterilă pentru cea nouă.

În doisprezece ani, Societatea de Colonizare a Negrilor a transportat în Africa două mii cinci sute de negri. În acest răstimp s-au născut în Statele Unite aproximativ șapte sute de mii.

Chiar dacă Liberia ar fi în situația de a primi în fiecare an milioane de noi locuitori, și aceștia ar putea fi dirijați util, chiar dacă Uniunea s-ar putea substitui Societății și ar folosi anual banii ei⁵⁰ și flota pentru a-i exporta pe negri în Africa și încă nu s-ar putea compensa sporul natural de populație în rândul negrilor; și dacă nu se deplasează în fiecare an tot atâția oameni câți vin pe lume, nu se va izbuti să se oprească măcar evoluția răului care crește pe zi ce trece în sânul ei.⁵¹

⁴⁹ Această ultimă regulă a fost formulată de înșiși fondatorii așezării. S-au temut să nu se întâmple în Africa un lucru asemănător cu ceea ce s-a întâmplat la frontierele Statelor Unite, și negrii, la fel ca indienii, intrând în contact cu o rasă mai luminată decât ei, să nu fie distruși înainte de a se putea civiliza.

⁵⁰ Ar mai fi și alte dificultăți într-o asemenea întreprindere. Dacă pentru a-i transporta pe negrii din America în Africa, Uniunea s-ar apuca să-i cumpere pe negri de la proprietarii de sclavi, prețul negrilor, crescând proporțional cu raritatea lor, s-ar ridica la sume enorme și nu e de crezut că Statele Unite ar consimți la o asemenea cheltuială, de roadele căreia nu s-ar putea bucura. Dacă Uniunea ar folosi forța sau i-ar achiziționa la un preț scăzut, fixat de ea, pe sclavii din Sud, ar crea o rezistență de nedepășit în statele situate în această parte a Uniunii. În ambele cazuri s-ar ajunge la o situație imposibilă.

⁵¹ În 1831 erau în Statele Unite 2 010 527 de sclavi și 319 439 de sclavi eliberați; cu totul 2 329 994 de negri; ceea ce alcătua aproape o cincime din populația totală a Statelor Unite, în aceeași epocă.

Rasa neagră nu va mai părăsi țărmurile continentului american unde pasiunile și viciile Europei au făcut-o să ajungă; ea nu va dispărea din Lumea Nouă decât încetând să existe. Locuitorii Statelor Unite pot îndepărta primejdiile de care se tem, dar nu vor putea înlătura cauza.

Sunt obligat să recunosc că n u consider abolirea sclaviei drept un mijloc de a întârzia lupta dintre cele două rase în statele din Sud.

Negrii vor putea rămâne sclavi timp îndelungat, fără să se plângă; dar o dată deveniți oameni liberi se vor indigna în curând pentru că sunt privați de aproape toate drepturile cetățenești și, luptând să devină egali albilor, nu vor întârzia să devină dușmanii lor.

În Nord, a existat un interes pentru eliberarea sclavilor; ei erau scoși din condiția de sclavi fără ca cineva să se teamă de negrii liberi. Aceștia erau prea puțin numeroși pentru a-și reclama vreodată drepturile. Nu la fel e în Sud.

Problema sclaviei era pentru stăpânii din Nord o chestiune de comerț și de industrie; în Sud, este o problemă de viață și de moarte. Deci nu trebuie confundată sclavia din Nord cu cea din Sud.

Dumnezeu să mă păzească dacă încerc, așa cum o fac unii autori americani, să justific principiul sclaviei; susțin doar că toți cei care au acceptat pe vremuri acest oribil principiu nu sunt tot atât de liberi astăzi să renunțe la el.

Mărturisesc că, atunci când analizez starea Sudului, nu descopăr pentru rasa albă care locuiește în aceste ținuturi decât două posibilități de acțiune: să-i elibereze pe negri și să se amestece cu ei; să rămână separați de ei și să-i țină cât mai mult timp posibil în sclavie. Soluțiile de mijloc vor da naștere în curând la cel mai oribil război civil și probabil la dispariția uneia dintre cele două rase.

Americanii din Sud consideră problema din acest punct de vedere și acționează în consecință. Nedorind să se amestece cu negrii, nu vor să-i elibereze.

Nu toți locuitorii din Sud privesc sclavia ca necesară bogăției stăpânului; asupra acestui punct, mulți dintre ei sunt de acord cu oamenii din Nord și acceptă cu ușurință, împreună cu aceștia, că sclavia este un rău; dar ei cred că un asemenea rău trebuie păstrat pentru a putea trăi.

Sporind nivelul de cunoștințe în Sud, locuitorii acestei părți a teritoriului și-au dat seama că sclavia este dăunătoare stăpânului și aceste cunoștințe le arată cu mai multă claritate ca până acum imposibilitatea de a o înlătura. De aici, un contrast ciudat: sclavia se consolidează din ce în ce mai mult prin legi, pe măsură ce foloasele ei sunt contestate; și în timp ce principiul este abolit treptat în Nord, în Sud acest principiu produce consecințe din ce în ce mai dăunătoare.

Legislația statelor din Sud cu privire la sclavi are în zilele noastre un soi de extraordinară atrocitate, care prin ea însăși dovedește o perturbare pro-

fundă a legilor umanității. E suficientă lectura legislației statelor din Sud pentru a sesiza poziția disperată a celor două rase care trăiesc acolo.

Americanii din această parte a Uniunii tocmai că n-au sporit rigori-le sclaviei; dimpotrivă, au îmbunătățit starea materială a sclavilor. Cei vechi nu foloseau decât lanțurile și moartea pentru a menține sclavia; americanii din Sudul Uniunii au găsit garanții intelectuale pentru asigurarea duratei puterii lor. Ei, dacă pot să mă exprim așa, au spiritualizat despotismul și violența. În antichitate se străduiau să-l împiedice pe sclav să-și rupă lanțurile, în zilele noastre se încearcă să i se suprimă această dorință.

Cei vechi înlănțuiau trupul sclavului, dar spiritul său era liber și îi era permis să se lumineze prin învățătură: în felul acesta erau consecvenți cu ei înșiși; exista pe atunci o ieșire naturală din sclavie; de pe o zi pe alta, sclavul putea deveni liber și egal cu stăpânul lui.

Americanii din Sud, care nici nu se gândesc că la un moment dat negrii se vor putea amesteca cu ei, le-au interzis prin pedepse severe să învețe să scrie și să citească. Nedorind să-i ridice la nivelul lor, îi țin foarte aproape de starea de abrutizare.

Din toate timpurile, a fost necesară speranța libertății pentru a putea suporta rigori-le sclaviei.

Americanii din Sud au înțeles că eliberarea e plină de primejdii în cazul în care cel eliberat n-ar putea, cândva, să fie asimilat stăpânului. Dacă îi dai unui om libertatea, lăsându-l să trăiască în mizerie și rușine nu înseamnă oare să se dea un motiv viitoarei revolte? De altfel, s-a observat mai de mult că prezența negrului liber provoacă o vagă neliniste în fundul sufletului celor care nu sunt; ideea drepturilor lor licărește nesigur. În majoritatea cazurilor, americanii din Sud au luat stăpânilor dreptul de a-i elibera pe sclavi.⁵²

Am întâlnit în Sudul Uniunii un bătrân care, pe vremuri, fusese într-o relație ilegală cu una din negrele sale. Avusese mai mulți copii, care veniseră pe lume ca sclavi ai tatălui lor. De mai multe ori acesta se gândise să le lase moștenire măcar libertatea, dar anii au trecut înainte ca el să poată depăși obstacolele pe care legiuitorul le pusese în calea eliberării. Între timp, îmbătrânise și era pe moarte. Își imagina cum fiii săi vor fi târați din târg în târg, trecând de sub autoritatea părintească sub nuiua străinului. Aceste imagini oribile provocau delirul imaginației sale muribunde. L-am văzut pradă fricii și disperării și mi-am dat seama că natura știe să răzbune rănille pe care i le produc legile.

Fără îndoială, aceste nenorociri sunt îngrozitoare; dar nu sunt ele oare consecința previzibilă și necesară a însuși principiului sclaviei la moderni?

⁵² Eliberarea nu este interzisă, ci doar supusă unor formalități care o fac dificilă.

Din modul în care europenii și-au luat sclavii din sânul unei rase diferite de a lor, pe care mulți dintre ei o consideră inferioară celorlalte rase umane, privind cu oroare ideea asimilării, e clar că au considerat sclavia — veșnică; deoarece între extrema inegalitate pe care o creează sclavia și completa egalitate pe care o produce îndepednța în rândul oamenilor nu există vreo stare intermediară durabilă. Europeanii au sesizat vag acest adevăr, fără să și-l mărturisească. De câte ori a fost vorba despre negri, ei au acționat determinați fie de interes, fie de orgoliu, fie de milă. Au violat în relația cu negrii toate drepturile umane și apoi i-au învățat care este valoarea acestor drepturi și că ele sunt inviolabile. Au ridicat barierele din fața sclavilor, dar când aceștia au vrut să pătrundă în rândurile lor, i-au gonit în mod josnic. Dorind sclavia, s-au lăsat antrenați fără să vrea, sau fără să-și dea seama, spre libertate, neavând curajul nici să fie cu desăvârșire nedrepti, nici integral drepti.

Dacă este imposibil de prevăzut că, la un moment dat, americanii din Sud își vor amesteca din când în când sângele cu cel al negrilor, ar putea ei să-și riște propria dispariție și să le permită acestora din urmă să se elibereze? Și dacă sunt obligați, pentru a-și salva propria rasă, să-i mențină în lanțuri, nu trebuie oare să-i scuzăm că adoptă mijloacele cele mai eficiente pentru a reuși?

Ceea ce se întâmplă în Sudul Uniunii mi se pare a fi în același timp și consecința cea mai oribilă și cea mai naturală a sclaviei. Când văd răsturnată ordinea naturală, când aud cum umanitatea se plânge și se zbate zadarnic sub legile ei, mărturisesc că nu simt indignarea necesară pentru a-i înfiera pe oamenii zilelor noastre, autori ai acestor nedreptăți; dar îmi adun toată ura împotriva acelor care, după mii de ani de egalitate, au introdus din nou sclavia în lume.

De altfel, oricare ar fi eforturile americanilor din Sud pentru a menține sclavia, nu vor reuși s-o facă să dureze veșnic. Sclavia, restrânsă într-un singur punct al globului, atacată de creștinism ca nedreaptă, de economia politică ca nefastă, nu poate dura în sânul libertăților democratice și al luminilor din epoca noastră. Va înceta să existe fie prin acțiunea sclavilor, fie prin acțiunea stăpânilor. În ambele cazuri, ne putem aștepta la mari nenorociri.

Dacă negrilor din Sud li se refuză libertatea, în cele din urmă o vor obține ei înșiși prin violență, și dacă le va fi acordată nu vor întârzia să abuzeze de ea.

CARE SUNT ȘANSELE DE A DURA ALE UNIUNII AMERICANE? CE PRIMEJDII O AMENINȚĂ?

Forța preponderentă rezidă mai curând în state decât în Uniune. — Confederația va dura atâta timp cât toate statele care o compun vor dori să facă parte din ea. — Cauzele care îi vor determina să dorească să rămână uniți. — Utilitatea de a fi uniți pentru a rezista străinilor și pentru a nu avea străini în America. — Providența n-a ridicat bariere naturale între diferitele state. — Nu există interese materiale care să le divizeze. — Interesul Nordului față de prosperitatea și unirea Sudului cu Vestul; al Sudului față de prosperitatea și unirea Nordului cu Vestul; Al Vestului față de celelalte două. — Interesele nemateriale care îi unesc pe americani. — Uniformitatea opiniilor. — Primejdiile care amenință confederația se nasc din diferența dintre caracterele oamenilor care o compun și pasiunile lor. — Caracterul oamenilor din Sud și al celor din Nord. — Creșterea rapidă a Uniunii este unul dintre cele mai mari pericole care o amenință. — Înaintarea populației spre Nord-Vest. — Gravitația puterii spre această parte a țării. — Pasiunile care apar din astfel de deplasări rapide ale averilor. — Dacă Uniunea dăinuie, guvernul se întărește sau slăbește? — Diferite semne de slăbiciune. — Internal improvements. — Pământuri pustii. — Indienii. — Afacerea Băncii. — Afacerea tarifelor. — Generalul Jackson.

De existența Uniunii depinde în parte menținerea a ceea ce ființează în fiecare stat care o alcătuiește. Dar întâi trebuie să examinăm care este viitorul probabil al Uniunii. Înainte de toate, trebuie precizat un lucru: dacă, așa cum este ea acum, confederația va fi distrusă, mi se pare sigur că statele care fac parte din ea nu se vor reîntoarce la starea lor inițială. În locul unei singure Uniuni se vor forma mai multe. Nu vreau să cercetez pe ce baze se vor configura ele; vreau doar să arăt care sunt cauzele care pot duce la dezmembrarea actualei confederații.

Pentru a izbuti, voi fi obligat încă o dată să parcurg căile pe care am mai pășit. Trebuie să expun privirilor lucruri deja cunoscute. Știu că procedând așa risc reproșurile cititorului; dar importanța subiectului pe care doresc să-l tratez îmi slujește drept scuză. Prefer să mă repet, decât să nu fiu înțeles, și mai bine nedreptățesc autorul decât să aduc daune subiectului.

Legiuitorii care au alcătuit Constituția din 1789 s-au străduit să dea puterii federale o existență separată și o forță preponderentă.

Dar ei erau limitați chiar de condițiile problemei care trebuia rezolvată. Nu aveau misiunea de a crea guvernarea unui popor unic, ci de a reglementa asocierea mai multor popoare; și oricare ar fi fost dorințele lor, trebuiau să ajungă la împărțirea exercitării suveranității.

Pentru a înțelege mai bine care au fost consecințele acestui partaj, e necesar să facem o scurtă categorisire a actelor de suveranitate.

Există obiective naționale prin însăși natura lor, adică se raportează doar la națiune luată ca întreg și nu pot fi încredințate decât unui om sau unei adunări care reprezintă cât mai complet întreaga națiune. În această categorie intră războiul și democrația.

Altele sunt provinciale prin însăși natura lor, adică nu se referă decât la anume localități, și nu pot fi tratate acceptabil decât în acea localitate. Așa este bugetul local.

Mai există obiective cu o natură mixtă: sunt naționale pentru că interesează pe toți indivizii care alcătuiesc națiunea; sunt provinciale pentru că nu e necesar ca națiunea însăși să le facă față. Așa sunt, de exemplu, drepturile care reglementează starea civilă și politică a cetățenilor. Nu există o stare socială fără drepturi civile și politice. Aceste drepturi îi privesc în mod egal pe toți cetățenii; dar nu este întotdeauna necesar pentru existența și prosperitatea națiunii ca aceste drepturi să fie uniforme și, în consecință, să fie stabilite de puterea centrală.

Printre obiectivele la care se referă suveranitatea există două categorii necesare; ele se regăsesc în toate societățile bine constituite, oricare ar fi, de altfel, baza pe care a fost încheiat pactul social.

Între aceste două puncte extreme sunt plasate ca o masă plutitoare obiectivele generale, dar nu naționale, pe care eu le-am denumit mixte. Aceste obiective nefiind nici exclusiv naționale, nici integral provinciale, sarcina de a le face față poate fi atribuită guvernării naționale sau celei provinciale, conform convenției celor care s-au asociat, fără ca prin aceasta scopul asocierii să sufere.

Cel mai des, simplii indivizi se unesc pentru a forma suveranitatea și reunirea lor alcătuiește poporul. Sub guvernul general cu care s-au dotat, nu există decât forțele individuale sau puterile colective care, fiecare, reprezintă o fracțiune minimă a suveranității. Astfel, guvernul general este, în modul cel mai natural, chemat să regleze nu doar obiectivele naționale prin însăși esența lor, dar și cea mai mare parte a obiectivelor mixte despre care am mai vorbit. Localitățile sunt reduse la porțiunea de suveranitate indispensabilă funcționării lor.

Datorită unui fapt anterior asocierii, suveranitatea este, uneori, compusă din corpuri politice deja organizate; se întâmplă atunci ca guvernul provincial să se ocupe nu numai de obiectivele exclusiv provinciale prin natura lor, dar și de toate obiectivele mixte, sau de o parte dintre ele, despre care am vorbit mai sus. Deoarece, națiunile confederate care erau înainte de unirea lor suverane și continuă să reprezinte o fracțiune importantă a suveranității, cu toate că s-au unit, nu au cedat guvernului general decât exercitarea drepturilor indispensabile Uniunii.

Când un guvern național, independent de prerogativele inerente naturii sale, capătă dreptul de a reglementa obiectivele mixte ale suveranității, el posedă o forță preponderentă. Nu numai că posedă multe drepturi, dar drepturile pe care nu le are sunt la dispoziția sa și nu ne putem aștepta ca el să-și însușească prerogativele naturale și necesare ale guvernelor provinciale.

Când, dimpotrivă, guvernul provincial este dotat cu dreptul de a reglementa obiectivele mixte, în societate domnește o tendință opusă. Forța preponderentă este atunci a provinciei, nu a națiunii; și este de temut ca guvernul național să nu ajungă să fie lipsit de privilegiile necesare existenței sale.

Popoarele unice au astfel în mod natural o tendință de centralizare, iar cele confederate una de dezmembrare.

Nu ne rămâne decât să aplicăm aceste idei generale Uniunii americane.

Prin forța împrejurărilor statele au dreptul de a reglementa obiectivele pur provinciale.

Mai mult, statele fixează competențele civile și politice ale cetățenilor, reglementează raporturile dintre oameni și fac dreptate; aceste drepturi, generale prin natura lor, nu aparțin în mod necesar guvernului național.

Am văzut că s-a delegat guvernului Uniunii puterea de a decide în numele întregii națiuni, în situațiile în care națiunea trebuie să acționeze ca un singur individ. O reprezintă față de străini; conduce forțele comune în lupta împotriva dușmanului comun. Într-un cuvânt se ocupă de obiectivele pe care le-am numit exclusiv naționale.

În această împărțire a drepturilor suverane, partea care aparține Uniunii pare mai mare decât cea a statelor; un examen mai amănunțit demonstrează că, de fapt, este mai mică.

Guvernul Uniunii are activități mai importante, dar acționează mai rar. Guvernul provincial face lucruri mai mici, dar nu se odihnește niciodată și își manifestă existența în fiecare clipă.

Guvernul Uniunii veghează asupra intereselor generale ale țării; dar interesele generale ale țării n-au decât o influență discutabilă asupra fericirii individuale.

Dimpotrivă, treburile provinciale influențează vizibil traiul celor care locuiesc acolo.

Uniunea asigură independența și măreția națiunii, lucruri care nu influențează în mod imediat viața individului. Statul menține libertatea, reglementează drepturile, garantează averile, asigură viața, viitorul integral al fiecărui cetățean.

Guvernul federal este situat la o mare distanță de subiecții săi; guvernul provincial este la îndemâna tuturor. E suficient să ridici glasul ca să fii auzit. De partea guvernului central sunt pasiunile unor oameni superiori care doresc să-l conducă; de partea guvernului provincial sunt interesele unor oameni de rangul doi care nu pot spera să obțină puterea decât în statul lor; și tocmai aceștia, fiind aproape de popor, exercită o putere mai mare asupra lui.

Americanii au deci mai mult a aștepta și a se teme din partea statului decât a Uniunii; și conform instinctelor inimii omenești, ei trebuie să se atașeze mai tare de stat decât de Uniune.

În această privință obiceiurile și sentimentele sunt în acord cu interesele.

Când o națiune compactă își fracționează suveranitatea și ajunge un stat confederat, amintirile, tradițiile, obiceiurile luptă mult timp împotriva legilor, dând guvernului central o forță pe care toate acestea i-o refuză. Când popoarele confederate se reunesc într-o singură suveranitate, aceleași cauze acționează în sens contrar. Nu mă îndoiesc că dacă Franța ar deveni o republică confederată cum sunt Statele Unite, la început guvernul n-ar fi mai energic decât cel al Uniunii; și dacă Uniunea s-ar constitui într-o monarhie cum e Franța, cred că, pentru o perioadă de timp, guvernul american ar fi mai slab decât al nostru. Când anglo-americanii și-au creat existența națională, existența provincială funcționa de mult, între comunele și indivizii aceluiași state se stabiliseră deja legăturile necesare; exista deja obișnuința ca anumite lucruri să fie examinate dintr-un punct de vedere comun și preocuparea exclusivă pentru anumite activități care reprezintă un interes special.

Uniunea este un corp imens care oferă patriotismului un obiectiv destul de vag. Statul are forme fixe și limite precise; el reprezintă un anume număr de lucruri cunoscute și iubite de cei care îl locuiesc. El se confundă cu însăși imaginea pământului, se identifică cu proprietatea, cu familia, cu amintirile din trecut, cu activitățile prezentului, cu visurile de viitor. Patriotismul, care cel mai adesea nu este altceva decât o extensie a egoismului individual, a rămas legat de stat și, ca să spunem așa, nu s-a orientat spre Uniune.

Astfel, interesele, obiceiurile, sentimentele se unesc pentru a concentra cu adevărat viața politică în stat și nu în Uniune.

Se poate observa cu ușurință diferența dintre forțele celor două guverne, urmărind cum se mișcă fiecare dintre ele în cercul puterii sale.

De câte ori guvernul statului se adresează unui om sau unei asociații, limbajul este clar și imperativ; așa procedează și guvernul federal când se adresează indivizilor; dar de îndată ce se află în fața unui stat, guvernul federal începe să parleză, își explică motivele și își justifică purtarea; argumentează, sfătuiește, nu ordonă. Când apar îndoieli cu privire la limitele puterii constituționale ale fiecărui guvern, guvernul provincial își reclamă cu îndrăzneală drepturile și ia măsuri prompte și energice pentru a le susține. În acest timp guvernul Uniunii obiectează; face apel la bunul-simț al națiunii, la interesele sale, la gloria sa; temporizează și negociază; doar împins spre ultima limită se hotărăște să acționeze. La prima vedere, ar părea că guvernul provincial este dotat cu forța întregii națiuni, și Congresul reprezintă doar un stat.

În ciuda eforturilor prin care a fost constituit, guvernul federal este, așa cum am mai spus și în altă parte, prin însăși natura sa un guvern slab și care, pentru a dăinui, are nevoie mai mult decât oricare altul de sprijinul liber al celor pe care îi guvernează.

Se observă cu ușurință că obiectivul său este înlesnirea realizării voinței statelor de a rămâne unite. Dacă îndeplinește această primă condiție, e înțelept, puternic și suplu. El a fost organizat în așa fel încât să nu întâlnească de obicei în fața sa decât indivizi și să învingă cu ușurință rezistența care ar apărea în fața voinței comune, dar guvernul federal n-a prevăzut ce are de făcut dacă statele sau cel puțin câteva dintre ele vor înceta să mai dorească să fie unite.

Dacă astăzi suveranitatea Uniunii ar intra în luptă cu cea a statelor, e lesne de prevăzut că ar dispărea; mă îndoiesc chiar că lupta s-ar angaja în mod serios. De câte ori guvernului federal i se va opune o rezistență îndârjită, aceasta va ceda. Până în prezent, experiența a dovedit că atunci când un stat vrea cu încăpățănare un lucru și îl cere cu hotărâre, îl obține întotdeauna; și când refuză să acționeze, e lăsat în pace.⁵³

Și chiar dacă guvernul Uniunii ar avea o forță proprie, situația materială a țării ar face ca folosirea acestei forțe să fie foarte dificilă.⁵⁴

Statele Unite ocupă un teritoriu imens, distanțe mari separă oamenii, populația este risipită într-o țară încă pe jumătate pustie. Dacă Uniunea s-ar apuca să impună confederaților obligațiile prin forța armelor, poziția sa ar fi asemănătoare cu cea a Angliei în Războiul de Independență.

De altfel, un guvern, chiar puternic, nu poate evita decât cu greu consecințele unui principiu, dacă a admis odată că însuși acest principiu este baza dreptului public care îi reglementează existența. Confederația a fost alcătuită prin libera voință a statelor; unindu-se, ele nu și-au pierdut naționalitatea și nu s-au contopit într-unul și același popor. Dacă astăzi unul dintre aceste state ar dori să-și retragă numele de pe contract, ar fi dificil de dovedit că nu poate s-o facă. Pentru a-l combate, guvernul federal nu se poate sprijini într-un mod evident nici pe forță, nici pe drept.

Pentru ca guvernul federal să poată fi victorios împotriva rezistenței pe care i-o opun unele dintre state, ar trebui ca interesul particular al unuia sau al mai multora dintre acestea să fie intim legat de existența Uniunii, cum ades s-a văzut în istoria confederațiilor.

Presupun că printre statele unite prin legătura federală unele profită mai mult de principalele avantaje ale Uniunii, și sunt unele în care prosperitatea depinde integral de existența Uniunii; e limpede că în ele puterea centrală va găsi un sprijin puternic pentru a-i menține pe ceilalți supuși.

---

⁵³ Vezi comportarea statelor din Nord în războiul din 1812. „În timpul acestui război, scrie Jefferson într-o scrisoare din 17 martie 1817, către generalul La Fayette, patru state din Est erau legate de restul Uniunii doar așa cum sunt legate cadavrele de oamenii vii.” (*Correspondance de Jefferson*, publicată de dl Conseil.)

⁵⁴ Starea de pace în care se găsește Uniunea nu-i dă nici un pretext pentru a avea o armată permanentă. Fără o armată permanentă un guvern nu are nimic pregătit din timp ca să profite de un moment favorabil, să învingă rezistența și să ia prin surprindere puterea suverană.

Dar atunci nu-și va extrage forța din ea însăși, ci dintr-un principiu care este contrar naturii sale. Popoarele intră într-o confederație tocmai pentru a obține avantaje egale din această uniune și, în cazul citat mai sus, guvernul federal este puternic din cauza faptului că între națiunile care s-au unit domnește inegalitatea.

Să mai presupunem că unul dintre statele confederate a obținut o preponderență destul de mare încât să acapareze doar pentru sine puterea centrală; va considera celelalte state drept subordonate și, făcând să fie respectată pretinsa suveranitate a Uniunii, va impune propria sa suveranitate. Se vor face atunci lucruri mari în numele guvernului federal, dar, de fapt, acest guvern nu va mai exista.⁵⁵

În ambele cazuri, forța care acționează în numele confederației devine cu atât mai puternică cu cât se îndepărtează de starea naturală și de principiul recunoscut al confederațiilor.

În America, unirea actuală este utilă tuturor statelor, dar nu este esențială pentru nici unul dintre ele. Dacă mai multe state ar desface legătura federală, soarta celorlalte n-ar fi compromisă deși suma bunăstării lor ar fi mai mică. Cum pentru nici un stat existența și prosperitatea nu sunt legate în întregime de actuala confederație, nici unul nu e dispus să facă prea mari sacrificii personale pentru a o păstra.

Pe de altă parte, nu se observă vreun stat care să aibă în prezent un mare interes în ambiția de a menține confederația așa cum există ea în zilele noastre. Fără îndoială, nu toți exercită aceeași influență în consiliile federale, dar nimeni nu se fălește că domină și că-i poate trata pe confederați ca pe niște inferiori sau ca pe niște supuși.

Mi se pare sigur că dacă o parte a Uniunii ar vrea în mod serios să se separe de cealaltă, nu numai că n-ar putea fi împiedicată, dar nici nu s-ar încerca așa ceva. Deci, Uniunea actuală nu va dura decât atâta vreme cât toate statele care o compun vor continua să dorească să facă parte din ea.

După ce am stabilit acest lucru, iată că suntem mai în largul nostru: nu mai trebuie să descoperim dacă statele actualmente confederate se vor putea separa, ci dacă vor dori să rămână unite.

Dintre toate motivele care fac ca Uniunea actuală să fie utilă americanilor, două sunt principale și influența lor sare în ochi.

Deși americanii sunt, ca să zicem așa, singuri pe continentul lor, comerțul îi apropie de toate popoarele cu care fac negoț. Cu toată izolarea lor aparentă, americanii au nevoie să fie puternici, și nu pot fi puternici decât rămânând uniți.

Despărțindu-se, statele nu numai că-și vor diminua legăturile cu străinii, ele vor crea străini pe propriul lor teritoriu. În acest caz vor intra

---

⁵⁵ Astfel, provincia Olanda din Republica Țările de Jos și împăratul din Confederația germanică s-au substituit uneori uniunii și au exploatat în interesul lor particular puterea federală.

într-un sistem vamal interior; vor împărți văile prin linii imaginare; vor închide cursul râurilor și vor stânjeni în toate felurile exploatarea imensului continent dăruit de Dumnezeu.

Astăzi, ei n-au a se teme de vreo invazie, în consecință n-au de întreținut armate, de adunat impozite [nu le e frică de despotismul militar]; dacă Uniunea s-ar destrăma, s-ar putea face în curând simțită nevoia de aceste lucruri.

Americanii au deci un imens interes să rămână uniți.

Pe de altă parte, e aproape imposibil să descoperi ce fel de interes material ar avea în prezent o parte a Uniunii ca să se separe de cealaltă.

Dacă îți arunci ochii pe o hartă a Statelor Unite și observi lanțul Munților Alleghany întinși de la Nord-Est la Sud-Vest, parcurgând țara pe o întindere de 400 de leghe, ești tentat să crezi că scopul Providenței a fost să ridice între bazinul râului Mississippi și țărmul Oceanului Atlantic una dintre acele bariere naturale care, opunându-se legăturilor permanente dintre oameni, formează limitele necesare diferitelor popoare.

Dar înălțimea medie a munților Alleghany nu depășește 800 de m.⁵⁶ Culmile rotunjite și văile spațioase pe care le închid între meandrele lor oferă un acces facil în mii de locuri. Mai mult, principalele fluvii care se varsă în Oceanul Atlantic, Hudson, Susquehanna, Potomac își au izvoarele dincolo de Alleghany, pe un platou deschis care mărginește bazinul fluviului Mississippi. Plecând din această regiune⁵⁷, ele apar la lumina zilei dincolo de meterezul care părea că le împinge în Occident, și traversează în munți drumuri naturale mereu deschise omului.

Deci nici o barieră naturală nu se ridică între diferitele părți ale țării ocupate azi de anglo-americani. Nu numai că Alleghany nu despart popoare, ei nu mărginesc nici state. New York, Pennsylvania și Virginia îi cuprind pe teritoriul lor, întinzându-se atât la Vestul, cât și la Estul acestor munți.⁵⁸

Teritoriul ocupat în zilele noastre de cele douăzeci și patru de state ale Uniunii și de trei mari districte care nu intră încă în numărul statelor, deși sunt locuite, acoperă o întindere de 131 144 de leghe pătrate⁵⁹, deci are o suprafață aproape de cinci ori mai mare decât cea a Franței.

⁵⁶ Înălțimea medie a munților Alleghany, conform lui Volney (*Tableau des Etats-Unis*, p. 33) este de 700–800 de metri; 5 000 până la 6 000 de picioare după Darby; cea mai mare înălțime din Vosges este de 1 400 de m peste nivelul mării.

⁵⁷ Vezi *View of the United States* de Darby, pp. 64 și 79.

⁵⁸ Lanțul munților Alleghany nu este mai înalt decât munții Vosges și nu pune atâtea obstacole în calea activităților umane ca aceștia din urmă. Ținuturile situate pe versantul oriental al munților Alleghany sunt la fel de strâns legate de valea râului Mississippi pe cât este Franța de Franche-Comte, Haute-Bourgogne și Alsacia.

⁵⁹ 1 002 600 mile pătrate. Vezi *View of the United States* de Darby, p. 435.

Între hotarele lui se găsesc un sol variat, climaturi diferite și produse foarte diversificate.

Această dimensiune imensă a teritoriilor ocupate de republicile anglo-americane a făcut să apară dubii cu privire la menținerea Uniunii. Aici trebuie făcută o distincție: uneori în provinciile unui imperiu vast apar interese contradictorii care în cele din urmă se confruntă: se poate întâmpla ca mărimea statului să compromită în mare măsură durata lui. Dar dacă oamenii care locuiesc în acest imens teritoriu n-au interese contradictorii, întinderea slujește prosperitatea, guvernarea unică favorizează în special schimburile cu diferitele produse ale pământului, cărora le sporește valoarea printr-o desfacere mai facilă.

Or, eu observ interese diferite în diferitele părți ale Uniunii, dar nu descopăr unele care să se contrazică între ele.

Statele din Sud sunt aproape exclusiv agricole; statele din Nord sunt mai degrabă industriale și comerciale; statele din Vest sunt în același timp și industriale și agricole. La Sud se recoltează tutun, orez, bumbac și zahăr; la Nord și la Vest porumb și grâu. Iată surse diferite de bogăție; dar pentru a folosi aceste bogății, există un mijloc comun, la fel de avantajos pentru toată lumea, și acesta este Uniunea.

Nordul, care cărașește bogățiile anglo-americane în toate părțile lumii și bogățiile lumii în sânul Uniunii, este evident interesat ca Uniunea să dăinuie așa cum e ea acum, pentru ca numărul producătorilor și consumatorilor americani pe care îl servește să rămână cât mai mare. Nordul este mijlocitorul natural între Sudul și Vestul Uniunii, pe de o parte, și restul lumii, pe de altă parte. Nordul trebuie deci să dorească permanența unirii între Sud și Vest, prosperitatea lor, pentru ca acestea să furnizeze materii prime fabricilor și vaselor lor.

În ceea ce îi privește, Sudul și Vestul au un interes și mai direct în păstrarea Uniunii și a prosperității Nordului. Cea mai mare parte a produselor din Sud se exportă peste mări. Sudul și Vestul au nevoie de resursele comerciale ale Nordului. Ei trebuie să-și dorească ca Uniunea să aibă o mare putere maritimă pentru a putea fi protejați eficient. Sudul și Vestul contribuie cu dragă inimă la cheltuielile flotei, deși nu au vase; deoarece, dacă flotele europene ar bloca porturile din Sud și delta fluviului Mississippi, ce s-ar mai alege de orezul din Carolina, tutunul din Virginia, zahărul și bumbacul care cresc în valea fluviului Mississippi? Deci, nu există nici un capitol al bugetului federal care să nu fie bun pentru conservarea unui interes material comun tuturor locuitorilor din confederație.

[Pentru a clarifica mai bine acest lucru, vreau să fac o comparație cu Franța.

În Provența se recoltează ulei și în Flandra grâu, în Burgundia se produce vin și în Normandia se cresc vite. Oare aceste provincii găsesc în diversitatea produselor motive de ură? Nu cumva e invers, adică această

diversitate a produselor le creează interesul comun de a rămâne uniți pentru a le putea schimba mai ușor?

Mi se pare că Georgia are același motive de a rămâne unită cu Massachusetts ca și Provența cu Frandra, iar Ohio mi se pare la fel de firesc legat de statul New York ca Burgundia de Normandia.]

Independent de acest avandaj comercial, Sudul și Vestul Uniunii au și un profit politic care le face să rămână unite atât între ele, cât și cu Nordul.

Sudul include în sânul său o imensă populație de sclavi, o populație amenințătoare în prezent, dar și mai amenințătoare în viitor.

Statele din Vest sunt situate pe fundul unei singure văi. Fluviile care udă teritoriile acestor state izvorăsc din Munții Stâncoși sau din Alleghany, toate își amestecă apele cu cele ale râului Mississippi și se rostogolesc împreună spre Golful Mexic. Prin poziția lor, statele din Vest sunt cu totul izolate de tradiția Europei și de civilizația lumii vechi.

Locuitorii din Sud trebuie deci să dorească păstrarea Uniunii ca să nu rămână singuri în fața negrilor și a locuitorilor din Vest, pentru a nu se trezi izolați în sânul Americii centrale, fără să mai poată comunica liber cu lumea.

Dinspre partea sa, Nordul trebuie să vrea ca Uniunea să nu se divizeze pentru a rămâne inelul care unește acest mare corp cu restul lumii.

Există deci o legătură strânsă între interesele materiale ale tuturor părților Uniunii.

Aș spune același lucru despre opiniile și sentimentele care s-ar putea numi interesele nemateriale ale omului.

Locuitorii Statelor Unite vorbesc mult despre dragostea lor de patrie; mărturisesc că nu am prea multă încredere în acest patriotism prudent, întemeiat pe interes și pe care tot interesul, schimbându-și obiectul, îl poate distruge.

De asemeni, nu acord o mare importanță vorbăriei americane, când îi aud exprimându-și în fiecare zi intenția de a păstra sistemul federal adoptat de părinții lor.

Ceea ce menține un mare număr de cetățeni sub aceeași guvernare nu e atât voința rațională de a rămâne uniți, cât acordul instinctiv și, într-o anumită măsură, involuntar, rezultat al similitudinii sentimentelor și al asemănării opiniilor.

N-am să accept niciodată că oamenii alcătuiesc o societate doar pentru că recunosc același conducător și ascultă de aceleași legi, o societate există doar când un mare număr de oameni văd un mare număr de probleme sub același aspect, când au aceleași opinii asupra unui mare număr de subiecte; în sfârșit, când aceleași fapte fac să se nască aceleași impresii și aceleași idei.

Dacă se examinează ceea ce se petrece în Statele Unite din acest punct de vedere, se va observa lesne că locuitorii, așa cum sunt ei împărțiți în

douăzeci și patru de suveranități distincte, alcătuiesc totuși un popor unic; și poate că se va ajunge la concluzia că în sânul Uniunii anglo-americane există o stare socială mai adevărată decât la alte națiuni europene, care au o singură legislație și se supun unui singur om.

Deși anglo-americanii au mai multe religii, apreciază totuși religia în același fel.

Ei nu sunt întotdeauna de acord asupra mijloacelor care ar trebui adoptate pentru o bună guvernare și se deosebesc în modalitățile de guvernare, dar acceptă aceleași principii generale necesare reglării societăților omenesti. Din Maine până în Florida, din Missouri până la Oceanul Atlantic se consideră că izvorul tuturor puterilor legitime se află în popor. Libertatea, egalitatea sunt concepute în același fel; sunt împărtășite aceleași opinii despre presă, despre dreptul de asociere, jurați, responsabilitatea agenților puterii.

Dacă trecem de la ideile politice și religioase la opiniile filozofice și morale care reglează activitatea zilnică și conduce ansamblul comportamentelor, vom observa același acord.

Anglo-americanii⁶⁰ plasează autoritatea morală în rațiunea universală, puterea politică în universalitatea cetățenilor și consideră că e necesară raportarea la mintea tuturor pentru a discerne ceea ce este permis de ceea ce este interzis, ceea ce este adevărat de ceea ce este fals. Majoritatea consideră că e suficientă cunoașterea limpede a interesului fiecăruia pentru a-l duce pe om spre ceea ce e corect și cinstit. Ei cred că fiecare are din naștere capacitatea de a se conduce pe sine însuși, și că nimeni n-are dreptul să-și oblige semenul să fie fericit. Toți au o credință vitală în perfectibilitatea umană; ei consideră că răspândirea cunoștințelor va produce în mod necesar rezultate utile și că ignoranța are efecte funeste; toți apreciază că societatea este o entitate în progres; umanitatea e un tablou în mișcare, în care nimic nu e fixat pentru totdeauna, și acceptă că ceea ce le pare bun acum poate fi înlocuit prin ceva și mai bun, astăzi încă necunoscut.

Nu susțin că toate aceste opinii sunt juste, dar ele sunt americane.

Și în timp ce anglo-americanii sunt astăzi uniți prin ideile lor comune, ei se deosebesc de toate celelalte popoare printr-un sentiment de orgoliu.

De cincizeci de ani li se tot repetă locuitorilor Statelor Unite că sunt singurul popor religios, luminat și liber. Ei văd cum, până în prezent, la ei prosperă instituțiile democratice, în timp ce în restul lumii eșuează; au deci o opinie extraordinară despre ei înșiși și nu sunt departe de credința că alcătuiesc o categorie aparte a speciei umane.

⁶⁰ E inutil cred să precizez că prin expresia *anglo-americani* mă refer la majoritate. În afara acestei majorități există, ca de obicei, câțiva indivizi izolați.

Astfel, primejdiile care amenință Uniunea americană nu se nasc nici din diversitatea opiniilor, nici din cea a intereselor. Ele trebuie căutate în varietatea caracterelor și în pasiunile americanilor.

Oamenii care locuiesc pe imensul teritoriu al Statelor Unite proveneau aproape toți din aceeași sorginte; dar, de-a lungul timpului, clima și în special sclavia au creat diferențe accentuate între caracterul englezilor din Sudul Statelor Unite și caracterul englezilor din Nord.

În general, printre noi se crede că sclavia dă unei părți a Uniunii interese contrare celeilalte. N-am observat așa ceva. Sclavia n-a creat în Sud interese contrare celor din Nord; dar ea a modificat caracterul locuitorilor din Sud și le-a dat obiceiuri diferite.

Am arătat în altă parte ce influență a exercitat sclavia asupra capacităților comerciale ale americanilor din Sud; aceeași influență se răspândește și asupra moravurilor.

Sclavul este un servitor care nu pune nimic în discuție și se supune fără să crâcnească. Uneori își ucide stăpânul, dar nu i se opune niciodată. În Sud nu există familii atât de sărace încât să nu aibă sclavi. De la naștere, americanul din Sud se găsește investit cu autoritatea unei dictaturi domestice; primele noțiuni cu care se familiarizează în viață este că e născut să ordone și primul obicei pe care îl capătă este acela de a domina cu ușurință. Educația tinde deci să-l facă pe americanul din Sud un om semeț, repezit, violent, pătimaș, nerăbdător să întâlnească și să înfrunte obstacole; dar se descurajează ușor, dacă nu câștigă din prima încercare.

Americanul din Nord nu-i vede pe sclavi agitându-se în jurul leagănului său. El nu vede nici măcar servitori liberi, pentru că de obicei își satisface singur nevoile. De cum vine pe lume, spiritul său e dominat de ideea necesității; astfel el învață de timpuriu să cunoască exact, prin sine însuși, limita naturală a puterii sale; el nu concepe să supună prin forță voințele care i se împotrivesc și știe că pentru a obține sprijinul semenilor săi trebuie, înainte de toate, să le câștige simpatia. Este deci calm, rațional, tolerant, acționează cumpănit și e perseverent în inițiative.

În statele meridionale cele mai presante nevoi ale omului sunt întotdeauna satisfăcute. Astfel, americanul din Sud nu este preocupat de grije materiale ale vieții; în această privință altcineva gândește pentru el; astfel, eliberată, imaginația lui se dirijează spre alte obiective, mai mari și mai puțin definite. Americanul din Sud iubește grandoarea, luxul, gloria, zgomotul, plăcerile, dar în special trândăvia; nimic nu-l obligă să facă eforturi pentru a trăi și cum n-are de făcut treburi necesare, doarme și nu întreprinde nici măcar lucrurile cele mai utile.

În Nord, domnind egalitatea șanselor și neexistând sclavia, omul este absorbit de acele griji materiale pe care albul din Sud le disprețuiește. Din copilărie luptă împotriva sărăciei și învață să plaseze bunăstarea deasupra tuturor satisfacțiilor spiritului și ale inimii. Preocupată de amănunte-

le vieții, imaginația sa se stinge, are idei mai puține și nu atât de generale, dar mai practice, mai clare și mai precise. Deoarece eforturile sale intelectuale sunt dirijate doar spre bunăstare, el excelează în această privință; știe foarte bine să folosească natura și oamenii pentru a produce bogăție; înțelege de minune arta de a proceda astfel ca societatea să contribuie la prosperitatea semenilor săi și să extragă din egoismul individual bunăstarea tuturor.

Omul din Nord nu posedă doar experiență, ci și cunoaștere; dar nu consideră știința o plăcere, ci un mijloc și își însușește cu aviditate numai aplicațiile ei utile.

Americanul din Sud este mai spontan, mai spiritual, mai deschis, mai generos, mai intelectual, mai strălucitor.

Americanul din Nord este mai activ, mai rezonabil, mai luminat și mai abil.

Primul are înclinațiile, prejudecățile, slăbiciunile și măreția tuturor aristocrațiilor.

Celălalt — calitățile și defectele care caracterizează clasa mijlocie.

Dacă adunați doi oameni într-o societate și le dați aceleași interese și parțial aceleași opinii, dar caracterele, cunoștințele și gradul lor de civilizație diferă, sunt multe șanse ca ei să nu fie de acord. Aceeași observație este valabilă și pentru o comunitate de națiuni.

Slavia nu atacă în mod direct confederația americană prin interese, ci indirect prin moravuri.

În 1790, treisprezece state au aderat la pactul federal; astăzi confederația numără douăzeci și patru. Populația, care în 1790 număra aproape patru milioane, a crescut de cinci ori în patruzeci de ani; în 1830, se ridică la peste douăzeci de milioane.⁶¹

Asemenea modificări nu se petrec fără pericole.

Pentru o comunitate de națiuni ca și pentru o societate de indivizi trei sunt șansele principale de durată: înțelepciunea membrilor, slăbiciunea individuală și numărul lor mic.

Americanii care se îndepărtează de țărmul Oceanului Atlantic pentru a se afunda în Vest sunt aventurieri care s-au săturat de orice fel de jug, avizi de bogăție, adeseori respinși de statele în care s-au născut. Ajung în mijlocul pustiului fără a se cunoaște unii pe alții. Acolo nu sunt stăpâniți nici de tradiții, nici de spiritul de familie, nici de modele. Autoritatea legii este slabă printre ei, iar cea a moravurilor și mai fragilă. Oamenii care populează în fiecare zi văile râului Mississippi sunt deci inferiori în toate privințele americanilor care trăiesc între fostele granițe ale Uniunii. Și totuși, ei exercită deja o mare influență în organismele lor și

⁶¹ Recensământ din 1790 — 3 929 328. Recensământ din 1830 — 21 856 165.

ajunge la conducerea treburilor comune înainte de a învăța să se conducă pe ei înșiși.⁶²

Dacă membrii societății sunt individual mai slabi, societatea are mai multe șanse de a dura, pentru că doar unitatea le poate asigura tuturor securitatea. Când în 1790, cea mai populată dintre republicile americane nu avea mai mult de 500 000 de locuitori⁶³, fiecare stat simțea mica sa însemnătate ca popor independent și această idee făcea mai ușoară ascultarea autorității federale. Dar când un stat confederat, cum ar fi statul New York, numără 2 000 000 de locuitori și acoperă un teritoriu a cărui suprafață este egală cu un sfert din cea a Franței⁶⁴, el se simte puternic prin sine însuși și, chiar dacă Uniunea îi pare în continuare utilă pentru bunăstarea sa, n-o mai consideră necesară existenței sale; se poate lipsi de ea; dar consimțind s-o păstreze se grăbește să vrea să ocupe locul cel mai important.

Însăși multiplicarea membrilor Uniunii întărește tendința de desfacere a legăturii federale. Nu toți oamenii care împărtășesc același punct de vedere consideră în același fel aceleași probleme. Mai abitir, când punctele de vedere sunt diferite. Pe măsură ce crește numărul republicilor americane șansa de a obține acceptarea acelorași legi de către toată lumea e mai mică.

Astăzi, interesele diferitelor părți ale Uniunii nu sunt contradictorii; dar cine poate să prevadă diversele schimbări pe care viitorul apropiat le va provoca într-o țară în care în fiecare zi apar orașe și la fiecare cinci ani noi popoare? De când au fost întemeiate coloniile engleze, numărul locuitorilor s-a dublat aproape la fiecare douăzeci de ani; nu văd motive care, de acum într-un secol, să poată opri această mișcare progresivă a populației anglo-americane. Înainte de a se împlini o sută de ani cred că teritoriul ocupat sau cerut de Statele Unite va cuprinde mai mult de o sută de milioane de locuitori și va fi divizat între patruzeci de state.⁶⁵

---

⁶² E adevărat, acesta e doar un pericol pasager. Nu mă îndoiesc că în timp, în Vest, societatea se va potoli și se va ordona, așa cum a făcut-o pe țărmurile Oceanului Atlantic.

⁶³ În 1790, Pennsylvania avea 431 373 de locuitori.

⁶⁴ Suprafața statului New York — 6 213 leghe pătrate (46 500 mile pătrate). Vezi *View of the United States*, de Darby, p. 435.

⁶⁵ Dacă timp de încă un secol va continua dublarea populației la douăzeci și doi de ani o dată, așa cum s-a întâmplat în ultimele două sute de ani, în 1852 Statele Unite vor număra douăzeci și patru de milioane de locuitori, patruzeci și opt în 1874, și nouăzeci și șase în 1896. Așa va fi, chiar dacă pe versantul oriental al Munților Stâncoși se vor descoperi terenuri sterpe. Pământurile deja ocupate pot să cuprindă cu ușurință acest număr de locuitori. O sută de milioane de oameni răspândiți pe teritoriul ocupat în prezent de douăzeci și patru de state și de cele trei ținuturi care alcătuiesc Uniunea nu înseamnă decât 762 de indivizi pe metru pătrat, ceea ce e încă departe de media populației din Franța care este de 1 006, de cea din Anglia

Admit că această sută de milioane de oameni n-are deloc interese diferite; dimpotrivă, le acord tuturor dorința egală de a rămâne uniți și afirm totuși că, pentru această sută de milioane care formează patruzeci de națiuni distincte și inegal de puternice, menținerea guvernului federal nu este decât un accident fericit.

Sunt gata să acord încredere perfectibilității umane; dar până când oamenii nu își vor fi schimbat complet natura și se vor fi transformat complet, voi refuza să cred în duratăa unui guvern a cărui sarcină este să țină împreună patruzeci de popoare diferite, răspândite pe o suprafață egală cu jumătate din Europa⁶⁶, să evite rivalitățile dintre ele, luptele și manifestarea ambițiilor, să reunească acțiunea voințelor lor independente spre înfăptuirea aceluiași planuri.

Dar, în timp ce se mărește, cel mai mare pericol la care se expune Uniunea vine din continua deplasare a forțelor care are loc acolo.

De pe malul Lacului Superior până la Golful Mexic sunt, măsurate în linie dreaptă, patru sute de leghe franceze. Lungimea acestei linii imense serpuiește pe frontiera Statelor Unite, cel mai des răzbate dincolo de ea, în deșert. S-a calculat că pe acest front vast, rasa albă avansează în medie cu șapte leghe pe an.⁶⁷ Din când în când apare un obstacol întâlnit pe neașteptate în drumul ei: un ținut sterp, un lac, un trib indian. Coloana se oprește atunci pentru moment: cele două extremități se curbează asupra lor înseși, și după ce se reîntâlnesc, reîncepe înaintarea. În acest marș treptat, dar continuu, al rasei europene spre Munții Stâncoși există ceva providențial; e ca o revărsare de populație care urcă mereu, chemând în fiecare zi mâna Domnului.

În spatele acestei prime linii de cuceritori se construiesc orașe și se întemeiază state mari. În 1790, de abia dacă existau câteva mii de pionieri răspândiți pe văile râului Mississippi; astăzi, în aceleași văi sunt tot atâția oameni câți erau în toată Uniunea în 1790. Populația se ridică acum la circa patru milioane de locuitori.⁶⁸ Orașul Washington a fost întemeiat în 1800, chiar în centrul confederației americane; acum, se află la una din extremități. Pentru a-și ocupa locul în Congres, deputații ultimelor state din Vest⁶⁹ sunt obligați să parcurgă un traseu la fel de lung, ca și călătorul care merge de la Viena la Paris.

---

care este de 1 457, și rămâne chiar sub populația Elveției. Cu toate că are lacuri și munți, Elveția numără 783 locuitori pe leghe pătrată. Vezi Malte-Brun, vol. VI, p. 92.

⁶⁶ Teritoriul Statelor Unite are o suprafață de 295 000 leghe pătrate, cea a Europei este conform lui Malte-Brun, vol. VI, p. 4, de 500 000.

⁶⁷ Vezi *Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, p. 105.

⁶⁸ 3 672 317, recensământul din 1830.

⁶⁹ Din Jefferson, capitala statului Missouri, până la Washington sunt 1 019 mile sau 420 leghe poștale (*American Almanac*, 1831, p. 43).

Toate statele din Uniune avansează în același timp spre bogăție; dar nu toate vor putea să crească și să prospere în aceeași măsură.

În Nordul Uniunii, masivele muntoase care se desprind din lanțul munților Alleghany avansează până la oceanul Atlantic, alcătuind rade spațioase și porturi mereu deschise celor mai mari vase. Dimpotrivă, plecând de la Potomac și urmărind țărmurile americane până la gura fluviului Mississippi nu se vede decât un teren plat și nisipos. În această parte a Uniunii, aproape toate râurile sunt blocate la vărsare și porturile care se deschid numai la distanțe mari în mijlocul acestor lagune nu oferă vaselor aceeași adâncime și dau mai puține facilități comerțului decât cele din Nord.

Acestei prime inferiorități determinate de natură i se adaugă alta, care vine din legi.

Am văzut că sclavia abolită în Nord există încă în Sud și am arătat ce influență nefastă exercită ea chiar asupra bunăstării stăpânului însuși.

Deci Nordul face mai mult comerț⁷⁰ și e mai industrializat decât Sudul. Este natural ca acolo populația și bogăția să crească mai rapid.

Statele situate pe malul Oceanului Atlantic sunt deja pe jumătate populate. Cea mai mare parte a pământului are acum un stăpân; deci ele nu vor putea primi același număr de emigranți ca statele din Vest care oferă deocamdată un teren nelimitat tuturor activităților. Bazinul fluviului Mississippi este infinit mai roditor decât malurile Oceanului Atlantic. Adăugat tuturor celorlalte, acest motiv îi va împinge energic pe europeni spre Vest. Faptul este demonstrat riguros prin cifre.

---

⁷⁰ Pentru a constata diferența dintre evoluția comercială a Sudului și a Nordului, e suficient să fie examinat următorul tablou:

În 1829, vasele de mare și mic comerț aparținând Virginiei, celor două Caroline și Georgiei (cele patru mari state din Sud) aveau o capacitate de doar 5 243 de tone.

În același an, vasele unui singur stat — Massachusetts — aveau o capacitate de 17 322 de tone (*Legislative documents*, Congresul 21, sesiunea a 2-a, nr. 140, p. 244).

Astfel, doar statul Massachusetts avea de trei ori mai multe vase decât celelalte patru state.

Și totuși, statul Massachusetts n-are decât 959 leghe pătrate ca suprafață (7 335 mile pătrate) și 610 014 locuitori, în timp ce cele patru state despre care vorbesc au 27 204 leghe pătrate (210 000 mile) și 3 047 767 locuitori. Astfel, suprafața statului Massachusetts nu reprezintă decât a treizecea parte a suprafeței celor patru state și populația este de cinci ori mai mică decât a lor (*View of the United States*, de Darby). Sclavia dăunează în diverse feluri prosperității comerciale a Sudului; se diminuează spiritul de inițiativă al albilor și îi împiedică să aibă la dispoziție mateloții de care ar avea nevoie. În general, marinarii se recrutează din clasa cea mai de jos a populației. Or, în Sud, sclavii alcătuiesc această clasă și folosirea lor pe mare e dificilă; prestația lor ar fi inferioară celei a albilor și ar exista mereu teama că ei se vor revolta în mijlocul oceanului sau ar fugi de îndată ce ar ajunge la țărmuri străine.

Dacă este luat în considerație întreg teritoriul Statelor Unite, se constată că în ultimii patruzeci de ani numărul locuitorilor aproape că s-a triplat. Dar dacă se are în vedere doar bazinul fluviului Mississippi, se descoperă că populația⁷¹ a devenit de treizeci de ori mai mare.⁷²

Centrul puterii federale se deplasează în fiecare zi. Acum patruzeci de ani, majoritatea cetățenilor Uniunii se afla pe malurile Oceanului, cam pe locul unde se înalță astăzi orașul Washington; acum ei au intrat mai adânc în teritoriile din Nord; e de bănuț că în mai puțin de douăzeci de ani se va afla în cealaltă parte a munților Alleghany. Dacă Uniunea va dura, bazinul fluviului Mississippi va fi în mod necesar chemat, prin fertilitatea și întinderea sa, să devină centrul permanent al puterii federale. În treizeci sau patruzeci de ani, bazinul Mississippi își va căpăta rangul său firesc. E ușor de calculat că atunci populația sa, comparată cu cea de pe malurile Atlanticului, va fi în proporție de aproximativ 40 la 11. Deci, după câțiva ani, conducerea Uniunii nu va mai aparține deloc statelor care au întemeiat-o și populația din văile râului Mississippi va domina toate consiliile federale.

Această gravitație continuă spre Nord-Vest a forțelor și a influenței federale va fi evidentă, la fiecare zece ani, ori de câte ori după un recensământ general al populației se va fixa din nou numărul de reprezentanți pe care fiecare stat trebuie să-l trimită în Congres.⁷³

În 1790, Virginia avea nouăsprezece reprezentanți în Congres. Acest număr a continuat să crească până în 1813 când a fost atinsă cifra de douăzeci și trei. De atunci, a început să scadă. În 1833, nu mai erau decât douăzeci și unu.⁷⁴ În acest timp, statul New York înregistra o progresie contrară:

---

⁷¹ *View of the United States*, de Darby, p. 444.

⁷² Observați că, atunci când vorbesc despre bazinul râului Mississippi, nu includ porțiunea ce cuprinde statul New York, Pennsylvania sau Virginia de la vest de munții Alleghany, care ar trebui totuși considerată ca făcând parte din acest bazin.

⁷³ Se va vedea atunci că, în cei zece ani care s-au scurs, populația statului Delaware a crescut în proporție de 5 la 100; în teritoriul Michigan de 250 la 100. Virginia va descoperi că în aceeași perioadă și-a sporit numărul locuitorilor în raportul de 13 la 100, în timp ce Ohio, stat limitrof, și l-a sporit pe al său în raportul de 61 la 100. Vezi tabloul general din *National Calendar* și veți fi șocați de inegalitatea destinului diferitelor state.

⁷⁴ Se va vedea mai departe că în ultima perioadă populația Virginiei a crescut în proporție de 13 la 100. E necesar de a explica cum numărul reprezentanților unui stat poate descrește când populația statului, departe de a descrește, progresează.

Iau ca obiect de comparație Virginia, care a mai fost deja citată. Numărul deputaților din Virginia, în 1823, era proporțional cu numărul total al deputaților din Uniune; numărul deputaților din Virginia este proporțional, în 1833, cu raportul în care populația a crescut în acești zece ani. Deci raportul dintre noul număr al deputaților din Virginia cu cel vechi va fi proporțional, pe de o parte cu raportul dintre noul

în 1790, avea în Congres zece reprezentanți; în 1813, douăzeci și șapte; în 1823, treizeci și patru; în 1833 — patruzeci. Ohio nu avea decât un singur reprezentant în 1803; în 1833 număra nouăsprezece.

E dificil de conceput o uniune durabilă între două popoare dintre care unul este sărac și slab, iar celălalt bogat și puternic, chiar dacă este dovedit că forța și bogăția unuia nu sunt cauza slăbiciunii și sărăciei celui-lalt. Uniunea e și mai greu de menținut în perioada în care unul își pierde puterea, iar celălalt e pe cale de a o dobândi.

Această creștere rapidă și disproporționată a unor state amenință independența celorlalte. Dacă New York, care are două milioane de locuitori și patruzeci de reprezentanți, ar dori să-și impună punctul de vedere în Congres, probabil că ar reuși. Și chiar dacă statele cele mai puternice n-ar încerca să le oprească pe cele mai mici, primejdia ar persista, pentru că ea există în posibilitatea faptului, aproape la fel ca în faptul însuși.

Cei slabi au arareori încredere în dreptatea și rațiunea celor puternici. Statele care se dezvoltă mai puțin repede decât celelalte le privesc cu suspiciune și invidie pe cele favorizate de soartă. De aici profunda stânjeneală și neliniștea vagă care se observă într-o parte a Uniunii și care contrastează cu bunăstarea și încrederea care domnesc în celelalte. Cred că atitudinea ostilă a Sudului nu are alte cauze.

Dintre toți americanii, oamenii din Sud sunt cei care ar trebui să țină cel mai mult la Uniune, deoarece ar suferi cel mai tare dacă ar fi lăsați în seama lor; totuși, ei sunt singurii care amenință să rupă legătura confederației. Cum se explică? E ușor de răspuns: Sudul a dat confederației patru președinți⁷⁵, și vede astăzi cum îi scapă puterea federală, vede cum, în fiecare an, numărul reprezentanților din Congres scade, în timp ce cel al Nordului și Vestului crește; Sudul, populat de oameni pasionați și irascibili, e iritat și neliniștit; își întoarce cu durere privirile spre sine; analizându-și trecutul, se întreabă în fiecare zi dacă nu e oprimat. Dacă descoperă că o lege a Uniunii nu îi este în mod evident favorabilă, scrie că împotriva sa e folosită forța; se plânge cu patimă, și dacă vocea sa nu e luată în seamă se supără și amenință că se va retrage dintr-o asociație în care împărtășește poverile fără a avea vreun câștig.

„Legile pentru tarife — susțin în 1832 locuitorii din Carolina — îmbogățesc Nordul și ruinează Sudul; deoarece cum s-ar putea explica ast-

---

număr total al deputaților cu cel vechi, iar pe de altă parte cu raportul proporțional de creștere dintre Virginia și întreaga Uniune. Astfel, pentru ca numărul deputaților din Virginia să rămână staționar, este suficient ca proporția creșterii ținutului mic față de cel mare să fie în raport invers cu noul număr total de deputați față de cel vechi; dar e suficient ca această proporție a creșterii populației din Virginia să fie într-un raport mai mic cu proporția de creștere a întregii Uniuni și noul număr al deputaților Uniunii în raport cu cel vechi va face mai mic numărul deputaților din Virginia.

⁷⁵ Washington, Jefferson, Madison și Monroe.

fel faptul că Nordul, cu climatul său neospitalier și cu solul său arid, își sporește bogăția și puterea, în timp ce Sudul, care este grădina Americii, decade rapid?"⁷⁶

Dacă schimbările despre care am vorbit s-ar opera treptat, așa încât fiecare generație să aibă măcar vremea să dispară o dată cu ordinea lucrurilor la care a fost martoră, primejdia ar fi mai mică; dar există un soi de nerăbdare, aș putea spune chiar ceva revoluționar, în modul în care progresează societatea în America. Același cetățean a putut să vadă cum statul său pășește în fruntea Uniunii, devenind apoi neputincios în consiliile federale. Cutare republică anglo-americană a crescut la fel de repede ca un om, s-a născut, s-a copt și s-a maturizat în treizeci de ani.

Totuși, nu trebuie să ne imaginăm că statele care își pierd puterea se depopulează și pier; prosperitatea lor nu stagnează; ea sporește chiar mai repede decât în orice regat european.⁷⁷ Lor însă li se pare că sărăcesc, pentru că nu se îmbogățesc la fel de repede ca vecinii lor, și cred că-și pierd puterea intrând brusc în contact cu o putere mai mare decât a lor⁷⁸: sentimentele și pasiunile le sunt rănite într-o măsură mai mare decât interesele. Și oare atât nu e suficient pentru a pune în pericol confederația? Dacă, de la începutul lumii, popoarele și regii n-ar fi luat în considerație decât interesele lor reale, probabil că războaiele n-ar fi apărut între oameni.

Astfel, cea mai mare primejdie care amenință Statele Unite se naște din însăși prosperitatea lor; ea creează printre mulți confederați excitația care însoțește acumularea rapidă a bogăției, iar la ceilalți invidia, suspiciunea și regretele care sunt adeseori o consecință a pierderilor.

Americanii se bucură când contemplă această mișcare extraordinară; după părerea mea, ar trebui să o examineze cu teamă și cu regret. Orice ar face, americanii din Statele Unite vor deveni unul dintre cele mai mari popoare din lume; descendenții lor vor popula toată America de Nord; continentul pe care îl locuiesc este domeniul lor și nu-l vor pierde. Ce i-ar obliga să se grăbească să-l ia în posesie imediat? Vor avea într-o zi și bogăția și puterea și gloria, dar ei se năpustesc spre această imensă avere ca și cum n-ar avea decât o clipă la dispoziție pentru a și-o însuși.

⁷⁶ Vezi Raportul făcut de Comitetul Convenției, care a proclamat anularea acestor legi în Carolina de Sud.

⁷⁷ Fără îndoială, primul element al bogăției unei țări este populația sa. În aceeași perioadă, din 1820 până în 1832, când Virginia și-a pierdut doi deputați în Congres, populația sa a crescut în proporție de 13,7 la 100; cea din ambele Caroline, în proporție de 15 la 100 și cea din Georgia în proporție de 51,5 la 100 (Vezi *American Almanac*, 1832, p. 162). Or, în Rusia, țara europeană în care populația crește cel mai repede, numărul locuitorilor crește la 10 ani în proporție de 9,5 la 100; în Franța cu 7 la 100, și în Europa în totalitate cu 4,7 la 100 (vezi Malte-Brun, vol. VI, p. 95).

⁷⁸ Trebuie totuși recunoscut că deprecierea produsă în prețul tutunului, în ultimii cincizeci de ani, a diminuat sensibil bunăstarea cultivatorilor din Sud, dar acest fapt s-a produs independent de voința oamenilor din Nord, ca și de a celor din Sud.

Cred că am demonstrat că existența actualei confederații depinde integral de acordul tuturor confederațiilor de a rămâne uniți; și, pornind de la această premisă, am cercetat care ar putea fi cauzele apte să facă statele să dorească să se despartă. Dar Uniunea poate pieri în două feluri: unul dintre statele confederate poate să dorească să denunțe contractul și să desfacă astfel violent legătura de unire; la asta se referă majoritatea observațiilor făcute mai înainte; guvernul federal poate să-și piardă treptat puterea printr-o tendință simultană a republicilor unite de a-și redobândi independența. Puterea centrală, lipsită succesiv de toate prerogativele, ar fi redusă printr-un acord tacit la neputință și va fi incapabilă să-și înfăptuiască obiectivul și cea de a doua Uniune va pieri la fel ca prima, lovită de un fel de imbecilitate senilă.

Slăbirea treptată a legăturii federale, care va duce în cele din urmă la anularea Uniunii, este de altfel, în sine, un fapt distinct, care poate provoca o mulțime de alte rezultate mai puțin drastice, înainte de a se produce cel principal. Confederația mai poate exista, în timp ce slăbiciunea guvernării ar putea reduce națiunea la neputință, provocând anarhie în interior și încetinirea prosperității generale a țării.

După ce am descoperit ce i-ar putea duce pe anglo-americani la sciziune, e important să examinăm dacă în condițiile în care Uniunea ar supraviețui, guvernul devenind mai energic sau mai slab și-ar lărgi sau și-ar restrânge sfera de activitate.

Evident, o mare neliniste îi frământă pe americani. Ei observă că, la majoritatea popoarelor lumii, exercitarea drepturilor suverane tinde să se concentreze în puține mâini și sunt înspăimântați la gândul că acest lucru s-ar putea petrece și la ei. Înșiși oamenii de stat încearcă această teamă, sau simulează că o încearcă; centralizarea nu e populară în America și nu există mijloc mai bun de a face curte majorității decât împotrividu-te pretinselor încălcări făptuite de puterea centrală. Americanii nu vor să vadă că în țările unde se manifestă această tendință centralizatoare care îi sperie nu există decât un singur popor, în timp ce Uniunea este o confederație de popoare diferite, fapt suficient pentru a perturba orice previziune întemeiată pe analogie.

Mărturisesc că eu consider aceste temeri ale unui mare număr de americani absolut imaginare. Departate de a mă teme, împreună cu ei, de consolidarea suveranității în mâinile Uniunii, cred că guvernul federal slăbește în mod vizibil.

Pentru a-mi dovedi ipotezele, n-am recurs la fapte din vechime, ci la cele la care am fost martor, sau care s-au desfășurat în timpurile noastre.

Când se examinează cu atenție ceea ce se petrece în Statele Unite se observă cu ușurință două tendințe contrarii: sunt două curente care străbat aceeași albie în sensuri opuse.

De patruzeci și cinci de ani, de când există Uniunea, timpul a eliminat o seamă de prejudecăți provinciale care la început lucrau împotriva ei. Sentimentul patriotic care îl lega pe fiecare american de statul său a devenit mai puțin exclusiv. Cunoscându-se mai bine, diversele părți ale Uniunii s-au apropiat. Poșta, această extraordinară legătură dintre spirite, pătrunde astăzi până în inima deșertului⁷⁹; toate punctele de coastă comunică între ele prin vapoarele cu aburi. Negoțul urcă și coboară pe fluviile interioare cu o viteză nemaiîntâlnită.⁸⁰ Acestor facilități create de natură și de om li se adaugă instabilitatea dorințelor, neliniștea spiritului, dragostea pentru bogăție, care, scoțându-l tot timpul pe american din casa lui, îl pun în legătură cu un mare număr de concetățeni. El călătorește în țara sa în toate direcțiile și vizitează toate populațiile care o locuiesc. În nici o provincie din Franța locuitorii nu se cunosc atât de bine între ei așa cum se cunosc cele 13 milioane de oameni de pe suprafața Statelor Unite.

În timp ce americanii se amestecă, ei se și asimilează, se șterg diferențele create între ei de climă, origine și instituții. Ei se apropie din ce în ce mai mult de un tip comun. În fiecare an, mii de oameni plecați din Nord se răspândesc în toate părțile Uniunii; aduc cu ei credințele, opiniile, moravurile lor și deoarece cunoștințele le sunt superioare celor ale oamenilor în mijlocul cărora vor trăi, pun imediat mâna pe cârma treburilor și schimbă societatea în folosul lor. Emigrația continuă din Nord spre Sud, favorizează în mod deosebit fuziunea tuturor caracterelor provinciale într-un singur caracter național. Civilizația nordică pare astfel destinată să devină măsura comună la care se vor raporta într-o zi toate celelalte.

Pe măsură ce industria americană progresează, se strâng legăturile comerciale care unesc statele confederate și unirea intră în obiceiuri după ce a existat în opinii. Trecerea timpului face să dispară o seamă de spaime fantaziste care tulburau imaginația oamenilor din 1789. Puterea federală n-a devenit opresivă; ea n-a distrus independența statelor; nu i-a dus pe confederați la monarhie; statele mici n-au devenit dependente de cele mari, din cauza Uniunii. Confederația a continuat să-și sporească populația, bogăția și puterea.

---

⁷⁹ În 1832, districtul Michigan, care n-are decât 31 639 de locuitori, și care nu este deocamdată decât un deșert de-abia locuit, avea 940 de mile de drumuri poștale. Teritoriul aproape în întregime sălbatic din Arkansas este traversat de 1 938 mile de drumuri pentru poștă. Vezi „Report of the Postmaster general”, 30 noiembrie 1833. Doar distribuirea presei în toată Uniunea aduce 254 796 de dolari anual. (Acele documente se găsesc în *National Calendar* 1833, p. 344 și *National Intelligencer*, 12 decembrie 1833.)

⁸⁰ În zece ani, din 1821 până în 1831, 271 de vapoare cu aburi au fost lansate doar pe râurile care udă valea râului Mississippi.

În 1829, în Statele Unite existau 256 de vapoare cu aburi. (Vezi *Legislative documents*, n. 140, p. 274.)

Sunt convins că, trăind uniți, americanii au acum mai puține greutăți naturale decât în 1789; Uniunea are mai puțini dușmani decât atunci.

Și totuși, dacă se studiază cu atenție istoria Uniunii din ultimii patruzeci și cinci de ani, convingerea că puterea federală descrește își va găsi lesne argumente.

Nu e greu să se arate cauzele acestui fenomen.

Când a fost promulgată Constituția din 1789, totul pierea în anarhie; Uniunea care a urmat acestei dezordini a provocat multă teamă și ură; dar avea și susținători înflăcărați, pentru că era expresia unei nevoi imperioase. Deși mai atacată atunci decât acum, puterea federală a atins rapid maximum de autoritate, așa cum se întâmplă de obicei cu o guvernare care triumfă după ce și-a întărit forțele în luptă. În acea epocă, interpretarea Constituției părea mai degrabă că extinde decât că restrânge suveranitatea federală și Uniunea prezenta, sub mai multe aspecte, spectacolul unuia și aceluiași popor, condus în interior și în afară, de un singur guvern.

Dar pentru a ajunge aici, poporul s-a depășit într-o anume măsură pe sine însuși.

Constituția nu distrusese individualitatea statelor și toate corpurile, oricare ar fi ele, au un instinct secret care le duce spre independență. Acest instinct e și mai pronunțat într-o țară ca America, unde fiecare sat alcătuiește un fel de republică obișnuită să se autoguverneze.

A fost deci nevoie de un efort din partea statului pentru a se supune autorității preponderente a federației. Și orice efort, chiar dacă e încununat de un mare succes, nu întârzie să șubrezească cauza care l-a făcut să se nască.

Pe măsură ce guvernul federal își întărea puterea, America își relua rangul printre națiuni, pacea renăștea la frontiere, încrederea oamenilor creștea; confuziei îi urma o ordine precisă și determinată care permitea ingeniozității individuale să-și urmeze cursul natural și să se dezvolte în libertate.

Tocmai această prosperitate a făcut să se piardă din vedere cauza care îi dăduse naștere; o dată pericolul trecut, americanii n-au mai găsit în ei energia și patriotismul care îi ajutase să înlăture primejdia. Eliberați de temerile care îi preocupau, ei și-au reluat cu ușurință obiceiurile și au cedat fără rezistență tendințelor normale ale înclinațiilor lor. În momentul în care un guvern puternic n-a mai părut necesar, a început din nou să fie considerat jenant. Totul prospera împreună cu Uniunea și nimeni n-a simțit nevoia să se despartă; dar se dorea ca acțiunea puterii să fie cât mai puțin evidentă. Unirea, în general, era apreciată, dar fiecare amănunt exprima dorința de independență. Cu fiecare zi principiul confederației era mai ușor admis și mai puțin aplicat; instituind ordinea și pacea, guvernul federal și-a creat el însuși condițiile decăderii.

De îndată ce această stare de spirit a început să se manifeste explicit, oamenii de partid, care trăiesc din pasiunile poporului, au început să o exploateze în folosul lor.

De atunci, guvernul federal se găsește într-o situație foarte critică; adversarii săi se bucură de sprijinul popular și doar promițând că vor lup-ta împotriva guvernului, oamenii politici ajung să conducă poporul.

Din această perioadă, de câte ori guvernul Uniunii avea un conflict cu cel al statelor, era nevoit să dea înapoi. Când a fost vorba să se interpre-teze termenii Constituției federale, interpretarea a fost de obicei favora-bilă statelor și nu Uniunii.

Constituția dădea guvernului federal sarcina de a face față interese-lor naționale: s-a considerat că e de datoria lui să încurajeze în interior marile întreprinderi care erau de natură să sporească prosperitatea între-gii Uniuni (*internal improvements*) cum erau, de exemplu, canalele.

Statele s-au speriat la ideea că o altă autoritate decât a lor va dispune de o parte a teritoriului. S-au temut că puterea centrală, dobândind ast-fel o autoritate redutabilă în chiar interiorul lor, va exercita o influență pe care doreau s-o păstreze doar pentru agenții lor.

Partidul democrat, care s-a opus dintotdeauna dezvoltării puterii fede-rale, și-a ridicat vocea; Congresul a fost acuzat de uzurpare; șeful statului, de ambiție. Guvernul central, intimidat de aceste proteste, a sfârșit prin a-și recunoaște eroarea, închizându-se exact în sfera care i-a fost indicată.

Constituția a dat Uniunii privilegiul de a trata cu popoarele străine. Triburile indiene de la marginea teritoriului au fost considerate de către Uniune din acest punct de vedere, adică popoare străine. Cât timp acești sălbatici se mulțumeau să fugă din fața civilizației, dreptul federal n-a fost contestat; dar în ziua în care un trib indian s-a decis să se stabilească pe un anume teritoriu, statele dimprejur au reclamat dreptul de posesie asupra acestor pământuri și dreptul suveranității asupra oamenilor de aco-lo. Guvernul central s-a grăbit să recunoască și una și alta și, după ce i-a tratat pe indieni ca pe niște popoare independente, i-a abandonat lăsân-du-i în seama tiraniei legislative a statelor.⁸¹

Printre statele care s-au format pe malul Atlanticului, multe se în-tind la nesfârșit spre Vest, în pustietăți în care europenii n-au pătruns deloc. Cele ale căror limite au fost fixate irevocabil priveau cu pizmă viitorul strălucit deschis în fața vecinilor lor. Aceștia din urmă, dintr-un spirit de conciliere și dorind să faciliteze actul unificării, au consimțit să-și traseze granițele și au cedat confederației tot teritoriul de dincolo de acestea.⁸²

---

⁸¹ Vezi în documentele legislative pe care le-am citat deja în capitolul despre in-dieni, scrisoarea președintelui Statelor Unite către tribul Cherokee, corespondența sa pe această temă cu agenții săi și mesajele lui către Congres.

⁸² Primul act de cesiune a fost al statului New York în 1780; Virginia, Massachu-sets, Connecticut, Carolina de Sud, Carolina de Nord i-au urmat exemplul în di-ferite perioade, Georgia fiind ultima; actul său de cesiune datează din 1802.

De atunci, guvernul federal a devenit proprietarul întregului pământ necultivat din afara celor treisprezece state care au făcut parte inițial din Uniune. El le împarte și le vinde, iar banii astfel obținuți sunt vărsați exclusiv în vistieria Uniunii. Cu ajutorul acestor venituri, guvernul federal cumpără de la indieni pământurile, construiește drumuri în noile districte și contribuie cu toate forțele la dezvoltarea rapidă a societății de acolo.

Or, tocmai în aceste pustietăți cedate odinioară de locuitorii de pe țărmul Atlanticului s-au format cu timpul noile state. Congresul a continuat să vândă, în folosul întregii națiuni, pământurile în paragină, care se mai găseau încă în unele state. Dar o dată constituite, aceste state pretindeau să întrebuințeze exclusiv în folosul lor ceea ce se obținea de pe urma vânzării. Reclamațiile devenind din ce în ce mai amenințătoare, Congresul a considerat că e cazul să-i ia Uniunii o parte din privilegiile de care beneficiase până atunci și, la sfârșitul anului 1832, a dat o lege prin care, fără a ceda noilor republici din vest proprietatea asupra pământurilor lor necultivate, administra în folosul lor cea mai mare parte a veniturilor pe care le obținea⁸³.

E suficient să parcurgi Statele Unite pentru a aprecia avantajele pe care țara le are de pe urma Băncii. Aceste avantaje sunt de mai multe feluri; dar unul, în special, îl uimește pe străin: bancnotele emise de Banca Statelor Unite au aceeași valoare la marginea deșertului ca și la Philadelphia, unde își are sediul⁸⁴.

Banca Statelor Unite este, totuși, obiectul unor mari vrăjmășii. Directorii ei s-au pronunțat împotriva președintelui și sunt acuzați, nu fără temei, că au abuzat de influența lor pentru a-i împiedica alegerea. Președintele atacă, cu toată înflăcărea unei dușmării personale, instituția pe care aceștia o reprezintă. Astfel, președintele a fost încurajat să-și împlinească răzbunarea sprijindu-se pe tendințele secrete ale majorității.

Banca este marea legătură monetară a Uniunii, tot așa cum Congresul este marea legătură legislativă și aceleași pasiuni, care fac presiuni pentru ca statele să devină independente față de centru, tind să distrugă Banca.

Banca Statelor Unite are în mâinile ei un mare număr de cambii aparținând băncilor provinciale; ea poate, oricând, să le oblige pe acestea din urmă să le plătească în numerar. În ceea ce o privește, dimpotrivă, ea nu are a se teme de asemenea primejdie; marile ei resurse disponibile îi permit să facă față tuturor exigențelor. Amenințate astfel în însăși existen-

---

⁸³ E adevărat că președintele a refuzat să promulge această lege, dar i-a acceptat complet principiul. Vezi *Message du 8 décembre 1833*.

⁸⁴ Actuala Bancă din Statele Unite a fost creată în 1816 cu un capital de 35 000 000 de dolari (185 500 000 fr.), atribuțiile ei expiră în 1836. Anul trecut, Congresul a dat o lege pentru a le reînnoi, dar președintele a refuzat s-o promulge. Astăzi, lupta este angajată dintr-o parte și din alta cu o violență extremă și este ușor de prevăzut viitoarea cădere a Băncii.

ța lor, băncile provinciale au fost obligate să fie moderate și să nu pună în circulație decât un număr de bancnote proporțional cu capitalul lor. Băncile provinciale nu suportă decât cu iritare acest control binefăcător. Ziarele, care le sunt vândute, și președintele care a devenit, din interes, purtătorul lor de cuvânt, atacă Banca aproape cu furie. Ațâță împotriva ei pasiunile locale și orbul instinct democratic al țării. Susțin că directorii Băncii alcătuiesc un corp aristocratic și permanent a cărui influență se va face simțită asupra guvernului împietând, mai devreme sau mai târziu, principiul egalității pe care este întemeiată societatea americană.

Lupta Băncii împotriva dușmanilor săi nu este decât un incident din marea bătălie pe care o duc în America provinciile împotriva puterii centrale; spiritul de independență și de democrație, împotriva spiritului de ierarhie și de subordonare. Nu pretind că inamicii Băncii Statelor Unite sunt tocmai acei indivizi care atacă guvernul federal pe alte probleme; dar susțin că atacurile contra Băncii Statelor Unite sunt determinate de aceleași instincte care militează contra guvernului federal și că numărul mare de dușmani care se pronunță împotriva Băncii este un simptom supărător în ceea ce privește slăbiciunea guvernului.

Dar niciodată Uniunea nu s-a dovedit mai fragilă decât în timpul celebrei afaceri a tarifelor.⁸⁵

Războaiele Revoluției franceze și cel din 1812, împiedicând libera comunicare dintre America și Europa, au creat manufacturi în nordul Uniunii. Când pacea a redeschis produselor europene drumurile Lumii Noi, americanii au considerat necesar să restabilească un sistem de vămi care să protejeze în același timp și industria pe cale de a se naște și să-i ajute să-și achite datoriile contractate din cauza războiului.

Statele din Sud, care nu aveau de stimulat industrii și în care nu sunt decât agricultori, nu au întârziat să se plângă de această măsură.

Nu am pretenția să examinez în ce măsură plângerile lor erau imaginare sau reale, povestesc doar faptele.

Într-o petiție către Congres din anul 1820, Carolina de Sud a declarat că legea tarifelor este *neconstituțională, opresivă și nedreaptă*. De atunci, Georgia, Virginia, Carolina de Nord, statele Alabama și Mississippi au făcut reclamații mai mult sau mai puțin energice în același sens.

Congresul nu era dispus să țină seama de aceste cârteli, așa că, în anii 1824 și 1828, a sporit tarifele și a consfințit din nou principiul legii.

Și atunci s-a elaborat, sau mai curând s-a reamintit în Sud, un principiu celebru care a căpătat numele de *nulificare*.

Am arătat la locul potrivit că scopul constituției federale n-a fost alcătuirea unei ligi, ci crearea unui guvern național. În toate cazurile pre-

⁸⁵ Pentru detaliile problemei, vezi *Legislative documents*, Congresul 22, sesiunea a 2-a, nr. 30.

văzute de constituție, americanii din Statele Unite nu formează decât un unic și singur popor. În toate aceste situații, voința națională se exprimă, la fel ca la toate popoarele constituționale, cu ajutorul majorității. De îndată ce majoritatea s-a pronunțat, datoria minorității e să se supună.

Aceasta este doctrina legală, singura care pune în acord textul constituției cu intențiile cunoscute ale celor care au alcătuit-o.

Nulificatorii din Sud pretind că, dimpotrivă, unindu-se, americanii n-aveau de gând să se contopească într-un unic și singur popor, ci că au vrut doar să formeze o ligă de popoare independente, de unde rezultă că fiecare stat, păstrându-și completa suveranitate, dacă nu în practică măcar în principiu, are dreptul să interpreteze legile date de Congres și să suspende în interiorul său aplicarea celor care i se par a contraveni constituției sau justiției.

Întreaga doctrină a nulificării este rezumată într-o frază pronunțată în 1833 în fața Senatului Statelor Unite de dl Calhoun, conducătorul recunoscut al nulificatorilor din Sud:

„Constituția — a spus el — este un contract în care toate statele sunt suverane. Or, de câte ori intervine un contract între părți care nu recunosc un arbitru comun, fiecare dintre ele își rezervă dreptul de a decide singură întinderea obligațiilor ei.”

E evident că o asemenea doctrină distruge în principiu legătura federală și duce de fapt la anarhia de care Constituția din 1789 îi scăpase pe americani.

Când Carolina de Sud a văzut că Congresul rămâne surd la cererile ei, a amenințat că va aplica legii federale doctrina nulificatorilor. Congresul a stăruit în sistemul său; în cele din urmă s-a dezlănțuit furtuna. În cursul anului 1832, locuitorii din Carolina de Sud⁸⁶ au numit o Convenție națională care să statueze mijloacele excepționale necesare; și în 24 noiembrie al aceluiași an, această convenție a publicat, cu titlu de ordonanță, o lege care declara nulă legea federală a tarifelor, interzicând să se încaseze drepturile care figurau acolo și să se primească apelurile care ar putea ajunge la tribunalele federale.⁸⁷ Această ordonanță urma să fie aplicată începând

---

⁸⁶ Adică majoritatea, deoarece partidul care i se opunea denumit *Union Party* nu avea în favoarea sa decât o minoritate puternică și activă. În Carolina erau probabil 47 000 de alegători; 30 000 erau favorabili nulificării și 17 000 împotriva.

⁸⁷ Această ordonanță a fost precedată de un raport al comitetului însărcinat cu pregătirea redactării: raportul includea expunerea și scopul legii. La p. 34 se poate citi: „Când drepturile rezervate statelor de către Constituție sunt violate în mod deliberat, dreptul și datoria acestor state este să intervină pentru a opri avansarea răului, pentru a se opune uzurpării și pentru a menține în limitele respective puterile și privilegiile care le aparțin, ca *suverane și independente*. Dacă statele n-ar poseda acest drept, în van s-ar pretinde suverane. Carolina de Sud declară că nu recunoaște nicăieri în

din luna februarie a anului viitor, specificându-se că, în cazul în care Congresul își va modifica până atunci tarifele, Carolina de Sud va putea să accepte să nu-și pună în practică amenințările. Mai târziu, se va exprima, într-un fel vag și imprecis, dorința de a supune problema unei adunări extraordinare a tuturor statelor confederate.

În așteptare, Carolina de Sud își înarma milițiile și se pregătea de război.

Ce a făcut Congresul? Congresul, care nu dăduse nici o atenție cetățenilor petiționari, și-a aplecat urechea la plângerile lor de îndată ce i-a văzut înarmați.⁸⁸ A dat o lege⁸⁹ conform căreia drepturile provenite din tarife aveau să fie reduse progresiv în următorii zece ani, până ce nu vor mai depăși nevoile guvernului. Astfel, Congresul a abandonat complet principiul tarifului. Unui drept care protejează industria i s-a substituit o măsură pur fiscală.⁹⁰ Pentru a-și disimula înfrângerea, guvernul Uniunii a recurs la un expedient mult folosit de guvernațiile slabe: cedând în fapt, s-a declarat inflexibil în principii. Și în timp ce Congresul modifica legislația tarifelor, se promulga o altă lege, în virtutea căreia președintele era investit cu puteri extraordinare pentru a înfrânge prin forță rezistența celor de care acum nu mai avea a se teme.

Carolina de Sud n-a consimțit să dea Uniunii măcar vagile aparențe ale victoriei; aceeași convenție națională care declarase nulă legea tarifelor s-a adunat din nou pentru a accepta concesiile oferite, dar, în același timp, a declarat că stăruie cu și mai multă putere în doctrina nulificatorilor și, pentru a o dovedi, a anulat legea care dădea puteri extraordinare președintelui, deși era cert că acesta nu le va folosi niciodată.

Aproape toate faptele despre care am vorbit s-au petrecut în timpul președinției generalului Jackson. Nu se poate nega că, în afacerea tarifelor, el n-ar fi susținut cu abilitate și forță drepturile Uniunii. Totuși, cred că ar trebui legate primejdiile pe care le întâmpină acum puterea federală de însăși comportarea celui care o reprezintă.

---

lume autoritatea vreunui tribunal plasat deasupra ei. E adevărat că împreună cu alte state suverane, statul Carolina de Sud a încheiat un contract solemn de uniune (*a solemn contract of union*), dar el reclamă că își va exercita dreptul de a-i explica sensul, așa cum îl înțelege el, iar dacă acest contract va fi violat de asociații săi și de guvernele care l-au alcătuit va utiliza dreptul evident (*unquestionable*) de a aprecia importanța infracțiunii și măsurile care trebuie luate pentru a face dreptate."

⁸⁸ Ceea ce, în cele din urmă, a determinat Congresul să ia această măsură, a fost o demonstrație a puternicului stat Virginia, al cărui legislativ s-a oferit ca arbitru între Uniune și Carolina de Sud. Până atunci, aceasta din urmă părea definitiv răsisă, chiar și de către statele care făcuseră aceleași reclamații.

⁸⁹ Legea din 2 martie 1833.

⁹⁰ Această lege a fost sugerată de dl Clay și a fost promulgată în patru zile de cele două camere ale Congresului, cu o imensă majoritate.

În Europa, unele persoane și-au format o opinie extravagantă asupra influenței pe care o poate exercita generalul Jackson asupra treburilor din țara lui, alta decât a celor care au observat totul îndeaproape.

S-a spus că generalul Jackson a câștigat bătălii, că e un om energic, că obișnuințele și caracterul îl fac să folosească forța, că e dornic de putere și are gustul despotismului. Poate că e adevărat, dar concluziile care s-au desprins din aceste adevăruri sunt mari erori.

S-a presupus că generalul Jackson vrea să introducă în Statele Unite dictatura, că va înstăpâni acolo spiritul militar dând puterii centrale o extensie primejdioasă pentru libertățile provinciilor. Epoca unei asemenea inițiative și secolul unor astfel de oameni n-au început încă în America: dacă generalul Jackson ar fi vrut să stăpânească într-un asemenea fel, și-ar fi pierdut, cu siguranță, poziția politică și și-ar fi compromis viața; n-a fost atât de imprudent încât să încerce s-o facă.

Departe de dorința de a întări puterea federală, actualul președinte prezintă, dimpotrivă, partidul care dorește să restrângă această putere în termenii cei mai limpezi și preciși ai constituției și care nu admite sub nici un motiv ca interpretarea ei să favorizeze guvernul Uniunii; departe de a fi un campion al centralizării, generalul Jackson este purtătorul orgoliilor provinciale; pasiunile *descentralizatoare* (dacă mă pot exprima așa) l-au adus la puterea suverană. Flatându-le în fiecare zi, se menține el la conducere și prosperă. Generalul Jackson este sclavul majorității: el se conformează voinței, dorințelor, instinctelor de abia exprimate, sau mai degrabă le ghicește și se grăbește să se plaseze în fruntea lor.

De câte ori guvernele statelor intră în conflict cu cel al Uniunii, președintele este primul care se îndoiește, de obicei, de drepturile sale; și devansează aproape întotdeauna puterea legislativă; când există spațiu de interpretare în legătură cu întinderea puterii federale, el ia poziție împotriva lui însuși; se restrânge, se dă la o parte, e rezervat. Nu pentru că ar fi slab de la natură sau adversar al Uniunii; când majoritatea s-a pronunțat împotriva pretențiilor nulificatorilor din Sud, a fost în fruntea ei și și-a formulat cu limpezime și energie doctrinele pe care aceasta le profesa și a fost primul care a făcut apel la forță. Ca să folosesc o comparație împrumutată din vocabularul partidelor americane, mi se pare că generalul Jackson este *federalist* din înclinație și *republican* din calcul.

După ce s-a umilit astfel în fața majorității pentru a-i câștiga favorurile, generalul Jackson se ridică; pășește spre obiectivele pe care majoritatea însăși le-a fixat, sau către cele pe care ea nu le pizmuiește, răsturnând toate obstacolele din calea lui. Sigur pe un sprijin de care nici unul dintre predecesorii lui nu s-a bucurat, își strivește dușmanii personali oriunde s-ar afla ei cu o ușurință unică în istoria președinților; își asumă responsabilitatea pentru niște măsuri pe care nimeni înaintea lui n-a îndrăznit să le ia; i se întâmplă chiar să considere reprezentarea națională cu un fel de

dispreț aproape insultător; refuză să aprobe legile Congresului și adeseori omite să răspundă acestui corp important. E un favorit care uneori își mustră stăpânul. Puterea generalului Jackson crește neîncetat; dar cea a președintelui scade. În mâinile lui, guvernul federal este puternic; succesorul său îl va prelua slăbit.

Sau eu mă înșel foarte mult, sau guvernul federal al Statelor Unite tinde să slăbească pe zi ce trece; se retrage succesiv din treburi, își restrânge din ce în ce mai mult cercul de acțiune. În mod natural slab, el renunță chiar la aparența forței. Pe de altă parte, mi s-a părut că observ cum în Statele Unite sentimentul de independență devine din ce în ce mai viu, iar în statele care compun Uniunea, dragostea față de guvernul provincial e din ce în ce mai pronunțată.

Se vrea Uniunea; dar redusă la o umbră; se dorește ca ea să fie puternică în anumite cazuri și slabă în altele, se pretinde ca în vreme de război ea să poată reuni forțele naționale și toate resursele țării, iar în timp de pace să nu existe deloc, ca și cum această alternanță de neputință și vigoare ar exista în natură.

Nu văd ce ar putea să stăvilească în prezent această mișcare generală a spiritelor; cauzele care i-au determinat nașterea nu-și vor înceta acțiunea în aceeași direcție. Va continua deci și se poate prezice că dacă nu intervine vreo împrejurare extraordinară, guvernul Uniunii va slăbi pe zi ce trece.

Cred totuși că suntem încă departe de epoca în care puterea federală, incapabilă să-și protejeze propria existență și să asigure pacea țării, se va stinge cumva de la sine. Uniunea a intrat în moravuri și este dorită; rezultatele ei sunt evidente și binefacerile vizibile. Când se va observa că slăbiciunea guvernului federal compromite existența Uniunii, nu mă îndoiesc că se va naște o mișcare de reacție în favoarea forței.

Guvernul Statelor Unite este dintre toate guvernele federale formate până în zilele noastre cel mai natural dotat pentru acțiune: dacă nu va fi atacat într-o manieră indirectă prin interpretarea legilor, cât timp nu va fi alterată profund substanța sa, o schimbare de opinie, o criză interioară, un război ar putea să-i dea dintr-o dată vigoarea de care are nevoie.

Am vrut doar să constat următoarele: mulți oameni de pe la noi cred că în Statele Unite există o mișcare a spiritelor care favorizează centralizarea puterii în mâinile președintelui și ale Congresului. Eu pretind că acolo poate fi remarcată clar o mișcare contrarie: după părerea mea, o dată cu trecerea timpului, guvernul federal, departe de a se întări și de a amenința suveranitatea statelor, tinde să slăbească pe zi ce trece și doar suveranitatea Uniunii este în pericol. Iată ceea ce arată prezentul. Care va fi rezultatul final al acestei tendințe, ce evenimente pot opri, întârzia sau grăbi mișcarea pe care am descris-o? Viitorul le ascunde și eu n-am pretenția că pot să-i ridic vălul.

DESPRE INSTITUȚIILE REPUBLICANE
DIN STATELE UNITE.
CARE SUNT ȘANSELE LOR DE A DURA?

Uniunea nu este decât un accident. — Instituțiile republicane au mai mult viitor. — În prezent, republica este starea naturală a anglo-americanilor. — De ce. — Pentru a fi nimicită, ar trebui schimbate dintr-o dată toate legile și modificate toate moravurile. — Dificultățile pe care le întâmpină americanii în crearea unei aristocrații.

Dezmembrarea Uniunii, prin provocarea războiului în sânul statelor astăzi confederate, și o dată cu el prin apariția necesității unei armate permanente, a dictaturii și a impozitelor, ar putea compromite cu timpul destinul instituțiilor republicane.

Totuși, nu trebuie confundat viitorul Uniunii cu cel al republicii.

Uniunea este un accident care va dura atâta timp cât o vor favoriza circumstanțele, dar republica mi se pare a fi starea naturală a americanilor; și doar influența continuă a unor cauze contrarii și acționând mereu în același sens ar putea să o înlocuiască cu monarhia.

Uniunea există în principal prin legea care a creat-o. Doar o revoluție, o schimbare în opinia publică poate s-o distrugă pentru totdeauna. Republica are rădăcini mai profunde.

Ceea ce se înțelege prin republică în Statele Unite este acțiunea lentă și calmă a societății asupra ei înseși. Este o stare așezată, întemeiată într-adevăr pe voința luminată a poporului. E o guvernare conciliantă, în care hotărârile se maturizează îndelung, se discută cu încetineală și se pun în practică cu înțelepciune.

În Statele Unite, republicanii cinstesc moravurile, respectă credințele, recunosc drepturile. Ei sunt de părere că un popor este moral, religios și moderat în măsura în care este liber. În Statele Unite, se numește republică domnia liniștită, pașnică a majorității. Majoritatea, după ce a avut răgazul să se recunoască și să-și constate existența, este sursa comună a puterii. Dar majoritatea însăși nu este atotputernică. Deasupra ei, în lumea morală, există umanitatea, justiția și rațiunea; în lumea politică — drepturile dobândite. Majoritatea recunoaște aceste două bariere și, dacă i se întâmplă să le depășească, este pentru că, la fel ca orice om, are pasiuni și, la fel ca oricine, poate face răul crezând că înfăptuiește binele.

Doar noi, în Europa, am făcut câteva stranii descoperiri.

Conform unora dintre noi, republica nu este domnia majorității cum s-a crezut până acum, ci domnia celor care dirijează în numele majorității. În acest fel, nu poporul conduce, ci aceia care știu care este binele poporului; fericită distincție, ce permite acțiunea în numele națiunii, fără ca aceasta să fie consultată, reclamând recunoștința acesteia, în timp ce ea însăși e călcată în picioare. Se consideră astfel că guvernul republican este

singurul căruia trebuie să i se recunoască dreptul de a face orice, de a dispune chiar ceea ce lumea a respectat până acum, de la cele mai înalte legi morale până la regulile obișnuite de bun-simț.

Până la noi s-a crezut că despotismul era odios, oricare ar fi fost formele lui. Dar în zilele noastre s-a descoperit că există tiranii legitime și nedreptăți sfinte, dacă sunt exercitate în numele poporului.

[Nu e vorba de o teorie vagă, ci de principii profesate și întemeiate pe fapte. Aceste doctrine și-au găsit misionari înflăcărați și parcă îi aud cum spun:

Vă imaginați că republica este prin natura ei un model de guvernare liber și tolerant și considerați probabil că încercările făcute odinioară la noi nu trebuie imputate sistemului însuși, ci celor care l-au practicat și circumstanțelor extraordinare în care se găsea țara lor.]

Felul în care concep americanii republica îi facilitează existența și îi asigură durată. În ceea ce-i privește, dacă practica guvernării republicane este adeseori rea, cel puțin teoria e bună și în cele din urmă poporul face în așa fel ca acțiunile să-i corespundă.

De la început ar fi fost imposibil, și este în continuare extrem de dificil să se înființeze în America o administrație centralizată. Oamenii sunt dispersați pe un spațiu foarte întins și separați de prea multe obstacole naturale pentru ca toate detaliile vieții lor să poată fi dirijate dintr-un singur loc. America este prin excelență țara guvernării provinciale și comunale.

Acestui motiv, a cărui influență este egal resimțită de toți europenii din Lumea Nouă, anglo-americanii îi mai adaugă multe altele care le sunt specifice.

Când au fost întemeiate coloniile din America de Nord, acolo pătrunsese deja libertatea municipală, atât în legi, cât și în moravurile englezești, iar emigranții englezi au adoptat-o nu numai ca pe un lucru necesar, ci și ca pe o binefacere căreia îi cunoșteau prețul.

[Am mai observat că în această privință influența exercitată de țara de baștină a fost mai mult sau mai puțin puternică, depinzând de împrejurările care au însoțit colonizarea și de obiceiurile deprinse anterior de coloni. Francezii au adus în America tradițiile monarhiei absolute, englezii au venit acolo cu obiceiurile unui popor liber.]

Am mai văzut în ce fel au fost întemeiate coloniile. Fiecare provincie, și ca să spunem așa, fiecare district a fost populat separat de oameni străini unii de alții, sau asociați cu scopuri diferite.

Englezii din Statele Unite s-au găsit astfel, de la început, divizați într-un mare număr de societăți distincte, nelegate de nici un centru comun, și toate aceste societăți mici s-au ocupat singure de treburile lor, pentru că nu exista nicăieri o autoritate centrală care să poată să aibă grijă de ele în mod natural și cu ușurință.

Astfel, natura țării, însăși modalitatea prin care au fost întemeiate coloniile englezești, obiceiurile primilor emigranți, totul concura pentru a dezvolta într-un mod extraordinar libertățile comunale și provinciale.

În Statele Unite, ansamblul instituțiilor țării este esențialmente republican; pentru a distruge acolo pentru totdeauna legile care fundamentează republica, ar trebui ca, într-un anume fel, să fie abolite dintr-o dată toate legile.

Dacă în zilele noastre, un partid s-ar apuca să instituie în Statele Unite monarhia, ar fi într-o situație și mai dificilă decât cel care ar vrea să proclame republica în Franța. Regalitatea n-ar găsi o legislație pregătită în prealabil pentru ea și s-ar putea vedea atunci, în realitate, o monarhie înconjurată de instituții republicane.

Astfel, principiul monarhic ar pătrunde cu greu în moravurile americanilor.

În Statele Unite, principiul suveranității poporului nu este o doctrină izolată, care nu are nimic în comun cu obiceiurile sau cu ansamblul ideilor dominante; dimpotrivă, ar putea fi considerată ca ultima verigă a unui lanț de opinii care leagă toată lumea anglo-saxonă. Providența a dat fiecărui individ, oricum ar fi el, gradul de inteligență necesar pentru a se putea conduce singur în problemele care îl privesc în exclusivitate. Acesta este principiul major pe care se întemeiază societatea civilă și politica Statelor Unite; îl aplică tatăl de familie copiilor lui, stăpânul — servitorilor, comuna — celor pe care îi administrează, provincia — comunelor, statul — provinciilor, Uniunea — statelor. Extins la ansamblul statelor, acest principiu devine principiul suveranității poporului.

Astfel, în Statele Unite, principiul care generează republica este același cu cel care reglementează majoritatea acțiunilor omenești. Republica pătrunde, dacă mă pot exprima astfel, în concepțiile, opiniile și în toate obiceiurile americanilor în timp ce le determină și legile; și pentru a ajunge la schimbarea legilor, ar trebui ca ei să se schimbe integral. În Statele Unite, însăși religia majorității este republicană; ea supune rațiunii individuale adevărurile lumii de dincolo, tot așa cum politica recunoaște că bunul-simț al tuturor poate să aibă grija intereselor comune și consimte că fiecare om își alege liber calea care îl duce spre cer, tot așa cum legea recunoaște fiecărui cetățean dreptul de a-și alege guvernul.

Evident, doar o lungă serie de fapte cu aceeași tendință ar putea substitui acestui ansamblu de legi, opinii și moravuri, un ansamblu de moravuri, opinii și legi contrarii.

Dacă principiile republicane trebuie să piară în Statele Unite, ele nu vor sucomba decât după o îndelungată activitate socială, frecvent întreruptă, adeseori reluată; de multe ori vor renaște și nu vor dispărea definitiv decât când un popor cu desăvârșire nou va lua locul celui care există

astăzi. Or, nimic nu face să se prevadă o revoluție asemănătoare, nici un semn nu o anunță.

Ceea ce te impresionează cel mai mult când vii în Statele Unite este caracterul mișcării tumultuoase în interiorul căreia este plasată societatea politică. Legile se schimbă neîncetat și, la prima vedere, pare imposibil ca un popor atât de puțin sigur de voința sa să nu ajungă în curând să înlocuiască forma actuală de guvernare cu una în întregime nouă. Aceste temeri sunt premature. În realitatea instituțiilor politice există două feluri de instabilitate care nu trebuie confundate: una e legată de legile secundare; aceasta poate dura mult timp într-o societate bine consolidată; cealaltă zguduie neîncetat chiar bazele constituției și atacă principiile care generează legile; aceasta este întotdeauna urmată de tulburări și revoluții; națiunea care o suportă este într-o stare violentă și tranzitorie. Experiența ne-a învățat că aceste două feluri de instabilitate legislativă nu sunt legate între ele în mod necesar, deoarece au fost văzute existând împreună sau separat, în funcție de timp și de loc. Prima poate fi întâlnită în Statele Unite, dar nu și cea de a doua. Americanii schimbă frecvent legile, dar baza constituției este respectată.

În zilele noastre principiul republican domnește în America la fel cum domnea principiul monarhic în Franța pe vremea lui Ludovic al XIV-lea. Pe atunci, francezii nu numai că susțineau monarhia, dar nici nu-și imaginau că ar putea fi înlocuită; o acceptau așa cum se acceptă drumul soarelui și vicisitudinile anotimpurilor. Puterea regală nu avea mai mulți avocați decât adversari.

La fel există în America republica, fără luptă, fără opoziție, fără dovezi, printr-un acord tacit, un soi de *consensus universalis*.

Totuși, eu cred că schimbând procedeele administrative atât de des cum o fac, locuitorii Statelor Unite compromit viitorul guvernării republicane.

Este de temut că oamenii, stânjeniți mereu în proiectele lor de continua versatilitate a legislației, vor sfârși prin a considera republica ca o modalitate incomodă de trai în societate; răul rezultat din instabilitatea legilor secundare va pune atunci sub semnul întrebării existența legilor fundamentale, ducând indirect la o revoluție; dar această epocă este încă foarte îndepărtată.

Ceea ce se poate prevedea de pe acum este că, renunțând la republică, americanii vor trece rapid la despotism fără a mai zăbovi în monarhie. Montesquieu a spus că nu există nimic mai absolut decât autoritatea regelui care succede unei republici; puterile nedefinite, cedate fără teamă unui magistrat ales, ajung în mâinile unui conducător ereditar. În general e adevărat, dar aplicabil în special unei republici democratice. În Statele Unite, magistrații nu sunt aleși de o anume clasă de cetățeni, ci de majoritatea națiunii; ei reprezintă nemijlocit pasiunile mulțimii și depind integral de voința ei; nu inspiră deci nici ură, nici teamă; astfel, am observat

ce puțină grijă se acordă limitării puterilor lor prin stabilirea unor restricții care să le îngrădească acțiunea, lăsându-se un spațiu imens arbitrarului. Magistratul american își va păstra puterea nelimitată încetând să mai fie responsabil și e imposibil de spus unde se va opri atunci tirania.

Există printre noi oameni care prevăd apariția aristocrației în America, și care pot aprecia cu exactitate epoca în care aceasta va pune mâna pe putere.

Am mai spus și o repet că mie mi se pare că mișcarea actuală a societății americane evoluează spre democrație.

Totuși, nu pretind că într-o zi americanii nu vor ajunge să restrângă sfera drepturilor politice sau să confiște aceste drepturi în folosul unui om; dar nu-mi vine să cred că ei vor încredința vreodată uzul lor exclusiv unei anumite clase de cetățeni, sau altfel spus, că vor întemeia o aristocrație.

Un corp aristocratic este alcătuit dintr-un anume număr de cetățeni care, fără a fi plasați foarte departe de mulțime, se ridică într-un mod constant deasupra ei; ei pot fi atinși, dar nu pot fi loviți; te ciocnești în fiecare zi de ei, dar nu te poți confunda cu ei.

E imposibil să-ți imaginezi ceva mai potrivit naturii și instinctelor secrete ale inimii omenești decât o aservire de acest tip: lăsați de capul lor, oamenii vor prefera întotdeauna puterea arbitrară a unui rege, administrației legitimate a nobililor.

Pentru a dura, aristocrația are nevoie să înființeze inegalitatea ca principiu, să o legitimeze în prealabil; s-o introducă în familie, o dată cu răspândirea ei în societate; toate sunt fapte respinse puternic de echitatea naturală și la care oamenii nu pot fi obligați decât prin constrângere.

De când există societățile omenești, nu cred că s-ar putea cita exemplul unui singur popor care, lăsat în voia sa și prin propriile eforturi, să-și fi creat în sânul său o aristocrație; toate aristocrațiile din Evul Mediu sunt produsele unor cuceriri. Învingătorul devenea nobil, învinsul — șerb. Forța impunea inegalitatea care, o dată intrată în moravuri, se menținea de la sine și se transfera în mod firesc în legi.

Au existat societăți care, ca urmare a unor evenimente anterioare existenței lor, s-au născut — ca să spunem așa — aristocratice, iar o dată cu trecerea secolelor au evoluat spre democrație. Acesta a fost destinul romanilor și apoi al barbarilor care le-au luat locul. Dar un popor care să pornească de la civilizație și democrație și să se apropie treptat de inegalitatea condițiilor, sfârșind prin stabilirea unor privilegii inviolabile și a unor categorii exclusive, iată o evoluție care ar fi nouă în lume.

Nimic nu lasă să se presupună că America va fi predestinată să ofere prima un asemenea spectacol.

CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA CAUZELOR MĂREȚIEI COMERCIALE A STATELOR UNITE

Americanii sunt destinați de natură să fie un mare popor maritim. — Dimensiunile țărmurilor. — Adâncimea porturilor. — Lungimea fluviilor. — Și totuși, superioritatea comercială a anglo-americanilor se datorează mai puțin avantajelor fizice, decât cauzelor intelectuale și morale. — Motivele acestei opinii. — Viitorul anglo-americanilor ca popor de comercianți. — Dezmembrarea Uniunii nu va opri evoluția maritimă a popoarelor care o locuiesc. — De ce. — Anglo-americanii sunt în mod natural chemați să satisfacă nevoile locuitorilor din America de Sud. — Ei vor deveni, la fel ca englezii, mesagerii unei mari părți a omenirii.

De la Golful Fondy până la râul Sabine din Golful Mexic, țărmul Statelor Unite se întinde pe o lungime de circa nouă sute de leghe.

Aceste țămuri formează o linie neîntreruptă; ele sunt plasate sub aceeași dominație.

Nu există nici un popor pe lume care să poată oferi comerțului porturi mai adânci, mai mari și mai sigure ca americanii.

Locuitorii Statelor Unite alcătuiesc o mare națiune civilizată pe care destinul a plasat-o în mijlocul pustietăților la o mie două sute de leghe de principală vatră a civilizației. America are nevoie zilnic de Europa. Cu timpul, americanii vor ajunge, fără îndoială, să producă sau să-și fabrice ei înșiși obiectele necesare, dar nicidecum cele două continente nu vor putea fi cu totul independente unul de altul; sunt prea multe legături naturale între nevoile, ideile, obiceiurile și moravurile lor.

Uniunea are produse care ne-au devenit necesare, pe care solul nostru ori nu le poate oferi deloc, ori le produce cu niște cheltuieli imense. Americanii consumă doar o mică parte din ele; restul ni le vând.

Europa este deci piața Americii, tot așa cum America este piața Europei; iar comerțul maritim este necesar locuitorilor Statelor Unite și pentru a transporta materiile lor prime în porturile noastre și pentru a-și aduce obiectele produse de manufacturile noastre.

Statele Unite ar trebui deci să furnizeze aprovizionarea industriei popoarelor maritime, dacă ei înșiși ar renunța la comerț, așa cum au făcut-o spaniolii din Mexic; sau să devină una din primele puteri maritime ale globului; această alternativă este inevitabilă.

Din toate timpurile anglo-americanii au dovedit o înclinație hotărâtă pentru mare. Sfârșind legăturile comerciale care îi uneau cu Anglia, independența a dat geniului lor maritim un impuls nou și puternic. De atunci, numărul corăbiilor posedate de Uniune a crescut într-o progresie aproape la fel de rapidă ca și numărul locuitorilor. Astăzi, americanii trans-

portă ei înșiși nouă zecimi din produsele Europei.⁹¹ Tot americanii aduc consumatorilor din Europa trei sferturi din exporturile Lumii Noi.⁹²

Corăbiile din Statele Unite ocupă portul Havre și portul Liverpool. În portul New York nu se vede decât un număr mic de vase englezești sau franțuzești.⁹³

Astfel, negustorul american nu numai că sfidează concurența pe pământul său, dar îi combate pe străini cu succes pe propriul lor teritoriu.

Explicația e simplă: dintre toate vapoarele lumii, cele ale Statelor Unite traversează mările la prețul cel mai mic. Atâta timp cât marina comercială a Statelor Unite își va conserva acest avantaj asupra celorlalte, nu numai că va păstra ceea ce a obținut, dar își va spori în fiecare zi victoriile.

E greu de explicat de ce americanii navighează la un preț mai scăzut decât restul lumii: există tentația de a atribui această superioritate în primul rând acelor avantaje materiale pe care natura le-a pus lor la dispoziție; dar nu e așa.

Construcția corăbiilor îi costă pe americani aproape la fel de scump ca pe noi⁹⁴; nu sunt mai bine construite și în general au o viață mai scurtă.

Salariul marinarului american este mai mare decât cel al marinarului european; proba că este așa e marele număr de europeni care pot fi înțâlniți în marina comercială a Statelor Unite.

Atunci cum se face că americanii navighează mai ieftin decât noi?

Cred că zadarnic vom încerca să aflăm motivele acestei superiorități în avantajele materiale; ele țin de calități pur intelectuale și morale.

Iată o comparație care va explica afirmațiile mele:

În timpul războaielor Revoluției, francezii au introdus în arta militară o tactică nouă, care i-a încurcat pe bătrânii generali și era pe punctul să distrugă cele mai vechi monarhii din Europa. Pentru întâia oară, ei s-au

⁹¹ Valoarea totală a importurilor din anul care se termină la 30 septembrie 1832 a fost de 101 029 266 de dolari. Importurile făcute cu nave străine nu figurează decât pentru suma de 10 731 037 dolari, aproximativ o zecime.

⁹² Valoarea totală a exporturilor, din același an, a fost de 87 176 943 de dolari; valoarea exportată de vasele străine a fost de 21 036 183 de dolari, sau aproximativ un sfert. (*William's Register*, 1833, p. 398)

⁹³ În anii 1829, 1830, 1831, în porturile Uniunii au intrat nave cu o capacitate totală de 3 307 719 tone. Navele străine au adus 544 591 tone din acest total. Ele alcătuiau deci o proporție de aproximativ 16 la sută (*National Calendar*, 1833, p. 304). În anii 1820, 1826 și 1831, corăbiile engleze care au intrat în porturile din Londra, Liverpool sau Hull aveau o capacitate de 443 800 tone. Vasele străine intrate în aceleași porturi aveau 159 431 tone. Raportul dintre ele era de aproximativ 36 la 100 (*Companion to the Almanac*, 1834, p. 169). În anul 1832, între vasele străine și cele engleze intrate în porturile Marii Britanii proporția era de 20 la 100.

⁹⁴ În general, materiile prime costă mai puțin în America decât în Europa, dar prețul mâinii de lucru este acolo mult mai ridicat.

hotărât să se lipsească de o seamă de lucruri, considerate până atunci absolut indispensabile războiului; au cerut soldaților lor eforturi pe care națiunile civilizate nu le-au solicitat niciodată; au fost văzuți făcând totul în viteză și riscând fără ezitare viața oamenilor în funcție de rezultatul care trebuia obținut.

Francezii erau mai puțin numeroși și mai puțin bogați decât adversarii lor; aveau mult mai puține resurse; și totuși au fost în mod constant victorioși până când dușmanii n-au început să-i imite.

Americanii au introdus ceva asemănător în comerț. Ceea ce francezii făceau pentru victorie, ei o fac pentru negoț.

Navigatorul european se aventurează cu prudență pe mare; el pornește doar când timpul e favorabil; dar dacă are un accident neprevăzut se întoarce noaptea în port; și când vede că oceanul e alb de spumă la țărm își strânge o parte din pânze, își încetinește cursa și interoghează soarele.

Americanul neglijează aceste precauții și sfidează primejdiile. El pleacă la drum în timp ce furtuna încă mai bubuie; ziua ca și noaptea lasă toate pânzele în vânt; își repară în mers corabia stricată de furtună și când, în sfârșit, se apropie de capătul cursei, zboară spre țărm ca și cum ar vedea deja portul.

Americanul naufragiază adesea; dar nu există navigatori care să traverseze mările mai repede decât el. Făcând aceleași lucruri ca ceilalți în mai puțin timp, le face mai ieftin.

Înainte de a încheia o lungă călătorie, navigatorul european trage de mai multe ori la mal. Pierde un timp prețios căutând un port în care să se odihnească sau așteptând o ocazie să pornească din nou, și plătește în fiecare zi dreptul de a staționa acolo.

Navigatorul american pleacă din Boston ca să cumpere ceai din China. Ajunge la Canton, stă acolo câteva zile și se întoarce. În mai puțin de doi ani parcurge întreaga circumferință a globului și nu vede pământul decât o singură dată. De-a lungul unei traversări de opt sau zece luni, bea apă sălcie și se hrănește cu carne sărată; luptă neîncetat împotriva mării, a bolii, a plictiselii; dar când se întoarce, vinde livra de ceai cu o para mai ieftin decât negustorul englez; și-a atins scopul.

N-aș putea să-mi exprim mai bine gândul decât afirmând că americanii manifestă un fel de eroism în maniera lor de a face comerț.

Un negustor european va concura întotdeauna cu greu un american. Acționând în felul descris mai sus, acesta din urmă nu se conformează doar calculelor, ci este mai ales fidel firii sale.

Locuitorul Statelor Unite are toate nevoile și toate dorințele născute de o civilizație avansată, dar el nu găsește în jurul lui, ca în Europa, o societate atât de perfect organizată pentru a i le satisface; este deci adeseori obligat să-și procure singur diversele obiecte pe care educația și obiceiurile i le-au făcut necesare. În America, se întâmplă uneori ca același om să

lucreze câmpul, să-și construiască locuința, să-și fabrice instrumentele, să-i facă încălțările și să-și țeară cu mâinile lui pânza grosolană cu care se îmbracă. Situație care împiedică perfecționarea industriei, dar influențează extrem de puternic dezvoltarea îndemânării lucrătorilor. Marea diviziune a muncii contribuie cel mai mult la caracterul materialist al activității umane, lipsind munca de orice urmă a sufletului.

Într-o țară ca America, unde oamenii specializați sunt atât de rari, nu se poate pretinde celor care se dedică unei profesii o lungă ucenicie. Cu mare ușurință, americanii își schimbă situația și profită de asta, răspunzând nevoilor momentului. Poți întâlni oameni care au fost succesiv avocați, agricultori, negustori, pastori evanghelici, medici. Dacă americanul este mai puțin îndemânatic decât europeanul în fiecare meserie, în schimb aproape că nu există vreuna care să-i fie absolut străină. Capacitatea sa este mai cuprinzătoare, iar sfera inteligenței lui e mai largă. Locuitorul Statelor Unite nu este jenat de nici o axiomă a stării sale; el e liber de orice prejudecată profesională; nu este mai legat de un sistem de lucru decât de un altul; nu se simte mai aproape de o metodă veche, decât de una nouă. Nu și-a format nici o prejudecată și evită cu ușurință influența pe care obiceiurile străine ar putea-o exercita asupra spiritului său, deoarece știe că țara sa nu seamănă cu nici una, că poziția lui e unică în lume [el se conformează întotdeauna rațiunii sale și niciodată obișnuințelor].

Americanul trăiește pe un pământ miraculos, în jurul lui totul se schimbă neîncetat și fiecare mișcare pare un progres. Ideea de nou este deci intim legată în spiritul său de ideea de mai bun. El nu observă nicăieri nici o limită pe care natura s-o fi pus în calea eforturilor omenești; în mintea lui, ceea ce nu există lipsește pentru că nu a fost încercat niciodată.

Această mișcare universală care domnește în Statele Unite, frecventele schimbări ale norocului, deplasările neprevăzute ale bogățiilor publice și private, totul contribuie pentru a întreține în suflet un fel de agitație febrilă, care pregătește admirabil omul pentru toate eforturile și îl menține, ca să spun așa, deasupra [lui însuși] și a nivelului obișnuit al omului. Pentru un american viața e ca un concurs, ca o epocă revoluționară, ca o zi de luptă.

Deoarece aceleași cauze acționează în același timp asupra tuturor indivizilor, în cele din urmă ele vor da un impuls decisiv caracterului național. Oricare american, luat la întâmplare, este un om înflăcărat în dorințele sale, întreprinzător, cu spirit de aventură, și în special inovator. Spiritul acesta poate fi regăsit, efectiv, în toate faptele lui; e introdus în legile politice, în doctrinele sale religioase, în teoriile sale de economie socială, în industria privată; îl poartă peste tot cu el, în fundul pădurii ca și în mijlocul orașelor. Același spirit aplicat comerțului maritim face ca americanul să navigheze mai repede și mai ieftin decât toți negustorii din lume.

Cât timp marinarii din Statele Unite vor păstra aceste avantaje intelectuale și superioritatea practică derivată din ele, nu numai că vor satisface toate nevoile producătorilor și ale consumatorilor din țara lor, dar vor tinde să devină, la fel ca englezii⁹⁵, utili și altor popoare.

Acest lucru începe să se realizeze sub ochii noștri. Îi vedem deja pe negustorii americani devenind agenți intermediari în comerțul dintre mai multe națiuni europene⁹⁶; America le oferă un viitor mai important.

Spaniolii și portughezii au întemeiat mari colonii în America de Sud care, între timp, au devenit imperii. Războaiele civile și despotismul devastează acum aceste vaste ținuturi. Dezvoltarea populației e stopată și puținii oameni care locuiesc aici, preocupați de grija de a se apăra, de abia dacă încearcă să-și îmbunătățească soarta.

Dar nu va fi întotdeauna așa. Lăsată în seama ei, Europa a izbutit prin propriile eforturi să străpungă întunericul Evului Mediu; America de Sud este creștină ca și noi; are legile noastre, obiceiurile noastre; se regăsesc toți germeii civilizației, dezvoltați în sânul națiunilor europene și al vlăstarelor lor. Față de noi, America de Sud beneficiază în plus de exemplul nostru; și atunci, de ce ar rămâne pentru totdeauna barbară?

Evident, e doar o problemă de timp: într-o epocă mai mult sau mai puțin îndepărtată, în America de Sud vor exista națiuni înfloritoare și luminate.

Dar când spaniolii și portughezii din America meridională vor începe să aibă nevoile popoarelor civilizate, vor fi departe de a și le putea satisface singuri; mezini ai civilizației, ei vor avea de suportat superioritatea dobândită de cei mai vârstnici. Vor fi mult timp agricultori, înainte de a putea face produse industriale și de a le comercializa și vor avea nevoie de mijlocirea străinilor pentru a-și vinde produsele peste mări și a-și procura în schimb obiectele impuse de noile necesități.

Fără îndoială, americanii din Nordul Americii vor fi chemați într-o zi să satisfacă nevoile americanilor din Sud. Natura i-a așezat lângă ei. Le-a furnizat astfel mari facilități pentru a cunoaște și a aprecia nevoile celor din America de Sud, pentru a avea cu aceste popoare relații permanente și a pune treptat stăpânire pe piețele lor. Comerciantul din Statele Unite n-ar putea pierde aceste avantaje naturale decât dacă ar fi mult inferior comerciantului european, dar el îi este superior din multe puncte de vedere. Americanii din Statele Unite exercită deja o mare influență morală

---

⁹⁵ Nu trebuie să se creadă că vasele englezești sunt ocupate doar cu transportul produselor străine în Anglia, sau al produselor englezești în străinătate; în zilele noastre marina comercială a Angliei este ca o mare întreprindere de vehicule publice, gata să-i servească pe toți producătorii din lume, făcând ca popoarele să comunice între ele. Geniul maritim al americanilor îi determină să întemeieze o întreprindere rivală cu cea a englezilor [și adeseori ajung să-i servească mai ieftin pe aceiași producători].

⁹⁶ Deja o parte a comerțului pe Mediterana este efectuată de vasele americane.

asupra tuturor popoarelor din Lumea Nouă. De la ei vine lumina. Toate națiunile care locuiesc pe acest continent s-au obișnuit să-i considere vlăstarele cele mai luminate, mai puternice și mai bogate ale marii familii americane. Ei își întorc neîncetat privirile spre Uniune și se asimilează, atât cât le stă în putință, cu popoarele care o alcătuiesc. În fiecare zi se inspiră din doctrinele politice ale Statelor Unite și împrumută legile lor.

Americanii din Statele Unite sunt față de popoarele din America de Sud exact în aceeași situație în care se aflau strămoșii lor englezi față de italieni, spanioli, portughezi și față de toate celelalte popoare europene mai puțin avansate ca civilizație și ca industrie, primind din mâinile lor majoritatea obiectelor de consum.

Anglia este astăzi centrul comercial natural al aproape tuturor națiunilor învecinate. Uniunea americană este chemată să îndeplinească același rol în cealaltă emisferă. Orice popor care se naște și crește în Lumea Nouă se naște și crește, într-un anume fel, în profitul anglo-americanilor.

Dacă Uniunea s-ar desface, comerțul statelor care au alcătuit-o va fi fără îndoială întârziat în avântul său, dar mai puțin decât se crede. E evident că, orice s-ar întâmpla, statele comerciante vor rămâne unite. Pentru că sunt înrudite toate; există între ele o perfectă identitate de opinii, de interese și de moravuri și ele singure ar putea alcătui o mare putere maritimă. Chiar dacă Sudul Uniunii ar deveni independent de Nord, nu înseamnă că s-ar putea lipsi de el. Am spus că Sudul nu este comerciant; nimic nu ne arată că va deveni astfel într-o zi. Americanii din Sudul Statelor Unite ar fi obligați încă mult timp să recurgă la străini pentru a-și exporta produsele și pentru a-și aduce obiectele necesare nevoilor lor. Or, dintre toți intermediarii la care ar putea apela, vecinii din Nord sunt cei care îi pot servi cel mai ieftin. Și deci îi vor servi, deoarece prețul scăzut este legea supremă a comerțului. Nu există nici voință suverană, nici prejudecăți naționale care ar putea lupta mult timp împotriva unui preț mic. Nu există ură mai înveninată decât cea existentă între americanii din Statele Unite și englezi. În pofida sentimentelor ostile, englezii furnizează totuși americanilor majoritatea produselor industriale pentru simplul motiv că prețul lor e mai mic decât cel al altor popoare. Astfel, prosperitatea crescândă a Americii slujește, în ciuda dorinței americanilor, industriei manufacturiere engleze.

Rățiunea ne învață și experiența ne-o dovedește că nu există măreție comercială durabilă, dacă ea nu se poate susține, la nevoie, printr-o putere militară.

Acest adevăr este la fel de bine înțeles în Statele Unite ca și în alte părți. Americanii sunt deja în situația de a face ca pavilionul lor să fie respectat; în curând îl vor face să fie de temut.

Sunt convins că dezmembrarea Uniunii, departe de a diminua forțele navale ale americanilor, va tinde să le sporească. Astăzi, statele care fac

negot sunt legate de cele care nu fac, iar acestea din urmă nu acceptă adevseori decât cu greu creșterea unei puteri maritime de care nu profită decât indirect.

Dacă, dimpotrivă, toate statele din Uniune care fac comerț ar forma un unic și singur popor, negotul ar deveni un interes național de primă mărime; aceste state ar fi deci dispuse să facă mari sacrificii pentru a-și păstra vasele, și nimic nu le va putea împiedica să-și satisfacă, în această privință, dorințele.

[În starea actuală a lumii comerciale nu există politică mai firesc adecvată decât cea a Franței.

Franța este menită să rămână pentru totdeauna una dintre marile puteri maritime, dar numai din întâmplare ar putea deveni prima din aceste puteri. Și pentru că Franța nu poate spera să domine marea într-o manieră durabilă, interesul ei evident este să împiedice pe oricine altcineva să dețină controlul absolut, și să facă să precumpănească în toată lumea principiile cele mai liberale în materie de comerț.

Chiar dacă principiul independenței neutrilor n-ar fi întemeiat pe dreptul națiunilor, Franța tot ar trebui să-l susțină din toate puterile. Independența celor neutre este o garanție împotriva tiraniei maritime și Franța este obligată să fie campioana libertății mărilor.

Din acest punct de vedere, Franța este adversara naturală a Angliei. Va fi întotdeauna, orice s-ar întâmpla, cât timp Anglia își va impune voința pe ocean.

În prezent, America are o poziție similară cu cea a Franței. Este puternică, dar nu poate fi dominantă; e liberală pentru că nu poate oprima.

America este deci aliata naturală a Franței, tot așa cum Anglia este dușmanul ei. Tot ce se înfăptuiește în avantajul măreției navale a Statelor Unite se face într-un anume fel în folosul Franței; puterea maritimă a americanilor, atunci când crește, participă la împărțirea mărilor și dă francezilor libertatea de care au nevoie.

Dacă la un moment dat, forțele maritime ale Angliei și ale Americii se vor echilibra, ceea ce cred că se va petrece nu peste mult timp, rolul Franței va fi acela de a se alătura alternativ celui mai slab, împiedicând ca vreuna dintre cele două țări să domine integral marea, și astfel ea va menține libertatea.

Dar nu în acest mod se va menține și echilibrul.]

Cred că națiunile, ca și oamenii, vădesc din cea mai fragedă tinerețe trăsăturile principale care le vor marca destinul. Când văd cum fac americanii comerț, ușurința cu care-l fac, succesele pe care le obțin, nu mă pot împiedica să cred că într-o zi ei vor deveni prima putere maritimă de pe glob. Ei sunt predestinați să pună stăpânire pe mări, la fel cum romanii erau predestinați să conducă lumea.

Iată că mă apropii de sfârșit. Până acum, vorbind despre viitorul destin al Statelor Unite am făcut efortul să-mi împart subiectul în diverse părți, ca să pot studia cu mai mare atenție pe fiecare dintre ele.

Aș vrea acum să le reunesc într-un singur punct de vedere. Ceea ce o să afirm e mai puțin detaliat, dar e mai sigur. Fiecare obiect o să fie sesizat cu mai puțină precizie; dar voi îmbrățișa cu mai multă siguranță faptele generale. O să fiu ca un călător care, părăsind incinta unui mare oraș, se urcă pe colina învecinată. Pe măsură ce se îndepărtează nu-i mai vede pe oamenii de care s-a despărțit; locuințele lor se confundă; nu se mai disting locurile publice; zărește cu greu traseul străzilor; dar ochiul său urmărește mai lesne contururile orașului și pentru prima oară îi sesizează forma. Așa mi se pare și mie că descopăr în fața mea întregul viitor al rasei engleze în Lumea Nouă. Detaliile acestui imens tablou au rămas în umbră; dar privirea mea cuprinde ansamblul și am o idee clară despre întreg.

Teritoriul ocupat sau posedat astăzi de Statele Unite ale Americii alcătuiește aproape a douăzecea parte a pământurilor locuite.

Oricât de cuprinzătoare ar fi limitele sale, am greși dacă am crede că rasa anglo-americană se va închide în ele pentru totdeauna; ea le-a depășit deja.

A fost o vreme când și noi am fi putut crea în pustietățile americane o mare națiune franceză și să echilibrăm împreună cu englezii destinele Lumii Noi. Pe vremuri, Franța poseda în America de Nord un teritoriu aproape tot atât de întins cât Europa. Cele mai mari trei fluvii ale continentului curgeau sub stăpânirea noastră. Națiunile indiene care locuiau de la gura fluviului Saint-Laurent până în delta fluviului Mississippi nu auzeau vorbindu-se decât limba noastră; toate așezările europene răspândite pe acest imens spațiu aminteau de patrie: Louisbourg, Montmorency, Duquesne, Saint-Louis, Vincennes, Nouvelle-Orleans, toate nume dragi Franței și familiare urechilor noastre.

Dar un concurs de împrejurări, prea multe ca să fie enumerate¹, ne-a lipsit de această moștenire minunată. Francezii au dispărut de peste tot unde

---

¹ În primul rând acesta: popoarele libere și obișnuite cu regimul municipal crează mai ușor decât celelalte colonii înfloritoare. Obiceiul de a gândi independent

erau în număr prea mic și rău așezați. Ceilalți s-au îngrămădit într-un spațiu restrâns și sunt stăpâniți de alții. Cei patru sute de mii de francezi din Canada nu mai sunt acum decât rămășițele unui popor vechi, pierdut în valurile mari ale unei națiuni noi. În jurul lor, populația străină crește neîncetat; ea se întinde pretutindeni, pătrunde în rândurile foștilor stăpâni ai pământului, domină în orașele lor și le degradează limba. Această populație e la fel cu cea din Statele Unite. Am deci dreptate când susțin că rasa engleză nu se va opri la granițele Uniunii, ci va avansa mult mai departe, spre nord-est.

În nord-vest sunt câteva așezări rusești fără importanță; dar la sud-vest, Mexicul este o barieră în fața anglo-americanilor.

Astfel, la drept vorbind, doar două rase rivale își împart azi Lumea Nouă: spaniolii și englezii.

Granița care trebuie să separe aceste două rase a fost fixată printr-un tratat. Dar oricât de favorabil ar fi acest tratat pentru anglo-americani, nu mă îndoiesc că în curând îl vor încălca.

În Mexic, dincolo de frontierele Uniunii, sunt imense provincii ne-locuite. Oamenii din Statele Unite vor pătrunde în acele singurătăți înaintea celor care au dreptul să le ocupe. Își vor însuși pământul, vor alcătui o societate și când proprietarul legitim se va prezenta în sfârșit, va găsi pustiul fertil, și pe străini așezați liniștiți în locul lui.

Pământul Lumii Noi aparține primului ocupant și stăpânirea lui este premiul întrecerii.

Chiar țările populate se vor putea cu greu apăra de invazie.

Am vorbit înainte despre ceea ce se petrece în Texas. În fiecare zi, locuitorii Statelor Unite pătrund încetul cu încetul în Texas, achiziționează acolo pământuri și, supunându-se legilor țării, întemeiază stăpânirea lor prin limbă și prin moravuri. Provincia Texas este încă sub dominația Mexicului; dar în curând acolo nu vor mai fi mexicani. Asemenea lucruri se petrec în toate locurile în care anglo-americanii intră în contact cu populații de altă origine.

Nu se poate nega că rasa engleză nu a câștigat o imensă preponderență asupra tuturor resurselor europene din Lumea Nouă. Ea le e superioară prin civilizație, activitate industrială și putere. Cât timp nu va găsi în fața ei decât teritorii pustii sau puțin locuite, cât timp nu va întâlni în drumul său aglomerări de populație care îi vor face imposibilă trecerea, se va întinde neconținut. Nu se va opri la hotarele desemnate de tratate, ci va depăși aceste stavile imaginare în toate direcțiile.

Ușurința dezvoltării rapide a rasei engleze în Lumea Nouă se explică și prin poziția ei geografică.

și de a se guverna este indispensabil într-o țară nouă, unde succesul depinde în mod necesar în mare parte de eforturile individuale ale colonilor.

La nord de frontierele sale septentrionale sunt ghețuri polare, iar cu câteva grade mai la sud de limitele sale meridionale se intră în pârjolul ecuatorului. Englezii din America sunt astfel plasați în zona cea mai temperată și în partea cea mai bună pentru locuit a continentului.

Se presupune că prodigioasa evoluție, evidentă în creșterea populației din Statele Unite, datează de la Independență: e o eroare. Populația sporea la fel de mult în timpul sistemului colonial, ca și în zilele noastre; aproape că se dubla la fiecare douăzeci și doi de ani. Dar atunci, calculul se făcea pe mii de locuitori; acum — pe milioane. Un fapt care trecea aproape neobservat în urmă cu un secol frapează astăzi pe toată lumea.

Englezii din Canada, supuși unui rege, se înmulțesc și se răspândesc la fel de rapid ca englezii din Statele Unite care trăiesc sub o guvernare republicană.

Timp de opt ani, cât a durat Războiul de Independență, populația n-a încetat să crească conform raportului indicat anterior.

Deși la frontierele din Vest existau pe atunci puternice populații indiene coalizate cu englezii, mișcarea de migrație spre Occident nu s-a oprit niciodată. În timp ce dușmanul pustia țărmul Atlanticului, Kentucky, districtele occidentale din Pennsylvania, statele Vermont și Maine se umpleau de oameni. Dezordinile care au urmat războiului n-au împiedicat populația să crească și nu au oprit-o din marșul ei de înaintare în pustietate. Diferențele de legislație, starea de pace sau de război, ordinea sau anarhia n-au influențat într-o manieră evidentă dezvoltarea anglo-americanilor.

E ușor de înțeles: nu există motive atât de generale care să se poată face simțite pe un teritoriu atât de imens. Va exista întotdeauna o mare porțiune a țării în care se va putea găsi un adăpost împotriva calamităților care se abat în cealaltă parte, și oricât de mari ar fi nefericirile, remediile vor fi întotdeauna mai puternice.

Nu e de crezut că ar fi posibil de înfrânt avântul rasei engleze în Lumea Nouă. Dezmembrarea Uniunii, războiul de pe continent, abolirea republicii și instaurarea tiraniei ar putea întârzia dezvoltarea, dar nu ar izbuti să o împiedice cu totul să-și împlinească destinul. Nu există putere pe pământ în stare să stăvilească înaintarea emigranților pe fertilele pământuri nelocuite, deschise tuturor inițiativelor și care oferă un adăpost în fața tuturor nenorocirilor. Orice evenimente i-ar aștepta în viitor, americanilor nu li se va putea lua nici clima, nu li se vor putea lua nici lacurile, nici marile fluvii și nici rodnicia pământului. Legile proaste, revoluțiile sau anarhia n-ar putea face să dispară gustul pentru bunăstare și spiritul întreprinzător care par a fi trăsăturile distincte ale rasei lor, și nici să stingă cu desăvârșire lumina cunoștințelor care îi conduce.

Astfel, în vârtejul incertitudinilor cu privire la viitor, există un lucru sigur. Într-o epocă pe care o putem aprecia ca apropiată, fiind vorba de existența popoarelor, anglo-americanii vor popula singuri tot spațiul inclus

între ghețurile polare și tropice; se vor răspândi de la plajele Oceanului Atlantic, până la malurile mării din Sud.

Cred că teritoriul pe care se va întinde într-o zi rasa anglo-americană va egala trei pătrimi din Europa.²

În cele din urmă, climatul Uniunii este preferabil celui european; avantajele naturale sunt la fel de mari; este evident că într-o zi populația va fi proporțională cu cea de la noi.

Europa, divizată între atâtea popoare diferite; Europa, cu toate războaiele care izbucnesc mereu, și cu barbaria Evului Mediu, a ajuns să aibă patru sute zece locuitori³ pe leghe pătrată. Ce cauză poate fi atât de importantă ca să împiedice Statele Unite să ajungă într-o zi la fel?

Vor trece multe secole până când diverșii urmași ai rasei engleze din America vor înceta să mai aibă aceeași fizionomie. Nu se poate prevedea epoca în care omul va putea să stabilească în Lumea Nouă inegalitatea permanentă a condițiilor.

Oricare ar fi diferențele pe care pacea sau războiul, libertatea sau tirania, prosperitatea sau sărăcia le vor introduce printre urmașii marii familii anglo-americane, ei vor păstra o stare socială similară și vor avea în comun obiceiurile și ideile care decurg din starea socială.

În Evul Mediu, a fost suficientă legătura religioasă pentru a reuni în cadrul aceleiași civilizații diversele rase care populau Europa. Englezii din Lumea Nouă au mii de alte legături între ei, și trăiesc într-un secol în care totul contribuie la egalizarea oamenilor.

Evul Mediu a fost epoca divizării. Fiecare popor, fiecare provincie, fiecare oraș, fiecare familie dorea să se individualizeze. În zilele noastre, se face simțită o mișcare contrarie, popoarele par că se îndreaptă spre unitate. Între părțile cele mai îndepărtate ale pământului există legături intelectuale, și oamenii nu mai pot rămâne străini unii de alții, fără să cunoască ceea ce se întâmplă într-un colț oarecare al universului; astăzi se observă mai puțin diferența între europeni și urmașii lor din Lumea Nouă, în pofida oceanului care îi desparte, decât între unele dintre orașele din secolul al XIII-lea care nu erau separate decât de un râu.

Dacă tendința de asimilare apropie popoare străine, ea se opune cu atât mai mult înstrăinării dintre urmașii aceluiași popor. Va veni deci vremea când în America de Nord vor exista o sută cincizeci de milioane de oameni⁴ egali între ei, care vor aparține toți aceleiași familii, care vor avea

---

² Doar Statele Unite acoperă deja un spațiu egal cu jumătate din Europa. Suprafața Europei este de 500 000 de leghe pătrate; populația ei de 205 000 000 locuitori. Malte-Brun, vol. VI, cartea CXIV, p. 4.

³ Vezi Malte-Brun, vol. VI, cartea CXVI, p. 92.

⁴ Cifra reprezintă populația proporțională cu cea din Europa, făcând media de 410 locuitori pe leghe pătrată.

același punct de plecare, aceeași civilizație, limbă, aceleași obiceiuri și moravuri, prin care gândirea va circula sub aceeași formă și va fi la fel colorată. Tot restul e îndoielnic, doar asta e sigur. Dar iată un fapt cu desăvârșire nou în lume și a cărui însemnătate nici imaginația n-o poate cuprinde.

Pe pământ sunt acum două mari popoare care, pornite din două puncte diferite, par că avansează spre același scop: rușii și anglo-americanii.

Ambele au crescut în obscuritate; și, în timp ce lumea se uita în altă parte, ele au ajuns în primul rang al națiunilor și oamenii au descoperit, aproape în același timp, și nașterea, și măreția lor.

Toate celelalte popoare par că au atins limitele trasate de natură și că de acum înainte nu trebuie decât să le păstreze; dar aceste două popoare sunt în creștere⁵; toți ceilalți, fie că s-au oprit, fie că avansează foarte greu. Doar cele două evoluează într-un ritm susținut și rapid pe un drum căruia nimeni nu-i vede capătul.

Americanul combate obstacolele pe care i le pune în față natura; rusul se luptă cu oamenii. Unul luptă cu pustietatea și barbaria, celălalt cu civilizația înarmată cu toate armele ei; astfel, victoriile americanului sunt obținute cu brăzdarul plugarului, cele ale rusului — cu sabia soldatului.

Pentru a-și atinge scopul, primul se sprijină pe interesul personal pe care îl lasă să acționeze fără să-l dirijeze, pe forța și rațiunea indivizilor.

Cel de-al doilea concentrează într-un singur om întreaga putere a societății.

Primul are ca principal mijloc de acțiune libertatea, cel de-al doilea — servitutea.

Punctele lor de plecare sunt diferite, căile diverse; totuși, fiecare dintre ei pare a fi chemat, datorită unui plan secret al Providenței, să țină într-o zi, în mâinile sale, destinele unei jumătăți din lume.

---

⁵ Dintre toate națiunile din lumea veche, Rusia este națiunea a cărei populație, păstrând proporțiile, crește cel mai repede.

(A) Pagina 59

Cu privire la toate ținuturile din vest unde n-au păstruns încă europenii, vedeți relatarea celor două călătorii întreprinse de către maiorul Long pe cheltuiala Congresului.

Între altele, dl Long spune, referitor la marele deșert american, că trebuie trasă o linie aproape paralelă cu longitudinea de 20° (meridianul Washingtonului)¹ cu începere de la râul Roșu și până la râul Plata. De la această linie imaginară până la Munții Stâncoși, care mărginesc la apus valea fluviului Mississippi, se întind șesuri imense, în general acoperite cu nisip cultivabil, sau presărate cu pietre granitice. Vara nu au parte de apă. Nu sunt străbătute decât de cirezi mari de bivoli și de herghelii de cai sălbatici. Mai pot fi văzute și câteva hoarde de indieni, dar în număr mic.

Maiorul Long a auzit spunându-se că, urcând mai sus de râul Plata, în aceeași direcție, tot la stânga lui, s-ar găsi același deșert; nu a putut însă verifica el însuși exactitatea acestei afirmații (*Long's Expedition*, vol. II, p. 361).

Oricâtă încredere merită relatarea maiorului Long, se cuvine totuși să nu uităm că el doar a traversat ținutul despre care vorbește, fără a se abate mult într-o direcție sau alta de la traiectoria urmată.

(B) Pagina 60

În regiunile ei intertropicale, America de Sud are o incredibilă varietate de plante agățătoare cunoscute sub denumirea generică de liane. Flora Antilelor cuprinde ea singură mai bine de patruzeci de specii diferite.

Printre cei mai grațioși arbuști de acest fel se numără pasiflora. În a sa descriere pe care o face regnului vegetal din Antile, Descourtiz scrie că, folosindu-se de cârceii cu care este înzestrată, această frumoasă plantă se prinde de arbori, alcătuind arcade mobile, colonade bogate și elegante datorită frumuseții florilor purpurii cu pete albastre care le împodobesc și care încântă mirosul prin mireasma ce o emană (Vol. I, p. 265).

Salcâmul cu teci mari este o liană foarte groasă care se dezvoltă rapid și, trecând din arbore în arbore, ajunge uneori să acopere mai bine de o jumătate de leghe (Vol. III, p. 227).

¹ Potrivit meridianului de la Washington, 20° longitudine se referă, aproximativ, la 99° longitudine, conform meridianului de la Paris.

(C) Pagina 62

Despre limbile americane

Se spune că toate limbile vorbite de indienii din America, de la Polul arctic până la capul Horn, sunt formate după același model și supuse acelorași reguli gramaticale; de unde se poate trage concluzia foarte verosimilă că toate aceste seminții indiene au o origine comună.

Fiecare seminție de pe continentul american vorbește un alt dialect; însă limbile propriu-zise sunt în număr foarte mic, ceea ce ar dovedi iarăși că popoarele din Lumea Nouă nu au o origine foarte veche.

În sfârșit, limbile din America vădesc o extremă regularitate; este așadar probabil ca popoarele care le folosesc să nu fi fost încă supuse unor mari transformări și nici să nu se fi amestecat, silite sau de bunăvoie, cu popoare străine, căci în general reunirea mai multor limbi în una singură este cea care produce neregularitățile gramaticale.

Limbile de pe continentul american și în special limbile Americii de Nord au atras abia de curând în mod serios atenția filologilor. S-a descoperit atunci pentru prima oară că acest idiom al unui popor barbar era produsul unui sistem de idei foarte complicate și al unor combinații extrem de rafinate. S-a constatat că erau limbi de o mare bogăție și că la formarea lor se procedase cu multă grijă pentru a cruța sensibilitatea auzului.

Sistemul gramatical folosit de americani diferă de toate celelalte în mai multe privințe, însă în principal în aceasta:

Câteva popoare din Europa, printre ele și germanii, au capacitatea de a combina la nevoie diferite expresii, dând astfel anumitor cuvinte un înțeles complex. Indienii au extins aceeași capacitate într-o manieră foarte surprinzătoare, izbutind să atașeze, ca să zicem așa, de un singur punct un foarte mare număr de idei. Faptul va putea fi lesne înțeles cu ajutorul unui exemplu citat de dl Dupleix în *Mémoires de la Société philosophique d'Amérique*.

Când o femeie din tribul delaware, spune el, se joacă cu un pisoi sau cu un căfel, ea poate fi auzită uneori rostind cuvântul *kuligatschis*. Acest cuvânt este alcătuit în felul următor: *k* este semnul folosit pentru persoana a doua și înseamnă *tu* sau *tău*; *uli* este un segment din cuvântul *wulit*, care înseamnă *frumos, drăguț*; *gat* este un alt segment din cuvântul *wichgat*, care înseamnă *labă*; în sfârșit *schis*, care se pronunță *șiz*, este o terminație diminutivă care introduce aici ideea de mic. Astfel, cu un singur cuvânt, femeia indiană a spus: „lăbuța ta drăguță”.

Iată și alt exemplu care dovedește cu câtă iscusință știau sălbaticii din America să-și combine cuvintele:

În tribul delaware, „un bărbat tânăr” se spune *pilape*. Acest cuvânt este format din *pilsit*, cast, inocent, și din *lenape*, bărbat: adică bărbatul în puritatea și inocența sa.

Această aptitudine de a combina cuvintele se manifestă mai cu seamă, într-o manieră foarte ciudată, la alcătuirea verbelor. Deseori, acțiunea cea mai complicată este redată printr-un singur verb; aproape toate nuanțele ideii acționează asupra acestuia și îl modifică.

Cei care ar dori să cerceteze mai amănunțit acest subiect, pe care eu însumi l-am atins doar foarte superficial, vor trebui să citească:

1° Corespondența dlui Duponceau cu reverendul Heckwelder, privitoare la limbile indiene. Această corespondență este cuprinsă în *Mémoires de la Société philosophique d'Amérique*, vol. I, publicată la Philadelphia, în 1819, la Abraham Small, pp. 356-464;

2° Gramatica limbii delaware sau lenape, de Geiberger, împreună cu prefața însoțitoare a dlui Duponceau. Toate există în colecțiile amintite, vol. III;

3° Un rezumat foarte bine întocmit al acestor lucrări, cuprins în vol. VI din *Encyclopédie américaine*.

(D) Pagina 63

La Charlevoix (vol. I, p. 235) găsim istoria primului război pe care francezii din Canada au trebuit să-l poarte, în 1610, cu irochezii. Deși înarmați doar cu arcuri și săgeți, aceștia din urmă au opus o rezistență disperată francezilor și aliaților lor. Cu toate că nu are harul descrierilor, Charlevoix înfățișează foarte bine în acest pasaj contrastul dintre moravurile europenilor și cele ale sălbaticilor, precum și accepțiile diferite pe care aceste două rase le aveau despre sentimentul de onoare.

„Francezii, spune el, au pus mâna pe pieile de castor cu care erau acoperiți irochezii care zăceau sub ochii lor pe câmpul de luptă. Aliații lor, huronii, au fost indignați la vederea acestui fapt. Ei, la rândul lor, au început să recurgă la obișnuita lor cruzime față de prizonieri și au devorat pe unul dintre cei uciși, ceea ce a stârnit oroarea francezilor. Așadar, adaugă Charlevoix, acești barbari se mândreau cu purtarea lor dezinteresată, fiind surprinși de a nu o regăsi și la națiunea noastră și nu înțelegeau că a-i despuia pe cei morți era un rău mult mai mic decât acela de a se ghiftui asemenea fiarelor cu carnea lor.”

În alt pasaj (vol. I, p. 230), același Charlevoix descrie după cum urmează primul supliciu la care a asistat Champlain, precum și înapoierea huronilor în satul lor:

„După ce au străbătut opt leghe, scrie el, aliații noștri s-au oprit și, luând pe unul dintre captivi i-au reproșat toate cruzimile făptuite de el asupra unor războinici din neamul lor care căzuseră în mâinile lui, apoi i-au declarat că trebuia să se aștepte să fie tratat în același fel, adăugând că dacă era viteaz avea să o dovedească prin aceea că va cânta. El a intonat pe dată cântecul său de război, precum și toate celelalte pe care le știa, însă pe un ton foarte trist”, observă Champlain, care încă nu avusese timp să afle că toată muzica sălbaticilor are în ea ceva lugubru. Supliciu, însoțit de toate ororile despre care vom vorbi în cele ce urmează, i-a înfricoșat pe francezi, care s-au străduit zadarnic să-i pună capăt. În noaptea următoare, un huron a visat că am fi urmăriți, ceea ce a făcut ca retragerea să se preschimbe într-o veritabilă fugă și sălbaticii nu s-au mai oprit nicăieri până ce nu au fost în afara oricărui pericol.

„În clipa în care au zărit colibele satului lor, și-au făcut niște bețe lungi de care au prins scalpurile ce le fuseseră împărțite ca pradă și le-au purtat în triumf. La vederea lor, femeile au venit în fugă, s-au aruncat în apă și înotând până la bărci au luat din mâinile bărbaților lor acele scalpuri însângerate și le-au legat de gât.

Războinicii i-au oferit lui Champlain unul din aceste trofee oribile și pe deasupra i-au mai dăruit câteva arcuri și câteva săgeți, singura pradă pe care fuseseră dispuși să o ia de la irochezi, rugându-l să le arate regelui Franței.”

Champlain a petrecut singur o iarnă întreagă printre acești barbari, fără ca cineva să se fi atins în vreun fel de el sau de bunurile sale.

(E) Pagina 76

Cu toate că rigorismul puritan sub semnul căruia au luat ființă coloniile engleze în America a slăbit mult de atunci, urmele sale extraordinare mai pot fi încă întâlnite în obiceiuri și legi.

În 1792, exact atunci când republica anticreștină din Franța își începea existența efemeră, corpul legislativ al statului Massachusetts promulga legea pe care o veți citi mai jos, menită să-i constrângă pe cetățeni să respecte duminica. Iată preambulul și principalele dispoziții ale acestei legi, care merită toată atenția cititorului:

Dat fiind, spune legiuitorul, că respectarea zilei de duminică reprezintă un interes public; că produce o suspendare utilă a muncii; că îi îndeamnă pe oameni să reflecteze la îndatoririle din viață și la greșelile cărora omenirea le este atât de supusă; că permite cinstirea în particular și în public a lui Dumnezeu, făuritorul și conducătorul universului și practicarea acelor fapte caritabile care constituie podoaba și alinarea societăților creștine;

Dat fiind că persoane necucernice sau ușuratece, uitând îndatoririle pe care le impune duminica și folosul pe care îl trage societatea de pe urma lor, profanează sfîntenia zilei dedându-se plăcerilor sau îndeletnicirilor; că acest fel de a se comporta este contrar propriilor lor interese în calitate de creștini; că, pe deasupra, este de natură să-i tulbure pe cei care nu le urmează exemplul și aduce un prejudiciu real întregii societăți, introducând în sânul ei înclinația spre petreceri și deprinderile desucheate;

„Senatul și Camera Reprezentanților ordonă cele ce urmează:

1° Nimeni nu va putea, în zi de duminică, să țină deschise prăvălia sau atelierul său. Nimeni nu va putea, în ziua amintită, să se ocupe de nici un fel de muncă sau afaceri, să asiste la nici un fel de concert, bal sau spectacol, să practice nici un fel de vânatoare, jocuri, distracție, sub pedeapsa cu amenda. Amenda nu va fi mai mică de 10 șilingi și nu va depăși 20 șilingi pentru fiecare din aceste contravenții.

2° Nici un călător, conductor, căruțaș, exceptând cazurile de necesitate, nu va putea călători duminica, sub pedeapsa amintitei amenzi.

3° Cărciumarii, prăvăliașii, hangiii nu vor îngădui nici unui locuitor domiciliat în comuna lor să vină duminica la ei pentru a-și petrece acolo timpul în distracții sau afaceri. În caz de contravenție, hangiul și oaspetele lui vor plăti amenda. În plus, hangiul riscă să-și piardă autorizația.

4° Cel care, sănătos fiind, și fără motiv suficient, va omite timp de trei luni să-l cinstească pe Dumnezeu în public va fi condamnat la o amendă de 10 șilingi.

5° Cel care va avea o comportare necuviincioasă în incinta unui locaș sfânt va plăti o amendă de 5 până la 40 șilingi.

6° Tythingmen din comune¹ au sarcina de a controla punerea în aplicare a legii de faţă. Ei au dreptul de a vizita în zi de duminică toate apartamentele din hanuri şi din localuri publice. Hangiul care le interzice accesul în casa lui va fi condamnat, numai pentru acest fapt, la o amendă de 40 de şilingi.

Tythingmen vor trebui să-i oprească pe călători şi să se informeze cu privire la motivul care i-a obligat să plece la drum duminică. Cine va refuza să răspundă va fi condamnat la o amendă care ar putea să fie de 5 lire sterline.

Dacă un tythingman consideră că motivul invocat de călător nu este satisfăcător, el îl va trimite înaintea judecătorului de pace al cantonului." (Legea din 8 martie 1792. *General Laws of Massachusetts*, vol. I, p. 410)

La 11 martie 1797 o nouă lege a majorat valoarea amenzilor, jumătate trebuind să revină aceluia care l-a urmărit pe cale judiciară pe delincvent (aceeaşi culegere, vol. I, p. 525).

La 16 februarie 1816, o altă lege a confirmat măsurile amintite (aceeaşi colecţie, vol. II, p. 405).

Legile statului New York, revizuite în 1827 şi în 1828, conţin dispoziţii analoge. (Vezi *The Revised Statutes*, partea I, cap. XX, p. 675.) Se stipulează acolo că duminica nimeni nu va putea să vâneze, să pescuiască, să practice jocuri de noroc, nici să frecventeze casele unde se servesc băuturi. Nimeni nu va putea călători, decât în caz de necesitate.

Aceasta nu este singura urmă lăsată în legi de spiritul religios şi moravurile austere ale primilor emigranţi.

În statutele revizuite ale statului New York, vol. I, p. 662, citim următorul articol:

„Oricine va câştiga sau va pierde în răstimp de douăzeci şi patru de ore la jocuri de noroc sau la pariuri suma de 25 de dolari (aproximativ 132 de franci) va fi recunoscut vinovat de un delict (*misdemeanor*) şi, o dată dovedit faptul, va fi condamnat la o amendă egală cu cel puţin de cinci ori valoarea sumei pierdute sau câştigate; amintita amendă va fi plătită direct inspectorului însărcinat cu grija săracilor din comună.

Acela care pierde 25 de dolari sau mai mult poate să-i reclame pe calea justiţiei. Dacă omite să o facă, inspectorul însărcinat cu grija săracilor poate să dea în judecată câştigătorul şi să-l oblige să dea în folosul săracilor suma câştigată, precum şi de trei ori suma amintită."

Legile pe care le-am citat mai sus sunt foarte recente; dar cine ar putea să le înţeleagă fără a se întoarce cu gândul până la obârşia coloniilor? Nu mă îndoiesc că, în zilele noastre, partea penală a legislaţiei nu este aplicată decât foarte rar; legile îşi conservă caracterul inflexibil chiar şi atunci când moravurile s-au adaptat la trecerea timpului. Totuşi, respectarea duminicii în America rămâne faptul cel mai izbitor pentru un străin.

Există, de pildă, un mare oraş american unde, începând de sâmbătă, activitatea socială este ca şi suspendată. Parcurgeţi oraşul la ceasul care pare să-i îmbie pe cei maturi la afaceri şi pe tineret la distracţii, şi vă veţi afla într-o singurătată deplină. Nu numai că nimeni nu lucrează, dar nimeni nu pare să tră-

¹ Funcţionari publici aleşi anual şi care, prin funcţiile lor, pot fi asemuiţi atât cu agentul comunal, cât şi cu ofiţerul de poliţie judiciară din Franţa.

iască. Nu se fac auzite nici pulsația industriei, nici accentele de bucurie, nici chiar murmurul nelămurit care se înalță neîncetat din mijlocul unui mare oraș. În preajma bisericilor au fost întinse lanțuri; obloanele pe jumătate închise ale caselor abia dacă se îndură să îngăduie pătrunderea unei raze de soare în locuința cetățenilor. Din loc în loc se mai zărește câte un om singuratic care se strecoară fără zgomot pe la răspântiile pustii și de-a lungul străzilor părăsite.

În dimineața următoare, de îndată ce se luminează de ziuă, încep din nou să se audă uruitul roților de la trăsură, loviturile ciocanelor, larma populației, orașul se trezește; o mulțime frământată se năpustește spre centrele comerciale și industriale; totul este în mișcare, totul se agită, totul se zorește și se îngheșuie în jurul nostru. După un fel de amorțală letargică, urmează o activitate febrilă: s-ar zice că fiecare om nu dispune decât de o singură zi pentru a dobândi bogăția și a se putea bucura de ea.

(F) Pagina 80

Este inutil să spun că în acest din urmă capitol nu am avut pretenția de a scrie o istorie a Americii. Unicul meu scop a fost de a-l ajuta pe cititor să fie în măsură să evalueze influența exercitată de opiniile și moravurile primilor emigranți asupra soartei diverselor colonii, precum și a Uniunii în general. Am fost deci nevoit să mă mărginesc la reproducerea câtorva crâmpie răzlețe.

Nu știu dacă greșesc, dar am impresia că, urmând calea pe care aici doar am schițat-o, ar fi posibil ca vârsta dintâi a republicilor americane să fie înfățișată în tablouri care ar merita să rețină privirile publicului și ar oferi cu siguranță un prilej de meditație oamenilor de stat. Neputând să mă ocup eu însumi de acest lucru, am dorit cel puțin să-l înlesnesc altora. Am socotit deci convenit să prezint în cele de față o scurtă listă de lucrări și o analiză succintă a acelor dintre ele a căror cercetare aș considera-o mai utilă.

Printre documentele cu caracter general ce ar putea fi consultate cu folos aș numi mai întâi lucrarea intitulată: *Historical Collection of State Papers and Other Authentic Documents. Intended as Materials for a History of the United States of America*, by Ebenezer Hazard.

Primul volum al acestei compilații, care a fost tipărită la Philadelphia în 1792, conține copia conformă a tuturor cartelor acordate emigranților de către coroana Angliei, precum și documentele principale ale guvernelor coloniale în cursul primei perioade a existenței lor. Se găsesc aici, printre altele, numeroase documente autentice referitoare la treburile Noii Anglii și ale Virginiei din acea perioadă.

Al doilea volum este consacrat în întregime documentelor Confederației din 1643. Acest pact federal, încheiat între coloniile din Noua Anglie în scopul de a rezista indienilor, a constituit primul exemplu de uniune dat de anglo-americani. Au mai existat câteva alte confederații de aceeași natură, până la cea din 1776 care a dus la independența coloniilor.

Culegerea istorică de la Philadelphia se găsește la Biblioteca Regală.

În afară de aceasta, fiecare colonie are și propriile mărturii de natură istorică, dintre care multe sunt de mare preț. Încep examinarea întreprinsă de mine cu Virginia, care este statul populat la data cea mai veche.

Primul istoric al Virginiei este fondatorul ei, căpitanul John Smith. — Căpitanul Smith ne-a lăsat un volum *in quarto* intitulat: *The general History of Virginia and New England, by captain John Smith, some time governor in those countries and admiral of New England*, tipărit la Londra în 1627. (Volumul există la Biblioteca Regală.) Lucrarea lui Smith este împodobită cu hărți și gravuri foarte neobișnuite, datând din perioada când a fost tipărită. Relatarea istoricului cuprinde răstimpul dintre 1584 și 1626. Cartea lui Smith este apreciată, și aceasta pe merit. Autorul este unul dintre cei mai renumiți aventurieri iviți în acel secol bogat în aventuri către sfârșitul căruia a trăit; cartea însăși emană acea pasiune a descoperirilor, acel spirit întreprinzător caracteristic pentru oamenii de atunci, regăsim în cuprinsul ei acele moravuri cavalești care erau combinate cu negustoria și puse în slujba dobândirii unor averi.

Remarcabil la căpitanul Smith este însă mai ales faptul că el îmbină virtuțile contemporanilor săi cu unele calități care au rămas străine celor mai mulți dintre ei: stilul său este simplu și limpede, toate povestirile poartă pecetea adevărului, descrierile sale nu sunt înfrumusețate.

Acest autor oferă lămuriri prețioase în ce privește starea indienilor la vremea descoperirii Americii de Nord.

Al doilea istoric care trebuie consultat este Beverley. Lucrarea lui, care alcătuiește un volum *in 12°*, a fost tradusă în franceză și tipărită la Amsterdam în 1707. Povestirile autorului încep în anul 1585 și se încheie în anul 1700. Prima parte a cărții constă din documente propriu-zis istorice, referitoare la începuturile coloniei. A doua parte conține o descriere surprinzătoare a situației indienilor în acea epocă îndepărtată. A treia prezintă idei foarte clare despre moravurile, starea socială, legile și deprinderile politice ale cetățenilor din Virginia de pe vremea autorului.

Beverley era originar din Virginia, ceea ce îl determină să înceapă a spune că „roagă cititorii să nu-i examineze lucrarea în calitate de critici prea severi, deoarece, fiind născut în Indii, nu aspiră la puritatea limbajului”. În pofida acestei modestii de colonist, autorul lasă să se înțeleagă pe parcursul întregii cărți că suportă cu iritare supremația patriei-mamă. Se mai găsesc în lucrarea lui Beverley și numeroase ecouri ale spiritului de libertate civilă care anima încă de pe atunci coloniile engleze din America. Regăsim de asemenea urmele discordiilor care au dăinuit multă vreme între ele, întârziindu-le independența. Beverley îi detestă pe vecinii lui catolici din Maryland mai mult decât detestă guvernul englez. Stilul lui este simplu, relatările sale adesea foarte interesante și inspiră încredere. Versiunea franceză a istoriei lui Beverley există la Biblioteca Regală.

Am văzut în America, dar nu am putut s-o regălesc în Franța, o lucrare care ar merita să fie consultată; titlul ei este: *History of Virginia, by William Smith*. Cartea oferă amănunte interesante, mi s-a părut însă lungă și dezlănătă.

Cu privire la istoria Carolinelor, cel mai vechi și totodată cel mai bun document ce poate fi consultat este un volum de format mic *in 4°* intitulat: *The History of Carolina, by John Lawson*, tipărit la Londra în 1718.

Lucrarea lui Lawson cuprinde mai întâi relatarea unei călătorii de explorare în vestul Carolinei. Călătoria este descrisă sub forma unui jurnal; relatările autorului sunt confuze; observațiile sale, foarte superficiale; găsim în cuprinsul ei doar o descriere destul de impresionantă a ravagiilor făcute de variolă și de

rachiu în rândurile sălbaticilor din acea vreme și un tablou interesant al moravurilor corupte care domneau în rândul lor și pe care prezența europenilor le favoriza.

Partea a doua a lucrării lui Lawson este consacrată reconstituirii stării fizice a Carolinei, precum și prezentării produselor acesteia.

În partea a treia, autorul face o descriere interesantă a moravurilor, datinilor și a ierarhiei conducătoare ale indienilor din acea epocă.

În această secțiune a cărții se constată deseori umor și originalitate.

Istoria lui Lawson se încheie cu carta acordată Carolinei sub Carol al II-lea.

Tonul general al lucrării este lipsit de gravitate, deseori licențios și formează un contrast perfect cu stilul extrem de grav al lucrărilor publicate în aceeași epocă în Noua Anglie.

Istoria lui Lawson este un document extrem de rar în America și care nu poate fi procurat în Europa. La Biblioteca Regală există totuși un exemplar din această carte.

De la extremitatea sudică a Statelor Unite trec acum de-a dreptul la extremitatea nordică. Spațiul intermediar n-a fost populat decât mai târziu.

Trebuie să semnez mai întâi o compilație foarte interesantă intitulată: *Collection of the Massachusetts Historical Society*, tipărită prima oară la Boston în 1792 și retipărită în 1806. Ea nu poate fi găsită la Biblioteca Regală, nici, cred eu, la vreo altă bibliotecă.

Această colecție (care continuă) conține o sumedenie de documente foarte valoroase referitoare la istoria diverselor state din Noua Anglie. Se află acolo corespondențe inedite și acte autentice care rămăseseră îngropate în arhivele provinciale. Lucrarea lui Gookin despre indieni a fost inserată aici în întregime.

În capitolul la care se referă nota de față, am indicat în câteva rânduri lucrarea lui Nathaniel Morton, intitulată: *New England's Memorial*. Cele spuse de mine în privința ei sunt suficiente pentru a demonstra că merită să rețină atenția tuturor acelor care ar dori să cunoască istoria Noii Anglii. Cartea lui Nathaniel Morton este un volum *in octavo*, retipărit la Boston în 1826. Nu există la Biblioteca Regală.

Documentul cel mai apreciat și cel mai important de care dispunem cu privire la istoria Noii Anglii este lucrarea reverendului Cotton Mather, intitulată: *Magnalia Christi Americana, or the Ecclesiastical History of New England, 1620–1698*, 2 vol. *in octavo*, retipărite la Hartford în 1820. Nu cred că poate fi găsită la Biblioteca Regală.

Autorul își împarte lucrarea în șapte părți.

Prima prezintă istoria împrejurărilor care au pregătit și au dus la întemeierea Noii Anglii.

A doua conține descrierea vieții primilor guvernatori și a principalilor magistrați care au administrat această țară.

A treia este consacrată vieții și activităților preoților evanghelici care au fost, în aceeași perioadă, îndrumătorii spirituali ai localnicilor.

În partea a patra, autorul ne informează cu privire la înființarea și dezvoltarea Universității din Cambridge (Massachusetts).

În a cincea, expune principiile de disciplină ale Bisericii din Noua Anglie.

Partea a șasea este consacrată evocării anumitor fapte care, după părerea lui Mather, denotă acțiunea binefăcătoare a Providenței asupra locuitorilor din Noua Anglie.

În sfârșit, în partea a șaptea autorul ne informează asupra ereziilor și tulburărilor cărora le-a fost expusă Biserica din Noua Anglie.

Cotton Mather este un pastor evanghelic, născut la Boston, unde și-a petrecut toată viața.

Istorisirile sale sunt pătrunse și însuflețite de toată ardoarea și de toate pasiunile religioase care au dus la înființarea Noii Anglii. În maniera lui de a scrie descoperim adesea semne de prost gust; este însă captivant, pentru că e plin de un entuziasm care până la urmă i se transmite și cititorului. Este deseori intolerant, și mai adesea credul, dar niciodată nu descoperim la el dorința de a induce în eroare; pe alocuri, lucrarea sa conține pasaje frumoase și cugetări profunde și pline de adevăr, ca cele ce urmează:

„Înainte de sosirea puritanilor, spune el (vol. I, cap. IV, p. 61), englezii încercaseră în câteva rânduri să populeze ținutul locuit de noi; dar, fiindcă nu-și propuneau ținte mai înalte decât reușita intereselor lor materiale, au fost curând biruiți de obstacole; altfel s-au petrecut lucrurile cu oamenii care au venit în America îndemnați și susținuți de un înalt crez religios. Deși aceștia au întâlnit mai mulți dușmani decât le-a fost poate dat vreodată fondatorilor oricărei alte colonii, au stăruit în intenția lor, și așezarea constituită de ei dăinuie și în zilele noastre.”

Uneori, Mather inserează în austeritatea descrierilor sale imagini pline de blândețe și duioșie: după ce vorbește de o doamnă din Anglia pe care înflăcărarea religioasă o adusese în America împreună cu soțul ei și care la scurt timp după aceea s-a prăpădit ca urmare a oboselilor și mizeriilor exilului, adaugă: „Cât privește pe virtuosul ei soț, Isaac Johnson, el a încercat să trăiască fără ea și, neizbutind, a murit.” (vol. I, p. 71)

Cartea lui Mather ne ajută admirabil să cunoaștem timpurile și ținutul pe care încearcă să le descrie.

Atunci când vrea să ne lămurească motivele care i-au determinat pe puritani să caute un loc de refugiu pe țărmul opus al oceanului, spune:

„Dumnezeu din cer li s-a adresat acelora din rândul poporului său care locuiau în Anglia. Vorbind în același timp unor mii de oameni, care nu se mai văzuseră niciodată unii pe alții, le-a insuflat dorința de a părăsi înlesnirile vieții de care se bucurau în țara lor, de a trece un ocean înfricoșător pentru a se stabili în mijlocul unor pustietăți și mai cumplite, cu unicul scop de a se supune acolo fără nici o îngădire legilor sale.”

Și adaugă: „Înainte de a continua, este bine să facem cunoscute motivele acestei întreprinderi, pentru ca ele să fie bine înțelese de urmași; este mai ales important să le reamintim oamenilor din zilele noastre, de teamă că pierzând din vedere scopul urmărit de înaintașii lor, ei să nu nesocotească adevăratele interese ale Noii Anglii. Voi consemna deci aici cele ce figurează într-un manuscris în care au fost expuse atunci câteva din aceste motive.

Primul motiv: I s-ar aduce Bisericii un foarte mare serviciu dacă Evanghelia ar fi adusă la cunoștința acestei părți a lumii (America de Nord) și dacă s-ar înălța un zid întru apărarea credincioșilor împotriva lui Anticrist, pentru întemeierea împărăției cărui se depun silințe în restul lumii.

Al doilea motiv: Toate celelalte Biserici din Europa au fost lovite de dezastre, ne putem teme ca Dumnezeu să nu fi luat aceeași hotărâre și împotriva Bisericii noastre. Cine știe dacă nu cumva s-a îngrijit să pregătească acest loc (Noua Anglie) ca să servească de adăpost celor pe care voiește să-i salveze de la distrugerea generală?

Al treilea motiv: Ținutul în care trăim pare să fie sătul de locuitori, omul, care este făptura cea mai de preț, valorează aici mai puțin decât pământul pe care pășește. A avea copii, vecini, prieteni e socotit o povară; săracul este ocolit, oamenii resping ceea ce s-ar cuveni să le prilejuiască cele mai mari plăceri pe această lume, dacă lucrurile s-ar desfășura potrivit ordinii firești.

Al patrulea motiv: Pasiunile noastre au atins acel punct când nici o avere nu este în măsură să-i asigure unui om puțința de a-și menține rangul printre cei de-o seamă cu el. Și totuși, cel care nu reușește să o facă este disprețuit; de unde rezultă că în toate profesiunile oamenii caută a se îmbogăți prin mijloace interzise, și oamenilor de bine începe să le vină greu să trăiască la largul lor și fără a se simți dezonozați.

Al cincilea motiv: Școlile în care se predau științele și religia sunt atât de corupte încât majoritatea copiilor, și deseori cei mai buni, cei mai aleși dintre ei, totodată cei care iscau speranțele cele mai îndreptățite, ajung să fie cu totul stricați de nenumăratele exemple proaste ai căror martori sunt, precum și de necuviința din jurul lor.

Al șaselea motiv: Pământul întreg nu este el oare grădina Domnului? Dumnezeu nu l-a încredințat el oare fiilor lui Adam pentru ca aceștia să-l cultive și să-l înfrumusețeze? De ce să ne lăsăm să murim de foame din lipsă de spațiu, în vreme ce ținuturi întinse deopotrivă de bune și de folos omului rămân nelocuite și necultivate?

Al șaptelea motiv: A înălța o Biserică reformată și a o sprijini la începuturile ei; a ne uni forțele cu cele ale unui popor credincios în scopul de a o întări, a o face să prospere și a o feri de neprevăzut și poate de mizeria deplină căreia i-ar fi expusă în lipsa acestui sprijin: există oare o misiune mai nobilă și mai frumoasă, o ctitorie mai demnă de un creștin?

Al optulea motiv: Dacă oamenii a căror pioșenie este cunoscută și care trăiesc aici (în Anglia) în mijlocul bogăției și în fericire ar renunța la aceste avantaje pentru a contribui la crearea acestei Biserici reformate și ar consimți să împartă cu ea o soartă umilă și anevoioasă, acesta ar fi un exemplu măreț și folositor care ar reînsufleți credința credincioșilor în rugile pe care le adresează lui Dumnezeu pentru binele coloniei și care i-ar îndemna pe mulți alți oameni să li se alăture."

Mai departe, expunând principiile Bisericii din Noua Anglie începe privește morala, Mather se opune violent obiceiului de a bea în sănătatea comesenilor, numindu-l o deprindere păgână și respingătoare.

Cu o severitate egală osândește toate podoabele pe care femeile și le pot prinde în păr și condamnă fără milă moda care s-a instalat în rândul lor, zice el, de a-și descoperi gâtul și brațele.

În altă parte a lucrării sale, ne relatează foarte pe larg câteva cazuri de vrăjitorie care au speriat Noua Anglie. Ne dăm seama că acțiunea vizibilă a diavolului în treburile lumii i se pare a fi un adevăr incontestabil și demonstrat.

Din numeroase pasaje ale acestei cărți se desprinde spiritul de libertate civilă și de independență politică caracteristic pentru contemporanii autorului. Principiile lor în materie de guvernare reies la fiecare pas. Astfel aflăm, de pildă, că încă din 1630, adică zece ani după înființarea orașului Plymouth, locuitorii din Massachusetts alocă 400 de lire sterline în vederea înființării Universității din Cambridge.

Dacă trec de la documentele de ordin general, referitoare la istoria Noii Anglii, la cele care privesc diversele state-cuprinse între hotarele ei, așa începe prin a indica lucrarea intitulată: *The History of the colony of Massachusetts, by Hutchinson, lieutenant governor of the Massachusetts province*, 2 vol. in octavo. Un exemplar din această carte există la Biblioteca Regală; este o a doua ediție, tipărită la Londra în 1765.

Lucrarea de istorie a lui Hutchinson, pe care am citat-o de câteva ori în capitolul la care se referă nota de față, începe în anul 1628 și se încheie în 1750. Din întreaga scriere se desprinde o puternică impresie de adevăr; stilul este simplu și fără prețiozități. Este o istorie foarte amănunțită.

Pentru Connecticut, documentul cel mai bun de consultat este istoria lui Benjamin Trumbull, intitulată: *A Complete History of Connecticut, civil and ecclesiastical*, 1630–1764, 2 vol. in octavo, tipărite la New Haven. Nu cred ca lucrarea lui Trumbull să existe la Biblioteca Regală.

Ea conține o expunere clară și fără patimă a tuturor evenimentelor petrecute în Connecticut în intervalul indicat în titlu. Autorul a folosit izvoarele cele mai bune și relatările sale păstrează amprenta adevărului. Tot ce ne spune despre începuturile statului Connecticut este extrem de interesant. A se vedea îndeosebi în lucrarea lui, Constituția din 1639, vol. I, cap. VI, p. 100; de asemenea Legile penale din Connecticut, vol. I, cap. VII, p. 123.

Este pe drept apreciată lucrarea lui Jeremy Belknap, intitulată: *History of New Hampshire*, 2 volume in octavo, tipărite la Boston în 1692. A se vedea în special în cartea lui Belknap capitolul III din primul volum. În acest capitol, autorul dă amănunte extrem de prețioase asupra principiilor politice și religioase ale puritanilor, asupra cauzelor emigrării lor și asupra legilor lor. Întâlnim acolo acest pasaj semnificativ reprodus dintr-o predică rostită în 1663: „Noua Anglie trebuie să-și amintească neîncetat că a fost întemeiată într-un scop religios și nu în scop comercial. Pe frontispiciul ei se poate citi că ea a făcut un legământ de puritate în materie de doctrină și disciplină. Negustorii și toți cei care se străduiesc să adune ban de ban să-și amintească, așadar, că religia și nu câștigul a fost țelul înființării acestor colonii. Dacă se află printre noi cineva care în evaluarea lumii și a religiei socoate că cea dintâi merită 13 și cea de-a doua numai 12, acela nu nutrește simțăminte de un adevărat fiu al Noii Anglii.” Cititorii vor găsi în lucrarea lui Belknap mai multe idei generale și o gândire mai pătrunzătoare decât vădesc până în momentul de față ceilalți istorici americani.

Nu știu dacă această carte există la Biblioteca Regală.

Dintre statele din zona centrală cu existență mai veche și care merită să ne rețină interesul se remarcă îndeosebi statul New York și Pennsylvania. În privința primului: cea mai bună istorie de care dispunem se intitulează *History of New York*, de William Smith, tipărită la Londra, în 1757. Există o traducere franceză, de asemenea tipărită la Londra, în 1767. Un volum in 12° Smith ne oferă amă-

nunte utile despre războaiele purtate de francezi și de englezi în America. Este, dintre toți istoricii americani, cel care ne informează cel mai bine cu privire la vestita confederație a irochezilor.

Cât privește Pennsylvania, lucrul cel mai bun pe care l-aș putea face este să semnaliez lucrarea lui Proud, intitulată: *The History of Pennsylvania, from the original institution and settlement of that province, under the first proprietor and governor William Penn, in 1681, till after the year 1742*, de Robert Proud. Două volume în octavo, tipărite la Philadelphia în 1797.

Această carte merită în mod special să rețină atenția cititorului; conține o sumedenie de documente foarte interesante referitoare la Penn, la doctrina quakerilor, la caracterul, moravurile și obiceiurile primilor locuitori ai Pennsylvaniei. Cred că nu poate fi găsită la Biblioteca Regală.

Este de prisos să adaug că printre cele mai importante documente referitoare la Pennsylvania se numără scrierile lui Penn însuși și cele ale lui Franklin. Sunt lucrări cunoscute de un mare număr de cititori.

Eu consultasem, încă în timpul șederii mele în America, cele mai multe dintre lucrările amintite de mine aici. Biblioteca Regală a avut bunăvoința de a-mi încredința câteva dintre ele; celelalte mi-au fost împrumutate de către dl Warden, fost consul general al Statelor Unite la Paris, el însuși autor al unei excelente cărți despre America. Nu vreau să închei această notă fără a-l ruga pe dl Warden să primească aici expresia recunoștinței mele.

(G) Pagina 87

În *Memoriile* lui Jefferson se poate găsi ceea ce urmează: „La început, când englezii se stabileau în Virginia, când se obțineau pământurile pe bani puțini sau chiar pe nimic, câțiva indivizi prevăzători au dobândit mari concesiuni și dorind să mențină fastul familiei au lăsat prin testament descendenților bunurile lor fără drept de înstrăinare. Transmiterea acestor proprietăți din generație în generație bărbaților care purtau același nume a dus, în cele din urmă, la formarea unei clase distincte de familii, având prin lege privilegiul de a transmite bogățiile, alcătuind în felul acesta un fel de ordin al patricienilor care se remarcă prin grandoarea și luxul cadrului lor de viață. Din rândul acestei categorii își alegea de obicei regele consilierii săi de Stat.” (*Jefferson's Memoirs*)

În Statele Unite dispozițiile principale ale legii englezești relative la succesiune au fost pretutindeni respinse.

„Prima regulă pe care o respectăm în materie de succesiune, spune dl Kent, este următoarea: dacă un bărbat moare fără să lase testament, bunurile lui sunt preluate de moștenitorii săi în linie directă; dacă nu există decât un moștenitor sau o moștenitoare, el sau ea iau toată succesiunea. Dacă sunt mai mulți moștenitori de același grad, ei își împart între ei în mod egal succesiunea, fără deosebire de sex.”

Această regulă a fost formulată pentru prima oară în statul New York printr-un statut din 23 februarie 1786 (vezi *The Revised Statutes*, vol. III, *Appendice*, p. 48); ea a fost de atunci adoptată în statutele revizuite ale aceluiași stat. Ea prealează acum pe toată întinderea Statelor Unite, cu o singură excepție: în statul

Vermont moștenitorul de sex masculin preia de două ori mai mult. (*Kent's Commentaries*, t. IV, p. 70)

În aceeași operă, dl Kent (vol. IV, pp. 1–22) face istoricul legislației americane cu privire la testamente. Reiese că înainte de revoluția americană legile engleze cu privire la substituții constituiau în colonii dreptul comun. Substituțiile propriu-zise (*Estates'tail*) au fost abolite în Virginia în 1776 (această abolire a avut loc în urma moștenirii lui Jefferson; vezi *Jefferson's Memoirs*), în statul New York în 1786. Aceeași abolire a avut loc apoi în Carolina de Nord, Kentucky, Tennessee, Georgia, Missouri. În Vermont, Indiana, Illinois, Carolina de Sud și Louisiana moștenirile fără drept de înstrăinare nu erau un lucru obișnuit. Statele care au crezut necesar să păstreze legislația engleză cu privire la substituții au modificat-o în așa fel încât să-i elimine principalele trăsături aristocrate. „Principiile noastre generale în materie de guvernare, spune dl Kent, tind să favorizeze libera circulație a proprietății.”

Ceea ce-l izbește în mod deosebit pe cititorul francez care studiază legislația americană cu privire la succesiune este faptul că legile noastre, în aceeași materie, sunt infinit mai democratice decât ale lor.

Și legile americane prevăd împărțirea averii tatălui, dar numai în cazul în care voința sa nu este cunoscută: „Căci fiecare om, spune legea în statul New York (*The Revised Statutes*, vol. III, *Appendice* p. 51) are deplina libertate, putere și autoritatea să dispună de bunurile sale prin testament, să le transmită, să le împartă în favoarea oricărei persoane, cu condiția să nu le lase în favoarea unui corp politic sau a unei societăți organizate.”

Legea franceză face din partajul egal sau aproape egal regula testatorului.

Cea mai mare parte din republicile americane admit încă moștenirile fără drept de înstrăinare și se mulțumesc doar să le restrângă efectele.

Legea franceză nu permite în nici un caz moștenirile fără drept de înstrăinare.

Dacă starea socială a americanilor este și mai democratică decât a noastră, legile noastre sunt însă mai democratice decât ale lor. Acest lucru se explică mai ușor decât s-ar crede: în Franța, democrația e încă ocupată cu demolarea; în America, ea domnește liniștită pe ruine.

(H) Pagina 94

Rezumat al condițiilor electorale în Statele Unite

Toate statele stabilesc vârsta de douăzeci și unu de ani pentru exercitarea drepturilor electorale. În toate statele se cere să fi locuit un anumit timp în districtul unde votezi. Acest răstimp este diferit, de la trei luni la doi ani.

Cât privește censul: în statul Massachusetts, pentru a fi alegător trebuie să ai un venit de 3 lire sterline sau un capital de 60.

În Rhode Island, trebuie să ai o proprietate funciară în valoare de 133 de dolari (704 franci).

În statul Connecticut, trebuie să ai o proprietate care să aducă un venit de 17 dolari (aproximativ 90 de franci). Un an de serviciu în cadrul miliției dă de asemenea dreptul de a alege.

În New Jersey, alegătorul trebuie să aibă o avere de 50 de lire sterline.

În Carolina de Sud și în Maryland, el trebuie să posede 50 de acri de pământ.

În Tennessee, o proprietate de orice fel.

În statele Mississippi, Ohio, Georgia, Virginia, Pennsylvania, Delaware și New York pentru a fi alegător ajunge să plătești taxe; iar în cele mai multe dintre aceste state, serviciul în rândurile miliției echivalează cu plata taxelor.

În statele Maine și New Hampshire nu se cere decât să nu figurezi pe lista de oameni nevoiași.

În sfârșit, în statele Missouri, Alabama, Illinois, Louisiana, Indiana, Kentucky și Vermont nu se formulează nici o condiție în legătură cu averea alegătorului.

Cred că numai statul Carolina de Nord stabilește pentru alegătorii Senatului alte condiții decât pentru alegătorii Camerei Reprezentanților. Cei dintâi trebuie să fie proprietarii unei suprafețe de 50 acri. Alegătorilor Camerei Reprezentanților nu li se pretinde decât plata unei taxe.

(I) Pagina 130

În Statele Unite există un sistem prohibitiv. Numărul mic al vameșilor și marea întindere a coastelor fac contrabanda extrem de facilă; cu toate acestea, ea este mult mai puțin răspândită decât în alte părți, pentru că toată lumea se străduiește s-o reprime.

Deoarece în Statele Unite nu există poliție preventivă, acolo sunt mai multe incendii decât în Europa; dar, în general, sunt stinse mai repede, pentru că populația din vecinătate nu întârzie să vină degrabă la locul sinistrului.

(K) Pagina 131

Nu e corect să se afirme că Revoluția franceză a dat naștere centralizării; Revoluția franceză a perfecționat-o, dar nu ea a creat-o. Gustul pentru centralizare și mania de a reglementa datează în Franța din epoca în care juriștii au intrat în guvern; ceea ce ne trimite la epoca lui Filip cel Frumos. De atunci, aceste două fenomene n-au încetat să sporească. Iată ce spunea, în 1775, dl de Malesherbes, vorbind în numele curții pentru impozite indirecte¹, adresându-se regelui Ludovic al XVI-lea:

„...Îi rămânea fiecărui corp, fiecărei comunități de cetățeni dreptul de a-și administra propriile treburî; drept despre care nu afirmăm că ar face parte din constituția inițială a regatului, deoarece e mult mai vechi; este dreptul natural, este dreptul rațiunii. Cu toate acestea, el a fost răpit supușilor dumneavoastră, sire, și nu ne temem să spunem că în privința aceasta administrația a căzut în excese care s-ar putea numi puerile.

De când miniștri puternici și-au făcut un principiu politic din a nu permite convocarea adunării naționale, s-a ajuns, din consecință în consecință, să fie de-

¹ Vezi *Mémoires pour servir à l'histoire du droit public de la France en matière d'impôts*, p. 654, tipărită la Bruxelles în 1779.

clarate nule deliberările locuitorilor unui sat când acestea nu sunt autorizate de un intendent; astfel, dacă această comunitate are de făcut o cheltuială, trebuie să-și procure aprobarea unui subdelegat al intendentalui și în consecință să urmeze planul pe care acesta l-a adoptat, să angajeze muncitorii pe care acesta îi protejează și să-i plătească conform hotărârii sale arbitrare; și, în cazul în care comunitatea e parte într-un proces, ea trebuie, de asemenea, să obțină autorizația intendentalui. Cauza trebuie susținută în fața acestei prime instanțe înainte de a fi înaintată justiției. Și dacă intendentul are o părere contrară locuitorilor, sau dacă adversarul are sprijinul intendenței, comunitatea este lipsită de capacitatea de a-și apăra drepturile sale. Iată, sire, prin ce mijloace s-a lucrat în Franța pentru a înăbuși orice spirit municipal, pentru a stinge, dacă s-ar putea, până și sentimentele cetățenilor; s-ar putea spune că întreaga națiune este *sub interdicție* și că i s-au dat tutori."

Ce s-ar putea spune mai potrivit azi, după așa-zisele *cuceriri* ale Revoluției franceze în materie de centralizare?

În 1789, Jefferson îi scrie de la Paris unuia dintre prietenii săi: „Nu există țară unde mania de a guverna prea mult să fi prins rădăcini mai adânci decât în Franța, și unde aceasta să provoace mai mult rău.” (*Lettres à Madison*, 28 august 1789)

Adevărul este că în Franța, de câteva secole, puterea centrală a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a extinde centralizarea administrativă; iar pe această cale n-a avut alte limite decât forțele sale.

Autoritatea centrală, născută din Revoluția franceză, a mers în acest sens mai departe decât toți predecesorii săi, pentru că era mai puternică și mai dibace decât oricare dintre ei: Ludovic al XIV-lea supunea amănuntele existenței comunale bunului plac al unui intendent. Napoleon le-a supus bunului plac al ministrului. Același principiu, extins la consecințe mai mult sau mai puțin vaste.

(L) Pagina 135

Această imuabilitate a Constituției în Franța este o consecință obligatorie a legilor noastre.

Și ca să vorbim de la început despre cea mai importantă dintre legi, cea care reglează ordinea de succesiune la tron, ce poate fi mai imuabil în principiul său decât o ordine politică întemeiată pe ordinea naturală de succesiune din tată în fiu? În 1814, Ludovic al XVIII-lea a făcut să fie recunoscută această perpetuare a legii succesiunii politice în favoarea familiei sale; cei care au legiferat consecințele revoluției din 1830 i-au urmat exemplul, doar că au stabilit perpetuarea legii în folosul altei familii; l-au imitat astfel pe cancelarul Maupeou care, instituind noul parlament pe ruinele celui vechi, a avut grijă să declare, în același decret, că noii magistrați sunt inamovibili, așa cum au fost și predecesorii lor.

Legile din 1830, ca și cele din 1814, nu indică nici un mijloc de modificare a Constituției. Or, este evident că mijloacele obișnuite ale legislației nu ar fi suficiente în acest caz.

De unde deține regele puterea? De la Constituție. Dar *pairii*? De la Constituție. Dar deputații? De la Constituție. Atunci cum ar putea regele, *pairii* și deputații reunindu-se să schimbe ceva într-o lege în virtutea căreia guvernează? În

afara Constituției ei nu reprezintă nimic: pe ce teren s-ar putea ei plasa pentru a schimba Constituția? Din două, una: ori eforturile lor sunt neputincioase în fața cartei, care continuă să existe în pofida lor, și atunci ei continuă să domnească în numele ei; ori ei izbutesc să schimbe carta, și atunci legea prin care ei există dispare și nici ei înșiși nu mai sunt nimic. Distrugând carta ei se distrug și pe ei.

Acest lucru e și mai vizibil în legile de la 1830, decât în cele din 1814. În 1814, puterea regală se plasa oarecum în afara și deasupra Constituției; dar în 1830, după cum o recunoaște, puterea este creația Constituției și nu înseamnă absolut nimic fără ea.

Astfel, o parte a Constituției noastre este imuabilă, pentru că a fost legată de destinul unei familii; iar ansamblul Constituției este de asemenea imuabil, pentru că nu se întrevăd mijloacele legale prin care poate fi modificată.

Toate acestea nu sunt aplicabile în Anglia. Anglia, neavând o Constituție scrisă, cine poate susține că se schimbă Constituția?

(M) Pagina 135

Cei mai prețuiți autori care au scris despre Constituția engleză statuează, care mai de care, această atotputernicie a parlamentului.

Delolme spune (cap. X, p. 77): *It is a fundamental principle with the English lawyers, that parliament can do every thing, except making a woman a man, or a man a woman.*

Blakstone se exprimă și mai categoric, dacă nu mai energic decât Delolme; iată în ce termeni:

„Puterea și jurisdicția parlamentului sunt atât de întinse și atât de absolute, după sir Edward Coke (4 Hist. 36), fie asupra persoanelor, fie asupra treburilor, încât nu i se pot fixa nici un fel de limite. Se poate spune, adaugă el, cu adevărat despre această curte: *Si antiquitatem spectes, est vetustissima; si dignitatem, est honoratissima; si jurisdictionem, est capacissima.* Autoritatea sa, suverană și necontrolată, poate confirma, lărgi, restrânge, abroga, revoca, reînnoi și interpreta legile în toate problemele denumirilor eclesiastice, ale puterii temporale, civile, militare, maritime, penale. Constituția acestor regate a încredințat parlamentului o putere despotică și absolută care, în toate guvernările, trebuie să existe undeva. Revendicările, reparațiile, determinările din afara mersului obișnuit al legii, totul se află în sfera acestui tribunal extraordinar. El poate regla sau schimba succesiunea la tron, cum a făcut-o sub domnia lui Henric al VIII-lea și al lui William al III-lea; el poate modifica religia națională stabilită, cum a făcut-o în diverse împrejurări sub domnia lui Henric al VIII-lea și a urmașilor săi; el poate *schimba și crea din nou Constituția regatului* și chiar a parlamentelor, cum a făcut-o în actul uniunii Angliei cu Scoția și prin diversele statute pentru alegerile triennale și septenale. Într-un cuvânt, poate face tot, în afară de ceea ce nu e în firea lucrurilor; astfel, nimeni nu s-a sfiit să declare puterea sa, poate cu un termen prea îndrăzneț, *atotputernicia parlamentului.*”

(N) Pagina 144

Nu există obiect asupra căruia constituțiile americane să fie într-un acord mai deplin decât asupra justiției politice.

Toate constituțiile care se ocupă de acest lucru dau Camerei Reprezentanților dreptul exclusiv de a acuza, cu singura excepție a statului Carolina de Nord, care acordă acest drept marilor jurii (art. 23).

Aproape toate constituțiile dau Senatului, sau adunării care-i ține locul, dreptul exclusiv de a judeca.

Singurele pedepse pe care le pot pronunța tribunalele politice sunt destituirea sau interzicerea de a ocupa funcțiuni publice în viitor. Doar Constituția statului Virginia permite pronunțarea a tot felul de pedepse.

Delictele care pot da naștere unui proces politic sunt:

În Constituția federală (sect. IV, art. 1), în cea din Indiana (art. 3, pp. 23 și 24), din New York (art. 5), din Delaware (art. 5) înalta trădare, corupția și alte grave încălcări sau delictе.

În Constituția din Massachusetts (cap. I, sect. II), a statului Carolina de Nord (art. 23) și a statului Virginia (p. 252) proasta comportare și reaua administrație.

În Constituția din New Hampshire (p. 105) corupția, mașinațiile culpabile și reaua administrație.

În Vermont (cap. II, art. 24) reaua administrație.

În Carolina de Sud (art. 5), Kentucky (art. 5), Tennessee (art. 4), Ohio (art. 1, 23, 24), Louisiana (art. 5), Mississippi (art. 5), Alabama (art. 6), Pennsylvania (art. 4) delictеle comise în funcțiune.

În statele Illinois, Georgia, Maine și Connecticut nu se specifică nici o încălcare.

(O) Pagina 201

E adevărat că puterile europene pot să ducă mari războaie maritime împotriva Uniunii; dar este întotdeauna mai ușor și mai puțin periculos să susții un război maritim, decât unul terestru. Războiul maritim nu solicită decât un singur soi de efort. Un popor care se ocupă de comerț va consimți să cedeze guvernului banii necesari și va fi întotdeauna sigur de a avea o flotă. Or, e mult mai ușor să faci poporul să consimtă la sacrificii în bani decât la sacrificiul vieților și la efortul personal. De altfel, înfrângerile pe mare compromit arar existența sau independența poporului care le suportă.

În ceea ce privește războaiele terestre, e evident că popoarele Europei nu pot fi periculoase pentru Uniunea americană.

E dificil să transporti și să întreții în America mai mult de 25 000 de soldați, ceea ce reprezintă o națiune de aproximativ 2 000 000 de oameni. Cea mai mare națiune europeană, luptând astfel contra Uniunii, este în aceeași situație în care ar fi o națiune de 2 000 000 de locuitori în război împotriva uneia de 12 000 000. Să adăugăm la aceasta faptul că America are la îndemână toate resursele, iar europenii sunt la 1 500 de leghe de ale lor, și că imensitatea teritoriului Statelor Unite prezintă în sine un obstacol de netrecut pentru vreo cucerire.

(P) Pagina 217

Primul ziar american a apărut în aprilie 1704. A fost tipărit la Boston. Vezi *Collection de la Société historique de Massachusetts*, vol. VI, p. 66.

Ar fi greșit să se creadă că în America presa periodică a fost întotdeauna pe de-a-ntregul liberă; s-a încercat și aici instituirea unui lucru asemănător cenzurii prealabile sau cauțiunii.

Iată ce se poate citi în documentele legislative din Massachusetts, la data de 16 ianuarie 1722.

Comitetul numit de adunarea generală (corpul legislativ al provinciei) pentru examinarea afacerii privind ziarul *New England Courant* „consideră că este o tendință a acestui ziar de a lua în derădere religia și de a o face disprețuită; că sfinții autori sunt tratați aici într-o manieră profană și ireverențioasă; comportarea slujitorilor Evangheliei este interpretată cu răutate; guvernul Majestății Sale este insultat, pacea și liniștea acestei provincii sunt tulburate de numitul ziar; în consecință, Comitetul este de părere să i se interzică lui James Franklin, tipograful și editorul jurnalului, să tipărească și să publice în viitor numitul jurnal, sau orice altă scriere, înainte de a le supune pentru aprobare secretarului Comisiei. Judecătorii de pace din cantonul Suffolk sunt însărcinați să obțină de la domnul Franklin o cauțiune care va fi un gaj pentru buna sa purtare în anul următor.”

Propunerea Comitetului a fost acceptată și a devenit lege, dar efectul ei a fost nul. Jurnalul a evitat însă interdicția, înlocuind numele lui *James* Franklin cu cel al lui *Benjamin* Franklin la sfârșitul articolelor și, în cele din urmă, lumea a ignorat măsura.

(R) Pagina 302

Pentru a fi elector al Comitatului (cel care reprezintă proprietatea teritorială) înainte de legea reformei din 1832, trebuia să ai în proprietate sau în arendă pe viață o bucată de pământ care să producă un venit net de 40 de șilingi. Această lege datează de pe vremea lui Henri al VI-lea, de pe la 1450. S-a calculat că 40 de șilingi din timpul lui Henri al VI-lea ar echivala astăzi cu 30 de lire sterline. Și totuși, această lege adoptată în secolul al XV-lea a fost lăsată în vigoare, ceea ce dovedește cum Constituția engleză devine democratică de-a lungul timpului, chiar dacă pare meschină. Vezi Delolme, cartea I, cap. IV; vezi de asemenea Blackstone, cartea I, cap. IV.

Jurații englezi sunt aleși de șeriful comitatului (Delolme, vol. I, cap. XII). În general, șeriful este un om important în comitat; el îndeplinește funcții judiciare și administrative; îl reprezintă pe rege și este numit în fiecare an de către acesta (Blackstone, cartea I, cap. IX). Prin poziția sa, este deasupra oricărei bănuieli de corupție din partea partidelor; de altfel, dacă există dubii cu privire la imparțialitatea lui, juriul numit de el poate fi recuzat în totalitate, și un alt funcționar este însărcinat să-i aleagă pe noii jurați. Vezi Blackstone, cartea III, cap. XXIII.

Pentru a avea dreptul de a fi jurat, trebuie să posezi o proprietate funciară care să producă un venit de cel puțin 10 șilingi (Blackstone, cartea III, cap. XXIII). Se va observa că această condiție a fost impusă sub domnia lui William și a Mariei, adică spre anul 1700, epocă în care prețul banului era mult mai mare decât as-

tăzi. Se vede că englezii și-au întemeiat sistemul juriului nu pe aptitudini, ci pe proprietatea funciară, la fel ca și celelalte instituții politice.

Până la urmă au fost și fermierii admiși în juriu, dar li s-a cerut să fi încheiat contracte de arendă foarte lungi și, independent de rentă, un venit net de 20 de șilingi (Blackstone, *idem*).

(S) Pagina 302

Constituția federală a introdus juriul în tribunalele Uniunii în același fel în care statele înseși le-au introdus în tribunalele lor; nici măcar n-a stabilit alte reguli, specifice, pentru alegerea juraților. Curțile federale extrag nume din listele curente de jurați ale statelor pe care acestea le-au alcătuit pentru uzul lor. Deci trebuie examinate legile statelor pentru a cunoaște teoria alcătuirii unui juriu în America. Vezi *Story's Commentaries on the Constitution*, cartea III, cap. XXXVIII, pp. 654-659. *Sergeant's constitutional Law*, p. 165. Vezi de asemeni legile federale în materie, din 1789, 1800 și 1802.

Pentru a prezenta mai bine principiile americane în ceea ce privește alcătuirea juriului, am cercetat legile unor state îndepărtate unele de altele. Iată ideile generale care se pot extrage din acest studiu:

În America, toți cetățenii care sunt electori au și dreptul de a fi jurați. În marele stat New York s-a stabilit totuși o ușoară diferență între cele două capacități; dar într-un sens contrar legilor noastre; adică, în statul New York sunt mai puțini jurați decât electori. În general, se poate spune că în Statele Unite dreptul de a face parte dintr-un juriu, ca și dreptul de a alege deputați aparține tuturor, dar exercitarea acestui drept nu este lăsată la voia întâmplării, la îndemâna oricui.

În fiecare an, un corp de magistrați municipali sau cantonali, denumiți *selectmen* în Noua Anglie, *supervisors* în statul New York, *trustees* în Ohio, *sheriffs* ai parohiei în Louisiana, alege, pentru fiecare canton, un număr de cetățeni care au dreptul să fie jurați și despre care se presupune că au capacitatea de a fi. Acești magistrați fiind ei înșiși aleși, nu trezesc suspiciuni; puterea lor, ca și cea a magistraților republicani, este foarte întinsă și foarte arbitrară și e folosită adesea, se zice mai ales în Noua Anglie, pentru a-i îndepărta pe jurații considerați nedemni sau incapabili.

Numele juraților astfel aleși sunt transmise la tribunalul comitatului și din totalitatea acestor nume se trage la sorți juriul care trebuie să se pronunțe în fiecare proces.

În rest, americanii au căutat prin toate mijloacele posibile să pună juriul la îndemâna oamenilor și să nu-l împovăreze peste măsură. Fiind foarte mulți, rândul fiecărui jurat vine doar o dată la trei ani. Sesiunile se țin în capitala fiecărui comitat, comitatul fiind cam ceea ce e arondismentul la noi. Astfel, tribunalul se apropie de juriu, în loc să-și aducă juriul la el, ca în Franța; în fine, jurații sunt indemnizați, fie de către stat, fie de către părțile în cauză. În general, primesc un dolar (5,42 fr.) pe zi, în afară de cheltuielile de călătorie. În America, juriul este încă privit ca o povară, dar e o povară ușor de purtat și lesne de acceptat.

Vezi *Brevard's Digest of the Public Statute Law of South Carolina*, vol. 2, p. 338; *id.* vol. I, pp. 454 și 446; *id.* vol. II, p. 218.

Vezi *The general Laws of Massachusetts revised and published by authority of the legislature*, vol. II, pp. 331, 187.

Vezi *The revised Statutes of the State of New York*, vol. II, pp. 720, 411, 717, 643.

Vezi *The statute Law of the State of Tennessee*, vol. I, p. 209.

Vezi *Acts of the State of Ohio*, pp. 95 și 210.

Vezi *Digeste général des actes de la législature de la Louisiane*, vol. II, p. 55.

(T) Pagina 305

Dacă este examinată îndeaproape constituirea juriului civil la englezi, se va descoperi lesne că jurații nu scapă niciodată controlului judecătorului.

Este adevărat că verdictul juriului, civil sau penal, cuprinde în general un amplu enunț, *de facto* și *de jure*. De exemplu: Pierre reclamă că a cumpărat o casă, iată faptul. Adversarul său îi opune incapacitatea vânzătorului — iată dreptul. Juriul se mărginește să spună că acea casă i se va da lui Pierre; decide astfel și în fapt și în drept. Introducând juriul în dreptul civil, englezii nu i-au acordat infailibilitatea acceptată în dreptul penal, când verdictul era favorabil.

Dacă judecătorul consideră că verdictul aplică greșit legea, refuză să-l accepte și îi trimite pe jurați să delibereze din nou.

Dacă judecătorul lasă să treacă verdictul fără nici o observație, încă nu se poate spune că procesul s-a terminat: sunt deschise mai multe căi de recurs împotriva sentinței. Cea principală constă în a cere justiției să anuleze verdictul și să alcătuiască un nou juriu. E adevărat că o asemenea cerere este rar admisă și niciodată mai mult de două ori; totuși am văzut cu ochii mei un asemenea caz. Vezi Blackstone, cartea III, cap. XXIV; *id.* cartea III, cap. XXV.

CUPRINS

Notă asupra ediției	5
Prefață de François Furet	7
Biografia lui Tocqueville	35
Bibliografie — Tocqueville	37

DESPRE DEMOCRAȚIE ÎN AMERICA

Introducere	41
-------------------	----

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I	
Configurația exterioară a Americii de Nord	57

Capitolul II	
Despre punctul de plecare și despre importanța lui pentru viitorul anglo-americanilor	65
Cauzele unor particularități pe care le prezintă legile și cutumele anglo-americanilor	81

Capitolul III	
Starea socială a anglo-americanilor	83
Trăsătura frapantă a stării sociale a anglo-americanilor este aceea de a fi esențialmente democratică	83
Consecințe politice ale stării sociale a anglo-americanilor	90

Capitolul IV	
Despre principiul suveranității poporului în America	92

Capitolul V	
Necesitatea de a studia ce se petrece în fiecare stat în parte înainte de a vorbi despre guvernarea Uniunii	95
Despre sistemul comunal în America	96
Circumscrierea comunei	97
Puterile comunale în Noua Anglie	97
Despre viața comunală	100

Despre spiritul comunal în Noua Anglie	102
Despre comitat în Noua Anglie	104
Despre administrație în Noua Anglie	105
Idei generale cu privire la administrația Statelor Unite	114
Despre stat	118
Puterea legislativă a statului	119
Despre puterea executivă a statului	120
Despre efectele politice ale descentralizării administrative în Statele Unite	121

Capitolul VI

Despre puterea judecătorească în Statele Unite

și influența ei asupra societății politice	133
Alte puteri acordate judecătorilor americani	137

Capitolul VII

Despre justiția politică în Statele Unite	140
--	------------

Capitolul VIII

Despre Constituția federală	145
--	------------

Istoricul Constituției federale	145
Tablou sumar al Constituției federale	147
Atribuțiile guvernului federal	148
Puterile federale	150
Puterile legislative [Deosebirile dintre alcătuirea Senatului și cea a Camerei Reprezentanților]	150
Alte deosebiri între Senat și Camera Reprezentanților	152
Despre puterea executivă	153
În ce fel se deosebește poziția președintelui Statelor Unite de cea a unui rege constituțional din Franța	154
Cauze accidentale care pot face să crească influența puterii executive	157
De ce președintele Statelor Unite n-are nevoie de majoritate în cele două Camere pentru a conduce treburile Uniunii	158
Despre alegerea președintelui	159
Modul de scrutin	163
Criza electorală	165
Despre realegerea președintelui	167
Despre tribunalele federale	169
Modul de atribuire a competenței tribunalelor federale	172
Diferite cazuri de jurisdicție	174
Modul de a proceda al tribunalelor federale	177
Rangul înalt pe care-l ocupă Curtea supremă printre marile puteri ale statului	180
Prin ce este Constituția federală superioară Constituției fiecărui stat confederat	181

Ce deosebește Constituția federală a Statelor Unite ale Americii de toate celelalte Constituții federale	184
Despre avantajele sistemului federal, în general, și utilitatea sa specială pentru America	188
Din ce cauză sistemul federal nu este la îndemâna tuturor popoarelor și ce a permis anglo-americanilor să-l adopte	192

PARTEA A DOUA

Capitolul I	
De ce se poate afirma cu precizie că în Statele Unite guvernează poporul	205
Capitolul II	
Despre partide în Statele Unite	206
Despre rămășițele partidului aristocratic în Statele Unite	210
Capitolul III	
Despre libertatea presei în Statele Unite	212
Capitolul IV	
Despre asocierea politică în Statele Unite	220
Capitolul V	
Cum este condusă America în mod democratic	227
Despre votul universal	227
Opțiunile poporului și instinctele democrației americane exprimate în aceste opțiuni	228
Cauzele care pot corecta în parte aceste instincte ale democrației	230
Influența pe care a exercitat-o democrația americană asupra legilor electorale	232
Funcționarii publici sub autoritatea democrației americane	233
Despre arbitrarul magistraților sub imperiul democrației americane	235
Instabilitatea administrativă în Statele Unite	237
Obligațiile publice sub influența democrației americane	238
Despre înclinațiile democrației americane când fixează remunerația funcționarilor	242
Dificultatea de a desluși cauzele care împing guvernul american la economie	244
[Influența guvernării democratice asupra repartizării impozitelor] ...	245
[Influența guvernării democratice asupra folosirii produselor impozitului]	245
Cum pot fi comparate cheltuielile publice din America și cele din Franța	246
Despre corupția și viciile guvernanților într-o democrație; efectele lor asupra moralității publice	251
Care sunt eforturile de care e capabilă democrația	253

Despre puterea pe care o exercită în general democrația americană asupra ei înseși	255
Despre modul în care democrația americană conduce treburile externe ale statului	257

Capitolul VI

Care sunt avantajele reale pe care le obține societatea americană din guvernarea democratică	262
Despre tendința generală a legilor sub influența democrației americane și despre instinctul celor care le aplică	263
Despre spiritul public în Statele Unite	267
Despre ideea de drepturi în Statele Unite	269
Despre respectul legilor în Statele Unite	272
Activitatea care domnește în America în toate sectoarele corpului politic. Influența pe care o exercită asupra societății	273

Capitolul VII

Despre atotputernicia majorității în Statele Unite și urmările ei	278
Cum atotputernicia majorității amplifică în America instabilitatea legislativă și administrativă firească în democrație	280
Tirania majorității	283
Efectele atotputerniciei majorității asupra arbitrarului funcționarilor publici americani	285
Puterea pe care o exercită în America majoritatea asupra gândirii	285
Efectele tiraniei majorității asupra caracterului național al americanilor. Spiritul de curte în Statele Unite	288
Cea mai mare primejdie pentru republicile americane se trage din atotputernicia majorității	290

Capitolul VIII

Despre ceea ce moderează tirania majorității în Statele Unite	292
Absența centralizării administrative	292
Despre spiritul juridic în Statele Unite și cum servește el drept contrapondere democrației	293
Despre juriu — considerat în Statele Unite o instituție politică	300

Capitolul IX

Despre cauzele principale care tind să mențină republica democratică în Statele Unite	307
Despre cauzele accidentale și providențiale care contribuie a menținerea republicii democratice în Statele Unite	307
Despre influența legilor asupra menținerii republicii democratice în Statele Unite	316
Despre influența moravurilor asupra menținerii republicii democratice în Statele Unite	316
Despre religie, considerată ca o instituție politică. Cum servește ea cu autoritate la menținerea republicii democratice la americani	317

Influența indirectă exercitată de credințele religioase asupra societății politice în Statele Unite	320
Despre principalele cauze care fac ca religia să fie puternică în America	324
În ce fel luminile, obiceiurile și experiența practică a americanilor contribuie la succesul instituțiilor americane	330
În Statele Unite, legile servesc mai mult menținerii republicii democratice decât cauzele fizice, și moravurile mai mult decât legile	334
Ar fi suficiente oare legile și moravurile pentru a menține instituțiile democratice și în altă parte decât în America?	337
Importanța celor ce preced, în legătură cu Europa	339

Capitolul X

Câteva considerații despre starea actuală și viitorul probabil al celor trei rase care locuiesc pe teritoriul Statelor Unite	344
Starea actuală și viitorul probabil al triburilor indiene care trăiesc în teritoriul posedat de Uniune	348
Poziția ocupată de rasa neagră în Statele Unite. Primejdiile pe care prezența ei le reprezintă pentru albi	365
Care sunt șansele de a dura ale Uniunii americane? Ce primejdii o amenință?	386
Despre instituțiile republicane din Statele Unite. Care sunt șansele lor de a dura?	414
Câteva considerații asupra cauzelor măreției comerciale a Statelor Unite	419
Concluzii	426
Note	431

Este, într-adevăr, greu de conceput cum niște oameni care au renunțat total la deprinderea de a se conduce singuri ar putea reuși să aleagă corect pe cei care trebuie să îi conducă; și nu vom izbuti niciodată să credem că un guvern liberal, energic și înțelept ar putea vreodată ieși din sufragiul unui popor de servitori.

Alexis de Tocqueville

ISBN 973-50-0864-5
ISBN 973-50-0865-3

5 948353 006445